„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VIII. évf. 1. szám
1997. február
90,— Ft

Tekintély és ellenállás az Egyházban

Az Egyház ázsiai arca

A civil társadalom és a NATO

Moha-mese

Interjú Geréb Ágnessel az otthonszülésről

A gyermeknevelés alapelveiről

Vasárnapi elmélkedések

Húsevők és éhezők

A tekintély és az ellenállás formái az egyházakban

„Viszály — Lelkiismereti tiltakozás — Engedetlenség — Törés” címmel 1996. november 9–10-én 4. konferenciáját rendezte meg Párizsban két francia szervezet: a Jogok és Szabadságok az Egyházban (DLE), valamint a Nők és Férfiak az Egyházban (NFE). Ennek keretében hangzott el **Bulányi György** *alábbi bizonyságtevése.*

Hölgyeim és Uraim, kedves Nővéreim és Fivéreim Jézusban!

Nagyon nagy megtiszteltetés a Bokor s az én számomra, hogy bizonyságot tehetünk az elmúlt félszázad során Magyarországon Jézusban megtett életünkről és utunkról.

Bevezetés

A Piarista Rendben szenteltek pappá 1943-ban. ’45-ben egy keletmagyarországi egyetemi városban, Debrecenben tanítottam magyar és német nyelvet és irodalmat rendi gimnáziumunkban. Ennek az évnek elején egy horvát pap érkezett városunkba. Azt képviselte, hogy az egyház csak kicsi, titkos közösségekben, amelyek keresztény családoknál találkoznak, tud majd fennmaradni. Nemcsak beszélt, létre is hozott néhány csoportot. Pár hét múltán elhagyva városunkat megkért, hogy viseljem gondját az ifjúsági csoportnak. Három év múltán a Kommunista Párt elkezdte a kemény diktatúrát, s kezdett valósággá lenni a horvát pap próféciája: a Párt instrumentalizálta egyházunk hierarchiáját. A hierarchia ellenálló tagjait letartóztatta, internálta. Mindszenty bíborost 1948-ben életfogytiglani börtönre ítélte; utódját 1951-ben 15 évi börtönre. A hierarchia rendszabályozása után elkezdődött a kisközösségek rendszabályozása: ’52-ben engem is elítélnek életfogytiglanra. A kisközösségek kálváriája 25 éven át tart. Az említett hierarchia kollaboráló tagjai körleveleikben, a papok vasárnaponként templomaikban arról kezdenek beszélni, hogy a titkos kisközösségek nemcsak az államnak, hanem egyházunknak is ellenségei. Ezen események ellenére is az első két évtizedben a kisközösségek még engedelmeseknek gondolhatták magukat, mivel XII. Piusz imádkozik a hallgató egyházért, és szemrehányást tesz a kollaboráló püspököknek és papoknak; a magyar forradalom idején (1956) még fel is függeszti a kollaborálókat. De a II. Vatikáni Zsinat idején győz az az elgondolás, hogy jobb, ha kollaboráló püspökeink vannak, mintha semmilyenek. Végül is ’64-ben a Vatikán megállapodást köt a magyar állammal, s öt papot püspökké szentelhet. Mindszenty bíborosnak, aki az 1956-os forradalom óta az Egyesült Államok budapesti követségén él, el kell hagynia az országot, s a pápa megfosztja őt esztergomi érseki székétől. Utódja, Lékai bíboros, elvállalja a kisközösségek megsemmisítésének az államtól rákényszerített feladatát. Az államnak szüksége volt a bíboros segítségére, mert aláírván a Helsinki Paktumot, nem volt többé módja letartóztatni a kisközösségek tagjait. Az állam és a Vatikán által kötött megállapodás erejében hovatovább egyre inkább engedetleneknek minősültünk egyházunkban: 1979-ig a kisközösségek minden fajtája, nemcsak a Bokorhoz tartozók.

1979-től kezdve a Bokorhoz tartozók megtagadják a katonáskodást. Az államtól három esztendő börtönt kapnak ezért, a hierarchia pedig megbünteti, felfüggeszti stb. a Bokorhoz tartozó papokat. Ami személyemet illeti, a magyar egyház törvényszéke Lékai bíboros elnökletével eretneknek minősíti teológiai tanításom hat tételét. Az elítélést nyilvánosságra hozzák. A magyar püspöki konferencia megtiltja, hogy Magyarországon nyilvánosan papi működést folytassak, Magyarország papjainak pedig megtiltja, hogy együttműködjék a Bokorral. Püspökeink ’82. évi *ad limina* látogatása során Lékai referál a pápának eretnek tételeimről. Egyidejűleg átteszik ügyemet a Hittani Kongregációhoz elítélésem megerősítése céljából. Lékai bíboros kijelenti: Magyarországon vannak jó közösségek, amelyek megtartják az állam törvényeit és engedelmeskednek a hierarchiának, s vannak rosszak, a Bulányi atyához tartozók, amelyek nem tartják meg az állam törvényeit és nem engedelmeskednek a hierarchiának. Casaroli államtitkár nyílt levelet intéz a magyar egyházhoz, melyben felszólítja Bulányi atyát, hogy engedelmeskedjék püspökeinek. Néhány év elteltével Ratzinger bíboros a II. Vatikáni Zsinat okmányaiból vett 12 idézetet tartalmazó antológiát készít számomra, hogy azt aláírjam. Aláírom (1985-ben), de azzal a kéréssel, hogy csatolhassak hozzá egy 13. idézetet, melyet a Dignitatis Humanae-ból vettem. Ratzinger kijelentette, hogy törli ügyemet abban a pillanatban, amikor újra aláírom a 12 pontot, de minden kiegészítés nélkül. Nem akarom teljesíteni ezt a feltételt. Miért? E kérdésre adott válasz a tárgya jelen előadásomnak.

Tárgyalás

1. A Zsinat két szövege

Kiindulási pontunk legyen a Hittani Kongregáció antológiájának 11. pontja: „A lelkipásztori szeretet... arra ösztönözze a papokat, hogy ezen a közösségen belül tevékenykedjenek: az engedelmesség által önakaratukat Isten és testvéreik szolgálatára áldozzák fel, fogadják el és hajtsák végre a hit lelkületével mindazt, amit a pápa, a püspökök vagy más elöljárójuk parancsol vagy ajánl. ... Ez az engedelmesség Isten gyermekeinek érettebb szabadságára vezet. Természeténél fogva megkívánja, hogy ... legyenek mindig készen arra, hogy azok ítéletének vessék alá magukat, akik Isten egyházának kormányzásában vezetők” (PO 15).

Minden vonatkozásnak két határpontja van. Az engedelmesség is vonatkozás. Az engedelmesség két határpontja ebben a szövegben: a felelősök, akik engedelmeskedtetik Isten gyermekeit, és Isten gyermekei, akik engedelmeskednek az egyház felelőseinek. A vonatkozásoknak van tartalmuk is. Ebben az engedelmességi vonatkozásban a tartalmat a felelősek ítéletei, parancsai és tanácsai adják. Meg kell állapítanunk, hogy az engedelmesség a személyek két csoportja közti emberi magatartás, amelyben az engedelmesség tárgyát, azaz tartalmát a személyek egyik csoportja határozza meg a másik csoport számára. A szöveg ezenfelül kijelenti még, hogy az engedelmesség ezen magatartása által juthatunk el az igazi szabadsághoz, feláldozván saját akaratunkat. 1981-ben, azaz négy évvel annak előtte, hogy alá kellett írnom ezt a szöveget, írtam egy könyvet, melynek címe: *Erény-e az engedelmesség?* Lékai bíboros ezzel a munkámmal is megajándékozta a Kongregációt. Így aztán teljességgel érthető, hogy Ratzinger antológiájában az utolsó előtti pont rangját éppen *az engedelmesség az egyházban* téma kapta. Az antológia koronáját, a 12. pontot, már az államhatalom iránti engedelmesség témája képezi.

Ezek után nézzük az általam hozzárakott zsinati szöveget, a 13. pontét: „Az isteni törvény rendelkezéseit az ember lelkiismeretében fogja fel, amelyet tartozik hűségesen követni..., hogy eljusson Istenhez. Nem szabad tehát az embert arra kényszeríteni, hogy lelkiismerete ellen cselekedjék (DH 3)... és csak a lelkiismeretének tartozik engedelmeskedni"(DH 11). E szöveg egy egészen más világot mutat be, mivel itt három ízben is előkerül egy új fogalom egy új kifejezés révén, ez pedig a lelkiismeret. Itt azt tanuljuk, hogy csak a lelkisimeretünknek szabad engedelmeskednünk, ha el akarunk jutni Istenhez. Az engedelmesség ezúttal is emberi magatartás, de teljességgel interiorizált. Az engedelmességi vonatkozás két határpontja immár mi magunk vagyunk, s nem rajtunk kívüli személyek. Következésképpen engedelmességünk tárgya nem kívülről érkezik hozzánk, hanem saját magunkból, mert képesek vagyunk megérteni az isteni törvény rendelkezéseit. A magyar nyelv ezt a lelkiismeretet egy spirituális, belső ismeretnek mondja összevetve azt egyéb ismeretekkel, amelyek kívülről érkeznek hozzánk. Amíg e zsinati szöveget hozzá akarom rakni a Kongregáció antológiájához, nem kaphatom vissza a jogot, hogy Magyarországon papként működhessem nyilvánosan.

2. Jézus és az engedelmesség

Miért találtam rá 1985-ben e zsinati szövegre, amikor három nap gondolkodási időt kaptam a Kongregáció küldöttjétől, hogy aláírom-e az antológiát? Fogságomból szabadulva, amikor tíz éven keresztül szállítómunkásként kerestem kenyeremet, hét évi munkával elkészítettem egy hat kötetes munkát. 25 éve már ennek. Jézusnak a négy evangéliumban található kijelentéseit analizáltam e munkában, melynek címe: Keressétek az Isten Országát! Kerestem, de nem találtam meg benne az engedelmességnek a fogalmát sem, a szavát sem. Századunk elején Loisy abbé sem találta meg az evangéliumokban a Jézus engesztelő haláláról szóló tanítást, hanem csak Szent Pálnál. Hasonló történt velem is. Én is csak Szent Pálnál találtam rá az engedelmesség fogalmára.

Az engedelmesség szócsaládjával (engedelmesség, engedelmeskedni és engedelmes) 38 ízben találkozunk az Újszövetségben, de Jézus ajkán csak egyetlen ízben: ha a tanítványoknak hite volna, s ezt mondanák az eperfának: „Szakadj ki tövestől, s gyökerezzél meg a tengerben, az engedelmeskednék nektek" (Lk 17,6). Jellemző, hogy ez az egyetlen hely is Lukácsnál kerül elő, Szent Pál tanítványánál. E lukácsi hely az engedelmességnek már harmadik fogalmát nyújtja. Az első — az *interperszonális* engedelmesség, mely különböző személyek közt jön létre. A második — a *belső* engedelmesség: magamnak engedelmeskedem. A harmadik — a *nem személyek közti*: az eperfa engedelmeskedik a tanítványoknak.

Mondanék Önöknek egy jól ismert szentbeszédet: „Jézus engedelmeskedett a mennyei Atyának, az egyháznak engedelmeskednie kell Jézusnak. Nekünk pedig engedelmeskednünk kell az egyház uralkodó rétegének". Semmi sem található meg ebből az evangéliumokban számunkra megőrzött jézusi tanításban. Mit akarok mondani? Azt, hogy Jézus nem engedelmeskedett az Atyának? Szövegeink szerint Jézus hallgatta az ő Atyját. Most én is szeretnék adni Önöknek egy kis antológiát.

Az Atya és Jézus kapcsolatáról ezt: „...amire az Atya tanított engem, azt mondom... az igazságot mondom nektek, amelyet hallottam Atyámtól... mert mindazt, amit Atyámtól tanultam, megismertettem veletek... úgy ítélek, ahogy hallok... aki Istenből való, hallja az Isten szavait" (Jn 8,28.40; 15,15; 5,30; 8,47). *A Lélek kapcsolata az Atyához és a Fiúhoz*: „nem magától beszél majd, hanem mindazt, amit majd hall, elmondja" (Jn 26,13). A Szentháromság világa nem az engedelmességé, hanem olyan világ, amelyben tanulnak és hallanak.

Ami pedig *az ember kapcsolatát illeti az Atyához és a Fiúhoz*: „Akinél viszont a mag jó földbe hullott, az hallja és érti az igét, és terem: az egyik százannyit, a másik hatvanannyit, a harmadik harmincannyit" (Mt 13,23). Az a világ, amelyet Jézus mutatott meg nekünk, olyan világ, amelyben tanulunk és tanítunk, amelyben ismerünk és értünk: „nektek adatott tudni a mennyek országának titkait" (Mt 13,11). Ismerni és hinni — Jézus számára e kettő ugyanazt jelenti.

Jézus nem használta az „engedelmesség" szót, mivel az ember hall, tanul, ért és cselekszik a maga belső ismerete szerint. Jézusnál az ember saját magának sem engedelmeskedik. Az engedelmesség nem jézusi kategória.

3. Az engedelmeség Szent Pálnál

Az engedelmesség szócsaládját *(hüpakoé* az Újszövetségben) 24 ízben találjuk meg Szent Pál leveleiben; az alárendelődését *(hüpotagé* az ÚSZ-ben) pedig 27 ízben. E két szócsalád háromszor sűrűbben fordul elő e levelekben, mint az Újszövetség többi könyveiben. E sűrűség oka abban található, hogy Szent Pál gondolkodásában különféle síkok fedezhetők fel: a Szentháromság, az egyház, a család, az állam síkjai. E síkok mindegyikén találunk egy fejet, és egy testet, melynek ez a fő a feje. E különböző síkok közös szabálya: a fej szereti a testét, s a test engedelmeskedik a maga fejének.

— Az Atya szereti a Fiút, s a Fiú engedelmeskedik az Atyának.

— Jézus szereti az egyházat, és az egyház engedelmeskedik a Fiúnak.

— A férfi szereti feleségét, s a feleség engedelmeskedik férjének.

— Az államhatalaom képviseli Isten tekintélyét, s nekünk engedelmeskednünk kell az államnak.

Elegendőnek látszik, ha Szent Páltól csak az alábbiakat idézem: Jézus „engedelmes volt a halálig", és hogy „amint az egyház aláveti magát Krisztusnak, az asszonyok ugyanilyen módon tartoznak alávetni magukat férjüknek" (Fil 2,8; Ef 5,24).

4. A hatalom, a felvilágosodás és az engedelmesség

Miért ragaszkodnak a hatalmak és a tekintélyek az engedelmesség elvéhez? És miért nincs szüksége Jézusnak erre a fogalomra? A hatalmak és a tekintélyek mindig kiváltságaikat védik. Ezzel szemben az Isten Országa a szeretet társadalma, és a szeretet nem ismer kiváltságot. Aki kiváltságot véd, engedelmességet követel, s megbosszulja az engedetlenséget. Aki pedig szeretettársadalmat kíván építeni, az jól tudja, hogy semmit sem ér el a többiek engedelmeskedtetésével; semmit sem ér el az engedelmesség és alárendelődés akárminő fogalmával és gyakorlatával. A Hegyibeszéd szellemének ellenében, amely nem ismer semmiféle kiváltságot, s nem ismeri e kiváltságok megvédését sem, a Római levél 13. fejezete — az államhatalomban Isten képviselőjét látva — teljes győzelmet aratott a 4. század folyamán. Az első három század után az egyház előbb társa, majd vetélytársa lett az államnak a hatalomgyakorlás minden vonatkozásában, s ő is megkövetelte az engedelmességet. Az idő tengelyén azonban a felvilágosodás révén a civil világ megelőzte az egyházat a lelkiismeret és a szabadság tekintetében. Mégis, és lemaradásunk ellenére is, azt gondolom, hogy az egyház mai reformja a Hegyibeszéd szellemében radikálisan többet követel tőlünk, mint ami a felvilágosodás számára természetes. Tehát többet, mint a papok házasságát, a nők pappászentelését, a bűnbánó újraházasodottak szentáldozását, s talán a homoszexuálisok befogadását. Ha az egyház haladó tagjainak látása és törekvése ezekben a tárgyakban érvényesülne, akkor elérnők a civil világ fejlődési szintjét, amiben élünk a felvilágosodás és a francia forradalom következtében. Világosan látnunk kell a világ e fejlődési szakaszának hallatlan jelentőségét, ami az egyházon kívül és az egyház nélkül történt meg. Amikor egyházunk az anszien rezsim filozófiáját és teológiáját képviselte, a felvilágosodás az emberi lelkiismeret erejében eljutott a szabadság, egyenlőség, testvériség eszményeihez, amely eszmények, modern öltözetben, kétségtelenül Jézus eszményei az evangéliumok lapjain.

Becsületesen be kell vallanunk, hogy mindezek az egyház hierarchiájának látása és akarata ellenére történtek. Mindaz, amit a Jogok és Szabadságok az Egyházban mozgalom képvisel, következménye egy egyházon kívül történt fejlődésnek. E mozgalom meg akarja valósítani azt, amit a világ már két századdal korábban megvalósított. Korunkra a felvilágosodás létrehozott egy olyan világot, amelyben a politika vonatkozásában már nem kell engedelmeskednünk, hanem amelyben figyelhetünk, tanulhatunk, érthetünk és tehetünk a magunk belső látása és ismerete, azaz lelkiismeretünk alapján. Nem kis szégyene ez egyházunknak.

5. Az egyenlőség és a testvériség országa felé

Ugyanakkor azt is világosan kell látnunk, hogy a világ említett európai fejlődése nem valósította meg a felvilágosodás másik két eszményét. Jelenlegi világunkban sincs sem egyenlőség, sem testvériség. A különféle szocializmusok az egyenlőség szolgálatában elpusztították a szabadságot. A politikai eszmék összes többi változata is testvériség nélkül óhajtja szolgálni az emberiség szebb jövendőjét, azaz az egyre kegyetlenebb fegyverek hatalmának ereje által. Az egyenlőség és testvériség világa ma is utópiának számít, s csupán reménye az Isten Országának, miként Jézus napjaiban. Kérdezem: vajon arra született-e az egyház, hogy szertartásaival és áldásaival megszentelje, amit talál a különféle kortárs társadalmakban, vagy pedig kötelessége, hogy az emberiség fejlődésének kovásza legyen Jézus eszményének, a szeretet alternatív társadalmának irányában, amelyik nem ismer kiváltságokat és fegyvereket?

Újfent meg kell vallanunk, hogy a trón és az oltár szövetségének erejében az egyház kiirtotta az elmúlt századok során az összes eretneknek minősített kísérletet, amely meg akarta valósítani Isten Országának Jézus által képviselt eszményét. Kell-e felsorolnom az albiakat, a lyoni Valditestvéreket, a reformáció különböző anabaptista irányzatait, amelyek megkísérelték a köztulajdonban élést és az erőszak elutasítását. Assziszi Szent Ferenc hűséges követőit is halálba kergették üldözőik.

6. Ha Jézus megjelennék napjainkban

Meg kell kérdeznünk magunktól: Mit tennénk, ha Jézus megjelennék napjainkban, s meghívna minket a szeretet társadalmának megvalósítására, azaz egy olyan teljesen új világéra, amelyben nincsenek gazdagok és szegények, amelyben konfliktusainkat rendőrség és hadsereg nélkül oldanók meg? Jelen pillanatban a keresztények válasza e meghívásra, sajnos, azonos a Dosztojevszkij Nagy Inkvizítorának válaszával a Karamazov testvérekben: „Ismerünk téged, Jézus, s azt mondjuk neked, hogy menj vissza! Menj, mert a szeretet civilizációja álom csupán, amely nem valósítható meg.” Úgy gondolom, hogy ha válaszunk a Nagy Inkvizítoré, akkor az emberiség Isten Országa irányában fejlődésének nincs szüksége az egyházra. Háborúzni a kiváltságok védelmében, ez a magatartás ahhoz a világhoz tartozik, melynek fejedelme a Sátán. Ez a világ valósítható az egyház segítsége nélkül is. Ha belesegítünk, magunkat rontjuk meg vele.

Egyházunkban megtalálható a Jogok és Szabadságok az Egyházban nevű társaság is. E szabadságunk erejében kötelezve vagyunk egyházunkban — ha ez a szó azonosítható a Tizenkettővel, Jézus közösségével — megvalósítani egy alternatív kontraszttársadalmat, amelyben Jézus Istenétől kapott szabadságunkat arra használjuk, aminek megtevéséről szólt példabeszéde: „Jöjjetek, Atyám áldottai, örököljétek azt az országot, amely nektek készült a világ kezdete óta. Mert éheztem és ennem adtatok, szomjaztam ... vándor voltam ... beteg ... és fogoly voltam, s ti meglátogattatok” (Mt 25,34–36). Ha elfelednők ezeket a szavakat: hallani, tanulni, érteni és tenni, akkor nem volna más alternatívánk, mint a Nagy Inkvizítoré. Ezzel szemben nekünk a Szabadságok és Jogok és Kötelességek új énekét kell énekelnünk, amely az **elpídia** éneke: nem az utópiáé, hanem az emberiség reményének az éneke.

Összefoglalás

Mi, az egyház, örökösei vagyunk a nagy jézusi örökségnek. Magam — társaimmal együtt — képviselője vagyok a Bokor nevű magyar mozgalomnak. Esendő és tökéletlen emberek tartoznak hozzá, mint általában az emberek. De tudjuk, hogy örökösei vagyunk ennek az örökségnek, és tanítványai akarunk lenni Jézusnak ebben az értelemben. Előadásom befejezéseként kérem, hallgassák meg vallomásunkat, melynek tárgya: hallani, tanulni, érteni és tenni is Jézus ügyét, ha lehetséges. Isten számára minden lehetséges.

1. Azt gondoljuk, hogy Jézus nem gyűjtött sem papokat, sem híveket, hanem csak tanítványokat, és hogy a tanítványok feladata: menni és bizonyságot tenni erről az örökségről az összes nemzetek számára.

2. Azt gondoljuk, hogy az egyháznak e tanítványokat egybefogó kicsiny közösségek testvéri koordinációjának kell lennie, mert bizonyosak vagyunk abban, hogy Jézus Istene minden embert alkalmasnak teremtett meg arra, hogy hirdesse az ország és a szeretet civilizációjának jóhírét.

3. Azt gondoljuk, hogy az ember öntörvényű lénynek lett teremtve, aki képes hallani, tanulni, érteni és megtenni azt, amit igaznak, istennektetszőnek s a szeretettel harmóniában levőnek ítél. Ily módon ez az öntörvényű ember az evangélium segítségével krisztustörvényűvé formálhatja magát, a bennünk lakó Szentlélek segítségével pedig lélektörvényűvé is (autonóm, krisztonóm, pneumatonóm). Következménye ez annak, hogy Isten képére és hasonlatosságára lettünk teremtve.

4. Következésképpen azt gondoljuk, hogy Isten Országának nincs szüksége semmiféle engedelmességre.

5. Azt gondoljuk, hogy kinevezésekre sincs szükségünk, mert közösségeinkben meg tudjuk választani azokat a testvéreinket (nőket, férfiakat), akik legalkalmasabbak arra, hogy lelkesítsenek minket és „mossák lábunkat”.

6. Azt gondoljuk, hogy a házasság alapvető iskolája az isteni szeretet gyakorlásának, következésképpen házasságban élő testvéreink példaképek lehetnek az egyház közösségeiben arra, hogy miként kell szeretnünk egymást.

7. Azt gondoljuk, hogy a szeretet alapja az alázat, ami azt jelenti, hogy szolgálni akarjuk a többieket. A többieket minden kivétel nélkül. Hatmilliárdnyi ember szolgálata van tehát ránk bízva.

8. Azt gondoljuk, hogy ez az alázat megakadályoz bennünket abban, hogy uralkodjunk a Földön élő embertársaink felett, mivel Isten sem uralkodik, hanem csak él és bennünket szolgálva szeret mindörökkön örökké. El kell utasítanunk az -archiák és a -kráciák minden formáját, mivel mi csak a **pándúliát** ismerjük, amelyben mindenki szolgál mindenkinek.

9. Azt gondoljuk, hogy a Föld javainak tulajdonosa a Teremtő, s mi csupán sáfárai lehetünk e javaknak, amelyeket meg kell osztanunk azokkal az emberekkel, akiknek szükségük van azokra. A gazdag és szegény keresztények léte életünk nagy botránya. Nem feledhetjük el, hogy a gazdag ifjúnak távoznia kellett, hogy eladja minden vagyonát, ha Jézus tanítványává akart lenni. Nem tudjuk szolgálni a hatmilliárdot javaink megosztása nélkül.

10. Azt gondoljuk, hogy az erőszak minden formája szembenáll az isteni szeretettel. A szeretet civilizációjában konfliktusainkat megbeszélések útján kell megoldanunk a fizikai kényszer eszközeit teljesen kikapcsolva. A javait meg nem osztó keresztény, az erőszakot alkalmazó keresztény — ezek abszurd ellentmondások. Ha igényt tartunk a keresztény névre gazdagságunk és erőszakot alkalmazásunk ellenére is, ez az írástudók árulása, az Önök Julien Bendá-jának igaz szavai szerint.

11. Azt gondoljuk, hogy Jézus szavai: „Üldözni fognak titeket...” ma is igazak. Mi, a Bokor, ezt tapasztaljuk. De ha maga az egyház üldözi a Jézus szavait megvallókat, ez az egyháztörténelem legsúlyosabb botránya.

12. S végül egy utolsó pont: azt gondoljuk, hogy Istenünk tökéletes s nekünk is tökéleteseknek kell lennünk. De azt is tudjuk, hogy Isten irgalmas velünk szemben, s hogy nekünk is irgalmasoknak kell lennünk testvéreinkkel szemben. Istenünk e két tulajdonsága megőrizhet bennünket utunkon, amikor erősek, és akkor is, amikor esendők vagyunk.

Még egyszer megköszönöm, hogy meghívtak minket.

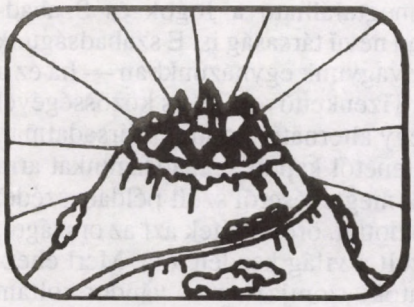

Az Egyház ázsiai arca

Leszakadva a köldökzsinórról

Ázsia katolikus egyháza a vallások közötti ökumené és a szegények elkötelezettje

Az egyházak Európában, Nyugaton teológiailag még mindig úgy értelmezik magukat mint minden ember királyi útját a Krisztusban való üdvösséghez. *Ázsia katolikus egyháza előbbre tart, mert szerényebben gondolkodik:* „Kis nyáj vagyunk Ázsiában. A sok másik között csak az egyik olyan közösség, amely úton van a beteljesült élet felé." Így nyilatkozik az *Ázsiai Katolikus Püspöki Konferenciák Szervezetének* (FABC) „Első Nemzetközi Teológiai Kollokviuma", amelynek témája: Egyházi lét Ázsiában a 21. században. Összesen 56 küldött, ázsiai és európai laikusok, teológusok, papok és püspökök jelölték ki a thaiföldi Pattayában, a gazdasági növekedés kontinensén a katolikusok ökumenikus jövőjének mérföldköveit.

Ázsia egyházai, a protestánsok és a katolikusok egyaránt megválnak a Nyugat-Európa szerinti régi tájékozódástól. A fehér gyarmatosítás korszakában keletkezett missziós egyházak a legújabb időkig kitartottak a nyugati egyházak teológiájától, szociális tanításától és karitatív tevékenységétől való, messzemenően magától értetődőnek érzett függőségben. De Ázsia keresztényei időközben öntudatosan ráléptek saját útjukra. Georg Evers, az aacheni *Missziótudományi Intézet* Ázsia-szakértője azt mondja: „A saját forrásokból, a világ saját észleléséből fakadó teológia napirenden van Ázsiában."

Latin-Amerika egyháza már rég maga mögött tudhatja ezt a leválást a Nyugatról. A felszabadítási teológia perui feltalálója, Gustavo Gutiérrez nagyon pontosan fogalmazta meg az Európával szembeni egyenjogúsodást, amikor 1986-ban ezt a címet adta a felszabadítási lelkiségről írott egyik könyvének: „Igyunk saját forrásainkból!".

Ázsia egyháza felfedezi saját döntését a szegények mellett. Az FABC leszögezi: „Ha belegondolunk a szenvedő Ázsia nyers *lenti* valóságába, a Biblia emberi Jézusába botlunk. Ő szemben áll az emberek természetes *felfelé* törekvési vágyával, és *lefelé* megy, le a széttaposottakhoz, velük tart, velük él, magára veszi terheiket, barátainak nevezi őket. A szegények iránti előszeretetet nevezzük most az ő elsődleges választásának." Saját növekedési robbanásától megragadott, szegényekre és gazdagokra szakadt társadalmaira vetett kritikus tekintettel, Ázsia egyháza így fogalmaz: „Jézus a gazdaság területére lép, viszonylagosítja a gazdagságot, minden anyagi tulajdont Isten Országának szolgálatába állít, kárhoztatja a rabszolgai függést a mammontól, a kapzsiságot és az egoizmust. Megmutatja, mire való a hatalom: nem az uralkodásra és az elnyomásra, hanem a szolgálatra." Az a Krisztus, akit Ázsia egyháza követni szeretne, „nem habozik, hogy szembeszálljon a fennálló hatalmakkal".

A szegények iránti elkötelezettsége mellett Ázsia egyháza felfedezi az ökumenét. Odafordul Ázsia régi nagy vallásainak értékeihez. Ebben az összefüggésben az ázsiai teológiában nagyobb jelentőségre tesz majd szert a jövőben a „harmónia" fogalma. A katolikusok megértik, hogy Ázsia hinduizmusával, buddhizmusával és konfucianizmusával szemben csak egy később jött kisebbségi vallás tagjai: „Tudjuk, hogy feleleteink alig érintik azt a misztériumot, amit Ázsia jelent." Ázsia katolikus egyháza tudatosan *hagyta ki* jövőnyilatkozatából az elmúlt gyarmatosító korok hagyományos, a többi vallás ellen irányuló misszionálását. Ezáltal elhatárolódik a fundamentalista missziós egyházak naiv-gőgös harácsoló mentalitásától, amellyel a modern lélekzsákmányolást űzik Ázsiában.

Ázsia katolikus egyháza ehelyett *a közös pontokat keresi a földrész nagy vallásaival.* Ennek a vallások közötti dialógusnak az FABC *Emberi Fejlődési Irodája* (OHD) a felelőse. Anthony Rogers, az OHD titkára így tájékoztat: „1972 és 1987 között az volt a cél, hogy »a szociális apostolkodás nemzetközi püspöki szemináriumai« révén szociálpolitikailag érzékennyé és cselekvőképessé tegyük az egyházat. A jövőben *különleges ázsiai hangsúlyt akarunk adni a szociális apostolkodásnak* azzal, hogy méltatjuk és folytatjuk a többi ázsiai vallási hagyomány spirituális örökségét. A

siker szempontjából döntő lesz az együttműködés és a folytonos dialógus vallásokat összekötő szelleme.”

A keresztény szakértők *nem csupán beszélnek:* Mielőtt Ázsia katolikus püspökei és teológusai 1994. júliusában elgondolkodtak volna „a más vallásokkal való találkozás teljes lelkiségéről, intenzív közös tapasztalatot szereztek más vallásokhoz tartozó emberekről: keresztények, buddhisták, hinduk és muszlimok együttesen keresték föl Bangladest, Indonéziát, Sri Lankát és Thaiföldet, hogy a helyszínen tanulmányozzák, milyen szerepet játszanak a vallások a különböző válságokban és szociális küzdelmekben.” Az FABC ezt követő konferenciáján 35 püspök, szerzetes és pap mellett buddhista szerzetesek, valamint négy vallás, ill. tizenkét ország laikusai is képviseltették magukat. *A zárónyilatkozat úgy írja le a vallásközi dialógust mint találkozást ugyanazon az úton:* az útonlevés nagy szerepet játszik a hinduizmusban, a buddhizmusban, az iszlámban és a kereszténységben is.

Az Ázsia vallásai közötti nyílt párbeszédből az egész világ tanulhatna. Ázsia püspökei ezt öntudatosan meg is fogalmazták Pattayában: „Úgy tűnik, a világ más részein sok ember tekint föl az ázsiai országokra, lelki ihletést és erkölcsi vezetést keresve. Ázsia egyháza csak belső alázattal és a Szentlélek iránti elmélyült nyitottsággal képes megfelelni a világ e spirituális várakozásának.”

Európa ökumenikusai kisebb cipókat sütnek. Az egyházak közötti ökumené makacs, a történelembe messzire visszanyúló problémáival vannak elfoglalva a Balkánon vagy Kelet-Európában. Látván ezt az „Európa Házban” zajló vesződséget, frissítően hat a messzi távolba vetett tekintet: Ex orinte lux? *Keletről, Ázsiából támad reménysugár? Az egyház ott a vallások közötti új, a kereszténységet meghaladó ökumené felé indult el.*

Forrás: Publik–Forum 1995/1

Feltámadás a szeméthegyen

A manilai Smokey Mountain-on az ökológiai felszabadítás útját járják a szemétlakók.
Interjú **Benigno Beltran** *plébánossal*

Beltran atya, hogyan élnek az emberek a szemétben?

A Föld szegény, déli féltekéjének nagyvárosai erős szívóhatást gyakorolnak a földnélküli emberekre, akiknek a kizsákmányolás és a bérleti feltételek miatt egyre kevesebb esélyük van az otthonukban arra, hogy a saját munkájuk gyümölcséből éljenek meg szántóikon és rizsföldjeiken. Nálunk, a Smokey Mountain-on a többség abból él, hogy nap mint nap átkutatja a hulladékot valami értékesíthetőt keresve, például fémmaradékokat, gumit, műanyagot vagy papírt, tehát épp olyan anyagokat, amelyeket az újrahasznosítás számára el tudnak adni.

A Smokey Mountain azokról a tüzekről kapta a nevét, amelyek álladóan izzanak a szeméthegyen, pontosabban a sűrűn gomolygó füstről. Ezek a környezeti feltételek sok ember megbetegedését okozzák.

A csípős füst mindenekelőtt a szemeket károsítja, légzési nehézségekhez és tüdőproblémákhoz vezet. Embereink 95 %-a szenved ettől. Különösen veszélyeztetettek a gyerekek. Még néhány évvel ezelőtt is hetente 2–3 gyerek halt meg. Egyházközségi munkatársaink ugyanezekben a betegségekben szenvednek, alig akad közöttük egészséges. Sokan csak korlátozott munkára képesek.

A kétségbeesés helye-e a Smokey Mountain?

Kemény dolog felénk az élet. De az emberek kreatívak, és sok mindent megpróbálnak, hogy javítsanak életkörülményeiken. Sok európai bosszantó módon azt képzeli, hogy a fülöp-szigeteki nyomornegyedlakók passzívak és szánalomra méltóak. Ez tévedés. Embereink keresik annak az útját, hogy jobban táplálkozhassanak és jobban szerveződjenek. Egy példa: Régi autók roncsaiból hét, első osztályú kisbuszt állítottak össze. Ezeket a „dzsippecskéket” rikító színekkel festették be, ahogy az a Fülöp-szigeteken szokás. A buszokat a személyszállításban használjuk; ezenkívül reklámhordozói üzemeinknek és „a feltámadt Krisztusnak”. Szövetkezeti kisautó-vállalkozásunkban néhány asszony és férfi biztos munkára talált.

Hány munkahelyet teremtett eddig az egyházközség?

Körülbelül 300 biztos állást. A hét busz mellett van két teherautónk is. Ezenkívül akad munka a szemétfeldolgozással kapcsolatos, saját fejlesztésű ökológiai újrahasznosítási programukban is. Minden szövetkezeti formában működik, sem a teherautók, sem a kisbuszok nincsenek magántulajdonban.

Mit lehet egyáltalán elérni ilyen programokkal?

A javulás valóban lényegi. Az egészségügyi alapellátás kiépítése révén sikerült elérnünk, hogy mindenekelőtt a gyermekhalandóságot csökkentsük. Időközben a Smokey Mountain-on élő gyerekek háromnegyed része kezdett iskolába járni. Ha a németországi nagyvárosok egyes negyedeiben járok, és látom a sok elmagányosodott embert, akkor csak azt mondhatom: nálunk ez elképzelhetetlen lenne. A Smokey Mountain-on senki sem él magányosan és egyedül.

Hogy működik az Ön egyházközsége?

A Smokey Mountain csaknem minden lakója beágyazódott a közösségbe. 95 %-uk katolikus keresztény, s ezeknek 70 %-a a bázisközösségek aktív tag-

jának számít. Az egyházközségi élet minden területén a „People Empowerment" vezérgondolatával dolgozunk, ami azt jelenti: „Megerősíteni az embereket!" Tíz-tizenkét család lakik egy szálláson, egy fedél alatt. Ők alkotnak, ahogy mi mondjuk, egy sejtet. Húsz-harminc sejt választ egy képviselőt a központi bizottságba. A központi bizottságbeli nők és férfiak közül választjuk az egyházközségi képviselőtestületet. Ez hozza meg aztán a fontos döntéseket.

Milyen hatással van ez az egyházközségi felépítés a vallási életre?

Például az emberek nagy örömüket lelik abban, hogy maguk alakítsák az istentiszteletet. Olykor nem is prédikálok. A közösség talán szívesebben énekel, vagy azt részesíti előnyben, hogy a nap és az evangélium témáját játékos módon mutassa be. Az emberek pénzt hoznak magukkal a közösségi kassza számára, vagy zöldséget, gyümölcsöt, maguk fogta halat — egyszerűen azt, amivel hozzá tudnak járulni a közösség életéhez.

Hogyan látja a feladatát plébánosként és teológusként?

Csapatom számára és az én számomra is döntő, hogy ne szakadjak el az emberektől, és senkit se vigasztaljak a halál utáni jobb élettel, ahogyan ez a népvallásban olykor még mindig történik. Nem, mi itt és most akarunk valamit elővételezni a mennyországból, igazságosságot és békét teremteni az embereknek. Ez azonban a mi füstölgő szeméthegyünkön nem megy a teremtés megőrzése melletti elköteleződés nélkül. Azt reméljük, hogy elővételezhetünk valamicskét a paradicsomi békéből azáltal, hogy — centiméterenkint — megpróbáljuk gyógyítani a természetetet.

A Smokey Mountain emberei az újrahasznosításból élnek, ökológiai ethoszuk van. Politikai környezeti munkásoknak látja-e az itteni embereket?

A Smokey Mountain korábban nem sokba vett lakói az új szociális és ökológiai tudat előharcosai lettek a Fülöp-szigeteken. Harcunkban a legváltozatosabb eszközöket használjuk sok fantáziával: demonstrációkat, dalesteket, rockegyütteseink fellépéseit, vagy a Smokey Mountain-adó rövid rádióreklámait, amelyeket aztán más állomások is sugároznak. Az egyházközség ifjúsági csoportjai együttműködnek más környezetvédő csoportokkal. Különösen azért küzdünk, hogy keményebb környezetvédelmi törvényeket hozzanak. Szemét-ügyben szakértők vagyunk. Hármas vezérmotívumunk (amelynek zenei változata is készen áll): „Csökkenteni, visszaforgatni és újrahasznosítani a szemetet!"

Benigno Beltran Dél-Kelet-Ázsia egyik legismertebb katolikus teológusa. A steyli misszionárius a Parish oh the Risen Christ, a Feltámadás Egyházközség plébánosaként dolgozik a Smokey Mountain-on, a hulladékok és szeméthányók „Füstölgő Hegyén" a fülöp-szigeteki metropolisz, Manila szívében, a Tondo nevű szegénynegyedben. Ez a szeméthányó alkotja a plébánia területét. 21 hektárnyi területet ölel fel. Ezen a kis felületen 25000 ember él. A helyi munka mellett Beltran dogmatikát tanít Tagatay City teológiai fakultásán. Ezenkívül a szegények önsegélyező programjainak politikai lobbizóként működik a metro-manilai régióban. „Szabad idejében" a Smokey Mountain ifjúságának rockzenekarait menedzseli.

Átveszik az Önök kezdeményezéseit a Smokey Mountain-on túl is?

Megegyeztünk a legtöbb manilai szállodával, hogy hulladékaikat előzetesen szétválogatják száraz és nedves szemétre. A nedves, tehát a biológiai szemetet aztán mi aprítjuk, komposztáljuk, majd trágyaként eladjuk. Ezáltal csökken a szemét terjedelme. Sok emberünk a biotrágya eladásából gazdálkodja ki bevételeit. Csak úgy mellékesen, de örvendetes módon csökken a műtrágya-felhasználás. A száraz szemetet embereink szortírozzák. Kigyűjtik belőle a műnyagot, fémeket, papírt és már értékes anyagokat. Nemsokára be fogunk szerezni egy olyan gépet, amely lehetővé teszi majd, hogy a műanyagmaradékokat magunk dolgozzuk fel, például műanyagszékekké és padokká.

Hogyan került Ön éppen a szeméthegyi gyülekezetbe?

A Smokey Mountain ama sok megvetett hely egyikének tűnt nekem, ahol különösen szükség volt a felszabadító egyházi kezdeményezésre. 1989 óta élek a Smokey Mountain-on, de már 1978 óta minden héten eltöltöttem pár napot ezen a helyen. Teológusként nem állhatok a partvonalon kívül, és nem kommentálhatom csupán a dolgokat, ahogy a nyugati teológusok többsége csinálja. Ha az emberek papja és teológusa vagyok, akkor be kell gyökereznem az emberek közé, az ő életkörülményeikbe. Lelkipásztori munkánkban könnyen érthető formulákkal dolgozunk, amelyeket újból és újból elismétlünk. A legfontosabb így hangzik: „A sötétségből a világosságra, a halálból az életre, az elnyomásból a szabadságba — ezt az utat akarjuk járni."

Ez azonban azt is jelenti: hagynia kell, hogy saját magát is folyton megkérdőjelezzék.

Persze, de a mi fülöp-szigeteki kultúránkban ez nem olyan nehéz. Azok az emberek, akikkel Európában találkozom, tökéletességre törekszenek. A mi kultúránktól ez jobbára idegen. Mi könnyebben fogjuk föl az életet. A teológiát is viszonylagos dolognak tekintjük. Sokféle teológia és a dolgok sokféle látásmódja létezik — és nem csupán a Fülöp-szigeteken. Számunkra nem olyan fontos a minden kérdést kötelezően értelmező magyarázat. A mi „közösen megélt teológiánk" a Smokey Mountain-on elmeséli a dolgokat; oktatni és rendeleteket hozni — ez idegen tőle.

Az állam — először 1973-ban, Ferdinand Marcos diktátor idején, majd 1989-ben, Corazon Aquino elnökasszony idején — már többször kísérletet tett arra, hogy a Smokey Mountain lakóit áttelepítse. A Manila Bay-i központi kikötőterületen elterülő szemétvidéket el akarják tüntetni és jövedelmezőbben akarják hasznosítani. De ott, ahová a Smokey Mountain lakóit elszállították, a városon messze kívül, az állami ígéret ellenére sem volt víz, ennivaló, emberhez méltó szállás, és munkalehető-

ség sem elérhető távolságban. Ezért a legtöbb kitelepített visszatért. Most újabb áttelepítés elé néznek. Ez jobb kilátásokkal kecsegtet?

Igen, ebben biztos vagyok. Fidel Ramos elnök idején, aki meghívásunkra meglátogatott minket, világossá tehettük a kormány számára, hogy kizárólag ígéretekkel nem jut előbbre. Mi magunk átfogó, realista koncepciót dolgoztunk ki és juttatunk érvényre. Magáncégek finanszírozzák. A kormánynak egy fillérjébe sem kerül.

Mi az aktuális helyzet?

Körülbelül egy kilométerre a Smokey Mountain-tól jelenleg átmeneti szállásokat építenek az embereink. Mihelyt odaköltözhetnek az emberek, szemétégető üzemet létesítenek a Smokey Mountain-on: ezenkívül 3500 család részére kell lakást építeni. Az ehhez fel nem használt területeket a befektetők fogják megkapni földművelés céljából. Ezenfelül 175 hektár biológiailag halott vízfelületetet fogunk betemetni a lapos Manila Bay mellett. Ott kapnak majd építési telket azok a befektetők, akik a Smokey Mountain-on — lakóközösségi tanácsunkkal egyeztetve — befektetnek. A befektetőknek tehát jó okaik vannak arra, hogy megtartsák a velünk kötött megegyezéseket és szerződéseket. Számunkra, szemétlakó emberek számára így nemcsak lakások és egészségesebb életkörülmények keletkeznek, hanem sok biztos munkahely is. Már az építkezési munkálatok alatt több száz emberünk jut foglalkozáshoz. Ha a Smokey Mountain egykori területén és Bay mellett készen lesz a piac, készen lesznek a szállodák és az üzletek, ott elsősorban a mi embereinket fogják foglalkoztatni. Így egyeztünk meg.

Ez meseszerűen hangzik. Mennyire biztos, hogy ebben a hatalmas programban nem csapják be a szegényeket?

A finanszírozás rendben van. Tudom, hogy az átmeneti szállásokat építik. Tárgyaltunk azokkal a cégekkel, amelyek befektetőként vesznek részt. Ha valamelyik megkísérli, hogy lóvá tegyen minket, ellenállunk. A Smokey Mountain lakóinak kreatív, erőszakmentes és hatékony küzdőkészsége országosan ismert.

Az Önök városnegyedének tervezett átköltözése nem jelent-e elfordulást attól a céltól, hogy közösen és határozottan vessék be magukat országuk szociális és ökológiai forradalmáért?

Ezt nem így látom. A szűken 7,5 millió ember által lakott manilai régió szemétproblémái nem fognak egy csapásra megoldódni. Sokkal több szemét keletkezik, semhogy egyetlen üzemben el lehetne égetni. Továbbra is szükség lesz arra, hogy küzdjünk a szemét csökkentéséért, illetve újrahasznosításáért.

Nem fog-e szétesni a bázisközösség az áttelepülés hatására?

A biztosított jövedelmekkel és megélhetéssel együttjárhat az elvilágasodás, bizonyos eltávolodás a régi vallási formáktól. De mi az alternatíva? Hogy örökké a mérgező iszapban és füstben éljünk a szeméthegyek között? Aligha. Egyébként nem vagyok olyan pesszimista. Közvéleménykutatást rendeztünk. És legkésőbb azóta biztosak vagyunk a mi Feltámadás Egyházközségünk embereinek mély vallásosságában és mozgékony lelkiségében.

Forrás: Publik–Forum 1995/17

Búcsú az európaiak Istenétől

Római centralizmus a hittanban, vagy regionális és helyi teológiák? Mi felel meg Jézus Krisztus fölszabadító üzenetének a kultúrák sokféleségében? **Robert Schreiter,** *Észak-Amerika legismertebb katolikus teológusainak egyike a sokféleség mellett száll síkra. Erről vall az alábbi beszélgetésben.*

Mi bűvöli el Önt az egész világ helyi teológiáiban?

Az emberek Istennel kapcsolatos gondolkodásának sokfélesége és teljessége lelkesít. Saját életvilágukat, helyi tapasztalataikat ötvözik Istenről szerzett tapasztalataikkal. Ebből — képiesen szólva — csodaszép, darabokból helyileg és regionálisan összevarrt, színgazdag imaszőnyeg keletkezik. A tudományos vagy hivatalos teológia által készített darab ezzel szemben, amelyet az egyházuk által hivatalosan megbízott teológusok készítenek, viszonylag szürke. A helyi teológiák bűvölete 1975-ben ragadott el, amikor a chicagoi *Catholic Theological Union*-ra jöttem. Ennek az egyetemnek a hallgatói a világ minden tájáról származnak. Arra kért az egyetem vezetése, hogy szervezzek szemináriumot a „nem-nyugati teológiákról”. Mivel én voltam a legfiatalabb a professzorok között, nem mondhattam nemet. Ezenkívül érdekelt a kérdés, hogyan lehet keresztény teológiát a nyugati-filozófiai alaptól eltérő alapra építeni.

Miben különböznek egymástól a világvallások istenképei?

Ha az ember megkérdezi a helyi keresztényeket, például Ázsiában, „Miben különbözik a ti Istenetek az európaiak Istenétől?”, akkor először is azt felelik: Ő ugyanaz az Isten. De Isten megközelítésének módja más; másként gondolkodnak Róla, másként imádkoznak Hozzá. A „nem-nyugati teológiákról” tartott első szemináriumomon egy mexikói teológushallgató, aki sokáig dolgozott Japánban, japán nézőpontból fordította le a János-evangélium prológusát. „Az ige testté lett és közöttünk lakott” mondat így hangzott: „A lótuszvirág kinyílt, és illata betöltötte az egész földet.” Ebben világossá válik Isten

japán szemlélete: Isten mindenütt jelenvalósága — amelyről a János-evangélium a görög „logosz”-fogalommal ad hírt —, nem puszta „szó”, hanem egy jó illattal hasonlítható össze, amely csendesen betölti a földet.

Még egy példa a helyi teológiák gazdagságára: Ghana északi részén él egy Istenről gondolkodó nő, a *twee* törzs igen nagy tiszteletben álló asszonya. Egy prófétanő, aki gyülekezetet alapított; elég önfejű — és katolikus. Istennel kapcsolatos néhány történetét leírták. Ez a könyv, amely „A sötét erdő Jézusa” címmel jelent meg, több mint 180 különböző képben szól Jézus Krisztusról. Itt van például Jézus mint „a nagy kígyó, amely félelem nélkül mozog az esőerdőben”, vagy Jézus mint „a magas fa, amely kinyúlik az őserdő teteje fölé, és köszönti a napot”. És mivel ez a nő analfabéta, Istenről elmesélt képei rendkívül szemléletesek. Nincs bennük egyetlen elvont fogalom sem — de olyan Jézus-közelséget lehet bennük fölismerni, amelyet nagyon ritkán érünk el a mi teológiai-tudományos fogalmiságunkkal.

Teológusként mit tanul Ön ettől az asszonytól?

A Szentlélek tölti be őt, akárcsak a korai egyházat. Jézus Krisztushoz fűződő, nagyon mély kapcsolatban él, és ezért jelen időben beszél. Tehát például nem azt mondja: „Jézus, te ezt tetted értünk”, hanem: „Jézus, te ezt teszed most köztünk”.

Beleillik-e ez a Jézus a keresztény dogmatikába, a hittanba?

A világ minden tájának keresztény nőitől és férfiaitól azt tanultam: a dogmatika, tehát a formulázott hittan, csak egy része a keresztény hitnek. A kereszténység nem csupán *világnézet*, „a *view* of life”, mint a hittan, hanem sokkal inkább *életmód*, „a *way* of life”. Világszerte a legtöbb ember számára a kereszténység nem tanként tapasztalható meg, mint például a hittanórákon, hanem a cselekvésben, a praxisban, és ebből az együttélésből és együttcselekvésből keletkezik azután egy világnézet. Ez a személyes hitbeli meggyőződés persze nagyjában-egészében ortodox, tehát összhangban áll az egyház formulákba öntött hitvallásával.

1975-ben, amikor a *„helyi teológiákkal”* kezdtem foglalkozni, katolikus professzorként több problémám volt az Istennel kapcsolatos helyi gondolkodások sokszínűségével, mint manapság. Meg kell nézni, mit *csinál* egy Istenről gondolkodó ember, és a *praxisa* alapján kell mérlegre tenni a kijelentéseit. Beható tanulmányozás után ebből adódik aztán a teológiai ítéletem.

A pápa igyekszik összetartani az egyházat a kultúrák világméretű sokféleségében. Megfelelően tölti-e be a katolikus egyház vezetése ezt a feladatot?

Nem hiszem. A pápa igen eurocentrikus marad, és a püspöki kinevezések kapcsán világszerte azt a kísérletet lehet látni, hogy ezt az eurocentrizmust el akarják vinni a helyi egyházakba is. A pápa megköveteli az egyféleséget, az uniformitást, pedig különböző kultúrákkal rendelkező, sokféle világban élünk. Véleményem szerint e kultúrákat gazdagodási lehetőségnek kellene tekinteni az egyház számára, és nem fenyegetésnek. A római vezetés egyfelől nagyon jól ért a Második és a Harmadik Világ sok problémájához, a pápa szenvedélyes elkötelezettje az emberi jogoknak. Ez persze jó, sőt kiváló — de egyúttal uralmat gyakorol a szexualitás, valamint a társadalom utánpótlása ellenőrzésének érzékeny területein.

Miért koncentrál a Vatikán olyan erősen a szexualitásra?

A szexualitás és az utánpótlás ellenőrzésében lényegileg a társadalom fölötti *hatalom* kérdéséről van szó. Ugyanez vonatkozik, átvitt értelemben, Rómának ama kísérleteire, hogy a teológiaprofesszorokat világszerte rövid pórázon tartsa. Mert a teológusok képezik ki az egyház papi utánpótlását és laikus munkatársait. Aki oly szorosan ellenőrzi az egész világ teológusait, mint a jelenlegi pápa és egyházvezetése, az a hatalom maximumát gyakorolja az egyházi rendszerben, a jelenben csakúgy, mint — az ifjú teológusgenerációk formálásával — a jövőben.

A római egyházvezetés egy „antiglobális reakció” foglya. Megpróbálja tekintélyi alapon megmondani a világnak, merre hány lépés. Az alternatívák nem érdeklik. Ennek a fölülről lefelé haladó kommunikációnak a fönntartásához oly fontos a reprodukció, tehát a szexualitás ellenőrzése. És éppígy a papokat produkáló teológiai képzés ellenőrzése. De az ellenőrzés e megfeszített kísérlete végletesen nehéznek bizonyul — amint ezt legalábbis Nyugat-Európa és Észak-Amerika katolikusai rég tudják. Alig akad köztük olyan, aki tartaná magát az 1968-as *Humanae vitae* pápai enciklika fogamzásszabályozási előírásaihoz.

Hogyan jönnek létre helyi teológiák, és mi különbözteti meg őket a hivatalos hittantól?

Az elején többnyire az elégedetlenség, a különbözés tapasztalata áll — hogy a prédikált, hivatalos teológia „nem passzol”. Éppen azért, mivel nem jól szólaltatja meg az érintett közösség tapasztalatát. Ha ez a helyzet tartóssá válik, akkor az emberek kivezető utat keresnek. Egyszerűen azért, mivel a hirdetett hivatalos teológia túlságosan idegen.

Mondjuk azért, mivel olyan problémákkal foglalkozik, amelyek nem a helyi, az ott lakó emberek problémái. Vagy mivel olyan kérdéseket tesz föl és olyan válaszokat ad, amelyek az emberek életvilágában nem fordulnak elő. A legtöbb helyi teológia nem átgondoltan és „rendszerezetten” keletkezik, hanem inkább egyszerű, szemléletes módon, többnyire történetek, elbeszélések, bizonyos, a közösségen belüli tapasztalatok — esetleg művészi, képi, költői — kifejezése révén.

Annak a chicagói egyházközségnek a példáján szeretném ezt bemutatni, amely sokat jelent nekem. Léteznek nálunk, Amerikában az ún. *quilt*ek, a valamely közösség által tudatosan közösen előállított, darabokból összevarrt szép takarók. Előállításuk gyakran egyházközségi folyamat. Az AIDS-áldozatok emlékére például léteznek AIDS-*quilt*ek. Az egyik chicagói egyházközség hosszú munkával közösen szőtt és varrt össze egy egyházközségi *quilt*et. Ennek a *quilt*nek az egyes részei az egyházközség történetének fontos eseményeit képezik le. S az eucharisztia ünneplésén mindig ott van ez a *quilt*. Ez a maguk készítette oltárterítő e keresztények közös munkáját reprezentálja.

Ez az egyházközség egyszer meghívott engem ezzel az igénnyel: „Mi is szeretnénk egyszer tenni valamit a *local theology* (a helyi teológia) dolgában.” Amikor megláttam *quilt*jüket, azt mondtam nekik, hogy hiszen nekik már megvan a saját teológiájuk a *quilt* alakjában. Csodálkozva azt felelték: „Nem. Mi igazi teológiára gondolunk.” Csak idő múltán vált világossá számukra, hogy azzal, amit elméletben kerestek, már rendelkeztek a gyakorlatban. Ha egy egyházközség teológiát űz, akkor a saját, helyi teológiájuk azon a módon „jön el”, amelyet az adott közösség többnyire már jól ismer. Érzékenységre van szükség aztán, hogy saját újdonságukat mint újdonságot azonosítsák és értékeljék.

A helyi teológiák szakértőjeként Ön hogyan ítéli meg a nem-keresztény vallásokat?

Aloisius Piaris Sri Lanka-i teológustól tanultam ezt a megkülönböztetést: Vannak *kozmikus* és *metakozmikus*, azaz kozmoszfölötti vallások. A kozmikus vallások többnyire helyi vallások; gyakran igen erősen kötődnek bizonyos földrajzi helyhez, egy táj „kozmoszához”, azaz életszövetéhez. Az effajta természeti vallások többnyire a hétköznapi életproblémákhoz szólnak hozzá, amilyen a születés, az érés, a meghalás, az egészség, a biztonság, a termés kérdése. De létezik aztán a vallás másik típusa, amelyet *Piaris* metakozmikusnak nevez. Ebben az esetben régiók fölötti, interkulturális vallásokról van. Ezek olyan kommunikációmódot hoznak magukkal, amely lehetővé teszi, hogy rendkívül különböző kultúrákat kapcsoljanak össze. Az effajta világvallások olyan kérdésekre keresnek választ, mint: Miért kell meghalnunk? Miért van annyi erőszak és szegénység a világban? Miért annyi ártatlan szenvedés? Ilyen vallás például a kereszténység, az iszlám, a buddhizmus.

De a mindenkori helyi világvallás többnyire keveredik régi, helyi kozmikus vallások hagyományanyagával. Ezt csak ritkán veszik észre. Számunkra itt, Nyugaton az ógermán vallás például a klérus és a laikátus kettéhasadásának formájában, vagy az összetett kéz imatartásának formájában (ahelyett, hogy kiterjesztenénk karjainkat) olyannyira a kereszténység része lett, hogy már nem vagyunk képesek szétválasztani a két vallást. De a kereszténység nyugati történetének kezdetén még nem létezett ez a vegyülés. Afrikában, Ázsiában vagy Latin-Amerikában is azt látjuk, hogy mindig folytatódnak a régi helyi vallások. A legtöbb ember egyfajta öntudatlan kettős hovatartozásban él: például protestáns — és indióként egyúttal atyái hitének részese.

Ha megkérdezzük az embereket a Harmadik Világban: Miért csináljátok ezt? Miért ragaszkodtok a régi vallási praktikákhoz? — akkor ezt a választ kapjuk: „A kereszténységben sok jó van. De másfelől a misszionáriusoknak fogalmuk sincs a gyógyításról. Bár vasárnaponkint prédikálnak róla, de az még távolról sem gyógyítás. Mi viszont még mindig megbetegszünk, és szeretnénk meggyógyulni...” Tehát: vannak az életben olyan dolgok, amelyeket a helyi vallások jobban tudnak kezelni, mint a kereszténység.

Az én álláspontom e tekintetben: Nem létezik „tiszta” kereszténység. Ez a legősibb egyházakra is érvényes. Egyébként miért különbözik annyira Etiópia kereszténysége Európa kereszténységétől?

„Én vagyok az út, az igazság és az élet.” Hogyan értelmezi Ön a János-evangélium e központi kijelentését Krisztusról?

Nem értek egyet azzal, hogy ezt az igét sokan *exkluzíven* értelmezik, egy rideg, a maguk üdvösségében biztos elhatárolódás értelmében. Én ehelyett *inkluzíven* fogom föl. Ha abból a hittételből indulunk ki, hogy az az üdvösség, amelyet Jézus Krisztusban tapasztalunk meg, érvényességgel bír az egész világra nézve, akkor lehetségesnek kell lennie annak, hogy minden kultúra kereszténnyé váljék anélkül, hogy saját azonosságát elveszítené. Mert ha csak úgy sikerülne megmenteni az embereket, hogy leromboljuk a kultúrájukat, tönkretesszük az életüket, akkor ez radikálisan ellentmondana Krisztus szeretetüzenetének. Én hiszem, hogy Krisztus jelen van a többi kultúrában is.

Még mielőtt sor kerülne a misszióra?

Még mielőtt az igehirdetés elkezdődik. Egy misszionárius feladata tulajdonképpen nem annyira az, hogy elvigye Jézust egy idegen kultúrába, hanem hogy fölfedezze Krisztust ott, ahol ő már amúgy is tevékenykedik. Ily módon látom én „az utat és az igazságot”, ti. hogy Jézus megelőz minket. És keresztényekként az a feladatunk, hogy őt fölfedezzük ott. Ez azt jelenti, hogy érzékenyeknek és erőszakmenteseknek kell lennünk, és hogy sűrűn ér minket meglepetés. Nem úgy áll a dolog, hogy gyorsan odamegyünk valahová, és azonosítjuk Krisztus működését egy idegen vallási világban. Ez sokáig tart. Ezért oly fontos az odafigyelés magatartása. És ez nekünk, nyugatiaknak nagyon nehezünkre esik.

Milyen bibliai alapra épül ez az óvatos, odafigyelő teológia?

A legtöményebben a Lukács-evangélium 24. fejezetében, az emmauszi történetben található meg. Ahogyan Jézus ott együtt ment a tanítványaival, anélkül hogy szóban megismertette volna magát, anélkül hogy saját elismerését kívánta volna meg, és előbb odafigyelt, mi mondanivalójuk van nekik. És végül hogyan ismertette meg magát? Cselekvéssel! A kenyértöréssel, ahelyett hogy azt mondta volna: Én vagyok a Krisztus, az út, az igazság és az élet.

Ez nagyon fontossá vált számomra: együtt kell járnunk az úton, Krisztussal és a nem-keresztényekkel, óvatosan és tisztelettel mások mássága és Istenről alkotott gondolatai iránt. Így űzök én teológiát.

Forrás: Publik–Forum 1996/2

A rovat mindhárom cikkét *Thomas Seiterich–Kreuzkamp* írta és *Gergely G. András* fordította.

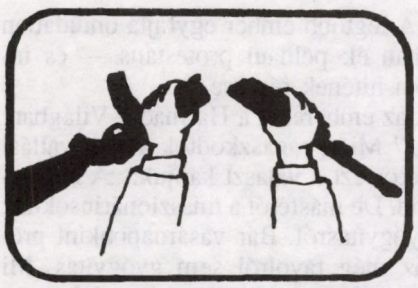

Csapody Tamás

Helyzet van

Diagnózis és prognózis Magyarország NATO-tagságával kapcsolatban

Az eredeti, hosszabb tanulmányból a Szerző szíves engedélyével közlünk néhány részletet — gondolatébresztésül, vitaindítóként.

Helyzet van

Helyzet van. Helyzet van, mert megszűnt a kétpólusú világrend, amely 1945–48 óta jellemezte a világot (globális helyzet). Helyzet van, mert Európa egészét érintő alapvető változások következtek be és változások vannak folyamatban (kontinentális helyzet). Helyzet van, mert szabad és demokratikus országok jöhettek létre Közép- és Kelet-Európában (regionális helyzet). De helyzet van azért is, mert szellemi és morális válság jelei mutatkoznak világszerte (paradigmaváltás helyzete). A kelet-közép-európai régiót valamennyi „helyzet" közvetlenül és fokozottan érinti.

A makrovilág-helyzettel egyidőben a mi, regionális mikrovilágunkban is „helyzet van". A modernizáció, az integráció, az identitás, a demokrácia, a társadalmi és gazdasági átalakulás szempontjából itt és most, ezekben az években szintén „helyzet" van.

A „helyzet" egyik legfontosabb „megnyilvánulási formája" a térségünkre jellemző modernizáció–integráció–euroatlanti integráció fogalmi és tárgyi közege.

Az '90-es évek óta állandóan meglévő modernizáció–integráció–euroatlanti integráció helyzetén belül ezekben a hónapokban kezdődött és feltehetőleg az EU- és NATO-tagságról döntő népszavazásig, illetőleg a tagsági viszonyok elnyeréséig tartó, évekig — 1999–2005-ig — elhúzódó „helyzet" finiséhez érkeztünk.

A daytoni dötéssel, a taszári NATO-IFOR bázis létrehozásával a NATO-tagság finise Magyarország számára elkezdődött. 1996 decemberében, de legkésőbb a következő év első felében eldől, hogy kik lesznek a NATO-tagság várományosai az első bővítési körben. Az állam létrehozta azokat a pénzalapokat és intézményeket, a politikai elit azokat a szervezeteket, amelyek a kidolgozott PR-stratégia alapján elkezdték az integráció–euroatlanti integráció népszerűsítését.

A makro- és mikrohelyzet, a finis miatt szükségét látom a kialakult helyzet (diagnózis) és a lehetőségek (prognózis) átgondolását.

Tézisek

1. Magyarország NATO-tagságának kérdése még nem dőlt el.
2. A NATO-tagság kérdésében népszavazás lesz.
3. A népszavazás ténye, az arra való felkészülés és kimenetele együttesen lényegesen befolyásolhatja az 1998-as országgyűlési választások kimenetelét.
4. A NATO-kérdéshez való viszonyulás a magyar parlamenti demokrácia, a társadalom különböző érdekszféráinak, a civil szervezetek önszerveződési képességének fokmérője is.
5. A hatalmi elit — mint ahogyan azt a népszavazás kiírásának szabotálásával egyszer már megtette — hajlandó antidemokratikus eszközökkel is élni akaratérvényesítése érdekében. Hajlandó és képes visszaélni hatalmával.
6. Az euroatlanti integráció kérdésében a parlamenti pártok egysége csak látszólagos. Megtalálhatók azok a vitás pontok és a NATO-tagságot ellenző emberek, akik belülről tudnak kételyeket támasztani.
7. Az MSZP-ben meglévő, NATO-val kapcsolatos nézetkülönbségeket nyílttá lehet tenni, míg a kisgazdák bármilyen megnyilvánulásától távol lehet maradni.
8. A civil társadalom önszerveződő képességét meghaladja a közös NATO-tagság ellenes fellépés.
9. A civil szerveteknek csak akkor van esélyük a hatékony fellépésre, ha egy kemény mag élére áll a NATO-tagságot ellenző szervezeteknek, és e szervezetek minden támogatást megadnak nekik.
10. A civil szervezetek akkor érhetik el a legnagyobb sikert, ha létrehoznak egy NATO-tagságellenes, egycélú szervezetet, illetőleg mozgalmat.
11. A civil szervezetek akkor lehetnek különösen hatékonyak, ha a civil integrációs szervezeteken keresztül is sikerül a NATO-ellenességet propagálni.
12. A nyugati alapítványok, mozgalmak támogatnák a hazai NATO-ellenes fellépést, ha tudnák, hogy kiket és miért lehet támogatniuk.
13. A hasonló gondolkodású — nem szélsőséges — közép- és kelet-európai csoportokkal valószínűtlen a mozgalom-szintű közös föllépés, de közös akciók kívánatosak és lehetségesek.
14. A NATO-ellenes civil szervezetek és pártok közös fellépése és intézményi együttműködése inkább hátráltatná, mintsem előbbre vinné az ügyet.
15. A NATO-t ellenző valamennyi párt összefogása kizárt és egyben az ügy szempontjából nem kívánatos.
16. A Munkáspárt és a Magyar Szociáldemokrata Párt (MSZDP) közös fellépése a NATO-t ellenző Baloldali Egyeztető Tanács (BET) más szervezetivel együtt fölöttébb kívánatos lenne, de ennek kevés a valószínűsége.
17. Lehet, hogy a Munkáspárt egy baloldali választási koalíció nélkül is bejut a parlamentbe, de szervezett baloldali támogatás nélkül, egyedül nem képes hatékonyan fellépni a NATO-tagság ellen.
18. A MSZDP, a Zöld Alternatíva a pártszerű működés, a BET a választási szövetség megszervezésének szempontjából és a programkidolgozás tekintetében jelentős késésben van, de ha ebben az évben pótolni tudják hiányosságaikat, akkor van esélyük a NATO-ellenesség sikeres képviselésére.
19. A Zöld Alternatíva vagy más zöld csoportosulás részéről a hatalmon lévők és az esetleg létrejövő baloldali egységfront miatt nagyon kívánatos lenne egy olyan zöld alternatíva kidolgozása, amelyben a NATO-ellenesség központi szerephez jut.

20. A hatalom egyoldalú és kizárólagos témakezelése megváltoztatható, ha artikulálódik egy baloldali, egy zöld és egy civil társadalom által kidolgozott alternatíva.

21. A NATO-tagságot ellenzi a lakosság egyharmada. Nézeteikben ők megerősíthetők, a bizonytalankodó másik egyharmad pedig megnyerhető az ügynek.

22. A különböző megközelítésű NATO-tagságellenességet a hatalom nem tudja tovább marginalizálni és homogén egységként kezelni. Ezáltal valódi kommunikációra kényszeríthető a hatalom. Az érdemi vita az egész magyar demokrácia sikerén túl és a felelősséggel történő, valódi választás alternatívájának felkínálása mellett a NATO-ellenes oldalnak kedvez.

23. A NATO-tagság probléma-kezelésének egyik legnagyobb tétje, hogy sikerül-e kiválasztani azt a megfelelő taktikát, amellyel a kisgazdapárt és a többi szélsőséges párt az esélyét is elveszti a sikeres köz- és választási szereplésnek.

24. Ha valamennyi, a NATO-tagságot ellenző csoport a maga eszközeivel fellép a parlamenti és azon kívüli nacionalista, fasisztoid, rasszista gyökerű NATO-ellenesség ellen, akkor világossá tehető a NATO-ellenes érvrendszerek közötti alapvető különbség.

25. A NATO-t ellenzők részéről elkerülhetetlen a szélsőséges nézeteket valló csoportoktól való ismételt és határozott elhatárolódás. A perifériára szorításuk csak aktivitással és elhatárolódással történhet meg.

26. A NATO-ellenesek tábora akkor növekszik, ha elsősorban vidéken, a nők és az aktív dolgozók körében, a nyugati sajtóban és a már kiépített szervezeteken keresztül sikerül támogatókat találni.

27. Az állami funkcionáriusok és országgyűlési képviselők által szervezett NATO-vitákon érdemes aktívan résztvenni csakúgy, mint a pszeudo-civil szervezeteknek a NATO-tagságot támogató vitafórumain.

28. A magyar média pártatlanságára nem szabad építeni, de átgondolt munkával és kapcsolatépítéssel komoly eredmények érhetők el a médiában is.

29. A magyar és angol nyelvű NATO-ellenes home paget létrehozásával, az Internet adta lehetőségek szervezett és tudatos kihasználásával, vita- és levelezőrovat megteremtésével elérhető az információk szabad áramlása.

30. Elkerülhetetlen az egyedi és saját NATO-ellenes érvrendszer, a baloldali, szociáldemokrata, zöld, pacifista stb. témaspecifikus NATO-ellenesség kidolgozása. A világszemléletből, az ideológiából, a filozófiából szervesen következő teleológizálásra lenne szükség.

31. A teljességre törekvő, a hibásan megválasztott vagy az adott csoport ideológiájából és gyakorlatából nem következő teleológizálás csak árt a szervezetnek és hiteltelenìti az egész ügyet. (Pédának okáért az erőszak nyílt pártolásának gyakorlata után a munkáspártnak nem szerencsés érvei közé erőszakmentes érveket bevennie, vagy múltja okán a Varsói Szerződéssel példálóznia.)

32. A NATO-ellenzők összefogás esetén a NATO-ellenesség közös nevezői megfogalmazhatók. Ezek az igazságosságra-igazságtalanságra hivatkozás, az EU és a NATO szétválasztása, a hosszú távú és mindenoldalú biztonság és béke, a kiszolgáltatottság elkerülése, az új vasfüggöny és Európa kettéválasztása, a modernizáció hátrányai, az etnikai, a geopolitikai, a biztonság- és katonapolitikai, továbbá a nukleáris kérdés körül fogalmazhatók meg a legnagyobb sikerrel.

33. A populizmus, a demagógia és a nacionalizmus vádjának elkerülése végett is, a gazdasági és az etnikai érvek érvek túlhangsúlyozásának elkerülésére, egyébként pedig a nukleáris kérdés középpontba állítására lenne szükséges.

34. Különböző formákkal (pl. állásfoglalás, petíció, kezdeményezés, tüntetés) állandóan jelen lehet lenni a tiltakozások piacán, és ezáltal alakítani lehet a közvéleményt, valamint a közhangulatot. A NATO-t ellenzőknek nem szabad elzárkózniuk a hazai földön szokatlan tiltakozási formáktól, például a valódi polgári engedetlenségi akcióktól.

35. A politikai elit célja nem a lakosság hiteles tájékoztatása, hanem a meggyőzése, nem az alternatívaállítás, hanem az általa képviselt alternatíva elfogadtatása.

36. A politikai elit nem érdekelt az érdemi vitában.

37. A politikai elit — kevés kivétellel — most még vitaképtelen az integráció és NATO kérdésében. A csatlakozás igenlése számára politikai dogma.

38. A NATO-kérdés jelentős részben kommunikációs feladat. Feloldható a jelenlegi kommunikációs vákuum.

39. Világossá tehető, hogy az euroatlanti integráció nem a parlamenti és azon kívüli pártok hatalmon maradásának, illetőleg hatalomhoz jutásának kérdése.

40. A NATO-tagság kérdése nem a demokratikus parlament és az antidemokratikus erők, szovjet- vagy nyugatbarát ideológiák, vagy a szalonképes és szalonképtelen erők küzdelmenek színtere.

41. Tenni lehet azért, hogy a politikai, hatalmi leszámolások, hatalomféltések, hatalomra törekvések ne NATO-köntösben jelenhessenek meg.

42. A paralamenti pártok egyikének sincs kidolgozott integrációs érvrendszere, ezért pártspecifikus NATO-ellenes érvrendszer kidolgozása szükséges.

43. A „szellemi ellenállás” megszervezése a legfontosabb. A fizetett, gyakran csak a saját egzisztencia érdekében, átgondoltság és személyes meggyőződés nélkül képviselt NATO-pártiság leghatékonyabb ellenszere a meggyőződéssel képviselt, átgondolt és megalapozott NATO-ellenesség.

44. A „tudományos alapokra” helyezett NATO-ellenesség alapvető kérdés. Tudományos konferenciákra, tanulmányok, kötetek megjelenésére, műhelymunkára, azaz a szellemi alapanyag és tudományos érvrendszer „előállítására” van szükség.

45. A tudományos igényű alternatív elképzelések kidolgozása, konferenciák stb. pénzbe kerülnek. Az állami pénzalapokból finanszírozott kutatási pénzekhez politikai okok miatt nem lehet hozzájutni, a pártok által esetleg elérhető pénzekhez nem szabad hozzáférni.

46. A civil szférának nincs pénze, az állampolgári befizetésekben és vállalkozók támogatásában nem lehet bízni. Vezető értelmiségieknek viszont módjukban áll kutatási pénzeket szerezni.

47. A fejlődés és útválasztás alternatíváinak kidolgozása elkerülhetetlen. Pusztán csak az a kérdés, hogy az értelmiség most teszi ezt meg, vagy akkor, amikor már minden eldőlt. Bölcsebb lenne ezt most megtenni.

48. „Az értelmiség” megnyerése kívánatos lenne, de számos ok miatt nem lehetséges. Egyes kritikai értelmiségi attitűddel rendelkező értelmiségiek azonban megnyerhetők. Szükség lenne egy névsor összeállítására és laza koordinációs tevékenységre.

49. Az euroatlanti integráció szükségességét lehet többek között társadalomfilozófiai, morális, ökológiai-ökonómiai, transzcendens-vallási, történelmi, etnikai, szuverenitásra vonatkozó, gazdasági, politikai, baloldali, geopolitikai, integrációs, biztonságpolitikai, pacifista érvek alapján cáfolni.

Fogalomtisztázás

A szótárszerű fogalomtisztázás kulcsfogalmai az alábbiak:

1. A modernizáció–integráció–euroatlanti integráció kifejezéseit a politika együtt kezeli. Ezek egymással összefüggő, de nem egymást feltételező és nem egymással szinonim fogalomként használható kifejezések.

2. A politika szóhasználatában az integráció és euroatlanti integráció azonos fogalmak és az úniós csatlakozás egyben euroatlanti csatlakozást is jelent. Az integrációs intézmények munkája a NATO-tagságra vonatkozó tevékenységre is kiterjed, az integrációs pénzeket általában az euroatlanti csatlakozás előkészítésére is felhasználják.

3. Az EU-hoz csatlakozás nem azonos a NATO-hoz csatlakozással, az EU-tagságnak nem feltétele a NATO-tagság, a NATO-tagságnak nem elsődleges feltétele a hadsereg modernizálása, a hadsereg technikai modernizálásának nincs köze az EU-tagsághoz. A régió és benne Magyarország nem a NATO-tagsággal lesz, lehet Európa része vagy az EU tagja.

4. A NATO katonai szervezet volt és maradt. A NATO kizárólag abban az értelemben politikai szervezet, hogy — mint minden demokratikus országban a hadsereget, ebben az esetben a katonai szövetséget — politikusok irányítják. A NATO-nak kiterjedt környezetvédelmi, tudományos stb. — tehát nem katonai — programjai is vannak, ettől azonban a NATO jellege semmit sem veszít lényegéből.

5. A NATO részéről a bővítés politikai és gazdasági kérdés, nem modernizációs, nem katonai, nem humanitárius, nem a demokráciaövezet kiterjesztésének kérdése. A NATO saját érdekei alapján dönt, és nem rátermettség, fejlettség, a piacgazdaság kialakulása, a demokrácia, az emberi jogok pillanatnyi „állása" alapján.

6. *A NATO a fejlett világot, a nyugati világot, a fehér ember és az északi ember érdekeit, a gazdag, jóléti államokat, a nyugati típusú modernizációt, a nyugati paradigmát fegyverrel védő katonai szövetség.*

7. A NATO-bővítés és a NATO-tagság költségei ismertek. Amerikai becslések szerint a tagországoknak a bővítés minimálisan 10–20, maximálisan 55–110 milliárd dollárba kerül. A legvalószínűbb a 10–15 évre elnyújtott 42 milliárd dolláros variáció, ami 1–2 százalékkal növeli a jelenlegi NATO-tagok katonai költségvetését. A kelet-európai országoknak a legvalószínűbb variáció szerint évi 600–800 millió dollár katonai kiadásnövekménnyel kell számolniuk.

8. Magyarország NATO-csatlakozásának becsült költsége 120–150 milliárd forint. 1992 óta Magyarország — a GDP arányát tekintve — annyit költ az ország fegyveres védelmére, mint az európai NATO-tagországok (2,5–3,0 százalék). A NATO-tagság magyar költségei ezen felül értendők.

9. Magyarországon a NATO 1995 decembere óta de facto jelen van. A NATO-IFOR alakulatok használják az ország légterét, légikikötőit, négy lőterét, Kaposújlakon és Taszáron katonai bázist tartanak fenn, ahol kb. 50 ezer katona tud állomásozni egyidőben. Taszár a NATO első közép-európai katonai bázisa.

10. Magyarország legalább 3 éve intenzíven készül a NATO-tagságra. Az ország dollármilliókat költött már eddig is a csatlakozás különböző feltételeinek megteremtésére. A külpolitika ennek a célnak alárendelten politizál, köt szerződéseket. A törvényalkotás, a jogharmonizáció, a szabványosítás és dereguláció, illetőleg a különböző nemzetközi szerződések aláírása nyomán — ha Magyarországon múlnék — azonnal tagja lehetnénk a katonai szövetségnek.

11. A NATO a stratégiai nukleáris fegyverekkel való fenyegetés doktrináján nem változtatott. Ez azt jelenti, hogy a NATO bármikor képes a nukleáris csapásmérésre. A NATO Európából kivonta szárazföldi nukleáris erőit, de tengeralattjáróiról, hajóiról indítható atomtöltetű rakétái vagy repülőgépeiről ledobható atombombái továbbra is hadrendben állnak.

12. A NATO nem azonos a sokat emlegetett új európai biztonsági architektúrával. A NATO amerikai és európai katonai szövetség, amely keleti kibővítése esetén is csak a nyugat- és közép-európai, valamint legfeljebb néhány kelet-európai országot fog védeni.

13. A NATO változásai strukturális természetűek. A változások nem érintik a nemzeti hadseregek létszámát, a költségeket, a katonai technika folyamatos modernizációját, és nem segítik elő az általános hadkötelezettség megszűnését. A kétpólusú világrend megszűnése után a versengésből győztesen kikerülő NATO a bővítés miatt többet fog költeni, mint a hidegháború idején.

A civil társadalom

1. A civil szervezeteknek akkor van esélyük a hatékony fellépésre, ha a cél elérése érdekében hajlandók együttműködni. Ehhez arra lenne szükség, hogy méricskélés és ideológiai hovatartozás számbavétele nélkül, alterna-

tívok és baloldaliak, civil és szatellit szervezetek együtt tudjanak működni egy laza csoportosulásban, de rendelkezésre álló összes erejük bevetésével. Egy szellemileg felkészült, infrastruktúrával rendelkező „kemény magra” van szükség amely képes megszervezni a munkát.

2. A „kemény magnak” több fronton kell sikereket elérnie. Meg kell nyernie saját tagságát, meg kell nyernie az integratív civil szervezeteket és minél több más civil szervezetet. Meglévő és kialakítandó nemzetközi kapcsolatain keresztül, magánszemélyektől, alapítványoktól, civil szervezetektől jelentős pénzeket, és ami legalább ilyen fontos: szellemi támogatást kell szereznie. Nem kevésbé nehéz feladat, de a megszerzett információkat azonnal tovább kell adnia a kelet-közép-európai, hasonló beállítottságú civil szervezeteknek.

3. A kialakuló valamilyen Civil Tömörülésnek (CT) megszólíthatónak kell lenni, irodával és főfoglalkozású aktivistákkal kell rendelkeznie. A tiltakozások piacán állandóan jelen kell lennie Budapesten és vidéken egyaránt, kidolgozott PR alapján kell dolgoznia. A média-stratégia fontos része lehetne a nemzetközi sajtó megnyerése, elsősorban a külföldi támogatók révén. A média szempontjából erre tenném a hangsúlyt: a magyar sajtó nyugati „nyomásra” kénytelen legyen foglalkozni az ellenzőkkel (mandineres médializálás). Ez azért is fontos, mert a többi kelet-közép-európai ország sajtójára szintén így lehetünk a legnagyobb hatással.

4. Az értelmiség megnyerését nem szabad prioritásként kezelni, mivel a pártoktól független és a kritikai értelmiségi szerepre hajlandó értelmiségiek száma csekély. Ugyanakkor nem kell törekedni a társadalom perifériájára szorultak megnyerésére sem. Őket azért kellene „hanyagolni”, mert az ügy kimenetele szempontjából nem szerencsés, ha ők alkotják az ellenzők derékhadát, továbbá nem az ő lecsúszott–csalódott szintjükhöz kellene mérni az érvek színvonalát. (Ők egyébként úgyis csapódni fognak.)

5. Ha a civil szervezetek nem tudnak összefogni, akkor az egyes civil szervezetek NATO-ellenessége artikulálatlan és hatástalan marad. Ebben az esetben csak kisebb lélegzetű, nem jelentéktelen, de csak jelzés értékű tiltakozásokra futja. A NATO-ellenes civil szervezetek csak arra lesznek jók, hogy a hatalom velük demonstrálja a demokrácia működését; a felmutatható, elszigetelhető és perifériára szorítható statisztákszerepe vár rájuk.

Forgatókönyvek

1. Magyarország úgy lesz tagja a NATO-nak, hogy a NATO-t ellenzők nem szerveződnek meg és nem jutnak szerephez.

2. Magyarország úgy lesz tagja a NATO-nak, hogy a NATO-t ellenzők megszerveződnek és hatékonyan tudják képviselni nézeteiket.

3. Magyarország úgy lesz tagja a NATO-nak, hogy a NATO-kritikusok valódi alternatívákat tudnak kidolgozni, ezek hatékony képviseletével a politikai elitet érdemi vitára tudják késztetni, a lakosságot valódi választás elé tudják állítani. Ennek következtében valóban demokratikus viszonyok között dől el a kérdés, valóban legitim döntés születik, és a csatlakozási tárgyalásokon az ország érdekeinek valódi képviseletére is sor kerülhet.

4. A hatékony fellépés következtében Magyarország nem lesz tagja a NATO-nak.

5. Magyarország valamilyen külső körülmény miatt nem lesz tagja a NATO-nak. A tisztázatlan körülmények miatt a NATO-ra hangolt, az elutasításra felkészítetlen és alternatívák nélküli közvélemény „történelmi frusztrációként” fogja megélni a történteket.

6. A parlamenten kívüli pártok kizárólag politikai ambíciójuk érdekében fogják felhasználni a NATO-ellenességet. Ezzel feltehetően politikai előnyökhöz jutnak, hiteltelenítik a NATO-ellenességet, és megakadályozni nemhogy nem fogják tudni, de áttételesen elősegítik a NATO-csatlakozást.

7. Ha a politikai hatalomra nem törekvők és a nem szélsőséges NATO-ellenesek gyengesége miatt, valamint a politikai elit szándékai szerint a szélsőjobbnak sikerül kisajátítania a NATO-ellenességet, akkor a NATO-ellenesség képviselhetetlenné válik. Ebben az esetben a politikai elit problémamentesen „viheti be” az országot a NATO-ba, miközben a szélsőséges erők megerősödésével kell számolni.

Végkövetkeztetések

A NATO-tagság problematikájának számos, a tagsághoz kapcsolódó, ill. attól függetlenül létező aspektusa van. Ezek talán a következők:

1. Mivel a NATO-kérdést a modernizáció, integráció, euroatlanti integráció keretei között értelmezik, az alternatíva hiánya egyben a szellemi és morális gondolatok hiányát is jelenti. Gondolkodásbeli, szellemi és lelki válságot jelez, ha egy adott társadalom nem képes vállalható és élhető alternatívákban, paradigmákban gondolkodni. Lehet, hogy merész a kijelentés, de talán kimondható, hogy elsősorban az értelmiség, a vallások és felekezetek képviselői, a különböző ideológiák hirdetői nem tesznek eleget teleológikus kötelezettségüknek.

2. A nyugati világ és a posztkommunista országok képtelenek élni a várva-várt lehetőséggel: a világ egyik felének valódi, mindenki megelégedését kiváltó pacifikálásának lehetőségével. Az érintett országok nem tudnak egy minden érdeket figyelembe vevő, globális biztonsági architektúrát teremteni. (A hadseregek megtartása mellett, vagy egy közös katonai szövetség fenntartása mellett mód lett volna minimálisra redukált, nagyságrendekkel olcsóbb, tömegpusztító fegyverek nélküli katonai potenciál létrehozására.)

3. A társadalom tagolatlan, különböző csoportjai pedig képtelenek artikulálni az érdekeiket. A pártpolitikai hatalom megszilárdulása mellett a civil szféra nem tudja megszervezni önmagát.

4. Ha nincsenek alternatívák, nincsen lehetőség valódi választásra. A hatalom érdemi vita nélkül fogja az országot a NATO-ba vinni, a demokrácia csak papíron érvényesül.

5. Civil, zöld, baloldali stb. alternatívákra lenne szükség, hogy a felelőtlen parlamenti (FKgP) és szélsőjobboldali pártok légüres térbe kerüljenek, és ne a NATO-tagságot ellenzők, hanem ők szoruljanak a perifériára. A NATO-tagságellenességet ne tudják ezek a szalonképtelen formációk meglovagolni, a hatalom pedig ne tudja monopolizálni a kérdést.

6. Az euroatlanti integráció kérdése csak akkor válhat valóban eldöntendő kérdéssé, ha sikerül megtisztítani 1) a szélsőséges nézetektől és szélsőséges szervezetektől, 2) az európai és euroatlanti integráció, a NATO és modernizáció összekeverésétől, 3) a parlamenti és parlamenten kívüli pártok hatalomért folytatott küzdelmétől, 4) a rendszer legitimitásának problémájától.

Budapest, 1996. november 14.

Thomas Seiterich-Kreuzkamp

Püspök, polgárjogi harcos és lelkes ifjúsági káplán

José Ramos–Horta ellenzéki vezető és Carlos Belo katolikus püspök (Indonézia) kapta az 1996. évi Béke Nobel-díjat

Indonézia Németországgal szoros szövetségben lévő, s a Kohl-barát *Suharto* tábornok vezetése alatt álló kormánya számára botrány a civil kurázsival bíró, személyileg szerény egyházi vezető. A kelet-timori emberek számára azonban a remény hangját testesíti meg a katolikus püspök, *Carlos Felipe Ximenes Belo*. Belo püspök bátran kipellengérezi az indonéz hadsereg terrorját, és fölpanaszolja „a félelem kultúráját, amely a kínzásokból és a fegyverekből táplálkozik" — Kelet-Timor 1975. december 7-én bekövetkezett indonéz megszállása óta. A kelet-timori ellenállási mozgalom külügyi koordinátorával, *José Ramos–Hortával* együtt Belo püspök kapta az 1996. évi Béke Nobel-díjat. Az oslói békebizottság indoklásában ez áll: „A kelet-timori konfliktus igazságos és békés megoldásáért kifejtett erőfeszítéseikért." Belo püspök kijelentette: „Szeretném leszögezni, hogy ez kitüntetés nem engem illet, hanem az egész timori népet, a Timoron dolgozó egyházat, és minden embert, aki tesz valamit az emberek közti békéért és kiengesztelődésért."

Carlos Belo, aki inkább szelíden és halkan, nem mennydörögve, de rendíthetetlen kitartással harcol az igazságosságért, egyházmegyéjében, Timor fővárosában, *Díli*ben emberjogi bizottságot állított föl. Ez regisztrálja az indonéz hadsereg által elkövetett erőszakosságokat, és a katolikus rádióadó segítségével terjeszti a híreket. A besúgók mindig Belo püspök sarkában vannak. Telefonjait lehallgatják, mozgásszabadságát korlátozzák. Ismételt kísérletek történtek arra is, hogy a timori sziget önállóságra törekvő keleti felének püspökét meggyilkolják. Belo ellenfelei mindenekelőtt az indonéz hadseregben találhatók, amelynek az emberjogi szervezetek „népirtást" vetnek a szemére. Az *Amnesty International* becslése szerint a megszállás óta a terror, az éhezés és a betegségek következtében kereken 200.000 ember halt meg Kelet-Timoron. Ez megdöbbentően magas áldozati arány, tekintettel arra, hogy az egész régiót mindössze 750.000 ember népesítette be.

Carlos Belo 1948. február 3-án született egy *Bacau* nevű faluban, és kisparaszti családból származik. Fiatalként vízibivalyokat őrzött, mielőtt a szegények ösztöndíjával fölvették volna a szaléziánus rend missziós iskolájába. Később a szaléziánusok Lisszabonba küldték teológiai tanulmányok folytatására. Szaléziánus testvérként és tanárként tért vissza Portugáliából Timorra, és átélte az 1975-ös indonéz megszállást. 1980-ban szentelték pappá. Három évvel később a pápa kinevezte az akkor 35 éves Belót a 600.000 katolikussal rendelkező *díli* egyházmegye apostoli kormányzójává. Ebből az adatból is látszik, hogy Timoron a lakosság többsége katolikus.

Belo 40 évesen lett püspök. Vezetői funkciója mellett a főpásztor lelkes ifjúsági lelkész. Mindenekelőtt a hangját adja a fiataloknak, erősíti civil kurázsijukat és kulturális azonosságukat. A katolikus iskolákban tudatosan ápolják Timor nyelvét és hagyományait. Belo ezáltal az indonéz szigetbirodalom más részeiből történő áttelepülések következményei ellen harcol. A soknépű Indonéziában a 185 milliós lakosság többsége muszlim.

Belo rezidenciája mindenki számára nyitva áll, aki a megszálló hadsereg erőszakcselekményei és önkénye elől menekül — például a szomorú 1991. november 12-én, amikor az indonéz csapatok mészárlást hajtanak végre egy temetés résztvevői között, és eközben legalább száz embert megölnek. Belo püspök makacsul és nyilvánosan kéri számon a hadseregtől azoknak a fiataloknak a tartózkodási helyét, akik akkor tűntek el. Klinikákat és árvaházakat alapít az állami terror áldozatai számára. Az ehhez szükséges pénzt olyan katolikus segélyszervezetek adják, mint a *Misereor* és a *Missio*.

De *a bonni kormánykörök* levegőnek veszik a timoriak túlnyomórészt erőszakmentes szabadságharcát, figyelemre sem méltatják. Timor szabadságharca csak az emberek fél százalékát érinti Indonéziában, a feltörekvő nagyhatalomban. A *Suharto* kormányfővel és technológiai miniszterével fönntartott kitűnő személyes kapcsolatokra támaszkodva az NSZK rendkívüli gazdasági és kereskedelmi kapcsolatokat épít ki a dél-kelet-ázsiai óriással. *Helmut Kohl* kancellár — német menedzserek csoportjának élén — ismételten Dzsakartába utazik. Az együttműködés katonai szempontból is káprázatosan virul. Indonézia haditengerészete becses vevő a pénzügyileg megrendült észak-német hajógyárakban. Indonéz katonákat képeznek ki Németországban. Az utolsó NDK-s védelmi miniszter, az egykori polgárjogi harcos *Rainer Eppelmann* bonni közvetítéssel bagóért játssza át az indonéz rezsimnek a *Nemzeti Néphadsereg* — a csatlakozás után immár — fölöslegessé vált hadiflottáját.

Bonntól eltérően a *Vatikán* síkraszáll a timoriak ügyéért. Belo püspököt ezért egyházjogilag közvetlenül Rómának rendelték alá, és nem sorolták be az indonéz püspöki konferenciába. Belo püspök *differenciált* kapcsolatban áll a Vatikánnal: „Ami a Vatikánt illeti, azt kell mondanom, hogy pasztorális és hitbeli kérdésekben iránymutatást és segítséget kaptam. A diplomácia területét illetően nem mondhatom el ugyanezt."

Egyik-másik német püspök, például a Kohlhoz fűződő legjobb kapcsolattal rendelkező *Karl Lehmann*, a püspöki konferencia elnöke, vagy Rottenburg–Stuttgart püspöke, *Walter Kasper* gratulált Belónak a Béke Nobel-díjhoz, és készségesnek mutatkozott. De mind Kasper, mind Lehmann gondosan került minden olyan szót, amelyet kritikaként lehetett volna értelmezni amiatt, hogy a német kormány masszívan támogatja a dzsakartai rezsimet.

Fordította: —omo—

Forrás: Publik–Forum 1996/20

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Maskara

Amint tudjátok, én a Börzsönyhegységben lakom, Törpeházán. Törpeháza nemcsak arról nevezetes, hogy csupa törpe él kicsiny házaiban, hanem arról is, hogy nagyon finom csipkebogyó terem a környékén. A csipkebogyó a vadrózsa termése, s pompás lekvárt főznek belőle a háziasszonyok.

Történt egyszer, jó néhány esztendővel ezelőtt, hogy csipkebogyót vittem le ismerős családoknak a völgybeli falucskába. El szoktam beszélgetni olyankor a gyermekekkel is, megkérdeztem hát az egyik házban: merre van az ő Imréjük, régi pajtikám. Édesanyja büszkén mondotta: „A kertben tanul...Nagyon szorgalmas!” Kiáltani akart neki, de nem engedtem. Magam mentem hátra a kertbe, leültem Imre mellé a padra, jobban mondva felültem, mert hiszen kicsiny vagyok, s így szóltam hozzá: „Messze még a farsang, kedves Imrém, most még ne viselj maskarát.” Elvörösödött: „Miféle maskaráról tetszik beszélni? Nem viselek én semmiféle maskarát.” „De bizony azt viselsz. Olyan fiúnak tetteted magad, aki szorgalmasan tanul. A valóságban azonban csigát faragsz. Jó ám az én szemem, láttam, hogy zsebre dugtad, amikor meghallottad a kertajtó csikordulását.”

Néhány nap múlva, régi szokásom szerint, belátogattam a falubeli iskolába s a tanító bácsi engedelmével beültem az utolsó padba. Hallgattam én is a tanítást. Eljövet Imre mellém szegődött s egy kis hetykeséggel mondotta: „Ma, remélem, elégedett velem Moha bácsi. Mindent én mondtam meg, amit nem tudtak a felelők.” Rátekintettem: „Úgy történt, igaz. De fel tudnád-e most mondani nekem egyhuzamban is a leckét?” Imre megint elvörösödött, én meg folytattam: „Láttam ám, hogy mindent a könyvből néztél ki, s csak azután jelentkeztél. Azért jelentkeztél folytonosan, hogy azt higgye a tanító bácsi: jól tudod a leckét, s ne hívjon ki felelni. Vagyis megint alakoskodtál, maskarát viseltél. Olyan fiúnak tüntetted fel magad, aki tudja a leckét.”

Eljött a tél, leesett a hó, s nekem megint valami dolgom akadt a faluban. Havas időben igen könnyen jutok le. Felülök a szánkómra s egy vízmosás árkában három perc alatt lesiklom. Hazafelé menet észrevettem, hogy Imre meg az öcsikéje a hegyoldal aljában szánkázgat. Szánkójuk azonban csak egy személyes volt, s ezért hol Imre, hol az öcsikéje csúszott le véle. Imrének, amint láttam, nagyon nem tetszett, hogy csak minden második lecsúszás az övé. Egyszerre csak felborult az öcskössel a szán, s Imre akkor diadalmasan kiáltotta: „Nem szánkázhatsz többet! Nem engedhetem, hogy kitörd a nyakad, én vagyok az idősebb, vigyáz-

nom kell rád!” Odamentem s a magam szánkóján jól megszánkáztattam az öcsköst. Kétszer is belefordultunk a hóba, de nem történt, s nem is történhetett semmi bajunk, hiszen mély és puha volt a hó, s tudta ezt jól Imre is. Mondtam is neki, amikor hazafelé indultam: „No, Imrém, most meg a gondos, óvatos bátyuska maskaráját öltötted magadra, hogy egyedül szánkózhass.” Imre zavartan dünnyögte: „Dehogyis öltöttem... Nem is értem, hogyan gondolja Moha bácsi ezt a maskara-dolgot...”

A farsang idején beállított a házikómba Imre, s elmondotta, hogy jelmezbált rendeznek az iskolában, s arra kért, kölcsönözzek neki egyet-mást a ruhaneműimből. Ő ugyanis nagyszakállú, öreg törpének szeretne öltözni. Összeszedtünk tehát mindent, ami kellett, s még a szakállt is elkészítettük kócból. A jelmezbálról, persze, magam sem maradhattam el, s valamivel besötétedés előtt leszánkáztam a faluba. Az utcában itt is, ott is megállítottak egy-két szóra, s mire az iskolához értem, már egészen sötét volt. Amikor éppen be akartam nyitni a kerítés kapuján, kisurrant a házból két jelmezes gyerek: egy törpe meg egy kéményseprő, Imre meg a barátja, Karcsi; Imre azt mondotta: „Erre gyere! Jó, hogy az ablakuk is hátul van.” S nem jöttek ki az utcára, hanem hátul kimásztak a kerítésen s a kertek alján lopakodtak. Könnyű volt kitalálnom, hogy meg akarnak ijeszteni valakit, s a hátul lévő ablakról azt is tudhattam, hogy kit. Az első osztályos Klárikát. Fájt a torka Klárikának, nem mehetett el a jelmezbálba; őhozzá akartak torzképet vágva bekopogtatni az ablakon. Futni kezdtem hát az utcán, bementem Klárikáék udvarába és elbújtam annak a hátsó ablaknak a közelében. A két kópé nemsokára be is mászott a kerítésen. Ekkor azonban éppen kilépett az istállóból Klárika édesaspja, nyakon csípte őket, és már emelte is a tenyerét: „Ijesztgetni jöttök? No megálljatok!” A két gyerek meg se tudott mukkanni ijedtében. Rémülten várták a pofonokat. De én előlép-

tem búvóhelyemről és így szóltam: „Ne bántsa őket, Mihály gazda. Bizonyára azért jöttek, hogy megmutassák a jelmezüket Klárikának. Hogy egy kis örömet szerezzenek a betegnek.”

Már tereltem is őket befelé a házba és kiáltottam a kislánynak: „ Ha Klárika nem jön a bálba, a bál jön el Klárikához!” Klárika persze nagyon örült, hogy meglátogattuk s eljátszottunk vele, de még jobban örült a két kópé, hogy megmenekült a pofonoktól. Amikor aztán ismét az iskola felé lépegettem velük, így szóltam Imréhez: „Azt mondottad a múltkor, nem érted, hogyan gondolom azt a »maskara-dolgot«. Tekints most magadra és megérted. Jóságos öreg törpének látszol, de ez csak maskara egy haszontalan, ijesztgető kölykön. A múltkor gondos, óvatos bátyuskának mutattad magad, de az ugyanígy csak maskara volt egy önző kisfiún. Így gondolom ezt a »maskara-dolgot«, kedves Imre barátom.”

Reméltem, hogy most már igazán abbahagyja Imre a képmutatóskodást. De hiába reméltem. Néhány nap múlva szárított hársfavirágot vittem az édesanyjának s örömmel láttam, hogy Imre buzgón törölgeti a tányérokat. Meg is dicsértem, amiért könnyíteni igyekszik édesanyja munkáján. Imre azonban nem nézett a szemembe, és gyanúsan elvörösödött. Később pedig félrehívta édesanyját és súgott neki valamit. Kérte, hogy engedje el aznap is a moziba. Ekkor megértettem, hogy nem az édesanyja kedvéért törülgetett, csak megjátszotta a „segítő gyermeket”, ismét maskarát viselt. Most már nem szóltam neki, de törtem erősen a fejem: miként utáltathatom meg vele az álarcoskodást.

Nemsokára — még havas télidőben — Imre édesanyja megbetegedett. Még nem lehetett tudni, hogy tulajdonképpen mi baja, időnként hirtelen rosszul lett, s olyankor minél előbb fájdalomcsillapító injekciót kellett adni neki. Ugyanabban az időben valami csúzféle kezdte sanyargatni a térdem. A falubeli orvos akkoriban mindennap feljött Törpeházára, odaültem hát egy délután a házikóm ablakához, hogy ha meglátom, behívhassan. Nézegetem messzelátómmal az ösvényt is, jön-e már. Meg is láttam az orvost — már közel volt Törpeházához —, de ugyanakkor azt is észrevettem, hogy az ösvény alján Imre lohol fölfelé. Látható volt rettentő rohanásán, hogy az orvos után igyekszik, bizonyára ismét rosszul lett az édesanyja. Kiszaladtam az orvos elé, már amennyirea csúzos térdem engedte, megmondtam neki, hogy úgy látom, sürgősen szükség van rá, s ráültettem a szánkámra. Hallott a csúzomról s erősködött, hogy ő bizony megnézi előbb a térdem, de nem engedtem. Beletaszítottam a szánkót a vízmosás árkába, s három perc múlva lent volt a segítség Imre édesanyjánál. Azt még utána kiabáltam, hogy lengesse meg a kalapját, ha nincs már veszedelemben a beteg, messzelátón fogom figyelni. Imrét persze nem tudtam értesíteni, hogy ne jöjjön fel, megy már az orvos. De nem is bántam, hogy feljön. Kölcsönkértem a szomszédom szánkóját és vártam. Negyedóra múlva kijött az orvos Imrééktől és meglengette a kalapját. Egy másik negyedóra múlva pedig lihegve berontott hozzám Imre: „Volt itt a doktor bácsi? Hova ment innen? Melyik házba? Átment egy másik faluba? Hova? Jaj, tessék már megmondani!”

No, nehéz volt megcselekednem, amit akkor cselekedtem. Én ugyanis olyan... nemtörődöm arcot vágtam s ezt mondottam nagy fölényesen: „Tudom, hogy hova ment, de... jobb, ha nem zaklatod. Van neki elég dolga nélküled is.” Imre nem hitt a fülének. Megdöbbenve bámult rám, aztán ezt kiáltotta: „De Moha bácsi! Rosszul van az édesanyám!” Unatkozó arccal feleltem: „Majd jobban lesz... Nem mondom meg, hogy hova ment a doktor.” Imre akkor lehajolt hozzám, és hangjában szinte magán kívüli harag szikrázott: „Úgy?! És Moha bácsi merészelt nekem maskaráról prédikálni? Hiszen Moha bácsi is maskarát viselt! Jóságosnak, segítőnek tette magát, de most megismertem az igazi ábrázatát! Szégyellje magát!” Vállat vontam: „ És te? Te talán ne szégyelld magad?” Imre most már üvöltötte: „De én is! Csakhogy én eddig nem tudtam, hogy a maskarát viselő ember ilyen utálatos!” Azzal megfordult és rohanni akart tovább, keresni az orvost. Azonban megfogtam a karját és csöndesen mondottam: „Ne aggódjál édesanyád miatt. Még fel se értél hozzám, s már nála volt a doktor bácsi. Nincs már semmi baj. S hogy minél hamarább édesanyádnál lehess, itt ez a szánkó. De kérlek valamire. Ha odalent minden rendben van, és úgy érzed, hogy most már minden rendben is lesz, add tudtomra. A kalaplengetést már nem látom, sötétedik. Gyújts hát meg egy szál gyertyát s azzal integess.”

Tíz perc múlva fellobbant odalen a fény. De nem gyertyaszál kicsiny lángjával üzent Imre, hanem kihozott az istállóból egy nyaláb szalmát s fáklyát csavart belőle. Megértettem a boldogan lengetett láng szavát: soha többé nem képmutatoskódik. De magam se maradtam adósa örömtüzének. Akkoriban még nem volt villany Törpeházán, petróleummal világítottunk. Lyukat kapartam a hóban, beleöntöttem vagy öt litert s rádobtam egy szál égő gyufát. Össze is szidott másnap a lenti bakter; azt hitte, tűz van Törpeházán, s már félre akarta verni a harangot. Magyaráztam neki, hogy örömtűz volt, de erre azt mondotta, hogy jó, jó, de azt előre be kellett volna jelentenem neki. „Jó, jó,” mondottam magam is, „dehát éppen az a nagyszerű az örömben, hogy nem tudunk róla előre, s egyszer csak fellobog.”

Szeretetben szülni

Interjú Dr. Geréb Ágnessel az otthonszülésről

Először is arra kérlek, mondj néhány szót magadról.

1977-ben végeztem az orvosi egyetemen, majd '81-ben szakvizsgáztam szülészet-nőgyógyászatból. 1992 áprilisáig dolgoztam kórházban szülész-nőgyógyászként úgy, ahogy a többiek, közben elvégeztem az ELTÉ-n a pszichológia szakot. Első gyerekem, Dániel '75-ben született, a második, Dorka, '79-ben. Vele sajnos csak hét hónapig maradhattam otthon. Aztán '92-ben született Jakab és '94-ben Janka.

Úgy tapasztaltam, amikor anyukákkal beszélgettem, hogy a babáikról sokat és szívesen beszéltek, a szülésről azonban nem. Legfeljebb annyit jegyeztek meg, hogy „azon túl kell esni”, illetve „megvolt”. Otthonszültek viszont szívesen hozták szóba a szülésüket is.

Az intézetben lezajlott szülések általában az illetőn kívüli eseménysorozatok. A szülő nő nem nagyon vesz részt abban, ami történik. Legtöbbször nem is tudja, mi történik vele, vagy ha tudja is, csak tudomásul veszi, majdhogynem semmi köze hozzá. Nem is érzi igazán, kellene, hogy legyen beleszólása. A Magyarországon elterjedt felkészítő tanfolyamok azt célozzák, hogy a szülő nő, ill. a vajúdó a kívülről irányított eseményekhez tudjon alkalmazkodni és jól együtt tudjon működni a szakszemélyzettel. Tehát általában a külső dolgokhoz való alkalmazkodásra vannak fölkészítve és nem arra, hogy a belül zajló dolgokat hagyják feltörni és adják át magukat a folyamatnak.

Ezek szerint belül történnek a lényeges dolgok. Ezt állítod?

Azt állítom, hogy a kívülről megtörtént dolgoknak alávetni magát az embernek, még ha a végeredmény a legjobb, semmi baj nem történik és semmi kézzelfogható rossz élmény sincs, akkor is csak egy tudomásul veendő dolog, amiről nincs különösebb beszélni való. A szülés viszont az életnek olyan fordulópontja, amely lehetőséget ad arra, hogy a belső történések felszínre kerüljenek. A legtöbben nincsenek felkészülve erre a feltörő belső történésre, sokkal egyszerűbb nekik a fájdalommal foglalkozni és elhárítani azokat a hirtelen jött, nem várt változásokat, amiket a tudatalattijuk felhoz. Pedig a vajúdónak arra is módja van, hogy valóban önmaga legyen, s egy egészen megváltozott tudatállapotba kerüljön. Ezt a tudatállapotot mindenki másképp éli meg, de mindenképpen valami nagy dolog történik, olyan, amivel nem lehet nem foglalkozni. Ha valaki ezt a nagy dolgot a fájdalomra irányítja, akkor nagyon fáj, ha másra, akkor meg azt éli meg nagyon mélyen. Ha valaki szüléskor elhárítja magától ezeket a belső történéseket, akkor ezeket legalábbis ezzel a gyerekkel kapcsolatban nem lehet még egyszer előhozni, s akárhányszor beszél róla az ember, ha akkor nem volt hajlandó abban részt venni, akkor később sem hajlandó. Lehet, hogy ebben van valami, érdemes rajta elgondolkozni.

Amikor egy szülés családi ünneppé válik, akkor még ha nincs is előre eltervezve, természetszerűleg a szülő nő van a középpontban. Mindenki őt ugrálja körül, nem azért, mert ez a kötelességük, hanem szívből, mert mindenki úgy érzi, most az a lényeges dolog, hogy megadja neki azt a lehetőséget, hogy a legjobban átadhassa magát annak, ami most övele történik. Mert most valami nagy dolog történik, nem egy futószalag-gyerek születik, hanem egy kiválasztott. Azt mondta Erdély Miklós, hogy minden gyalog királynővel terhes. Olyan lény születik, akiből akármi lehet; akár egy királynő, akár egy próféta is születhet éppen. Lehet érezni a levegőben, hogy olyan lény jön világra, akinek minden tiszteletet megadnak. Ugyanakkor nem érzem ezt egy olyan szülésnél, amiről az asszonyok nem beszélnek később.

Mennyire meghatározó a helyszín a megélés szempontjából?

Döntően nem a helyszín a fontos. Akármilyen hagyományos szülőszobában megtörténhet egy ilyen csodálatos szülés. Az igaz, hogy a kórházban nehezebb megteremteni azt az ünnepi légkört. A vajúdó is sokkal nehezebben adja át magát a belső történéseknek, mert bizonyos külső tényezők zavaróan hathatnak, de meg lehet csinálni. Semmiképp sem a kórház, illetve az otthon szembeállítása a célom, mert nem a helyszín a kulcskérdés, hanem a belső felkészültség.

Az ünnepi légkör, a belső történések miatt csinálod? Mert az biztos, hogy iezért se jó fizetést, se szakmai elismerést nem kapsz.

Nem azért csinálom, mert jól fizet, ez tény. Helyesebben volna egy olyan rétege a társadalomnak, amely tudna jól fizetni. Mi együtt azt szeretnénk, ha ez a lehetőség inkább kitágulna, mint leszűkülne, s ezért is szeretnénk, ha a TB támogatná ezt a munkát. Hogy most miért csináljuk? Hogy lehetőséget teremtsünk arra, hogy többen részesei legyenek az ilyen értelemben vett „jó” szülésnek, hogy részt vegyenek ebben az ünnepben. Mert ez ünnep nemcsak a család, hanem mindenki számára, aki részt vesz ebben az eseményben. Óriási nagy élményt, katarzist jelent minden egyes új ember, illetve család születése, s úgy is mondhatnám, hogy értelmet ad az életemnek, attól függetlenül, hogy saját gyermekeim születése és léte az, amit egyelőre életem értelmének tudok. Gondolkoztam azon, mint minden ember szokott bizonyára, hogy mi az életem értelme és arra jutottam, hogy ennek a körforgásnak a továbbvitele az, amiben részt tudok venni, ez az én dolgom. A magam részére nem találtam ennél fontosabbat, mint hogy ebben a dologban részt vegyek. Az ember a szülésben való részvételkor valahogy megtisztul, katarzist él át. Van egy pontja a szüléskísérésnek, amely mindig, de mindig előjön. Nagyon sűrűn nem szoktam imádkozni: előfordul, de olyan nagyon-nagyon sűrűn nem szoktam: viszont ilyenkor egyszerűen rajtakapom magam.

Katarzis, imádság... nagyon pozitív, életalakító dolgokról beszélsz.

Ha csak a legegyszerűbb szintet vesszük, azt, hogy megszületik egy gyermek, az megváltoztatja az egész család életét. Új család és új élet kezdődik, ami természetesen életalakító azok számára, akik a gyerek környezetében vannak. Azok számára meg, akik részt vesznek egy ilyen szülés kísérésében, egyszerűen fölemelő. Vannak bizonyos felhangjai ennek a dolognak, mert ha valaki ebbe belekerült, akkor ennek igen erős hatása tud lenni az életére. Ha ezt valaki rosszindulatúan fogja fel, azt mondhatja, hogy ez misztifikálás, szektás megközelítés... szóval mindenféle ronda dolgot mondtak már. Én ezt nem érzem. Belefér mindenkinek a saját megközelítése; aki hozzánk jön, annak nem kötelező velünk egyformán gondolkodnia. Az esemény értelmezése nem befolyásolja a hozzánk való viszonyukat, sem a mi hozzájuk való viszonyunkat. Lényeges, hogy az ember mindenkinek megadja a fizikai, gondolati, döntési szabadságot. Úgy készül fel mindenki, ahogy akar. A mi fölkészítésünk arra próbál rávilágítani, hogy saját maga eldöntheti, miként közelíti meg ezt a kérdést. Nem adunk különösebb tippeket, nem irányítjuk, csak bemutatkozunk, nem kényszerítve senkit sem arra, hogy úgy gondolkozzon, ahogy mi.

Miért ragaszkodsz a „szüléskísérés” szóhoz, amit egyébként újságokban általában kijavítanak „szülésvezetésre”?

A szülésvezetés és a szüléskísérés között óriási nagy a különbség. Lehet alternatív módon szülést vezetni, lehet természetes módon szülést vezetni, de amíg az a szülés „vezetve van”, addig nem adja meg az illetőnek, hogy teljesen szabad legyen a gondolkodásban és döntésben a szülés során. A vezetés inkább külső irányítást sugall, hogy a szülést vezető személy megteszi a szükséges lépéseket és megadja a szükséges instrukciókat ahhoz, hogy a szülés az általa meghatározott menetben menjen végbe; lehet, hogy ez egy kívülálló szemlélő szerint hasznosabb és szükségesebb a gyerek számára, mint az, amit a szülő nő szeretne, bár előfordulhat, hogy a két elgondolás szerencsésen egybeesik. Tényleg nem akarom misztifikálni a dolgokat, mert van, aki otthon is beöntést kér, mert neki az a jó. De ha valaki bemegy a kórházba és ott azt mondják, tessék levetkőzni és bemenni a WC-be, mert adunk egy beöntést, az azért más jellegű dolog, mintha ő kérné, pláne ha nem is kérné. De nem kell ilyen messzire menni. „Tessék átvenni ezt a hálóinget” — ez is elég, nem? Esetleg nem akart abban lenni, s lehet, hogy magától ettől a ténytől a következő lépése nem ugyanolyan lesz, mint amilyen lett volna. A lényeg, hogy az van a levegőben, hogy valaki őt vezetni, irányítani fogja. Tudok olyan orvosról, aki vállal otthonszülést, de nem kíséri, hanem vezeti, mintegy hazaszállítja a kórházi körülményeket — mert ez történik —, s ez egyáltalán nem az, mint a szüléskísérés. Egyébként könnyen lehet, hogy egyre több ún. szülést vezető orvos vagy szülésznő voltaképpen már nem „vezeti” a szülést, de ameddig a szó nem változik meg, addig könnyebb a következő generációt is arrafelé sodorni, amit a szó maga is hoz. Ugyanez a helyzet a terhesség szóval is. A szavakkal bizonyos dolgok is kimondatnak, amik visszahatnak az illetőre, és nemcsak a szülést vezetőre, hanem a szülést átélőre is. Ha ő úgy érzi, hogy a szülését valaki vezeti, akkor ez rányomja a bélyegét arra, ami történik. Lehet, hogy csak kis mértékben, de hatástalanul nem marad ez a felfogás.

A születéskísérés azt jelenti, hogy a vajúdót, a szülő nőt a saját útján a legmesszebbmenőkig kísérni, s közben bármilyen rendellenességet idejében észrevenni. Ez nem azt jelenti, hogy egy kívülálló figyel, méri a vérnyomást és szívhangot hallgat csupán, hanem hogy ezeket úgy csinálja, hogy azzal ne zökkentse ki az érintettet. Az ő beleegyezésével végzi, s abban az időpontban, amikor az neki is megfelelő, egyeztetve vele, amikor valóban szükséges. Nemcsak a fizikai, hanem a lelkiállapotát is figyelemmel kíséri, s a „hetedik érzékét” is használja, hogy az esetlegesen fellépő rendellenességeket, amik megelőzik a vérnyomás-ingadozást, szívhangromlást, észrevegye. Lehet, hogy ez furcsán hangzik, de ha jobban belegondolunk, miért ne jelezhetné valami azt, ha valakinek az állapota romlik, mert ez a valaki a méhen belül is ugyanúgy valaki, mint a méhen kívül. Ha nagyon mélyen belegondolunk, maximálisan figyelünk minden síkon arra, hogy mi történik, akkor a gyerekre ugyanúgy lehet külön figyelni. S ha valami azt súgja, hogy most valami probléma lehet, akkor arra érdemes odafigyelni akkor is, ha a szívhangváltozás azt nem jelzi.

Elég rendszertelen ez a munka. Nem lehet biztosan előre tervezni. Hogy bírod ezt Te és a családod?

Ezen sokat gondolkodtam. Úgy kell élnem, hogy bármelyik pillanatban eltűnhessek otthonról. Ebből messzemenő következtetéseket kezdtem levonni. Úgy kell élni, hogy az ember bármelyik pillanatban meghalhat vagy eltűnhet. Ezt valahogy így kell vállalnom. Ugyanakkor ez nagyon megterhelő a családra. Nem mindegy a párkapcsolat szempontjából sem, hogy állandóan elhívható vagyok. A nagyobb gyerekeim, amikor kicsik voltak, nagyon sokszor átélték azt, amikor ügyeletes voltam vagy behívtak szüléshez, hogy ott volt a mama, aztán nincs ott a mama. Szóval bármikor eltűnhet az ember az életükből, és biztos, hogy ez nagyon nehéz a gyereknek. Azt is nehéz megtanulniuk, hogy a mama visszajön, merthogy először csak azt élik meg, hogy a mama eltűnik. Az, hogy visszajön, az a következő lépcső, de míg ezt megtanulja, nagy megrázkódtatások érik. A kicsiknél ezt nem látom annyira, merthogy ők sokkal többet vannak velem, mint annak idején a nagyok, hisz én akkor rendszerint reggeltől délutánig dolgoztam. Lehet, hogy a kicsiknek bizonyos szempontból nehezebb megélni az eltűnéseimet, de más szempontból könnyebb, mert sokkal többet vagyok velük, mégha rendszertelenül is, s gyakorlatilag én vagyok velük és nem más. Ez így minden téren sokkal jobb most, mint amilyen az intézeti munka mellett volt.

Érzelmileg is összehasonlíthatatlanul jobb. Most gyakorlatilag csak kapok ebből az egészből, míg a klinikán való munkám nagyon sok érzelmi veszteséggel járt. Rengeteggel. A hierarchikus rendszer, meg a könyöklés a tudományos érvényesülésért, aztán a különböző fölfedezések, amikor kinyílt a szemem, hogy mi miért történik... Most csúnya dolgokat mondhatnék a beteglopásoktól kezdve a kalácsharc különböző válfajaiig. Hivatalosan úgy hívják ezt, hogy kenyérharc, de én inkább kalácsharcnak nevezem, mert a szülész-nőgyógyászok körében nem kenyérért folyik a harc, hanem tényleg kalácsért. Ez, azt hiszem, érthető. A szülész-nőgyógyászok nagyon kemény kísértésnek vannak kitéve a pénz miatt, és sajnos nagyon sokakat hamar megront a pénz. Kikerül valaki frissen, lelkesen, illetve már akkor sem biztos, hogy mi vonzotta ide, a szülés szépsége, vagy inkább a beavatkozások, műtétek ára, mindenesetre rövid időn belül sokakról ezt nem lehet eldönteni, annyira elkapja őket a pénz-dili. A legszomorúbb ez egészben az, hogy vannak, akiket a cselekedetükben befolyásol a pénz, vagyis hogy nem ugyanaz a beavatkozás fog történni akkor, hogyha a páciensnek sok pénze van, mint hogyha kevés. Lehet, hogy ez nem nyomdafestéket tűrő, dehát létezik, vagy legalábbis létezett, mikor még kórházban dolgoztam. Ettől mentes az a légkör, ami itt van.

Nekem nem a pénzkísértés volt a nehéz, hanem annak a hatása, hogy nem álltam be a borítékos sorba, és ettől egyfolytában sokat szenvedett a családom. Ha az ember kimondja, hogy ő szülész-nőgyógyász, akkor elkönyvelik, hogy gazdag valaki. Ugyanakkor a tényállás sosem volt ez, s ez nehéz volt a gyerekeimnek. Az egyik gyerekemen azt látom, hogy ez jó hatással volt rá, a pénz nem nyer komoly hangsúlyt az életében, nem ez a fontos az értékrendjében. Ugyanakkor a másik gyerekemnél sok olyan dolgot látok, amit annak tudok be, hogy másoknak jutott, neki nem, s most sok mindenben az határozza meg, hogy hol kap több pénzt, honnan tud többet szerezni, mert annyira hiányát érezte folyamatosan egy csomó dolognak. Szóval egyáltalán nem biztos, hogy jól tettem és teszem, hogy a pénzzel ilyenformán bánok...

A szülések körüli pénzügyek megoldásáról az a véleményem, hogy a biztosítónak kell fizetnie és még ezen kívül (annak nagyságától függően) valami pénzt kell kérni. Jelenleg a saját döntés egyáltalán nincs figyelembe véve, hisz ha valaki kórházban szül, azért fizet a biztosító, ha nem ott szül, akkor nem fizet. Ugyanakkor az otthonszültek zsebéből éppúgy kiveszi a fizetés 54%-át, mintha finanszírozná a szülését, holott nem teszi. Ez igazságtalan dolog. A pénzkifizetésnek függetlennek kell lennie attól, hogy ki hol szül.

Több olyan esetről tudok, mikor otthonszültek találkozót szerveztek...

Baba-mama klubok máshol is működnek, ahol találkoznak anyák, gyermekek és családok. Egyik munkatársamnak, amikor megszült, a legjobban az tetszett a kórházban, hogy egy csomó nő volt, akivel lehetett beszélni a szülésről, merthogy utána nem volt kivel. Lehet, hogy akik otthon szültek, azok nem nagyon tudják megosztani az élményeiket azokkal, akik nem szültek otthon. Az biztos, hogy nagyon erős az igény, hogy újra találkozzanak azok, akik együtt készültek a szülésre, és megosszák élményeiket. Előfordulnak a találkozókon olyanok is, akik végül valamiért mégsem szültek otthon.

Ami igazán sajátos az egészben, az egyrészt az, hogy akik összejönnek, sokszor nagyon távol laknak egymástól, vagyis ez nem olyan, hogy átruccannak a szomszédba, másrészt pedig, hogy visszahívnak Téged, vagyis az orvost. Kórházi gyakorlatban ilyenről még nem hallottam.

Hát igen, ezt én se nagyon hallottam.

Szerintem ez egyedülálló és összefüggésben áll azzal, hogy kialakul köztetek egyfajta kapcsolat, ami számukra jó.

Igen, és ez pontosan az, hogy ezek az asszonyok, családok nem nagyon tudnak elszakadni ettől a dologtól. Szerintem tulajdonképpen nem engem hívnak vissza, hanem azt a légkört, élményt, amely a szülést kísérte, s ezért akarják, hogy azok legyenek ott, akik a szülésnél is ott voltak. És mivel én ott voltam, engem odahívnak, de pl. hiába készül valaki velük a tanfolyamon, ha a szülésnél nem volt ott, őt valószínűleg nem hívják el. Tehát a szülés körüli embereket hívják, meg egymást, akik együtt készültek, hogy megosszák a szülés körüli élményt vagy hogy újra átéljék egy kicsit.

Köszönöm a beszélgetést.

Vincze Krisztina

Kovács László

Nevelési elveink

Jancsika bottal veri a kislányokat. Anyukája végre rászól Jancsikára: Ejnye, Jancsika! Védekezésül odafordul a kislányok anyjához: Jancsika egy kicsit pajkos. Majd hozzáteszi: Félek, hogy ha rászólok, megsebzem a lelkét. Jancsika kb. öt éves. Ki tudja, felnőve nem az ekkor kapott sebbel a lelkén tör-e be egy házba, vagy lóg meg szülei pénzével, hogy most már ne verje, hanem szeresse a lányokat.

Ezt az írást azoknak a szülőknek és nevelőknek figyelmébe ajánlom, akik a gyermeknevelésben helytelenül értelmezték vagy még ma is helytelenül értelmezik a szeretet, szabadság és szelídség fogalmait. Nagyobb tragédiák megelőzése céljából érdemes újra átgondolni nevelési fogalmainkat és elveinket.

Kutatva könyvespolcomon, kezembe került két könyv. Az egyik könyv hátulján többek között ezt olvasom: „Vissza kell szorítani a szabadságtörekvésnek, eredetiségnek álcázott fegyelmezetlen, önző magatartás elfogadását, helyeslését. Legyen annyi erkölcsi bátorság, önértékelésen alapuló eltökéltség minden nevelőben, minden felnőttben, hogy sose helyeselje megalkuvó módon a helytelen viselkedést..." (Dr. Kozéki Béla: A fegyelmezett személyiség kialakítása. Tankönyvkiadó, Budapest, 1987).

A másik könyv ajánlása kicsit más: „A demokratikus szellemű megújulás érezteti hatását a könyv rokonszenves hangvételén. A konzervatív tekintélyelvű neveléssel szemben hatásosan fejti ki a gyermekek feltétlen emberszámba vételének kívánalmát..." (Dr. Hermann Alice: Emberré nevelés. Tankönyvkiadó, Budapest, 1986).

A két, csaknem ellentétes nevelési típusú könyvet kezemben tartva szeretném megfogalmazni saját álláspontomat, kicsit provokálva is a vitát. Hiszen gyermekeink és ifjúságunk, vagyis a jövőnk múlik azon, hogy helyes nevelési elveket alakítottunk-e ki magunkban és segítettünk-e felszínre egymásban.

1. A gyermeknek rossz a fegyelem?

Sok olyan szó van, amit gyermekkorunkban illetlenség volt kimondani, ma azonban pirulás nélkül kimondják és leírják. Ezek helyett viszont más kifejezések váltak illetlenné. Így ma társaságban ki nem mondanánk olyan csúnya szavakat, mint „fegyelmezés" vagy „fegyelem". Hogyan is mondanánk ki ilyen konzervatív fogalmakat, amikor mi szabad, nyíltan gondolkodó gyermekeket akarunk nevelni, akik elégedetten és derűsen nőnek fel, és nem akarjuk gyermekeinkre kényszeríteni a fegyelmet, betörni őket, szolgalelkűvé tenni és megnyomorítani egész életükre.

Van egy tévedés, amely más tévedések alapja lett. *Az alaptévedés az, hogy a gyermeknek rossz a fegyelem.* Ebből következtetve állítják egyesek, hogy nem szabad a gyermekre kényszeríteni a fegyelmet. Innen kezdve már csak a kényszerről folyik a vita és a fegyelemről magáról meg is feledkeznek.

Más a fegyelem és más a kényszer. Kényszeríteni valóban személyiségromboló, fegyelemre nevelni személyiségépítő, hisz a fegyelem segíti a személyiségfejlődést. A fegyelem ugyanis nem szabadságkorlátozó, hanem szabadságszabályozó tényező. *A fegyelem a dolgok olyan rendszere, mely elősegíti valamilyen cselekvés biztonságos, sikeres végrehajtását,* legyen az ismeretszerzés, érzelmi vagy erkölcsi fejlettség megszerzése, valamilyen munkafolyamat elvégzése, egy manőver végrehajtása vagy maga a gyermeknevelés. A fegyelem biztosítja a szabad és biztonságos cselekvést. Éppen ezért a fegyelmet és szabadságot szembeállítani megtévesztő. Ebből következik, hogy a gyermekek és felelős nevelők a szabadságot *és* a fegyelmet választják. A gyermeknek ugyanis szüksége van a felnőttéválásban a felnőttek határozott segítő irányítására. A gyermeknek nem jó, ha a szülők, a felnőttek feladják tekintélyüket, a rendre, fegyelemre nevelést.

Ezt bizonyítja a járműveken zajló „szemtelenségi kampány", amit tizenévesek produkálnak a felnőttek bosszantására. Hangoskodnak, ízléstelenkednek, lökdösődnek stb. A felnőttek pedig hallgatnak. Félnek a fiataloktól? Egyértelmű, hogy ezek a neveletlen gyerekek önmaguktól félnek, bizonytalanok. A hecc mögött annak kiprovokálása húzódik meg, hogy „szóljatok már ránk!", fegyelmezzetek, segítsetek fegyelmezettnek lenni.

2. Szigor vagy engedékenység?

„Ideje, hogy megállítsuk az inga örökös lengését" (H.J. Eysenck).

A nevelésben az inga *szigor és engedékenység* közt mozog szüntelen. Ezt váltogatják a szülők és nevelők. Ezt a két végletet, a drillt és engedékenységet kell elkerülni, vagyis megállítani az ingát. A drill ugyanis mindenkit neurotizálhat, az engedékenység pedig mindenkinél fokozza a normaszegés veszélyét. Az ingát éppen azért kell megállítani, mert mindkét szélső kilengés káros az egészséges, fegyelmezett személyiség kialakulása szempontjából.

Az alapvető baj tehát az, hogy nem ismerjük a nevelésben a mértéket. Azt, hogy nem ellentétes végletek közt kell csúszkálnia a nevelésnek, sőt nem is ellentétes eljárásokat kell váltogatnia, hanem ezek egységét létrehoznia.

Ez azt jelenti, hogy a végletek közt *nem a középutat kell megtalálni,* mert ez adott esetben értelmetlen is. Pl. miért kellene a kedvességet és határozottságot mértéktartóan kerülnünk? Hiszen éppen ez a kettő a mérték, amit együtt kell alkalmazni a nevelésben. A kettő együtt adja a fegyelemre nevelést.

A fegyelemre nevelés tehát nem azt jelenti, hogy az engedékenységtől a szigor felé akarjuk lökni az ingát. Éppen ellenkezőleg: *kilengések helyett egészséges mértéken akarjuk tartani a nevelést.* Vagyis a gyermeknek biztosítjuk a kellő melegséget, amire kötődése miatt szüksége van, egyben biztosítjuk azt a szabad mozgásteret is, amire függetlenségigénye kielégítésére szüksége van. Természetesen ez a mozgástér a gyermek fejlődését biztosító szabadság tere és nem a normaszegő szabadosságé.

3. Melyik nevelési típus a célravezető?

Közismert a három nevelési mód: *az autokrata, a demokratikus és a laissez faire* (Lewin). Ezt általában úgy fordítják, hogy *tekintélyelvű, szabadságelvű, szabadosságelvű* nevelési típus. Ha azt halljuk, hogy az autokrata és demokratikus nevelés közt kell választanunk, ösztönösen a demokratikusra szavazunk.

Tudnuk kell azonban, hogy a *„demokratikus”* kifejezés több szempontból is problematikus. A terminológia kialakulásába egyrészt erősen beleszóltak a társadalmi, politikai nézetek, másrészt *nem nevelési kísérletekből, hanem csoportkísérletekből* jutottak a szakemberek ehhez a fogalomhoz. A „demokratikus” kifejezéssel egy olyan fogalom terjedt el, amely tartalmilag az autokrata kilengésből a laissez faire közelébe lendíti az ingát. *Demokratikus nevelési mód címén gyakorlatilag a szabadosság tört be a nevelésbe.*

Van *másfajta tipizálás* is. Szintén három alapvető szülői nevelési típust határoz meg: *az autoritatív, az autokrata és a permisszív* nevelést (D. Baumrind). Az elsőt talán *a határozott,* a másodikat *az ellentmondást nem tűrő,* a harmadikat pedig *az engedékeny* szó fejezi ki legjobban a magyarban. Nem kétséges, hogy a határozott nevelés bizonyul a gyakorlatban a legjobbnak. Az autoritatív (és nem autokrata!) nevelési stílus természetesen felveti a tekintély és tekintélyi nevelés jogosságának kérdését.

4. Kell-e tekintély a nevelésben?

A különböző nevelési típusokban *az irányítás* jogának a kérdése okoz gondot. Sokan mint jót és rosszat állították szembe *a nyitott és az irányított* nevelést, holott természetesen a kettő együtt lehet jó, s a kettő hiánya a rossz. Ha elfogadjuk, hogy a nevelés természetéből fakadóan aszimmetrikus kapcsolat, melyben *a nevelőnek van vezető, irányító szerepe,* s ezt nem szabad megkérdőjelezni, akkor el kell fogadnunk a tekintélyt is a nevelésben. Nem az a kérdéses, hogy tekintély legyen-e a nevelő, hanem az, hogy *nevelő lehet-e, aki nem tekintély.* Az sem igaz, hogy a nevelőnek magának kell kivívnia a tekintélyt, mert valójában megérdemelnie kell.

A tekintély fogalmát is pontosítanunk kell tehát. A tekintély-megkérdőjelezés teljesen érthető korunkban. Nem más ez, mint a dogmák uralmának és a parancsuralmi rendszereknek természetes visszahatása. Ódzkodunk minden tilalomtól és minden utasítástól. Ez természetes, az viszont természetellenes, hogy napjainkban magát a tekintélyt, annak létjogosultságát kérdőjelezzük meg. Máris sok baj forrása a gyermekek életében, hogy *a szülők és nevelők félnek tekintélynek mutatkozni.* Pedig a gyermeknek szüksége van „tekintély-személyekre”, mert nélkülük elbizonytalanodnak. Ebből is érthető, hogy „jó családból” való középiskolások is aluljáróbandákhoz vagy éppen a szkinhedekhez csatlakoznak, és velük egykorú vagy idősebb „vezéreknek” vakon engedelmeskednek.

Vezetni nemcsak parancsuralmi vezetéssel lehet, ami külső önkény gyakorlása, hanem *szolgáló vezetéssel* is, pontosabban igazán csak ezzel. Ennek jellemzői, hogy az ilyen vezető azért „tekintély”, mert a vezetett javát akarja, kellő szakértelemmel és egyéni erkölcsi értékekkel bír, és így alkalmas az elismerésre. Tekintély nélkül nem lehet értékeket átadni, betartatni, elősegíteni a jellemfejlesztést. Ez a belső értékből fakadó tekintély nélkülözhetetlen a nevelésben. Ez a *valós tekintély,* szemben a külső, *formális tekintéllyel.*

5. Milyen az autoritatív, az autokrata és permisszív szülő, nevelő?

A fegyelemre nevelés szempontjából vizsgáljuk most a három nevelési módot. *Az autoritatív szülő* célja, hogy határozottan irányítsa a gyermek viselkedését, a gyermek számára mindig világos és érthető normák alapján. A normaszegést nagyon határozottan tiltja, de a gyermeket nem korlátozza egyéb szabad aktivitásában. Állandóan figyelembe veszi saját nevelői jogait, de egyben a gyermek érdekeit is. Értékeli a gyermeket jelen állapotában, de megköveteli állandó fejlődését és természetesen elő is segíti azt.

Az autokrata szülő és nevelő célja is az, hogy alakítsa, ellenőrizze és értékelje a gyermek fejlődését, de ezt valamilyen abszolút tekintélytől származó abszolút norma alapján. Olyan engedelmességet követel, amely nem belülről, megértés alapján fakad, hanem kívülről és parancsszóra. Másképpen: a gyermektől nem „ráhallgatást” vár el, hanem „vak engedelmességet” követel. Nem biztosítja az önállóságot sem, és nem törekszik a gyermek saját akaratának fejlesztésére sem.

A permisszív (engedékeny) szülő semmit sem követel és egyáltalán nem akarja aktívan alakítani gyermekét. Maga úgy áll gyermeke előtt, mint a gyermek minden vágyának kielégítője, és nem mint olyan személy, aki felelős a gyermek helyes viselkedésének kialakításáért.

Érdemes a nevelési eredményekre is odafigyelni. *A határozott, fegyelemre nevelő szülői magatartás* — társulva az elfogadó és önállóságra buzdító hozzáállással — elégedett, önálló és felelősségvállaló magatartást, önfegyelmet alakít ki a gyermekben. *A csak fegyelmező* ugyanezt elégedetlenséggel párosulva érheti csak el. *A nem fegyelmező* viszont még melegség és megértetés mellett sem tud nemhogy fegyelmezettséget, de még önállóságot sem elérni, vagyis az önirányítás semmilyen formáját.

6. Autonómia vagy kontroll a nevelésben?

Az *önállóság és ellenőrzöttség* is sok vitát kavart és kavar ma is nevelői körökben. A vita abból ered, hogy egy tévesen felrajzolt autonómia-kontroll dimenzió két végpontja közt akarnak választást kicsikarni. Holott az *autonómia és kontroll egyaránt középen helyezkedik el,* és mindkettőre szükség van. Az inga két végpontján pedig *az önalávetés és az uralomvágy* található. Akik ugyanis az autonómiára esküsznek, azok valójában a nevelőt szeretnék a gyermek alá vetni: a gyermek csak csináljon azt, amit akar, neki azt ki kell szolgálnia. Akik meg a kontroll szóval élnek vissza, azok a gyermeket szeretnék a szülőnek alávetni: a szülő uralkodhasson teljes mértékben a gyermeken.

Az inga-, vagy más hasonlattal élve, *a libikóka-nevelésben* ez úgy fest, hogy vagy a gyermek van fenn és a nevelő lenn, vagy a nevelő lendül magasba és a gyermek van a mélyponton. Ez még a játékban is csak addig jó, ameddig tudjuk, hogy játék, s bármelyikünk bármikor abbahagyhatja. A nevelésben azonban akár az, hogy az egyik mindig alul legyen, akár az, hogy a szerepeket váltogassuk, teljes képtelenség.

Az autonómia és kontroll egészséges középállapota azt jelenti, hogy az inga nem leng az egyik végletes pont felé sem: *a gyermek autonóm, mert kontrollált.* A nevelés első fázisában épp azért lehet önálló, mert

a nevelő kontrollálja, biztosítja azt is, hogy a kijelölt határokat ne léphesse át, mert az veszélyes lenne; de azt is biztosítja, hogy a határokon belül ne gátolják, mert ez kell a biztonságérzetéhez. Ennek megfelelően egyre több területen jut el a gyermek a magasabb fázisba: már maga tudja önmagát kontrollálni, maga biztosítja, hogy saját határait tiszteletben tartsa és maga képes biztosítani azt is, hogy mások tiszteletben tartsák ezeket a határokat. *A külső kontroll egyre teljesebb belső kontrollt segít kialakítani.* Ám aki nem kapja meg ehhez a felnőtt világ segítségét, az felnőtt életében képtelen lesz az önállóságra is és az önellenőrzésre is.

7. Szükséges-e a félelem, a szégyen és a bűntudat?

Ismét három „csúnya szó", amit szeretnénk kiiktatni az életünkből, de mindenképpen a nevelésből. De hát szükség van-e ezekre az érzelmekre? Nem fejlődnék egészségesebben ezek nélkül az ember? *Nem kellene megóvni a gyermekeket bármilyen áron ezektől a kellemetlen érzésektől?*

Határozottan azt kell válaszolnunk, hogy *nem.* Még akkor is, ha sok, magát modernnek nevező irányzat tanítja ezt a már nagyon régóta fel-felbukkanó, majd eltűnő tant. Ugyanis *ezek hiánya éppolyan károsító a személyiségfejlődés szempontjából, mint céltalan, torz és túlzó formájuk.* Ez utóbbiak ellen természetesen küzdenünk kell. A félelem, szégyen és bűntudat normális formáit viszont fel kell használnunk olyan belső kontrollálókként, melyek a normaszegés megelőzését szolgálják.

A három összetartozó, de különböző érzést összefoglalóan *szorongás*nak is mondja a pszichológia. Ez a szorongás, amely sok mindennapi szituációban fellép, a személyiségfejlődésben is elkerülhetetlen szerepet játszik. Pozitív szerepe abban van, hogy veszélyre figyelmeztet, veszély lehetőségére hívja fel a figyelmet. Nagyon leegyszerűsítve a *félelem* azt jelzi: „bajom lehet"; a *szégyen* arra figyelmeztet: „megtudják"; a *lelkiismeret* arra hívja fel figyelmemet: „erkölcsileg rossz" fenyeget. A nevelés szempontjából az a fő feladat, hogy egyrészt csak akkor lépjen fel a szorongás bármely formája, ha valóban szükség van rá; másrészt, hogy a gyermek olyan módot találjon a szorongástól való megszabadulásra, amely valóban *megszabadít* a kellemetlen lelki állapottól, éppen azért, *mert megoldja a konfliktust.* Pl. ha a gyermek eltört egy poharat, ne magáért a pohárért érezzen szorongást, hanem a helytelen viselkedése miatt érezzen szégyent vagy bűntudatot: ha akarattal okozott szomorúságot másnak, ha veszélybe sodort valakit, ha feleslegesen szállt szembe az okos figyelmeztetéssel stb. Ha a baj már megtörtént és fellépett a szorongás, akkor a gyermek ne kibújni akarjon a felelősség alól, ne másra akarja hárítani, ne még nagyobb bajt okozzon, hanem találja meg a valódi feloldást hozó megoldást: beismerés, jóvátétel, ígéret... A beismerés utáni ígéretre nem a szülőnek van szüksége, hanem a gyermeknek. Ez biztosíték számára, mert így érzi önértékelésének és biztonságának teljes helyreállítását.

A nevelés szempontjából az is fontos, hogy *a szorongás kellő fokú legyen.* Mert ha a szorongás nem éri el a kellő fokot (pl. minden áron megóvják a gyermeket tőle, megelőzik kialakulását), akkor éppen ezt a fontos figyelmeztető szerepét veszti el, és azt sem tanulja meg, hogyan hasznosítsa ezeket az érzelmeket. Ha viszont túlzó fokot ér el a szorongás (pl. a nem korlátozó vagy éppen túlkorlátozó, fenyegető bánásmód miatt), akkor a félelem, szégyen vagy bűntudat függetlenedik a valós helyzettől és kárt okozó módon hat.

8. Kell-e követelmény és elvárás?

Újabban gyakran bukkan fel az a modernnek tartott (valójában már többször megbukott nézet), hogy *a „kell"-t ki kell iktatni a pedagógiából.* Természetesen, ha valaki ezen a szón a kényszert, magyarázat nélküli parancsolgatást, a merev és görcsös stílust érti, akkor a *„kell"* nem kell, sőt káros. Ha azonban *olyan nevelést értünk rajta, melyben semmit sem „kell" csinálni,* akkor nagyon téves utakon járnak. Az emberi élethez, az emberhez magához hozzátartozik az erőfeszítés, a nehézségekkel való szembeszállás, a célok melletti kitartás — vagyis nagyon is sok mindent „kell" csinálnia. Ez persze nem jelenti, hogy azt, amit „kell", ne igyekezzünk lehetőség szerint élvezetessé is tenni a gyermek számára. De ez egyfelől nem lehet kizárólagos szempont, másfelől nem szabad azt gondolnunk, hogy csak a kellemes vonzó a gyermeknek, a külső követelmények pedig kínos kényszerként jelentkeznek előtte. Az embernek, s a gyermeknek is egyik leginkább önbecsülést adó büszkesége, sőt legkellemesebb érzése az, ha megfelelhetett a követelményeknek.

Ahol tehát nevelés van, ott követelmények is vannak: A követelményeknek való megfelelés fontos emberi motívum. A követelés vagy elvárás pedig lényegében nem más, mint segítségnyújtás a gyermeknek abban, hogy a követelményeknek megfeleljen és alapvető motívuma kielégülhessen.

9. Kellenek-e normák, szabályok, szokások?

A szülőnek és nevelőnek követelményekkel és elvárásokkal kell a gyermek elé állnia, ha nevelni akar. Ehhez elengedhetetlen, hogy legyen határozottan körvonalazott *értékrendszere,* mely követelmények és normák formájában kijelöli a gyermek aktivitásának, fejlődésének, viselkedésének útját és egyben szabad terét.

József Attila szerint: *„...gyönyörű képességünk a rend".* Költői stílusban úgy lehetne fogalmazni, hogy a rend gyönyörű szükségletünk, vagy szükségletünk a gyönyörű rend. Mindez szemben áll azzal a felfogással, hogy rend, szokás, szabály, törvény — mind valami kívül levő diktátum, amihez legfeljebb kénytelenek vagyunk alkalmazkodni, de egyáltalán nem igényünk, szükségletünk. Ebben a felfogásban is felfedezhetjük a társadalmi és politikai visszásságok hatását, de pedagógiai és valláserkölcsi túlzásokat is, melyek ellenszenvessé teszik számunkra ezeket a fogalmakat. *Vessük el bátran a visszaéléseket, de a pozitív értékeket ismerjük el.* A gyermek felnőttéválásához elengedhetetlen, hogy a szülő és nevelő megismertesse azokkal a törvényszerűségekkel, amelyek biológiai, szellemi, erkölcsi tájékozódását és fejlődését biztosítják.

Tudni kell azonban, hogy a rend, szokás, szabály és törvény nem öncélú, hanem olyan *segítő eszköz, amely biztonságossá teszi a világban való létet,* és addig kellemes és hasznos, amíg nem akadályozza a gyermeket autonómiájában. A rendre tehát szükség van, a szabályokat ki kell alakítani és be kell tartani. De ügyelni kell arra, hogy mindig a gyermek érdeke, mindig az ember uralja a rendet, és ne fordítva. A rend, szokás, szabály, törvény van az emberért, és nem az ember ezekért. A szülő és nevelő segítheti a gyermeket abban is, hogy felnőve maga is képes

legyen saját külső és belső rendje kialakításában, az alapvető emberi törvényszerűségek (fizikai, biológiai, szellemi, erkölcsi törvények) figyelembevételével és tiszteletben tartásával.

10. Szabad-e büntetni?

A szeretetet elvben csúcsértékként valló ember számára a büntetés szó ijesztően hathat. A büntetés azonnal felidézi az erőszak rémképét és mindazt a sok rémséget, amit az erőszak és erőszakszervezetek a történelem folyamán a bűnüldözés és büntetés kapcsán elkövettek. *„A szeretettel nem egyeztethető össze sem az erőszak, sem a bűn megtorlása, a büntetés.* Minden bűn magában hordja büntetését, de az embernek nincs joga, hogy a bűnért járó büntetést ő maga foganatosítsa...” Természetesen ezzel a felfogással nem értenek egyet az *„igazságosság”-etikát vallók,* és még a legsúlyosabb büntetést, a másik ember megölését is elfogadják az önvédelem, a honvédelem vagy a legtöbb államban az államvédelem érdekében.

Ezzel szemben áll az a *pedagógiai alapelv, hogy a fegyelmezett személyiség kialakításának nélkülözhetetlen eszköze a jutalom és a büntetés.* A legmagasabbrendű szabályozás a morális szabályozás. Ez pedig megerősítések útján és azok segítségével alakul ki az emberben. *Pozitív és negatív megerősítést* ismer a pedagógia. A jutalom a pozitív megerősítés körébe, a büntetés pedig a negatív megerősítés körébe tartozik. Ezek nélkül nem képzelhető el az emberi karakter fejlesztése, vagyis a nevelés.

Hogyan egyeztethető össze a két ellentétesnek látszó alapelv? Fenntartható-e a szelídség, erőszakmentesség radikális morális elve és a pedagógiai jutalom–büntetés pedagógiai tétele?

A választ abban találjuk meg, hogy *különböztetünk megtorló és megerősítő büntetés között.* Semmiféle erőszak nem alkalmazható megtorló büntetésként a gyermeknevelésben, de a büntetés mint negatív megerősítés feltétlenül szükséges. Ez utóbbi büntetés a gyermek negatív erkölcsi magatartása feletti ítélet külső hangsúlyozása a szülő és nevelő részéről, hogy a gyermekben rögzüljön a jó és rossz, a helyes és helytelen belső erkölcsi ítélet. *A büntetésnek tehát olyannak kell lennie, amely megerősíti a gyermeket abban, hogy most rosszat tett, helytelenül viselkedett, de megerősíti a gyermeket abban is, hogy őt „bűne” ellenére is szeretik.* A büntetés „eszköze” ebben az esetben csaknem lényegtelen, hisz ki van zárva belőle az erőszak, vagyis a gyűlöletből fakadó ellenséges kényszer, megtorlás és bántás.

Megjegyzendő, hogy *a jutalmazás nem „örömnyújtás”, a büntetés pedig nem „bántás”,* hanem a jutalmazás és a büntetés is olyan önszabályozást kialakító tényező, amely megerősíti a gyermekben a jót, és alkalmassá teszi az önálló, erkölcsileg helyes magatartásra.

11. Hogyan büntessünk?

A pedagógia a *megerősítés (jutalmazás és büntetés) érzelmi, értelmi, akarati* szintjeit különbözteti meg.

Az érzelmi büntetés tekintetésben biztosan helytelen az ún. *„szeretetmegvonás”* bármely formája, hiszen a szeretet olyan természetes kapcsolat a szülő és gyermek között, hogy azzal „játszani”, azt feltételként szabni, megszakítani nem szabad.

Az értelemre ható szankció *az érvelés.* Kétségtelen veszélye ennek a túlzottan verbálissá váló nevelés. Nagyon vigyázni kell tehát, hogy a gyermek ne halljon banális, számára teljesen nyilvánvaló „szövegeket”, hanem csak fontos, meggyőző érveket.

Közismertek az *„erőt bizonyító eljárások”* (szidás, fenyegetés, letiltások, „atyai pofon” stb.). Nem helyeselhető az olyan fajta erőt (erőszakot) demostráló büntetés, amely a gyermeket alapvető érdekeiben fenyegeti és tovább rontja a gyermek pszichikus egyensúlyát.

Mi szükséges tehát a hatékony megerősítéshez?

A hatékony megerősítésben az érzelmi, szellemi és akarati elemeknek együtt kell szerepelniük. A rossz büntetése és a rosszal ellentétes jónak a jutalmazása is együtt kell, hogy szerepeljen. A büntető szülőnek vagy pedagógusnak a büntetett gyermekkel egyébként jó érzelmi kapcsolatban kell lennie, sőt a helyes viselkedés mintájaként kell a gyermek előtt állnia.

Fontos, hogy előzőleg a figyelmeztetés világosan megérvelt, a tennivaló pedig követhető legyen. Fontos az is, hogy közösen elfogadott morális kódexük megsértéséről legyen szó. A büntetés pedig a normasértésnek megfelelő intenzitású és alkalmas időben adott büntetés legyen. Csak ez a fajta büntetés alakíthatja ki a gyermekben a helyes magatartást és az ő későbbi saját kontrollját.

*

Összefoglalva tehát tudatosítsuk, hogy a gyermeknek nem rossz a fegyelem, mert a szabadság és a fegyelem nem állnak szemben egymással. Rossz a kényszer és rossz az engedékenység. A nevelési típusok közül a határozott nevelés a helyes. Helytelen viszont az ellentmondást nem tűrő és a mindent megengedő nevelési irány is. Valós tekintély nélkül nincs nevelés. A nevelésben szükséges az autonómia és a kontroll is. Az a gyermek lehet autonóm, amelyik kontrollált. A nevelésben pozitív szerepe van a félelem, szégyen és bűntudat normális formáinak, mert ezek belső kontrollálók. Nevelés ott van, ahol követelményt támasztanak. A normák, szabályok, szokások a biztonságos tájékozódás eszközei lehetnek az életben. A megtorló büntetés (erőszak) rossz, a pedagógiai büntetés mint negatív megerősítés elengedhetetlen. A „szeretetmegvonással” való büntetés helytelen, az érveléssel nevelés elengedhetetlen, az „erőt bizonyító” eljárások közül az erőszakot jelentő büntetés megengedhetetlen. És még egy utolsó megjegyzés: A szelídség nem gyengeség, hanem erő, amely épít és nem rombol. Ne féljünk hát a szelíd, de határozott neveléstől!

BIBLIA

A februári elmélkedéseket Merza József, a márciusiakat Vörösvári Endre készítette.

Február 2. — Évközi 4. vasárnap — Lk 2,22–40 — Mi lesz a gyerekből?

A Gyümölcsoltótól Gyertyaszentelőig tartó közel egy év nagyon mozgalmas volt Mária számára. Az egész azzal kezdődött, hogy majdnem füstbe ment a házassága, hiszen József a diszkrét válást fontolgatta. Az angyal második megjelenése megmentette a helyzetet, de utána jöttek a terhesség nehezebb napjai. Közben csomagolni kellett és indulni a népszámlálásra. Betlehemben nyomorúságos körülmények között megszületik a gyermek. A helyi lakosság szívtelenségét váratlanul ellensúlyozza a társadalom két szélső rétegéből jövő érdeklődés. Mária eléggé gondolkodóba esett a pásztorok és bölcsek szavai hallatán. Aztán úgy látszik, mintha nyugalom következne. A szülők megvárták a törvény szerinti idő elteltét, majd felvitték a gyermeket a templomba, hogy bemutassák az Úrnak. Simeon és Anna szavai ismét meglepetéssel szolgálnak. Kétségtelen, hogy sok szépet mondanak a kisdedről, de Simeon mintha elrontaná a szülők örömét. Tőrt emleget, fájdalmat, amely átjárja majd Mária szívét. Józsefről nem esik szó. Lehet, hogy a férfiaknak kérgesebb szívük van, az is lehet, hogy ő nem fogja átélni a fájdalmas időszakokat. A hagyomány korai haláláról beszél.

A fiatal anyáknak nem esik jól, ha kisgyermekük megszületése után pesszimista hangokat kell hallaniuk. A gyermek, sok bonyodalom után, végül is itt van, szép is, kedves is, egészséges is. Mi több, örömet is okozott a két tiszteletreméltó öreg embernek. Minek kell jósolgatni, anyai szomorúságról beszélni? Nyilván azért, mert az a dráma, amelynek lapjait forgatjuk, nagyon jól, tanulságosan van felépítve. Bár a nyájas, napfényes réten még szelíden legelnek a nyájak, de a háttérből előre szűrődnek egy közelgő vihar dörgésének hangjai. Lukács nem beszél az egyiptomi menekülésről, az aprószentek meggyilkolásáról, Máté viszont igen. Az igazi viharra azonban három évtizedet várni kell. Vajon emlékezette a simeoni szavakra az idős Mária?

Gyermekeink megszületnek anélkül, hogy angyal hirdetné jövetelüket. Elfogadható egészségügyi körülmények várják őket, nagyszülők, barátok örvendő csoportja. Nyugodtan jósolhatunk szép jövőt nekik. Anyukájuknak sok boldogságot kívánunk, tőrről nem esik szó. Nem ízetlenkedünk. A jó szülők biztosítják a gyermek zavartalan életpályáját, az pedig előre örömmel tölt el minket.

Semmire sincs biztosíték. A fiatalok tiszta szigorúsággal, magabiztosan vágnak neki az életnek, nem ismerik a rájuk váró konfliktushelyzeteket. Könyvből sok mindent lehet tudni, az élet egészen más és csak egyszeri. A szülői élet szorongás, folyosón járkálás, miközben a gyerek vizsgázik. A gyerek nem oda megy, ahová a szülő szeretné, nem kívánja, hogy aggódjanak érte életfordulóin. Az emberi élet folyama az elődök megtagadásának sorozata is. Annak jó, akinek nincs gyereke — szalad ki nehéz helyzetekben a keserű szó a szülői szájakból, mert aki gyereket vállal, szenvedést is vállal. Dehát születik szenvedés nélkül valami új?

Február 9. — Évközi 5. vasárnap — Mk 1,29–39 — Budapest, reggel 8 óra

A hamvazószerdát megelőző vasárnapon az éhezőkre gondolunk. Ma már nem kell külföldi újságokat lapozni ahhoz, hogy lássuk: milyen valóságosan éheznek az emberek, mennyi a beteg. Elég elkezdeni egy átlagos napot.

A belvárosba érkező autóbuszról leszállva, az ismert helyen ülő, ismert, féllábú koldus előtt kell elmennem, hogy utána szembetalálkozzam a gyerekes anyák láncával. A templomajtó előtt koldusok állnak, akik csúnyán össze tudnak veszni kialakult helyzetük megsértése miatt. Jobb nem hallani igazi szavaikat. Amott járkál vagy ül a 25 éve egyformán öreg asszony, másutt munkalehetőség hiánya miatt panaszkodik a kartontábláját ölében tartó nő. Ismét más kutyája beoltására kéreget, nem eredmény nélkül. Aki ért valamihez, az hegedül, fuvolán, harmonikán, tárogatón játszik. Aki pénztárcája után nyúl, azt néha többen is körülveszik, vagy az adomány megtöbbszörözésére szólítják fel. Állandóan ismétlődő, mindennapi jelenetek.

Van, aki kínkeservesen jut át a köztéren, mert nem ússza meg lekapcsolás nélkül, a másik vadul átrohan a feléje igyekvők seregén, vérmérséklete szerint mond ezt vagy azt. A közönyös nem mond semmit, megy a maga járásán. Ha valaki közeledik felénk, kikerüljük, a minket megszólítani akarónak nem válaszolunk, nem fordulunk oda, mert jól tudjuk, hogy az esetek többségében nem eligazítást kérnek tőlünk — az régen volt —, hanem útlevelet lobogtatnak, kórházi ápolásról beszélnek, haza szeretnének utazni. Nemcsak nem adunk, hanem embertelenedünk. Kinek van kedve belépni a templomba, ha zaklatott lelke úgy érzi: irgalmatlan volt a belépés előtt. Legjobb a társadalmi forradalmárnak, aki tudja, hogy alamizsnával nem megyünk semmire, struktúrális bűn uralja a világot, a struktúrát kell megdönteni. Megvigasztalja őt elméleti tisztánlátása.

A sietők zömükben éppolyan rosszkedvűek, mint a hozzájuk forduló nincstelenek, csak más bajuk van. Már tíz napja elfogyott a fizetés, kölcsönből élnek, éppen most tették be rutinszerűen szokott értéktárgyukat a zálogházba. Este majd sorbarakják a cédulákat a lejárat dátuma szerint. Barátságtalanok egymáshoz, gyerekeikhez, házastársukhoz. Várják a fizetés napját, lehetőleg összekoccanás nélkül, hogy akkor, egyszer, jótékony feledéssel bevásárolhassanak. Az utca embere gondban van, szorong, levert. Miért nem hagyják békén? Miért beszélnek éhezőkről, amikor a déli üzemi ebédtől délután négyre már kilyukad a dolgozó gyomra?

A templom falára fekete festékkel valaki ráfújta: Dolgoztok, hogy ne kelljen gondolkodnotok. Több hónapja ott van. Lemoshatatlanul. Időnként nem is rosszak az ilyen deviáns falfirkálások. Min kellene gondolkodnunk? Talán azon, hogy hol állunk a reggeli emberek sokaságában. Irgalmas emberek vagyunk még? Tudunk-e arról a többségről, amely az utcán nem láthatóan, szemérmes némasággal szenved? Befférnek-e látókörünkbe azok, akik valahol messze éhhalállal küszködnek? Gondjaink ellenére igyekszünk-e, hogy ne csak akció idején, alkalmilag, hanem mindig legyen valamink a rászorulók számára?

Február 16. — Nagyböjt 1. vasárnapja — Mk 1,12–15 — Hol van az Ország?

Betelt az idő, közel van Isten Országa. Eljött a megfelelő idő, forduljunk el bűneinktől, változtassuk meg gondolkodásunkat, higgyünk a jóhírben. Ezek Jézus induló igehirdetésének első felszólításai.

Erről van szó. Az idő már kétezer éve eljött, az első hívők megpróbáltak változtatni a gondolkodásukon, hittek a Jóhírben és Jézusban, ha nem is értették hol a részleteket, hol a lényeget. A tanítványnak mindig ez a problémája: hol van az ígért új világ. Mikor jön el, mi lesz a jutalom? Most fogod helyreállítani? Kiből lesz miniszter, kinek lesz a felesége végül is az özvegy? Közel van az Ország. Mennyire? Merre? Az égben vagy a földön? Rajtunk kívül vagy bennünk? Életünkben, vagy csak halálunk után, vagy még azon is túl? A Tanító ígér, a tanítvány reklamál. Nem is bennünk van, hanem rajtunk fordul. Mi csináljuk? Mi hozzuk létre?

Az ész állama majd meghozza az igazságos társadalmat, a munkásosztály valósítja meg az elnyomásmentes világot. Mindenkinek jut szükséglete szerint. Dehogyis, ezek csak utópiák, látjuk. Nem sikerült kísérletek, amint elmélet maradt Campanella, Morus vagy egyéb felvilágosult szocialisták álma. A létező szocializmus összeomlása utáni demokratikus, liberális kapitalizmus az, amelyben megszűnnek a háborúk, és a türelem, a sokféleség tisztelete lehetővé teszi a békés együttélést. Mondanánk ezt Fukuyamával, ha ezután nem következett volna Jugoszlávia összeomlása, most az egymillió életet fenyegető zairei gyűlölködés, s nem állnánk az ismeretlen holnap előtt. Hol az Ország? Az a közeli.

Némely narodnyik visszasírta — Aczél elvtárs bosszúságára — a cselédszállások szolidáris melegét. Régi bokortagok testvéri melegségű lelkigyakorlatokra és ünnepekre emlékeznek. Olyankor mintha megvalósult volna evilágban Isten világa. A százannyi testvérben, segítségben, reményben. Áthoztuk a mába virágkorunk Országát? Száz barát összefogásából nem lett száz vélemény százfelé húzása? Baj az, ha száz vélemény van? Az ajtó is állhat sok deszkából, mégis fordul, ha van erős sarokvas. Mi lennénk az erős sarokvas? Mire volna szükség, hogy erős tartó legyünk? Mi az a lényeg, ami megengedi, hogy minden másban különbözhessünk?

Ötven évvel ezelőtt gimnáziumi osztályomban voltak társaim, akik repülőmodelleket készítettek. Valaki kiválóan sakkozott, mások a város labdarúgó csapatában játszottak. Néhányan buzgón jógáztak, keleti szellemiségű könyveket bújtak. Ez talajtornában volt jó, amaz atlétikában. X. politikusnak készült, Y. költeményeket fabrikált ócska írógépén. Á. korcsolyázott, B. kosárlabdához értett, C. Dantét olvasott, D. népi táncot gyakorolt, E. színésznek készült, F. belemerült a bélyeggyűjtésbe. De egy osztály voltunk: római és görög katolikusok, reformátusok, néhány zsidó, egy mohamedán. Ismétlem, egy osztály.

Példám túl egyszerű, túl profán, túl konkrét, nem vallási és igen-igen speciális kifutású, mert egy irányba hajtottam gondolataimat. De volt egy osztály. Ma is beszélünk róla. Szerettük és szeretjük. Miért ne lehetne egy Ország? Csak szeretni kell. Nem?

Február 23. — Nagyböjt 2. vasárnapja — Mk 9,1–9 — Elragadtatottság

Személyes istenkapcsolatunk bensőséges dolog. Magánimádságainkról, sóhajainkról nem szoktunk beszélni akár tárgya, akár formája miatt. Olyan ez, mint a szerelem, nem mutogatásra való. Azok sem árulkoznak ki, akik nem találják Istent, de titkos óráikban körülötte jár gondolatuk. A hívő ember úgy véli, hogy Jézus szándéka szerint tesz így, hiszen Ő óvott minket a mások előtti, látványos imádkozástól. A belső szobát, a kamrát ajánlotta e célra. A magányos rejteket. Ő maga is elvonult távoleső helyekre, hogy zavartalanul együtt lehessen Atyjával. Most azonban kivételt tesz, három embernek felfedi csodálatos kapcsolatát az éggel. Miért?

Mindenesetre nem azért, hogy meséljenek róla. Marad az ő titkuk, feldolgozni való élményük. Van mit elrendezni, Péternek egész biztosan, hiszen zavaros, összevissza beszéde megmutatta, hogy erős próbának lett kitéve az idegrendszere. Péter halászember volt, nem érzékeny városi intellektuel, transzcendenciára vágyó vallási rajongó, s most átélt valamit, ami egyszerre volt földi és földön túli.

Azt akarta Jézus, hogy három belső munkatársának megdönthetetlenül bizonyítsa azt, hogy egy az Atyával, hogy mindazt, amit modott és mondani fog, kétségbevonhatatlanul megalapozza? Hitt a csodák és jelenések fontosságában, hatásában? Hitt abban, hogy ez a jelenet is hozzájárul ahhoz, hogy tanítványai hűségesek legyenek? Hitt abban, hogy eszköz az elragadtatottság, a hatalmas lelkesedés, az érzelmi feldobottság a mindvégig való tanúságtételre? Ez még nem az a Jézus, aki a felhevültség láttán szomorú jóslásokba bocsátkozik jövendő pápája kitartása felől. Ez még nem az a Jézus, aki szerint, ha a halottak visszajönnének meginteni az embereket, az sem használna a gonoszoknak.

Nem akarom elvenni senki örömét, boldog pillanatait, feltöltöttségi élményét, amikor Nagycsütörtök felől nézek vissza a Színeváltozás hegyének irányába. Nincs biztosíték a hitben való végleges megállásra. Nem ad biztonságot sem a tanítás, sem az élmény, sem korábbi teljesítményeink. A gyenge nád továbbra is törékeny marad. A pünkösdi megerősödés után a Via Appiát említi a hagyomány. Életünk mindvégig újfajta próbatételek sorozata, bár szeretnénk végre megnyugodni és problémátlanul tölteni napjainkat, míg az Úr magához szólít. Hány szép lelkigyakorlatunk volt, hányszor mondtunk bánatban és ígéretben fogant imádságokat, hányszor éreztük a titokzatosan jelenlevő Istent! Ha ma szomorúak vagyunk, sok minden nem világos, a helyzet kilátástalan, elégedetlenek vagyunk önmagunkkal és másokkal, akkor tegyünk két dolgot. Emlékezzünk és ne feledjük azt a sok szépséget, ami velünk történt, de tudjuk azt is, hogy az önfeledt szép pillanatok mellett azért keskeny az Út. Mindvégig.

Március 2. — Nagyböjt 3. vasárnapja — Jn 2,13–25 — Korbácsos Jézus?

A jeruzsálemi templom „megtisztításának” történetére szíves-örömest hivatkoznak mindazok, akiknek — vallják bár magukat kereszténynek — eszük ágában sincs Jézust követni, s e nem-követéshez többek között ebből a történetből ácsolnak maguknak ideológiai támaszt.

Már az evangéliumi elbeszélések is — hát még szokványos magyarázataik! — olyan jézusellenesek, annyira ellentmondanak Jézus világosan fölismerhető tanításának, magatartásának, személyiségének és egyáltalán a józan észnek (pl. mi értelme lett volna kiűzni a templom*ból* az eladókat és a vásárlókat [Mk 11,15], ha odakinn, 100 méterrel arrébb folytatják tevékenységüket?), hogy nyugodtan föltételezhetjük:

valami egészen más történt és másként, mint amit az evangéliumi elbeszélések és magyarázataik sugallnak.

De hát micsoda? Sajnos nagyon nehéz rekonstruálni. Csak Jézus tanításának és tevékenységének egésze alapján következtethetünk rá, például így:

Lehetetlen, hogy az a Jézus, aki kijelentette, hogy semmi nem teheti tisztátalanná az embert, ami kívülről megy beléje (Mk 7,18–19), most hirtelen a farizeusoknál is buzgóbban lépjen föl a templom területének kultikus tisztaságáért. Azt is érdemes megfontolni, hogy ha Jézus csak kultikus vagy morális értelemben megtisztítani akarta volna az áldozati állatokkal való kereskedést, akkor ehhez, mint bármely törvényhű rabbibak, joga lett volna, s a vallási hatóságok nem követelték volna tőle *különleges* fölhatalmazásának bizonyítékát (Jn 2,18; Mk 11,28). A legvalószínűbb magyarázat: Jézus nem megtisztítani akarta az áldozati állatokkal való kereskedést, hanem *megszüntetni*. Mivel azonban áldozati állatok nélkül nincs kultikus áldozatbemutatás, *ez azt jelenti:* a kultikus áldozatot mint egyfajta ember és Isten közti árukereskedelmet akarta megszüntetni: „Az Atya háza az imádság, a kérés háza (Mk 11,17). Ő nem árusít semmit, Tőle nem lehet megvásárolni semmit. Ne gondoljátok, hogy emitt megvehettek pénzért egy bárányt és amott, az oltáron föláldozhatjátok, hogy aztán cserébe bekasszírozzátok Istentől a bűnbocsánatot vagy a jó termést. Ezzel vásárcsarnokká tennétek az atyai házat (Jn 2,16), Istent pedig, aki Atyátok, közönséges kereskedővé."

Nagy valószínűséggel nem tévedünk tehát, ha úgy véljük, Jézus nem megtisztítani akarta a templomot bizonyos visszásságoktól, mint amikor az ember leporol valamit, hogy az visszanyerje eredeti fényét, hanem a lényeget vette célba és akarta megváltoztatni, nevezetesen magát az egész templomi (áldozati) rendszert akarta *megszüntetni* („kő kövön nem marad", Mk 13,2), s helyébe valami egészen mást akart állítani: az Atya és gyermekei szeretetközösségét, amelyben nincs helye üzletelésnek, de nincs is szükség rá, mert kölcsönös adás–ajándékozás folyik (vö. Jn 4,23–24).

Ha Jézus tanítványai (mindmáig!) nem is, a jeruzsálemi templom urai nagyon is megértették, mire megy ki a játék. Természetes hát, hogy azon kezdtek tanakodni, hogyan tegyék el őt láb alól (Mk 11,18).

Március 9. — Nagyböjt 4. vasárnapja — Jn 3,14–21 — Gépi megváltás?

Akik a vallásban is csak kényelmi eszközt és önigazolást keresnek, azok a mai evangélium elejét hallva (kényelmes emberek tudatához a vége már úgysem jut el) máris békésen hátradőlhetnek foteljukban: „Aki hisz, nem vész el, hanem üdvözül s örökké él". Mert hát ahogy a pusztában vándorló zsidóknak állítólag elég volt föltekintenük a póznára tűzött rézkígyóra, amikor tüzes kígyók marták meg őket, s rögtön meggyógyultak és életben maradtak (4 Móz 21,4–9), ugyanúgy aki hisz a kereszten magasba emeltetett Emberfiában, az megmenekül az ítélettől, s örök üdvösség lesz az osztályrésze (Jn 3,14–15).

Hogy mit jelent hinni? Ugyan, kérem! Hívő ember ilyesmit nem kérdez, hiszen ő hisz!

Azért talán mégsem ilyen egyszerű a dolog. Az imént vázolt gondolkodásmódban (s a benne foglalt szentírásértelmezési módban) inkább csak az embernek a gépi megváltás iránti ősi vágya fejeződik ki: az ember szeretne úgy üdvösségre, teljes és boldog életre jutni (itt és odaát), hogy neki legföljebb a kisujját kelljen mozdítania, megnyomván egy automata gombját, amely aztán a szükséges teendőket elvégzi, lényegéből fakadóan automatikusan: „magától", gépiesen és üzembiztosan. Ez az automata lehet égőáldozat bemutatása az Úrnak (a bárány nyakát elvágni csak egy mozdulat), vagy a bűnök ráhelyezezése a bűnbak fejére (ismét csak egy mozdulat, s még azt is más végzi el), „fejlettebb" korokban s vallásokban egyszerűen a „hit", vagy hogy ennyire mégse spiritualizáljuk el a dolgokat, „a keresztáldozat vértelen megújítása az oltáron" s a részesedés benne a szentáldozás révén.

Aki azonban a vallást nem drogként használja lelki egyensúlya biztosítására, az utánajár annak, mit is jelent (hogy többet ne mondjunk) János evangéliumában a „hisz" ige, vagy ha még erre sem futja kedvéből–erejéből, akkor legalább végigolvassa–gondolja a mai szakaszt. Még görögül sem kell megtanulnia, s a szentírástudomány szakirodalmát sem kell áttanulmányoznia, némi „józan paraszti ész" bevetésével maga is észreveheti: Aki hisz (az Emberfiában–Isten fiában), az jobban szereti a világosságot (aki a világba jött), mint a sötétséget, (ezért) az igazságot *teszi*, s a világossághoz *megy*, hogy nyilvánvalóvá legyen: *cselekedeteit* „Istenben", azaz „Isten szerint", Istennek tetszően *művelte* (Békés–Dalos ford.).

Akinek pedig még az is fontos, hogy konkrétan miféle cselekedetekről van szó, az tovább kutat...

Március 16. — Nagyböjt 5. vasárnapja — Jn 12,20–33 — Hogyan valósítsuk meg önmagunkat?

Úgy tűnik, korunk emberének jelszava, vezérlő motívuma az „önmegvalósítás". Ha kicsit is belegondolunk, rögtön világossá válik, hogy minden korábbi korok emberének is ez az alapelv határozta meg az életét, legfeljebb nem fogalmazta meg, vagy inkább: nem *így* fogalmazta meg. S ahhoz sem kell jóstehetség, hogy előre megmondjuk: az összes jövendő korok emberét is ez a törekvés fogja meghatározni. Ebből arra következtethetünk, hogy maga a szándék, a törekvés nem lehet rossz. Csak a kivitelezés lehet jó vagy rossz, helyes vagy helytelen, célravezető vagy ésszerűtlen, ezért a döntő kérdés így hangzik: *Hogyan* valósítsuk meg önmagunkat?

A bevett, általános népszerűségnek örvendő módszertani szabályt nagyjából így lehetne megfogalmazni: Az embernek oly módon kell megvalósítania önmagát, hogy mint minden élőlény, követi önfenntartási ösztönét, mégpedig kemény konkurenciaharcban. Indoklás: A reális világ „úgy van megcsinálva", hogy egyetlen lény sem élhet meg anélkül, hogy másokat föl ne falna vagy el ne pusztítana a korlátozott javakért folyó konkurenciaharc során. Ez a létharc („struggle for life") pedig értelmes, mivel próbára teszi az egyes lények erőit, s azáltal, hogy az életrevalóbbakat hagyja életben, előmozdítja a fejlődést.

A mai evangéliumban Jézus az iméntivel homlokegyenest ellenkező módszertani szabályt ajánl figyelmünkbe, amikor azt mondja: „Aki szereti életét, elveszíti azt, aki viszont gyűlöli életét ebben a világban, megőrzi azt az örök életre." Talán közérthetőbb az egyik szinoptikus változat: „Aki meg akarja menteni életét, elveszíti azt, aki elveszíti életét, megmenti azt."

Ez a kijelentés csak első hallásra paradox. Az orránál tovább látó embernek nem nehéz belátnia, hogy az *önző* ember, aki csak *ön*fenntartási ösztönét követi, s ennek érdekében (finomabb vagy durvább formában) keresztülgázol másokon és csak *ön*magáért él, az fokozatosan megkövesedik, és *mint ember* tönkremegy, elpusztul: ember*telen*né válik, s legfeljebb rendszertanilag lehet továbbra is az emberi fajba sorolni. Megfordítva: Az ember csak a másikra, a Te-re megnyílva tud élő, igazi em-

berré válni, csak az önmagát odaajándékozásban és önmagát másokért „elvesztésben” (ami persze a gyakorlatban nagyon is idézőjel nélküli lehet...) bontakozik ki teljes emberségében, azaz talál önmagára, valósítja meg önmagát.

A jézusi tétel első felének („aki meg akarja menteni életét, elveszíti azt”), bizonysága az egész emberi történelem (akinek az kevés, körülnézhet a jelenben is). Vajon mikor születnek meg társadalmilag érzékelhető módon azok, akiknek az élete igazolja a tétel második felét?

Március 23. — Virágvasárnap — Mk 14,1–15,47 — Rehabilitálás?

A keresztény és nem-keresztény köztudatban egyaránt az él, hogy a politikai és vallási főkolomposok mellett az egész zsidó nép is Jézus kivégzését kívánta. Az evangéliumok *felületes* fordítása és olvasása valóban alapot is szolgáltat ehhez. Márk evangéliumában például ezek a helyek: „A nép ekkor Pilátus elé vonult és kérte... fölizgatták a népet, hogy inkább... azok újra kiabálni kezdtek...” (15,8.11.13), János evangéliumában pedig: „Pilátus így szólt a zsidókhoz...; azok tovább kiáltoztak: Keresztre vele!” (19,14–15).

Annak aztán már senki sem nézett utána, hogy a „nép”-pel fordított görög „okhlos” jelentése: rakás, tömeg, emberekre vonatkoztatva: egy rakás nép, embertömeg, sokaság, tolongás, ill. *csőcselék*, katonai vonatkozásban pedig: kíséret, csatlósok. Figyelmen kívül hagyták továbbá, hogy a főpapok izgatták föl a „népet”, hogy az Jézus keresztre feszítését követelje (Mk 15,11), ill. János evangélimában először a „főpapok és a (templom)szolgák” (= templomrendőrség) álltak elő ezzel a követeléssel. Arról sem gondolkodtak el, mekkora „néptömeget” lehet csak úgy futtában föllázítani, ill. mekkora „tömeg” is fér el azon a bizonyos „köves udvaron” (Jn 19,13), ti. feltehetően néhány száz, legfőljebb egy-két ezer ember.

Mindezek alapján legalábbis megalapozott az az állítás, hogy nem „a zsidó nép” követelte Pilátustól Jézus keresztre feszítését, hanem csupán egy néhány száz fős *csőcselék*, azok a munkanélküliek, csavargók és naplopók, akik amúgy is mindig kéznél vannak, és ilyesmire mindig kaphatók.

Hasonlóan újra kell gondolni a János-evangéliumban vissza-visszatérő „zsidózást”, amely *látszólag* az egész zsidó népet felelőssé teszi Jézus keresztre juttatásában, pl. : „A zsidók azonban fenyegetőzve kiáltották: Ha ezt elbocsátod, nem vagy a császár barátja...” (19„12). A görög eredetiben szereplő „hoi Ioudaioi” azonban minden valószínűség szerint csupán annyit jelent: „a júdeaiak”, akik — szemben a galileaiakkal! — nem ismerték igazán és (ezért) nem is szerették Jézust. (Ezt föltételezve nyugodtan búcsút vehetünk attól a kedvenc elképzelésünktől is, hogy lám, *ugyanaz* a tömeg, amely virágvasárnap éljenezte Jézust, nagypénteken már a keresztre feszítését követelte.)

Mindezzel persze sem távolabbi, sem közelebbi „keresztény” eleink nem fárasztották magukat (amint attól sem zavartatták magukat, hogy maga az általuk lelkesen „védelmezett” Krisztus nyilvánosan megbocsátott keresztre feszítőinek, Lk 23,34), minek folytán téves és igazságtalan általánosításuk „a zsidókat” mindenestül elvakult és megátalkodott (vö. Róm 9,18; 10,3.16.21; 11,7) „Krisztus-gyilkosokká”, majd a „dogmafejlődés” bekövetkeztével „Isten-gyilkosokká” tette, s ez az általánosító ítélet aztán számos lélektani, szociológiai és politikai problémával összekapcsolódva kettős tragédiához vezetett: egyrészt a zsidóság társadalmi jogfosztásához és folyton föllángoló zsidóüldözésekhez, másrészt a zsidóság és a kereszténység szétválásához és szembenállásához, ami számos további tragikus fejlemény forrása lett.

Vajon eljutnak-e oda valaha is a keresztények, hogy rehabilitálva a zsidóságot, „történelmi megtérést” hajtsanak végre?

Március 30. — Húsvét — Jn 20,1–9 — Perdöntő bizonyíték?

A vallásos közgondolkodás szerint a kereszténység alapja és betetőzése, mértéke és hitelesítő pecsétje Jézus húsvéti föltámadása. Merthogy Pál apostol világosan megmondta: „Ha Krisztus nem támadt föl, akkor hiábavaló a mi igehirdetésünk, és hiábavaló a ti hitetek” (1 Kor 15,14). Hiábavaló, vagy ahogy az eredeti görög kifejezés mondja: „üres”, tartalmatlan, semmis. Kétezer év keresztényei szajkózzák azóta ezt a tételt, és úgy *tűnik*, senki sem kérdezte még meg, helytálló-e. Vagy már a korintusiak között is akadtak, akik kételkedtek (vö. 1 Kor 15,12)?

Elmélkedésünk tárgya azonban most nem az, tényleg föltámadt-e Jézus, vagy sem, mint ahogy egyesek merészelik fölvetni az utóbbi lehetőségét is, hanem hogy valóban Jézus föltámadásán áll vagy bukik-e a „hitünk”, a kereszténység.

Érdekes, hogy amikor ez a kérdés fölvetődik, a legritkább esetben jut eszébe bárkinek is (mondhatni, soha), hogy talán elsősorban mégiscsak Jézus véleményét kellene kikérni. Tehát: állította-e valaha is az evangéliumokban bemutatott názáreti Jézus, hogy ha föl nem támad (keresztre feszítése után), akkor hiábavaló, üres, tartalmatlan, semmis a „hitünk”, az „általa alapított” kereszténység? Bárki bátran végiglapozhatja az evangéliumokat: egyetlen ilyen értelmű, Jézus ajkára adott kijelentést sem fog találni.

Ezzel eldöntöttnek is tekinthetnénk a kérdést. De ne intézzük el ilyen hamar. Hátha beszélt róla Jézus közvetve, mintegy a sorok között. Tegyünk próbát!

„Ne aggodalmaskodjatok: mit egyetek, mit isztok, mibe öltözzétek... Nézzétek az ég madarait..., a mezők liliomait... mennyei Atyátok táplálja, öltözteti őket... Nem sokkal inkább titeket?... Törekedjetek tehát elsősorban Isten Országára..., s a többi mindet ráadásul adja nektek! Persze *csak akkor, ha* engem keresztre feszítenek, és harmadnapra föltámadok.”

„Én azt mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket, tegyetek jó haragosaitokkal és imádkozzatok üldözőitekért! Ez a parancsom azonban természetesen *csak akkor* érvényes, *ha* kivégzésem után harmadnapra föltámadok.”

„Hasonlít Isten ahhoz az apához, aki elosztotta két fia között az örökséget. A kisebbik aztán elment, és mindenét eltékozolta. Amikor már a disznók eledelét is megette volna, magába szállt és hazatért apjához, aki már messziről meglátta, megesett rajta a szíve, elébe futott, nyakába borult és csókolgatta, aztán hazatértének örömére nagy dínom-dánomot rendezett. Mondanom sem kell, Isten *csak akkor* ilyen, *ha* én föltámadok halottaimból, és ezt ti el is hiszitek.”

Negyedik a ráadás: „A halottak föltámadásáról már Mózes is beszélt a csipkebokorról szóló részben, ahol az Urat Ábrahám, Izsák és Jákob Istenének nevezi. Ő nem a holtak Istene, hanem az élőké. Ami egyébként nyilvánvalóan *csak akkor* igaz, *ha* engem megölnek, és harmadnapra föltámadok.”

A magukat kereszténynek vallóknak el kell egyszer dönteniük: a tarzusi Saul, vagy a názáreti Jézus nyomdokain kívánnak-e haladni.

„Győzd le, főzd le, éld túl!"

Hús?

Enni vagy nem enni?
(A közölt adatok az amerikai körülményeket tükrözik!)

Az éhség érve

Az USA népessége:	243 000 000.
Azok száma, akik a jelenleg az USA-ban az állatokkal takarmányként feletetett gabonán és szóján meg tudnának élni:	1 300 000 000.
Egy gyermek éhen hal a Földön:	2 másodpercenként.
Az emberi fogyasztás céljára termesztett élelmiszer százalékos aránya az USÁ-ban:	20%.
Az állatok által elfogyasztott kukorica százalékos aránya az USÁ-ban:	80%.
Az állatok által elfogyasztott zab százalékos aránya az USÁ-ban:	95%.
A gabona haszonállatokkal való feletetése miatt annak fehérjetartalmából hasznosítatlanul elvesző rész:	90%.
A gabona haszonállatokkal való feletetése miatt annak szénhidrát-tartalmából hasznosítatlanul elvesző rész:	99%.
A gabona haszonállatokkal való feletetése miatt annak rostanyag-tartalmából hasznosítatlanul elvesző rész:	100%.
Az egy hektáron termeszthető burgonya mennyisége:	22 000 kg.
Az egy hektáron előállítható marhahús mennyisége:	185 kg.
A mezőgazdasági szempontból értékes földterület marhatartás céljára szolgáló részének százalékos aránya az USÁ-ban:	56%.
Az 1 kg marhahús előállításához szükséges gabona és szója mennyisége:	16 kg.
Az 1 kg csirkehús-fehérje előállításához a csirkékkel feletetett fehérje mennyisége:	5 kg.
Az 1 kg disznóhús-fehérje előállításához a disznókkal feletetett fehérje mennyisége:	7,5 kg.
Naponta éhen hal a Földön:	40 000 gyermek.
Azon vegetáriusok száma, akiket egy húsalapú étrenden élő ember számára szükséges földterületen termelt élelemmel el lehetne látni:	20.
Egy évben éhen hal:	60 000 000 ember.
Azok száma, akiket gabonával kielégítően táplálni lehetne, ha az amerikaiak 10%-kal csökkentenék húsfogyasztásukat:	60 000 000.

A környezet érve

Az az erdőterület, amelyet a húsalapú étrend fenntartásához szükséges takarmány termesztése céljából irtottak ki az USÁ-ban:	105 000 000 ha.
Egy hektár erdőt kivágnak az USÁ-ban:	12 másodpercenként.
Az erdőirtás jelenlegi ütemével számolva az az idő, amikorra egyetlen fa sem marad az USÁ-ban:	50 év.
Ha egyetlen húsevő ember átáll a vegetárius étrendre, az általa megmentett erdőterület évente:	0,4 ha.
A trópusi őserdők irtásának fő hajtóereje:	az amerikaiak húsfogyasztási szokásai.
A fajok kipusztulásának jelenlegi üteme az őserdők irtásának következtében:	évente 1000 faj.

A víz érve

A világban elhasznált víz több mint felének felhasználási köre:	az állattenyésztés.
Egy átlagos szarvasmarha felhízlalásához elhasznált vízmennyiség elegendő lenne ahhoz, hogy	egy haditengerészeti romboló ússzék rajta.
1 kg búza előállításához szükséges víz:	114 l.
1 kg hús előállításához szükséges víz:	11 400 l.
1 kg amerikai hamburgerhús előállításának költsége a húsipar vízfelhasználásának az adófizetők pénzéből való támogatása nélkül:	77 $ lenne.
1 kg búza-fehérje előállításának jelenlegi költsége:	3,3 $.
1 kg marhahús-fehérje előállításának jelenlegi költsége:	34 $.
1 kg marhahús-fehérje előállításának költsége a húsipar vízfelhasználásának állami támogatása nélkül:	196 $ lenne.

A természeti erőforrások érve

Nagy civilizációk hanyatlásának oka:	a termőtalaj kimerülése.
Az USA eredeti termőtalajából eddig az erózió miatt elveszett:	75%.
Az erózió miatt évente elvesző termőföld területe az USÁ-ban:	1 600 000 ha (kb. Connnecticut állam területe).
Ebből az állattenyésztéssel közvetlen kapcsolatba hozható veszteség:	85%.
A világ kőolajtartalékai kimerülésének becsült időtartama, feltéve, hogy a Föld minden lakója húsalapú étrenden él:	13 év.
A világ kőolajtartalékai kimerülésének becsült időtartama, feltéve, hogy a Föld összes lakója vegetárius étrenden él:	260 év.
Az öbölháborúba való amerikai beavatkozás fő oka:	az amerikai gazdaság függése az import kőolajtól.
Az USA által naponta importált olaj mennyisége:	6 800 000 hordó.
Az importálandó olaj mennyisége akkor, ha az amerikaiak 10%-a teljesen vegetárius étrendre tér át:	0 hordó.

A hulladék érve

Az USÁ-ban képződő összes emberi ürülék mennyisége:	5400 kg másodpercenként.
Az állattenyésztő telepeken képződő állati ürülék mennyisége:	114 000 kg másodpercenként.
A kommunális szennyvíz kezelése az amerikai városokban:	általánosan megoldott.
Csatornahálózat az amerikai állattenyésztő telepeken:	nincs.

Az egészség érve

Az amerikai orvostudományi egyetemek száma: 125.
Azon amerikai orvostudományi egyetemek száma, amelyek megfelelő táplálkozás-biológiai képzést tudnak nyújtani: 30.
A táplálkozás-biológiai képzés időtartama egy átlagos orvos esetén, aki az 5 éves egyetem után még 4 évig tartó továbbképzésben vett részt: 2,5 óra a 4 év során.
Egy ember szívinfarktust kap az USÁ-ban: 25 másodpercenként.
Egy ember szívinfarktusban meghal az USÁ-ban: 45 másodpercenként.
Annak esélye, hogy egy átlagos amerikai szívinfarktusban hal meg: 50%.
Annak esélye, hogy egy vegetárius amerikai szívinfarktusban hal meg: 15%.
A szívinfarktus mint halálok valószínűségének csökkenése akkor, ha valaki hús-, tojás- és tejtermékmentes étrendre tér át: 90%.
A vér koleszterinszintjének százalékos emelkedése napi egy tojás elfogyasztása esetén: 12%.
A szívinfarktus valószínűségének növekedése a vér koleszterinszintjének 12%-os emelkedése következtében: 24%.
A hús- és tejipar állítása szerint semmi ok az aggodalomra, míg a vér koleszterinszintje: „normális”.
Az artériák elzáródását okozó betegségek miatti halál valószínűsége akkor, ha a vér koleszterinszitje „normális”: több mint 50%.
Az artériák elzáródását okozó betegségek miatti halál valószínűsége akkor, ha az elfogyasztott táplálék nem tartalmaz koleszterint és telített zsírsavakat: 5%.
A telített zsírsavak és a koleszterin forrása a szokásos amerikai étrendben: hús, tojás és tejtermékek.

A Meat Board (az amerikai hústermelőket és a húsfeldolgozó ipart képviselő testület) megbízásából a marhahúst „igazi étel az igazi embereknek” szlogennel népszerűsítő hollywoodi sztár: James Gartner.
A James Gartneren 1988-ban végrehajtott műtét oka: ötszörös koszorúér-szűkület.

A növényvédőszerek érve

A növényvédőszer-maradványok legnagyobb forrása az átlagos amerikai étrendben: a hús (55%).
A növényvédőszer-maradványok második legnagyobb forrása az átlagos amerikai étrendben: a tejtermékek (23%).
A zöldségekben található növényvédőszer-maradványok aránya az átlagos amerikai étrendben: 6%.
A gyümölcsökben található növényvédőszer-maradványok aránya az átlagos amerikai étrendben: 4%.
Az amerikai nők anyateje veszélyes mennyiségű DDT-t tartalmaz: az esetek 99%-ában.
A vegetárius nők anyatejének DDT koncentrációja a húsevő nőkéhez viszonyítva: 1,35.
A sterilitás és a spermiumszám-csökkenés fő oka az amerikai férfiaknál: klórozott szénhidrogén alapú növényvédőszerek, köztük PCB-k, dioxin, DDT stb. (1 g dioxin 32 000 embert képes megölni).

Az etika érve

A „leghorn” tyúkok átlagos szárny-fesztávolsága: 86 cm.
A tojástermelő baromfitelepeken a tyúkok számára biztosított hely szélessége: 15 cm.
Az olyan 315 kg feletti disznók száma, melyeket egy franicaágy-nagyságú ketrecbe zsúfolnak egy átlagos állattenyésztő farmon: 3.
A manapság forgalmazott borjúhús fehéres-rózsaszín színének oka: a borjakat vérszegénységet okozó takarmánnyal etetik.
A manapság forgalmazott borjúhús azért olyan porhanyós, mert: a borjak egész életükben egyetlen lépést sem tehetnek, így nem fejlődik izomzatuk.

Amit a McDonald’s hirdet: 75 milliót eladtak.
Amit a McDonald’s elhallgat: 65 milliót lemészároltak.
A húsukért leölt állatok száma óránként az USÁ-ban: 500 000.
A húsukért leölt állatok száma évente az USÁ-ban: 4,4 milliárd.

Annak a költsége, hogy egy állatot a lemészárlása előtt altatólövedékkel elkábítsanak és így a művelet „humánusabb” legyen: 1 pennny.
A húsipar indoka az elkábítás mellőzésére: túl drága.

A sport érve

Az egyetlen ember, aki az „Ironman Triathlon”-t (Hawaiban évente megrendezésre kerülő triatlon, mely a világ egyik legkeményebb sportversenyének számít) kettőnél több ízben nyerte meg: Dave Scott.

Dave Scott étrendje: vegetárius.

Forrás: Kék Bolygó 1994/13

TARTALOM

Vallomás
Bulányi György: A tekintély és az ellenállás formái az egyházakban 2–5
Az Egyház ázsiai arca
Thomas Seiterich-Kreuzkamp: Leszakadva a köldökzsinórról 6–7
Thomas Seiterich-Kreuzkamp: Feltámadás a szeméthegyen
(Interjú Benigno Beltran plébánossal) 7–9
Thomas Seiterich-Kreuzkamp: Búcsú az európaiak Istenétől
(Interjú Robert Schreiter teológussal) 9–11
Erőszakmentesség
Csapody Tamás: Helyzet van (A NATO-csatlakozásról) 12–15
Egyházunk életéből
Thomas Seiterich-Kreuzkamp:
Püspök, polgárjogi harcos és lelkes ifjúsági káplán 16
Gyerekeknek Moha-mese
Maskara 17–18
Családi oldal
Vincze Krisztina: Szeretetben szülni (Interjú Dr. Geréb Ágnessel) 19–21
Kovács László: Nevelési elveink 22–25
Elmélkedések
Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 26–29
Környezetvédelem
Hús? (Enni vagy nem enni?) 30–31

FELHÍVÁS!

Kérjük Olvasóinkat,
hogy ha szándékukban áll,
február végéig újítsák meg előfizetésüket
az impresszumban közölt adatok szerint!

A Család Alapítvány adószáma:
19007177-1-41

Aki személyi jövedelemadójának 1 %-át lapunk javára szeretné fordítani, az — kérjük — kedvezményezettként a **Család Alapítványt** jelölje meg, feltüntetve a fenti adószámot, és ugyanakkor jelezze egy levelezőlapon a Család Alapítványnak a rendelkezés megtörténtét

1476 Budapest, Pf. 40.
címen.

Agymosás

Úgy, ahogy vagy,
rossz vagy.
Úgy, ahogy vagyok,
jó vagyok.

Ezért ne akard,
amit te akarsz!
Amit én akarok,
inkább azt akard!

Ne is hidd,
amit te hiszel!
Azt hidd inkább,
amit én hiszek!

Nehogy azt lásd,
amit látsz!
Amit én látok,
inkább azt lásd!

Csak azt ne érezd,
amit te érzel!
Amit én érzek,
inkább azt érezd!

Én ugyanis tudom,
mi válik javadra,
s új embert faragok belőled
a saját képemre!

Theodor

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)
Közösségi és családi folyóirat

VIII/1. (41.) szám. Megjelenik évente hatszor.
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.
A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám:
10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.

Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út. 11. I.6.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdaüzemében, Vácott.
Felelős vezető: Szilva István
ISSN: 0865-80

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
Editor: GARAY András
Adress: H–2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1997-re (postaköltséggel):
Belföldre: fél évre . . . . . 300 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggeel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba
fél évre . . . . . 300 Ft
egyéb külföldre fél évre . . . . . 1200 Ft
Nyugaton: fél évre . . . . . 25 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VIII. évf. 2. szám
1997. április
90,— Ft

Kell-e Istennek véres áldozat?

Jézus és az új szövetség

A szombat jelentősége

Dél-ázsiai útibeszámoló

Aktív erőszakmentesség

Moha-mese

Interjú

A börtönbüntetésről

Vasárnapi elmélkedések

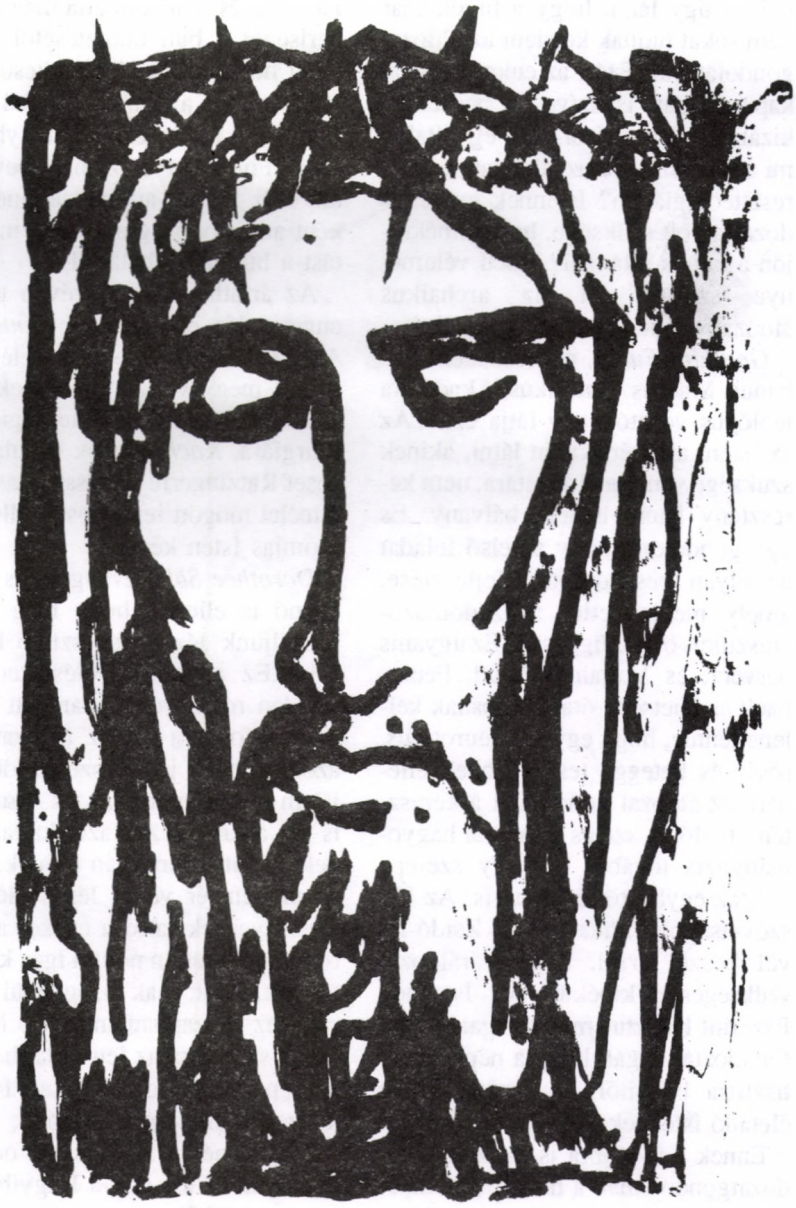

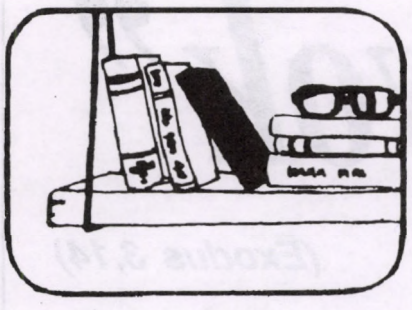

Johanna Jäger-Sommer

Véres áldozat Istennek?

Véres kereszthalál — engesztelő áldozat az emberiségért.

Mi a keresztényi ebben a teológiában?

Amikor *Kurt Koch,* az új bázeli püspök májusban egy cikkben kifejtette a hagyományos áldozat- és kereszteológia mellett és ellen szóló érveket, a mai keresztény hívő tudat neuralgikus pontját érintette. A püspök is úgy látja, hogy a hívők már nem sokat tudnak kezdeni az áldozat gondolatával. Ezért az eukarisztiával kapcsolatban is szívesen beszélnek kizárólag lakomáról. De egyáltalán mi a keresztényi az áldozat- és kereszteológiában? Istennek emberáldozatra volt szüksége, hogy kibéküljön a bűnös világgal? Koch véleménye szerint ezt az archaikus áldozatfogalmat fel kell számolni.

Gotthard Fuchs, a wiesbadeni Rabanus Maurus Katolikus Akadémia teológus vezetője így látja ezt: „Az az Isten, aki vért kíván látni, akinek szüksége van Fia áldozatára, nem keresztény Isten, hanem bálvány. És úgy gondolom, hogy az első feladat az olyan beszédmód kifejlesztése, amely mentes ettől a szadomazochisztikus összefüggéstől. Ez ugyanis perverz, és Voltaire, Freud, Feuerbach és Nietsche óta világosnak kellene lennie, hogy egyben neurotikus, rossz és beteggé tesz." Ennek ellenére az áldozat gondolatát a keresztény teológia széles vonulata hagyományozta tovább, és nagy szerepe volt az egyháztörténetben is. Az Újszövetségben különösen a Zsidó-levél beszél arról, hogy véráldozat szükséges a kibéküléshez Istennel. Eszerint Krisztus mint az igazi főpap feláldozta magát, hogy a népet megtisztítsa bűneitől, és szolgáljon az életadó Istennek (különösen Zsid 9).

Ennek a továbbra is hatóképes áldozatgondolatnak a háttere az emberiség ősrégi teodicea-kérdése: Honnan van a rossz? Honnan van a halál? A keresztény teológia abból indul ki, hogy kezdetben jónak teremtette Isten a világot, és a bűn és büntetésként a halál az ember révén került a világba. Isten megsértése a bűn által olyan nagy volt — így szól az érvelés láncolata —, hogy csak egy isteni közvetítő engesztelő halála békíthette össze ismét a világot a megharagított Istennel, és szabadíthatta meg az emberiséget a bűn büntetésétől. Ezzel tehát helyreállt a jó paradicsomi állapot, eltűnt a bűn és a halál. Ez a csereüzlet elképzelése, amelyben az isteni Fiú az Atya számára beveti az áldozati halált, aminek ellenértékeként az emberiség elnyeri a megváltást a bűntől és haláltól.

Az ártatlan áldozat révén történő engesztelés elképzelése *Canterbury Anzelm* középkori teológus elégtételtanára megy vissza, amelynek máig erős befolyása van a teológiára és liturgiára. *Koch* püspök — utalással Josef Ratzingerre — visszautasítja az elmélet mögött rejlő bosszúálló, vérszomjas Isten képét.

Dorothee Sölle evangélikus teológusnő is ellenzi, hogy még ma is beszéljünk Jézus engesztelő haláláról: „Ez az engesztelési teológia: minden rossz volt, aztán jött Jézus, Isten elfogadta ezt az áldozatot, és azóta minden jó. Persze ebből valójában semmi nem igaz, és Jézus nem is ezt akarta. Jézus azt akarta, hogy vele együtt Isten útján járjunk. És ez az út nem ér véget Jézus életében. Veszélyesnek tartom ezeket a kizárólagos, egyetlen pontra igaz kijelentéseket, tehát: csak Ő, egyedül Jézus, csak ez a szappan mos jól. Mintha Jézus szándéka az lett vola, hogy ne legyenek testvérei. Ez beteg, férfi elképzelés: mindig a legjobb, a versenytárs nélküli, egészen on top! Pontosan ez az, ami a Hegyibeszédben nem található meg. Jézus éppen nem ezt akarta, hanem éppen az együttlétet, a *familia Dei-t,* a közösséget, az egymással együttélést." Sölle szerint az engesztelés teológiája üres edényekké fokozza le az embereket, akiket megajándékoznak anélkül, hogy maguk megváltoznának. „Tehát ha azt nevezik megváltásnak, hogy egy siralmas állapotból, amelyben borzalmas, lelketlen, egoista lény vagyok, kedveskévé változtatnak a paradicsomban, ha ez minden, akkor az ember erről csak lemondhat. Tulajdonképpen ki akar ilyesmit? Azt akarom, hogy megváltozzam, azzá szeretnék lenni, aminek talán Isten elgondolt engem. És az Isten és ember közötti együttműködésnek ez a formája a megváltásnak és felszabadításnak egészen más folyamata." Az áldozat- és engesztelésteológiának legkritikusabb pontja mind Sölle, mind Koch és Fuchs számára az, hogy elszigetelten Jézus kereszthalálát tekinti döntő üdvözítő tettnek. *Koch* püspök kritizálja, hogy Jézus kereszthalálának hangsúlyozása következtében szem elől veszítették életgyakorlatát. Idézi *Pinchas Lapide* zsidó teológust, aki szerint „a 33 évnyi jézuológiát három napi krisztológiára zsugorították." *Gotthard Fuchs* így ítél: „A keresztet nem szabad elszigetelni Jézus életgyakorlatától — ez visszatérő veszély a kereszténység történetében, hogy a keresztet elszigetelik, stilizálják, és csak arra összpontosítanak. A kereszt szomorú következménye a tényleges viszonyoknak, amelyekben egy olyan gyakorlat, mint Jézusé, erőszakos tetteket vált ki, tehát gyilkos erőszakot, amely ráront a bűnbakra. A kereszténységnek Jézus megbocsátó, erőszakmentes gyakorlatát kellene középponttá tennie — tudva jól, hogy milyen árat fizet az ember, ha fellép az igazságtalanság tényleges összefüggései ellen."

Mi volt a különleges Jézus életgyakorlatában? Mi váltotta ki ezt a gyilkos erőszakot? Ehhez szól hozzá *Elisabeth Moltmann–Wendel* evangélikus teológusnő: „Mivel Jézus engedte, hogy mások, a tisztátalanok, a törvény nélküliek megérintsék, megvetetté vált, akit elítéltek. Ez a tulajdonképpeni újszövetségi történet: közösséget vállalt a törvény nélküliekkel, a prostituáltakkal, a vérfolyásos asszonnyal, a vámosokkal, az úgynevezett bűnösökkel — ezért eretnekséggel, istentelenséggel vádolták, és végül a keresztre kellett mennie. Ebben rejlenek az okok, és ha újra felfedezzük ezt a történetet, akkor mérhetetlen kritikát kell gyakorolnunk az egész teológiai és liturgikus hagyományon. A hagyományok ugyanis sajnos abba az irányba mentek, hogy mind e rossznak Isten az okozója. És akkor természetesen végső soron Isten az oka az erőszaknak is, mert Isten nevében intéztek támadásokat a kisebbségek, a gyengébbek, a nők, a pogányok, a zsidók, az indiánok stb. ellen. Az erőszakosaknak ahhoz is megvolt a hatalmuk, hogy kisajátítsák a szent szövegeket, és azokat saját érdekük szerint magyarázzák."

Egy ilyen démonizált istenkép hirdetésének hatásairól *Aruna Gnanadason* indiai teológusnő ad tudósítást. Ő Dél-India egyházának képviselője és az Egyházak Világtanácsa nőügyi csoportjának vezetője, valamint az „Egyházak szolidaritásban a nőkkel" program koordinátora Genfben. Világszerte gyűjtött tapasztalatairól így beszél: „Az erőszakos viszonyok között élő nőket az egyház mindig arra hívja fel, ne hagyják el ezeket a körülményeket, és közben teológiai érvek tömegét zúdítja rájuk. Utalnak például Krisztus szenvedésére a kereszten, és ezzel akarják legitimálni, hogy a nők maradjanak helyükön erőszakos viszonyok között is. A mottó: 'Krisztus szenvedett a kereszten. Miért ne kellene elviselniük az asszonyoknak is valamennyi szenvedést?' Vagy egy másik példa. Egy egyházi vezető a csendes-óceáni térségben az 'Erőszak a nők ellen' c. téma kapcsán ezt mesélte: 'Valahányszor megverem a feleségem, hálásnak kellene lennie nekem, mert így egy lépéssel közelebb kerül az üdvösséghez'. Meg kell vizsgálni, hogy a kereszténység miképpen tette meg hite középpontjává a keresztet, mert az erős jelképe a szenvedésnek, és hozzájárult annak megdicsőítéséhez. Könnyebb dicsőíteni a szenvedést, mint szembenézni a kihívó kérdéssel: Miért van olyan sok szenvedés a világon? Vajon a világban lévő szenvedés oka talán nem egyesek hatalomvágyában és uralkodási szenvedélyében, és mások tehetetlenségében van, akiket arra kényszerítenek, hogy rögződjenek tehetetlen állapotukban? Ha tehát úgy gondolunk Istenre, mint egy mindenható férfias lényre, aki ott ül valahol, és kimondja ítéleteit a világról, akkor ez csak saját gyakorlatunk meghosszabbítása, ahogy saját világunkban a hatalmat gyakoroljuk, és visszaélünk vele. Ezzel szemben Jézus Istene a szeretet és a részvét Istene. Jézus élete során ezt hirdette és tanította azzal, ahogy bánt a kitaszítottakkal és elnyomottakkal."

Szinte úgy tűnik, mintha a kereszt teológiája révén az egyház története során paradigmaváltás zajlott volna le. Abból az Istenből, aki a szenvedők oldalán áll, aki együtt szenved, és a megkínzott Jézussal a halálba megy, hogy aztán új életre támassza fel, olyan Isten lesz, aki Pilátust és a hóhérlegényeket alkalmazza, erőszaktevőket használ, hogy véres áldozat révén megenyhíttesse magát. Micsoda kifordítása ez a Biblia üzenetének! *Jürgen Moltmann* evangélikus teológus abban látja az okát, hogy Jézus szándéka az erős teológiai és egyházi hagyományban ennyire az ellenkezőjére változhatott, hogy az érdeklődés a valóságos kereszttől és Megfeszítettől hamarosan elfordult egy fiktív kereszt, a konstantini győzelmi kereszt felé, amely folyamatosan a győztesek, a hatalmasok és erőalkalmazók javára állt fenn, és nem a leigázottakért és hatalom nélküliekért. Maga a kereszt Moltmann számára valami egészen mást jelent. 18 éves korában, mint fiatal katonának és hadifogolynak egy Biblia került a kezébe, és a Márk evangélium Megfeszítettjében magára ismert, amikor az így kiált fel: „Istenem, miért hagytál el engem?" És ahogy *Moltmann* ma mondja, akkor élte át „Istent az embertől-elhagyottságában. És tulajdonképpen ez térített engem a keresztény hitre, Jézusnak ez a kiáltása Isten után, mert ez egyben a saját kiáltásom is volt. Ebben én Isten szolidaritását találtam meg az elhagyottakkal, a foglyokkal, a kitaszítottakal és eltapostakkal."

Krisztus keresztjét ma is újra tapintható közelségben és korunk összefüggéseiben kell megértenünk. *Dorothee Sölle* rámutat, hogy mi, keresztények — mint Jézus maga is — arra kaptunk felhívást, hogy tegyük Isten akaratát, s így minden ember „élete teljes" legyen. Eközben akadályokba ütközünk, sőt magunk is „áldozati" helyzetekbe kerülhetünk, ami lehet akár csak karrier-kudarcunk demokratikus országunkban. De kiemeli a keresztnek és áldozatnak egy másik szempontját is: „Valami egészen mások azok az áldozatok, amelyeket mi produkálunk, és azok az emberek, akik a mi körülményeink áldozatai. Minden kislány a kereszten függ, akinek ki kell árusítania magát, bordélyba kell mennie, különben képtelen fennmaradni, s aki ezt talán a családjáért teszi. Éspedig azon a kereszten függ, amelyet mi állítunk fel. Az erőszakot legelőször is struktúrális formájában kell tekinteni, mint gazdasági erőszakot, mint kiéheztetési mechanizmust. Ez a főerőszak. Ami valójában történik, azt tulajdonképpen ebben a képben értem meg leginkább: keresztrefeszítés." *Gotthard Fuchs* is szükségesnek tartja felhívni a figyelmet a kereszt képében a tettes–áldozat összefüggésekre: „Az egyháznak szembe kell néznie saját tettességének történetével — azaz az egyháztörténettel — és saját mai realitásával. A kereszt szemlélete arra kényszerít minket, keresztényeket, hogy tekintsük át, milyen részünk van az erőszakban, hogy ezáltal forrásokat szabadítsunk fel, melyek egyáltalán lehetővé teszik az állásfoglalást áldozatok mellett." *Koch* püspöknek is az a véleménye, hogy a keresztről szóló teológiai és liturgikus beszédnek világosan el kell határolnia magát az archaikus áldozati elképzelésektől, ha az egyház nem akarja, hogy a szerető, szolidáris Istenről hangzó igehirdetése elveszítse hitelreméltóságát. A kereszt — az erőszakosság realitása; a megváltás az erőszakmentes lázadás ezellen, és ezt mindenki folytatja, aki ebben a lázadásban Jézust követi.

Fordította: Hampel Károly

Forrás: Publik–Forum 1996/12

Új és örök szövetség?

Jézus zsidó önazonossága?

Jézus zsidó volt. Az utóbbi évtizedekben sokszor mondták el és írták le ezt a mondatot, azt akarván állítani vele, hogy Jézus a zsidóság alapján állt, s bizonyos részletekbeli kritikája ellenére határozottan zsidóként érzett, gondolkodott és cselekedett; ha nem vesszük elvileg figyelembe zsidó önazonosságát, akkor — úgymond — elvétjük személyének és üzenetének értelmezését.

Ehhez először is a következő mélypszichológiai megjegyzést kell fűznünk: Az a kijelentés, hogy ez vagy az az ember francia, angol, lengyel vagy görög, valami, az érintett népességre jellemző tipikusat, általánosan érvényeset, azaz *kollektívet fejez ki, amivel azonban még messze nem ragadtuk meg annak a lényegét, ami az illető személyben eredetien egyedi.* Épp ellenkezőleg: az effajta kollektív megnevezések valójában nem az érintettet jellemzik, hanem a kijelentés megfogalmazóját; osztályozásából ugyanis világossá válik, milyen elképzelései vannak a „tipikus" lengyelről, zsidóról vagy amerikairól.

A tárgyilag és módszertanilag helyes irányultság ezzel szemben: *Kérdezzük csak meg Jézust magát, mit tart ő a maga zsidó önazonosságáról!*

Ha így járunk el, kiderül, hogy *Jézus a legfontosabb pontokon tudatosan és kifejezetten elhatárolódott zsidó mivoltától.* Ez elvileg válik világossá *a zsidó istenkép elutasításában*, sajátosan az Ószövetség bírói Istenének, kegyelmező Istenének és mindenható Istenének elutasításában (a számtalan példabeszéd és utalás közül elég csak a tékozló fiú példázatára gondolnunk, Lk 15,11–32).

Jézusnak megvan a saját elgondolása, amely egyúttal a Tóra közvetlen megkérdőjelezését is magában foglalja; azét a Tóráét, amely Isten Izraelnek adott adományaként Izrael különleges helyzetét szavatolja a népek között. A Tóra a tulajdonképpeni jele a nép kiválasztottságának, annak a kiválasztottságnak, amely a népet ún. *szövetségi néppé* teszi és azt az abszolút kizárólagossági jelleget kölcsönzi neki, amelyet mind a mai napig érvényesítenek. *A zsidó önazonosság* ennélfogva alapvetően *szövetségi identitást* jelent. Másként fogalmazva: a zsidó önazonosságra csak az tarthat igényt, aki egyúttal megvallja szövetségi identitását is.

Beszélhetünk-e ezzel a feltétellel Jézus zsidó önazonosságáról?

Jézus érdektelensége

Nem beszélhetünk. Mert *ami a szövetségi gondolkodást illeti, Jézus semmiféle érdeklődést nem mutatott iránta.*

Az Ószövetségben és a Jézust körülvevő élő hagyományban azok az igazán vallásos emberek, „akik megtartják az Ő (Jahve) szövetségét". Hiszen úgyszólván ez volt az alaptörvénye annak a szövetségnek, amelyet Isten a Sínai-hegyen kötött: „Ha tehát engedelmeskedtek a szavamnak és megtartjátok szövetségemet, akkor tulajdonom lesztek az összes népek előtt" (2 Móz 19,5). Ez konkrétan és lényegileg a mózesi törvény megtartását jelentette. Ennélfogva érthető, hogy az *„akik megtartják szövetségét"* fordulat vörös fonálként húzódik végig az Ószövetségen. Ami azonban Jézust illeti, ez a fordulat, a zsidó önazonosság lényegi jelzője, *egyetlen egy alkalommal sem fordul elő nála.*

A másik, hasonlóan beszédes körülmény az a tény, hogy *Jézus semmiféle tekintélyi bázist nem keresett a szövetségi vallásosság hagyományában.* Gondoljuk csak meg, milyen jelentős előnnyel járt volna a nyilvánosság előtti érvényesülése szempontjából, ha valamiképpen hivatkozott volna a szövetségi vallásosságra (pl. Iz 54,10-re vagy Jer 11,3-ra). Gondoljunk arra is, hogy a szövetségi vallásosság nem csupán bizonyos törvényekben állt fönn, hanem nagyívű üdvtörténetté is bővült, hiszen a szövetség gondolatát visszavetítették a legősibb kezdetekre (Noé, Ábrahám), de előrefelé is meghosszabbították a legtávolabbi jövőbe (pl. a „szívekbe írt" „új szövetség" Jeremiásnál: 31,33; 32,39–40). Jézus szájában *mégsem találunk egyetlen, valamiképpen pozitív hivatkozást sem a szövetségre*, jobban mondva az üdvtörténetre a maga különböző, Istennel kötött szövetségeivel. Olyan ez, mint amikor valaki szándékosan eljátssza legnagyobb esélyét.

A szövetségi vallásosság ellen

Mindennek még mindig ellene lehetne vetni, hogy az effajta vallásosságot egyszerűen föltételezni kell Jézusról mint vallásos zsidóról. Csakhogy: Jézus egyenesen *provokatív módon*, közvetlenül a szövetségi vallásosság *ellen* foglalt állást.

Amint az első alpontban utaltunk rá, háromszorosan is szembefordult a szövetségi vallásosság *Istenről alkotott elgondolásaival*, s ez minden esetben súlyos, alapvető csapás volt erre a vallásosságra.

S akkor itt van még mindaz, *ahogyan viselkedett* korának embereivel. Az akkori szövetségi gondolkodás szerint valóban „rossz társaságban" mozgott, amikor olyan emberekkel tartott kapcsolatot, akik nem számítottak a szövetség népéhez tartozónak, például a szamaritánusok (az irgalmas szamaritánus példabeszédében pont egy ilyet tett meg az igazi felebarát nagy modelljévé, Lk 10,30–37), a szír-főniciai „pogány" nő (Mt 15,2128), a kafarnaumi százados (Mt 8,5–13), s egyáltalán a csak megtűrt nők (Lk 8,2–3) és gyerekek (az utóbbiakat szintén példaképekké emelte... pl. Mt 18,3–5). S hogy teljessé tegye a provokáció mértékét, hagyja, hogy a városszerte ismert bűnös nő könnyeivel nedvesítse és olajjal kenje meg lábait, sőt magatartását fölébe helyezi a vendéglátó farizeusának (Lk 7,36–50). Ezekben az esetekben, és sok másban, Jézus nemcsak segít a szövetség népe által megvetetteken, hanem a valódi hitbeli magatartás példaképeivé is emeli őket. Érthető ellenfeleinek bosszús fölkiáltása: *„Ez a csőcselékkel társalog, sőt együtt eszik velük"* (Lk 15,2)! És ezzel tanúsítják: ez az ember megtöri a szövetségi vallásosságot. Ez aztán következetesen vezetett kizárásához és halálához.

De Jézus azzal is nyíltan megszegi a szövetségi vallásosságot, hogy *a szövetség alapjául szolgáló Törvényt mindenki szeme láttára áthágja* (szombati gyógyítások, kalásztépés, a tisztasági előírások semmibevétele és hasonlók, Mk 3,1–6; 2,23–27; 7,1–23).

Emlékeztetnünk kell a farizeusoknak, a szövetségi vallásosság hivatalos főképviselőinek címzett éles hadüzeneteire is, például a nagy lakomáról (Lk 14,16–24) vagy a gonosz szőlőmunkásokról (Lk 20,9–19) szóló példabeszédre; ez utóbbi végén azt olvassuk: „szívesen letartóztatták volna még abban az órában"...

Kövess engem!

De miért utasította el Jézus elvileg és következetesen a szövetségi vallásosságot? Legjobban úgy válaszolhatjuk meg ezt a kérdést, ha megvilágítjuk, *pozitívan mit állított szembe vele mint saját álláspontját.*

De mondjuk meg eleve, hogy Jézusnak ez az új álláspontja nem csupán a visszás állapotok kritikáját jelenti, nem is csak a már meglévők reformátori korrektúrá-

ját vagy bizonyos fölülmúlását. Semmi effajta régi tömlőről (vö. Mt 9,17) nincs szó, hanem minőségileg más, új tudati síkról, amelyet saját személyében mutatott be, és a *„Kövess engem!”* (pl. Mt 9,9; 19,21) felszólítás révén alapvető fejlődési lehetőségként nyitott meg minden emberlét számára.

Arra is föl kell hívnunk a figyelmet, hogy az egész vallástörténelemben nincs még egy olyan eset, amelyben akár csak hasonló módon is ennyire a központban állna egy személy követése. A „Kövess *engem*!” ige abszolút egyedülálló a vallástörténelemben.

Ezzel a fölszólítással *Jézus arra merészkedik, hogy önmagát és személyét állítsa az addig megtámadhatatlannak számító tekintélyek helyébe* (Mt 11,28–30). A „Kövess engem!” tehát hadüzenet a szövetségi vallásosság alapjai ellen, amelyet e vallásosság képviselői természetesen istenkáromlásnak fogtak föl.

Mi több, Jézus azzal is megmutatja, hogy hatalma van ilyen személyes követésre hívni, hogy a teljes nyilvánosság előtt kijelenti: „Hallottátok, hogy mondatott a régieknek”, majd a Tízparancsolatból idéz, hogy aztán így folytassa: *„Én azonban azt mondom nektek”* (Mt 5,21–22.27–28.33–34 stb.). A „régiek” természetesen főként az ószövetség nagyjai, aki pedig szólt hozzájuk, az a szövetség Istene. Jézus tehát az egész tiszteletreméltó, ősi hagyománykomplexummal állítja szembe a maga „Én azonban azt mondom nektek”-jét, hogy ezáltal egyúttal megkérdőjelezze azt. Másként szólva: érvelése mögött ismét csak a patriarchátus elutasítása áll, annak istenképével együtt.

Soha egyetlen rabbi nem kívánta meg ilyen kizárólagossággal és abszolútsággal, hogy *őt magát* kövessék. És egyetlen rabbi sem merte volna soha ilyen kizárólagossággal és abszolútsággal kimondani az *„Én* azonban azt mondom nektek”-et, azaz saját tekintélyét, és így szembeállítani azt a „régiek” tekintélyével.

Azt kérdeztük, mit is állított szembe Jézus a szövetségi vallásossággal. Immár megadtuk a választ: „Én”.

Mit jelent azonban ez mélypszichológiailag?

A szövetségi gondolkodás mint kollektív gondolkodás

Isten a néppel kötötte a szövetséget, ill. a különböző szövetségeket. Az egyén annyiban részese a szövetségnek, amennyiben tagja ennek a népnek. Az egyén mint puszta egyed a vallási senkiföldjén állna, de ezt a pozíciót semmi áron el nem foglalná senki sem. De abban a pillanatban, amikor Jézus a maga „Én”-jét állítja szembe a szövetségi gondolkodással, s nem csupán mint gyöngécske tiltakozást, hanem teljhatalommal és elvileg, akkor váratlanul viszonylagosítja és leértékeli ezt a megszentelt szövetségi gondolkodást.

Hogyhogy? *Jézus Én-pozíciója ugyanis leleplezi ezt a szövetségi gondolkodást,* de nem mint valami különösen becseset, hanem éppenséggel mint primitív kezdeti fokozatot, nevezetesen mint archaikusat és *kollektívet*. Ez a szembesítés — mélypszichológiailag értékelve — világtörténeti jelentőségű esemény. Mind vallástörténetileg, mind valláspszichológiailag számos népi és törzsi vallást ismerünk, amelyek minden különbözőség ellenére egy valamiben világosan hasonlítanak egymáshoz: kollektív alapvonásukban, s ez azt jelenti, hogy *az egyénnek csak a népén, a törzsén, a kasztján keresztül, tehát éppen egy kollektívumhoz tartozása révén van kapcsolata Istennel.* Pszichológiai szempontból itt az emberi vagy vallási fejlődés kezdeti fokáról van szó, nevezetesen egy *primitív jellegű Mi-vallásosságról*, amelyben az egyén még egyáltalán nem létezik önálló individuumként. Mindenkinek mindenben való, *személyesség előtti* és *individualitás előtti* részesedése ez. Ez a *kollektív részesedés* az életet megtartó alapelv, amely mind a közösség, mind az egyén számára garantálja az életet és az exisztenciát. (A személyiségfejlődés nézőpontjából a gyermeki állapottal lehetne ezt összehasonlítani.)

Jézus azonban megtanulta azt mondani: én. Ezzel viszont egy távlatokkal és követelésekkel bíró személyiség lép föl a szövetségi gondolkodás alacsonyabb, kollektív fokozatával szemben, ami a lehető legnagyobb mértékű összeütközéshez vezet. Ez után az esemény után joggal állították át a korok óráját új időszámításra, mert Jézus valóban az emberiség új fejlődési fokát nyitotta meg a saját személyében. *Ez* azonban egyúttal *minden pusztán kollektív vallásosság lehető legnagyobb megkérdőjelezését jelenti.*

Csakhogy a történetileg létező szövetségi kollektívum eltökélt volt arra, hogy nem hagyja magát megkérdőjelezni. Ellenkezőleg: belső struktúrája már régóta olyanná fejlődött, hogy minden neki nem megfelelőt könyörtelen keménységgel kitaszított (példaként gondoljunk csak az idegenekkel összeházasodott szamaritánusok kiközösítésére). Ahelyett tehát, hogy megnyílt volna Jézus előremutató felhívásainak, csak annál görcsösebben ragaszkodott a szövetség régi tekintélyeihez. Ily módon — pszichológiailag szólva — hatalmas *kollektív regresszió*, visszaesés következett be.

A regresszió viszont minden neurózisképződés fő oka. A regresszió ugyanis fő ellensége a progressziónak, azaz a tudatosan és felelősségvállalással előrehaladó fejlődésnek. A népek és vallások tekintetében *a nagy történelmi személyiségek* azok, akik egészen individuális hi-

vatástudatukból fakadóan *megmutatják a kollektívumnak a fejlődés új útjait.* A sokat idézett „régiek", „az atyák", „Mózes és a próféták" például ilyen funkciót töltöttek be *a maguk korában*, a maguk kora számára, de természetesen nem örök időkre. Később azonban nem csupán *minden* időkre szóló kollektív tekintélyeknek tekintették, hanem dogmatikusan rögzítették és kanonizálták is őket. Ezáltal mérhetetlen *kollektív blokkoltság keletkezett, amely eleve kizárta a továbbfejlődés minden lehetőségét:* ugyanis *egy* fejlődési fokot megtettek abszolútnak.

Így aztán a Jézussal gyakorolt progresszió helyett a regressziót választották: Vissza az atyákhoz! Ebben a pillanatban pedig az imént említett kollektív blokkoltságból *kollektív neurózis lett*, amelynek tünete a vallási stagnálás, s ez így maradt mind a mai napig. Az eme kollektív neurózis mögött meghúzódó okot pszichológiailag *apakötődésnek* nevezhetnénk, az apakötődés pedig azt jelenti: Sosem váltam felnőtté, sosem tanultam meg, hogy azt mondjam: én.

Bizonyos tehát: *A szövetségi gondolkodás* apakötődés, azaz *a vallási fejlődésképtelenség tünete*. Ezzel az is világossá vált, hogy Jézus nem akarta, hogy bármi köze is legyen ehhez.

A kollektívumellenes Jézus

Az eddig mondottak alátámasztására szolgáljon még néhány utalás, amely azt igazolja, hogy Jézus nemcsak szavaiban mutatkozott következetesen kollektívumellenesnek, hanem tényleges magatartásában is.

Először is kivonta magát a *családi kollektívumból.* Ismerjük azt a beszámolót (Mk 3,21.31–35), mely szerint anyja és testvérei útrakeltek, hogy „erővel hazavigyék", mivel úgy vélték, „elvesztette az eszét", és már eleget fecsegtek miatta róluk. Gyakran alábecsülik ennek a jelenetnek a keménységét és alapvető voltát. Melyik fiú ne puhulna meg ilyenkor? A legtöbb, még ma is. „Ilyet csak nem tehetek a szüleimmel!..." Nem így Jézus. Ő világos választóvonalat húz önmaga és vérrokonai közé, hogy aztán kijelentse: *„Aki Isten akaratát teljesíti, az az én testvérem, nővérem és anyám."* Ez alapvető és egyáltalán nem egyszeri megnyilvánulása. Máskor ugyanis azt mondja: „Aki hozzám jön, és nem »gyűlöli« apját és anyját, feleségét és gyermekeit, testvéreit és nővéreit, sőt a saját életét is, az nem lehet a tanítványom" (Lk 14,26).

Éppilyen szuverén módon viszonyul Jézus a *népi kollektívumhoz*, amely persze alapvetően azonos a szövetség népével. Ezt már kimutattuk (az első és a harmadik alpontban), és nincs szükség újabb példákra. De miben is áll ez a szuverén és kollektívumellenes viselkedés? Nem abban, hogy egyszerűn hátat fordít a néphez tartozásának; hiszen megvallja odatartozását, megünnepli ünnepeiket, osztja életmódjukat és általános szokásaikat. De ugyanezzel a *magától értetődőséggel fordul azokhoz is, akik nem tartoznak a szövetség népéhez, az ún. kívülállókhoz.*

Föltehető azonban a kérdés: Nem bizonyítható-e Jézusnál valamiféle tudattalan kötődés egy *belső kollektívumhoz*, nem osztja-e mégis tudattalanul a szövetségi vallásosság alapeszméit? Ellenkezőleg. *Legsajátabb kijelentései éppen arról tanúskodnak, hogy szabad a belső kollektívumtól is.* Gondoljunk csak erre a mondatára: „Nem az szennyezi be az ember, ami bemegy a száján, hanem ami a szájából kijön, az szennyezi be" (Mt 15,11). Az elkülönülés az ún. tisztátalanoktól lényegi ismertetőjegye volt a szövetségi nép különleges helyzetének, kiválasztottságának. Az idézett mondattal Jézus éppen e szemlélet alól húzza ki a szőnyeget. Vagy ott van híres kijelentése arról, hogy „Isten fölkelti napját jókra és gonoszokra, esőt ad igazaknak és bűnösöknek" (Mt 5,45). Olyan mondat ez, amely totálisan ellentmond minden törvényi gondolkodásnak, igazságosságra törekvésnek, de minden szövetségi gondolkodásnak is. Hasonlóan ezzel kapcsolatos felhívása az ellenségszeretetre (Mt 5,44.46–48), amely megszüntet minden szűkkörű határt. A már tárgyalt „én azonban azt mondom nektek" (Mt 5,22.28.32.34.39.44) pedig úgyszólván a csúcsán áll a csak Jézusnál megtalálható igéknek.

Szövetségi gondolkodás ma

Létezik-e ma is a szövetségi gondolkodásmód? Egész bizonyosan, például *az izraeli kibbuc-mozgalomban.* A helyszínen járt, nemzetközi hírű zsidó pszichológus, Bruno Bettelheim tanulmányai alapján elmondhatjuk, hogy a kibbucpszichológia *alapvonása a kollektív lelkiismeret kialakítása*, amelynek az egyén szigorúan és minden helyzetben alárendelni tartozik a saját személyes lelkiismeretét. Tehát kifejezetten nem támogatják az individualitás kifejlesztését, így aztán érthető az intimszféra és a személyiség elmélyültségének hiánya, az érzelmi szegénység és ellaposodás.

A kibbucoknak nincs hivatalos vallásuk, nem ismernek szövetségi vallásosságot, tórát és kultuszt. Mindazonáltal joggal nevezhetjük őket az ószövetség szekularizált, világi kiadásának, hiszen a szövetség mindenható Istenének helyébe ugyanazon funkciókkal a *csoport-fölöttes-én* lépett, amelyet ténylegesen szeretnek, és amelytől még jobban félnek, mint egykor a szövetség Istenétől. Ez a csoportfórum *nemcsak az ószövetség kollektivizmusát osztja, hanem annak kizárólagossági és abszolútsági igényét is.* Talán mondani sem kell, hogy ez esetben is mélyreható regresszióról van szó mindenoldalú és valódi személyiségfejlődés helyett.

Természetesen megtaláljuk a szövetségi gondolkodást *a keresztény egyházak összességében* is, minthogy a kereszténység „új szövetségként" értelmezi önmagát. Itt óhatatlanul fölvetődik az alapvető kérdés: Alapított-e Jézus új szövetséget? Egyáltalán alapí*tha*ott-e új szövetséget? Az eddigiek alapján mindkét kérdésre csak világos nemmel felelhetünk. Az sem segít, ha valaki azokra az új szövetséggel kapcsolatos szavakra hivatkozik, amelyek az utolsó vacsora szövegeiben fordulnak elő (Mk 14,24 párh). A kutatás ugyanis egységes abban, hogy itt utólagos betoldásokról van szó. Egyébként sincs jelentősége annak, amikor *egyetlen* mondást akarnak megtenni az új szövetség létrehozásának alapjául. Jézus *egész* magatartását kell megérteni és kérdőre vonni.

Ehelyett inkább azokat a motívumokat kell megkeresni, amelyek a kereszténységet arra ösztönözték, hogy ilyen súlyt kölcsönözzön a szövetségi gondolkodásnak. Okként többnyire azt szokták megjelölni, hogy meg kellett őrizni az ó- és az új szövetség közötti történelmi és tárgyi folytonosságot. Valójában egészen más motívum volt mértékadó, nevezetesen *a kereszténység képtelensége arra, hogy megtalálja saját identitását.* A valóság az, hogy a hangosan megvallott egyetlen alap, egyedül Jézus mindmáig nem volt elég a kereszténység számára. Úgy vélték és vélik, szélesebb alapokra van szükség.

Mik ezek a szélesebb alapok? Elsősorban az „ószövetség" mint fő támaszték. Hogy *Jézus* mit tartott róla, az egyértelmű. S rámutattunk arra, hogy minden szövetségi gondolkodás mint személyesség előtti Mi-vallásosság vagy kollektívumban történő gondolkodás pszichológiailag regressziónak tartandó azok után, hogy Jézus szembeállította vele a maga „Én azonban azt mondom nektek"-jét. Bármifajta szövetségi gondolkodás bevonása ezért a keresztény hitbe, ahogyan azt kiváltképpen a tarzusi *Pál* tette, nem csupán a jézusi álláspont következetes figyelmen kívül hagyását jelenti, hanem *egy regresszív és ezért destruktív elem beültetését is a kereszténységbe.* A jézusi igehirdetés és a szövetségi gondolkodás kölcsönösen kizárják egymást. A szövetségi gondolkodás abszolút régi tömlő, amelyet Jézus új bora rögtön szétszakít, mihelyt érintkezésbe kerül vele (Mt 9,17).

Farkas Anna

Erich Fromm

A szombat rituáléja

Vannak olyan szimbólumok is, melyeknek jelentősége az emberiség történetében nem csekélyebb, mint azoké, amelyek álmokban, mítoszokban vagy mesékben fordulnak elő. A szimbolikus rituáléra gondolok, amelyben valamely *cselekmény*, nem pedig szó vagy kép reprezentálja a belső élményt.

Mindannyian használunk a mindennapi életben ilyen szimbolikus rituálékat. Amikor tiszteletünk jeleként megemeljük a kalapunkat, amikor valakivel kezet rázunk, hogy kifejezzük barátságos érzelmeinket — akkor nem nyelvi szimbólumokat használunk, hanem szimbolikus cselekvést végzünk. Az imént említettekhez hasonló szimbólumokat egyszerű és könnyű megérteni, éppúgy, ahogyan egyes álmok mindenki számára minden további nélkül világosak. Sok olyan vallási szimbólum is van, amely nehézség nélkül megérthető, mint például az a régi héber szokás, hogy a gyász jeleként megszaggatják ruháikat. Másfelől létezik sok más olyan rituálé, amely éppen olyan bonyolult, mint sok álom és mítosz szimbolikus nyelve, és éppúgy értelmezésre szorul — ilyen például a szombat rituáléja is.

A szombat megtartásának előírásai kiemelkedő helyet foglalnak el az Ószövetségben. Ténylegesen ez az egyetlen olyan rituálé, amelyet a Tízparancsolat is megemlít. „Emlékezz meg a szombatról! Tartsd meg szentül! Hat napon át munkálkodhatsz és mindenfajta munkát végezhetsz: a hetedik nap az Úrnak, a te Istenednek szentelt pihenőnap. Azon semmilyen munkát nem végezhetsz: sem te, sem fiad és leányod, sem rabszolgád és rabszolganőd, sem állatod, sem az idegen, akinek lakójoga van városaidban. Mert hat nap alatt alkotta az Úr az eget, a földet és a tengert s mindent, ami hozzájuk tartozik: a hetedik napon pihent. Ezért áldotta meg az Úr a szombat napját, és nyilvánította szentnek" (Kiv 20,8–11). A Tízparancsolat második verziója (MTörv 5,12–15) ismét megparancsolja a szombat megtartását, ha ezúttal nem is Isten hetedik napi pihenésére hivatkozva, hanem az egyiptomi kivonulásra: „Gondolj arra: Amikor Egyiptomban rabszolga voltál, az Úr, a te Istened erős kézzel és magasra emelt karral kivezetett onnan. Ezért tette kötelességeddé az Úr, a te Istened, hogy megtartsd a szombatot" (5,15).

A modern ember számára meglehetősen meggyőzőnek tűnik a szombat intézménye. Hogy az ember a hét egy napján kipihenje munkája fáradalmait, magától értetődő szociálhigiéniai intézkedésnek tűnik, melynek az a célja, hogy megteremtse azt a testi és szellemi nyugalmat és ellazulást, amelyre szükségünk van ahhoz, hogy a mindennapi munka el ne nyeljen minket. Ez a magyarázat a maga terjedelmében kétségtelenül helytálló, de nem válaszol meg néhány kérdést, mely akkor vetődik fel, ha közelebbről megnézzük a Biblia szombatparancsát és különösen a szombat rituáléját, ahogyan az a Biblia utáni hagyományban kifejlődött.

Miért olyan fontos ez a szociálhigiéniai törvény, hogy fölvették a Tízparancsolatba, amely különben csak alapvető vallási és etikai elveket fektet le? Miért hozzák összefüggésbe Isten hetedik napi „pihenésével", és mit jelent az, hogy Isten „pihent"? Annyira antropomorf az istenképünk, hogy Istennek hat napi kemény munka után ki kell pihennie magát? A Tízparancsolat második verziója miért a szabadsággal hozza összefüggésbe a szombatot, és miért nem Isten pihenésével? Mi a két magyarázat közös nevezője? Továbbá — és talán ez a legfontosabb kérdés — hogyan magyarázhatjuk meg a bonyolult szombat-rituálét, ha ragaszkodunk a pihenés szociálhigiéniai értelmezéséhez?

Az Ószövetségben az a férfi, aki „szombaton fát gyűjt", szombatgyalázónak számít, és halállal büntetik (Szám 15,32–33). A későbbi fejlődés során nemcsak a mai értelemben vett munkát tiltják meg, hanem az ilyen és hasonló tevékenységeket is: tüzet gyújtani, akkor is, ha a kényelmet szolgálná és semmilyen testi erőfeszítést nem kívánna; akár egyetlen fűcsomót is kihúzni a földből; bármit is vinni, még ha oly könnyű lenne is, mint egy zsebkendő. Mindezekben nem a testi erőfeszítés értelmében vett munkáról van szó: ennek kerülése gyakran terhesebb és kényelmetlenebb, mint kivitelezése lenne. Egy eredetileg „józan rituálé" különc és kényszeres túlzásával lenne itt dolgunk, vagy talán hamisan értelmezzük ezt a rituálét, és felül kellene vizsgálnunk felfogásunkat?

A szombat-rituálé szimbolikus jelentésének elemezése mindjárt kimutatja, hogy nem valamely parancs kényszeresen túlfokozott megtartásával van dolgunk, hanem a munkáról és a pihenésről alkotott olyan felfogással, amely különbözik a mi modern felfogásunktól.

Először is: a Biblia és később a Talmud a munkát nem testi erőfeszítésként fogja föl, hanem nagyjából így hangzik a meghatározás: „*Munka* az ember minden — akár konstruktív, akár destruktív — beavatkozása a fizikai világba." A „*pihenés*" az ember és a természet közötti béke állapota. Az embernek érintetlenül kell hagynia a természetet, semmilyen módon nem változtathat rajta, sem azzal, hogy valami újat hoz létre benne, sem azzal, hogy valamit elpusztít. A legkisebb változtatás is, amelyet az ember a természeti történésben végrehajt, a nyugalom megsértése. A *szombat* az ember és a természet közötti tökéletes harmónia napja. Az ember és a természet egyensúlyának bármiféle megzavarása „munka". Ennek az általános meghatározásnak az alapján érthetjük meg a szombat rituáléját.

Minden nehéz munka — mint a szántás vagy az építkezés — munka ebben a biblikus értelemben és a mi modern értelmezésünkben egyaránt. De egy gyufát meggyújtani vagy egy fűcsomót kihúzni a földből nem kíván ugyan erőfeszítést, ám mindkettő annak szimbóluma, hogy az ember beavatkozik a természet folyamataiba, mindkettő megtöri az ember és a természet közötti békét. Ez az elv teszi világossá, miért tiltja a Talmud, hogy valamit, legyen az mégoly könnyű, magunkkal vigyünk. Önmagában a cipelés nem tilos. Például saját házamon belül vagy saját földemen szabad nehéz terhet vinnem anélkül, hogy ezzel megsérteném a szombat parancsát. De még egy zsebkendőt sem szabad egyik területről a másikra vinnem, például egy lakásból az utca nyilvános területére. Ez a parancs a béke eszméjének a szociális területről a természet területére történő kiterjesztése. Az embernek nem szabad beleavatkoznia a természet egyensúlyába vagy azt megváltoztatnia, éppoly kevéssé, mint ahogy nem szabad megváltoztatnia a szociális egyensúlyt. Ez nem csupán azt jelenti, hogy nem szabad üzletelnie, hanem azt is, hogy kerülnie kell a birtokátruházás legegyszerűbb formáját is, nevezetesen egy tárgy átvitelét egyik területről a másikra.

A szombat *az ember és a természet*, valamint *az ember és az ember* közötti *egység* állapotát szimbolizálja. Ha az ember nem dolgozik — azaz nem vesz részt a természetben és a társadalomban zajló változások folyamatában —, akkor szabad az idő bilincseitől, ha csak a hét egy napján is.

Ennek az eszmének a teljes jelentősége csak az ember és a természet viszonyáról alkotott bibliai felfogás kontextusában válik érthetővé. Ádám *bukása* előtt — tehát mielőtt az ember értelemmel rendelkezett volna — az ember teljes harmóniában élt a természettel; az engedetlenség első aktusa, mely egyúttal az emberi szabadság kezdete, megnyitja szemeit, úgyhogy most tudja, mi a jó és a rossz, tudatosul benne önmaga és embertársai, akik mind egyformák és mégis valamennyien egyedülállóak, akiket összekötnek a szeretet kötelékei, és akik mégis mind egyedül vannak. Az emberiség története elkezdődött. Engedetlensége miatt Isten megátkozza az embert.

Miben áll ez az átok? Ellenségességet és harcot hirdet *ember és állat* között („Ellenségességet támasztok közötted — a kígyó — és az asszony között, utódod és az ő utóda között. Ő fejeden tapos, te pedig sarkán találod el" — Ter 3,15), *ember és szántóföld* között („Átkozott miattad a szántóföld. Fáradsággal fogsz táplálkozni belőle életed minden napján. Tövist és bogáncsot terem neked, és a föld növényeit kell enned. Arcod verejtékével fogod enni kenyeredet, mígnem visszatérsz a földbe" — Ter 3,17–19), *férfi és nő* között („Vágyakozol a férfi után, de ő uralkodni fog rajtad" — Ter 3,16), *a nő és saját természetes funkciója* között („Fájdalommal szülsz gyermeket" — Ter 3,16). Az eredeti, egyediség előtti harmónia helyébe vita és harc lépett.

Mi tehát — a prófétai látásban — az ember célja? Az, hogy ismét harmóniában éljen embertársaival, az állatokkal és a földdel. Az új harmónia különbözik a Paradicsom harmóniájától. Csak úgy érhető el, ha az ember teljesen kifejlődik, hogy valóban emberivé váljék, ha megismeri az igazságot és igaz módon él, ha annyira kifejleszti értelmének erejét, hogy szabaddá válik az emberi bilincsektől és az irracionális szenvedélyek bilincseitől. A próféták igehirdetésében ennek az eszmének számtalan szimbólumával találkozunk. A föld ismét korlátlanul termékeny, a kardokat ekevasakká alakítják, az oroszlán és a bárány békében él egymással, nem lesz többé háború, az asszonyok fájdalom nélkül szülik gyermekeiket (Talmud), az egész emberiség igazságban és szeretetben egyesül. Ezt az új harmóniát — melynek elérése a történelmi folyamat célja — szimbolizálja a *Messiás* alakja.

Most már teljesen megérthetjük a szombat riutáléjának jelentését. A szombat *a messiási kor elővételezése*, amint a messiási korszakot az „örök szombat korának" is nevezik. Ténylegesen azonban a szombat nem csupán a messiási kor *szimbolikus* elővételezése, hanem ama kor *reális* előfutárának is tekintik. Ahogyan a Talmudban áll (Szombat 118a): „Ha egész Izrael csak egyetlen alkalommal (egymás után) két szombatot teljesen és tökéletesen megtartana, eljönne a Messiás."

Tavasz

Lobban a láng
Nap tüze süt
Rezzen az ág
Fakad a rügy

Dobban a föld
Dalol az ég
Illan a köd
Virul a rét

Loccsan a víz
Duzzad a mag
Röppen a hír
Itt a Tavasz!

Pihenni és nem dolgozni ezek szerint egészen más jelentéssel bír, mint a mi modern „kikapcsolódásunk". A pihenés a béke állapotát jelenti, amelynek egyszer meg kell valósulnia. Az ember és a természet, ill. az ember és az ember közötti helyes viszony a harmónia, a béke, a be-nem-avatkozás viszonya. A *munka* a konfliktus és a diszharmónia szimbóluma; a *pihenés* a méltóság, a béke és a szabadság kifejezése.

Ha ezt megértettük, választ találunk egyes korábban felvetett kérdésekre is. A szombat-rituálé azért foglal el olyan központi helyet a bibliai vallásban, mivel a szombat több, mint modern értelemben vett „pihenőnap"; a megváltás és a szabadság szimbóluma. Ez Isten „pihenésének" a jelentése is. Istennek nem azért van szüksége erre a pihenésre, mert fáradt; ez a pihenés azt a gondolatot fejezi ki, hogy bármily nagy dolog is a teremtés, a béke még nagyobb: a teremtés megkoronázása. Isten munkája kegy az ember számára; nem azért kell „pihennie", mert fáradt, hanem mert szabad létező, és csak akkor egészen Isten, amikor felhagyott a munkával. Ugyanígy az ember is csak akkor egészen ember, amikor nem „dolgozik", amikor békében él a természettel és embertársaival; ezért indokolja meg a szombat-parancsot egyszer Isten pihenése, máskor pedig a szabadulás Egyiptomból. Mindkettő ugyanazt jelenti, s kölcsönösen egymást magyarázzák: a pihenés szabadság.

Nem szeretném lezárni ezt a témát anélkül, hogy röviden szót ne ejtenék a szombat-rituálé néhány más vonatkozásáról is, amelyek teljes megértése szempontjából fontosak.

Úgy tűnik, a szombat óbabiloni ünnepnap volt, amelyet a holdhónap minden hetedik napján (Shapatu) ültek meg. Mindenesetre egészen más jelentése volt, mint a bibliai szombatnak. A babiloni Shapatu a szomorúság és az önfegyelmezés napja volt. Komor nap, melyet a Szaturnusz bolygónak szenteltek (a szombat angol megnevezése, a „Saturday" mind a mai napig erre utal), akinek haragját önsanyargatással és önmaguk büntetésével próbálták enyhíteni. Fokozatosan változott meg ennek az ünnepnek a jellege. A Bibliában már elveszítette önostorozás- és szomorúság jellegét; többé nem „rossz nap", hanem jó nap; a szombat a komor Shapatu ellentétévé vált. A zsidó szombatünneplők számára az elmúlt kétezer évben az öröm és az élvezet napjává lett: a Biblia és vallási iratok tanulmányozása mellett az evés, ivás és testi szerelem volt a jellegzetessége. A Szaturnusz gonosz hatalmai alá vetettség napjából a szombat a szabadság és az öröm napja lett.

E nap hangulatában és jelentésében bekövetkezett változást csak akkor érthetjük meg egészen, ha szem előtt tartjuk a Szaturnusz jelentését. Ez régi asztrológiai és metafizikai hagyomány szerint az időt szimbolizálja. A Szaturnusz az idő istene és ezért a halál istene. Amennyiben az ember olyan mint Isten, lélekkel, értelemmel, szeretettel és szabadsággal megajándékozott lény, nincs alávetve az időnek és a halálnak. De amennyiben az ember testtel rendelkező állat, aki alá van vetve a természet törvényeinek, az idő és a halál rabszolgája.

A babiloniak önsanyargatással próbálták megenyhíteni az idő urát. A szombatról alkotott felfogásával a Biblia a probléma teljesen új megoldására tesz kísérletet: azzal, hogy egy napra megtöri a beavatkozást a természetbe, kikapcsolja az időt; ha nincs változás, nincs munka, ha az ember nem avatkozik be, akkor idő sincs. Ama szombat helyett, amelyen az ember meghajol az idő ura előtt, a bibliai szombat az embernek az időn aratott győzelmét szimbolizálja. Az idő megszűnt; Szaturnusz éppen a neki szentelt napon lett trónfosztottá.

Fordította: —omo—

Forrás: E.F., Mesék, mítoszok, álmok. 160–165. o.

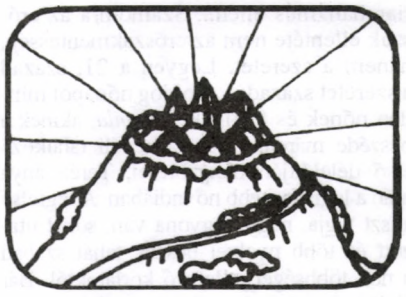

Simonyi Katalin

Mozaikkövek Dél-Ázsiából

A rögtönzött színpadon éppen egy nő dülöngél. Férfiruhát visel, a kezében üres üveg. A színdarab egy tanulatlan, falusi nő családjáról szól, amely nehéz helyzetbe került a férj alkoholizmusa miatt. Mivel eladósodtak, még kis földjükre is rátette kezét a hitelező — akit szintén egy nő személyesít meg.

Mindezt színre vinni, kivétel nélkül női szereplőkkel, már-már forradalmi tett volt Hirapurban, Gujarat állam (India) egyik kis falujában, ahol több száz nő gyűlt össze a környékről a nőnapi ünnepségre. Csecsemőiket is magukkal hozták, és minden zavar nélkül szoptattak a színpad előtt a földön ülve, miközben az egyes falvakból érkezett csoportok műsorszámai peregtek. Az előadást egy meghívott orvosnő beszéde zárta: a falusiak számára is érthetően, képekkel, példákkal mutatta be a tudatos háztartásvezetés, az alapvető higiénia, a családtervezés fontosságát. A többórás programot a falubeli férfiak is becsülettel végigvárták a nők csoportja körül állva. Azután közös ebéd következett: rizsből, zöldségből és mártásból állt, a földön ülve fogyasztották nagy, bőrszerű falevél-tányérokról, puszta kézzel, de utánozhatatlan eleganciával.

Az apácák, akiknek köszönhető a nagyszabású rendezvény, fáradtak, de elégedettek. A közeli Sanand falubeli iskola tanárai, fenntartói, gazdasági vezetői ők. Néhány éve, mióta ez az iskola fennáll, a térségben komoly változások indultak meg: legyőzték az éhezést, javul a vízellátás, nagyobb hozamú a földművelés, tűnőben vannak egyszerűen legyőzhető, de elterjedt betegségek... És a nők, néhány éve még csak a férfiak betakart arcú, szótlan árnyékai, kezdenek önmagukra eszmélni, összefogni, saját helyzetüket tudatosan, döntésekre készen áttekinteni.

A sanandi iskola csak egyik láncszeme annak az iskolahálózatnak, amelyet *Cedric Prakash* jezsuita szerzetes létesített Gujarat-szerte, s amely ma csaknem húszezer falusi gyereknek teszi elérhetővé a műveltség megszerzését. Bár törvény teszi kötelezővé az alapfokú állami oktatást, ez a falvakban nagyon kis hatékonysággal vagy egyáltalán nem valósul meg: az iskola kevesebb diákot fogad, mint amennyit bejelent, vagy nem is létezik; a tanárok általában nincsenek felkészülve azokra a különleges nehézségekre, amelyek a faluban tanítással járnak, és nem is érdekük, hogy az iskolában folyó munka hatékony legyen. Mindez azt jelenti, hogy a falusiakhoz (márpedig az össznépesség háromnegyede még mindig vidéken él) gyakorlatilag nem jut el semmilyen oktatás. Cedric Prakash iskolái tehát fontos hiányt pótolnak, legalábbis Gujarat államban — a kormánytól (a gujaratitól, ill. az indiaitól) mégis csak nagy erőfeszítések árán tudnak segítséget kicsikarni, vagy legalább annyit, hogy az általuk kiadott bizonyítványt ismerjék el.

Az iskolák anyagi alapját elsősorban adományok képezik, külföldiek és belföldiek egyaránt. A külföldi adományozók közül az egyik legjelentősebb a Bokor Bázisközösség.

Az egyes *campus*okat (egy campust az iskola, a fiú- és a lánykollégium alkot) helyi apácák és papok vagy szerzetesek gondozzák. Ők igazgatják az iskolát és a két kollégiumot, helyi támogatókat keresnek, tartják a kapcsolatot Cedric-kel, ők veszik fel a tanárokat, bejárják a falvakat, hívják és újra hívják a gyerekeket, meggyőzik a szülőket, olykor maguk is tanítanak; a falu életébe többféleképpen is bekapcsolódnak, gyógyszert osztanak, látogatnak, élelmiszert (amelyet Cedric az USA-ból kap segélyként) és vetőmagot osztanak... Az ő rendjük is hozzájárul anyagiakban a campus fenntartásához, amelyet a saját ügyének is tekint. A campushoz rendszerint kis föld is tartozik, amelyen termelni tudnak élelmezésre vagy eladásra. A gyerekek szüleitől jelképes összegű tandíjat kérnek, ám azok szegénységük miatt gyakran még ezt sem tudják megfizetni. A szülők tehetőssége és együttműködési készsége nagy mértékben függ a helyi földrajzi és éghajlati adottságoktól, a földművelés lehetőségeitől, az általuk látott perspektívától (pl. milyen munkalehetőségeket kínál a környék), és persze a falu szokásrendszerétől, az uralkodó felfogástól.

A tanárok többsége keresztény, bár nem céljuk a kifejezett térítés. De olyan tanárt, aki a falusi iskolában helyt tud állni, van megfelelő tapasztalata, erkölcsi tartása, elkötelezettsége és megfelelő munkamorálja, nagyobb eséllyel találhatnak a keresztények között. A térítés kérdése kényes: nagyon vigyáznak arra, hogy a gyerekeket ne szakítsák el kultúrájuktól. Bár sokan kérik a keresztséget, sőt — ritkán — szerzetesi hivatások is feltűnnek, óvatosak a szentség kiszolgáltatásával: szívesebben keresztelnek egy egész közösséget, több családot, vagy akár egy egész falut, amely megfelelő háttér az újonnan hívőnek. A falusiak többsége hindu, kisebb részben muzulmán, ám sajátos szokásrendszerükkel átszőtték és a maguk képére formálták ezeket a vallásokat. Az eredeti tanok és rítusok így jelentős változáson mennek át. A kereszténységet sem az általunk ismert formában, hanem a maguk sajátos módján élik meg. Indiában egyébként a keresztények aránya a népességben mindössze néhány százalékra tehető.

Cedric Prakash tevékenységéről sokat hallhattunk, hiszen már kétszer járt Magyarországon, legutóbb 1994-ben. 1996 márciusában egy különleges lehetőség kapcsán viszonozhattam a látogatását.

Az alkalom, amely ezt lehetővé tette, a *Peoples Plan for the 21st Century* (Népek terve a 21. századra) mozgalom harmadik találkozója volt, Nepálban. A PP21 folyamat elsősorban Ázsiában működik, lényege, hogy a szegények és elnyomottak fogjanak össze és formálják meg saját koncepciójukat, küzdjenek a tehetetlenség és a kiszolgáltatottság ellen, amelybe egy láthatatlan, erőszakos világgazdasági rendszer kényszeríti őket. Mindezt kis érdekképviseleti szervek, szakszervezetek, nemkormányzati csoportok formájában, keresve a segítőket, támogató szervezeteket, a nemzetközi figyelmet, a médiát. Nepálban tehát sokszáz képviselő munkatalálkozója zajlott egy héten át 1996 márciusának elején. Ide kerültem a *Kairos Europa* küldöttjeként.

A találkozó folyamán elkészült egy nyilatkozat és elhangzott számos történet. Nem tudom felmérni, mekkora hatása volt az eseménynek a továbbiakra. A helyi (pakisztáni, nepáli, indiai) média figyelemmel kísérte a történteket, de ennél fontosabb volt, hogy egymás jelenlétét, támogatását, szolidaritását érezzék. A kontinensnyi Dél-Ázsia, ahonnan a résztvevők többsége jött, sok-sok hangon panaszolta a belső ellentétek vagy a láthatatlan ellenfél, „Észak" okozta gondjait. Kambodzsából egy mozgássérült érkezett: országában évtizedekig dúlt a polgárháború, amelynek során annyi aknát telepítettek, hogy minden lakosra jutna egy. Több mint háromszáz robbanás történik minden hónapban, az embereket mindennapi munkájuk végzése, favágás, szántás közben éri baleset. A száz főre eső rokkantak száma világviszonylatban

itt a legnagyobb. Többségük felnőtt: a gyerekek többnyire nem élik túl az aknabalesetet. A mozgássérültek érdekvédelmi szervezetének képviselője most pontos kampánytervvel jött a konferenciára: a kampány célja Kambodzsa további aknásításának megakadályozása — hosszú távon pedig a taposóaknák gyártásának, szállításának és használatának betiltatása.

A Fidzsi-szigetekről érkezett aktivista arról számolt be, milyen hatást gyakorolnak a francia nukleáris kísérletek a csendes-óceáni övezetre. Betegen született gyerekekről, „zselé-babákról" beszélt: ezeknek az újszülötteknek a testét megérintve nem lehet érezni belül a csontjaikat.

Újra és újra felbukkanó téma volt, bármerre is jártam, *a nők és gyerekek* helyzete. A gyerekmunkások száma Dél-Ázsia-szerte sok millióra rúg; rabszolgák ők, éhbérért dolgoznak akár napi húsz órát, piszkos és veszélyes környezetben, kitéve a könnyen bekövetkező baleseteknek és munkaadójuk fizikai bántalmazásának vagy szexuális zaklatásának. Gyakori, hogy megfelelő ellátás híján a gyerekek belerokkannak vagy belehalnak a munkahelyi balesetekbe. Helyükre azonban mindig akadnak új jelentkezők: sok szegény szülő kényszerül arra, hogy eladja vagy munkába küldje a gyerekeit.

A nőkérdés tétje egészen más a Harmadik Világban, mint Európában: a küzdelem alapvető dolgokért folyik, azért, hogy a nőket elismerjék önálló, gondolkodó, dönteni képes embereknek, akiknek szavuk van a család gazdasági és belső ügyeiben, a gyermekek számával, saját tanulásukkal, munkavállalásukkal kapcsolatban; akiknek tulajdonságai, véleménye és szexualitása emberiek és létjogosultak. Szűnjön meg a kiszolgáltatottság, a családon belüli brutalitás, a nők kizsákmányolása, nyerjen elismerést a munkájuk által létrehozott komoly, de rejtve maradó gazdasági érték.

Gyakori eset, hogy a férj elveszti munkáját és nem sikerül újra elhelyezkednie. Ilyen helyzetben mindig a nő találja fel magát: elkezd takarítani vagy mosni járni, hallal vagy más élelmiszerrel házal... az ő munkája a hajszál, amin a család élete függ: sérülékeny ciklusok ezek, máris felborulnak, ha nem jó a fogás, ha kimarad egy-két vevő, ha a rendőrök felfedezik, hogy hiányzik a kereskedési engedély, ha az asszony megbetegszik vagy baleset éri... Nők százezrei tartják el a családjukat így, hogy a másnapi kenyér mindig bizonytalan. Falusi nők tömegei pedig, akik nem a földön dolgoznak, beedee-t, nyers szivart készítenek. Naphosszat görnyednek a munkájuk fölé, az elkészített szivarok száma után kapnak fizetést. Egyik tenyerükön a dohánylevelet tartva, másik kezükkel elrendezik rajta a dohányport: ujjhegyeik így sok-sok tízezerszer érintik meg a dohányt a nap folyamán, és a nikotin a bőrükön át lép be a szervezetükbe, ugyanolyan függőséget és károsodásokat eredményezve, mintha erős dohányosok lennének. A rákos megbetegedéseken kívül ízületi és csontbántalmakban is szenvednek a munkakörülmények miatt. A dohányzó férfiak aránya kb. 70 % Indiában, míg a dohányzó nőké 5–8 % (ez a feltűnő különbség egész Dél-Ázsiára jellemző). Nem véletlen, hogy a dohánygyárak reklámai elsősorban a nőket és a gyerekeket veszik most célba. A nagy reklámtáblák, az óriásplakátok csak nemrégen, 2–3 éve jelentek meg Dél-Ázsia nagyvárosaiban, kihasználva a szegények hiszékenységét és naivitását.

A konferencia egyik szünetében körülcsodáltuk egy filippi nő néhány hónapos, gyönyörű kisbabáját. Éppen Caitriona, várandós ír barátnőm tartotta karjában a gyereket, egy pakisztáni férfi pedig (aki teljesen szokatlan módon csatlakozott a nők csoportjához) mondta neki, hogy lássa el a születendő babáját gondosan. Caitriona azonnal megértette, hogy ennek a férfinak fogalma sincs, mi történik a magzattal, s nevetve felelte: „A kisbabám ellátja önmagát: a testem, a vérem tápanyagait használja." A válasz teljesen elképesztette a férfit. Kérte, hadd vehesse ő is karjába a filippi kisbabát; megindultan, kicsit ügyetlenül tartotta és elmondta nekünk: „Az édesanyám kilenc gyereket hozott a világra, és csontrákban halt meg. Sohasem értettem, mi okozta a betegségét..."

A technika ma már sok-sok család számára lehetővé teszi, hogy a magzat nemét megállapítsák és a nem kívánt lánycsecsemőtől megszabaduljanak. És bár a megszületett lányok szívósabbak a fiúknál, az elhanyagolás, betegség esetén az ápolás hiánya, a kiskoruktól rájuk nehezedő felelősség és munka, meg a felnőttkori gondok, a gyakori szülés, az alultápláltság, a vérszegénység jelentős kiesést eredményez: míg az iparosodott országokban a nők aránya 51 %, Indiában csak 48,1 %, Pakisztánban 47,6 %. *Amartya Sen,* gazdaságfilozófiai professzor a Harvard Egyetemen, százmilliós nagyságrendűre becsüli a világnépességből „hiányzó" nők számát.

„Szeretném, ha a mai ünnepben férfi barátaink is osztoznának. Kérjük, értsék meg, nem az erőszakos, a kemény, a fensőbbséges férfi kell nekünk... Béküljenek ki egymással a nemek! Túlélésünk kulcsa az együttműködés, egymás elismerése... Olyan férfiakra vágyunk, akik ápolják a nőit is magukban, akik lovagiasak és segítőkészek, akik valóban úriemberek, gyengéd férfiak (gentlemen, gentle men). És hívok minden férfit, hogy csatlakozzon hozzánk, nőkhöz a konyhában, a házimunkában, a játékban a gyerekekkel, az öregek és betegek gondozásában! Hívom a férfiakat, hogy érezzék és éljék át velünk a femininnek nevezett értékeket, a közelséget a földhöz, a természethez; a gyermek kihordásához, a szüléshez, a szoptatáshoz kapcsolódó mély érzelmeket; ismerjék el ezeket, hiszen ők is gazdagodnak, növekednek általuk! Harcoljanak velünk a nőkkel szembeni erőszak, a merevség, a patriarchalizmus ellen... Számomra az erőszak ellentéte nem az erőszakmentesség, hanem a szeretet. Legyen a 21. század a szeretet százada... Boldog nőnapot minden nőnek és férfinak!" *Kamla,* akinek a beszéde március 8-án, a nepáli találkozó első délelőttjén hangzott el, Teréz anya után a legismertebb nő Indiában. A legfelső kaszt tagja, nagy vagyona van, sokat utazott és több nyelvet beszél, tehát szabad a nők többségét jellemző korlátoktól. Bár Caitriona és én eltöprengtünk azon, mennyiben lehet köze ilyen gazdag létére a szegények tömegéhez, úgy tűnt, a hozzá hasonló, nagy mozgásszabadsággal rendelkező nőknek kulcsszerepük van a női jogokért folytatott küzdelemben. Egy este vendégül látott néhányunkat *Ruth,* aki ott lakott Kathmanduban (Nepál fővárosa) egy meseszép, gyönyörűen berendezett házban. Saját sofőrjét küldte értünk a dzsippel a szállodába, és a kertésze nyitotta az autó előtt a kertkaput. Ruth is, akárcsak Kamla, egyedülálló és gazdag nő, az UNICEF-nél dolgozik. Miközben beszélgettünk, egyik szakácsnője már készítette nekünk a vacsorát. A szerbiai Nők Gyászban csoportról meséltem nekik, ők is tele voltak mondanivalóval; a nőmozgalom vezető alakjai voltak mindannyian, ki-ki a maga helyén (Mexikótól Sri Lankáig). Mögöttük döbbenetes életutak, többségük átélt olyasmit, ami ellen küzd: háborút, megerőszakolást vagy egyéb bántalmazást, semmibevevést, nyomort... Nemcsak a tapasztalataikat mesélték, sok egyébről is szó esett, Caitriona születendő kisbabájáról, az otthon hagyott családtagokról, ruhákról és ételekről, krikettről — nagyon kellemes, kötetlen este volt.

A nemek közötti megkülönböztetésnek az ősi patriarchális berendezkedésen kívül gyakorlati oka is van: *a hozományrendszer.* Minél több lány van egy családban, annál nagyobb anyagi terhet jelent a kiházasításuk. Az, hogy a családnak fia szülessen, nagyon fontos, mert a fiúörökösnek kell meggyújtania apja holttestе alatt a máglyát. Ha egy aszszonynak egyre-másra lányai születnek, a legrosszabb bánásmódra számíthat férje és anyósa részéről — így segítik elő a nők is saját elnyomásukat, hogy ezeket a kulturális mintákat átörökítik: amennyire szenvedtek lány- és fiatalasszonykorukban, annyira meggyötrik már anyósként és idősebb nőként a fiatalokat, elsősorban a menyüket.

Ez Indiában a falvakban, ahová eljártam a nővérekkel, mindenütt megfigyelhető volt. Az iskolákban mindig kevesebb a lány, mint a fiú, bár a lányokra külön is odafigyelnek. A nővérek a falut járva igyekeznek meggyőzni a szülőket, még kis színdarabokat is előadnak, hogy hangsúlyozzák a lányok tanulásának fontosságát. Ha sok a munka, ha ünnep vagy gyász van, ha kistestvér születik, a lányokat otthon fogják segíteni, vagy egyszerűen nem engedik vissza szünetről, és a nővérek mehetnek újra körbe, hogy visszaszerezzék az iskola tanulóit. A szülőkben ott munkál az aggodalom is, hogy

a lányuk a végzettség elérése után otthagyja őket, saját tervei szerint (és nem a család szándékának megfelelően) megy férjhez, és „szégyent hoz a család nevére”. A kiskori jegyesség gyakori: a 8–9 éves kislányok jelentős része már menyasszony, általában a vőlegényük is oda jár az iskolába, és a fiúkollégiumban lakik. Az iskola jelenléte ha lassan is, de abban az irányban hat, hogy késleltesse a házasságokat, hiszen mihelyt férjhez megy egy lány, azonnal abbahagyja a tanulást. A törvény tiltja a 18., ill. 16. betöltött év előtt a házasságkötést, azonban a falusi szokásrendszer erősebb a törvénynél.

Usha nővérrel késő este mentünk ki a faluba, hogy beszéljünk az egyik családdal. Két lányuk egyszerre tűnt el az iskolából néhány napja. A nagyobbik mindig is szívesen tanult, de a kisebb minden ürügyet felhasznált a távolmaradásra: ő jobban szerette a falubeli, napirend és tanulás nélküli életet. Usha nővérnek azt hazudta (a szülei tanácsára), hogy meghalt a bátyja. A nővére pedig azért maradt szintén otthon, mert egyedül nem volt önbizalma a többiek közé menni. Alacsonyabb kasztbeliek lévén, a testvérpárnak szüksége volt egymás támogató jelenlétére. Usha nővér az apával folytatott hosszú és heves szóváltás során kivívta, hogy a nagyobbik lány visszajöjjön. A kisebbnek ezúttal „fájt a lába”. A szülők húzódozásának valódi oka az volt, hogy a faluban csúfolták őket, amiért taníttatják a lányaikat.

A kasztrendszert a törvény már évtizedek óta semmisnek nyilvánította. A falvak világában azonban éppolyan erősen érvényesül, mint bármikor. A négy fő kaszt mindegyikén belül számtalan alkasztot, kis csoportot, réteget különböztetnek meg, de egy akarattal különülnek el a kaszton kívüliektől, az érinthetetlenektől (harijanok). Ez utóbbiak foglalkoznak pl. az állattetemek eltakarításával. Érintésük, ruhájuk, házuk tája, tárgyaik és ételük tisztátalan. Önmagukon belül pedig éppolyan könyörtelenül rétegződnek, mint bármelyik kaszt.

Az iskolák, a keresztény szerzetesek és nővérek jelenléte lassan, fokozatosan oldja ezeket a kötöttségeket a környező falvakban. Természetesen válogatás nélkül vennék be a gyerekeket az iskolába, de óvatosaknak kell lenniük a kasztokra érzékeny szülők miatt: az egyik csoport kedvéért elveszíthetnek egy másikat. Ha már együtt vannak a gyerekek (és a tanárok mindig csempésznek közéjük érinthetetleneket is), egyenlő bánásmódban részesülnek, össze kell fogniuk, egymás segítségére kell lenniük a rájuk bízott munkákban (pl. magukra takarítanak, mosnak, főznek, az iskola kis földjén is dolgoznak). Lassan felengednek egymással szemben. Ez gyakran fájdalmas folyamat, hiszen a kaszton kívüliek nem csatlakozhatnak a többiek játékához, ha ők a sorosak a főzésnél, nem kóstolhatják meg az ételt, az edényeket, amelyekből esznek, külön kell tartaniuk, elkülönülnek tőlük az osztályban, a hálóteremben... Megtörtént már, hogy egy fiún epilepsziás tünetek mutatkoztak a beilleszkedés sikertelensége miatt. De ezek a korlátok mindig ledőlnek. És évek alatt, a faluba visszatérő gyerekek magatartásváltozása nyomán lassan a falu is változik. Akár csak annyit, hogy a kaszton kívülieknek már nem kell a falun kívül lakniuk, vagy hogy ugyanahhoz a kúthoz járhatnak vízért. Ahhoz azonban, hogy a házasságkötésekben ne legyen szempont a kaszt — legalább egy fél évszázad kell még.

Mind a falvakban, mind az ahmedabadi *nyomornegyedekben* fontos szerepük van a *health worker*-eknek, akik ápolónők, kapcsolattartók, tanácsadók egyszerre. Ők azok a nők, akik jól át tudják tekinteni a falut/nyomornegyedet, akik mindenkit ismernek, és akikre mindenki hallgat. Cedric gyakran szervez számukra képzéseket Ahmedabadban (a téma pl. homeopátia, gyógynövények, terhesség és csecsemőgondozás, különböző gyógymódok stb.), és ők lesznek az összekötők a nővérek és segítők, meg a falu/nyomornegyed lakói között. Az ahmedabadi nyomornegyedekben végzett munka Cedric Prakash tevékenységének másik fontos területe. Munkatársaival (akik immár egy bejegyzett testület, a Szent Xavér Szolgálat keretein belül dolgoznak) egyszerű osztálytermeket, rendelőket, mindenekelőtt pedig nyilvános WC-ket szerelnek itt fel — a nyomornegyedek higiénia szempontjából sokkal rosszabbak, mint a falvak, ráadásul nagyobb a zsúfoltság, elviselhetetlen a zaj... Itt ugyan van vezetékes víz, de csak reggel 6-tól 8-ig folyik. Ekkor teszik félre az ivó- és főzővizet egész napra és végzik el mindazt a munkát (mosás, mosogatás), amihez víz kell. Ez a víz azonban annyira szennyezett, hogy még Prakash és a munkatársai sem merik meginni... Prakash egyébként a városi tanács egyik bizottságának is tagja, innen is próbálja a nyomornegyedek helyzetét javítani.

Sok-sok teendője ellenére is talál időt minden héten, hogy ellátogasson a Teréz anya Házba, Ahmedabad szélére. Ez a környék éppen úgy néz ki, mint az Unicef-naptárakban: tapasztott, szegényes házak, sötét belső terek, a szürke különféle árnyalatai dominálnak... Teréz anya nővérei jó barátságban vannak Cedrickel, aki rövid misét tart nekik, bevezetésképpen nagy vidáman elmeséli nekik a héten történteket, és a prédikációja ritkán hosszabb három mondatnál — utána pedig együtt vacsoráznak és beszélgetnek. A Házban azoknak a kisbabáknak viselik gondját, akiket nem sokkal megszületésük után kitettek a szüleik. A környék „rászokott” a Házra, már nem az utcára vagy a kukába teszik a csecsemőket, hanem egyenesen idehozzák őket, a város távolabbi részeiből is. A nővérek mellett fiatal nők segítenek a kicsik gondozásában. Többségük már várandósan jön ide, az otthoni bántalmazás, kitaszítás vagy fenyegetés miatt. Itt biztonságban kivárhatják a szülés idejét és itthagyhatják a csecsemőt, akit a család ellenzése, az anyagi szükség, a kiközösítés veszélye vagy más kényszerítő ok miatt nem vállalhatnak. A Házat a gyermekre vágyó házaspárok is jól ismerik. Sokan szeretnének örökbefogadni, és ez rövid időn, néhány héten belül elintézhető. Olyan Házak is vannak, ahonnan külföldiek is kérhetnek gyereket.

Végtelen pillanat

Állok,
testem egybeforrt a léttel,
Szólok,
szavam messze száll a széllel,
Nézek,
szemem csillagfénybe botlik,
Érzem,
hogy az idő szertefoszlik...

Néha maga Teréz anya is látogatást tesz Ahmedabadban. Nemrég adományként kapott egy darab földet, ahol újabb Házat alapít, az alapkőletétel néhány nappal az Indiába érkezésem előtt volt. Az ünnepi eseményen a nyomornegyedekben lakó gyerekek is felléptek, szép, kölcsönzött ruhákban, kifestve, a Xavér-munkatársak által betanított táncokkal és játékokkal.

Az eredmények? Sok-sok biztató jel: a falvak, a nyomornegyedek lakói átveszik, maguk működtetik tovább az új létesítményeket; fiatalok ezrei előtt nyílik meg lehetőségek sora, és ha nem is mindegyikük, de sokan visszatérnek népükhöz pl. tanárként, orvosként, köztük segítve elő egy jobb, emberibb jövőt. Az iskolák tetején, a nyomornegyedekben hatalmas pajzsok fogják be a napenergiát — komoly svájci szakértők töltöttek éveket Gujaratban, hogy elterjedhessen ez az egyszerű, leleményes technológia. 1995-ben Cedric Prakash és a Szent Xavér Szolgálat elnyerte a rangos Kabir Puraskar díjat, amely azoknak jár, akik a legtöbbet tudják tenni a hindu–muzulmán vallási ellentétek feloldódásáért. A szolgálat soraiban vannak hinduk, muzulmánok, keresztények egyaránt — az ismert testülethez mindkét harcban álló fél bizalommal van, ez megkönnyíti a békítést. A kitüntetés pedig olyan új kapcsolatokat, többletfigyelmet tesz Prakash számára elérhetővé, amely további támogatásokat jelenthet a szegények számára, akikért dolgozik.

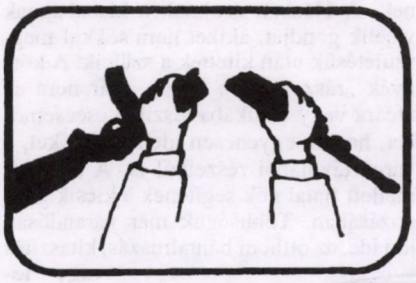

Kotász Zoltán

Ermakció kontra buku

Az Alba Kör láncolásos akciója ürügyén

I. Miről van szó?

Gene Sharp definíciója szerint[1] az erőszakmentes akció *(ermakció)* „olyan technika, amellyel azok az emberek, akik elutasítják a passzivitást és a behódolást, de a küzdelmet szükségesnek látják, erőszak nélkül oldhatják meg konfliktusukat". Sharp az ermakció — szerinte lehetséges — formáit különböző halmazokba csoportosítja.

— Az **erőszakmentes tiltakozás és meggyőzés** olyan, alapvetően szimbolikus tevékenység, mely a szóbeli kifejezésen túlmutató, nyomatékosabb meggyőzésre tesz kísérletet. Ilyen például a felvonulás, gyűlés, virrasztás, utcaszínház.

— Az **együtt nem működés** a különböző intézményekkel vagy akár magával az államhatalommal való együttműködés felmondását jelenti. Ide sorolható a sztrájk, a bojkott, az adófizetés megtagadása stb.

— Az **erőszakmentes beavatkozás** halmazát Sharp két alcsoportra bontja. A **bomlasztó módszerekhez** tartoznak a foglalások, blokádok, böjtök, bebörtönzések kiprovokálása, bíróságok túlterhelése. A **létrehozó módszerek** alternatív politikai, gazdasági, szociális intézmények alapítását célozzák, pl. hierarchiamentes szövetkezet, iskola, energiacserélő csoport, párhuzamos média létrehozását. Ez utóbbi halmazra vonatkozik a Gandhi-irodalom „konstruktív program" kifejezése.

Ez tehát a teoretikus megközelítés. A polgári engedetlenség, a politikai tiltakozás (ezek egyébként sem szinonímái az erőszakmentes akciónak!) *gyakorlata* a nagyvilágban sokkal színesebb képet mutat. Ha figyelemmel kísérjük a nemzetközi sajtót, a műholdas tévéadásokat, naponta találkozhatunk különféle alternatív csoportok látványos, drámai akcióival. Az ausztráliai *Thomas Weber*-féle erőszakmentes csoport szelíd, „rendőrbarát" tüntetéseitől kezdve az akcióbrigádszerűen működő, kemény hierarchiával vezetett Greenpeace-mozgalom durva, s nemritkán fanatikus fellépéséig széles a skála. És akkor még nem beszéltünk a nyugat-európai autonómok, anarchisták, antifasiszták verekedős, erőszakra erőszakkal reagáló gátlástalan megmozdulásairól (melyeket hasonlóképp a „béke és erőszakellenesség" szlogennel indítanak). A tiltakozó nekibuzdulások utcára vivő lendülete tehát szándékoltan vagy szándékolatlanul, de igen sűrűn „buku"-ba torkollik. (A *buku* kifejezést *Szathmári Sándor* Kazohinia c. regényéből kölcsönöztem. A regényben szereplő behin társadalom egyik „érthetetlen tünete", amikor csoportokba tömörülő tagjai felhergelik magukat, majd vezényszóra kést szegezve leszurkálják egymást.)

Ha nem is éppen a sokféleség, az összemosódások okán, de az utcai tiltakozás kultúrája Magyarországon nemkevésbé kialakulatlan. Kultúra, értékítélet, erkölcsi viszonyulás — nálunk ki sem alakulhatott, mivel csupán a legutóbbi történelmi közelmúltban indult meg a „precedensek létrehozása". Hagyományaink csekélysége egyenesen visszavezethető a korábbi politikai berendezkedésre, a tiltakozás minden formáját elfojtó rezsim következetességére. (*Buku*ra utoljára a „rendszerváltás átmenetében", 1988 novemberében került sor; Budapesten, a Thököly úton egy szolidaritási felvonulás záróakkordjaként következett be a rendőrség gumibotos, véres beavatkozása). A polgári engedetlenség hazai kevés, érdemi és értékelhető fejezeteiből az 1990-es fővárosi taxisblokád, illetve az 1992-es, *Bogád Zoltán* által szervezett városi kamionforgalom elleni blokád emelhető ki.

Különösen figyelemreméltó, hogy a polgári engedetlenség és az ermakció meghonosításában legutóbbi, 1996. május 31-i láncolásos (blokád) akciójával az Alba Kör, a korábban inkább csak civil lobby-csoportként ismert békeszervezet ragadta magához a kezdeményezést. Bár az eset kuriózumként jelent meg a sajtóban, az akciót feltétlenül érdemes elemzés tárgyává tenni — már csak azért is, mivel könnyen példaadóvá válhat a jövőben „engedetlenkedésre vetemedők" szemében. Az Alba Kör akciója lehetőséget kínál az *erőszakmentesség* és a *polgári engedetlenség* definitív vizsgálatára is.

II. Az Alba Kör sínre lép

Az Alba Kör akcióját most csak röviden foglalom össze, a történtek részletes kronológiája már megjelent az „Érted vagyok"-ban.[2]

A Manfréd Wörner Alapítvány zászlóbontásával (1996. május 10.) egyidőben bejelentette, hogy konferenciavonatot indít Magyarország NATO-csatlakozásának népszerűsítésére. Az Alba Kör úgy döntött, hogy a NATO-expressz indítása kapcsán

— tiltakozni fog Magyarország tervezett NATO-tagsága ellen,

— tiltakozni fog a közpénzeken finanszírozott NATO-propaganda ellen,

— elősegíti, hogy a tiltakozási kultúra részévé váljon az aktív erőszakmentességi akció.

Május 31., 8 óra 25 perc. A Nyugati pályaudvar 10. vágányán álló, indulásra kész vonat elé a sínekhez láncolta magát a Kör három tagja. Egy negyedik tag elszaladt a láncokat lezáró lakatok kulcsaival, egy ötödik pedig szórólapokat osztogatott a NATO-expressz szervezői által meghívott sajtó munkatársainak. Közben az odaláncolt aktivisták egyike kézihangszóró segítségével is ismertette az akció céljait. Rendőrök érkeztek, próbálták rábeszélni a sínek elhagyására a Kör tagjait. Körülbelül 10 perc múltán láncvágót

1 Gene Sharp: Mi az erőszakmentes akció? Megjelent a Mintha 1994. február–márciusi számában.
2 Csapody Tamás: Aktív erőszakmentességi akció. „Érted vagyok", 1996/4. szám.

hozattak, a láncokat elvágták, az aktivistákat lerángatták a sínekről, majd egy közeli rendőrörsre vitték őket. Rövid szabálysértési eljárás lefolytatása után (figyelmeztetéssel) mindhárom aktivista szabadlábra került.

A rádió és az írott sajtó részletesen beszámolt a történtekről.

A szervezők aktív erőszakmentességi, illetve polgári engedetlenségi akcióként definiálták akciójukat.

III. Minek nevezzelek?

Mielőtt a kérdésre választ keresnék — természetesen Gene Sharp idézett definíciója és osztályozása alapján —, szeretném röviden felvázolni, hogy milyen közegben és milyen előzmények után került sor az akcióra.

1. Politikai tiltakozás megítélésének esetén elkerülhetetlen annak figyelembevétele, hogy a tiltakozás milyen politikai berendezkedés, „színtér” kulisszái között zajlott le. Magyarország fejlődő demokratikus államnak tekinthető; többpártrendszerrel, szabad sajtóval, garanciákkal védett gondolat- és véleményszabadsággal. A demokratikus berendezkedés „hitelét” nem csorbítja, hogy minden parlamenti párt egyetért Magyarország NATO-csatlakozásával, a véleményszabadságot nem csorbítja, hogy a sajtó (terjedelemben és szám szerint) több lehetőséget biztosít a parlamenti pártoknak véleményük tolmácsolására (összevetve a Munkáspárt, Alba Kör és néhány más egyesület szerepléseivel). Nem beszélhetünk „gazdasági diktatúráról” sem, jóllehet a hatalmi elit nagyobb összegeket fordít a saját irányvonala propagálására, mint amennyivel az ellenérdekelt szervezetek (Munkáspárt stb.) működését, azaz közvetve „projektjeit” támogatja.

2. A véleményszabadság (ill. a vélemény kifejezésének szabadsága) azt is jelenti, hogy hazánkban jelenleg számos törvényes lehetőség kínálkozik a politikai tiltakozó előtt eszközei megválasztásakor. Ilyenek például: gyűlés, felvonulás, virrasztás, aláírásgyűjtés, sztrájk, bojkott, böjt, utcaszínház, intézmények túlterhelése (beadványokkal), mozgalom indítása, média alapítása stb. A Gene Sharp által javasolt ermakciós módszerek között kisebbségben vannak a törvénytelen (azaz a polgári engedetlenség területére átcsúszó) kezdeményezések: adófizetés megtagadása, foglalás, blokád, bebörtönzés kiprovokálása. A törvényes lehetőségek széles skáláját tekintve etikailag is megkérdőjelezhetővé válik az olyan módszerek alkalmazása, amelyek bármilyen módon, de a drasztikus fellépést „reklámozzák”.

3. Az Alba Kör NATO-ellenes álláspontja közismert. Az elmúlt másfél évben a Körnek számos fórumon (tévében, rádióban, írott sajtóban, élőszóban) módja nyílt álláspontja részletes kifejtésére, indoklására. A sajtó — ahogy az Alba Kör egyéb, korábbi akciói kapcsán ez már „hagyománnyá” vált — korrekt és általában rokonszenvező hangon tudósított a szervezet NATO-ellenes megnyilvánulásairól. A Körnek a láncolás idején semmilyen új, korábban nem hangoztatott, „hírértékű” mondanivalója nem volt. (A Manfréd Wörner Alapítvány hatalmi támogatottsága ismert, korábbi újságcikkekben elolvasható. Nem történt semmiféle leleplezés.) A szervezet a láncolással, az akció szaftos látványosságával pusztán arra törekedett, hogy ismételten publicitást csikarjon ki magának.

4. Magyarországon a NATO-csatlakozás (relatív többségű) állampolgári támogatottsága régóta, a délszláv-háború kitörése óta kimutatható. A „NATO-ügyben” tehát más a helyzet, mint a hadkötelezettség kérdésében — ahol a hatalom egy olyan intézményt tart fenn, melyet a közvéleménykutatások alapján az állampolgárok (abszolút) többsége évek óta elutasít. Márpedig az Alba Kör drasztikus fellépését jobban indokolta volna, ha olyan intézmény ellen irányul, amelyet jelenleg, és a polgárok akarata ellenére tartanak fenn, mint olyan intézmény ellen, amelyet a jövőben, és a polgárok támogatásával kívánnak bevezetni.

5. A Kör nem vette figyelembe, hogy akciójának mi lehet a — közvélemény irányába ható — burkolt üzenete. A magyar értelmiségi (s ennek bizonyára történelmi és lélektani okai is vannak) nem szívesen azonosul rendőri beavatkozást provokáló, harsány utcai tiltakozók „üzenetével”. Elég utalni csupán a MOP (Magyar Október Párt) 1989–90-es évek körüli kísérleteire. Három-négy fő (már a résztvevők száma is marginalitást sejtet) nyilvános helyen, a hatalmi összefonódások ostorozásával (üldözési mánia benyomását kelti), groteszk tárgyi kellékek „intenzív” használatával, nem utolsó sorban pedig önmaga fizikai veszélyeztetésével (a mártíromkodás inkább ellenszenvet kelt) „harcol” a túlerő ellen. A cél, az elgondolkodtatás szándéka (a tiltakozók morális értelemben vett igazságára, fellépésük társadalmi jogosságára, hasznosságára stb. való rámutatás) elhomályosul, mivel beárnyékolja az akció handabandázó, fanatikus jellege. Ami az újságírók szemében izgalmas, színes eseménynek (netán bátor cselekménynek) értékelődik, nem biztos, hogy az újságolvasók emlékezetében is pozitív és meggyőző akcióként rögzül. (Érdemes megemlíteni, hogy az akció után több fiatal érdeklődött az Alba Körnél, hogyan tudna a Kör munkájába bekapcsolódni — mindegyikük, saját bevallása szerint, az akció anarchista íze miatt.) A kérdés végeredményben az, hogy egy ilyen akció után a közvéleményben növekszik-e (növekedhet-e?) a NATO-csatlakozás elutasítása?

6. A „NATO-expresszre” hivatalos meghívót kaptak az Alba Kör képviselői. A Kör tehát lehetőséget kapott rá, hogy a vonaton vitát folytasson a csatlakozás — persze számbeli fölényben lévő — híveivel. (A vonaton végül is egyedül *Ivan Aboimov*, orosz nagykövet képviselt NATO-ellenes álláspontot.)

Ideje visszatérni az eredeti kérdésre: Minek tekinthető „műfajilag” az Alba Kör akciója?

A polgári engedetlenség számos „formai követelményének" megfelelt az akció: nyilvános és törvényellenes volt, továbbá a hatalom politikai szándékainak megváltoztatására irányult. Polgári engedetlenség kezdeményezéséhez viszont ez kevés: szükséges az akció *morális indokoltsága* — ez, ebben az esetben is, azt jelentette volna, hogy az akcióra *végső eszközként*, egyéb lehetőség hiányában, illetve a lehetőségek kimerítése és azok hatástalansága után kerül sor. (Gondoljunk pl. a francia atomrobbantásokra; a francia, majd a világközvélemény minden lehetséges módot kihasznált, hogy nyomást gyakoroljon a francia kormányra. Ezek hatástalansága után a polgári engedetlenség — a Greenpeace helyszínre hajózása stb. — jogossá vált.)

A moralitás kérdése mentén továbbhaladva azt is meg kell jegyeznünk, hogy az Alba Körnek nem sikerült „bizonyítania" a NATO-csatlakozás „bűnös, rossz" voltát — márpedig ha az akció hátterében nincs valamiféle konszenzusos, szélesebb *közösségi lelkiismereti igazolás*, akkor a cselekmény pusztán egy szűk csoport ideológikus (és mellékesen törvénytelen) akciója marad. (Nem szabad elfelejteni avagy degradálni a tényt, hogy Magyarországon a polgárok többsége támogatja a NATO-csatlakozást. Még ha úgy is gondoljuk, hogy az embereket „manipulálták, becsapták", a helyzetet súlyos hiba úgy lefordítani — majd akként is cselekedni —, hogy mi vagyunk azok, akik „kisebbségben őrizzük az igazat". Ilyen helyzetben sem szabad mást feltételezni, minthogy a többség — a többség többsége — a saját gondolatai és lelkiismerete alapján, békére és biztonságra vágyva támogatja a NATO-t. Mert azt ugyan kijelenthetjük, hogy a NATO erőszakszervezet, azt viszont nem, hogy bármikor is háború előidézője lett volna.)

Tekinthető-e az Alba Kör akciója ermakciónak? Igen, egyetlen fenntartással. Az akció kétségtelenül pacifista indíttatású volt, továbbá erőszakmentes, amennyiben nem veszélyeztette senkinek a testi épségét — csupán az aktivistáknak az önmagukét. Sharp erre a vonatkozásra nem tér ki; márpedig a *bomlasztó módszereknek* (az Alba Kör láncolásos akciója pontosan azonosítható itt *blokád*ként) járulékos eleme, hogy a tiltakozó testi épsége megsértését is felkínálja az intézkedő hatóság számára. Sharp valószínűleg egyes nyugati, esetleg kifejezetten az ausztrál erőszakmentes mozgalom tapasztalataiból indult ki; Ausztráliában a rendőrség jól ismeri a Thomas Weber-csoport céljait és eszmeiségét — Weberék csinálhatnak látványra bármi „vad dolgot", a rendőrség tolerálja. A magyar rendőrség reakciója kiszámíthatatlan, s ezért az Alba Kör akciójának végkimenetele zsákbamacskaszerű volt.

A fő (eszmei) probléma tehát az, hogy tekinthető-e egy akció ermakciónak, ha a helyszínre érkező rendőr megüt (megrúg, földrenyom stb.) egy aktivistát? Nevezhető-e ilyen cselekmény egyoldalúnak és váratlannak azután, hogy az aktivista olyan testi helyzetbe hozta magát (bilincsszerűen rögzítő láncok), amely már eleve feltételezte, hogy a rendőr fizikai kontaktusba fog vele lépni?

Az erőszakmentes akció „tudományosan kutatott" módszerei nem alkalmazhatók fenntartás nélkül a gyakorlat mezejére, és hasonlóképp nem hozhatók be fenntartás nélkül magyar viszonyok közé. Mit is mond Gene Sharp definiciója? „Az ermakció olyan technika, amellyel azok az emberek, akik elutasítják a *passzivitást és a behódolást*, de a küzdelmet szükségesnek látják, erőszak nélkül oldhatják meg konfliktusukat." Sharp tehát a passzivitás–behódolás és az ermakció perspektívái köze nem helyez semmi egyéb fokozatot. Nem említi a politikai küzdelem azon formáit (javaslatok tétele, tárgyalások, lobbyzás, hatalmi szférák kijátszása egymás ellen stb.), amelyek nálunk (például az Alba Kör múltjában is) fontos szerepet játszottak.

Sharp osztályozásának külön hibája, hogy nem tesz határozott különbséget az ermakció *szelíd* és *konstruktív*, illetve *bomlasztó* (drasztikus, törvénytelen) formái közé.

IV. Az Alba Kör hitele

Megalakulása után az Alba Kör másfél-két évig küszködött azzal a bélyeggel, amelyet különböző helyekről, különböző célzattal igyekeztek a „homlokára" sütni. A bélyegen ez ékeskedett: anarchista társaság. Némi bátorítást a Kör is adott ehhez, hiszen az albások több közös demonstrációt, tüntetést szerveztek anarchista csoportokkal. Nem mondható, hogy ezek a demonstrációk bármiféle botrányba fulladtak volna, csupán némi hangoskodás, feltűnési viszketegség kísérte őket. És persze mindegyiket közös mottó jellemezte: „megfricskáztuk az egyenruhásokat, klassz volt, jól éreztük magunkat". Aztán az albások úgy döntöttek, ezzel a szemlélettel, stílussal nem vállalnak további közösséget. Az Alba Kör idővel elérte, hogy antimilitarista (a hadsereg szükségességét tagadó!) szervezetként lényegében az összes hatalmi intézmény (Országgyűlés, Honvédelmi Minisztérium, önkormányzatok stb.) tárgyalópartnernek, méghozzá odafigyelésre érdemes, komoly, értékeket képviselő partnernek fogadta el. Az Alba Kör ezt higgadtságával, szakszerűségével, tiszta érvelésével, erkölcsi hűségével, törvényes működésével, továbbá azzal a döbbenetes jellegével vívta ki, hogy összes elképzelését, minden akcióját, megmozdulását, szereplését tisztán önkéntes alapon valósította meg. (Arra most nincs mód, hogy végigvegyem, mennyi mindent ért el az Alba ezzel a következetességével. Sokat.) Ennek az „albás" szemléletnek az elvetését, és ennek az „albás" hitelnek a csorbítását jelentette a Kör legutóbbi, láncolásos akciója.

Az Alba Kör új irányba fordult, ezt jelzi az idei Hirosima nap „bulis" megrendezése is.[3] Sikerült elrontani, megcsúfolni egy kezdeményezést, egy erősödő hagyományt, amely a békeszerető emberek méltó (csendes, ám mégis demonstratív, meditatív, ám mégis élő üzenetet hordozó) *ünnepévé* próbálta tenni (hazánkban is) augusztus 5-ét. Közhely, ám sajnos újra igazolódott: hagyományt teremteni hosszú és fáradságos, hagyományt rombolni gyors és könnyű dolog — elég hozzá az eszmei kötődés lazulása, a látványosság és a reprezentáció csábító erejének engedés, a „profi" szemlélet. Persze lehet, hogy elég egy kevés oda-nem-figyelés is.

Csupán reménykedni merek benne, hogy az Alba Kör visszatalál gyökereihez, a szelídség szellemiségéhez, a tiszta érvelés szemléletéhez, az önkéntesség megbecsüléséhez, a méltósághoz — Magyarországon pedig nem a Sharp által bomlasztó módszerek alcsoportjába sorolt „erőszakmentes" akciók honosodnak meg.

3 Czene Gábor: Atomvillanást idéztek a fények, Népszabadság, 1996. VIII. 7. A szerző jóindulatúan elhallgatja cikkében, hogy a rendezvény szervezője az Alba Kör volt.

Csak a láncainkat veszítettük

Válasz Kotász Zoltán írására

Örvendetes, hogy vita indul el az erőszakmentes akció mibenlétéről, feltételeiről. Ehhez a vitához szeretnék hozzászólni.

Jómagam az Alba Kör aktivistája vagyok, 1996 májusáig egyik ügyvivője is voltam. A NATO-vonat elleni láncolásos akció megtervezésében és végrehajtásában nem vettem részt, viszont közelről kísérhettem figyelemmel barátaim tevékenységét. Így félig kívülről tudok véleményt alkotni az akcióról.

A Kotász Zoltán által felvetett kérdéseken érdemes elgondolkodni. Véleményem szerint K.Z. elfogadható módon adja meg írásában az erőszakmentes akció definícióját, ezért írásának ezzel a részével nem foglalkozom. A szerző kételyét fejezi ki, hogy az Alba Kör láncolásos akciója erőszakmentes volt-e, illetve megfelelt-e a polgári engedetlenség fontos kritériumának: volt-e az akciónak morális indokoltsága. A következő sorokban azt kívánom bizonyítani, hogy az akció megfelelt mind az erőszakmentesség, mind a morális indokoltság feltételének.

Erőszakmentes volt a láncolás?

Az erőszakmentesség vizsgálatakor elsőül a kifejezés többértelmű definiálhatóságának a problémájával találjuk szembe magunkat. Nem szeretnék kitérni erre a problémára, ez külön tanulmány témája lehetne. Az egyszerűség kedvéért az Alba Kör önképzésén kialakult definíciót használom, amely Jean-Marie Müller gondolatain alapul. Jean-Marie Müller szerint az erőszak koncentrált akarat, mely minden erejét latba veti a megkívánt tárgy meghódítására. Ez csak akkor tekinthető rossznak, ha akaratunk elferdül, és mindent el akar pusztítani, ami útjában áll, főleg ha a másik ember testi-lelki integritása ellen irányul. Alba körös definíciónk szerint *erőszak*nak csak az utóbbit nevezzük. Ha cselekedetünk nem veszélyezteti a másik testi-lelki épségét, akkor ezt *küzdelem*nek nevezhetjük.

Állításom a következő: a pontosan megtervezett és végrehajtott alba körös akció során nem került veszélybe a másik fél testi-lelki épsége egyetlen pillanatra sem, a NATO-vonat előtti láncolás az *erőszakmentes küzdelem* iskolapéldája lehet.

Az akció során semmi sem fenyegette a vonaton utazni kívánók és a kiszolgáló személyzet (rendőrség, vasúti alkalmazottak) testi épségét. A láncolás még a vonat indulása előtt történt, a mozdonyvezető által jól látható helyen, tehát az aktivisták nem kényszerítették a vonatot balesetveszélyes fékezésre. Az akció során nem léptek fel fenyegetően, békésen tűrték a láncok elvágását, és elvezetésüket.

Az akció során nem veszélyeztették senkinek sem a lelki épségét. Az aktivisták nem használtak agresszív hangot, békésen szólították meg az ismerős politikusokat, akik közül egyik kézfogással üdvözölte őket. Jellemző a békés, sőt vidám hangulatra az egyik rendőr megjegyzése, amit az egyik leláncolt aktivistának mondott a rendőrségre kíséréskor: „Most haragudnunk kellene rátok, mert plusz munkát okoztatok, de nem tudunk.”

A láncolás álló vonat előtt történt, tehát nem volt balesetveszélyes — nem terrorizálták tehát lelkileg a mozdonyvezetőt sem. A résztvevők tudatosan engedelmeskedtek az előállító hatóságnak, nem provokáltak ki erőszakot maguk ellen.

A vonat indulását kevesebb mint húsz perccel hátráltatták, tehát nem okoztak aránytalanul nagy veszteséget a szervezők és a vasúti kiszolgáló személyzet számára.

Semmi sem bizonyíthatja jobban az akció erőszakmentességét, mint a leláncolt aktivisták elleni szabálysértési rendőri határozat, amely az akciót erőszakmentesnek ismerte el.

Az akcióban résztvevők természetesen valamennyire kockára tették a maguk testi épségét, de Jean-Marie Müller definíciója szerint ez nem ellenkezik az erőszakmentesség kritériumaival. Nem léptek fel fel provokatívan, békés és nyílt viselkedésük nem is váltott ki erőszakos választ. Hozzá kell tenni, még ha a hatóság testi erőszakkal válaszol is, erőszakos fellépése indokolatlan lett volna, és ezért az aktivisták nem lettek volna felelősek.

Az akció egyik legnagyobb erénye, hogy felmutatta a magyar közvélemény előtt, hogy létezik erőszakmentes küzdelem, hogy az erőszakmentességet értékként vállalók nem (kizárólag) bugyuta és élhetetlen emberek, akiket emelkedett etikájuk megakadályoz abban, hogy saját maguk és *mások* érdekeinek védelmében hatásos lépéseket tegyenek.

No, és mi van az akció morális indokoltságával?

Az akció szervezőinek hármas célja volt: tiltakozás Magyarország tervezett NATO-tagsága ellen, tiltakozás a közpénzeken finanszírozott NATO-propaganda ellen, és annak elősegítése, hogy a tiltakozási kultúra részévé váljon az aktív erőszakmentességi akció.

Adhat-e morális alapot a láncolásra, hogy az Alba Kör tagjai ellenzik hazánk NATO-csatlakozását? Ha azt nézzük, hogy a magyar lakosság körében többen támogatják a csatlakozást, mint ellenzik, és a NATO-ba való belépést értéksemleges politikai döntésnek minősítjük, akkor a belépés ellenzése nem adhat morális alapot a polgári engedetlenségre.

Ám tekinthetjük-e értéksemlegesnek a NATO-csatlakozást? Nem kell-e morálisan rossznak tartanunk egy országnyi embercsoport azon döntését, hogy olyan katonai és politikai rendszerhez csatlakozik, amely kisebbségként a Föld erőforrásainak túlnyomó részét használja el? Ez a kisebbség gazdasági, politikai és katonai eszközökkel tartja fenn a világ igazságtalan megosztottságát, valamint a saját fényűző, energiapazarló, az emberiség és az élővilág túlélését veszélyeztető életmódját a nyomorgó többséggel szemben. Nem kell-e rossznak minősítenünk azt a katonai szövetséget, amely nem hajlandó lemondani a nukleáris fegyverekkel való fenyegetésről? Megjegyzem, hogy ez a viselkedés a Hágai Nemzetközi Bíróság, a legfőbb evilági jogi fórum szerint is erkölcstelen és jogtalan.

Ezeknek a kérdéseknek igenlő megválaszolása magában is elegendő erkölcsi alapot adhat egy polgári engedetlenségi akciónak, mégha elkövetői a kisebbség véleményét képviselik is.

Érdekes, hogy az Alba Kör az akció során nem hangsúlyozta ezeket az érveket, hanem főképp a közpénzekből finanszírozott NATO-propaganda ellen tiltakozott.

Adhat-e morális alapot a láncolásnak a közpénzeken finanszírozott NATO-propaganda elleni fellépés? E kérdés megválaszolásához meg kell vizsgálnunk az akció körülményeit.

K.Z. téved, amikor azt állítja, hogy az Alba Kör NATO-ellenes véleménye szabadon megjelenhet a magyar sajtóban. A sajtó sokszor tudósít arról a tényről, hogy az Alba Kör *ellenzi* a NATO-csatlakozást, de általában elfelejti megemlíteni, hogy milyen *érvek* alapján teszi ezt a Kör. Felsorolok néhány jellemző példát állításom alátámasztására.

Az Alba Kör a NATO-Közgyűlés budapesti tanácskozásakor sajtótájékoztatón mutatta be érveit a NATO-csatlakozás ellen. A napisajtó egyetlen érvet sem hozott a Kör 24 pontjából, csak a tiltakozás tényét. Ezt a jelenséget tette szóvá Fencsik Flóra is két nappal a sajtótájékoztató után a Magyar Hírlapban olvasható publikációjában.

Egy másik esetben egy folyóirat közölte Csapody Tamás NATO-ellenes cikkét, és ezzel párhuzamosan a Parlament Honvédelmi Bizottsága elnökének válaszát is. A viszontválasz lehetőségét azonban a folyóirat elutasította.

Nemrégiben egyik közszolgálati televíziónkban zajlott egy négy fős NATO-vita, amelyen csak NATO-csatlakozást pártolók vehettek részt. A szervezők elutasították az Alba Kör előzetes kérését, hogy a televíziós vitán egy NATO-ellenző is részt vehessen.

Sorolhatnám a helyzeteket, amelyekben a magyar sajtó a NATO-csatlakozás elleni tiltakozás tényéről beszámolt ugyan, de az ellenzők érveit nem jelenítette meg. Nemhiába sorolta a Freedom House éves jelentése a magyar sajtót a „részben szabad" kategóriába pártpolitikai függősége miatt.

Ilyen „sajtó-hátszéllel" folytat a magyar politikai vezetés egyoldalú, a NATO-belépés támogatására ösztökélő kampányt hatalmas közpénzekből — a NATO-belépést ellenző állampolgárok által befizetett adókból is. Ennek az egyoldalú médiakampánynak a jelképe lett a NATO-médiavonat. Az alba körös aktivisták láncolásos akciója, amellyel megtörték, sőt valamennyire megfordították a tervezett médiahatást, a hatalom igazságtalansága elleni erőszakmentes fellépés volt. Egy kreatív és könnyed fricska, amely tökéletesen megfelel a polgári engedetlenség kritériumainak.

Hangulatra hangulat

Végül foglalkoznom kell K.Z. írásának utolsó fejezetével is. Írásának első részében a szerző intellektuális érveket hoz fel az Alba Kör NATO-láncolása ellen. Az utolsóban az érzelmekre támaszkodva az Alba Kör hitelvesztésére kíván rámutatni. Mivel ehhez nem találja elégnek a láncolásos akciót, minden előzmény nélkül előkapja a be nem mutatott és nem elemzett Hirosima-napi megemlékezést. K.Z. itt már nem elemez, hanem saját hangulatát akarja leírni: az Alba Kör *végleg* elromlott, hitelét vesztette. Az Alba Körből kiábrándult, javulásában már nem is reménykedik, hisz írását nem a Kör tagjainak, a láncolásos akcióban részt vett aktivistáknak küldi meg okulásra, hanem egy külső helyen, az „Érted vagyok"-ban hozza nyilvánosságra.

Erre a hangulatra is válaszolnom kell, de előtte le kell írnom pár szóban, hogy mi történt 1996 augusztusában, a Hirosima-napon. Az Alba Kör a megszokottól eltérően szervezte meg hagyományos virrasztását. A délutáni tüntetés és az éjszakai virrasztás programjai közötti időtartamra különböző együtteseket hívtunk meg, hogy a két programot összekössük. Az elképzelés nem vált be, mert az együttesek túl hangosak voltak, és olyanokat vonzottak oda, akik a megemlékezéshez méltatlanul viselkedtek.

Tehát jöjjön akkor, amit ígértem, *hangulatra hangulat.*

Az Alba Kör az erőszakmentességet gyakorlati cselekvés során megélni akaró emberek gyülekezete. A Kör aktivistái erőszakmentes polgári engedetlenségi akciót hajtottak végre a NATO-vonat elleni láncoláskor. Az akció után a résztvevők értékelték az akciót. Bár az értékelés során sok ellenérv is elhangzott a Kör azon barátaitól, akik nem értettek egyet a láncolásos akcióval, az aktivisták mégis *egyhangúlag* úgy ítélték meg, hogy helyes volt végrehajtani az akciót.

Az aktivisták utólag a Hirosima-napi megemlékezést is értékelték. Az előre nem látható, kellemetlen történések alapján *egyhangúlag* úgy döntöttek, hogy a jövőben lemondanak a popularitásról, és szűk körben emlékeznek meg a hirosimai atomtámadásról.

Az erőszakmentes küzdelem gyakorlati megvalósítása nem megy tévedések, buktatók nélkül. Csak az ússza meg hibák nélkül, aki csak elvben éli meg az erőszakmentességet.

Az Alba Kör nem a hitelét vesztette el az akció során, csak a láncait. Az akcióval megszabadult a „gyáva puhányok gyülekezete" bélyegtől, amelyet azok aggattak rá, akik nem tudják elképzelni az erőszak nélküli küzdelem lehetőségét. Remélem, nem ez volt az utolsó erőszakmentes akció hazánkban, hanem a láncolással új korszak kezdődött meg a magyar békemozgalom történetében.

Az erőszakmentes küzdelem elméleti megalapozásához még sok vitára van szükség. Szívesen látnám K.Z. vagy mások további gondolatait a kérdéskörről.

Farkas István Tamás

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Csak a jószándékú tréfa szabad

Bizonyára észrevettétek már, hogy ha Kutykuruttyról beszélek, nem mondom: „Kutykurutty barátom”, hanem ezt: „cimborám”. De volt idő, amikor még barátomnak nevezhettem. Elmondom most, miként tudtam meg, hogy nem barátom, hanem csak cimborám.

A kistörpék nagyon szerették, és a mostani kistörpék is nagyon szeretik április elsejét. Abban az esztendőben vasárnapra esett, és én még ágyban voltam, amikor Kutykurutty berontott, és a könyvszekrényemre mutatva komoly arccal, sürgetve kért: „Légy szíves, Moha, add kölcsön egy fél órára a »Sehol sincs«-et!” Arra gondoltam, hogy talán valamelyik meséskönyvemben ismer ilyen című mesét, és kiugrottam az ágyból. De mire a szekrényhez értem, észbe kaptam, és ezt kiáltottam: „Jaj, hiszen nincs itt a szekrényben, kinn van a verandaasztalon.”

Kutykurutty megzavarodott, kiment a verandára, és én kiálthattam elsőnek: „Haha, április elseje, április elseje!”

A beugratás visszaadását azonban Kutykurutty későbbre halasztotta. Sietett a szomszédunkba Bérci Bercihez. Akkoriban kívülem még Bercivel volt közeli barátságban. Berci kereste is a „Sehol sincs” könyvet, de öt perc múlva már vissza is adta a beugratást. Felmutatott egy fára a kertjükbe: „Nini! Pacsirta!” Kutykuruttynak nem jutott eszébe, hogy fára sohase ül pacsirta. Odanézett. De nemsokára ő ugratta be Bercit, aztán Berci őt. Annyira megszerették a beugratásokat, hogy még másodikán és harmadikán is folytatták. Negyedikén már egyetlen szavát sem merték elhinni egymásak. Már akkor is beugratásra gyanakodtak, ha zuhogó áprilisi záporban azt mondta valamelyikük: „Esik az eső!”

Ugyanennek a napnak a délutánján Bérci Berci meg én, könyveket vittünk föl Földigszakáll bácsi hegytetői házába, és amikor estefelé hazajöttünk, Kutykurutty a mi kapunk előtt várt minket a padocskán. Még oda sem értünk, ezt kiáltotta Bercinek: „Menj be a kertünkbe, van egy csomag a számodra a veranda párkányán. Itt volt a nagynénéd, hozott neked egy szelet rumos krémtortát, de nálatok senki sem volt odahaza, hát nálunk hagyta!”

Berci nevetett: „He! Ezt jól kieszelted! Holnapután kiskedden bemegyek.” Mindketten leültünk a padra. Kutykurutty ártatlan képet vágott, de látszott az arcán, hogy töri a fejét, mivel vehetné rá Bercit a bemenetelre. Egyszerre csak felkiáltott: „Ha nem mégy érte, én eszem meg!” Berci megint nevetett: „Jó étvágyat!” Ekkor óriási meglepetésünkre Kutykurutty felugrott, beszaladt a kertjükbe, és krémtortát majszolva jött vissza. Elámultam kitűnő ötletén. Azzal vezette

félre Bercit meg engem is, hogy úgy mondott igazat, mintha nem lett volna igaz az, amit mond. Bercin is látszott, hogy tetszik neki Kutykurutty tréfája, csodálkozva mosolygott. Ekkor azonban valami rettenetes történt. Kutykurutty, miután bekapta az utolsó falatot is, terpeszállásban Berci elé állt, jobb kezét a maga jobb térdére, bal kezét a bal térdére támasztva közvetlen közelről a szó legszorosabb értelmében a szemébe nevetett. Hallatszott a nevetésén, hogy azt hiszi, nagyon bosszankodik Berci a torta miatt, és látszott vigyori ábrázatán, hogy örül ennek a bosszankodásnak. A mosolygó Berci ettől persze elkomorult, valóban bosszús lett, és bizonyára őt magát is meglepte, hogy egyszerre csak felugrik, berohan a kertjükbe, és bevágja maga mögött a kaput. Rémülten bámultam az elégedett, elterpeszkedő Kutykuruttyra: „De Kutykurutty! Hiszen akkor, ha így nevetsz, akkor az nem volt tiszta tréfa! Nem a jó tréfa volt a célod, hanem az, hogy boszszantsd Bercit, és örülhess a bosszúságának.” Kutykurutty szája körül ott villódzott a gúnyos mosolygás: „Hát persze, hogy az volt a célom! Ez vele jár a tréfával. Másféle tréfa, ahogy te mondod, tiszta tréfa, nem létezik!”

Felálltam. „Várj egy kicsit!” Beszaladtam a konyhába, és így szóltam édesanyámhoz: „Tessék szíves lenni nekem adni azt a kis üveg dióbefőttet, ami még félre van téve Ugri Bugrinak. Be szeretnék bizonyítani Kutykuruttynak valami nagyon fontosat.” Kibontottam, beletettem egy kávéskanalat, és szaladtam vele vissza Kutykuruttyhoz. „Ez Ugri Bugri legkedvesebb befőttje, az utolsó üvegecske. Tudja is az öcskös, hogy nincs több.” Átszaladtam a kocsiúton, eldugtam az üveget az erdőszélen egy bokor mögé, és visszültem a padra. „De arra nagyon vigyázz, Kutykurutty, hogy egy picikét se nevess! Ha nevetsz, nem érvényes a bizonyítás, mert hátha ugyanúgy nevetnél, mint az előbb, akkor pedig megszűnik a tréfa tisztának lenni. Rosszaság keveredik bele, és Ugri Bugri sírva fakad!” Azzal bekiáltottam a kertünkbe: „Ugri Bugri! Légy szíves, gyere ki!” Hamarosan nyikordult a kiskapu: „Tessék, Moha, mit akarsz?” „Nézd csak, öcskös, odatettem a bokrok mögé a te utolsó dióbefőttedet. Kanál is van benne. Menj oda, keresd meg, és edd meg!”

Ugri Bugri elnevette magát: „Egymást már nem tudjátok becsapni, hát most engem próbáltok”, mondta és nevetgélve leült hozzánk a padra.

„Hát nem mégy? Vigyázz, mert akkor én eszem meg!” Elterpeszkedett, és így szólt: „Jó étvágyat!”

Felálltam, átlépegettem a kocsiúton, felemeltem a befőttet, és eszegetve jöttem vissza hozzájuk. Ennyire bámulni még nem láttam az öcsköst! Úgy vizsgálta az üveget, mint aki nem akar hinni a szemének. Aztán egy-

szerre csak elmosolyodott. A mosoly növekedett, erősödött, szélesedett, végül nevetés lett belőle, és ezt mondta nevetve és bámulva: „Nahát, hogy milyen jó tréfa ez! Te Moha, azzal csaptál be, hogy nem csaptál be, csak úgy tettél, mintha be akarnál csapni. Haha! Holnap én is megcsinálom ezt Fujócskával."

Teltek múltak a hetek és én örömmel állapítottam meg, hogy Kutykurutty nem nevet kárörömmel. Tovább is barátomnak tartottam, és csak egyszeri lelki bicsaklásnak véltem azt a rettenetes, kárörömös hahotát.

Egy júniusi délután egyik osztálytársam, Puff bekiáltott a kertünkbe: „Nem jössz át Kutykuruttyhoz? Üzent értem, nem tudom, mit akar."

Kutykuruttyék kertjében már négyöt kistörpe is nevetgélt a nagy cseresznyefa alatt, és Kutykurutty ezzel fogadta Puffot: „A nyári fürdésről vitatkozunk. Te, ugye, szereted a vizet?" Puff felkiáltott: „Természetesen! Nagyon szeretem!" Kutykurutty rávágta: „Akkor hát nesze, víz!" Ekkor vagy tíz liternyi víz zúdult Puff fejére a cseresznyefa lombjai közül. Egy vödör lengett odafönn, most már üresen. Az aljára, hogy emelhető legyen, zsineget erősített Kutykurutty. A kezén, amellyel a zsineg végét fogta, el is időzött a tekintetem. Viszolyogtam tőle, hogy az arcára nézzek, és látnom is kelljen azt a szégyentelen kárörömet, amelyet hallani is éppen eléggé nehezemre esett durva hahotájában. Uzsonnaidő lévén a kistörpék nemsokára hazamentek. Kutykurutty meg, szája körül ismét a gúny villódzásával, elém állt: „Látom, neked megint nem tetszik valami, de hidd el, Moha barátom, vele jár a tréfával, hogy akit megtréfálnak, az dühös, aki pedig megtréfálja, az élvezi, hogy bosszankodik." A szemébe néztem: „Hiszen láttál a múltkor tiszta tréfát!" Legyintett: „Ugri Bugri nem számít! Ő olyan, mint egy bárányka."

Kezembe vettem a zsineg lecsüngő végét, tudok-e bánni a vödörrel, és szóltam: „Hozz egy bögre vizet! Aztán hívj ide valakit!" Fitymálva kiáltott: „Csak egy bögrével?" Lecsapott rá a szavam: „Látod, ezzel is elárultad, hogy nem a megtréfálás, hanem a megbántás a célod. Igenis! Csak egy bögrével! Elég az." Miután beleöntötte a vizet a vödörbe, így szóltam: „Most pedig te válassz, hogy kit hívjunk ide!"

Gondolkodott, aztán kaján mosollyal kiáltotta: „Rezedát!" Meghökkentem. Nem az volt a bajom, hogy a legerősebb kistörpét kellett leöntenem, hanem az, hogy Rezeda nem volt elég értelmes. Tartottam tőle, hogy még a tiszta, kárörőm nélküli tréfától is megsértődik. Mégsem akartam meghátrálni a bizonyítás elől. Kutykuruttyot azonban már Rezeda megérkezése előtt beküldtem a házba, hogy onnan is megfigyelheti, mi történik, mert ha véletlenül kárörömmel a szemébe nevet, ez a vasgyúró mindkettőnket palacsintává lapít.

Rezeda, amikor a feje búbjára ömlött a víz, gyorsan felnézett a fára, aztán még gyorsabban az arcomra kapta a tekintetét. Sajnáltam, hogy nem mondhattam mindjárt Kutykuruttynak: „Látod Kutykurutty, ez az a fontos pillanat, amelyben megtudja, tiszta tréfa történt-e vele, vagy pedig bántalom, rosszaság."

Természetesen nyomát sem látta rajtam a kárörömnek, és már át is vette vizsgálódó arca az enyémről a mosolygást, aztán göccentet egyet-kettőt, kivette kezemből a zsineget, emelgette a vödör alját, és a sok göccentésből egyszerre csak nevetés, majd harsány hahotázás lett. A vállamra csapott: „Hát ez remek! Te Moha! Ezt én is megcsinálom, méghozzá tüstént." És rohant haza.

Kutykurutty lassan odajött hozzám. Komoly volt, hallgatott egy ideig, aztán így szólt: „Hát igen."

Biztos voltam benne, nem hiszi már, hogy nem létezik tiszta tréfa. Ezentúl nem azért fog megtréfálni valakit, hogy megbántsa, hanem azért, hogy a kedves mókázás remek fűszerével ízesítse, dúsítsa az életét. Éppen ezért már egy csöpp bizalmatlanság sem moccant bennem, amikor a nyári szünet közepe táján ezzel fogadott a játszó tisztáson: „Csuda jó tréfát tudok! Csináljuk meg valakivel!" Elmagyarázta nekem a tréfát, én meg elhívtam egy percre az okos Pojácát a „Hol az olló" játékból: „Gyere, Pojáca! Jövendőt mondunk neked!" Vizsgálgatni kezdtem a tenyerét, és derűs arccal jövendöltem neki: „Nagyon sok örömben lesz részed, a jövő nyáron pónilovat kapsz. Tizenöt éves korodban, ha sorsjegyet veszel, megnyered a főnyereményt. Húsz éves korodban bányát fogsz fölfedezni itt Törpeháza közelében, nem látom világosan, hogy aranybánya, vagy gyémántbánya lesz-e." Ekkor elkomorítottam az arcom: „A közeljövőben azonban sajnos – még sóhajtottam is – hajaj! A közeljövőben egy nagy csapás fog érni." Ebben a pillanatban már érte is Pojácát a megjósolt nagy csapás. Kutykurutty ugyanis már előbb a háta mögé somfordált, és most teljes erejéből lapockán csapta. Látszott Pojácán, hogy sokallja az ütés erejét, a tréfa azonban tetszett neki. Nevetett hát egyet, s kiáltotta: „Jó!" – és már futott is vissza „Hol az ollót" játszani.

Figyelmeztetni akartam Kutykuruttyot, hogy máskor kisebbet üssön, de attól, amit hallottam és láttam, torkomon akadt a szó. Kutykurutty ugyanis kárörömtől rekegő hahotával Pojáca után szaladt, elébe ugrott, kezét a szétterpesztett térdeire támasztotta, és közvetlen közelről belenevetett az arcába. Pojáca egy pillanatra csodálkozva nézte Kutykuruttyot, a tekintete ugyanazt az érzést fejezte ki, amit e pillanatban magam is érezni kezdtem Kutykurutty iránt. A szánakozást! Majd kikerülve az útjában állót, továbbment a játszók felé.

Kutykurutty visszacsellengett hozzám, és kedvetlenül mondta: „Hát ez nem sikerült! Nagyobbat kellett volna csapnom rá!" Ezen már elmosolyodtam, persze szomorúan. „Túlságosan is nagyot csaptál rá, Kutykurutty! Akkorát, hogy még én is érzem!"

Ettől kezdve nem bírtam barátomnak nevezni, és amikor megkérdezte tőlem, miért nem nevezem annak, azt feleltem: „Mert nincs benned irántam baráti érzelem, örülsz neki, ha pórul jár valaki."

Csodálkozva bámult rám: „Attól még a barátod lehetek! Magad is mondod, hogy *valaki!* Annak még sohasem örültem, ha te jártál pórul."

Lassan válaszoltam, hogy jól megértse: „Bármennyi és bármelyik kistörpe bajának örülsz is, az összes kistörpéket megbántod vele. Aki nem barátja mindenkinek, nem lehet barátja senkinek, legfeljebb cimborája!"

Ezen olyan mélyen és komolyan elgondolkodott, hogy fellobbant bennem a remény, megérti még valamikor azt is, hogy tisztességes kistörpe csakis tiszta tréfát enged meg magának. Vagyis nem azért tréfál meg valakit, hogy megbántsa, hanem azért, hogy a kedves mókázás remek fűszerével ízesítse, dúsítsa az életét.

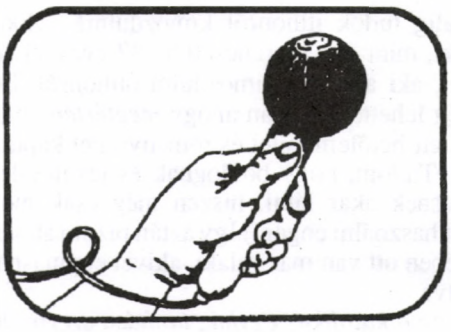

„Most lettem felnőtt”

Interjú Rahner Ritával

Elvált, öt gyereket nevel egyedül, látszatra kiegyensúlyozott, jókedvű. Vajon tényleg csak látszat ez, vagy a hétköznapok valósága? Beszélgetésünkben főként erre a kérdésre keressük a választ.

Először talán mondj valamit a múltadról. Miért Bokor-közösségbe jársz?

Körülbelül 15 éve tartozom közösségbe. Hogy mi tart a Bokorban, Bokor-közösségben? Az, hogy közvetlenül Istenre nézhetek. Nem kényszerülök emberi elvárások, szokások, dogmák akaratom elleni betartására. Nem kell elfogadnom azt, amivel nem értek egyet, hanem mindig önmagam maradhatok. Lehet saját véleményem és azt tiszteletben tartják. Ugyanakkor rengeteg olyan ismerősre és barátra találtam — Bokor-ünnepek, lelkigyakorlatok és egyéb programok alkalmával —, akik arra ösztönöznek és motiválnak gondolkodásmódjukkal, életükkel, hogy egyre közelebb akarjak kerülni Istenhez. A barátságok, beszélgetések, összejövetelek segítenek engem az evangélium megértésében, elmélyítésében és a továbblépni akarásban, miközben szabad és nyitott maradhatok Isten felé.

Mindenki legnagyobb megdöbbenésére Tibor, a férjed néhány éve elment tőletek. Hogyan tudtál akkor talpon maradni, és mi van most?

'93 januárjában történt, hogy Tibor elment.A mi házasságunk nem romlott meg, hanem Tibor részéről felmondta a szolgálatot. Számomra váratlanul és hirtelen. Nem lesz könnyű felidézni azt az időszakot, mert bár a tényekre konkrétan emlékszem és az élményre is, hogy borzalmas volt legalább másfél évig, azóta azonban annyit változtam, és ezáltal a körülményeim, életem, környezetem is, hogy nehéz visszahelyezkednem abba a kétségbeejtő és kilátástalan helyzetbe.

Tehetetlenség, keserűség, kiszolgáltatottság, reménytelenség, elhagyatottság, félelem. Ezt éreztem. Elveszett a biztonságérzetem, összenyomott a lelki és fizikai teher súlya (Ráadásul építkeztünk és a gyerekek még nagyon kicsik voltak.) Egycsapásra többszörösére nőtt a felelősségem is. Tibort nem tudtam elviselni. Amikor megjelent, teljesen elvesztettem az önkontrollomat. Nem volt önuralmam. Teljes volt bennem és körülöttem a káosz. Tele voltam levezethetetlen feszültségekkel. Látni se bírtam. Megalázónak éreztem azt, hogy elhagyott, hogy „lecserélt”. Kétségbeesetten őrlődtem saját gondolataim között. Eszembe jutottak dolgok, amiket a házasságunk alatt nem jól tettem, nem úgy reagáltam, nem úgy viseltem el, nem úgy éltem, ahogy kellett volna. Ráébredtem sok hiányosságomra is. A szörnyű az volt ebben, hogy mindezeket a „hibákat” *nem* szándékosan, *nem* tudatosan követtem el. Én a 10 év alatt a mindenkori énem legnagyobb szeretetét adtam a házasságunkba, s most egyszeriben ott álltam tehetetlenül és végtelen magányosan. Ezt a „büntetést” túlságosan nagynak és igazságtalannak találtam. *Istentől?*

Viccelsz? Dehogyis! Tibor részéről! Soha életemben eszembe nem jutott, hogy kudarcaimért, elrontott dolgaimért, problémáimért Istent tegyem felelőssé, vagy bármi rosszat az Ő büntetésének véljek. Ezek saját tudatos vagy nem tudatos cselekedeteim következményei. Az viszont már Isten szeretete és jelenléte az életemben, hogy az ilyen esetek után le tudom vonni a tanulságot és tovább tudok lépni.

Szóval az az őrület, ahogy a történtek után Tiborral viselkedtem, illetve viselkedni tudtam, bántott és elkeserített. Éreztem, hogy azért ez nem normális dolog, észhez kell térnem valahogy. Hónapokig tartott ez a krízishelyzet, mire végre szép lassan sikerült összeszednem magam, kezdtem reálisan látni a helyzetem, tisztultak a gondolataim. Elfogadtam, amit Tibor tett, és változni akartam. Élni, új életet kezdeni. Persze az érzéseim és érzelmeim egyelőre messze lemaradtak a belátásomtól, a bennem megindult pozitív változásoktól. Így Tibornak továbbra sem volt nagy élmény velem találkozni, amikor jött a gyerekekhez, de amikor nem volt velünk, nem láttam, akkor már egyre kiegyensúlyozottabb voltam.

Ahogy a változás megindult bennem, körülöttem is minden élni kezdett. Sok új ismeretség, barátság született. Bölcsebb lettem. Rájöttem, mit is jelent a feltétel nélküli szeretet, a másik szabadságának tiszteletben tartása, a lényeges és lényegtelen megítélése. Nagyon tanulságos és hasznos felfedezéseket tettem, amikért nem győztem hálát adni. Aztán ritkulni kezdtek a veszekedéseim, ami eleinte abból adódott, hogy amikor ő jött, én mentem, aztán meg megkértem, hogy ne jöjjön, inkább vigye el a gyerekeket.

Tehát kialakítottatok egy olyan életformát, ami számodra elviselhetővé teszi a helyzetedet, s te ezt elfogadod így?

Nem, nem! Dehogyis fogadtam ezt el! Hiszen mondtam, hogy nagyon bántott az, hogy nem tudok normálisan viselkedni Tiborral a belső változásaim és felismeréseim ellenére sem. Ezt nem hagyhattam annyiban. Sokat imádkoztam, kértem Istent, hogy megváltozzam, mert így nem éreztem jól magam a bőrömben. Kisütöttem, hogy az indulataim arra vezethetők vissza, hogy a személyes életemet kilátástalannak és sok szempontból reménytelennek érzem és ezért a tudatalattimban Tibort teszem felelőssé. S ekkor egy fiatal, bölcs pap barátommal beszélgetve megvilágosodott a probléma lényege: én próbálok az evangélium szerint élni, istenhívőnek tartom magam, de a hitem lényegét soha nem érezte a szívem. Azt, hogy minden csak akkor válik élővé, igazzá, ha BÍZOM, feltétel

nélkül bízom Alkotómban, az Ő szeretetében és abban, hogy boldognak akar látni engem. *Személyes istenkapcsolatom lett!* Azóta tudom és érzem azt, hogy *Isten mindaz, ami bennem jó.* Mindaz a szépség, szeretet, szabadság, ami a lelkemben lakik. Ez Ő. Megtértem! Megváltozott bennem minden. Így aztán Tiborral is fokozatosan javult a kapcsolatom. Beszélgetünk, jöhet, amikor akar. Nem bánt, nem fáj semmi vele kapcsolatban. Nem jut eszembe múltbéli sérelem és elfogadom a jelenét. Nincs bennem önigazság keresése, önérzet, dac kettőnk közös múltjával kapcsolatban. Azt hiszem, ezt nevezik *megbocsátásnak.* Jó érzés. Azóta ha pocsék hangulatban vagyok, inkább kerülöm vele a találkozást, vagy csendben maradok, nehogy rajta vezessem le a bennem lévő feszültséget és ezzel újra kárt okozzak.

Szóval FELNŐTT lett belőlem. A helyzetem megérlelt. Már tudom, ki vagyok, mit képviselek, mit gondolok, mire törekszem. Az ember személyisége 3 éves kora körül kezd kialakulni, amikor saját akaratának tudatában lesz. Ahhoz azonban, hogy tudjam, mit akarok, tisztában kell lennem önmagammal, ismernem kell magamat, hogy személyiségem egyéniséggé tegyen. Én ez alatt a négy év alatt lettem tudatos emberré. Tudom, hogy Istennek célja van az életemmel. Törekszem múltbéli tapasztalataimat beépíteni a jelenembe, és hiszek a jövőben.

Ez most itt mind biztosan nagyon hülyén hangzik neked, hiszen már elmúltam 38 éves. Csakhogy az élet minősége nem kortól függ. Pont az a csodálatos benne, hogy amíg élek, nincs késő újrakezdeni. Az én életem most kezdődik, én most nőttem fel.

Mi az, ami különösen nehéz egyedül?

A társnélküliség. Ez a legérzékenyebb pontom. Nagyon igényelném a biztonságérzetet, szeretetet, érzelmi kapcsolatot. Próbálom jól végezni a dolgom nap mint nap a munkahelyemen és otthon is. Vannak kedves, jó ismerőseim, barátaim, néha udvarlóim is. Mégis, mire este elül a gyerekzsivaj, csak az égig érő magány marad, a szívet tépő hiányérzet, a fáradt szívű, nehéz éjszakák. Gondolatok, töprengések: hogy ma is kiosztottam minden szeretetet, ami bennem volt, de a barátaim, ismerőseim figyelmessége, kedvessége *nem pótolta* a házastárs *szeretetét.* Örömem leltem mindegyik csodagyerekemben, de az ő belém vetett bizalmuk *nem pótolta azt a biztonságérzetet,* amit egy házastárs jelent. Éreztem jóleső melegüket, amikor megöleltem őket, de az ő melegségük *nem pótolta* a házastárs *velem eggyé váló melegségét.* Voltak kudarcaimban vigasztaló, tanácsot adó szeretett ismerőseim, de az ő szolgálatkészségük *nem pótolta* a házastárs *mindent elfeledtető, megnyugtató jelenlétét.* Amikor pedig én segítettem másnak, az én tanácsomra volt szükség, *nem volt, akivel megoszthattam volna ennek örömét.* Fáj az, hogy amikor nekem megadatott, hogy társam legyen, nem tudtam azt méltóképpen értékelni, mert nem tudtam, hogyan kell JÓL szeretni. Nem tudtam, értettem, éreztem, hogy ő és én csak együtt vagyunk az életem, és semmiféle más elfoglaltság nem előbbrevaló kettőnk szeretetkapcsolatánál.

Újrakezdenéd-e az életed valakivel?

Abban az első másfél-két évben, amikor a válsághelyzetből próbáltam kilábalni, bizony teljesen reménytelennek és kilátástalannak éreztem, hogy a „társprobléma" valaha is megoldódhat még az életemben. Ennyi idősen és ilyen háttérrel.

És most hogy gondolod?

Úgy, hogy amikor azt gondoltam: „Jaj de szerencsétlen vagyok! Itt maradtam 37 évesen, elváltan. Öt gyerekem van, ráadásul alig tudok itthonról kimozdulni!", akkor úgy is néztem ki, mint egy szerencsétlen, 37 éves, elvált nő öt gyerekkel, aki alig tud kimozdulni otthonról. Lehangoló jelenség lehettem. Aztán ahogy *megtértem,* meg utána *felnőtt* is lett belőlem, hitet és reménységet kaptam Istentől erre is. Tudom, hogy boldognak és testileg-lelkileg egészségesnek akar látni, hiszen még csak most fog tudni igazán használni engem! Így aztán bízom abban, hogy az Ő tervében ott van már valaki, akivel egymásnak vagyunk kitalálva.

Azt tudod, hogy a katolikus egyház tanítása szerint ha elvált vagy is, a házasságod érvényes marad, mert Isten előtt fogadtatok örök hűséget egymásnak. Így új kapcsolatod sem lehet, mert az házasságtörésnek számít?

Volt tavaly egy fiatalember, akivel régi jó barátok voltunk. Egyszercsak elkezdett nekem udvarolni, és nagyon egymásba szerettünk. Egy-két hónap után azonban egyre jobban kezdte őt bántani a lelkiismeret amiatt, hogy elvált vagyok. Sokat beszélgettünk erről a témáról, és bár érvelni nem tudott a dogma létjogosultsága mellett, ellene viszont ő maga rengeteg érvet fel tudott is sorakoztatni, a vége mégis az lett, hogy képtelen volt átlépni önmagában ezen a problémán. Így aztán, bár nagyon szerettük egymást, harmonikus volt a kapcsolatunk, és éreztük, hogy egymáshoz tartozunk, mégis erőszakkal és tudatosan abba kellett hagynunk, mert ezt ő nem tudta így csinálni. Két ember boldogsága veszett el amiatt, hogy az egyházi törvények uralkodnak a lelkiismeretén és az érzelmein, és *nem tud* szabadulni ezektől a törvényektől. Hihetetlen, mégis valóság. Az utóbbi időben több olyan élményem is volt, sajnos, amelyek kapcsán döbbenten állapítottam meg hogy nagyon sok olyan ember van, akik számára az egyházi tanítás, a vallásosság felette áll és korlátozza a lelkiismereti szabadságát, érzelmeit. Nincs személyes istenkapcsolatuk, mert nem tudnak és nem mernek önmaguk lenni. Nem merik elengedni a vallási kapaszkodókat, mert akkor gondolkodniuk kellene, felelősséget vállalni, esetleg átértékelni és felülbírálni az eddigi hitüket, életüket, és megváltozni. Így pedig csak engedelmeskedniük kell. Többeknél az az érzésem, hogyha a vallásosságát kihúznám a lába alól, összeomlana az élete. Számomra az a riasztó ebben, hogy erről nem is tehetnek! Vajon ki a felelős ezekért az emberekért?

„A dogma az igazság és a személyiség ellensége. Így szólít meg: 'Ne gondolkozz! Légy kevesebb a személyiségednél!' A dogmába beletemetett eszmék lehetnek bölcsek és jók, maga a dogma mégis rossz, mivel gondolkodás nélkül minősítik jónak. A legtöbb vallásos gyakorlat fő aktusa: Gyermekszinten elfogadni a tekintélyelvű dogmát" — írja Thomas Harris pszichiáter.

De most visszakanyarodok az eredeti kérdésedhez. Egész életemet Isten előtt élem. Minden gondolatom, cselekedetem, beszédem Őelőtte zajlik, függetlenül attól, kik hallják vagy látják. A felelősséget is vállalom mindenért Isten előtt. Úgyhogy az én istenkapcsolatom nem emberek alkotta előírásoktól függ. Én tudom, hogy Isten megbocsátott nekem, hiszen őszintén, nyitott szívvel, magamtól álltam eléje. Ez a megbocsátás nekem azt jelentette, hogy tiszta lappal indulhatok és kezdhetek új életet. Azaz nyugodtan szerethetek és szerethetnek, akár egy új házasságban is. Azt hiszem, Jézus is ezt a fajta megbocsátást képviselte. Ez nekem elég. Az általad említett dogma számomra nem más, mint egy személytelen törvény, amely anélkül ítélkezik felettem, hogy ismerné az életemet. Milyen jogon tagadja meg tőlem a megbocsátást

és a lehetőséget, hogy a házasságomban elkövetett és felismert hibákat egy következő kapcsolatban jóvátehessem? Milyen jogon tart méltatlannak arra, hogy szeressek és szeressenek, ha nem ismer engem? Ennek az egésznek sem Istenhez, sem Jézushoz nincsen köze, mert pont a lényeg hiányzik belőle: a megbocsátás, megértés, szeretet, emberség, lélek!

Akkor számodra mi a vallás és a hit?

Húsz éves koromtól úgy tanulmányoztam a szentírást, hogy Jézus tanítását mindjobban értsem, és az elfogadott értékeket próbáltam beépíteni az életembe. 35 éves koromig azt hittem, hogy ez az életforma csak bizonyos vallásos keretek között működik. S bár ez alatt az idő alatt is előfordult, hogy néhány, számunkra (akkor még a férjemmel) az evangéliummal nem egyező egyházi előírást nem tartottunk be, mert nem tudtuk azt elfogadni (pl. gyerekkeresztség), azért nagyjából megfeleltünk az egyházi tanításnak. Aztán Tibor elmenetele után a nagy kulimászban éreztem meg azt, hogy mennyi kötelező előírás és szabály van az én vallásos életemben, amik miatt nem tudok előbbre jutni. Felfedeztem magamban, hogy nem vagyok tisztában önmagammal és a valósággal sem. Skizofréniában éltem. Méricskéltem, szabad-e azt gondolnom, amit gondolok, szabad-e azt éreznem, amit érzek, szabad-e, hogy eszembe jusson az, ami az eszembe jutott. Aztán megismertem egy „gátlástalan", de mély gondolkodású férfiút, akinek hatására áttörtek bennem ezek a vallásos gátak, és önmagam lettem. Így aztán most azt hiszem, válaszolni is tudok a kérdésedre, bár úgy gondolom, hogy eddig sem volt szó másról a beszélgetésünk alatt, csak a hitemről és a vallásomról. Tolsztoj azt mondja: „A vallás az ember kapcsolata az Istennel. Méghozzá értelmével és ismereteivel egyező kapcsolata az őt körülvevő, végtelen élettel. A hit nem meggyőződés, hanem sajátos szellemi állapot. A hit azt jelenti, hogy az ember tudatában van a világban elfoglalt helyzetének, ami aztán meghatározott cselekedetekre kötelezi."

„Nem vallás-e minden tett és minden gondolat? Ki választhatja el vallását cselekedeteitől, hitét az elfoglaltságaitól?" „Mindennapi életed a Te templomod és vallásod. Valahányszor belépsz, vidd magaddal mindenedet." Ezek pedig Kahlil Gibran gondolatai.

Ha nyitott szívvel élek a világban, teljesen mindegy, milyen felekezethez tartozom, vagy hogy azt, ami jó és érték, Jézustól, Weöres Sándortól, Tolsztojtól vagy éppen Mari nénitől tanulom-e meg, fő az, hogy előbbre vigyen, segítsen megvalósítani azt, amiért megszülettem, amiért Istennek fontos vagyok.

A gyerekek?

Szépek, okosak, szeretem őket. De most nem erre vagy kíváncsi, gondolom.

Nagyon meggyötörte őket a válásunk, különösen az elején, amikor még én sem voltam normális. Azóta, hogy megváltozott köztünk a kapcsolat Tiborral, a gyerekek is kiegyensúlyozottabbak lettek, elfogadták a helyzetet, beleszoktak az új életformába. Sokat beszélgetek velük mindenféléről, akár a válásunkról is azért, hogy érezzék, mindent nyugodtan kimondhatnak, ami a szívükben van, ami a szívüket nyomja. Kell, hogy tudják, a felnőtt is elronthat dolgokat, hibázhat, tévedhet, és a gyerek gondolatai is lehetnek fontosak, értékesek. Lehet véleményük, és nem kell azt gondolniuk és hinniük, amit én. Ezáltal oldódnak a kétségeik, bizonytalanságaik, amiket nem tudnak még feldolgozni. Nyugodtan és szabadon tarthatnak kapcsolatot az apukájukkal, és az apukájuk is velük. Így láthatják és érezhetik, hogy biztonságban vannak, nincs mitől féliniük. Hiszem, hogy ezzel az igyekezetünkkel (apukájukkal közösen) sikerül bennük begyógyítani a sebeket, és szeretetünkkel feloldani meg nem fogalmazott szorongásaikat.

Garay András

Helmut Th. Rohner

A piros ponton

Egyikük azonban visszafordult

Jézus a Jeruzsálembe vezető úton átvonult Szamária és Galilea határvidékén. Amikor be akart térni az egyik faluba, tíz leprás jött vele szemben. Megálltak távol, és így kiáltottak: Jézus, Mester, légy irgalmas hozzánk! Amikor meglátta őket, azt mondta nekik: Menjetek, mutassátok meg magatokat a papoknak! Miközben a papokhoz mentek, megtisztultak. Egyikük azonban, amikor látta, hogy meggyógyult, megfordult, és hangos szóval dicsérte Istent. Jézus lábai előtt a földre vetette magát, és köszönetet mondott neki. Ez az ember szamaritánus volt. Jézus ekkor azt mondta neki: De hiszen mind a tízen megtisztultak! Hol van a többi kilenc? Senki sem fordult vissza, hogy tiszteletet adjon Istennek, csak ez az idegen? Majd így szólt hozzá: Állj föl és menj! A te hited segített rajtad (Lk 17,11–19).

Három pontot rögzíthetünk ebben az elbeszélésben: egy kéket ott, ahol a tíz leprás találkozik Jézusal, egy zöldet ott, ahol a papok találhatók, és egy pirosat valahol a kettő között.

Mi történik a kék ponton?

A kék ponton *minden pontosan az előírások szerint történik.* Jézus a falun kívül találkozik a leprásokkal, akiknek csak a városokon és falvakon kívül szabad tartózkodniuk. Tehát az előírásoknak megfelelően viselkednek.

Távol állnak meg. A fertőzés veszélye miatt nem szabad a többi emberhez közeledniük. Tehát az előírásoknak megfelelően viselkednek.

Jézus általában nem fél az érintésektől. Megérinti a betegeket, amikor meggyógyítja őket, még ha ezáltal „tisztátalanná" válik is (Lk 5,13). Most azonban ő is távolságtartóan megáll, és odakiáltja a leprásoknak: „Menjetek, mutassátok meg magatokat a papoknak!" A kék ponton Jézus is az előírásoknak megfelelően viselkedik.

Minek kellene történnie a zöld ponton?

A zöld pont reményt ígér, nagy reményt. A leprásokat kizárták az emberek közösségéből. Gyógyulásukra igen csekély esély volt. Így aztán tudták: „Hosszú időre, talán örökre elszigeteltségben kell élnünk. Nem szabad lakott területre mennünk, nem szabad senki közelébe kerülnünk, senkit sem szabad megérintenünk és minket sem szabad megérintenie senkinek. Egyáltalán emberek vagyunk még? Tulajdonképpen már nem, hiszen csak a többi emberhez való közelség tesz minket emberekké."

A leprások azt remélték, hogy a zöld ponton *életfontosságú dokumentum* birtokába jutnak. Ha a papok kiállítják nekik a szakvéleményt, hogy meggyógyultak a leprából, akkor visszaveszik őket a többi ember közösségébe, akkor ismét emberek lehetnek az emberek között. A többiek már nem kerülnék őket, nem félnének tőlük. Szabad lenne ismét gyöngéden megsimogatniuk, szorosan átkarolniuk, szenvedélyesen csókolniuk másokat. És szabad lenne mások gyöngédségét is elfogadniuk.

A leprások csak egy papírt kaptak a zöld ponton. De ez a papír útlevél volt az életre; olyan útlevél, amely följogosította őket arra, hogy mostantól ismét szabad, korlátlan emberi életet éljenek. A zöld ponton úgyszólván az történt, hogy nem-embereket ismét emberekké nyilvánítottak, nyilvánosan ismét beiktattak teljes emberlétük jogaiba.

A zöld ponton állnak a papok. A rájuk bízott hivatal állítólag ellátja őket a szükséges illetékességgel. Az effajta illetékességet természetesen joggal kétségbe lehetne vonni, de nem szabad. A vallási rend, amely — többnyire alighanem túlságosan könnyedén — Istenre hivatkozik alapítójaként, nem teszi lehetővé.

A papok itt olyan felelősséggel bírnak, amely elsősorban a közre, a nép egészségére vonatkozik. Kétes esetben tehát lelkiismereti okokból az egyén ellen és a nép javára kell dönteniük.

A papok az adott törvényekhez igazodnak. *A zöld ponton is minden az előírásoknak megfelelően történik.*

Mi történik a piros ponton?

A szövegben ez áll: „Miközben a papokhoz mentek, megtisztultak." A piros pont ott van, ahol megtisztulnak, ahol észreveszik, hogy egészségesek, meggyógyultak. A tízből kilenc egyszerűen továbbmegy. Hiszen csak az történt, ami várható volt. Ha Jézus a papokhoz küldte őket, akkor ennek a parancsnak csak úgy volt értelme, ha az odavezető úton meggyógyulnak. Fontos volt, hogy továbbmenjenek, hiszen a hivatalos szakvélemény nélkül nem volt szabad és nem lehetett ismét fölvenni őket az egészségesek közösségébe. Igazolás nélkül a gyógyulás hatalmas megkönnyebbülést jelentett volna ugyan fizikai, azaz testi síkon; emberi síkon azonban nem fejthette volna ki a hatását. És mit mondott nekik Jézus? Még a fülükbe csengett: „Menjetek, mutassátok meg magatokat a papoknak!" Azt tették, amit a törvény előírt. Azt tették, amit Jézus parancsolt nekik.

A tíz közül egy másképp reagált; megfordult, dicsérte Istent, Jézus lábai elé vetette magát és köszönetet mondott neki. Így tett, amikor látta, hogy meggyógyult. Nem kellett sokáig mérlegelnie a dolgot. Spontánul cselekedett. Azt tette, amit a szíve diktált.

Ez az egy észreveszi: „Egészséges vagyok, meggyógyultam." Személyes helyzete ennek folytán hirtelen egészen más lett. Érzi, úgyszólván ösztönösen, hogy „most már nem érvényes, amit *korábban* mondtak nekem. Most új helyzetemnek megfelelően kell döntenem." És önállóan dönt. Felnőtt emberré válik. Vállalja a felelősséget a döntéseiért, magáért az életéért. Megszabadult minden gyámkodástól. Többé nem fogadja el a külső meghatározottságot. Immár nem *történik* vele az élet, hanem maga *éli* az életét.

Tréfásan azt mondhatnánk: Azért válik jó kereszténnyé, mert nem engedelmeskedik. De ezt bizonyára másképp kell pontosabban megfogalmazni. Már nem engedelmeskedik vakon a külső tekintélyeknek, hanem egy belső hangnak engedelmeskedik, amelyet eddig alighanem még nem hallott ilyen tisztán.

Ennek az egy leprásnak a viselkedésében *minden külső tekintély viszonylagossá válik: Jahvéé is,* aki Mózes törvénye mögött áll, és *Jézusé is,* aki a papokhoz küldte őt.

Nem nehéz elképzelnünk, hogyan játszódik le ez a változás a meggyógyultban. Beteg volt. Gyógyíthatatlan beteg. Kitaszították az emberek közösségéből. Valamiképpen „már-nem-ember" volt. A gyógyulás után leírhatatlan boldogságérzés árad szét benne tetőtől talpig, és betölti minden tagját. És ekkor hirtelen minden más jelentéktelenné válik számára. Fütyül a papok papírjára. Ismét ember. Tudja ezt. Érzi. Nincs szüksége hozzá igazolásra. Pláne nem valami külsőre.

Persze nemcsak a psziché változása ment végbe ebben az emberben, nemcsak a pszichikai fejlődés új lépcsőfokára lépett. *Ennek a változásnak köze van e férfi hitéhez is.* Mihelyt észrevette, hogy meggyógyult, Istent dicsérte. Meg volt győződve róla: „Isten gyógyított meg engem." Emelt hangon dicséri Istent. Nem képes magába fojtani az üdvösség tapasztalatát. Egy belső ösztönzésnek engedelmeskedve világgá kell kiáltania, énekelnie, táncolnia. Jézus lábai előtt a földre veti magát. Tudja, azaz hitbéli bizonyossága van arról, hogy „ez által a Jézus által adta meg nekem Isten a gyógyulást". Nem keres már külső igazolást. Aki nem hiszi el, hogy beteg volt és most egészséges, az hadd gondoljon, amit akar. Ő biztos a dolgában. Fölötte áll minden kétségnek.

Öt rövid megjegyzés

* Amikor ez az egy leprás eljutott a piros ponthoz, megtért. Az evangélium gyakran beszél a *megtérés* követelményéről, de mi, modern emberek gyakran nemigen tudunk mit kezdeni a „megtérés" (visszafordulás) szóval. Talán világosabban körvonalazódik a megtérés evangéliumi követelménye, ha arra gondolunk, mi zajlott le ebben az egy leprásban, amikor észrevette, hogy meggyógyult.
* Ez az ember *szamaritánus* volt, olyasvalaki, aki nem nagyon ismerte Mózes törvényeit, ennélfogva nem is követte őket olyan pontosan, mint korának jámbor zsidói. Ez sok modern emberre emlékeztet minket, akik távol állnak ugyan az egyháztól, de bizonyos pontokon sokkal jobban és könnyebben megértik Jézus kívánalmait, mint a jámbor katolikusok, evangélikusok vagy ortodoxok.
* A tíz leprás alighanem azért talált egymásra, mert a megosztott szükség csak fele szükség, mert a közösen elviselt szenvedés szolidaritást is teremthet, és mert a kitaszítottak rendkívül nehéz helyzetét valamivel könnyebben lehetett közösen elhordozni. Együtt vonultak át a vidéken. Együtt szólították meg

Jézust, irgalmasságát kérve. Együtt indultak útnak a papokhoz. A piros ponton egyikük visszafordul, a többi továbbmegy. A szolidaritás megtagadása? Ez bizonyára hamis értelmezés lenne. Alighanem inkább arról van szó, hogy ez az egy a piros ponttól kezdve *nem veti alá magát a „klikk kényszerének”*. Meghozza a saját személyes döntését. A saját útjára lép. Rá „kell” lépnie. Nem tehet másként. Belső szükségszerűségből fakadóan tesz így. El „kell” utasítania a jóindulatú tanácsokat, hogy cselekedjék úgy, mint a többiek.

* Talán jó, ha most megkérdezzük önmagunkat, *mit tanácsoltunk volna ennek a jóembernek* a piros ponton. Sokan talán világossá tettük volna számára: Legyen eszed, menj tovább! Szerezd be azt a dokumentumot, amelyre nagy szükséged lesz. Ha most megfordulsz, engedetlen és hálátlan is leszel Jézussal szemben, aki jót akart neked, amikor a papokhoz küldött. Aztán még mindig visszatérhetsz Jézushoz, hogy köszönetet mondj neki. Talán a többiek is visszamennek veled együtt, hogy köszönetüket fejezzék ki, ha kezükben lesz a jövendő életüket biztosító papír.
* Ha valaki annyira kiemeli a „piros pontot” ebben a bibliai igében, ahogy mi tettük itt, könnyen előfordulhat vele, hogy a Bibliában járatos hallgatók megkérdezik tőle: *Valóban ez áll a szövegben?* Jellemző, hogy ezen a ponton mindig „átsiklottunk”. Amit (tudatosan vagy tudattalanul) nem akarunk észrevenni, azt egyszerűen nem látjuk, egyszerűen nem olvassuk. Fantáziánkban rögtön és észrevétlenül rögzül a tíz leprás képe, amint mind a tízen elmennek a papokhoz, és csak egyetlen tér vissza *azután* Jézushoz, hogy köszönetet mondjon neki. — Ez az egy hálás ember mellesleg komoly figyelmeztetés mindnyájunknak, akik oly könnyen elfelejtjük vagy elhanyagoljuk a köszönetet.

A második piros pont

A kék és a zöld ponton minden pontosan az előírások szerint zajlott. A piros ponton már semmi sem zajlott az előírások szerint.

Jézus aligha maradt állva a kék ponton, azaz ott, ahol a tíz leprással találkozott. Úton volt egy faluba, ahová aztán bizonyára el is ment.

Nem tudjuk, *hol talált rá Jézusra* a meggyógyult és visszatért szamaritánus. Mégis bizonyos, hogy vázlatunkban második piros pontként kell bejelölnünk ezt a helyet.

Jézus rögtön megkérdezi: „De hiszen mind a tízen megtisztultak! Hol van a többi kilenc?” Azt felelhetnénk: Még úton vannak a papokhoz, vagy éppen ott vannak a papoknál. Kilenc férfi megvizsgálása időt vesz igénybe.

Jézus tovább kérdez: „Senki sem fordult vissza, hogy tiszteletet adjon Istennek, csak ez az idegen?” Jézus megrója a kilencet, akik továbbmentek, jóllehet ő maga küldte őket a papokhoz. Az ő nézőpontjából *csak a meggyógyult szamaritánus cselekedett helyesen*, tehát csak az, aki félúton visszafordult; csak az, aki az új helyzetben minden korábbi utasítást spontánul sutba vágott, és a helyzet újdonságának megfelelően új út mellett, a „visszafordulás, megtérés” mellett döntött. Jézus megerősíti: Ennek a „visszafordulásnak” köze van Istenhez és a meggyógyult hitéhez; Isten tiszteletére történt. Nem csupán a meggyógyult hitte azt, hogy Isten akaratát teljesíti, amikor „önhatalmúlag” a visszafordulás mellett döntött. Jézus is ezen a nézeten van. Megerősíti a meggyógyultat magatartásában, és azt mondja neki: „Állj föl és menj! A hited segített rajtad!”

Egy új ember

A másik kilenc a leprából való meggyógyulás és a papoktól kapott igazolás révén „nem-emberből” ismét **emberré** vált. Ez az egy, a szamaritánus kettős gyógyuláson ment át. **Új emberré** vált. Olyan emberré, aki képes arra, hogy befelé figyeljen, és lényének mélyén meghallja Isten hangját. Olyan emberré, akinek már nem kell megmondani, mit tegyen. Maga is tudja. Spontánul cselekszik, szabadon, harmóniában önmagával és harmóniában Istennel. Szabad ember. Szerető ember. Szeretetre felszabadult ember. Olyan ember, akin már nem lehet gyámkodni. Olyan ember, aki minden tekintélyt viszonylagossá tesz maga körül. Olyan ember, aki felnőttként, saját felelősségére cselekszik. Olyan ember, aki hálás az életéért, az egészségéért, a szabadságáért, azért, hogy szeretni tud. Olyan ember, aki tudatában van annak, hogy az élet, az egészség, a szabadság és a szeretetre való képesség Isten ajándéka. Olyan ember, aki érzékenyen reagál élethelyzeteinek változására; aki a Most feladatait nem a Múlt adottságai és sémái alapján igyekszik megoldani. Olyan ember, aki kész és képes arra, hogy új helyzetekben új utakra lépjen. Nem habozva és szorongva, hanem rögtön és bátran, Istenbe vetett bizalommal, kockázatokra készen és saját felelősségét vállalva. Olyan, mint a talentumokról szóló példabeszédben (Mt 25, 14–30) az első két szolga. Olyan ember, aki világosan tudja: „Szabadságra vagytok hivatva” (Gal 5,13)! És azt is, hogy „szombat” (a törvény) van az emberért, és nem megfordítva (Mk 2,27)!

Egy új közösség

Az a közösség, amely *szabad, önálló, nyitott, felnőtt, hívő és szerető emberekből áll*, nem lesz többé birkanyáj. Testvéri közösség lesz. Olyan, amelyben egyidejűleg figyelnek az egyes nők/férfiak teljes kibontakozására, és annak ápolására, ami mindenkiben közös és mindenkit összeköt. Teljesen komolyan veszik az egyént, a személyiséget, minden egyes nő/férfi egyszeriségét és szabadságát. Nem uniformizálják őket. Ebben a közösségben minden nőt/férfit saját nevén kell szólítani, ahogyan Isten minden nőt/férfit saját nevén szólít. Ebben a közösségben nincs helye az egoista individualizmusnak, a többiek nélkül vagy a többiek rovására gyakorolt önmegvalósításnak. *Az egyénnek nem szabad a közösségen, s a közösségnek nem szabad az egyénen uralkodnia.* Az egyéneknek és a közösségnek egyensúlyban kell lenniük. A konkrét együttélésben és együttműködésben egyszerre öröm és teher a sokféleség. De meg kellene tanulnunk becsülni és szeretni a sokféleséget. Akkor a sokféleség öröme könnyen elviselhetővé teszi a sokféleségből fakadó terheket.

Másképp

Az egyes emberek, az egyházak és a társadalmak is másmilyenek lennének — egészen másmilyenek —, ha több olyan ember lenne, aki a „piros ponton” nem a régi kerékvágásban menne tovább a régi irányban, hanem minden megelőző utasítás ellenére spontánul visszafordulna, és új utakra indulna.

Fordította: g.g.a.

Olvasók fóruma

Ami megmarad, ha összedől a kártyavár

Délután itt járt nálam egy barátom, akit felháborít az „Érted vagyok" 1996. augusztusi számában megjelent beszámoló egy 49 éves német evangélikus teológus, G. Lüdemann 1995-ben megjelent *Eretnekek — A korai kereszténység másik oldala* c. könyvéről.

Ismertetést bírálni az ismertetett könyv elolvasása nélkül nem illő dolog. Nem is teszem. Feltételezem, hogy a beszámolót készítő H. Meesmann a könyv írójának szándékai szerint számol be az izgalmat keltő műről, amely miatt a korábbi jelzésekkel ellentétben mégsem indít eljárást az egyházi hatóság. Pedig indíthatna, s elvitathatná az evangélikus egyházban megkívánt hitet attól a Lüdemann nevű evangélikus teológiai professzortól, aki megvallja, hogy lelkiismerete nem engedi, hogy a Hitvallás és a Szentírás talaján álljon.

Valami új kezdődnék az emberiség életében, ha a Hannoveri Tartományi Egyház ezen hitet-el-nem-vitató magatartása egyetemes magatartássá válnék a legkülönbözőbb hitvallású, hannoveri és egyéb helyeken élő egyházakban, vallásokban, Istent közösben keresni kívánó mindenféle alakulatokban.

„Egyedül Jézus" — egyedül Őt kívánja Lüdemann a maga eligazítójának. Mivel sajátmagamat olyannak tapasztalom, aki szeretné önmagát nem becsapni, hasonló jószándékot kész vagyok feltételezni valaha élt, mostani és jövendőbeli embertársaimról egyaránt. Ennek folytán mélyen meg vagyok győződve, hogy azok, akik eljuttattak bennünket oda, hogy legyen szentírásunk és hitvallásunk, nem voltak mimagunknál, nálam, Lüdemann professzornál roszszabb szándékú emberek. Ők is „egyedül Jézust" akarták. Ilyenként találták meg aztán az első két század folyamán azt, amivel a 20. század végén Lüdemann nem tud azonosulni. Az lenne a furcsa, ha azt találták volna meg, amivel azonosulni tud. Nem ilyennek teremtett meg minket az Isten. Fejlődőnek. A 21. század végén élők aligha fognak tudni azonosulni azzal a Jézussal, akire Lüdemann professzor rátalált, vagy majd rátalál. Ha módom volna rá, megüzenném 30 évvel fiatalabb Lüdemann testvéremnek Jézusban: ha az Isten neki is olyan szép kort ád majd, mint nekem, számíthat rá, hogy a jövő század 20-as éveiben aligha fog tudni mindenestül azonosulni azzal, amit mostanában gondol Jézusról. Kellemetlen, nem kellemetlen, de mindenképpen ez az, ami számunkra adva van. Ha gondolkodásra használjuk fejünket, bizony kinőhetjük fiatalabb önmagunkat, professzorok és nem professzorok egyaránt. Egyébként visszakozom: nem üzennék neki semmit, mert bizonyos vagyok benne, hogy tudja nélkülem is, amit üzennék neki.

Nagyobb megértéssel vagyok közös múltunk iránt is, ha egyszer már távolság birtokába jutottam a magam harminc évvel korábbi felfedezéseitől. Nem abszolút, amit előttem mondtak; nem abszolút, amit én találtam ki. Nem, pedig amikor kitaláltam, mélyen meg voltam győződve, hogy nem is lehet másképpen, mint ahogy mondom.

Addig vagyunk Jézusban hívők, amíg Jézusra, az igazi Jézusra akarunk figyelni. Ez így rendben van, de kérdezem: kik? Hát mi, akik emberek vagyunk, és teljeséggel esetleges, hogy a Jézusban hívők közé tartozunk-e vagy a Krisna-tudatúak közé. Esetleges. Azért vagyunk Jézusban hívők, mert Közép-Európában és pl. nem Tibetben születtünk. Ha pedig emberek vagyunk, akkor szükségképpen ki vagyunk téve annak a lehetőségnek, hogy egyetemes emberi értékelés mércéje alá teszünk mindent és akármit, mindenkit és akárkit. Csudával határos ugyan, de csak ránk maradt egy mondat Jézus ajkára adva, amely arról beszél, hogy lesznek, akik überelik Jézust (Jn 14,12). Egy elvet képviselt a Nagy Tanító, amely elv akár Toynbee, akár a mi Hamvas Bélánk szerint az emberi múlt közös hagyománya. Ezt a közöst képviselte Jézus a maga sajátos személyiségének sajátos koordinátapontjaival. A maga individuum ineffabile-jétől, a maga zsidó voltától s a zsidó vallási kultúrától — bizony — nagyon is meghatározottan. Mert mindannyian meg vagyunk határozva génjeinkben az őseinktől, és kultúránkat tekintve még szellemi őseinktől is: azoktól, akiken nevelkedtünk.

Ha Jézust választjuk az Istent megismerni akaró, az ember feladatát kikutatni akaró útjainkon Beatricénknek, akkor génjeinktől és kultúránktól meghatározott önmagunk Jézust fogja sajátosra rajzolni, s e rajz aztán vagy csak magunknak lesz jó, vagy mások haragját–lelkesedését is ki fogja váltani.

Az emberiség a maga eddigi véres és testvérgyilkos útján rendre abszolutizálta vallási elképzeléseit, s ölt a hitéért. Szeretném embertársaimat ölelni hitükért, akármilyen hiten va-

gyok is magam. Ahhoz, hogy ezt megtehessem, feltétel, hogy engedjék ölelni magukat. Akkor engedik, ha örülhetek eredményeiknek anélkül, hogy azonosulnom kellene azokkal. Milyen büszkén tudok barátom, testvérem felfedezésére gondolni, ha elég azokat tudomásul vennem, de festményeiket nem kell feltétlenül szobám falára aggatnom.

Barátomat alighanem Meesmann beszámolójának címe háborította fel, ez a — mint mondják — blikkfangos cím: Hogyan omlik össze egy kártyavár? Azt mondta, hogy nem adhatja e cikket azok kezébe, akik még harmatgyengék a hitben, mint a márciusi krókuszok. Azt hiszem, itt a hiba. Nem nagykorúnak neveljük a felnőtteket sem. Ha minden katolikusnak az idők végezetéig előbb tudomásul kell vennie, hogy a római pápa hit és erkölcs dolgában kétezer esztendő óta egyfolytában képviseli az igazságot, ha minden protestánsnak vagy már hozzájuk közelálló módon nevelt katolikusnak az idők végezetéig tudomásul kell vennie, hogy a szentírás égből pottyant könyv, amelynek minden sora tévedhetelenül képviseli az isteni igazságot, akkor Lüdemann könyvét soha és senkinek nem lehet kezébe adni. De ha elkezdődnék egy új módi, alighanem előbbre jutnánk.

Mi lenne ez? Valami ilyesmi: nem tudjuk, hogy miként vannak a dolgok, de mondjuk el egymásnak, hogy miként képzeljük. Ha megszüntetjük a történelmileg megszülető és vallássá erősödő elképzelések abszolutizálását, megnyílik az út számunkra Isten akaratának megismerése felé. Annak megismerése felé, amit mindegyikünk szívébe beleírt, de amit önzésünkben nem vagyunk hajlandók életünk vezérelvévé tenni. Mit? Szeresd a másik embert úgy, ahogyan magadat szereted! *Ez a mondat marad majd meg*, ha összedől a kártyavár. S a romokból oszlopként fognak kiemlekedni azok az elemek, amelyek tartalmilag azonosak a megmaradóval, az üzenettel, a hagyománnyal, a jézusi örökséggel, ami éppen a jóhír, amely biztosíthatná, hogy élni tudjunk ezen az istenadta Földön.

Bulányi György
piarista

Wigbert Tocha

A társadalom jó lelkiismerete

Börtön, büntetőjog és tettesek

Egyre hangosabbá válik a kemény büntetések követelése. Mindenütt azt hallani, hogy az igazságszolgáltatás túlságosan „tohonya” az erőszakos bűnözőkkel szemben. A bonni Igazságügyi Minisztérium a büntetőjog reformját készíti elő azzal a céllal, hogy a jövőben keményebben büntessék az élet és a testi sértetlenség elleni bűntetteket. Eduard Schmidt–Jortzig igazságügyi miniszter egyúttal le akarja szállítani a vagyon és a tulajdon elleni vétségek büntetésének mértékét. A büntetések effajta „kitárázása” ténylegesen esedékes, ha a büntetőjogot elfogadjuk a bűnözés elleni szankciók eszközének. A jelenlegi klímában mégis félő, hogy az egyik oldalon be fog következni a súlyosbítás, a másikon viszont elmarad majd a büntetés enyhítése.

De alapvető megfontolásokra van szükség. Mert *a börtönbüntetés, emberek elzárása mindig a társadalom tehetetlenségének kifejeződése is.* A bűnösség kérdése döntő előfeltétele annak a jogosultságnak, hogy embereket büntetőjogi perbe fogjunk és elzárjunk — és ha jobban odafigyelünk, akkor ez a kérdés sokkal nehezebbnek bizonyul, mint az egyszerű megoldások.

A kábítószerekkel kapcsolatos bűncselekmények tekintetében egyre inkább teret nyer az a felfogás, hogy a fogyasztók inkább betegek, akiken segíteni kellene. De még a súlyos bűnözők esetében is kétleni kell, hogy a hosszabb — és különösen az életfogytiglani — szabadságvesztés hozzájárul a probléma megoldásához. Sok szexuális bűnöző például, akikről mostanság annyi szó esik, súlyos személyiségzavarban szenved, s közülük nem kevesen maguk is szexuális visszaélés tárgyai voltak gyerekkorukban.

Tehát a tettes lényegileg áldozat? Nem kizárólagosan, ez egyoldalú látásmód lenne; a keresztény felfogásban is létezik a személyes szabadság és a személyes felelősség — de az a nézet is, hogy minden ember megtérhet, senkinek nem muszáj elvesznie, lehetséges az elfordulás a bűntől, s *a kereszténység radikálisan megkérdőjelezi azt a mechanizmust, amely mindig csak a másikban keresi a hibát.*

A kiengesztelődés gondolatát élettel kell megtölteni. Ez az egyik oldalon a jóvátételt foglalja magában, a másikon pedig azt, hogy megpróbáljuk a tettest segíteni és „visszavezetni a társadalomba”, amint ezt a büntetésvégrehajtási törvény is rögzíti. De a segítséggel és a terápiával nagyon csehül áll a helyzet...

Ilyen feltételek mellett *az elzárás csak saját lelkiismeretünk felszínes megnyugtatására szolgál,* hogy tettünk valamit a bűnözőkkel szembeni védelem érdekében; ilyen feltételek mellett érvényben van a milánói bíboros érsek, Carlo Martini tétele: *„A büntetés nem tesz jobbá.”* Martini az evangélium radikális alapállásából kiindulva óvást emel az uralkodó büntetőgyakorlat ellen. „Az elzárás több problémát teremt, mint amennyit megold. A kikényszerített tétlenség, az elszigetelés, a strukturális parazitizmus biztosan nem segítségnyújtás ahhoz, hogy valaki felelősnek érezze magát önmagáért”, mondja félreérthetetlenül. „Minden embernek, a börtönben lévőknek is meg kell kapniuk az esélyt, hogy saját tapasztalatokat szerezzenek, és közreműködjenek a köz javának munkálásában. *A jóvátételnek és az áldozatok kártalanításának a börtönbüntetéstől eltérő formában kellene megtörténnie,* például »kiengesztelődési fórumok« által előmozdított bel- és külföldi békeszolgálat révén.”

„Jövőt és reményt akarok adni nektek” — ennek a bibliai mondatnak a bűnözőkre is vonatkoznia kellene. Értelmetlen utópia? Senki sem vitathatja, hogy a társadalom szociális szétesésének és a többség elszegényedésének klímájában különösen növekedésnek indul a bűnözés. *A bűnözés elleni védekezés királyi útja* az lenne, ha a veszélyeztetett embereknek munkát és perpsektívát adnánk. Amíg ez nem történik meg, a társadalom kettős erkölcsben él. Erre emlékeztet a hollandiai Breda katolikus püspöke, Marinus Muskens is, aki kijelentette: „A katolikus erkölcstanban mindig is az állt, hogy az embernek el szabad vinnie egy kenyeret a pékségből, ha olyan szegény, hogy különben nem tudna életben maradni.”

Kijelentését a felháborodás hullámai követték. Aki bűn nélkül van, az vesse rá az első követ.

Fordította: —n —s

Forrás: Publik–Forum 1996/20

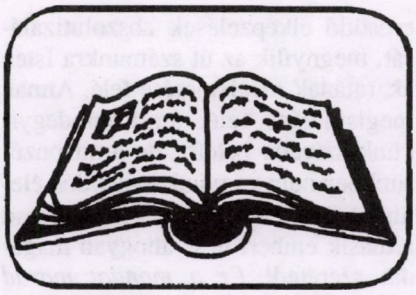

BIBLIA

Az áprilisi elmélkedéseket Vincze József, a májusiakat Lipien Mihály készítette.

Április 6. — Húsvét 2. vasárnapja — Jn 20, 19–31 — Jézus adja vissza a nyugtalan szív békéjét

1. A nagypénteki események után emberileg érthető a tanítványok magatartása: bezárkóztak, mert féltek a zsidóktól.

A köztük megjelenő Jézus tudja, mit kell mondani, hogyan kell köszönni a nyugtalan szívűeknek: „Békesség nektek”. (A hagyományos zsidó köszöntésnek — salom — ugyanez a magyar megfelelője.)

A nagypénteki eseményektől megzavart szívű tanítványoknak a békesség kellett a legjobban. Belső béke nélkül nincs értelmes élet, nincs bátorság, nincs lendítő erő.

2. Az Ó- és Újszövetségi Szentírás szinte ugyanazt mondja a békességről: „Az Úr békével áldja meg népét” (Zsolt 29,11). „Isten békességre hívott minket” (1Kor 7,15). „A szelídek uralják a földet, élvezik a béke teljességét” (Zsolt 37,11). „Boldogok a békességben élők, mert Isten fiainak hívják majd őket” (Mt 5,9). „Gyermek születik...így fogják hívni: a Béke Fejedelme. Messzire kiterjed uralma és a békének nem lesz vége” (Iz 9,5–6). „Békességet hagyok rátok, az én békémet adom nektek” (Jn 14,27). „Nincs békéjük az istenteleneknek, mondja az Úr” (Iz 48,22). „A lélek vágyódása élet és béke” (Róm 8,6).

3. A békével telített ember nyugtatólag hat a környezetére. Jézus a drámai események után is töretlen lelki békével lépett tanítványai bezárt szobájába. Pedig mint az események főszereplőjét, biztosan alaposan megviselték a történtek: elfogatás, kihallgatás, megaláztatás, kínzások, végül a keresztre feszítés.

Jézus igen rövid idő alatt visszanyerte lelki békéjét. Feldolgozta az eseményeket. Valószínűleg azért, mert a megbocsátás oldaláról közelítette meg a dolgokat, nem a gyűlölet és a bosszúállás szemszögéből. Aki a sértésekre, vagy az őt ért rosszra ugyanezekkel válaszol, annak a lelke telítődik békétlenséggel. Aki mindezeket megbocsátja és feldolgozza, az visszanyeri a szív és lélek nyugalmát.

A lelki béke a Jézus-követők egyik legfontosabb ismérve. Aki ilyen lelki állapotban van, nem fog üvöltözni, sértegetni, szeretetlenkedni.

4. A kételkedő Tamás apostol Jézust látva, érintve, azonnal visszanyeri szíve békéjét. Megtalálta újra az Urat! Ennél többet tanítvány nem kaphat.

Mi, kései tanítványok miért veszítjük el sokszor lelkünk nyugalmát, békéjét?

— Ha lelkiéletünk nem élő, nem lesz élő számunkra Jézus sem.

— Ha távol vagyunk a Béke Fejedelmétől, akkor csak a békétlenség, nyugtalanság lehet az osztályrészünk.

— Embertársi kapcsolataink akkor kezdenek el bomlani, ha istenkapcsolatunk gyengül, vagy megszűnik.

Jézus, ha élő kapcsolatban vagyunk vele, mindig megajándékoz békéjével, szeretetével, hiszen ez a lényege.

Ha nem is tudunk a Béke Fejedelmévé lenni, legalább a követei legyünk ott, ahol megfordulunk.

Április 13. — Húsvét 3. vasárnapja — Lk 24,35–48 — A tanútvány: megnyitott elméjű és mennyei hatalomba öltözött ember

1. „Félelmükben azt hitték, hogy szellemet látnak” (Lk 24,37)

Jézus tettei, szavai sokszor váltottak ki a tanítványokból félelmet és zavart. Pedig Jézus sohasem volt félelmetes, tanítása pedig egyértelmű volt. Az alacsonyabb szellemi-lelki síkon lévő tanítványok megdöbbentőnek találták azt, ami Jézusnak természetes volt.

A vízen járáskor összevissza kiabáltak, mert azt hitték, Jézus kísértet (Mt 14,26–27). A viharos tenger lecsendesítése után nagy félelem fogta el őket (Mk 4,41). A színeváltozás hegyén arcra borultak és igen megijedtek (Mt 17,6). A csodálatos halfogás megrendítette Pétert, és félelem szállta meg (Lk 5,8–9).

A kezdeti Isten-tapasztalat többször töltött el félelemmel engem is. De minél jobban megismertem Jézus tanítását, az általa bemutatott mennyei Atyát, szinte egyenes arányban csökkent a félelmem. Ma már az a tapasztalat szomorít el és okoz negatív lelki tapasztalatokat, ha érzem, lemaradtam, megálltam, vagy visszafejlődtem a jézusi úton.

2. „Megnyitotta elméjüket, hogy megértsék az Írásokat” (Lk 24,45)

„Aki nem ért semmit, nem is ér semmit” (Paracelsus). Hányszor marad zárva az elménk, a szívünk, amikor be kellene fogadni az Igét.

Visszagondoltam eddigi életemre, mikor nyílott meg az elmém az írások megértésére?

— Amikor közösségi testvéreim ihletett, mélyen átélt szavait hallgatom. „Abból okul az ember, ha figyel, s mondanak is néki valamit” (B. Brecht).

— Amikor a külső és belső csendben megnyílnak a mélységek, majd előtörnek a páratlanul értékes gondolatok, szavak.

— Amikor a természet lenyűgöz, ölében ringat és eggyé válok a mindenséggel.

— Amikor megérintett szív gondolatait olvasom, és lenyűgöz a szavak, mondatok gazdagsága, mélysége, ami a gondolatok sokaságát indítja el bennem.

— Amikor egy elejtett félmondat, dallam, vagy máskor fel sem tűnő apróság megragad, visszhangzik bennem, kisöpri a fáradtságot és megtölt örömmel.

— Amikor ihletett pillanataim vannak, miközben az átlagost meghaladó gondolataim, érzéseim támadnak.

A tanítványoknak mit jelentett, hogy Jézus megnyitotta az elméjüket? A győzelem állomásáról visszatekintve megérthették, miért vezetett odáig olyan titokzatos és sötét út. A kereszthalált, amely megsemmisítő vereségnek tűnt fel szemükben, a feltámadás fényében megérthették. A titok kivilágosodott előttük.

3. „Elküldöm Atyám megígért ajándékát... erő tölt el titeket a magasságból” (Lk 24,49)

A feltámadás után útnak indul az evangélium. A hírnökök világgá indulhatnak az örömhírrel. Egyszerű és tökéletlen emberek, de ami alkalmassá teszi őket az evangelizációra: tanúi voltak a történteknek. Ehhez még kell a mennyei erővel való felruházásuk. Csak a Lélek erejével eltöltve lehetnek igazi örömhír-hirdetők.

Egy másik fordításban így olvastam ezt a mondatot: „A Magasságból jövő Hatalomba öltöztetnek titeket” (Csia Lajos fordítása).

Csodálatos megfogalmazás és kép. Ha a Magasságból jövő Hatalomba nem öltözünk be, csak szónokok leszünk, nem Ige-hirdetők, béresek, és nem pásztorok, magukat terelgetők, és nem emberhalászok. A Szentlélek nyitja meg igazán az ember elméjét.

Április 20. — Húsvét 4. vasárnapja — Jn 10,11–18 — Jó pásztorrá lenni mindenki feladata

1. Az egyházi és társadalmi élet minősége nagyban függ attól, milyen vezetői vannak. Az élet minden területén szükség van jó pásztorokra, jó vezetőkre.

Milyen nagy kincs, ha jók a szüleink, jók a testvéreink, akad jó barátunk, találunk jó közösséget, önzetlen tanárt.

Jézus egyértelműen állítja, jó pásztorok nélkül a farkasok áldozatai lesznek

juhai. Mert a pásztor feladata a farkasok távoltartása, a velük való küzdelem. Milyen sokan lettek áldozatai a farkasoknak, akik védelem nélkül kerültek az útjukba. A béresek mennyi kárt okoztak azzal, hogy a legnehezebb pillanatokban magára hagyták a nyájat, és csak a saját életükkel törődtek.

2. Minden hívőnek jó pásztorrá kell válnia. Embertestvéreket bízott ránk az Isten, akiket védeni, táplálni és vezetni kell. A jó pásztor szerepköre nem szűkíthető le csupán a bibliai értelmű vezetőkre.

Az egyik fogházlelkésztől azt kérdezték a riporterek:

— Mondja, hosszú fogházlelkészi tevékenysége alatt kik voltak a legnehezebb fogháztöltelékek?

A lelkész azonnal pontosította a riporter sértő kifejezését:

— Ők nem töltelékek, hanem emberek. Legtöbbször szerencsétlen, neveletlen fiatalokból lesznek bűnözők. A legnehezebb eseteknek azok számítottak, akik semmi jóra nem tudtak gondolni, amikor megkérdeztem tőlük: él-e az édesanyjuk?

Aki az anyai-apai szeretet melegében nőtt fel, tudja, milyen értékeket kapott tőlük.

3. Fontosnak látom, hogy az átlagost messze meghaladó tanítómestereink legyenek.

Benjámin László egyik versében olvastam:

„Mind többet gondolok hajdani mestereimre...
kik ifjúságom fölé magasodnak...
...alakjukat kövek, nevüket énekek nem őrzik.
Nem kell behunynom a szemem látásukért.
Szavaimban, gesztusaimban néha felismerem őket.
Szerettem őket jellemükért,
egyenes, pontos szavaikért,
ügyességüket a munkában,
állhatatosságukat a harcban
született ellenségeik is tisztelni kényszerültek.
Nem ismerték a hűtlenséget,
az önfeladást, a tanácstalan
hánykódást kocsmaasztalok és festett csillagok között.
...a végső kérdésekre egész életükkel feleltek.”

(Emléknél többek)

4. Ifjúságunk fölé magasodott mestereink, tanítóink példáját akkor követjük a legjobban, ha mi magunk is a nyomukba lépünk.

Jézus akarja, hogy jó emberek legyünk. De ez még csak a kezdet. A jó emberből isteni embert kell alkotni. Sokszor az első megvalósítása is nehéz.

Egy szerzetes találkozott egyszer egy emberrel, aki azzal dicsekedett, hogy ő igazi, jó ember.

A szerzetes hallgatott egy darabig, majd azt mondta:

— Ne folytasd! Menj el, és kérdezd meg a feleségedet, mit tart felőled, a gyermekeidet, mit gondolnak rólad, a közeli rokonaidat, mit várnak el tőled, szomszédaidat, mi a véleményük rólad. Ezután gyere vissza és akkor mond el, milyen jó vagy.

Jézustól tanulhatjuk meg, hogyan lehetünk jó, majd isteni emberek.

Április 27. — Húsvét 5. vasárnapja — Jn 15,1–8 — Összhang Jézussal

1. Jézus egy csodálatos hasonlattal érzékelteti, milyennek kell lennie az Istennel való kapcsolatunknak ahhoz, hogy földi életünk értelmes, eredményes és emberhez méltó legyen.

Ha gyümölcsöt akarunk látni életünk szőlővesszején, akkor páratlan kapcsolatban kell lennünk a mennyei erőkkel.

Isten és ember mély kapcsolatát a lelkiélet alapozza meg. Ha istenközeli állapotba jutunk, ennek döntő hatása lesz életünkre:

— feszültségeink elcsitulnak, a szívünk megvilágosodik;

— látóvá lesz a szemünk, hallóvá a fülünk, tartalmas mondanivalót kapunk lelkünk legmélyéről;

— megfontoltságunk növekszik beszédben és cselekvésmódban;

— embertársi kapcsolataink ugrásszerűen javulnak;

— a lelki egyensúly miatt a testi egészség nem romlik meg;

— erőt kapunk felülről a mindennapokhoz.

2. Ha elszakadunk Jézustól, ha elvágjuk a vezérfonalunkat, amely Istenhez köt, az előbb felsoroltak ellentétje lesz ránk jellemző. Kapkodás, feszültségekkel terhes csődtömeg lesz az életünk. Így hosszútávon nem lehet élni, mert megnyomorít és tönkretesz.

Az istenközeli kapcsolat óriási élmény. A lelkem mélyén rátalálok az élő Istenre. Ő bennem lakik. Általa megértem, hogy a valóságban nincsenek ellentétek, csak különbségek. Ezt a különbséget tisztelni kell mindenkiben. Az még nem megy az egység rovására, ha mindenki különböző, de ha ebből ellentéteket szítunk, az igen.

„Az emberi élet feladata nem az egység megteremtése, hanem az összhang megvalósítása a sokszínűségben” (Hamvas Béla).

3. A valóságban minden szőlőfajta összhangban élhet egymás mellett. Jézus hasonlata, a szőlőtő–szőlővessző könnyen érthető. Sok munkára van szükség ahhoz, hogy a szüret után, a következő évben a szőlő újra termést hozzon.

Takarás–nyitás — a szőlőtőkéhez húzzák a földet, hogy a téli fagytól megvédje, majd tavasszal eltávolítják.

Lelkiéletünket is mennyi mindentől védeni kell. Még így is sokszor jön lelki szárazság. Mennyi mindent kell eltávolítani, hogy a lelkünkre időt szakítsunk.

Metszés — a régi szőlővesszőket minden évben levágják, mert ha meghagynák, a tőke megszakadna és nem hozna több termést.

Milyen jelképes mozzanat ez is. Mindig van mit lenyesni, levágni rólunk. Milyen okosan kell szelektálni, hogy ami lényeges, megtegyük, és meg ne szakadjunk a lényegtelenek vállalásával.

Kötözés — a gyorsan növő vesszőket irányba állítják és rögzítik.

Ha mindig hangulataink és szeszélyeink szerint élnénk, nem lenne belőle értelmes élet. Irányba állításuk ugyanolyan fontos, mint a metszés.

Kártevők elleni védelem — ha ez nem történik meg, tönkremegy a termés.

Milyen sok kártevő leselkedik lelki életünkre. Zaj, rohanás, stressz, hajszoltság, rossz időbeosztás, lustaság. Ha ezek ellen nem védekezünk, lelkiéletünk megszűnik.

Kapálás — a környezet rendbetartása.

Ha engedjük, hogy lelki erőinket a gaz elszívja, nem érünk el célunkhoz. A gyom képes elborítani, befedni az egész szőlőt, így aligha lesz termés. Tudatosan kell „megválasztani” a környezetünket, rendben tartani ahhoz, hogy célirányosak legyünk.

Az igazi istenkapcsolat végeredménye: gyümölcsöt hozni a szeretetben.

Május 4. — Húsvét 6. vasárnap — Jn 15,9–17 — „Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mint aki életét adja barátaiért”

Életünk megőrzésére, megvédésére törekszünk. Nemcsak az embert jellemzi ez a törekvés, hanem az egész élővilágot. Nekünk azonban külön iparunk fejlődött ki ennek biztosítására. Csodaszerekkel próbálnak meggyőzni, hogy őrizd és védd egészségedet, életedet. Centrum vitamint kínálnak, három dimenziós fogkefével garantálják fogaink egészségét, légzsákkal felszerelt személyautót reklámoznak, hogy túléljük a balesetet. Élj! Minél hosszabban élj! A sokféle kínálat megvéd a betegségtől, a haláltól.

De mit vagy kit akarunk túlélni? Mire jó a matuzsálemi kor? A Bölcsesség könyve arról ír, hogy az ember életének értékét nem az életkor minősíti. Az ember életét annak tartalma, minősége teszi értékessé avagy értéktelenné. Mit vagy kiket akarunk túlélni? A hajléktalanokat? A koldusokat? A nyomorgókat? A magatehetetleneket? Az éhezőket? Ezeket lassan megszokhatjuk magunk körül, csak idő kérdése.

A kereszténység ma már csak szimbolikusan karitatív. Ez a tevékenység csupán elenyésző hányadot képvisel működésében. Szeretetszolgálata propagandájának középpontjába azt a *néhány* embert állítja, akik a több milliárd keresztényből megértették Jézus búcsúbeszédének lényegét: „Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mint aki életét adja barátaiért.”

Ma a kereszténveket már alig lehet közös célért mozgósítani. Elcsodálkozom az ír katolikuson, mert ők időnként robbantgatásokkal jelzik, hogy még megvannak, vagy a horvátokon, akik jó katolikusként tüstént mozgósíthatók, ha háborúzni kell. Azok is, ezek is készek odaadni az életüket — no meg elvenni az ellenség életét.

A kommunizmus leépítette a kisközösségeket, a várt változás pedig a barátságokat. Csak az érdek, a haszon, a hatalom lett fontos. A mai kereszténveknek már a barátaik is elfogyóban vannak.

Hát akkor kiért kell odaadni az életünket? Te kiért adod oda az életedet?

Május 11. — Urunk mennybemenetele — Mk 16,15–20 — „Menjetek el az egész világra és hirdessétek az evangéliumot..."

A tanítványnak fel kell növekednie mestere szintjére. Ameddig a tanítvány maga mellett tudja mesterét, addig nincs igazi felelősségérzete. Ha valamit nem ért vagy nem tud, odafordul mesteréhez, aki rávezeti a dolgok megértésére. Jézus nagy intenzitással tanította tanítványait. A személytől-személyig érő kapcsolatokra épített, ettől a módszertől remélte tanításának nemcsak elterjedését, de megvalósítását is. Megértem a tanítványok ijedtségét a nagypénteki események után. Jézus eltávozása véget vetett a tanítványi korszaknak. Ettől kezdve szinte minden felelősség rájuk hárul. Amit a Mester elkezdett velük, azt ezután nekik kell továbbadniuk.

A hétköznapi robotolás közben gyakran kerül a kezembe újság, érdekel a rádió hírműsora. Ezekből valahogy gondosan kimarad az a hír, ami nem feszültté tesz, hanem belső erőt és nyugalmat ad. A világ tájékoztató eszközeiben elnémult az evangélium, a jóhír hangja. Mindent hallunk, csak jóhírt nem. Természetesen nem azt várom, hogy a hírközlők útonútfélen biblia-szövegeket olvassanak be, vagy vallási eseményekről, programokról tájékoztassanak. Engem az érdekel inkább, ami szép, jó és nemes. Örülni szeretnék azzal, akinek ma sikerült jobbá lennie, aki ma meg tudott bocsátani, aki ma eldöntötte, hogy nem szolgál két úrnak, aki ma megvigasztalt és megvigasztalódott, aki ma új reménybe tudott kapaszkodni...

„Menjetek el az egész világra és hirdessétek az evangéliumot..."

Hiszem, hogy tegnap is több volt, ma is több és holnap is több lesz a világban az örömhír. Ha minden statisztika, felmérés és közvéleménykutatás cáfolja is, higgyek a jóhír erejében.

Ma kivel osztottad meg a jóhíreidet?

Május 18. — Pünkösdvasárnap — Jn 20, 19–23 — „Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket"

Egyik paptestvérem ajkáról fakadt a fájdalmas panasz: „Biztos vagyok benne, hogy a püspök a Sátán lelkét adta át a bérmáláskor, mert a megbérmálkozottak otthagyták az egyházi közösséget."

A hűtlenség legálissá lett. Panaszkodunk, hogy a reikisek pénzért adják a beavatást. Mi ezt saját berkeinken belül simóniának nevezzük. Ma a beavatás és beavatottság elárulása folyik. A bérmálás simóniává lett, azaz elegendő rendezni az egyházi adót és bemagolni a katekizmust.

Amilyen nagy a különbség az avatás és a felszentelés között, legalább oly nagy ma a különbség a felszentelés és a beavatás között is. Küldetést átadni csak beavatott ember tud, az avatáshoz és a felszenteléshez elég a világi vagy egyházi hatalom birtoklása.

A Lélek az Erő és a Bátorság Lelke. Gyávaság, megfutamodás és hűtlenség távol áll tőle. A világban szinte minden ellene dolgozik. A világ csak akkor tombolhat szabadon, ha sikerül a Lelket elnémítani. Márpedig mindenkinek, aki magát kereszténynek tartja, Lélek-hordozóvá kell válnia. Az Isten részének. Mert benne élünk, mozgunk és vagyunk, ahogy Pál apostol helyesen megfogta a lényeget.

Éj

Csend mélyén sárgán énekel a Hold,
bársony ágyukban fáznak a csillagok,
didergő fényük gyémántsugarából
hálót sző egy zöldszemű pók.

A Lélekbe beavatott ember már nem önmagának él. Akit eltölt az Isten ereje, az már tudja, mi a fontos és mi a lényegtelen. Tudja mi az érték és mi az értéktelen. Ismeri a hamisat és az igazat. A Lélekbe beavatott ember félrevezethetetlen.

A beavatott ember külön tudja és külön is akarja választani mindazt, ami jó és rossz. Kötelességének tartja különválasztani az Istentől és a nem Istentől valót. Küldetését felelősséggel hordozza, hogy megmaradjon a tiszta isteni fény ebben a világban.

Gyakran arra várunk, hogy rátaláljunk egy beavatott emberre, aki segít megtalálni életünk igazi célját. Pedig ez a várakozás csak meddő időhúzás.

Engedd, hogy a Lélek hangja is szóhoz jusson benned! Akarod-e igazán ezt, vagy félsz, hogy meg kellene változtatnod az életedet?

Május 25. — Szentháromság ünnepe — Mt 28, 16–20 — „...az Atya és Fiú és Szentlélek nevében..."

Megpróbálom megközelíteni az ünnepet. Azt olvassuk a Teremtés könyvében, hogy Isten „a maga képére és hasonlatosságára teremtette az embert..." Mint egy nyomolvasó indián, próbálom keresni, kutatni, hogy hol van az emberi világban „szentháromságos" nyom.

Először szemügyre veszem az intézményes egyházat, amelyet Szent Pál szerint úgy szeret Krisztus, mint vőlegény a menyasszonyt. Az egyházi hierarchia, ha csak átvitt értelemben is, istenképű-e? Ahol engedelmeskedtetés és engedelmeskedés van, az a kapcsolat Isten világára jellemző-e? Mondhatnók, hogy Szent Pál pontosan ezt mondja Jézusról: „engedelmes lett a halálig, mégpedig a kereszthalálig". Lehet ez kényszerítő kapcsolat? Elvárhatom valakitől, hogy az életét adja oda egy csak általam helyesnek tartott célért? Isten világa mentes a kényszerítéstől. Ahol engedelmeskedtetés van, az a közösség még messze jár Isten megismerésétől.

Jézus azonosulni tudott az Atya szándékával. Az Atya nem kényszerítette Jézust — engedelmesség címén — a küldetés elvégzésére. Jézus ráhangolódott az Atyára, teljes lényével azonosult szándékával, és elvállalta a reá váró nehéz, de csodálatos küldetést.

Folytatom a nyomkeresést az emberi közösségekben. Ahol parancs és engedelmeskedtetés van, ott istenképiség nincsen. Akkor a katonaság, rendőrség stb. ugyancsak kiesik. Maradnak azok a közösségek, ahol nem az a jelszó járja, hogy: „Parancs! — Értettem!"

Ide azok a közösségek, tartoznak, ahol szabad beszélni, ahol szabad másként gondolkodni, ahol igazságokat értenek és értetnek meg. Ahol nincs kényszer, ahol van fokozatos fejlődés, ahol van türelem és megértés. Valami olyan, amit Szent Pál a Szeretethimnuszban nagyon szépen felsorol.

Végül a legfontosabb nyom a család, ahol a szentháromságos istenképiség azonosítható. Ha kényszer vagy engedelmeskedtetés kezdődik, az már nem családi élet, hanem válásra előkészülés. A család istenképisége sokszor nehéz, de csodálatos.

Laci szereti Ágit. Minden áldozatot kész meghozni érte. Ági rajong Laciért, keresi, miben tudna kedvére lenni és tenni. A gyerekek a nap minden percét édesapjukkal és édesanyjukkal szeretnék eltölteni. Ha valami baj van, valaki rosszkedvű vagy hibát követett el, közösen gyógyítják a sebeket: figyelmességgel, megértéssel, türelemmel, irgalommal. Mindezt mondhatnám egyszerűen is: ebben a családban a szeretet lakozik. Ez a család a Szentháromság életéhez hasonló.

Te hol találsz rá életedben a szentháromságos hasonlóságokra?

Lázár ötödik napja, avagy egy gazdag ember hétköznapja

Ült a számítógépe előtt az irodájában és azon töprengett, hogy mit is írjon a másnap határidős anyagba. A téma: az éves ellenőrzési terv. Már tegnap összeállította azokat az apró részleteket, melyekből össze kellett volna állnia a tervjavaslatnak, de az nem állt össze. Még mindig, több év gyakorlata után is, nehezen viselte el, hogy neki kellett meghatároznia az ellenőrzés főbb szempontjait. A sértett önérzet: talán én vagyok a vezérigazgató?, a gőg: megmutathatnám nektek, milyen egy jó ellenőrzési terv!, és a lustaság: majd lesz valahogy, vívtak benne csatát, de leginkább az egész tevékenység ellentmondásosságának az érzése zavarta. Azokat kellett ellenőriznie, akik egész nap rohangáltak, szerveztek, ügyintéztek, vezettek azért, hogy másoknak és neki is legyen mit hazavinnie harmadikán a feleségének. Sok volt a gond és sok a baj körülötte, és nagyon jól látta ezeket. Azt is látta, hogyan tesz meg mindenki minden tőle telhetőt napi tíz-tizenkét órában, és mégis hogyan alakul át lassan minden egy egészen más vállalattá. Olyanná, amilyet senki sem akart, de amilyet már el tud viselni a környezet: kisebbet, szegényebbet, és a bankok erőszakosságának végletekig kiszolgáltatottat. De volt más is. Lánya kórházban fekszik az első terhességével, és ki tudja, mi lesz a vége? Anyja, nővére most költöztek vidékre, felesége a fogaival kínlódik.

Gondolatainak áradata hirtelen megszakadt. Keze lehanyatlott és önkéntelenül mély lélegzetet vett. A számítógép képernyőjén megjelent a szokásos, lassan vándorló felirat: „Ahogyan akarjátok, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is akképpen cselekedjetek azokkal”. Nézte a képernyőt, és a piros felirat lassan feloldódott a kék mezőben. Már nem mozgott semmi, már megszűnt minden zaj, már a feladatot is elfelejtette. A nagy, süket üresség lassan teljesen elborította. Nem érzett már semmi mást, csak annyit, hogy lebegve úszik egy nagy, szennyes tó felszínén, érzi a sok szemetet, de azok már nem zavarják. Csendesen kinyújtja karjait, végigfekszik a háborgó víz tükrén és könnyedén himbálódzik, mint egy parafadugó. És ebbe a csendes, de éber lebegésbe szokott néha beúszni, vagy villanásszerűen megjelenni az a valami, amire éppen akkor szüksége van. Már megszokta ezt a fordított világot, mert a jót könnyű megszokni. Már nagyon kevés dolgot csinált azért, mert eltervezte, elhatározta, akarta. Egyre jobban és jobban ráhagyatkozott azokra az áramlatokra, melyek körülötte kialakultak, és melyek sokkal jobban tudták, hogy mi a jó neki, mint ő maga. Tudatossága csak arra terjedt ki, hogy megvizsgálja az áramlat irányát: lefelé húz, vagy fenntart.

Már kora reggel, mikor még csukott szempillái mögül csak azt tudta megállapítani, hogy borult vagy derült az ég, és a füle tele volt a rigók énekével, mely a lakótelep betonfalai között úgy visszhangzik, mint a szál bükkerdőben, már akkor azokra a szokásokra hagyatkozott, melyeket évek alatt ilyen áramlatok alapján kapott, megtapasztalt és megszokott. A véletlenül kezébe akadt vagy kezébe nyomott könyvekben, véletlenül elejtett szavakban talált rá a számára legfontosabb dolgokra. Reggelente, még felkelés előtt elvégzett néhány gyakorlatot, mely az emésztőrendszerét, energiarendszerét, idegrendszerét ébresztette, stabilizálta. Mikor kiült az ágya szélére, rendszerint imádkozott, vagy csak rámosolygott Istenre. Próbálkozott az éjszakai, majd a reggeli meditációval is, de ez még nem ment. Nem erőltette. Majd eljön annak is az ideje, ha szükséges. Felesége még rendszerint aludt, és csak félálomban búcsúzott tőle a szokásos néhány, apró csókkal, vagy csak az arcuk-orruk összedörzsölésével, ami még húsz év után is boldogsággal töltötte el. Negyed hatkor indult otthonról, gyalog. Erre sem lett volna szüksége, ha a józan eszére hallgat, de megtapasztalta, hogy később a zaj, a rossz levegő, a nagy nyüzsgés már elvonja a figyelmét olyan lényeges dolgokról, mint a hold járása, az Esthajnalcsillag fénye, az akácvirág illata, a rigók éneke, az út menti kis erdő fáinak hajladozása, a varjak vonulása. A metróállomás nyüzsgése ezek után már nem zavarta. Kezdetben, valamikor tíz éve, egy belső önelégültség is jelentkezett benne, amolyan én-ismelós-vagyok érzés, ahogy az ötórai ingázókkal együtt érkezett a metróhoz, de ez elmúlt, mert sohasem volt igazán melós, leszámítva azt a néhány évet, amikor még gyárban dolgozott és ugyanúgy bélyegzett, mint a gépkezelők a papírgépnél. A metró 12 perc alatt vitte be a városba és ez a tizenkét perc általában eseménytelenül telt el. Nem olvasott, csak ritkán nézegette az embereket, mert ebből már volt kellemetlensége, meg már nagyrészt ismerte őket, mert évek óta ugyanazon a metrón, ugyanott szoktak ülni, inkább a légzését figyelte, imádkozott, vagy csak teljesen ellazulva, félálomban bóbiskolt. Csak nagyon ritkán fordult elő, hogy tovább ment egy megállóval, de azt sem bánta. Nem kellett sietnie.

A Ferenciek terén megnézte a virágárus aznapi kínálatát, majd az Irinyi utcában pár szót váltott azokkal a régi ismerőseivel, akik mindig ugyanakkor sétáltatják a kutyáikat. A kukások és a házmesterek is ismerősei voltak, de velük csak távoli kapcsolatot tartott fenn. Tudta, hogy mikor merre járnak, melyik ház előtt takarítanak, és néha ők is felnéztek, amikor elment mellettük. A portások a munkahelyén már előre kikészítették a szobakulcsát, mert tudták, hogy mindennap ugyanakkor és elsőnek érkezik. Ebben is volt egy kis játék, egy kis büszkeség, de az idővel elmúlt. Volt egy kollegája, aki szintén ilyen korán járó volt és a vezérigazgatót mindig elsőnek üdvözölte. Benne ennyi ambíció nem volt, bár sokszor megesett, hogy kihasználta a lehetőséget, és bement a vezérhez, aki szintén koránjáró volt. De ez nem volt rendszeres, így aztán mindig akadt olyan dolog, amit a kölcsönös

hogyvagy-köszjól formulán kívül meg tudtak beszélni. A reggeli szertartáshoz tartozott még a bibliaolvasás. Ez is úgy alakult ki, mint a többi szokása. Nem tudta, mikor kezdődött, de valamikor, valamiért elhatározta, valamilyen könyvben olvasta, és aztán megtapasztalta, hogy jó, és megtartotta. De idetartozott még a gyógytea-főzés, a felesége által csomagolt reggeli elfogyasztása és a kávéivás is. Mint minden gazdag embernek, neki is sok rossz szokása volt. Ezekkel évek óta birkózott. Igyekezett lefejteni magáról őket, de legtöbbször nem sok sikerrel. Ezek közül a legmakacsabb a kávéivás volt. Kifejezetten rosszat tett. Már egy kávétól is ideges, nyugtalan lett, ugrálni kezdett a szemhéja, a karja, a lába, de hosszú távon még több és még kellemetlenebb mellékhatás jelentkezett. Sokszor hónapokig nem ivott egy kortyot sem, sokszor pedig naponta kettőt is. Érthetetlen volt a maga számára is a tehetetlensége, de nem tudott változtatni, gyenge volt és lusta is.

Aztán valamikor fél hét és hét között nekiállt a munkájának. A munkája emberekkel és szabályokkal volt kapcsolatban. A szabályok voltak a türelmesebbek, de mégis az embereket szerette jobban. Rendszerint kínszenvedés volt számára a közlönyök, szabályzatok olvasása, az összegyűjtött adatok elemzése és az emberi viselkedések és szabályok összevetése. De ez volt a munkája. Mégis gazdagnak érezte magát, mert szabadon mozoghatott a vállalatnál, bárkitől bármit megkérdezhetett, minden információhoz hivatalból hozzáférhetett és még a legelfoglaltabbak is tudtak időt szakítani rá, ha ezt kérte tőlük. Fontos ember volt: főnöke a vezérigazgató, és szavára, bár ritkán hallatta, odafigyeltek. Saját számítógépe volt, amin jelszóval titkosított anyagait tárolta, de a jelszót bárkinek elmondta, mert anyagai nem voltak titkosak. Munkája veszélyeihez tartozott az ítélkezés, az igazságosztás, a jótékonykodás, a megkérdőjelezhetetlenség megszerzése, vagy a félelem saját hibáinak leleplezésétől, de ezekről megtapasztalta, hogy lefelé húznak, nem tartanak fenn. Ezért bár sokszor nehezen, de igyekezett megszabadulni tőlük. Ezek közül legnehezebben arról szokott le, hogy részt vegyen mások bírálatában. Mindenki végtelenül okos volt a másik munkájában, főleg ha az a gazdálkodással, költségcsökkentéssel volt összefüggésben és nem az ő területét érintette, de sokszor nagyon jó játéknak bizonyult a felső vezetők gyengeségeinek kitárgyalása is. Persze mindez vállalati érdekből és természetesen az illető épülésére, „csak meg ne tudja, mert akkor letagadom". Gazdagságához tartozott, hogy szerette a munkáját, azt a munkát, amit nagyon kevesen vállalnak el: mások ellenőrzését. A szépséget abban találta meg, hogy az ellenőrzés kapcsán meg lehet hallgatni mások problémáit, olyan megoldásra lehet felhívni a figyelmet, amit az illető éppen a közelsége miatt nem vesz észre, egy rövid ideig ki lehet kapcsolni a partnert a napi irtózatos idegi feszültségből. Munkájához tartozott az értekezleteken való ücsörgés is. Ezek az órái is hasznosan teltek: meditálással, légzőgyakorlatokkal, Jézus-imával, hallgatással, néha egy-egy rövid hozzászólással. Megtanulta a keleti módszerek alkalmazása és hosszú gyakorlata alapján, hogyan lehet csak a lényegest kiszűrni a rengeteg felesleges locsogásból. Hallása éles volt a hajnali hangoktól, elméje tiszta a lényeges dolgok befogadására és csupán a fizikai jelenlétével, nem az eszével képes volt fogni a problémákat. Ennek tudata aztán egy időben végtelenül gőgössé tette. Mindenről volt véleménye, bár ezeket rendszerint csak magával tárgyalta meg és persze egyet is értett velük. Végtelenül okosnak és bölcsnek képzelte magát, főleg szűkebb környezetéhez képest, de ehhez hozzájárult a környezete is. Bölcsnek és nagyon megfontoltnak tartották, mert tudatlanságát jól tudta leplezni csöndességével, másokat meghallgatni tudásával. Szerencsére folyamatosan szembesült saját tudatlanságával, mert élete véletlenei kezébe adták azokat a könyveket, melyek erről felvilágosították.

Kinyitotta a szemét és lassan írni kezdte: Az idei ellenőrzési terv legfőbb célkitűzése az, hogy... Kopogott a klaviatúra, és a képernyő lassan megtelt azokkal az apró kis jelekkel, amik nélkül semmire sem ment volna a munkája során. Az írott betűk és számok varázsa sokszor magával ragadta. Szeretett írogatni. Még a jelentéseknek is lehetett stílust, egyéni formát adni, de ez nem elégítette volna ki. Írt a vállalati újságba, a plébánia közösségi lapjába, egy ökológiai szemlébe, de írt a saját szórakoztatására és az unokái örömére is. Vagyonának részei voltak a cikkek és apró elbeszélések, de azok az emberek is, akiknek írta őket. Persze közvetlen visszajelzés csak ritkán jött, de megérezte, hogy az írásai is nagyban hozzájárulnak a körülötte kialakult légkörhöz. Sokáig, ötven évig jóformán semmit sem írt, vagy ha írt is, az valakinek a gondolataival, írásaival foglalkozott, azokat elemezte, értelmezte, de nem a sajátjai voltak, nem belülről jöttek. Később aztán persze rájött, hogy nem lehet új dolgokat kitalálni, mert már minden ki van találva, vagy ami még nincs, az már lényegtelen. Legfeljebb arra lehet törekedni, hogy abban a tükörben mutassa meg őket, amiben ő látta. Ez sem volt rossz játék. Tükre ugyanis elég gyakran változott. Eleinte igen szegényes volt a kép, majd hirtelen, szinte egyik napról a másikra megtelt zenével, virágokkal, állatokkal, festményekkel, faragásokkal, csodálatos tájakkal, majd gyerekekkel. Sűrűn behálózták az egész tükröt és gazdagságuk teljesen elnyomta azt, aki létrehozta őket. Aztán ahogy múlt az idő, az állatok és növények helyére emberek kerültek, a zene és festmények helyére pedig olyan gondolatok, melyek az örökkévalósághoz kapcsolódtak, és akkor a tükör lassan világosodni kezdett. A sok össze-vissza dolog lassan elrendeződött és mindegyik a helyére került, mint a puzzle játékban. A kép kialakult, de még nem volt mélysége. Még csak tükörkép volt, még csak felszín. Mélyülni akkor kezdett, amikor megtanult beszélni mások előtt, megtanulta, hogy a saját gondolatait írja le, és elkezdte figyelni azt a kis embert a tükör mélyén, aki rendszerint nem csinált semmit. Néha egy-egy fityiszt mutatott vagy szamárfület, hatalmasakat nevetett gőgös önteltségén, vagy sértődötten hátat fordított, de mindig nagyon barátságos volt, és észrevette rajta, hogy baj esetén mintha rendszerint a szívére mutogatna. Sokat mélyült azok alatt a beszélgetések alatt is, amiket feleségével szinte mindennap, de egy-egy jó barátjával, alkalmanként bor, szalonna, vagy csak egy kis asztal mellett folytattak. A közösség, az nem. A közösség mindig feladatot jelentett. Ha sok ember volt együtt, akkor neki szolgálnia kellett. Ilyen fajta volt. Szolgálni a szervezéssel, az előkészítéssel, a fogadással, a bemutatással, a kézfogásokkal, egy-egy mosollyal, a hozzászólásaival és a hallgatásával, szóval a jelenlétével. Feszültséget okozott benne, nem feloldódást. Hatni akarás helyett befogadást. Ugyanakkor pedig a hatni akarás vágya ott élt benne. El kell mondania, le kell írnia, meg kell győznie másokat mindarról, amit megtapasztalt. De ezt csak kettenhárman, ahogy a Nagy Könyvben meg van írva. Olyan világmegváltó, magacsinálta próféta már volt, akinek a felesége gyomorbajos lett, meg olyan is, aki a lelki haszonért odadobta kicsiségét és egyre gyarapodott, persze „másokért szenvedve”. Most már nem akart ennyire gazdag lenni. Csak átlátszó, egyszerű, befogadó és ezáltal mindenkinek adó. Igen, ezek voltak a nagy álmai. Ebben segítette a kis ember a tükör mélyén.

Az anyag összeállt. Még néhány kiemelés, néhány javítás, és elkészült a mű. Az anyagot négy példányban kinyomtatta, majd az egészet átadta titkárnőjének. A szokásos „Viszlát — reggel jövök”-kel búcsúzva kiballagott a városba. A friss szellő kisöpörte az utcák reggel még áporodott, dunsztos levegőjét. A délutáni nap ferdén sütött be a szűk utcákba, és a galambok nagy csapatokban köröztek a belvárosi templomtornyok körül. A metróig végigjátszotta szokásos „bikaviadalát” az autókkal: a szűk utcában, ahol a gyalogos és az autó is az úttesten kénytelen közlekedni, nagyon jó kis ügyességi játékot lehetett játszani. Hogy lehet úgy végigmenni az utcán, hogy ne kelljen felmásznia a falra, megtorpannia, beállnia a parkoló autók közé, és a szembe jövő autókat se akadályozza nagyon a haladásban, tehát az utolsó pillanatig menni és csak egy pillanatra félreállni? Ezt a játékot az autósok is szerették, bár elég sokan kihasználták az erőfölényüket és a sebességüket. Hát ez az ő bajuk. A metrótól aztán ismét gyalogosan ballagott hazáig. Ez már nem volt az a reggeli áhítat, de azért a sok ülés ellensúlyozására szüksége volt a mozgásra. Kényelmesen, sétálva ballagott. Nem volt dolga. Felesége otthon várta. Ruhája kimosva, a lakás kitakarítva, a vacsora megfőzve, és még a vásárlásra se neki van gondja. Minden készen várta. Még a papucsa és a házikabátja is. Csak bele kell ülni, bújni a kényelembe. Mint a gazdag embernek.

Legtöbbször választhatott. Olvas, zenét hallgat, biciklizik egyet, írogat, vagy csak egyszerűen meditál, gondolkozik, bóbiskol, imádkozik. Persze voltak különleges napok is. Mikor anyjához ment látogatóba, vagy az unokákhoz egy kis tanulásra, a gépkocsiját javíttatni, vagy a csapokat bőrözni. Tavasztól a szomszédokkal is el lehetett beszélgetni a gangon, virágot ápolni, a kutyások és kutyák társasági életét figyelni. „Dög unalom” — mondta néha a lánya, és elhúzta a száját. De az igazi program a beszélgetés volt a feleségével. Már hazaérkezése után le szoktak ülni pár percre és megbeszélni, ki mit csinált, és átadni egymásnak a családdal, világgal kapcsolatos információkat. Aztán a fürdés és vacsora után, mikor már a híradó is elmúlt és a tv-műsor semmi használhatót nem ígért, néha, de nem nagyon ritkán, észrevétlenül lopódzik közéjük egy-egy téma. Előjönnek az érzések, érzelmek, emlékek, kalandok, és ők csak ülnek és beszélnek és hallgatnak, és beszélnek és hallgatnak. Nyáron, mikor a telekről jár be dolgozni, a csillagos ég alatt, télen a meleg szobában, egymás mellett ülve, néha egymást átkarolva.

Tudta, hogy mérhetetlenül gazdag. És azt is tudta, hogy ebből semmit sem tarthat meg, mert akkor örökre elvész számára. Mégis minél többet adott belőle, annál több lett a vagyona. Így aztán felajánlotta az egészet. Nem ragaszkodott semmihez. Bármikor: reggel, délben, este le lehetett akasztani és használni mindazt, ami az övé volt. Az emberek azonban nem éltek vele, nem látták meg, mert mindenki a maga útját járta. Nem volt képessége hozzá, hogy eladja a gazdagságát. Egy nap azt mondta magában: „Istenem, csinálj a gazdagságommal, amit csak akarsz, használd arra, amire jónak tartod. Elfogadom a döntésedet”. Isten meghallgatta. Néha elküld hozzá egy-egy embert, egy-két virágot, néha egy kóbor macskát, madarakat és bárányfelhőket, hogy adjon nekik abból a gazdagságból, ami már nem is az övé.

Farkas István

TARTALOM

Tanulmányok
Johanna Jäger-Sommer: Véres áldozat Istennek? 2–3
Farkas Anna: Új és örök szövetség? 4–6
Erich Fromm: A szombat rituáléja 7–8
Útibeszámoló
Simonyi Katalin: Mozaikkövek Dél-Ázsiából 9–11
Erőszakmentesség
Kotász Zoltán: Ermakció kontra buku 12–14
Farkas István Tamás: Csak a láncainkat veszítettük 15–16
Gyerekeknek Moha-mese
Csak a jószándékú tréfa szabad 17–18
Interjú
Garay András: „Most lettem felnőtt" (Interjú Rahner Ritával) . . .19–21
Elmélkedések
Helmuth Th. Rohner: A piros ponton 21–23
Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 26–28
Olvasók fóruma
Ami megmarad, ha összedől a kártyavár 24–25
Társadalmi kérdések
Wigbert Tocha: A társadalom jó lelkiismerete 25
Meditáció
Farkas István:
Lázár ötödik napja, avagy egy gazdag ember hétköznapja . .29–31

Az e számunkban közölt versek *Kosinszky Ágnes* alkotásai

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)
Közösségi és családi folyóirat

VIII/2. (42.) szám. Megjelenik évente hatszor.
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.
A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám:
10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.

*

Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út. 11. I.6.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdaüzemében, Vácott.
Felelős vezető: Szilva István
ISSN: 0865-80

Az autonómiáról és a szabadságról

Szókratésznek valójában nem volt dilemmája, ő egyértelműen döntött. De van szókratészinek nevezhető dilemma, s ez abban áll, hogy amikor egy ember szembekerül egy szervezett és törvényeket, továbbá ítéletet alkotni tudó sokasággal, akkor azt kell kérdeznie magától: Ki vagyok én, hogy egymagam szembeszegüljek, hogy a magam igazát fogadjam el egyedül igaznak a sokak vélekedésével szemben?! S ha ezt teszem, akkor tartozom-e én egyáltalán valahová, valakikhez? Ez az utóbbi kérdés az, amely az embereket igazukban is meg szokta ingatni, mivel csaknem olyan nehéz számukra társadalmi-emberi értelemben légüres térben élni, mint ahogy biológiailag nem képesek erre.

Nem kétséges, hogy az autonómia terhet ró az emberre. Ezért igaza lehet Schelernek, aki arra hívja föl a figyelmet, hogy aki engedelmeskedik, az talán „nemcsak azért akarja azt, amit a másik ember akar, »mert a másik akarja«, hanem mert éppen engedelmeskedni akar, az engedelmeskedés aktusa lesz akaratának közvetlen tárgya".

Bármit mondjunk is az autonómia értékéről, a felelősség felől nézve alighanem nyilvánvaló, hogy nélküle az emberélet súlyát vesztené.

A szabadság adná a súlyát ezek szerint? Azt hiszem, igen. Olyannyira, hogy az ember felelős azért, mennyi szabadságot csihol ki, avagy kicsihol-e egyáltalán, akár a legszorongatottabb helyzetéből. Felelős ezért mindenféle rabszolgaságokban is. Kötelékeire való tekintettel tehát senki sem oldozható fel, ha elkötyavetyéli ezt a lehetőséget.

Ancsel Éva

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
Editor: Garay András, Adress: H–2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1997-re (postaköltséggel):
Belföldre: fél évre . . . . . 300 Ft
szociális előfizetés a szerkesztőséggeel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve: a szomszédos országokba fél évre . . 300 Ft
egyéb külföldre fél évre . . . . . 1200 Ft
Nyugaton: fél évre . . . . . .25 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

Az ELPÍDIA kiadó közelmúltban megjelent könyvei:

Hanna Wolff: Az egyetemes Jézus
(Jézus alakja indiai szemmel) . . . . . .550,- Ft
Karl Herbst: A valódi Jézus
(hagyományostól eltérő evangéliumértelmezés) .560,- Ft

Postai utalványon a vételár megküldésével vagy utánvéttel megrendelhető a Kiadó címén:
2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c
tel/fax: 06–27–342–900

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VIII. évf. 3. szám
1997. június
90,— Ft

Közoktatás és köznevelés

Megbetegítő istenkép

Védőbeszéd kétkedőkért

T. Balasuriya kiközösítéséről

A kelet-timori nép szenvedései

Moha-mese

Olvasók fóruma

Vasárnapi elmélkedések

Közoktatásunk legyen köznevelés is!

A Művelődési és Közoktatási Minisztérium az elmúlt év decemberében Pro humanitate et libertate díjjal tüntette ki ***Bulányi György*** *piarista atyát, a BOKOR közösség alapítóját, azzal az indoklással, hogy „1945-től kezdve pár főből álló kisközösségekben (Bokor-mozgalom) törekedett átadni a következő nemzedéknek azt, hogy a szeretet civilizációja lehetséges”. – A kitüntetettnek alábbi előadása közlésével gratulálunk!*

Bár félszázada már, hogy iskoláink államosítása folytán középiskolai tanári pályafutásomnak vége szakadt, mégis hadd használjam itt és most a nekem annyira kedves megszólítást:

Kedves Kolleginák és Kollégák!

Elöljáróban meg kell mondanom, hogy a következő órában elhangzó mondanivalóimnak forrása a Bokor Bázisközösség. Amit az elmúlt félszázadban közösségeinkben megláttunk, annak adom itt szerény summáját.

Előadásom célja érveket szolgáltatni amellett, hogy ha heti 30 órában vehetjük igénybe a tanulókat, akkor a közismeretek elégedjenek meg heti 28 órával, heti két órának pedig kifejezetten az legyen a rendeltetése, amit közel másfél százada Arany János így fogalmazott meg Tisza Domokos nevű tanítványa számára:

Legnagyobb cél pedig, itt, e földi létben,
Ember lenni mindég, minden körülményben.
(Domokos napra)

„Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de lelkének kárát vallja” (Mk 8,36) — mondta Arany előtt közel kétezer évvel Jézus. „Az egész világ” jelezze e mondatban a maguknak egyre több és több időt igénylő különféle közismereteket, a károsodástól megóvandó „lélek” pedig az említett *emberséget*. Mind a két idézetnek az volna a szerepe előadásomban, hogy igazoljak velük egy tételt: **a közoktatásnak nemcsak az a feladata, hogy közismeretekre tanítson, hanem az is, hogy rendeltetésüket betöltő, s ennek következében önmagukban kiegyensúlyozott, környezetüknek hasznos embereket neveljen.** Alighanem közhelynek számít a megállapítás, hogy a közoktatásnak köznevelésnek is kell lennie. Annak érdekében szólok, hogy e közhely ne csak elvárás, hanem valóság is legyen társadalmunkban, legalábbis a lehetséges mértékben.

Az ember s az emberekből álló társadalom boldogsága alapvetően azon fordul, hogy az ember rendeltetésszerűen használja-e fel életét. A nem rendeltetésszerű használatnak az ember és a társadalom életét tönkretevő következményei vannak. Ezért aztán embernek és emberi társadalomnak aligha van fontosabb feladata, minthogy megtanítsa a maga után következő nemzedéket, mi módon használja életét gyermekkorában is és még inkább később, amikor felnőtt majd elsődlegesen maga alakítja életét. *Gondolkodás- és viselkedéstan*nak is nevezhetjük azt a tárgyat, amely ezt a célt hivatott szolgálni.

A. Köznevelés-történetünk

A társadalmak ismerik a munkamegosztás elvét és gyakorlatát. Nem mindenki végez mindenféle feladatot. Felmerül a kérdés: kinek, kiknek kell végezniük azt a feladatot, amelyre az előzőekben rámutattunk? Mivel nem e mostani kérdésfelvetésünkkel kezdődik az emberi történelem, ezért mindenekelőtt megpróbálok feleletet kapni kérdésünkre az emberiség múltjától. Egymást követő kultúrkörökben él emberi nemünk. Mi is — a kérdést feltevők, azaz a mi nemzedékünk — egy adott kultúrkörön belül élünk. A magunk kultúrkörét ismerjük viszonylag legjobban, ezért a mienkétől kérünk választ kérdésünkre. Kultúrkörünkben megkülönböztetek — problémánk szempontjából — három fázist. Közoktatás előttit, felvilágosodás előttit és felvilágosodás utánit.

1. A közoktatás előtti korban

Az első, a kezdeti fázisban a feladat alapvetően a családot illeti, a szülőket s a gyermekkel együtt élő nagyszülőket, idősebb testvéreket. Hogyan kell gondolkodni, viselkedni, emberhez méltó életet élni, ezt mindmáig elsősorban a családon belül tanuljuk meg. Az élet legelső éveiben egyértelműen az anya nevelő szerepe a dominánsabb. A lányok esetében talán a későbbi években sem áll be e tekintetben változás, a fiúk esetében viszont az évek múltával az apa szerepe, legalábbis a múltban, megnövekedett annak folytán, hogy fokozatosan bevonta fiát a férfimunkákba. De akármilyen jelentős is a család nevelő szerepe a gyermek életében, ez a szerep sohasem volt kizárólagos, hiszen a családok nem önmagukban, hanem kisebb vagy nagyobb (falu)közösségekben éltek, s élnek valamiféle családon túli egységekben ma is. E közösségek viselkedési normáit a falu össztársadalma örökölte és alakította, mégpedig egy mindenkori vezető, ill. vezetői testület jelenléte és szerepe mellett.

Kezdetben alighanem differenciálatlan egységben irányítja a közösség életét egyetlen személy — a papkirály, aki törzsfőnök és varázsló is egy személyben. Mind a temporális, mind a szakrális ügyekben a közösség szentnek tudott hagyományaiba ágyazott, homogén és ellentmondásmentes irányításra törekszik e szakrálisnak is tekintett személy — az emberhez méltó viselkedésre nevelés tárgyában. Felelősség terheli őt a közösség és az azt alkotó egyedek életéért; azért, hogy se testük, se lelkük ne szenvedjen kárt. Ebben a legelső, közoktatáselőttinek nevezett fázisban is feladatot kap már tehát a család kétségtelenül elsődleges szerepe mellett a gyermek nevelődésében a családon túli társadalom is.

Felmerülhet a kérdés, milyen arányban tárgya a ráhatásnak ebben az első fázisban — akár a családon belül, akár azon kívül — a szakismeret, és milyen arányban az emberségre nevelés. Úgy gondolom, hogy e kezdeti korszakban ez a két tényező is differenciálatlan

egységben élt. A fennmaradni, az életben maradni tudásnak legalább annyira feltétele volt az együttélési normákhoz ragaszkodás, mint pl. a szántani-vetni tudás szakismerete. A helytállás, mondjuk az aratásban, egyaránt megkívánta a szakértelmet is, s az emberségtől függő kitartást is. Még kézi erővel arató, velem-kortárs parasztember oktatta fiát az ilyen aratáshoz szükséges kitartani tudásra ezekkel a szavakkal: „Megdögleni lehet, de rongy embernek lenni nem lehet". *Könnyebb volt megtanulni az aratás hogyanját, mint kitartani tudni a munkában hajnaltól napáldozatig.* Talán a közmondások ily szempontú vizsgálata ennél több fényt is deríthetne kérdésünkre. Melyik közmondásfajta a bőségesebb? A szakismeretekre vonatkozó, pl. „Amit nem tanult meg Jancsi, nem tudja majd János"? Vagy az erkölcsi magatartásra vonatkozó, pl. „A hazug embert hamarabb utolérik, mint a sánta kutyát"? — O. Nagy Gábor *Mi fán terem?* című könyve e tekintetben is adhat eligazítást.

2. A felvilágosodás előtti korban

A kultúrkörök következő fázisát a szakosodás teremti meg. A szakosodás egyik s talán legalapvetőbb szempontjára utal — sajátmaga rovására — Arany János *Vásárban* c. költeményének néhány sora. Idézem:

...mint rég ezelőtt,
Mikor én is „markot hajtani" kezdtem,
S nem sikerült, bárhogy s mint igyekeztem.
Így — vézna, ügyetlen testi dologra —
Adtam fejem a bölcs tudományokra.
Barázda helyébe' szántván sorokat...

Ha kezdetben a papkirály felelős a közösség javáért, a szakosodás beindultával a fegyverforgatásra alkalmas személyből lesz a király, s az erre alkalmatlan — mert sánta, vak, vagy másként fogyatékos — személyből lesz a táltos, a sámán stb., akárhogyan is nevezték azt a személyt, aki nem a kardforgatáshoz szükséges ismeretek hordozója lesz, hanem olyan ismereteké, amelyeknek megszerzésére, tárolására a kardot forgatóknak idejük is, érzékük is kevesebb. E fogyatékos személy lesz avatott ismerője mindenekelőtt a transzcendens világnak. Tudni fogja, miként lehet biztosítani a törzs istenének jóindulatát akár csaták előtt, akár az év egész folyamán bor, búza s a jószág vagy éppen az ember termékenysége dolgában. Őrzik napjainkig ennek a szerepkörnek az emlékét regösénekeink:

Adjon az Úristen ennek a gazdának
Egy kis ólat, egy nagy disznót,
Alá meg száz malacot...

és így tovább.

A sámán, a táltos a ló- vagy akárminő egyéb áldozatokkal s az azok során mondott imádságaival őse és indítója lesz a későbbi egyetemek első fakultásának, a teológiainak. Tisztéhez tartozik a kollektív emlékezet ápolása is, a törzs hadi győzelmeinek megéneklése, s az elődök idejében szerzett énekek akár írást nem is ismerő tárolása, őrzése. Mindevvel őse lesz a bölcsészeti fakultásnak. De az ő feladatkörébe tartozik a hadműveletek során kapott sérülések orvoslása, s egyáltalán a természet patikájának minél alaposabb ismerete gyógyító szerepének szolgálatában. A törzs szent embereként az ő dolga kézrátételeivel, gyógyszereivel ősévé lenni az orvostudományi fakultásnak is. Talán még a jogtudományinak is, mert elsősorban az ő emlékezete őrzi azokat a szokásokat, amelyek bármely társadalom folyamatosan alakuló jogrendjének alapjait képezik.

A kultúrkörök e második, felvilágosodás előtti szakaszában a király teljes bizalmát élvező papság egyedüli és kizárólagos felelőse mindazon ismeretek tárolásának és az ismeretek továbbadásának, amelyek csak ezen írástudó rétegnek a közvetítésével hagyományozódnak át a következő nemzedékekre. A közoktatás a legalacsonyabb szinttől a legfelsőig — egyházi belügy: a plébániai iskoláktól kezdve az egyetemekig bezárólag. Az egyház tehát világnézetileg meghatározó tényezője az egymásra következő nemzedékek családon túli nevelődésének. Ezt a meghatározó szerepet az egyházaktól csak az eretnek mozgalmak szeretnék elvitatni, de esetleges sikerük mit sem változtathat az egyházak kizárólagos szerepén. Legfeljebb intenzívebbé teszi az egyházak közoktatási munkáját a felekezés következtében előálló konkurencia a különböző egyházak iskolái között.

3. A felvilágosodást követő korban

A harmadik, a felvilágosodás utáni fázis az, amelyben élünk, s amelyben vitatjuk, hogy szükség van-e az iskolákban a köz- és szakismereteket közlés mellett még valami egyébre is. Az imént adott történeti áttekintéssel jelezni kívántam, hogy a miénket megelőző századokban a mi jelen gondunk nem volt gond. Nem, mert az iskolák egyházi iskolák voltak, s az egyházak a maguk világnézetébe ágyazottan igyekeztek átadni a szakismereteket.

Kultúrkörünkön belül a felvilágosodás az egyház iránti bizalmatlanságból született meg. Elutasította a vallások monopolhelyzetét, létrehozta az állami iskolát, s a felvilágosodott államhatalom felügyeleti jogot vívott ki magának a nem-állami, hanem magánnak (école privée) nevezett iskolák felett; az egyháziak felett is. E harmadik fázisban előbb vagy utóbb kiszorul az állami iskolákból a hitoktatás, s ezen keresztül az egyházak, a vallás világnézeti hatásgyakorlása. Ebben az új helyzetben nagyjából az alábbi változatokkal találkozunk:

a) kötelező hitoktatás az állami iskolákban is (pl. nálunk 1948-ig)
b) fakultatív hitoktatás az állami iskolákban a hitoktatást igénylők számára (pl. nálunk „papíron" 1948 után)
c) teljes kiszorulás az állami iskolából (Franciaországban pl., ahol a szerda iskolai szünnap, s e napon az egyházak rendelkezésére állnak — az iskola épületén kívül — a hitoktatást igénylő gyermekek
d) választani kell hitoktatásra vagy etikaoktatásra járás között (pl. Németországban)
e) kötelező minden tanuló számára az etikaoktatásra járás (Németország Brandenburg tartományában, azaz a volt Kelet-Németországban).

A b) és c) változat az államhatalom világnézeti érdektelenségét példázza. Az a) változat belesimul a felvilágosodás előtti múltba. A d) és e) változatban az államhatalom saját felelősséget érez a tanulók világnézeti nevelését illetően: hajlandó megosztani ezt a felelősséget az egyházakkal a d) változat, s az iskolán belül nem hajlandó ily megosztásra az e) változat.

B. A jelen feladatai

1. Mi tehető kötelezővé?

Magam az e) változatot képviselem. Ez az e) változat nem jelent semmiféle monopóliumot a mindenkori államhatalom számára. Azért nem, mert jogállamban minden állampolgárnak joga van elköteleződnie egy neki tetsző világnézetet valló társaság mellett. Legyen ez a világnézet — istenhívő, istenelutasító, vagy agnosztikus. Mivel az iskola az állampolgárok adójából épül, az állampolgárok dönthetnek arról, hogy a fent említett társaságok a maguk propagandatevékenységére (hitoktatásukra) igénybe vehetik-e az iskolaépületet, vagy sem. Egyet nem kívánhatnak meg jogállamban az állampolgárok: minden iskolásnak legyen kötelessége tanulni olyan hittant,

amilyent nem akar tanulni. A rákényszerítés mellett nem lehet érv, hogy hiányos marad a tanuló általános műveltsége, s nem fogja érteni tudni kultúrkörünk múltjának s jelenének (vallási tárgyú) műalkotásait. Ez azért nem érv, mert az iskolai oktatásnak módja van ezeket az ismereteket — éppen a *gondolkodás- és viselkedéstan* tárgy révén — felekezetek fölötti tálalásban közölni a tanulókkal.

Jogállamban nem lehet kötelezővé tenni semelyik világnézeti opció iskolai oktatását: az ateizmusét sem, az agnoszticizmusét sem, a teizmusét sem, s ez utóbbin belül az adott állam többségi vallásáét sem, vallásaiét sem (pl. kötelező zsidó hittan lehet, kötelező metodista hittan nem lehet, mert csak a történetinek minősített felekezeteknek van joguk az iskolai hitoktatáshoz). Ugyanakkor jogállamban bűnös felelőtlenség nem biztosítani, hogy a tanulók tudomásul vehessék azt, ami a köz- és szakismereteken innen és túl szükséges a harmonikus személyi élethez és a társadalom megnyugtató rendjéhez. Másképpen és talán egyszerűbben fogalmazva: két magatartást gondolok megengedhetetlennek:

a felekezeti oktatás kötelezővé tevését,
a közismereteken túli, (egyszerű megjelöléssel:) etikai oktatás kötelezővé nem tevését.

2. Demokrácia és aranyszabály

A fenti két magatartásból az elsőt talán nem kell megérvelnem. Kötelezni valakit annak a megtanulására, megvallására is esetleg, amit nem tart igaznak, sérti az emberi méltóságot. Emberhez nem méltó, szabadságtipró, diktatórikus magatartásnak minősülne az ilyen magatartás, ha egyszer az emberi méltóság, a szabadság, valamint a diktatúra fogalmát kizáró *demokrácia* — korunk meg nem kérdőjelezett értékei közé tartoznak. Ha viszont közismereteken túli anyagot közlünk a tanulókkal, akkor a fenti tartalmak érték-voltának is, társadalmi elfogadottságának is nyilvánvalóvá kell válnia számukra. A fenti két állítás másodikát kell szemügyre vennem, s közelebbről meghatároznom, mit is tartalmaznak a *köz-, ill. szakismereteken túlinak–inneninek mondott ismeretek*. Egyetlen szóval is válaszolhatok. Azt, amivel a filozófia foglalkozik.

Szabad-e megterhelnünk a tanulókat egy ilyen anyaggal? Azt gondolom, hogy kötelességünk. Miért? Azért, hogy kevésbé manipulálható legyen az emberi személy és azok összessége, a társadalom. Az ismeretekkel rendelkező ember kevésbé ejthető át. A filozófiai ismeretekkel rendelkező ember kevésbé megtéveszthető — akár mások, akár önmaga által. Az úgynevezett világnézeti tárgyak (irodalom, történelem) szolgálnának elsősorban emberségünk kifejlesztésére. De megtapasztalhattuk bőségesen, hogy a diktatúrákban éppen ezek a tárgyak lesznek elsődleges eszközei a megtévesztésnek. „S mese ellen minden káros" — énekelte Ady *(A mesebeli János)*. Mondok két példát rá.

1939-ben Hitler Németországában járva egy viccet engedélyeztem magamnak a rendszer rovására. Egy fiatalember ilyen módon tett helyre: Mondhat, amit akar, de azt meg kell tudnia becsülni, amit Hitler tesz saját népéért. 1949-ben Debrecenben az egyik koalíciós párt értelmiségi csoportjában szó esik arról, hogy az ávósok az elepi juhistállókba kvártélyozzák a kulákokat, s egy egyetemi magántanár erre így reflektál: „Ha lecsapolnak egy mocsarat, ki törődik a békákkal?" *Kell egy tantárgy, amelyben a tanulóknak adott anyag alapján tudomásul kell venniük, hogy soha és semmi körülmény esetén sem lehet megengedett dolog a német népet szolgálni valakiket Auschwitzba, vagy a magyar népet szolgálni valakiket Elepre szállítás fejében.*

E két példa jelezze a tárgy legfőbb summáját, az emberiség és az emberség aranyszabályát, amely az összes kultúrákban és minden vallásban is fellelhető: NE TEDD A MÁSIKNAK, AMIT NEM KÍVÁNSZ MAGADNAK! **A bevezetendő tárgy nem értéksemleges**. Az iskola szent hely, nem értéksemleges, hanem értéket szolgáló. A matematikaórán sem az történik, hogy a tanár közli a tanulókkal, hogy van olyan tétele, hogy 2 + 2 = 4, meg olyan tétele is van, hogy 2 + 2 = 5. S ezután rábízza a tanulókra, hogy ki-ki válassza ezek közül a neki megfelelőt. A tanár igazolja az egyik tételt, cáfolja a másik tételt. Nyilvánvalóvá teszi, hogy miért felel meg a valóságnak az egyik állítás, miért nem felel meg a valóságnak a másik állítás. Miért igaz az egyik. Miért téves a másik. Az igaz — az érték, s a téves (s esetleg: hazug) — a nem-érték. A matematikatanár azért mehet be a szent helynek mondott iskola oktatásra rendelt osztálytermébe, mert az igazat és csak az igazat akarja ott tanítani, átadni, szolgálni. S ha nem tudható, hogy mi az igaz — ahogyan ez tárgyunk esetében nemegyszer előfordul —, akkor ezt a tényállást becsülettel közölnünk kell a tanulókkal, mert ez esetben az az igaz, hogy a szóban forgó kérdésre nem tudunk biztos feleletet adni.

3. Az istenprobléma a hitoktatás privilégiuma-e?

A filozófia témái: az ismeretelmélet, a lételmélet és az értékelmélet. Az első arról beszél, hogy a valóság megismerhető-e. A második arról, hogy ez a valóság milyen. A harmadik pedig arról, hogy ez a valóság érték is, és felszólít minket az értékszolgálatra: az igaz, a praktikai értelmű jó (a hasznos), a szép és az etikai értelmű jó (a szent) szolgálatára. Alkalmas módon már az iskoláskor előtt is szembesítendő a gyermek a filozófia eme alapvető kérdéseivel. Nyilvánvaló, hogy a tankönyvíró feladata megkeresni a korosztályok szerint különböző alkalmas módokat a kérdésekkel szembesülésre.

A teljesség igénye nélkül szeretnék rávilágítani e tárgy néhány kitüntetett kérdésére, melyekkel, úgy gondolom, a tanulóknak mindenképpen találkozniok kell tárgyunk oktatása során. Az ismeretelméleti kérdéseket most nem érintve, egyenest a lételméletre irányítom a figyelmet. A lételmélet arra kérdez rá, hogy mi az, ami van, s melyek a legegyetemesebb állítások, amelyek állíthatók róla. E vizsgálódások során szükségképpen kerül elő a valóság okának a kérdése. A végső, az elegendő, a szükségképpeni oknak a keresése. S ennek nyomán az egész istenprobléma. A kérdés nem tehető zárójelbe. Bizonyítja a történelem, hogy az ember képtelen a végső okról legalább időnként — ritkán vagy sűrűn — nem gondolkodni. A kultúra a kultuszból születik, s nem képes feledni eredetét. Az ember istent-gondolni-képes lény. Az ember szükségképpen gondol valamit a lét végső okáról. Ha nem így volna, nem volna filozófia és filozófiatörténet, nem volnának vallások, és nem volna vallástörténet.

E téma kapcsán most azt szeretném elmondani, hogy miért nem engedhető át nagylelkűen ez a téma a hitoktatás számára annak kizárólagos anyagaként. Nem engedhető át először azért, mert a tanulóknak csupán egy kisebb-nagyobb hányada részesül hitoktatásban, s minél felsőbb osztályba jár, annál kisebb hányada, pedig aligha kétséges, hogy a serdülés korában nem kevésbé jelentős az avatott vezetés e kérdésben, mint az élet első vagy korai éveiben. Másodszor azért, mert a hittan nem azonos a gondolkodás- és viselkedéstannal. A hittan hitre szólít fel, ez utóbbi pedig gondolkodásra. A kettő között nyilvánvaló a különbség. Nyilvánvaló annak ellenére is, hogy az ember alapvető igénye, hogy annak és csak annak nyújtson hitelt, csak azt ölelje át hitével, amit igaznak tart. Ér-

telmünket a hittanórára menvén sem hagyhatjuk otthon, az oktatási helyen kívül. Az iskola e gondolkodás- és viselkedéstannak nevezett tantárgya mégsem kaszál bele a különböző vallások oktató munkájába. A katolikus hittanórán pl. a hitoktatónak az a feladata, hogy igaznak igazolja azt, amit Isten létezéséről, mivoltáról a katolikus hagyomány korunkig egybe tudott hordani. Elgondolható, hogy a katolikus hittanórára járó tanuló igaznak fogja átélni azt, amit ott hall. Az iskolai oktatás pedig meg fogja mutatni a tanulóknak, hogy a lét végső okának kérdéséről, az istenproblémáról mit mond nemcsak a katolikus hagyomány, hanem a nem-katolikus is, a nem-keresztény is és a nem-vallásos is.

Ennek az oktatásnak egyik célja, mint minden másfajta oktatásnak is, az ismeretátadás. A másik célja, hogy a tanuló lássa a történelmileg adott, az idő és tér szélességében megjelenő különbözőségeket, és e különbözőségek érveit is megismerje. A harmadik célja, hogy lássa: jó szándékú és gondolkodásra képes emberek és kultúrák formálták ki ezeket a válaszokat. A negyedik célja, hogy a tanulók lássák, mi a közös ezekben a válaszokban. A 40-es években tanulmányozva Rudas László *Materialista világnézet* című könyvét, meg kellett állapítanom, hogy az anyag (a matéria) végső állítmányaiként ugyanazokat az állításokat szedte össze, amiket a katolikus teológián az Istenről vehettem tudomásul.

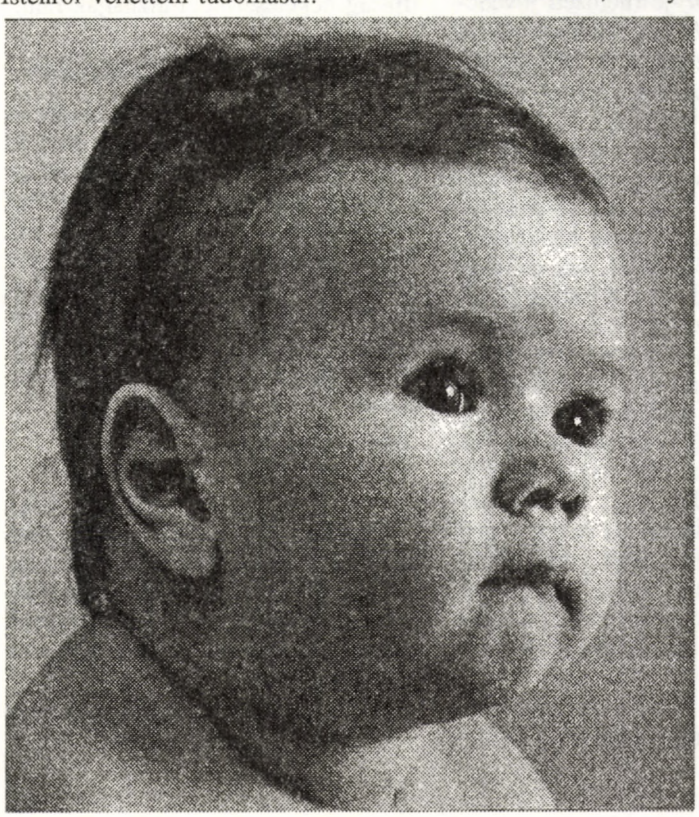

4. Hitközömbösség és értéksemlegesség?

Hitközömbösséget akar-e szolgálni tantárgyunk? Másképpen: az igazság iránti közömbösséget? Ismét másképpen kérdezve: értéksemlegességet? Egyiket sem. Egy analógia segíthet. Az irodalmi oktatás úgy mutatja meg Vörösmarty, Petőfi, Arany költészetének szépségeit, hogy nem akarja eldönteni, hogy hármuk közül melyik közelíti meg leginkább a szépség feltételezett abszolút értékét. Bármelyik tanulóban kiformálódhatik az az érzés és meggyőződés, hogy a három közül valamelyiket többre, nagyobbra becsüli, mint a másik kettőt. Ugyanakkor örömmel gondol arra, hogy a magyar irodalomban ott van a másik kettő is, és azok is gazdagítják nemzeti kultúránkat. A filozófiai oktatás nagy segítséget nyújthat a vallásoktatásnak is. Tudatosíthatja, hogy vannak olyan léttartományok, amelyeken belül csak vélekedések lehetségesek, de egyértelmű igazolások nem lehetségesek. A kultúrtörténelem azt igazolja, hogy az ember képtelen leállítani magát ott, ahol eljut az igazolható ismeretek határáig. Az ember alighanem szükségképpen formál nemcsak igazolható, de nem igazolható tételeket is.

A vallások születése, azok el nem halása, rendre újak keletkezése igen virulensnek mutatja ezt a nem igazolható tételeket is formálni akaró törekvésünket. Virulensebbnek, mint az agnoszticizmust, amely lemond nem igazolható tételek megformálásáról. Bár nem biztos, hogy az agnosztikus lemond az ilyen tételek megformálásáról, hanem csupán nagyon mélyen átéli ezek igazolhatatlan voltát. Mondok egy megállapítást, amely egy olyan tényre utal, amelyet a történelem már sokszor valósnak mutatott. Úgy hangzik a megállapítás: *Az ember a hitéért ölni is képes.* Vannak, akik úgy gondolják, hogy az emberi történelem összes tömeggyilkosságai — a háborúkra gondolok — vallásháborúk is voltak. A filozófiai oktatás egyik legfontosabb célkitűzésének tartom, hogy megmutassa a megállapításom által jelzett jelenség borzalmas és abszurd voltát, és hogy megpróbálja ezt a jelenséget kiiktatni a történelemből.

Lehetséges célkitűzés ez? Az, hogy megtanuljuk becsülni, értékelni a nekünk kedvestől, a számunkra megszokottól különbözőt is? Miközben írom e sorokat, az asztalomon fekszik egy 1991-ben New Yorkban kiadott hatalmas kötet: *WORLD SCRIPTURE*, a szent szövegek összehasonlító antológiája. A világ összes jelentős vallásainak szent szövegeiből hoz idézeteket az alábbi témákról, melyek a közel ezerlapos fólió-kötet tartalomjegyzékét adják:

A végső valóság és az emberi lét célja
A gonosz, a bűn, az ember bukása
Megmentődés és Megmentő
A vallásos élet
Gondviselés, társadalom és az Isten Országa

5. Kölcsönös egymást megbecsülés

Nagyon fontosnak gondolom, hogy a különböző vallások elkötelezettjei ne féltsék magukat s híveiket a gondolkodás- és viselkedéstan iskolákban folyó oktatásától. Ahogyan a kultúra, a tudomány, a művészet, a sport, a természeti szépségeket megismerni vágyó turizmus mind-mind eszközei lehetnek az egymást megértésnek és a különböző népek egymáshoz közeledésének, messzemenően ezt a szerepet kellene betölteniük a különböző vallásoknak is. A magaménak becsülése, kedvelése miért jelentse mások kincseinek leszólását? Mégis, a történelem arról informál bennünket, hogy a különbözőség a vallások világában a gyűlölet és a megvetés magatartásait hozta előtérbe. A mohamedán a keresztény magyar számára a *pogány* török volt. A keresztény a mohamedán számára pedig a *kutyahitű* gyaur, ahogyan ezt jól tudjuk nemzeti történelmünkből. Ismerjük a felvilágosodás előtti irodalmunkat, amelyet mélyen meghatározott a protestánsok és katolikusok egymást gyalázó hangmegütése. *Aligha akad jó szándékú ember, aki nem akarná a vallási alapú gyűlöletet és egymást megvetést kikapcsolni az emberiség életéből.* Mindez semmiképpen sem vezet hitközömbösségre. Ahogyan más nemzetek kultúrájának megismerése és megszeretése sem eredményezi szeretetünk megfogyását anyanyelvünk,

nemzeti irodalmunk vagy zenénk iránt. Legalábbis nem szükségképpen. Az a természetes, hogy az ember a magáét kitüntetetten is becsüli, de amellett a másét is értékeli. Ez utóbbiból nem következik a magaménak elhanyagolása.

A vallás jellemformáló erejét közismertnek gondolom. Egy valláshoz, kultuszközösséghez tartozni, annak tanításait, szimbólumrendszerét az értelem, érzelem és akarat eszközeivel magunkhoz ölelni — ennek nem feltétele egy másik vallás lenézése, semmibe vevése. Ugyanúgy nem, ahogyan saját házastársunk, szüleink, gyermekeink iránt érzett szeretetünk nem növekedik mások házastársának, szüleinek, gyermekeinek nem-értékelésétől.

6. Uralkodás és szolgálat

Továbbmegyek. A lételméleti kérdések taglalása bemutatja a tanulóknak, hogy mekkora a szerepe az emberiség életében az ateizmusnak, az agnoszticizmusnak és a különböző vallásoknak. Megmutathatja továbbá, hogy az adott lételméleti válaszok különbözősége ellenére közösek lehetünk mindannyian az értékek szolgálatában.

Mindenekelőtt a szolgálattal kapcsolatban szeretnék valamit tisztázni. Tárgyunknak rá kell mutatnia az emberi élet alapvetően nagy ellentmondására, mélységes sebére. Video meliora, proboque, deteriora sequor — mondta Ovidius. *Látom a jót, próbálom is, mégis a hitványabbat csinálom.* Szent Pál ugyanerről tanúskodik. Erdősi Sylvester János patinás fordításában idézem: „Mert jót nem tíszek, mellyet akarok, hanem gonoszt tíszek, mellyet nem akarok" (Róm 7,19). Uralkodni akarunk, s nem szolgálni. Jóllehet tudjuk: a szolgálat az, ami épít, amitől épülünk magunk, s aminek erejében épülnek társaink, épül maga az élet. Istenről is kitaláljuk, hogy uralkodik. Isten szolgálatában kívánnánk magunk is uralkodni. Szolimán szultánról mondják, hogy ezzel indult Mohács alá: Ahogyan egy úr van az égben, úgy egy úrnak kell lennie a földön is. De a történelem akármelyik kiemelt alakja (nagy sikerű tömeggyilkosa) gondolhat ilyesmit magáról. Hitler is ráverette a Wehrmacht katonáinak szolgálati övére: Gott mit uns, azaz Isten velünk! Mi, magyarok is „Jézus, Jézus"-t kiáltva rohantunk a kontyos pogány törökre, azok is Allah nevét emlegetve rohantak éles kardjaikkal felénk.

Weöres Sándor írja *Rongyszőnyeg* c. versében:

Valaha én is úr akartam lenni;
ó bár jó szolga lehetnék!
De jaj, szolga csak egy van: az Isten,
s uraktól nyüzsög a végtelenség.

Jézus nem uralkodásra tanította tanítványait, hanem lábmosásra, azaz szolgálatra. Az említett antológia megerősíti, hogy Jézus jól látta feladatunkat. Az értékelméleti oktatásnak nyilvánvalóvá kell tennie, hogy a családi s az azon kívüli társadalmi lét sikeres megoldása egy falu, egy város, egy ország, egy kontinens és a világfalu vonatkozásában azon fordul, hogy megértjük-e: *a szolgálatokban részesedés ellenében lehetséges a szolgáltatásokban részesülni.* Aki csak a szolgáltatásokban akarna részesülni, az szét fogja törni a családot, a társadalmat, a nemzeti közösséget, s lehetetlenné teszi az életet Bolygónkon.

7. A kiváltságok hajhászása és egyidejű elutasítása

A filozófiai oktatásnak rá kell mutatnia az emberi törekvésvilág másik képtelen ellentmondására is, amely az előzőből nő ki. Tiltakozunk, hogy mások kiváltságosak legyenek velünk szemben, s mi magunk kiváltságokra törekszünk másokkal szemben. Nyilvánvalóvá tenni e tényt nagyon könnyű. A Hegyeshalomnál végződő világot keletre akarjuk tolni Békéscsabáig. Elviselhetetlen számunkra a nyugati életszínvonal s a mi életszínvonalunk közti különbség. Ugyanakkor elviselhető számunkra, ha kétmilliárd embernek a GDP-je (nemzeti jövedelemátlaga) a miénk egytizedét sem éri el. Nekünk az emberiség 20%-ának a kiváltsága az elviselhetetlen, mások számára a 80% kiváltsága — s benne a miénk is — az elviselhetetlen. A gondolkodás- és viselkedéstan oktatásának meg kell mutatnia az osztályönzés és a nemzeti önzés képtelenségét, életromboló hatását. Azt is, hogy miképpen vezeti el a kiváltság a kiváltságoltakat az életet már továbbadni nem tudáshoz, a tömeges abortuszhoz, a nemzetpusztuláshoz. Azt is meg kell mutatnia, hogy miképpen vezet ez a kiváltságkergetés az atomhalál vagy az ökológiai katasztrófa irányában. Fel kell vetnie a kérdést, hogy lehet-e szükségképpen egyedül lehetséges egy olyan gazdasági rendszer, amely szükségképpen vezet az egyre kevesebbek mérhetetlen gazdagodásához, s az egyre többek mérhetetlen elszegényedéséhez?

Utalnom kell itt most arra, hogy ez az a témamegütés, amellyel a tanuló nem feltétlenül találkozik a közéletben, s nem feltétlenül találkozik a hitoktatásban. A közéletet a pártok irányítják. A pártok pedig meg akarják nyerni a választásokat, s ennek érdekében osztály-, ill. nemzeti kiváltságok birtokába juthatást ígérnek választóiknak. A választások megnyerése a megválasztott személyek számára mindenképpen biztosítani fogja a kiváltságos helyzetbe kerülést. (A képviselők fizetését a várható infláció %-ánál nagyobb, a közalkalmazottak fizetését a várható infláció %-ánál kisebb %-ban emelik.) Az egyházakat pedig lefoglalja a maguk intézményei fenn- és karbantartásának a gondja... nekik is kevés a pénzük, még Hegyeshalomtól nyugatra is, hát még keletre, meg még keletebbre és délre.

8. Ellenségszeretet és testvériség

A történelemórán nem teszik fel azt a kérdést, hogy ez az őrültség szükségképpeni-e. Tárgyunknak ezt a kérdést fel kell tenni, és meg is kell válaszolnia. A hittanórán felteszik-e? Nem tudom. Csak azt tudom, hogy van tábori püspökség. Csak azt tudom, hogy nekem sikerült a négy elemit, a nyolc gimnáziumot s a hét év teológiát úgy elvégeznem 1924 és 1943 között, hogy ez a kérdés nem került elő. Meg azt is tudom, hogy amikor e kérdés egzisztenciálisan meghatározó fontosságú kérdéssé lett számomra, az állampárt illetékesei közölték velem: megérthetem, hogy ezek után a magyar ifjúság nevelését nem bízhatják rám.

Bízom az emberiség jövőjében

Ez a bizalom számomra annyit is jelent, hogy reménykedem: a heti 30 órából kettőt arra fogunk szánni, hogy a magyar s az emberi jövő érdekében ilyen kérdésekről beszélgessünk a ránk bízott ifjúsággal. Nem sokaság, hanem gondolkodó és gondolkodástól meghatározott viselkedésű nép tesz csuda dolgokat — költöm át szabadon Berzsenyi Dániel Kodály Zoltántól megénekelt versét:

Nem sokaság, hanem
Lélek s szabad nép tesz csuda dolgokat
(Forr a világ).

Mondom ezt abban a meggyőződésben, hogy azok a nemzetek maradnak meg, amelyek őrzik Isten álmait az emberről, s azok pusztulnak el, amelyek beleszoknak s belehalnak kiváltságaikba.

(Elhangzott Budapesten, a Fővárosi Etikai Intézet konferenciáján, 1997. március 7-én.)

Hanna Wolff

A megbetegítő istenkép

avagy: Mi köze a dogmatikának a valósághoz?

„Szeretem Jézust, de gyűlölöm Istent”

Az idézett mondatot Waldo mondja el Olive Schreiner Egy afrikai farm története c. művében, mégpedig az akkori holland protestáns ortodoxia istenképe elleni tiltakozásul.

De voltaképpen mi ellen is tiltakozik? Azellen, amit *többszörösen* **harmonizált istenképnek** nevezhetnénk. Ezen a fogalmon azt értjük, hogy mi, ún. keresztények *nem* rendelkezünk egész-jellegű, azaz *következetesen jézusi* istenképpel. Istenképünk harmonizált, ami azt jelenti: *eredeti és totálisan heterogén elemekből tevődik össze, az emberiség legkülönfélébb fejlődési fokaihoz tartozó Isten-elképzelésekből, a legprimitívebb és a legkifinomultabb elképzelésekből* — megfelelően a mindenkori tudati fokozatoknak —, miközben magától értetődően mindig a primitívebbek ragadják magukhoz a vezetést.

Hozzá kell tenni, hogy az ilyen ellentétek újból és újból megkísérelt harmonizálása nyomán nem az egységben való sokféleségről van szó, vagy a feszültségek egységéről, vagy ahogy ma szívesen mondják, a plurálisan strukturált vallási világ jogos egymásmellettiségéről. Sokkal inkább van szó *egymást kizáró tendenciák vallási konglomerátumáról, amely abszolút ellentétben áll Jézus istenképével.* Az ilyen egymásnak ellentmondó és egymást kizáró, mindmáig *abszolútnak nyilvánított, dogmatizált és kanonizált* tendenciák konglomerátumának csakis pszichikailag szétziláló, vagy világosabban fogalmazva, megbetegítő hatása lehet mind az egyénekre, mind a kollektívumra. Ezért nevezzük ezt az összetett istenképet megbetegítő istenképnek.

Kétezer éven át fáradoztak hiába azon, hogy ízletessé és *elfogadhatóvá tegyék ezt az istenképet* az emberek számára. Számtalan teológusgeneráció igyekezett megmutatni, hogy elgondolható *egyszerre* a harag és a szeretet, az igazságosság és a szeretet, a mindenhatóság és az igazságosság, a félelem és a szeretet, az ítélet és a kegyelem... S azt sem szabad elfelejtenünk, hogy itt *nem ártalmatan vallási kínálatról vagy kísérletekről van szó.* Számtalan hívőnek kellett vérével és életével, száműzetéssel és megvetettséggel, hivatalából való elbocsátással és nyomorral fizetnie pusztán azért, mert kételkedett egy ilyen szintézis lehetőségében, s közben keveset vagy éppen semmit sem használt nekik, hogy szerették Jézust.

Ezek az emberek sajnos még nem rendelkeztek a megfelelő tudományos és pszichológiai eszközökkel ahhoz, hogy bizonyítani tudják az említett szintézis lehetetlenségét. Ma viszont, éppen a mélypszichológia segítségével, abban a helyzetben vagyunk, hogy úgyszólván a kulisszák mögé láthatunk.

Ami voltaképpen beteggé tesz

A harmonizált istenkép egyáltalán nem csupán azért tesz beteggé, mert archaikus jellegű vagy rég letűnt tudatsíkokhoz tartozó nézeteket foglal magában, hanem mindenekelőtt azért, mert **a Jézus-értelmezést** ezekbe **a régi kategóriákba préseli bele, s ezekből kiindulva fogja fel és magyarázza.** Félreérthetetlen képpel szólva: *Az új bort következetesen régi tömlőkbe tölti.* Jézus alakját így, mindazzal együtt, amit mondott és tett, *elnyeli* az említett konglomerátum. Például ismételten nagy lelkesedéssel állítják, hogy Ábrahám, Izsák és Jákob Istene Jézus Istene és Atyja is. Ha ez a tétel helytálló lenne, akkor Jézus megspórolhatott volna magának minden további fáradságot és minden pótlólagos igehirdetést. Csakhogy: mivel az ellentmondások konglomerátuma elnyeli Jézust, *elvesztettük* őt magát, a *Jézus-elemet* is, és **regresszióba zuhantunk**.

Miben áll ez a regresszió? Abban, hogy *Jézus új istenképe mint olyan, egyszerűen veszendőbe ment.* Belesimították az addig uralkodó patriarchális istenképbe. *Nagy dogmatikai férc-mű keletkezett,* Jézus kifejezett szava ellenére, hogy régi, szakadt és használhatatlan ruhát ne foltozzunk meg új anyagból vett folttal. **A megbetegítő regresszió ennek a fércműnek a következménye.** Ily módon egyébként pontosan az következett be, amit Jézus előre megmondott. Mindkettő használhatatlanná vált.

Az alábbiakban azokat az elképzeléseket soroljuk föl, amelyekkel Jézust megterhelték, de amelyekhez neki ténylegesen semmi köze nincs.

Az ember mint Isten ballépése

A harmonizált *istenkép* leginkább destruktív *következménye* az ún. keresztény *emberkép*.

A paradicsomi történetben az ember úgyszólván tiszta lapként jelenik meg. Infantilis kötöttségben tartja őt folytonos függősége Istentől és Isten parancsaitól, amelyeknek az értelmére még csak rá sem kérdez. Passzív, nem tud jóról és rosszról. Még a női elv hozzárendelése sem hoz haladást, fejlődést vagy egésszé válást. Pszichológiailag nézve ez *a paradicsomi állapot abszolút infantilitást, apakötődést, ha nem éppen apa-azonosulást jelent.*

Valakik bizonyára ellen fogják vetni ennek, hogy ez a mítosz éppenséggel egyenesen az égbe emeli az embert, amikor *„Isten képmásának” nevezi* s amikor „Isten képmásaként” úgy mutatja be, mint aki a Paradicsomban állandóan közvetlenül társalog Istennel. Ez a méltatás azonban sosem jutott jelentőséghez, ama hatalmas irodalom ellenére sem, amely az Imago Dei-problematika körül fölhalmozódott. Még az „Isten képmása” kijelentés *értelmezése* is *tökéletesen ellentmondásos, sőt zavaros mind a mai napig.* De ténylegesen van értelme ennek a tiszteletbeli címnek, még ha nagyon kérdéses értelme is. Hiszen teljesen világos: Ha a mindenható patriarchaisten embereket teremt a maga képére, akkor ez *csak azt jelentheti, hogy újabb kis patriarchákat teremt.* Ennélfogva bármely kor bármely jellegű patriarchái következetesen mindig a főpatriarchára hivatkoztak mint nekik tekintélyt adó

hatalomra, legyen szó akár állami, akár egyházi, vagy csak korlátolt családi patriarchákról. *Áldozataik minden esetben megszámlálhatatlanok.*

Ismereteink és fejlettségünk mai állása szerint azért *valóban* egészen különleges ballépés az ebben a történetben bemutatott ember, mivel *kifejezetten csak a férfi van Isten képére teremtve,* a nő esetében erről szó sincs, neki csak a férfitől függő, alárendelt szerep jut. Ezáltal a jövőre nézve beállították a váltókat a férfi-nő kapcsolat elmondhatatlan nyomorúságait, s egyáltalán az emberiség fejlődését illetően.

A voltaképpeni súlyos következmény azonban **abból adódott, hogy a kérdéses mítoszt *történetileg* fogták föl.** Ez azt jelenti például, hogy *Pál* aztán egyenesen erre a mítoszra hivatkozva (1. korintusi levél, 11. fejezet) keresztény alaperénynek adhatja ki, hogy az asszonynak be kell födnie a fejét, mivel a férfitől eltérően ő nem képmása és visszfénye Istennek. Ezenfölül persze nem a férfi lett az asszonyból, úgye, hanem az asszony a férfiből. Ilyen zavaros, *az újkorig hatóan mérhetetlenül káros* következtetésekhez vezet az, ha a mítoszt történetileg fogják föl, azaz annak normájaként és garanciájaként, hogyan kell a konkrét fejlődésnek lezajlania. *Ez a katasztrofális folyamat még ma sem ért véget,* és még mindig a két nem valódi emancipációjának alapproblémáját jelenti.

A teremtési és a bűnbeesési mítosz történeti félreértelmezésének igazán pusztító következménye az is, hogy **az emberkép** alapvetően — legyen szó akár a férfiről, akár a nőről — **elsősorban negatív minősítést kap,** és erre az „elsősorban"-ra különösen oda kell figyelni. *Az ember immár a bukott ember, aki semmi jóra nem képes, aki egyszerűen csak bűnös.* És éppen újabbkori teológusok ragadtatták magukat arra a kijelentésre hogy az ember „halott" a bűnében. Ez pszichoanalitikusan kifejezve az isteni Felettes-Éntől totálisan elnyomott ember lenne — ami rémséges elképzelés. Az effajta ítéletekhez természetesen **az almába harapás mítosza szolgáltatja az anyagot.**

És miről van szó elvileg ebben az almába harapásban? *Az ember tudni akarja, mi jó és mi rossz. Arra törekszik tehát, hogy kitörjön a föntebb ábrázolt, infantilis paradicsomi ősállapotból. És éppen ez számít az Ördög kísértésének és Istennel szembeni engedetlenségnek;* és ez az engedetlenség aztán minden időkre szólóan az az alapbaj, amely alapvetően megrontja az emberi lényt. Ettől fogva mindenekelőtt mindig olyasmit kérnek számon az embertől, amire nem képes, amire alkalmatlan, amihez alapvetően hiányzik az adottsága. Ennélfogva az emberiség történelme tulajdonképpen már befejeződött, mielőtt még elkezdődött volna. *A tudniakarás immár bűn, így aztán a fejlődés is. Az ezután következő vallásos élet alaperénye az engedelmesség és a butaság lett.* Az egyháztörténelem elegendő anyagot szolgálat ehhez a megjegyzéshez, úgyhogy a további példákat megtakaríthatjuk magunknak.

De az istenképre háruló következmények éppoly megsemmisítőek. Mert miért mutat be a mítosz egy olyan Istent, aki egyenesen és közvetlenül egy effajta fejlődésre programozza be az embert? Itt *egy korlátolt, hatalmi tébolyban szenvedő, önmagára irányuló patriarchális Isten képét fogalmazzák meg* és természetesen hagyományozzák aztán tovább; *e képtől még ma is megbetegszünk,* ezért jó okkal nevezzük megbetegítő istenképnek.

De a teremtésmítosz alaphangjához egy még kritikusabb megjegyzést kell fűznünk. E mítosz szerint ugyanis Isten egzakt módon rögzíti teremtményeinek határait, jogaikat és kötelességeiket, azt, amit szabad, és amit nem szabad tenniük. Az ezt meghaladó szabad cselekedeteket és lehetőségeket eleve kifejezetten tilalom és büntetés fenyegeti. *A szóban forgó ember így ténylegesen Isten teremtménye, Isten tulajdona,* és ebben az értelemben Istenért létezik.

De miféle ember ez? Mai pszichológiai ismereteink szerint *egy hároméves gyerek.* Mert ebben az életkorban a fő feladat abban áll, hogy megtanuljuk, mit szabad és mit nem szabad. Csak ezután kezdődik el az individuális fejlődés. A kisgyerekkor az igent-mondás kora, az utána kezdődő fejlődés éppen a nemet-mondani-tudást foglalja magában, azaz a valódi vitákat. Isten azonban nem engedi, hogy idáig fajuljon a dolog. *Teremtésmítoszunk Istene nyilvánvalóan csak kisgyerekekről és igentmondókról akar tudni.* Helyesebben és pontosabban szólva, a bibliai beszámoló formájában fönnmaradt mítosz csak az abban a korban általánosan érvényes emberi fejlettségi fokot tükrözi vissza. Mindenesetre *ezzel a kanonizált mítosszal egy hároméves gyerek pszichológiáját rögzítették a jó és rossz normájaként.* És ez aztán igazi ballépés. Korábban megállapítottuk, hogy e mítosz szerint a tudni-akarás rossz, sőt éppen ez az alapbaj. Most pontosíthatunk: *„A bűnös alapbaj" az, hogy az ember túl akar lépni a kérdezés és a tudni-akarás gyerekes kezdeti mértékén.* Az a gyanúm, hogy az újra és újra konzerválódó előszeretet az ún. „gyermeki hit" iránt lényegileg ebből a teremtésmítoszból fakad...

De lehet erről a mítoszról egészen másképp is beszélni, amit nem akarok említés nélkül hagyni. Helyesen fölfogva minden mítosznak maradandó archetipikus értelme van, ha mint mítoszt helyesen értelmezzük. Ez itt azt jelentené: A mítoszban *annak az őstapasztalatnak a képi kifejezéséről van szó, hogy miképp válik az ember emberré.* Ez csak úgy történhetik meg, ha ember „kiűzetik" az öntudatalan gyermeki állapot „paradicsomából", azaz megtanulja realitásait felelősségteljesen alakítani, ami többnyire csak „arcának verejtékével" valósulhat meg; *ellenkező esetben infantilis marad* és képtelen arra, hogy megfeleljen a realitás adta feladatoknak. — De hogy

a mítoszt hagyjuk ily módon mítoszként érvényesülni, s így olvassuk és így értelmezzük, ez a mélypszichológia felfedezése.

A kizsákmányolás mint megbízatás

Az ember tehát ki van taszítva a világba. Világbeli magatartására nézve azonban precíz útmutatást hozott magával: **„Hajtsátok uralmatok alá és uralkodjatok rajta!"** Ez ismét egyike a régi istenkép katasztrofális tételeinek. Hiszen azt jelenti: *A világ értem létezik!* Az idézett mondat valóban iskolát csinált. Különösen azért volt képes erre, mivel a patriarchális ember Istentől jövő megbízásként fogta föl, és ezért a legjobb lelkiismerete szerint követte.

Pontosan véve mit is jelent ez az útmutatás? Kétségtelenül **nagystílű kizsákmányolást jelent**. Ebbe csak manapság tudunk igazán beleérezni, amikor eljutottunk a kizsákmányolási lehetőségek határaihoz. Fölösleges is mondani, hogy éppen ebből a mondatból, amelynek oly következményekkel terhes kihatásai lettek, a régi patriarcha beszél, akinek korlátlan tulajdonigényéről elmondtuk a szükségeseket. És semmiképpen sem szabad elfelejteni, hogy *ez a megbízatás valójában abból az elégségesen bemutatott infantilis, autista, felelőtlen, sőt mohó és gátlástalan viselkedésből fakad,* amely mindenesetre a puszta gúny fényében tünteti föl, amikor ezt a mondatot évezredeken át isteni kinyilatkoztatásnak adják ki. Szívesen, sőt szenvedélyesen idézték újból és újból ezt a mondatot, mert ez garantálta az ember különleges helyzetét, egyedülállóságát, fölényét, uralmi igényét. Éppen ezért építettek föl ilyen értelmű terjedelmes teológiákat erre a kérdéses mondatra.

Ez a kizsákmányolási megbízatás azonban — másképp nem lehet nevezni — igen hamar már nemcsak a halakra, madarakra, növényekre és fákra terjedt ki, tehát a szükséges élelmiszerre, hanem **biankó csekké vált**, azzal a rendeltetéssel, hogy mindenfajta kizsákmányolást fedezzen. Csak felsorolásszerűen utalhatunk arra, hogy az idők folyamán milyen méreteket öltött ez a „Hajtsátok uralmatok alá". Hamarosan emberekre is vonatkozott, a nőkre és gyerekekre, a leigázott népekre és fajokra, a rabszolgákra, akiket a keresztény Amerikában „Isten ajándékaként" dicsértek, a szellemileg vagy társadalmilag gyöngékre, a föld alatti kincsekre, végül az egész természetre és a kozmoszra. **Az eredmény** hamarosan így jellemezhető: *az ember minden dolgok ura és minden dolgok mértéke.*

Jézusnak biztosan nem volt semmi köze a leírtakhoz. De ismétcsak nem átfogó gondolkodásátalakításra került sor, hanem a kényelmes és ezért oly kedvelt harmonizálásra. Jézust ismételten belevetítették a vallási ellentmondások már régóta fennálló, korábban bemutatott konglomerátumába. Az emberek meg voltak keresztelve, meg voltak igazulva, meg voltak váltva, ki voltak engesztelve Istennel. *Így aztán az előbb említett dolgokat keresztényi jó lelkiismerettel tehették.* „Hajtsátok uralmatok alá" — ez immár keresztény tétel volt. Néhány, valóban jézusi lelkületű ember tiltakozásai és törekvései nemigen változtathattak az alapbeállítottságon.

De ennek a megbízatásnak a története még messze nem ért véget, ellenkezőleg: éppen a jelenben még soha nem volt csúcsponját érte el. Pszichológiailag szólva azt kell mondanunk: *ez a megbízatás annyira megfelelt a primitív ösztönöknek, hogy súrlódásmentesen eloldódhatott vallási alapjától — hogy aztán mezítelenül és leplezetlenül mint az egyetemes kizsákmányolás autonóm komplexusa lépjen föl, amely immár azt csinál az emberrel, amit akar.*

De régóta nyilvánvaló, hogy **a korlátlan kizsákmányolás saját magunkra üt vissza** a maga megsemmisítő következményeivel, anélkül hogy kivezető út vagy más életlehetőség állna rendelkezésünkre. Ezért nem kell részletesen belemennünk a „Hajtsátok uralmatok alá" legújabb fejezetébe. Valamennyien ismerjük a természetet megsemmisítő ökológiai problémákat.

Összefoglalva csak azt mondhatjuk: Az itt vázolt nézőpontból megmutatkozik, hogy *a harmonizált istenkép nemcsak beteggé tett minket, hanem — és ebben nincs semmi túlzás! — egyenesen és közvetlenül egzisztenciánk szakadékába is taszított.*

„Isten akarja!"

Így kiáltott *Clairvaux-i Szent Bernát*, felszólítván a második keresztes hadjáratra. Tipikus ez a felszólítás, mert bárhol, bármikor szólított is fel valaki *erőszakra és háborúra*, mindig azt állította, hogy Isten akarja azt. Ez ahhoz az erőszakkal kötött, végzetes szerződéshez utal minket, amelybe a megbetegítő istenkép belement. Szilárd paktum volt ez, és ma is az, s az idők során milliószor milliók estek áldozatául. Még jövőnket illetően is az embert fenyegető szerződés ez. A kérdés csak az: *Miképpen kerül ez a mozzanat az Istenről alkotott gondolatokba?*

„Isten akarja!" Emögött természetesen az emberi egzisztenciának egy még teljesen fejletlen tudati síkja áll, nevezetesen a *primitív túlélési ösztön.* Mahatma Gandhi „a dzsungel törvényének" nevezte ezt az ösztönt; ott ugyanis az egyik egyszerűen megeszi a másikat. Ebből fejlődött ki aztán a már eléggé jellemzett *patriarchális fok.* A patriarcha két okból is erőszakos. Egyrészt azért, mivel az ő, és csak az ő akarata számít. Az ellenállást föl kell számolni. Az ún. mindenható patriarcha másrészt alapjában véve mindig bizonytalannak érzi magát. Aki azonban fenyegetve érzi magát, az ütni fog. *Végül* ezt *a patriarchálisan erőszakos elemet* ***belevetítik*** *az Istenről alkotott elképzelésekbe,* és ezzel törvényesítik és igazolják. A kezdeti primitív önfenntartási ösztön immár *a Seregek Urában megszemélyesítve jelenik meg.*

A primitív önérvényesítési erőszakot aligha lehet az ember egyik sajátosan humánus oldalának tekinteni; mélypszichológiailag árnyékjelenségnek mondhatjuk. **Az istenképet** tehát egészen alapvetően éppen **az alsóbbrendű árnyékjelenség határozza meg**, és az ennek megfelelően úgyszólván itt garázdálkodik. A legmagasabb helyen zajló árnyékkivetítések révén keletkeznek ugyanis a számunkra oly jól ismert ellenségképek. Aki tehát szembehelyezkedik *ennek* az Istennek a követőivel vagy szolgáival, az Istennel helyezkedik szembe, és elkerülhetetlenül Isten ítélete sújtja majd. Alapjában véve így írja ezt az Ószövetség.

A kereszténység e tekintetben is igen hamar követi az Ószövetséget. Az erőszakos mindenhatósággal a népeken átgázoló Seregek Ura, aki kifejezetten Jézus Krisztus Atyjának is számít, mindenekelőtt ítélő, bírói Isten. És ezáltal *a bíráskodás mint alapmotívum belekerül a kereszténységbe, s a bíráskodással az erőszak.*

A tulajdonképpeni tragédia azonban, amelyet az immár harmonizált istenkép okoz, az a tény, hogy maga Jézus, „a béke fejedelme", most legfőbb bírává és az erőszak istenképének képviselőjévé válik.

„Fekete pedagógia"

Az istenképnek az erőszak általi megrontása azért vezethetett olyan messzeható következményekhez, mivel kezdettől fogva, s különösen az utóbbi három évszázadban **hatalmába kerítette a nevelést**, annak mind az elméletére, mind a gyakorlatára hatva. Ez *a megbetegítő istenkép tehát generációról generációra egyenesen az erőszak és a kizsákmányolás irányában*

manipulálta az embereket. Lehet, hogy ez tendenciózus túlzásnak hangzik, de a nyomasztóan nagy szakirodalom olyan förtelmes, borzalmas és brutális tetteket tesz nyilvánvalóvá, amelyeket kisgyerekek ellen követtek el, hogy előbbi jellemzésünk csak enyhének mondható.

Aki ismeri az idevágó irodalmat, az nem csodálkozik többé a háborús vérengzéseken, a koncentrációs táborokon, a holocauston vagy a legújabb túlkapásokon, fájdalmas módon inkább arra érzi kényszerítve magát, hogy fontolóra vegye *az ilyen perverz erőszak és a megbetegítő istenkép összefüggéseit.*

Bár nem hiányoznak a pozitív példák sem, a keresztény nevelésre mégsem ezek jellemzők alapvetően, hanem az, hogy számára is az erőszak a személyiség alakításának törvényes eszköze. Csak Németországban évente kereken 64000 gyereket bántalmaznak, olyan tettlegességeket értve bántalmazáson, amelyeknek kéz- és lábtörés, koponyatörés, belső vérzések és hasonlók a következményei. Ezekben a bántalmazásokban aztán évente mintegy 1000 gyerek hal meg. És akkor hol vannak még a kevésbé súlyos brutalitások?

A fölháborító az, hogy **amikor ütöttek vagy ütnek, akkor a Bibliára**, pontosabban az Ószövetségre hivatkoztak és **hivatkoznak**. Az idevágó irodalomban a Példabeszédek könyve 13. fejezetének 24. verse a mértékadó idézet: *„Aki kíméli a pálcáját, az gyűlöli a fiát."* Második helyen aztán, ami a gyakoriságot illeti, az előbbi vers folytatása áll: *„Aki azonban szereti őt, az siet megfenyíteni."* A Zsidókhoz írt levélnek jutott aztán a „dicsőség", hogy az iménti két idézetnek megadja a kihegyezett csattanót: *„Akit az Úr szeret, azt megfenyíti"* (12,6). Ez a három fenyítési útmutatás biztosította aztán kétezer éven át a jó lelkiismeretet minden, gyerekekkel és fiatalokkal szemben elkövetett durvasághoz, kegyetlenséghez és brutalitáshoz. S ne feledjük, *a harmadik, összefoglaló idézet az Újszövetségben áll!*

Ez **az erőszaknak elkötelezett pedagógia a következőkkel jellemezhető:**

Hogyan látja önmagát a nevelő? A gyerekekkel szemben „Isten helyettesének", az „Istenség eszközének" vagy *a „Gondviselés eszközének"* tartja magát. A gyerekeknek „korlátlan és szuverén hatalomnak " kell látniok őt. Nevelése az „isteni illendőséget" képviseli. A korábban mondottak értelmében azt is mondhatnánk, az ifjúsággal szemben ő az isteni patriarcha.

Mit akar a nevelő? „Kemény alávetettséget"; *„a gyerek akaratát meg kell törni"*, „lehetőleg már a bölcsőben". A gyerekeknek „akarat nélküli eszközöknek" kell lenniük, „makacságukat" „szét kell verni". A nevelő „vaskövetkezetességgel" akarja „szófogadóvá" tenni a gyerekeket, *az „engedelmesség" szó csupa nagy betűvel íratik.* A gyerekeknek meg kell tanulniuk, hogy „elviseljék" a pálcát, a botot, a fájdalmakat és a szenvedést. Nevelésük fennkölt célja az „önlegyőzés", és mindenekelőtt a „hála" azért, hogy ily módon oly jó útra terelték őket.

Milyen eszközöket alkalmaz a nevelő? Természetesen először is és utoljára is a „botot", a „kancsukát", a „kötelet" és *a „pálcát", vagy a „verést".* A „kemény alávetettségnek" tudatosan „nagyon kell fájnia". A bot azonban alapvetően csak „a lélekkel való beszéd burkolt módja". Hiszen az csak „a nevelő mesterségesen meghosszabbított karja". „A testi fájdalom az isteni pedagógiában a paradicsomtól fogva a bűn büntetésének eszköze, hogy meggyűlöltesse a bűnt és segítsen kimenekülni öleléséből." És a nevelő atya ezért „szeret" alapjában véve „a bottal is". A szükségtelen együttérzés mindazonáltal nem tartozik az igazi tanító vagy apa eszközei közé. A fenyítés olyan „folyamat", amelyet „az ellenállás megtöréséig kell folytatni" (az idézetek mind Katharina Rutschky „Schwarze Pädagogik" c. könyvéből valók, Frankfurt/M 1977).

Ennek a gyakran kínzókamrára emlékeztető nevelésnek a **destruktív következményei** aztán pszichológiailag nézve egészen különösek. Ma már tudjuk: *Az ütlegelt gyerekek szintén ütni fognak* — mihelyt felnőttek. Ez egyfajta a bosszú az elszenvedettekért, de egyúttal az elfojtott traumák tudattalan reakciója is.

A másik pszichológiai következmény: Az ember úgy kezeli önmagát, ahogyan gyermekként őt kezelték. *Az elvert gyerekből elvert felnőtt lesz,* aki aligha lesz képes arra, hogy úrrá legyen kisebbrendűségi érzésein és agresszióin, és egészséges önértékelést fejlesszen ki.

És mi köze mindennek a keresztény istenképhez? Itt már nemigen lehet harmonizált istenképről beszélni. Jézus alakját, mindazzal együtt, amit mondott és tett, oly mértékben elnyelte az Ószövetség régi, szigorú, patriarchális istenképe, hogy ezen a területen semmi sem maradt belőle. Jézus nevének igencsak alkalmi említése egyenesen káromlásként hat az emberre. *Ez a pedagógia ugyanis egyáltalán nem a jézusi szeretet jegyében áll, hanem Izsák föláldozása ijesztő képének jegyében.*

Teológia remény nélkül

Mind amögött, amit megbetegítő vagy harmonizált istenképnek, vagy egymást kizáró ellentmondások konglomerátumának neveztünk, természetesen kezdettől fogva ott áll a teológiai reflexió.

Amikor az alcímben remény nélküli teológiáról beszélek, akkor arra gondolok, hogy **nem utolsó sorban a** — bármilyen irányultságú — **keresztény teológia akadályozta meg a kereszténység valódi önazonosságának lehetőségét**. Szeretném hangsúlyozni, hogy ezt az ítéletet az újkori mélypszichológiai ismeretek alapján hoztam meg, s ez egyáltalán nem teológiai, hanem *kifejezetten mélypszichológiai ítélet* akar lenni.

Ez az ítélet *elsősorban* **a keresztény teológiának az Ószövetséghez való viszonyát** illeti. Ez a megállapítás nem lehet meglepő, mert fejtegetéseink során ismételten megmutatkozott a jézusi alapállások összeegyeztethetetlensége az Ószövetség istenképével. És miből fakadt ez az összeegyeztethetetlenség? Mindenekelőtt és alapvetően abból, hogy a teológiai gondolkodás kezdettől fogva nem fogta föl, hogy Jézus föllépésével az emberiség teljesen új tudati síkra emeltetett. Természetesen mondták, megvallották és hitték, hogy Jézussal valami teljesen új és hallatlan, sőt egyszeri jött a világba. De *az uralkodó patriarchális tudatsík kifejezési lehetőségei egyszerűen túl szűkösek, túl elavultak, vallásilag túlságosan rögzítettek voltak ahhoz, hogy ennek az újnak a kifejezési formái lehettek volna.* Semmiféle lehetősége nem volt annak sem, hogy alkotói módon valóban új kifejezési formákat találjanak, hiszen a Jézust körülvevő világ, kortársai és követői tudati helyzetüket tekintve pontosan éppen ama patriarchális síkhoz tartoztak.

Így aztán *a lényegileg ószövetségi kifejezésformákkal a régi tartalmakat is továbbvitték.* Ez részben tudattalanul történt, részben nagyon is tudatosan. A keresztény teológia tulajdonképpeni **katasztrófája** azonban — amely reménytelen üggyé tette ezt a teológiát — abban állt, hogy a nem megfelelő kifejezési formákat, ráadásul egy immár elavult tudatsík tartalmaival együtt, **kanonizálták és dogmatizálták.** Ezzel véglegesen a régi tömlőkbe töltötték az új bort.

Ebből konkrétan az következik: *A keresztények számára (már ha valóban azok) abszolút lehetetlen, hogy az Ószövetséget továbbra is saját szentírásuknak és hitük alapjának ismerjék*

el. A további harmonizálások csak a megbetegítő istenképet töltenék meg ismételten új élettel, és egyre végérvényesebben megakadályoznák a keresztény önazonosság kifejlődését.

Ez magától értetődően súlyos „teológiai tulajdonlemondást" jelentene számunkra, ami azonban csak olyasvalamiről való lemondás lenne, ami jogosan sosem volt a miénk. Végre *abba kellene hagynunk például, hogy keresztény álláspontokat ószövetségi idézetekkel akarjunk alátámasztani.* A továbbiakban nem adhatjuk ki az Ószövetséget keresztény hitünk dogmatikai alapjának. *Abba kell hagynunk, hogy pimaszul betolakodjunk a zsidó hit számára jelentős pozíciókba,* például az ő üdvtörténetüket a sajátunkénak nyilvánítva, az ő szövetségi nép-öntudatukat és hasonlókat a magunk számára bitorolva. Itt van tehát végre az ideje annak, hogy a *keresztény* teológia minden erejét a *keresztény* önazonosság kifejlesztésébe fektesse bele. Ezt természetesen csak akkor tudja megtenni, ha végre megtanulja Jézustól, hogy a Jézus által bemutatott újdonsághoz új kategóriákat fejlesszen ki. Ehhez azonban magának a teológiának kellene olyan tudati síkra emelkednie, amely nagyjából konzseniális lenne a jézusival. Erre azonban belátható időn belül alkalmasint semmi remény nincs.

Ami *továbbá* oly reménytelenül hat az eddig művelt teológiában, az az a nyilvánvaló körülmény, hogy ezidáig nem volt abban a helyzetben, hogy **eredeti módon Jézuson felnőtt keresztény etikát fejlesszen ki.** Természetesen nagy bőségben állnak rendelkezésre etikai tankönyvek. De eredetien jézusiak ezek? Alkotói módon megérintették az egyházakat? Van-e akár csak a legcsekélyebb befolyásuk is az ún. gyakorló keresztényekre, vagy éppenséggel a tágabb értelemben vett nyilvánosságra? A nyilvánvaló és ezért további bizonyításra nem szoruló tény az, hogy az etika mindig teológiánk leggyöngébb pontja volt, és az is maradt. És ebben áll a *jelentéktelenségét* kimondó súlyos ítélet. Ami megmaradt, az *ebben a vonatkozásban is megint csak az Ószövetséggel való kapcsolata, nevezetesen a Tízparancsolattal, amelyet megint csak harmonizáltunk* vagy krisztianizáltunk, amennyiben úgyszólván tizenegyedik parancsként csatoltuk hozzá a szeretetparancsot. *Az ún. „keresztény szeretetparancs"* hosszában-széltében a keresztény etika foglalatának számít. Csakhogy mindez teljesen félrevezető. Mert először is az ún. szeretetparancs már megtalálható az Ószövetségben, s már csak ezért sem lehet alapvetően tipikus Jézusra nézve. És másodszor: *Jézus soha nem adott ki semmiféle parancsot.*

Vajon feljogosít-e a mai tudati sík, alapvetően tekintve, arra a reményre, hogy a teológia képes valóban Jézus szerint tájékozódó etika megteremtésére?

A legnehezebb pont az, amelyet *harmadik* és utolsó helyen szeretnék megnevezni: Ahelyett, hogy Jézus ajánlatát követtük volna, amely egy új emberrélevés esélyét adta meg az emberiségnek, egy mitologikus elképzelést követtünk, amely nem volt sem eredeti, sem individuális vagy éppen jövőbe mutató. **A kiontott vér általi megváltás ősrégi mítoszára** gondolok. Ennek a mítosznak az átvitele Jézusra, és az a központi hely, amelyet mindmáig tulajdonítanak neki, mélypszichológiailag nézve megintcsak a legkülönbözőbb, egymással összeegyeztethetetlen emberi fejlődési fokok összekeverését jelenti. Jézus esetében ez a mítosz *sajátosan a zsidó világból fakad, a bűnbak- és a húsvéti bárány-elmélet egybeolvasztásából.* Egyébként pedig olyan vallástörténeti elképzelésről van szó, amely annyira általános, amilyen tágas a vallások világa. Mindenesetre e mítosz Jézusra alkalmazásának az lett a következménye, hogy *a történeti Jézus eltűnt* az eszme vagy a mítosz mögött, ami itt ugyanazt jelenti, *és ezáltal tulajdonképpen veszendőbe ment a tőle kiindult ösztönzések továbbfejlődése szempontjából.* Ez azonban azt jelenti, hogy a könnyebb utat választottuk. *Ahelyett, hogy gyakoroltuk volna Jézus követését* és követtük volna ösztönzéseit az emberi továbbfejlődésre, azaz magunkra vettük volna az önmagunkon és a környezetünkön végzett nehéz munkát, *megváltattuk magunkat a vérével.*

Miért reménytelen vállalkozás tehát a teológia, amint az alcímben mondtuk? *Azért, mert a döntő középpontba egy ősrégi mítoszt állít,* amely az emberiség egyik elavult fokozatából származik, és ezért már semmit sem mond a modern embernek, amennyiben az pszichikailag nem tapad már ama régi fokhoz.

Azután azt is látni kell, hogy az a mítosz, amely ősrégi napokból származik, jellege szerint minden koron át ugyanaz marad. *A mítosz statikus jellegű és fejlődésképtelen,* ez pedig természetesen azt jelenti, hogy arra sem képes, hogy mozgásba hozza az emberiség fejlődését. Ehhez ugyanis mindenekelőtt tudatosságra és akaratra van szükség.

Ami azonban voltaképpen **végképp** reménytelenné teszi a dolgot, az az, hogy *a „vére általi megváltás" központi keresztény mítosza a valóságban teljesen elfedte magának Jézusnak a hangját.* Jézus felhívása, hogy aktuálisan, egyénileg és konkrétan bevessük magunkat az egész emberiség új fejlődése érdekében, ténylegesen e mítosz áldozata lett. *A megváltottság mint a kereszténység főtémája egyre inkább terméketlen üdvegoizmussá vált, amely közömbösen elmegy a Jézus által megfogalmazott tulajdonképpeni feladatok mellett.* Ezeket a feladatokat aztán többnyire a nem-keresztények tették magukévá, s így zajlott le a modern fejlődés. Ennélfogva ma már csak azt lehet megállapítani: *Meg lettünk váltva, meg vagyunk váltva és ismételten meg vagyunk váltva — a világ pedig megmerevedik az önmagunkat megsemmisítő fegyverektől.*

Fordította: Gergely G. András

A közelmúltban jelent meg az Elpídia Kiadónál Hanna Wolff Az egyetemes Jézus c. könyve.

E mű az Indiában leggyakrabban használt Jézus-címeket (Szanjaszi, Guru, Jógi) elemezve igyekszik kiszakítani Jézus alakját a csupán *nyugati* beöltöztetésekből, és a *keleti* vonások megrajzolásával a maga *egyetemességében* bemutatni.

A *szanjaszik* vándorprédikátorok és vándorszerzetesek, akik minden anyagi és családi köteléket eloldva, egészen valamelyik istenségnek szentelik magukat. A *guru* kiemelkedő tanítói mivoltában állítja elénk Jézust, és sok „rejtélyes" tanításának értelmét fejti meg az indiai gondolkodás és szokások fényében. A *jógi* alakjában az „imádság és a böjt", mai kifejezéssel a „meditáció és az önfegyelem" erejével gyógyító és „csodákat" tevő Jézushoz kerülünk közelebb.

A Szerző hosszas indiai tartózkodásának tapasztalatai *számtalan lebilincselő történetben* tárulnak elénk, s ezek alkalmat adnak arra, hogy elgondolkodjunk ma is *aktuális* kérdéseken: Hogyan juthatnánk közelebb politikai problémáink megoldásához, hogyan viszonyulhatnánk másképpen gazdasági nehézségeinkhez vagy az erőszak megnyilvánulásaihoz, mit kezdjünk a betegséggel és a szenvedéssel, vagy éppenséggel hogyan vélekedjünk a karma-törvényről és a reinkarnációról?

Mindezek révén azzal az *„egyetemes Jézussal"* találkozhatunk, aki az embereket elválasztó összes (nemzeti, faji, nemi, vallási, felekezeti...) sorompókat átlépte, és akinek a követése segíthetne minket abban, hogy elszigetelt, sőt ellenségesen szembenálló egyedekből *„egyetemes emberiséggé"* váljunk.

(A könyv megrendelhető a kiadó címén: 2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c, ára: 550,– Ft + postaköltség)

A szerző hétrészes elmélkedési sorozatot írt 1992-ben, **Védőbeszéd kétkedőkért** *összefoglaló címmel; szíves hozájárulásával ebből közlünk négy fejezetet a mostani, ill. következő három számunkban. Talán az Olvasó is meglepetéssel érzékeli, öt év múltán is mennyire aktuálisak ezek az írások.*

Bizonytalanság

Kerülöm a „vonatkozólag”, az „illetően” és más, általánosságokban mozgó szavak használatát. Miután azonban hatodszor húztam át első elmélkedésem első mondatát, beláttam, hogy a címben kifejezett állapotot nem tudom pontosabb szavakkal leírni. Kimondom hát, hogy az ezredfordulóhoz közeledve egyre szaporodnak a jövőre *vonatkozó* nyilatkozatok. Elméleti és gyakorlati szakembereknek teszik fel a kérdést: mondanának nekünk valamit a jövő évszázad első évtizedeiről. A kérdést feltevők jól tudják, hogy az általánosság is nagy merészség. Előttünk a 20. század társadalmi és tudományos történelme két világháborúval, kétszáznál is több helyi háborúval, újra és újra átrajzolt államhatárokkal, lakóhelyükről ide-oda kergetett népekkel, ígéretes gazdasági elméletekkel és azok csődjével. E véres és romboló dulakodás közben ugyanakkor az ember sínekkel és légiutakkal hálózta be a Földet, a világűrből betekintett más országok életébe, eszközeit eljuttatta a Naprendszer határáig, adatok szinte elképzelhetetlen mennyiségét tárolja és kezeli, feszegeti azt az ajtót, amely mögött az ember teremtésének és megformálásának titkai vannak. A kérdésre választ adni hivatottak valószínűleg még jobban tudatában vannak a feladat nehézségének. A történészek azt hangoztatják, hogy minden sikerük és szakértelmük mellett az ő területük a múlt, a történész nem jós. A természettudománnyal foglalkozó kutatók ismerik a fő irányokat, de azt is tudják, hogy egy új felfedezés megváltoztathatja összes tervünket. Mindenki óvatos tehát, kijelentéseit rövid időre fogalmazza meg és sűrűn használja a „valószínűleg”, „talán” szavakat. Álmai persze mindenkinek vannak, de azok beteljesülését — ha egyáltalán lehetségesek, nem holnapra teszi. Emberek, eszközök, utak, körülmények, anyagiak, az előrelátás, máskor az elmélet hiánya miatt gyakorta bizonytalanságban vagyunk.

Az idő megfordíthatatlanul s számunkra egyenletesen múlik, miként az égitestek járják szabályos égi pályájukat. A kétezredik év a világóra szempontjából ugyanolyan pillanat, mint bármely előtte vagy utána következő perc. Nem is ezért tesszük fel kérdéseinket, nem is ezért próbálunk tájékozódni. A dolgok nem egy perccel, egy pillanattal függnek össze, a világban folyamatok vannak. Mi is részesei voltunk egy folyamatnak, amely a marxista szocializmus megteremtését tűzte ki célul, s ma látjuk a folyamat felbomlását. Eddig jól ismert, kitapasztalt keretek közt folyt az életünk. Nem szerettük ezeket a korlátokat, mert szabadságot korlátozó falak voltak. De lehetett mellettük múlatni az időt, kihasználni azokat a szabadsági fokokat, amelyeket nem korlátoztak, vagy nem korlátozhattak. Nem szédültünk. S lám, most a falak leomoltán bizonytalanokká váltunk, új támaszokat keresünk, vagy kapkodunk utánuk. Valójában nem is a kétezredik év foglalkoztat bennünket, hanem egy letűnt világból való továbbmenetel esélyei, miértjei.

Úgy tűnik, szabad világba érkeztünk. Örültünk függetlenségünknek, századok óta nem volt önállóságunknak. Újból hangoztattuk ’56 csodaszép jelszavát: semleges ország akarunk lenni, amely jóban van minden szomszédjával és megbeszélésekkel barátsággá oldja a múlt feszültségeit. Nem sokáig szólt így az ének. Kívül és belül elkezdték magyarázni, hogy a semlegesség lehetetlen a mai világban — lám, Ausztriának is mennyi gondja van vele, Svájc az más —, s kis idő múltán megszülettek azok az érvek, amelyek a fehér ember észak-atlanti szerződéséhez való csatlakozást javasolták. Külső irányítást és ránkerőszakolt katonai szerződést látott idegeink nyugtalanul megrándultak. Bizonytalanok lettünk addigi elképzeléseink miatt. Pedig tudnunk kellett volna, hogy megszületett Európa újrafelosztása, amelyben másodrendű kérdés az, hogy egy országban melyik politikai párt kormányoz. Az első számú kérdés ugyanis az, hogy a nagyhatalmak harcában eldőljön, ki mondja meg a győztes pártnak, hogy miként kormányozzon. Egyoldalú, keserű szemlélet ez? Gondoljatok Jaltára, 56-ra, Nagy Imre kényszerű halálára, Kubára, Vietnámra, Prágára, Afganisztánra és a kötetekre rúgó leleplezésekre, s nehéz lesz cáfolnotok azt, hogy a súlyos történelmi döntések nélkülünk és tudtunk nélkül születtek. Utólag tudomásul vehettük a rideg valóságot, vagy szemlélhettük a népbutítás kulisszáit, vagy nem szemlélhettünk semmit, mert közölték velünk, hogy az iratokat 90 évig elzárják a nyilvánosság elől. Ne legyen tehát bizonytalan az átlagember, amikor arra gondol, hogy feje fölött, előle eltitkolva új egyezmények születnek? Vajon ki határozza meg Európa, különösképpen az ún. Kelet-Közép-Európa sorsát? A németek, az amerikaiak, vagy az Európa Tanács? Új formában jön vissza a pártállam, konzervatív diktatúra alattvalói leszünk ismét? Újból lehallgatnak bennünket, vagy a vélemény és a cselekvés szabadsága polgári demokráciát hoz létre?

A társadalmi és a politikai élet egyes elemzői egy ideje már rámutattak arra, hogy a 70-es és 80-as évek egyik központi kérdése, az emberi jogok meghatározása és azok érvényesítése háttérbe szorult. A nagy felbomlási folyamat során hatalmas erővel kerültek felszínre a nacionalizmus, a faji megkülönböztetés, a területi rablás, a vallási hovatartozás hamu alatt lappangó tűzfészkei. Negyven év hallgatás után Trianonról kezdett cikkezni mindenki, az aluljárókban Nagy-Magyarország térképeket árultak. Fel akartuk újítani a korona mágikus (mert jogi személynek tekintett) tiszteletét. Nem véletlen, hogy kormányunknak hetente kellett nyilatkozni arról, hogy nincsenek területi követeléseink a szomszéd államokkal szemben, hiszen akármelyik idetévedt szomszéd hidegrázást kaphatott a bronz monarchiacímerek és egyéb múltbeli relikviák láttán. Mindenki Erdély-barát lett, csak az erdélyi értelmiség vagy azzá válni kívánó rétegének egy jó része nem, amelynek orvos, tanár, közgazdász, mérnök képesítésű tagjai hagyták el sorra szülőföldjüket és sorstársaikat. Nem véletlen, hogy az új népszámlálás szerint több mint 90 ezerrel csökkent Romániában a magyarok száma.

Ugyanakkor a kevésbé nosztalgikus területeken ellenségessé váltunk. A cigányokra és a zsidókra, az arabokra és a négerekre gondolok. Pedig ez a *mi* dolgunk, belügyünk

lenne. Büszkék lehetnénk az egész világ előtt a jó megoldásokra, de még a jó megoldási kísérletekre is, hiszen senki e földön nem dicsekedhet azzal, hogy mentes volt a gyengébbek vagy a kisebbségben lévők elnyomásának bűnétől. A példaképnek tekintett Nyugat-Európa sem, amely a népcsoportok közti engesztelhetetlen gyűlölettől, s annak halálos áldozataitól még ma sem tud megszabadulni. Könnyebb megtanulni kétszáz év alatt a gyep nyírását, mint legyőzni magunkban a gonoszt. Igen, másra figyelünk most, nem arra, hogy a gyengének, a csúnyának, a hozzánk nem hasonlónak is vannak emberi jogai, s feledjük azt, hogy egyszer mi is voltunk gyengék, csúnyák és utáltak. S a szemlélő, aki végigélte az erőszakról való lemondás, a halálbüntetés megszüntetésére való törekvés, a más népekkel való szótértés elhatározásának korát, azon gondolkodik, hogy mindaz a szép, szeretet alapúnak mondott igyekezet, új magyar önépítés, amit befelé és kifelé hangoztattunk, vajon nem politikai fogás, ellenfeleink elkápráztatása és jövendő pártfogóink megnyerése volt-e. Lejárt már a szép emberi érzelmek kora, mert fontosabbak lettek a vérrel áztatott rögök, a jelekkel és képekkel díszített zászlók, a dübörgő csizmák, az eredetmítoszok, a lantot verő és gőgös álmokat ébresztő regösök? A megfigyelő bizonytalan, amikor úgy látja, hogy az az út, amelyről azt hittük, hogy a humánum annyira vágyott és megérdemeltnek vélt világa felé vezet, egyszerre a Vadállat üvöltésétől hangos. Hová jutottunk? Mi történt? Úgy látszik, nem tudjuk, mit kell tennünk belül, hogy egykori barátok szót értsenek, mert minden csoport, szervezet, szövetség, közösség, egylet és társaság vitákkal, feszültségekkel, szakadásokkal szenvedi meg még ma is azt, hogy eljutott az „ígéret földjére". Azt sem látszunk tudni, mit kell tennünk „kifelé", hogy megsegítsük a határok által magukra hagyott magyar testvéreinket. Pedig az igaz emberek megmondják, hogy magunkat nemesítsük és ne akarjunk belebeszélni olyan dolgokba, amelyeket nem értünk és nem érzünk igazán. Külföldi testvéreink szabadsága azon múlik, hogy mi kik és mik vagyunk, és nem azon, hogy miként képzeljük mások tennivalóit.

Elbizonytalanodtunk az emberi jogok ügyében azért is, mert megindult és folytatódni látszik az ezredvégi népvándorlás. Hömpölyög Nyugat felé Kelet szegény népe. Amikor mi kezdtünk „kitántorogni" a hazából, jó volt tudni, hogy vár az újvilág hellyel és munkaalkalommal. Elindult hát a századfordulón a magyar föld szegény népe feltörni az amerikai földet. A két világháború között elment a magyar értelmiségnek az a rétege, amelyből Nobel-díjasok, lordok, tekintélyes üzletemberek lettek. Elmentek 46 és 48 között, 56 után, s szép csendesen, disszidálva a 60-tól 90-ig terjedő harminc év alatt. Ma és holnap útnak indul a félmilliónál több munkanélküli egy része, s azok, akik nem akarnak „szegények" maradni. Jön azonban helyettük Kelet valóban szegény népe, erdélyiektől, kárpátaljaiaktól kezdve Bangladesh nincstelenjeiig. Emberi jog — mondja az Egyesült Nemzetek okmánya —, hogy mindenki szabadon választhassa meg a lakóhelyét. Jó ez a jog, amikor mi akarunk kilépni a nagyvilágba Észak-Amerikától Dél-Afrikáig vagy Dél-Amerikáig, de terhes ez a jog, amikor végignézünk az utcánkon egyre szaporodó ismeretlen embereken, vagy felpréseljük magunkat eddig nem látott arcokkal teli járművekre. Mit tegyünk akkor, ha okos, ügyes honpolgárainkat elszívja a gazdagság, s követelőzően telepszik ránk mások szegénysége? Menjünk vissza életminőségünk gondos megőrzéséhez, vagy lássunk hozzá önzetlenül új honfitársaink befogadásához? Zárkózzunk be — nézzétek meg, hányfajta zár, lánc, rács van a lakásokon —, vagy maradjunk nyitottak? Tegyük azt mással, ami nekünk is jólesik?

Védjük-e Európát és a fehér világot, vagy ne védjük, mert az még csak ronthatja a helyzetet? Honnan tudjuk, hogy a két nagy fehér világbirodalom kibékülése egyedül csak gazdasági okokon múlott? Biztosak vagyunk afelől, hogy nincsenek olyan új erők földünkön, amelyek elleni védekezés fontosabbá válik az Északot megosztó sok más ellentétnél? Mi történik a Távol-Keleten, és ami már véresen érzékelhető itt a közelben: mit tesz a harcias és a petróleumdollárok milliárdjait birtokló iszlám? „Tanár úr elég fiatal, remélhetőleg már mohamedánként halhat meg", állapította meg kollégámról egy fundamentalista algériai diákja. A keresztény fehér embernek tudnia kell, hogy az iszlámhoz

is százmilliók tartoznak, és ezek a százmilliók növekednek, míg mi, félős, hogy nemcsak itt-ott, hanem általánosan kezdünk majd fogyni. Döngeti a gazdasági rabság kapuját a keresztény Dél is, hiába magyarázza neki önző testvére, az Észak, hogy a gátlástalan ipari fejlődés tönkreteszi a világot, legyen hát mértékletes. Nem, a gazdagság bűnébe egyszer mindenki szeretne beleesni, a bűn elkövetése emberi szabadságjog. Az ember nem szereti, ha kényszerből kell erényesnek lennie. Hogyan magyarázzuk meg Brazíliának, hogy öngyilkosság kivágni az őserdőket, ha Brazíliának pénzre van szüksége a kiveszőben lévő mahagónifából, s ezt éppen mi vesszük meg, gazdaságilag kifosztva őt? Nem véletlen, hogy Amazonas állam kormányzója éppen most így vágott vissza Rio de Janeiróban: „Nem ítélhetnek minket örökös nyomorra, jogunk van ahhoz, hogy kiaknázzuk a forrásainkat!”

Megoldhatatlannak látszik a kis Izrael helyzete a mohamedán világban. Tudjuk, hogy a zsidó vallás nem tudja az ígéret földjét az égbe képzelni. A valós zsidó teológus számára elengedhetetlen Isten Országának megjelenése a világ politikai térképén. A közel félszázad, ami eddig eltelt, azt mutatja, hogy „Isten Országát” csak fegyverrel lehet megteremteni a politikai térképen, s ennek a harcnak a kimenetele egyáltalán nem világos. A kemény szembenállás elvezethet egy korlátozott atomháborúhoz is, amelynek azonban nem tudjuk kiszámítani a következményeit. Eddigi gondolkodásunk jórészt a fekete-fehér változatban mozgott, s optimizmusunk mindig arra hajtlott, hogy elutasítsuk egy totális atomháború lehetőségét. Ma azonban szóba kell állnunk azzal is, hogy valakik vállalják e félelmes fegyver alkalmazását abban a reményben, hogy ellenőrizni tudják a háború határait, s nem robban be egy egész földre kiható pokol. A keményvonalasok megjelölhetik reményük okát, de ha a világ puskaporos hordóvá válik, futótűz módjára terjedhet az erőszak, nincs, ami megállítsa. Gondolta a monarchia, hogy 14-ben a halálába indul? Bizony, nem.

Megvédi-e Szent Benedek Európát? S ha igen, mitől? Nehéz helyzetben vannak az égiek, amíg az emberek azt hiszik róluk, hogy mennyei erejükkel támogatják hadjáratikat. Égi anyánk, Mária, hosszú listát tart a kezében azokról az országokról, amelyeket neki ajánlottak fel. Ne higgyük, hogy egyedül csak Szent István akarta biztosítani országát ilyen módon. Más uralkodók, egyházfejedelmek is megtették ezt. S vajon mire remélt garanciát István? A határok változatlanságára, az Árpád-ház folytonosságára, gazdasági biztonságunkra, országunk színmagyarságának megmaradására, a katolikus hit meg nem gyengülésére, a magyar harcosok életbiztonságára? Nem tenném fel ezeket a kérdéseket, ha azt látnám, hogy túltárgyalt témát elevenítek fel. De bizonytalanná válok abban, hogy bármit is tanultunk a múltból, ha azt látom, hogy vallási elöljárók szentelnek csapatzászlókat Szegeden, Pécsen, Vácon, és e sornak nincs vége. Így hát felkészülhetünk arra is, hogy szent kezek áldják majd meg a hit védelmére gyártott rakétáinkat, amelyekre talán Szent György, Szent Mihály vagy éppen Szent Benedek nevét írjuk. Jaj, nagyon bizonytalanokká váltunk a szelídség földi sikerében.

Megmarad-e a magyar nép? Nem azért kérdezem ezt, mintha különlegesen meg akarnám jelölni népemet a most élő népek együttesében mások hátrányára, s nem is azért kérdezem, mintha nem tudnám, hogy az évezredekkel mérő történelem színpadán rövidebb-hosszabb ideig tartózkodó szereplők vagyunk. Ámde nem tartom lényegtelennek, hogy egy nép hogyan valósította meg azt a feladatot, amit a történelem elébe állított, futó epizódszereplőként, statisztaként vagy maradandó jellemként él-e majd az emberiség emlékezetében. Az sem közömbös nekem, hogy virágkorában élhetek-e, vagy akkor, amikor hanyatlóban van, ereje elfogyott, nem képes küldetést vállalni. A társadalmaknak is megvannak a maguk törvényei, a népeknek is csak egy életük van, s az elmúlás nem ad jó közérzetet. Szeretném, ha közemberek száján élnének azok a dallamok, amelyeket magyaroknak gondolunk, örülnék, ha asszonyi kezek hímeznének mindennapi használatra olyan motívumokat, amelyeket népünk örökségének tudunk. Ha házunk nem lenne üres, kongó ház, amelyből múzeumba vitték egykori lakóik tárgyait. Olyan házban jó élni, ahol munka és zsibongás tölti be a helyiségeket, s vannak lakók, erősek és fiatalok és számosak.

Megmarad-e értelmiségünk? Vállalja-e egy embercsoport az értelmiségi szerepet? Vállalja-e az értelmiségi léttel együttjáró hátrányos helyzetet? Nem régen a Magyar Tudományos Akadémia kutatói tettek közzé nyilatkozatot, mondván, hogy ha az értelmiség vállalja jövőjének azt a tönkretételét, hogy nem megy el a gazdag világba, akkor legalább annyit biztosítsanak neki, hogy ne kelljen elemi anyagi gondokkal küszködnie. Nyilván nem fogják biztosítani neki, s akkor dönthet: megy vagy marad, s maradva marad-e értelmiségi, vagy elmegy vállalkozónak, Pénz isten hívének. „Pénzem fogta a kezemet, becsukott szemmel vezetett” — gitározzák a reklám kisiskolásai, nem tudva, hogy micsoda szöveget adtak szájukba a Mammon papjai. Menjünk el az esztergomi hegyoldalra és gondoljuk meg: miért becsüljük Babitsot? Azért, hogy pályája második felében sikerült szert tennie egy igen szerény nyaralóra, amely nemhogy egy bőrgyáros villájával, de egy közepes kereskedő hétvégi házával sem állja az összehasonlítást!? Vagy azért a kötelességtudásáért, amellyel vállalta az elébe táruló sorsot? Ami írónak, költőnek, egyetemes gondolkodású embernek azt jelentette, hogy írnia kell. Másnak mást jelent. Mindenki tudja, hányszor érzi magát bizonytalanságban az az ember, akinek választania kell hivatása és a jólét között. De ha most gondolataim első szakaszának végére érve lehangoltnak látszik minden, amit elmondtam, hadd csatlakozzam a Márai Sándort idéző Ferge Zsuzsához, aki elmondja, hogy a szegénység minden kilátása ellenére az értelmiség egy részében megvan az a különös ellenállás, hogy nem akar más lenni, mint aki. Vagyis olyan ember akar maradni, aki hivatásszerűen megőrzi, szaporítja és átadja a tudást. Amit rábíztak, amit örökölt és amit vállalt.

+

Amint láttátok, ebben az elmélkedésben, a szemlélődő szerepét játszom. Támaszkodom az ajtófélfának, mint Sánta Ferenc, és tűnődve nézem, hogy mi van; én is azok közé tartozom, akik tűnődnek, hogy tényleg mi van, és azt nézem, hogy mások is min gondolkodnak. Sokfélét gondolnak, és nemcsak mi gondolunk. Magyarországon minden szervezet kínlódik, párttól, aktivistától kezdve az ég világon mindenki. Ez a hirtelen fellobbanás kiváltott egy elméleti és gyakorlati zavart, és ezzel meg kell küzdeni! Nem gondoltunk erre, senki sem gondolta, hogy ilyen gyorsan új helyzetbe fogunk kerülni, új körülmények között és ráadásul ennek az átállásnak a sebessége nagyon gyors. Tessék hidegvérrel tekinteni, hogy most egyetlen egy feladatunk lehet: a jelenségeket és a helyzetünket leírni. Nem azzal kell kezdeni, hogy te hülye vagy, te istentelen vagy. Meg kell nézni, itt egy nagyon gyors fordulat történt, nagyon gyors eseményekkel, mérjük fel minél pontosabban, és akkor tudunk továbbmenni.

Merza József

Szántás nélkül nincs aratás

Amikor Felhőkakukkváryt megkérdezték, mi az értelme annak, hogy zeneszerszáma megzendítése előtt hosszabb-rövidebb magyarázatot tart, ő egy példázattal válaszolt:

— Tegnap, tegnapelőtt, egyszóval nagyon régen a földművesek elvetették a magot és várták a vetés sarjadását, majd kalászba szökkenését. Akinek nemes, pompás vetőmagva volt, annak a kalászai is nemesek, pompásak lettek, akinek szerényebb magvai, annak szerényebb vetése sarjadt, aki pedig szegényes magvat vetett, annak gyatra kis kalászok jutottak. Mindenki élt, ahogy tudott.

De egyszer a gabonaföldek legfőbb ura változást rendelt el. Az egek csatornái beszűkültek, és kevesebb eső hullott a földre. A talajon kemény kéreg keletkezett és a vetőmag nem jutott a termékeny, nedves sötétbe, ahol csírázni jó volt. A magok közül mind több ott száradt a felszínen, kitéve a nap kegyetlen sugarainak.

Persze a földművelők nem maradtak tétlenül: ki-ki igyekezett kiválasztani vetőmagvaiból az épet, a szépet, a szárazságtűrőt, sőt minden egyes búzaszemet kifényesítettek. Mindenki igyekezett adottságai és munkabírása szerint, a nemesek, a szerények és a szegények egyképpen. De mindez vajmi keveset segített. A vetések satnyultak, és az emberek éhezni kezdtek. Egyre többen mentek át a pipacsföldre, és mákkal kezdték a táplálékot kiegészíteni. Mák, az volt bőven. Annak kedvezett a szárazság.

Ekkor a farizeusok és írástudók kihirdették, hogy a szerények és a szegények hagyják abba a földművelést, úgy sincs sok látszatja. Földjeiket részben hagyják parlagon, részben (a legjobb mezőket) engedjék át a nemes vetőmagvak birtokosainak. Ha ezek termése nem lenne elegendő minden éhezőnek, a hoppon maradók között színes, mélynyomású képeket osztanának szét, darabját mindössze három siklusért. Ezek a képek tömött kalászokat ábrázoltak művészi kivitelben. Nem sokkal eme képecskék forgalomba kerülése után sok szenvedélyes képnézegető támadt, akik megesküdtek arra, hogy egy tökéletes kalász színes képe jobb, mint a tökéletlenből sütött kenyér. Ha nekik valahol kenyeret kínáltak, ők undorral fordították el fejüket. Legfeljebb mákot voltak hajlandók fogyasztani képbámulás közben. Észre sem vették, hogy egyre soványodnak.

Lassan a nemes magvetők között is gyilkos verseny kezdődött a kevésbé megkérgesedett talajú mezőkért. Egyesek még miniatűr faragványokat is remekeltek vetőmagvaikra, hogy a versenytársakat lefőzzék. Ezeket a faragványokat csak nagyítóüvegen keresztül lehetett meglátni. Nagyítóüveg pedig csupán három volt a birodalomban, a főpapok birtokában. Akik meg tudták fizetni a búzát, azok ehettek is, de utána megvárták a három főpap ítéletét. Ha azok látták nagyítóüvegük alatt a búzaszemek faragványait, és megfelelőknek találták azokat, jelt adtak, hogy most már ildomos, sőt kötelező jóllakottságot érezni. Szükséges is lőn eme jeladás, minthogy sok gazdag emésztése igencsak megromlott a máktól, amit ők nem az éhség, hanem a dőre szórakozás miatt habzsoltak. Másoknak a bendője bévül kérgessé vált, akár a kiszáradt termőtalaj. Így aztán még a jó táplálék is úgy távoza tőlük, ahogy beméne, és semmit sem gyarapítá őket. Ezek voltak a dús soványak. A szegény soványok peniglen csupáncsak a színes képek nézésével töltekezhettek. Úgy hírlett, hogy az ott lengedező kalászokban csupa-csupa remekbe szabott faragványokkal ékes búzaszem volt...

A képek elkészítéséhez, a nagyítóüveg papi használatáért s a nemes magtermelők díszes házaihoz a templomszolgák mindenkitől beszedték a törvényes tizedet.

Ekkor egy a szegény földművelők közül, akinek már rég megmondták, hagyja abba a kilátástalan gürcölést, adja át földje jobbik részét az egyik nemes búzatermelőnek (aki mellesleg az egyik főpap másodunokatestvére volt) és álljon be a koldusok közé, nos, ez a földműves megmakacsolta magát. Keresett egy görbe botot, és hosszában meg keresztben sekély barázdákat rótt a kérges talajba, majd amennyire tudta, kifényesítette szegényes magvait, és a barázdák mélyére rejtette azokat. Általános megrökönyödésre pár hét múlva egész csinosan sarjadó vetés jutalmazta fáradozását. Egy-egy lecsúszott nemes irigykedve szemlélte a kalászokat. Nem voltak valami tömöttek, de azért ők szívesen elfogadták volna.

A farizeusok és írástudók csalással vádolták a makacs földművest. Nem nyíltan, a köztéren, csak a háta mögött suttogva. A vádlott hiába hangoztatta, hogy amit ő csinált, azt bárki utánozhatja, és régen ez elterjedt varázslat volt: szántásnak nevezték. A nemesek azt gondolták magukban — vitatkozásba ők sose bocsátkoztak, legfeljebb egymás közt —, hogy csak a vetés méltó hozzájuk, a szántás alantas feladat, másoknak való. De mások sem végezték el, így hát a legnemesebb magokból is alig sarjadt valami kis satnya vetés. Két főnemes még azzal is megpróbálkozott titokban, fölfüggesztvén a kékvérű tartózkodást, hogy utánozza a szegény földművest, akinek a létezését — látszólag — észre sem vette. Csakhogy ők elszoktak már attól, hogy törődjenek azzal, hova hullanak a nemes vetőmagvak. Így aztán ahelyett, hogy barázdákat húztak volna a talajba, szórakozottan önmagukat vakargatták hosszában-keresztben. Jóleső-en heherésztek ezenközben, de a vetésen ez bizony nem segített semmit.

A mi földművelőnk tudta, hogy barázdái túl sekélyek. Egy faekével, de még inkább traktor vontatta vasekével többre ment volna. Volt három traktor is a birodalomban, de régóta nem használta azokat senki, hisz a szántás már nem volt szent foglalkozás. Ott rozsdásodtak a masinák a templom pitvarában. A traktorista mesterséget is a babonás régi idők megvetett emlékeként tartották számon. Így hát maradt a görbe bot.

Aratás idején a szegény földműves meghívta kétezer barátját. Ezek mind egészséges, jó emésztésű férfiak és nők valának. Szerették ők a fejedelmi kalácsot, ha nagy ritkán hozzájutottak, de megbecsülték a szegény földműves barna kenyerét is, amellyel az minden újholdkor jó szívvel megkínálta őket. A táplálékért a sarukészítő egy pár sarut hozott, a hímzőasszony egy szőttest, ki mit tudott. Vigadtak, megszegték az új kenyeret ősi szokás szerint. Az éjszakai szellő néha odasodorta a nemesek szérűskertjéről a tömjénfüstöt és az ütemes tapsot, amikor a főpapok jelt adtak, hogy a tizenötezer kiváltságos meghívottnak jóllakottságot kell érezni. Ott jegyszedők álltak a kapuban, itt kapu sem volt. Bárki bejöhetett szabadon...

*

Ezeket mondotta Felhőkakukkváry a maga mentségére, majd hozzátette:

— Akinek füle van, az meghallja. A kalász az emberek lelki kenyere, az elevenség fönntartója. A termőtalaj az emberek lelke. Helyénvaló, hogy a lélek saját maga teremje a saját táplálékát. A vetőmag nem cél önmagában. Ha nem lesz dús kalásszá, hiába nemes önmagában, nem ér semmit! Mert a gabonaföldek ura a magvetőket szolgálatra rendelé és odafigyelésre. A szántás — nos, ez nem más, mint az értelmi és érzelmi magyarázat, a szóbeli beavatás: előkészíti a talajt a vetőmag befogadására.

A képeket a kalászokról némelyek a sátán találmányának tartják, de igaztalanul. Jó szolgálatot tesznek azok, ha az igazi táplálékra emlékeztetnek, erre rendelé őket a gabonaföldek ura. De a sivatag démona, az elevenség ősellensége, aki halott, és halált terjeszt maga körül, ellopta a képeket és úgy intézte alattomban, hogy azok feledtessék az igazi táplálékot. Így a képek átokká levének. A többit már nem is kell magyarázni, mert magától jön. Jó étvágyat!

Fellegi Ádám

Jean-Paul Guetny

Rátenyereltek az igazságra

Ebből a Sri-Lanka-i ügyből előbb ázsiai, majd világügy lett. A történet szerencsétlen hősének neve: *Tissa Balasuriya:* 72 éves, 51 éve szerzetes, 44 éve pap. Foglalkozása: teológus, de nem „íróasztal melletti". Elkötelezetten harcol a társadalmi igazság mellett és az etnikai ellenségeskedések ellen. A vallások közti párbeszédet mindennapossá tette Sri-Lankában, ahol a lakosság 69 %-a buddhista, 15 %-a hinduista és 8–8 %-a keresztény, ill. mohamedán. Értékelték a helyi püspökök, akik számára kidolgozott több pásztorlevelet. Értékelték a karitatív szervezetek, aminők a Misereor és a Missio Németországban, s ezek védelmükbe is vették őt. Értékelte Franciaországban a CCFD (Katolikus Bizottság az Éhezés ellen és a Fejlődésért), amellyel együttműködött. Apróság: T. B. atya régtől fogva szerepel újságjainkban, mert 1963–64-ben Párizsban tanult, s munkatársa volt az Informations Catholiques Internationales nevű folyóiratnak.

1996. december 7-én írásbeli értesítést kapott B. atya a Colombo-i nunciustól, hogy eljárás nélkül (automatikusan) és bevégzetten *ki lett közösítve,* ami másnap, Szeplőtelen Fogantatás ünnepén már érvénybe is lép. A büntetés a Hittani Kongregációtól érkezett, melynek szeme ezzel az időzítéssel kettőt is rebbent, hiszen teológusunk egyfelől a Szeplőtlen Mária nevű szerzethez tartozott, másfelől pedig *Mária és az emberi felszabadulás* volt a címe annak a könyvnek, mellyel felhívta magára a Vatikán hatalmasságainak figyelmét. Ez az 1990-ben közzétett tanulmánya nem látszott egész világra szólónak, mert mindössze néhány száz példányban nyomtatták ki.

Alighanem egy Sri-Lanka-i püspök küldi el a könyvet egy római hatalmasságnak, hogy megsűrűsödjenek a felhők T. B. atya feje fölött. A Hittani Kongregáció 11 oldal terjedelemben foglalkozik a könyvvel. A szerző válaszként 55 lapon át védi magát, de ez „nem kielégítőnek" minősül a vatikáni hivatal számára. Végül is „tűzpróbát" kínálnak fel a jó atyának: két héten belül el kell fogadnia egy kifejezetten az ő számára készített hitvallást. *Balasuriya* nem hajlandó részt venni ebben a játékban. Helyette elküldi a Kongregációnak annak rendje és módja szerint aláírva VI. Pál 1968. évi *Credóját.* Ez történik, s a lázadó pap elnyeri a legsúlyosabb büntetést, amit teológus a II. Vatikáni Zsinat óta kapott. Részben ugyanazon típusú kiközösítésben részesül, mint Marcel Lefebre monsignore, miután önhatalmúlag felszentel négy püspököt.

A dolog lényegéről semmit sem kívánok mondani. Kifogásolt könyve Franciaországban nem hozzáférhető, s csak néhány többé-kevésbé csonka idézetet ismerek belőle. Mondják, hogy B. atya Mária személyiségét a társadalmi igazságtalanság és a vallási pluralizmus hátterében helyezi el. Megtámadja „a kapitalista és gyarmatosító első világ" Mária-képét, megállapítva, hogy „az örökös szüzesség vérszegény és semmiképpen sem emberi alakká formálja őt" (International Herald Tribune, 1987. január 8.).

Megjegyzéseim a formára vonatkoznak. Elsőül is megdöbbent az ítélet súlyossága. Az utóbbi években a nyugati teológusok rákerültek egy kaptafára: a Hittani Kongregáció beérte azzal, hogy megvonta tőlük a jogot, hogy az egyház nevében taníthassanak. A minket foglalkoztató esetben, e harmadik világbeli teológusra nagy ágyúval lőttek.

Másodszor: egy teljességgel az emberi jogokkal fémjelezni kívánt jelen pápaság idején elítélnek valakit úgy, hogy mit sem törődnek emberi jogaival: B. atyának nem volt igazságos pere, lehetősége megjelenni és védeni magát vádlói előtt. Az önkény elleni harc nem ismer különbségeket. Ami nem jó a népeknek, az nem jó „az Isten népe számára" sem, s a teológusok kétségtelenül ez utóbbikoz tartoznak. És nem lehet vernünk mellünket a múltban elkövetett vétkeinkért — ez volt II. János Pál kifejezett szándéka Tertio Millenio Adveniente kezdetű apostoli levelében — s közben folytatni ugyanazon tévedések útját.

Harmadszor: a B. atya számára gyártott hitvallás több szempontból is problematikus. Puszta léte is azt sejteti, hogy a régi krédók (az apostoli és a nicea-konstantinápolyi hitvallások) esendők, nem felelnek meg az új idők követelményeinek. Azt az eszmét hozhatja elő a nagyközönség gondolkodásában, hogy a keresztény hit elsősorban nem is a szív útja az élő Isten felé, hanem absztrakt tételek katalógusa. A maga zsákbamacskájával elutasítja „az igazságok hierarchiáját", amelyet olyan jól megvilágított a II. Vatikáni Zsinat. A hangvételt meghatározza részint a szélsőséges pesszimizmus az emberi természet vonatkozásában, amely nem utánzás, hanem a nemzés útján jut az eredeti bűn birtokába, részint az egyház, valamint tévedhetetlen tanítóhivatala szerepének a felmagasztalása.

Végezetül ijedten vehetjük tudomásul, hogy a hitvallás cikkelyei között ez is szerepel: „Elfogadom és képviselem, hogy az egyháznak nincs, és semmi módon sincs joga nőket pappá szentelni". Végső következtetésként meg kell kérdeznünk, hogy B. atya kiközösítése, melyet megelőztek itt-ott a római bikaingerlések, nem hoz-e új korszakot az egyház életében? Az egzegétákra, az ekléziológusokra, a moralistákra, a felszabadítás teológusaira vadászás után most azoknak csendítenek, akik megpróbálják úgy végiggondolni a maguk kereszténységét, hogy számításba veszik a vallások különbözőségeit? Az egész világ tanításügyi bizottságelnökeinek a mexikói Guadalajarában tartott tanácskozásán Ratzinger József bíboros, a Hittani Kongregáció megbízásából megbélyegezte egyfelől a nyugat evilági relativizmusát, másfelől pedig azt a fajtát, amely következik „Ázsia filozófiai és vallási meglátásaiból".

A relativizmus veszélye semmiképpen sem látszólagos. De van annak egy másik fajtája is, amiről nemigen beszélnek Rómában: az egyházi triumfalizmus és a lelki totalitarizmus veszélye. Mentsen meg ettől minket az Isten!

****

1997. márc. 9-én levélben tájékoztattam a szerzőt, az Actualité Religieuse főszerkesztőjét a tényállásról: a magam 15 éve hatályos büntetéséről és a Gromon András ért kiközösítésről: ***Bulányi György,*** *a fordító*

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Bélyeggyűjtés

Nyolc esztendős koromban elkezdtem bélyeget gyűjteni, és egy délben előálltam a kéréssel Csermely néninél: „Ha van régi bélyege, legyen szíves nekem ajándékozni!” Csermely néni 80–85 éves lehetett, s amióta özvegyen maradt, — törpeházi szokás szerint — havonta más-más család látta el minden szükségessel.

Abban a hónapban rajtunk volt a sor, és éppen az ebédet vittem el neki. Nagyon megörült, hogy teljesítheti kérésemet. De nagyon megörültem én is, amikor meglátam, hogy az előszedett levelek többségén külföldi bélyeg van. Csermely néni bátyja ugyanis még a múlt században kiment artistának, törpebohócnak külföldre. Ő írta azokat a leveleket. De a legeslegjobban annak örültem, hogy volt a bélyegek közt egy háromszögletű is. Nem sokkal ezután meglátogatta édesapámat egy budapesti bácsi. Megmutattam neki a bélyegalbumomat, ő meg rábökött a háromszögletűre: „Hű, ez jóreménységfoki bélyeg!” Megnézte közelebbről is. „Ez a bélyeg ritkaság! Pesten a bélyeggyűjtők egyesületében tenger pénzt kapnál érte árverésen.”

Napokig egyszerűen csak örültem neki, hogy van már ritkaság is az albumomban, és eszembe se jutott, hogy amit megtudtam, talán kötelez is engem valamire Csermely néni irányában.

Egy délelőtt azonban átcipelte hozzánk a diódarálóját: „Nesze, Zsuzsókám, nektek ajándékozom!” Tudtuk azonban, hogy mindenütt ezt mondja, ha el szeretne adni valamit. Rábeszélte tehát édesanyám, hogy fogadjon el érte pénzt. Csak akkor jutott eszembe, nem kötelességem-e vajon visszaadni azt a bélyeget? Hiszen ő abban a hiszemben ajándékozta nekem, hogy semmit sem ér, legföljebb néhány fillért. Igen ám! De rögtön meg is ijedtem: akkor nem lesz háromszögletű bélyegem, és elveszítem azt a kellemes érzést is, hogy bármikor tenger pénzt kaphatok érte.

Nap nap után jobban és jobban kínlódtam, szabad-e hallgatnom a bélyegről? Végül is elhatároztam, megkérdezem Földigszakáll bácsitól, mit tegyek? Felballagtam hát a hegytetőn álló csillagvizsgáló házába, elmondtam az ügyet, és tanácsát kértem.

Földigszakáll bácsi megdöbbenve nézett rám: „Kár, hogy nem kérdeztél meg előre, gyűjtök-e bélyeget.” Aztán fellapozott egy könyvet, és hol a bélyegemre, hol a könyvbe nézve ezt mondta: „Ez az árjegyzék már nagyon régi, ötven esztendős, mert én tizenöt éves koromban, amikor csillagászkodni kezdtem, abbahagytam a gyűjtést. De ez a jóreménységfoki ritkaság e szerint a régi árjegyzék szerint is megér...” — és körülbelül akkora összeget mondott koronában (mert akkor korona volt a pénz neve), mintha ma azt mondanák: tízezer forint. Arról azonban, hogy mit cselekedjem a bélyeggel, nem szólt egy szót sem. Újabb kérdésemre pedig elmosolyodott: „Azt tanácsolom, hogy ne az én tanácsomra tedd azt, amit helyesnek tartasz, hanem azért, mert tudod, hogy helyes.”

Eljöttem tőle, és azzal áltattam magam, hogy bizonyára ő sem tudja, mi a helyes, azért nem akart világosan szólni. De kétheti kínlódás után megint elballagtam hozzá. Becsukta a könyvet, amelyet olvasott, levette szemüvegét, és rámmosolygott. „Nos, Mohácska, mi újság jóreménység ügyében?” Legelőször is ezt kérdeztem: „Megmondta Földigszakáll bácsi Csermely néninek, hogy értékes a bélyeg?”

Gondolkozott: „Mi hasznod volna neked abból, ha én mondanám meg neki? Dehogyis mondtam.” Ez megnyugtatott valamelyest, és nekiduráltam magam a nyilatkozatnak: „Földigszakáll bácsi! Csermely néninek mindene megvan, ami szükséges, nem is tudna mit csinálni olyan sok pénzzel, és ha én mindig visszaadnám az ajándékozónak a ritkaságot, akkor soha az életben nem lehetne szép és értékes gyűjteményem! Én tehát nem adom vissza a bélyeget.”

Földigszakáll bácsi elgondolkozva vizsgálta az arcomat, aztán lassan meghordozta a tekintetét a hegyeken, völgyeken, az egész törpeházi tájon: „Milyen gyönyörű május van! Csak nehogy még fagy legyen!” Most én meredtem rá

megdöbbenve: „Úgy látom, nem tartja helyesnek Földigszakáll bácsi, amit elhatároztam. De akkor tessék világosan azt tanácsolni, hogy adjam vissza. Akkor visszaadnám!” Megint mosolygott. „De hát már adtam tanácsot, Mohácska! Azt cselekedd, amit helyesnek tartasz!”

Azzal a szándékkal jöttem el tőle, hogy azonnal visszaviszem a bélyeget Csermely néninek. De még le sem értem Törpeházára, már úgy határoztam, hogy mégse viszem. Este azonban azzal aludtam el, hogy reggel visszaviszem. De reggel úgy döntöttem, hogy mégse!

Körülbelül egy hét múlva szembetalálkoztam Földigszakáll bácsival a törpeházi utcán. Zavartan

kezdtem beszélni: „Ne tessék azt hinni, hogy én most már véglegesen a tulajdonomnak tekintem azt a bélyeget. Ha olyasvalaki, akiben bízom, határozottan azt mondaná, hogy adjam vissza, azonnal visszaadnám.” Földigszakáll bácsi benézegetett a kertekbe, és így szólt. „A júniusunk is nagyon szép, és remélhetőleg most már nem is lesz fagy.”

Másnap délelőtt átmentem Csermely nénihez, de a bélyeget még nem vittem. Ilyesfélét mondtam neki: „Csermely néni! Lehetséges, hogy az a háromszögletű bélyeg, amit Csermely nénitől kaptam, nagyon sokat ér. Ha kívánja Csermely néni, visszaadom. Visszahozzam?” Tiltakozóan emelte piciny kezecskéit: „Dehogyis hozd vissza, Mohácska! Nem is érhet az sokat, nem régiség az, a bátyám küldte ötven évvel ezelőtt. Ki mondta, hogy sokat ér?”

„Hát először egy budapesti bácsi azt mondta, el lehetne árvereztetni a bélyeggyűjtők egyesületében.” Összeszedtem minden erőmet, és megmondtam az összeget is. Csermely néni meghökkent, aztán elnevette magát: „Hát tréfált veled az a bácsi, de ha sokat érne is, akkor sem fogadnám vissza tőled, akinek a szüleitől annyi mindent kapok. Te mit szeretnél vele csinálni? Eladni?” Kiáltva tört ki belőlem a válasz: „Dehogyis! Én azt szeretném, ha az albumomban maradna!”

Megsimogatott: „Nahát akkor maradjon. Amit én egyszer neked adtam, azt neked adtam.”

Rohantam Földigszakáll bácsihoz, de az út felénél megtorpantam: „Áh, minek rontsak be hozzá ezzel a hírrel. Elárulnám vele, mennyire örülök Csermely néni válaszának! Meg aztán hátha megkérdi, szóltam-e az árjegyzékről is? Hátha azt is mondja, vinnem kellett volna a bélyeget is, és otthagyni. Okosabb lesz majd csak akkor mondani meg, ha találkozunk. Csak úgy mellesleg mondani meg, mint akinek nem fontos.” Ez a színészkedés azonban nem sikerült. Mert amikor néhány nap múlva találkoztunk Törpeházán, azzal kezdte a beszédét: „Látom az arcodon, hogy van valami újság jóreménység-ügyben.” Most már hiába igyekeztem közömbösnek látszani, magam is hallottam hangom izgatottságán, mennyire fontos nekem, ami történt: „Csak az az újság, hogy megmondtam Csermely néninek, értékes a bélyeg. Az összeget is megmondtam, de kijelentette, hogy akármennyit ér is, tartsam meg. Földigszakáll bácsi elmosolyodott: „Kijelentette?” „Igen, igen, kijelentette! Ő maga, a lehető leghatározottabban”. Erre még szélesebben mosolygott, és úgy vizsgálódott körül, mint aki keres valamit. Éppen Pipacsék kertje előtt álltunk. Pipacs az én legkisebb barátocskám, kedves, pirosképpű csöppség. A kertben hintázott. Földigszakáll bácsi intett nekem: „Na gyere akkor, te szerencsés bélyegtulajdonos! Látogassuk meg Pipacsot!” Benyitott a kertbe.

Nagyon szerettem Pipacsot, mert jóindulatú és jóhiszemű volt, csak sajnos butuska. Amikor meglátott minket, örömében le akart

mászni a hintáról — lába ugyanis nem ért a földig —, de Földigszakáll bácsi nem engedte. „Maradj csak, Pipacskám!” Odahajolt hozzá: „Szereted Földigszakáll bácsit?” „Szeretem!” Földigszakáll bácsi megsimogatta: „Megengeded nekem, hogy elvágjam a hinta kötelét?” Pipacs a maga óriási bizalmában akkorát bólintott, hogy meglendült a hinta: „Megengedem!” Földigszakáll bácsi elővette a bicskáját, és nyitni akarta. Rémülten kaptam a kezéhez: „De Földigszakáll bácsi, Pipacs butuska! Ő nem gondol arra, hogyha leesik, eltörhet a lába, agyrázkódást kaphat, megnémulhat!” Földigszakáll bácsi csodálkozva nézett rám: „De hiszen ő maga mondta, hogy elvághatom a kötelet! Kijelentette! Ő maga, leghatározottabban!” Majd így szólt Pipacshoz: „Nehogy megengedd valakinek, hogy elvágja a kötelet, ha rajta ülsz a hintán! Én csak tréfáltam.” Barátságosan elköszönt tőle, és kiballagott a kertből. Énrám még csak rám se tekintett. De utánarohantam, és megragadtam a karját: „Akkor hát, ugye, adjam vissza a bélyeget Csermely néni akarata ellenére is, ugye, azt tetszik tanácsolni?”

Földigszakáll bácsi a lombok közé fülelt, a madárfüttyre, és így szólt: „Milyen sok sárgarigó van idén! De nem baj, sok a cseresznye is, jut nekik.”

Félóra múlva fenn voltam nála a háromszögletű bélyeggel: „Tessék szíves lenni elintézni az árverezést!” Eltette tárcájába, és ezt mondta: „Dühösködtél, mert nem tanácsoltam nyílt szóval azt, hogy add vissza Csermely néninek. Azt viszont most nyílt szóval tanácsolom, hogy azonnal hagyd abba a bélyeggyűjtést. Te olvasó embernek indulsz, Mohácska. Nagy kár lenne, ha elvonnák az idődet a könyvtől ezek a picike, tarka-barka papírdarabkák. Azonkívül egyre többször kerülnél a mostanihoz hasonló helyzetbe, és nem mindig tudnál tiszta lélekkel kikecmeregni belőle! Most még sikerült.”

A bélyegalbumot még aznap a könyveim mögé dugtam, egy hónap múlva pedig Földigszakáll bácsi és én nagy köteg pénzzel állítottunk be Csermely nénihez. Amikor megértette, mi történt, sírva fakadt örömében: „Mohácska, és ezt teneked köszönhetem! Te olyan jó vagy, hogy én azt..., hogy én azt... ki sem tudom mondani.” Megkérte Földigszakáll bácsit, őrizze számára a pénz felét, majd apránként elkéreget belőle. A másik felét a kezembe akarta nyomni: „Ez a tiéd, Mohácska!” Természetesen a hátam mögé dugtam a kezem: „Egy fillért sem fogadok el. Nem dolgoztam én semmit ezért a pénzért, még az árverező kalapáccsal sem én koppintottam — csak szerettem volna.” Földigszakáll bácsi így szólt: „Ez még nagyobb öröm nekem, mint ami eddig történt. Nem hiába volt meg bennem irántad a jóreménység legmagasabb foka.” Olyasmit tett, ami nem volt szokása: kezet nyújtott. Én meg hirtelen olyan boldog lettem, de olyan nagyon boldog, hogy én azt most tinéktek, akárcsak Csermely néni, ki sem tudom mondani!

Annegret Weyerberg

Egy nép haldoklik, a világ meg csak nézi

Februári számunkban beszámoltunk arról, hogy ***Carlos Belo*** *kelet-timori (Indonézia) püspök kapta (José Ramos-Horta ellenzéki vezetővel együtt) az 1996. évi Béke Nobel-díjat. Az alábbi írás a kelet-timori nép szenvedéseit mutatja be.*

„Az egyház pozíciója igen egyszerű. Az emberekért van. Miért? Mivel mint egyháznak **védelmeznie kell az igazságot.** És az indonéziaiaknak nem tetszik, hogy mi védelmezzük az igazságot. Ezért az egyháznak most bátornak kell lennie. Képesnek kell lennie arra, hogy vezesse az embereket, és megvédje jogukat a függetlenségre. Az egyház segít ebben”, mondja *Domingos Soares*, annak a Kelet-Timornak egyik katolikus papja, amelyet az indonéz hadsereg brutális erőszakkal szállt meg 1975-ben. Papként élvezi a timori nép bizalmát. Az emberek elmennek hozzá, és beszámolnak a megszállók rémtetteiről. Sírnak. Mint az az asszony, akit előbb megerőszakoltak, aztán elzavarták, hogy kerítse elő az erdőkbe menekült férjét. Nélküle tért vissza. Kevéssel utóbb egy kerítésoszlopra tűzve találta bátyja fejét. Az indonéz katonák aztán előkerítették a férjét is, és megölték. Ez egyike azoknak a történeteknek, amelyeket Soares szinte naponta hall. Soares gondját viseli azoknak az embereknek, akik fölkeresik, nyíltan beszél az indonéz rémtettekről. A hadsereg ezért elhelyezte a kelet-timori főváros, Dili egyik plébániájáról az ország déli részébe, és folytonos kihallgatásoknak veti alá.

Mit tehetnek ebben a helyzetben az egyházak? *Bernd Kaut*, a *Missio* nevű nemzetközi katolikus missziós szervezet elnöke; e szervezet a Harmadik világ egyházai szócsövének tartja magát. *Kaut* úgy véli: **„A legfontosabb, amit tehetünk, hogy fölhívjuk a figyelmet ezeknek az embereknek a szenvedéseire.** Kapcsolatokat teremthetünk, és mindenekelőtt megpróbálhatjuk mozgósítani a médiumokat. *Mert evilág diktátorai semmitől sem félnek jobban, mint ha a médiumok világszerte vád alá helyezik őket.”*

Európából nézve a kis korallsziget, Kelet-Timor a világ végén fekszik, és túlságosan jelentéktelen ahhoz, hogy kiáltása elhatoljon a sajtóhoz. Az indonéz megszállás óta **a népesség harmada, több mint 200 000 ember pusztult el,** akiket a megszálláskor mészároltak le, a borzalmas bombázásokban vesztették életüket, éhen haltak vagy a még mindig tartó ellenállási harcokban lőtték le őket. Menedéket csak a hegyek és erdők nyújtanak — és az egyház. A timoriak csaknem 90 %-át katolikusnak keresztelték. Nem mintha annyira meggyőződéses keresztények lennének, hanem mivel *az egyház az egyetlen olyan intézmény, amely az ő oldalukon áll,* s menedéket nyújt nekik az indonéz megszállókkal szemben. Kelet-Timor katolikus egyháza már nem az egykori gyarmatosító hatalom, Portugália képviselője, hanem egy elnyomott nép jogos érdekeié.

1991-ben gyászmisét tartottak *Dili*-ben, a *Motael*-templomban egy fiúért, akit két héttel korábban közvetlenül a templom előtt lőtt le egy indonéz katona. Az istentisztelet után a több mint 2000 ember a *Santa Cruz* temető felé indult, hogy földíszítse a fiú sírját. Egy gyászmenet, amelyet békés tüntetésnek szántak. Amikor azonban transzparenseket bontottak ki, és néhány résztvevő indonézellenes jelszavakat kiáltott és függetlenséget követelt, a katonák válogatás nélkül lőni kezdték a tömeget. Az első hivatalos jelentések szerint 19 halott volt, de később fölfelé kellett módosítani a számot. Emberjogi szervezetek 270 halottról és 200 sebesültről tudnak. A **vérfürdő** után állítólag még 80 szemtanút végeztek ki. Domingos Soares a BBC-nek adott interjúban azt mondta: „Az indonézek nevetgélnek, ha a szemük láttára lelőnek valakit. Ezért számukra semmit sem jelent, hogy egy, kettő, száz vagy akár ezer embert lőnek-e le. A mi reményünk Istenben van. Tudjuk, hogy Isten nem fogja elhagyni a timoriakat. Eleget szenvedtek a megszállás óta. Isten nem fogja becsukni a szemét szenvedéseik előtt.”

Soares Istenbe veti a reményét. Megoldás ez? **A katolikus egyház 400 évvel ezelőtt a portugál gyarmatosítókkal érkezett Timorra.** A maláj és melanéz népek lakta Timoron a 16. század közepén indult az első domonkos misszió. „Ez a sziget földi paradicsom, ahol csak az emberek rosszak”, vélte a portugál domonkos atya, Miguel Rangel. A hamarosan érkező hollandok azonban elűzték a portugál hódítókat, és csak a sziget keleti felét hagyták meg nekik. *A kereszttel és karddal felfegyverzett domonkosok* nem csupán térítettek; földet is foglaltak, a támadások ellen várakat építettek, és a 18. századba nyúlóan *megmaradtak a tulajdonképpeni gyarmatosító uraknak.* A timori kultúrát és nyelveket semmibe véve, a missziós iskolákban kizárólag portugálul tanítottak, az anyaország tantervei szerint. Aki meg akart tanulni írni-olvasni, annak meg kellett keresztelkednie, és búcsút kellett mondania saját kultúrájának. *Bernd Kaut* így vélekedik: „Az egyházat természetesen mindig az adott korból kiindulva kell megérteni, de éppen a portugál egyház kétségtelenül sokat vétkezett, nemcsak Kelet-Timoron, hanem például Angolában, Mozambikban vagy a latin-amerikai országokban is. Azt hiszem, az egyház jól teszi, ha beismeri ezeket a bűnöket. Ettől egyáltalán nem lesz hiteltelenebb. Azt hiszem, az egyház meghonosításának kísérlete jóvátételt és az egyháztörténelem korrekcióját jelenti, amire mind Kelet-Timoron, mind az említett latin-amerikai országokban sürgető szükség van, ha az egyház azt akarja, hogy jövője legyen.”

A portugál királyi ház, amelyet további hódítások foglaltak le Afrikában, Amerikában és Ázsiában, csak a 18. szd. elején vette át Kelet-Timor kormányzását. Timor nemigen tudott mit nyújtani a szantálfán kívül, és azt hamar kipusztították. Később kávéültetvényeket hoztak létre a letarolt domboldalakon. **A timoriakat kényszermunkára hajtották, vagy éhbérért alkalmazták őket.** Azok menekültek meg, akik járhatatlan vidéken laktak; ők folytathatták a régi hagyományok szerinti földművelést. Csak kevés bennszülöttet tüntettek ki azzal, hogy beemelték a portugál uralmi rendszerbe. Egyeseknek korbács, másoknak fehér kenyér, vörös bor és táncmulatságok.

1975-ben váratlanul minden megváltozott. A gyarmatosító hatalom, **Portugália visszavonult Timorról.** A rivalizáló timori csoportok közötti rövid, de heves küzdelem után a FRETILIN győzött, az a párt, amely a legradikálisabban követelte Kelet-Timor függetlenségét. **A szabadság azonban csak rövid ideig tartott.** A FRETILIN egy hétig kormányzott, aztán **az indonéz hadsereg borzalmas erőszakkal elfoglalta az országot.** A külvilág

nemigen szerzett tudomást a dologról. Az indonéz államelnök, Suharto nem engedett be újságírókat az országba, még az olyan segélyszervezeteket sem, mint a Vöröskereszt. Sok timori menekült a hegyekbe és a trópusi erdőkbe, hogy üldözői utol ne érjék. Gerillák kis csoportjai még ma is rejtőzködve élnek, és folytatják a fegyveres harcot az elnyomók ellen.

A portugál-timori egyház először passzívan viselkedett, és nem használta ki lehetőségeit, hogy információkat juttasson el külföldre. Csak az emberi jogok tartós, a papokat is érintő megsértése indította arra, hogy segítséget kérjen a megkínzott népnek. *Louis da Costa atya* így beszél erről: „Több mint három évig éltünk a hegyekben, 1979 márciusáig. A végünket jártuk. Nem volt már mit ennünk, nem voltak gyógyszereink. Hogy megmeneküljünk az éhhaláltól, megadtuk magunkat az indonézeknek, akik amnesztiát ígértek. De nem tartották a szavukat. Rajtam kívül mindenkit lelőttek. Fegyvertelenek voltunk. Asszonyok és gyerekek is voltak köztünk. Én annak köszönhetem az életemet, hogy pap vagyok."

A német egyház az utóbbi években több kelet-timori segélyprogramot is szervezett; 1991-ben csak a *Missio* nevű szervezet 250 000 márkát fordított rájuk. Ezek következtében valamit javult ugyan a helyzet, de **az élelmezési gondok egyáltalán nem oldódtak meg.** Az új hatalomgyakorlók arra kényszerítették az életben maradt timoriakat, hogy a nagyvárosok közelébe települjenek, és ily módon könnyebben ellenőrizhessék őket. A régi földek parlagon fekszenek, **az orvosi ellátás katasztrofális**, amint egy német orvosnő megállapíthatta egyik látogatásán: „Az egyszerű fűkunyhók gyakran a puszta földön állnak, és a vidék összes állatai nyüzsögnek bennük. **A népesség kényszeráttelepítése** óta egyre kevesebb kunyhót építenek a hagyományos gólyalábakra. Alig akad WC, a falvakban szinte sehol sincs folyóvíz. Az újonnan feltört földek csak kevés termést adnak a régi módszerekkel. Így aztán sok olyan asszonyt látni a piacokon, akik öt cső kukoricát vagy tíz szem krumplit árulnak."

Az indonéz hadsereg manapság élelmezési és oltási kampányokat rendez, valamint az új földművelési módszerekkel kapcsolatos oktatásokat. De senki sem fogad el tanácsokat attól, aki fegyverrel a kezében adja azokat. A bennszülött lakosság az ENSZ-ben reménykedik, amely jogtalannak nyilvánította az ország bekebelezését. Másik **reménye a katolikus egyház**. A kelet-timori helyi egyházat mind a mai napig nem tagolták bele az indonéz püspöki konferenciába, hanem közvetlenül a Vatikánnak van alárendelve. 1983-ig a portugál *Costa Lopez* volt az ország püspöke. *A megszállás utáni első években könyörgő felhívásokat intézett a pápához, de a remélt római támogatás elmaradt. A kelet-timori egyház nagyot csalódott.*

„Bevalljuk, nem tudjuk megérteni, hogy Indonézia egyháza és **Róma** miért **nem fejezte ki** nyíltan és hivatalosan **szolidaritását Kelet-Timor egyházával**, papjaival, apácáival és népével. Számunkra talán **ez a legnagyobb csapás**. Tekintettel ama tragédia mértékére, amely most már hat éve húzódik és több mint 200 000 áldozatot követelt, ami nem titok a világban, teljes zavarban vagyunk, mivel *a hallgatás azt látszik jelenteni, hogy magunkra hagyottan halunk meg.* Élő egyház csak az az egyház lehet, amely képes népének hitét átültetni a gyakorlatba, és képes arra, hogy kifejezze azt, amit a nép érez, él és elszenved", áll *Costa Lopez* egyik 1981-es levelében. Később megengedték neki, hogy néhány alkalommal találkozzék külföldi látogatókkal, de ezekre a találkozókra mindig az indonéz titkosszolgálat képviselőinek jelenlétében került sor. A portugál TV egyik tökéletesen ellenőrzött felvétele előtt a nyomozók minden egyes könyvet átvizsgáltak a könyvespolcon, titkos üzenetek után kutatva.

Costa Lopez kezdte nyilvánosan kipellengérezni a hadsereget, és az ausztrál Karitásztól kért segítséget az éhező népnek. A megszállók hazugnak titulálták, a FRETELIN függetlenségi mozgalmat kommunista felforgatásssal vádolták, és a püspök leváltását követelték. 1983-ban ez be is következett. Costa Lopezt *visszarendelték Portugáliába.*

Helyébe a mindössze 35 éves, timori születésű *Carlos Ximenes Belo* lépett. **Ő is segélykiáltást intézett a nyugati világhoz.** 1984-ben ezt írta egyik levelében elődjének: „Minden kormányzati körzetben vettek őrizetbe embereket, egyedül Diliben hatszázat, és most katonai bíróság elé állítják őket. Mások egész egyszerűen eltűnnek. Los Palos, Viqueque, Baucau és Ainaro körzetében háború folyik, az emberek be vannak zárva. Csak Los Palosban 10 000 katona állomásozik. A Vöröskeresztet nem engedik be a börtönökbe, én sem misézhetem a politikai foglyoknak. Los Palosban és Iliomarban népítéletekre került sor, ami azt jelenti, hogy azokat, akiket a gerillákkal való kapcsolattartással vádolnak, a katonák nyomására a nép szeme láttára saját családtagjaik gyilkolják meg késekkel, fejszékkel és botokkal. Az indonéz meg ott áll, örül és a kezét dörzsöli, hogy ő ártatlan. **Hátborzongató helyzetben élünk.** Kérem Önt, Monsignore, továbbra is imádkozzék értünk, és intézzen felhívást a szabad világhoz, hogy fölnyíljanak szemei azokra a rémtettekre, amelyekre az indonézek képesek."

További levelek is eljutottak Portugáliába. Feladóik szintén papok, akik már nem tudják, hogyan segíthetnének: *„Az indonéz hadsereg nem engedélyezi, hogy gyógyszereket osszunk szét,* nehogy azok az ellenállók kezébe kerüljenek. Az emberek, akiket ki akarnak irtani, *egyszerűen belehalnak az éhségbe és a betegségekbe.* A püspökség hónapok óta vár arra, hogy a vámhatóság kiadjon 12 láda gyógyszert. De a megszállók újabb és újabb akadályokat gördítenek, úgyhogy mind a mai napig nem tudtuk elhozni a gyógyszereket."

A kérőlevelek és a felhívások mindeddig keveset segítettek a timoriakon. Az őserdőben bujkáló szabadságharcosok így továbbra is fegyvereikben bíznak. *Eligio Locatelli*, olasz szaléziánus atya ismételten megpróbálta meggyőzni a lázadókat arról, hogy jöjjenek elő az erdőkből, és telepedjenek le újra. De azokat, akik hallgattak tanácsára, a hadsereg az amnesztiaígéretek ellenére rövid úton lelőtte. *Locatelli* atya azt javasolta, hogy legalább a mintegy 40, az őserdőben született kisgyereket engedjék el, és egy egyházi árvaházban helyezzék el őket. A mindenütt jelenlévő indonéz hadsereg beleegyezett az átadási akcióba, kilenc gyerek eljutott az árvaházba. Amikor a következő csoportnak kellett volna következnie, a hadsereg kelepcébe csalta a családokat, két gyerek is életét vesztette a golyózáporban. Amióta Locatelli elkeseredetten tájékoztatta erről a nyilvánosságot, rendszeresen halálos fenyegetéseket kap. Nehéz dolog békésnek maradni.

A megszállás után 14 évvel az indonéz kormány végre megnyitotta Kelet-Timort a külföldi látogatók előtt. Az eddigi legkiválóbb vendégek egyike a pápa volt. Először az indonéz katolikus egyházat látogatta meg, a kis Timor hátrébb állt a listán. Mégis **megfogamzott a remény, hogy a pápa fordulatot hozhat**. Maga az indonéz hadsereg is ideges lett. Már hetekkel a legfőbb katolikus méltóság megérkezése előtt masszív egyházellenes propaganda kezdődött. Letartóztatá-

sokkal és kínzásokkal félemlítették meg a timoriakat, hogy a pápalátogatás idején egyetlen tiltakozó szó se hangozzék el a kormány ellen. A timoriak azt várták, hogy a pápa önmagától fogja legalább valami jelét adni annak, hogy az ő oldalukon áll. **De hiába reménykedtek.** *Bernd Kaut* azt mondja: *„Amikor a pápa külföldi államokat keres föl, letérdel és megcsókolja a földet, hogy kifejezze különleges tiszteletét. Kelet-Timorban ezt nem tette meg, pedig éppen ez lett volna a jele annak, hogy elismeri az itteni emberek bizonyos függetlenségét."*

1989-ben Belo püspök kétségbeesett levelet intézett Perez de Cuellar akkori ENSZ-főtitkárhoz. Azt írta, hogy hivatali működésének hat éve alatt megfigyelhette, hogy **a timoriak fokról-fokra elveszítik emberi identitásukat**. Belo autonóm státust követel Kelet-Timornak, hogy — egyidejűleg gazdasági kapcsolatban maradva Indonéziával — megmaradjon az emberek etnikai és kulturális identitása. A timori szabadságharcosok ma csak egészen halkan éneklik nemzeti himnuszukat, amikor maguk közt vannak; azt a himnuszt, amely a függetlenség utáni vágyból született meg.

Egy hónappal a pápalátogatás után volt esedékes a portugál kormány küldöttségének érkezése. A fenyegetések ellenére fiatal timoriak transzparenseket készítettek elő, amelyeken függetlenséget követeltek. A küldöttség látogatását elhalasztották, a transzparensek viszont készen voltak, és minden arra ösztönözött, hogy meg is mutassák őket. A *Motael*-templombeli gyászistentisztelet és a hozzá kapcsolódó gyászmenet a *Santa Cruz* temetőbe, jó alkalmat kínált az embertömeg védelmében történő demonstrációtra. Senki sem várta, hogy az indonéz katonák hidegvérrel a tömegbe lőnek, különösen hogy külföldi turisták is jelen voltak. Egy angol operatőr — a temetőkápolnában rejtőzve — filmre vette a vérfürdő egyes részeit. Képei először bizonyították a világ nyilvánosságának az embertelen elnyomást, amelyet a timoriaknak el kell szenvedniük.

Az 1991. novemberi vérfürdő után II. János Pál elküldött egy vatikáni diplomatát Kelet-Timorra. Az illető azt mondta, csupán „testvéri segítségnyújtásról" van szó Belo püspök számára, akinek nehéz feltételek mellett kell gyakorolnia hivatalát. **Belo helyzete** tényleg **rendkívül nehéz**, amióta nyíltan föllép az indonéz hatalomgyakorlók ellen. Nemcsak arról van szó, hogy a hadsereg megpróbál megakadályozni mindenféle kezdeményezést, ami valamiféle felszabadítási teológiára irányulna; 1992. februárjában a titkosszolgálat állítólag megpróbálta Belót mérgezett étellel eltenni láb alól. De valaki elárulta a tervet, és a bátor püspök megmenekült.

Az Indonéziának szánt nemzetközi fejlesztési segélyeket csak addig zárolták, míg teljesítették a vérfürdő kivizsgálásának követelményét. Az eredmény: Suharto államelnök leváltott két tábornokot. Híresztelések szerint Amerikába, a Harvard Egyetemre küldték őket továbbképzésre. Ezenkívül a dzsakartai katonai bíróság két hadnagyot és egy őrmestert 12 és 18 hónap közötti börtönre ítélt a tömegre lövés miatt. Ez minden.

A felszabadítási mozgalom támogatói viszont nem ússzák meg ilyen olcsón. Indonézia fővárosában, Dzsakartában 70 timori és indonéz egyetemista csöndes demonstrációt tartott a mészárlás ellen az ENSZ épülete előtt. Egyiküket, *Joao Freitas da Camaraót* 1992. júliusában 10 évi börtönre ítélték. Politikai felforgatást, valamint egy írógép, és ezen az írógépen készült röplapok birtoklását vetik a szemére.

Németország szemhunyorításával intézi el az indonéz hatalmi játékot. A fejlesztési segélyt az emberi jogok biztosításához kellene kötni. Bizonyára. De Suharto, aki 1993. márciusában ellenjelölt nélkül választatta meg magát újabb öt évre elnöknek, semmire sem becsüli a nyugati emberi jogi koncepciókat. A fejlődő országoknak először azon kell dolgozniuk, mondja ő, hogy általánosságban igazságos és gazdaságilag virágzó társadalmakká legyenek, az egyének jogait csak azután lehet figyelembe venni. Magyarán: Aki szembehelyezkedik vele és az ő „fejlődés"-koncepciójával, az magának tulajdonítsa a következményeket. Kohl kancellár mégis tiszteletét tette a diktátornál. *Az ázsiai szigetország kívánatos piaca a német iparnak.* Számos német cég tart fönn olcsó gyárakat Indonéziában, hogy költségeit kímélje. 1993 elején az NSZK 39 hadihajót adott el Indonéziának az egykori NDK állományából, és engedélyezte három tengeralattjáró szállítását.

A telepítési programok időközben 100 000 moszlim jávait helyeztek át Kelet-Timorra. Ők ülnek az új társadalom kapcsolótábláinál, és nem a timoriak. Egy indonéz ellenzéki, aki régóta Németországban él, mivel hazájába nem engedik be, így vélekedik: „A kelet-timoriak tudják: azért küldtek sok jávait, hogy pótolják a 200 000 kelet-timorit. Ezt transzmigrációs politikának hívják. És tulajdonképpen a megszállók is főleg a jávaiak közül kerültek ki. Akik most jönnek, azok ülnek a jobb helyeken. A kereskedők amúgy is kínaiak; a jávaiak kormányhivatalnokok, minden lehetséges poszton, kivéve a kormányzót, ő timori."

Az indonéz államelnök, Suharto tovább taktikázik, hogy el ne riassza a külföldi pénzadományozókat. Kihirdette, hogy 1993. októberében rendőrség váltja föl Kelet-Timoron a katonaságot, azaz: **uniformist váltanak**. Ezenkívül megígérte a politikai foglyoknak, hogy jó magaviseletük esetén hamarabb kiengedik őket, konkrétan: a röplaposztogató *Joao Freitas da Camaraónak* a tíz helyett csak hét évet kell leülnie azért, mert nyilvánosságra hozta ellenzéki véleményét.

Kelet-Timor kormányzója, Abilio Soares támogatja az indonéz rezsim politikáját, jóllehet ő timori. Felszólította a kritikus papokat és Belo püspököt, hogy hagyják el az országot, ha nem tetszik nekik az ottani politika. De **az integrációt nem lehet kikényszeríteni**. Ezt az egykori Jugoszlávia országaira vetett tekintet is igazolja. Az olyan államképződmények, amelyek kényszerrel rendelnek alá különböző népeket egyetlen kormányzatnak, rögtön szétesnek, mihelyt megszűnik a fölülről jövő nyomás. Belo püspök egyik pásztorlevelében ez áll: A szükséges dolgokban legyen egység, a kétségesekben szabadság, de mindenben szeretet. Csakhogy annak, aki annyi terrort élt át, nehezére esik, hogy ne merüljön el a gyűlölet érzéseiben. Ezt erősíti meg *Bernd Kaut* is: „Ezt nem felejtik el, mert oly sok embert gyilkoltak meg brutálisan, egészen napjainkig, hogy nehéz a felejtés. Másfelől az egyháznak mindig segítenie kell abban, hogy az emberek meg tudjanak bocsátani. Azt hiszem, Kelet-Timor csak akkor maradhat életben politikailag, ha lesz megbocsátás. Ebben az egyháznak nagy szerepe van, amit — éppen Belo püspök személyében — föl is ismert. A helyi egyház egyértelműen a függetlenség mellett áll ki. Mindazonáltal az igen erős indonéz püspöki konferencia részéről is vannak olyan törekvések, hogy ezt elkenjék, és ezeket az embereket persze meghallgatják a Vatikánban, úgyhogy *a Vatikán e tekintetben inkább tartózkodó.* Én azonban úgy gondolom, mindegy, hogyan gondolkodik a Vatikán, *nekünk az a feladatunk, hogy világosan és egyértelműen Belo püspök mellé álljunk."*

Fordította: —n —s

Forrás: Publik-Forum, 1994/5

Olvasók fóruma

Tisztelt Szerkesztőség!

A tavaly augusztusi *(Hartmut Meesmann: Hogyan omlik össze egy kártyavár?)*, ill. az idei áprilisi számban *(Bulányi György: Ami megmarad, ha összedől a kártyavár)* felvetett témához szeretnék kicsit részletesebben hozzászólni.

Gerd Lüdemann evangélikus teológiai professzor nyíltan megvallja, hogy a Hitvallás és a Szentírás homokos talajáról kimászott lelkiismeretének kősziklájára. Ezt minden gondolkodó–kereső ember megteszi, különben nem jutna semmire. A Tamás-evangélium szerint tízezerből talán két ilyen ember van (23. logion). A teológiai professzorokra nem mernék százalékot mondani. A *lüdemann*ok újrafogalmazzák a Hitvallást, s *ezáltal* fejlődésnek indulnak („Keressetek és találtok....”). A fejlődésre képes ember nem fejlődik automatikusan. Zörgetni kell ahhoz, hogy kaput nyissanak, s a kapun belül is tovább kell menni, ha ki akarjuk nőni fiatalabb önmagunkat. Aki csak ledarálja a mások által megszövegezett Hitvallást, az visszafejlődik. Az egyházak „hívei” mind ilyen „darálók”.

Az új Hitvallást és az új Szentírást (annak egyéni kezelését) nem lehet megspórolni, ez adódik magától. *Bulányi György* is megírta a *Fatimai Hiszekegyet* és ötkötetes evangéliummagyarázatát. *Lüdemann*hoz hasonlóan ő is ellentmondásosnak találta a Bibliát. Az istenkeresők „egyedül Jézushoz” akarnak igazodni — köztük *Bulányi* és *Lüdemann* is —, ahhoz a Jézushoz, aki szintén ellentmondásosnak tartotta kora Szent Írásait és Hagyományait. Az ő Hitvallása „Bizony mondom nektek”-kel kezdődik, a Könyvekből pedig nem volt hajlandó felolvasni az Isten bosszújáról szóló részeket (Lk 4,18–19; vö. Iz 61,1–2).

Én is becsülöm azokat az embertársaimat, akik arra törekedtek, hogy itt, a zsidó-keresztény kultúrkörben, legyen Hitvallásunk és Szentírásunk. Mindössze azt „fájlalom”, hogy Jézust nem találom ezek között. Ő félmondattal intézte el a Törvényt és a Prófétákat, két mondattal a Miatyánkot, és egyetlen szót sem írt le hitbéli megfontolásaiból.

„Követőitől” nem vitatom el a jó szándékot, de az idézőjelet kiteszem. Mert nevezhetem-e Jézus követőinek azokat, akikre ráragadt a Hagyomány; akik vissza-visszatértek a Törvényhez; akik Hitvallásokat tettek kötelezővé és „szent” iratokat szerkesztettek? A jó szándék dicsérendő, de kevésnek szokott bizonyulni, sokszor pedig rosszat eredményez. Jézus sem egyházat nem alapított, sem szentségeket nem szerzett. Egész egyszerűen a maga követésére szólított fel. Ezért *létkérdés* a történeti (valódi, igazi) Jézus alakjának élesre rajzolása.

A *lüdemann*ok, *herbst*ek és *bulányi*k megegyeznek abban, hogy az egyház nem jézusi, hanem páli teológián épült föl, s ez nem jó. Nagyon nem jó. Kereken ki kell mondani: a mai kereszténység egy Pál által alapított vallás fejlődésének kétes értékű eredménye. A kis és nagy keresztény egyházak, szekták hívei nem Jézust követik, hanem Pált. Őt könnyű „követni”, mert csak hinni kell, saját hitvallásra jutni egyenesen tilos. A hívek ebből a szempontból mind kiskorúak, más zsebében hordják a lelkiismeretüket. Csak az „eretnekek” gondolkodnak, így időnkint ki is növik magukat. A híveknek nincs „különbejáratú” hitvallásuk vagy Írás-értelmezésük, ezért nem is tudják meghaladni önmagukat. Nem mintha akarnák. Ők jól érzik magukat az egyház (tkp. csak a hierarchia) által rájuk osztott szerepben: a nyáj közepén. Nem látják és nem értik az „eretnekek” problémáit. Sajátjukként védik és terjesztik Pál hitét, akár ölnek is érte, mert ölni könnyebb, mint gondolkodni.

A 21. század végén élő emberek (már ha lesznek ilyenek) nem azért nem fognak azonosulni *Lüdemann, Herbst* vagy *Bulányi* Jézusával, mert okosabbnak bizonyulnak náluk. Ellenkezőleg. Ha így megy tovább, azt sem fogják tudni, hogy Jézus mesehős volt-e vagy rockzenész. A világi üldözések kevesebbet ártottak az Ügynek, mint a páli teológia, amelynek ugyancsak megvoltak a (belső) véres következményei. Keserű humorral mondhatnánk: Saul először kisipari módszerekkel pusztította a kereszténységet (ApCsel 8,1–3), de aztán rájött, hogy hatékonyabb munkát tud végezni, ha Szent Pállá változik. Ha „minden kegyelem”, ha a hit ajándék, ha *már* megváltattunk — akkor nincs mit tenni. Akkor nézhetjük a tévében a szappanoperákat és a reklámokat, fogyaszthatjuk az anyagi javakat (környezetünkkel együtt) és élvezhetjük a technikai vívmányokat. Csak a híradót ne nézzük, mert akkor komoly kétségeink támadnak. Talán még Isten létében is kételkedni fogunk.

Ha továbbra is azt hisszük, hogy a Biblia egy az egyben Isten szava, ha még mindig azt gondoljuk, hogy a Szentírás a keresztény hit végső és kötelező normája, akkor rövidesen nehéz helyzetbe kerülünk. A 20. század a kerék és a könyv évszázada (volt). A 22. valószínűleg a légpárnás járművek és a mikrofilm kora lesz. Magyarán: nem lesznek országutak, és nem lesznek könyvek. A néhány múzeális értékű Bibliát üveg alatt fogják mutogatni, belépődíj ellenében. Nem lesz történeti kutatás, mert kevés lesz hozzá a fogódzó, s a Szentföld helyén talán tenger hömpölyög.

Elkerülhetetlen, hogy az „eretnekek” abszolútnak gondolják azt, amire rájönnek. Adná az Isten, hogy tízezerből ne három, hanem háromszáz *bulányi–herbst–lüdemann* lenne. Mert ezek előbb-utóbb rájönnek, hogy nem abszolút az, amit mondtak. De *tudják*, hogy van Abszolút, s gondolataikkal arrafelé tartanak. *Ha valóban* örülni tudnának egymás felfedezéseinek, s kölcsönösen gazdagítanák is azokat, akkor rohamléptekkel épülne az Isten Uralma.

Ha azonban híveket gyűjtenek maguk köré, akkor baj lesz. Mert hívekre szert tenni csak abszolút szöveggel lehet. Példa erre minden kis és nagy egyház. Hiszen ki jönne, énekelne és fizetne a bizonytalanra? *Bulányi György* javaslata („Nem tudjuk, miként vannak a dolgok, de mondjuk el egymásnak, hogy miként képzeljük”) csak „eretnekek” között működik. A „hívek” ugyanis nem képzelnek semmit. Nem akarják megismerni Istent, sem az ember feladatát kikutatni. Nincs rá igényük, se idejük, se kedvük. Akárcsak Jézusnak a „hívekre”. A *lüdemann*ok–*herbst*ek–*bulányi*k *ebben is* példát vehetnének róla. A hajdani eretnekek új egyházakat hoztak létre, s emiatt csődbe mentek. A maiak meg akarnak maradni a régi egyházban, s emiatt mennek csődbe. Hiába, új bor új tömlőbe való, s ez a tömlő nem az egyházasdi.

A Jn 14,12 szerint tényleg lesznek olyanok, akik „überelik” Jézust. Ha ezt hiszszük és akarjuk, akkor le kell hoznunk őt az isteni magasságból. Mert senki emberfia nem überelheti Istent. Tényleg csudával határos, hogy ez a mondat bennmaradt az Újszövetségben, onnan ugyanis igyekeztek gondosan kigyomlálni minden olyasmit, ami kétségessé tenné Jézus istenségét. Szerencsére ő maga kérdezi: „Miért mondasz engem jónak? Csak egy jó van: az Isten” (Lk 18,19). *Ha* Jézus „az emberi múlt közös hagyományát képviselte a maga sajátos *személyiségének* sajátos koordinátapontjaival”, ráadásul ezt „zsidó voltától, a környező kultúrától nagyon is meghatározottan” tette, mert „mindannyian meg vagyunk határozva *génjeinkben* az őseinktől, és kultúránkat tekintve még szellemi őseinktől is; azoktól, akiken nevelkedtünk”, s tegyük hozzá: férfi mivolta, boldogságigénye és lehetőségei is meghatározták, *akkor* ezt röviden így kell mondani: Jézus egyszerű ember volt.

Hívek körében általános hiedelem, hogy az ember és az emberiség szakadatlanul fejlődik, azaz az „üdvtörténet” a beteljesülés felé halad, s közben egyre jobb lesz minden. Az „eretnekek” viszont véres és testvérgyilkos útnak látják a történelmet, s igazuk van. De nem „az emberiség” abszolutizálta a maga vallási elképzeléseit, kollektív irányítás ugyanis nem létezik. A vallásalapítók és a vallások papjai a felelősek. Jézus nem alapított új vallást, s nem szolgálta a régit sem. Ezért aztán nem is ölt a hitéért, hanem halt. Előtte azonban lerombolt *minden* intézményes vallási rendszert, mégpedig úgy, hogy senki sem tudja újjáépíteni (Tamás-ev. 71). Legfeljebb kártyavárat lehet rakni a helyébe, s — a maga abszolutizmusával és hierarchiájával — minden egyház ilyen kártyavár.

Miért kéne titkolni azt, hogy ezek az első komolyabb fuvallatra összedőlnek? A márciusi krókuszait féltő barátomnak azt javaslom: nézze meg az ég madarait, hogyan nevelik fiókáikat. A szárnypróbálgatások után kibillentik őket a fészekből. Ritkán szegik a nyakukat, általában megtanulnak repülni...

Üdvözlettel:

Pintér Zoltán
Pilisvörösvár

Tisztelt Szerkesztőség!

Jó egy éve, hogy „kívülállóként” olvasom az „Érted vagyok” folyóiratot. Igazán csak dicsérhetem, jóllehet elég tájékozott vagyok, vagy inkább csak voltam nívós folyóiratok tekintetében. Sok új ismerettel gazdagodtam, melyek ráadásul többnyire egy emberségesebb világ reményét táplálják, de legalábbis érdemi gondolkodásra késztetnek. Februári számában Merza József elmélkedése megindít még egy hitetlent is... Nem akarom taglalni a sok jó és érdekes írást. A lap egész szellemisége távol áll a napi politikai marakodástól.

Ezért lepett meg *Csapody Tamás* „Helyzet van” című gondolatébresztője ugyancsak a februári számban. Erről aztán nem mondható, hogy politikamentes, ennélfogva szerintem nem is illik igazán a lap profiljába, ezen túl leginkább azért marasztalom el, mert talán elfogultan egyoldalú.

Egyéni véleménye lehet ugyan: „16. A Munkáspárt és a Magyar Szociáldemokrata Párt közös fellépése a NATO-t ellenző Baloldali Egyeztető Tanács más szervezeteivel együtt fölöttébb kívánatos lenne, de ennek kevés a valószínűsége” — én azonban azt kérdezem: Thürmer vagy Kapolyi elvtárs vezényletével gondolja? A 31. pontban már a Szerző is elgondolkodik zárójelben: „(Példának okáért az erőszak nyílt pártolásának gyakorlata után a Munkáspártnak nem szerencsés erőszakmentes érveket is bevennie érvei közé, vagy a múltja okán a Varsói Szerződéssel példálóznia.)”

A 23. pontban azt írja: „A NATO-tagság problémakezelésének egyik legnagyobb tétje, hogy sikerül-e kiválasztani azt a megfelelő taktikát, amellyel a Kisgazdapárt és a többi szélsőséges párt az esélyét is elveszti a sikeres köz- és választási szereplésnek.” Ezt hogy kell érteni? És még milyen pártokra gondol, mert feltételezem, hogy a fenti két párt kívül esik e körön.

25. pont: „A NATO-t ellenzők részéről elkerülhetetlen a szélsőséges nézeteket valló csoportoktól való ismételt és határozott elhatárolódás.” Melyektől? Pedig nagyon kíváncsi lennék, mert sok évtizedes tapasztalatom nyomán én bizony a „bal”-nak nevezett oldaltól félnék bal dolgai miatt. De biztosan nem erről van szó, hiszen a 30. pontban azt mondja: „Elkerülhetetlen az egyedi és saját NATO-ellenes érvrendszer, a baloldali, szociáldemokrata, zöld, pacifista stb. témaspecifikus NATO-ellenesség kidolgozása. A világszemléletből, az ideológiából, a filozófiából szervesen következő teleológizálásra lenne szükség.” Bizony, ezek csak szavak, s hogy némelykor valami egészen más elfedésére szolgálnak, mint amit jelentenek, a gyakorlatból már tudjuk (pl. hogy „baloldali értékek” nincsenek). Am úgy tűnik, Csapody Tamás szerint csak a jobboldallal lehet baj, mert később „A civil társadalom” 1. pontjában ismét csak ez áll: „... méricskélés és ideológiai hovatartozás számbavétele nélkül, alternatívok és baloldaliak, civil és szatellit szervezetek együtt tudjanak működni”. Tehát megint csak a baloldalnál nem méricskél. Ugyanitt 7. pont: „... ha a szélsőjobbnak sikerül kisajátítania a NATO-ellenességet, akkor a NATO-ellenesség képviselhetetlenné válik. Ebben az esetben a politikai elit problémamentesen viheti be az országot a NATO-ba, miközben a szélsőséges erők megerősödésével kell számolni.” Mi az, hogy „kisajátítani”? Nem lenne jobb inkább, ha a mindenféle oldali erők valamennyien elleneznék a belépést?

Hiszen a „Végkövetkeztetésekben” elismeri, hogy „3. A társadalom tagolatlan, különböző csoportjai képtelenek artikulálni az érdekeiket..., a civil szféra nem tudja megszervezni önmagát”, s lejjebb: „5. Civil, zöld, baloldali stb. alternatívákra lenne szükség...” — amelyek tehetetlenek? S ráadásul megint a baloldal! Végül: „6. ... megtisztítani a parlamenti és parlamenten kívüli pártok hatalomért folytatott küzdelmétől”. Ettől soha semmit nem lehet megtisztítani, mert erről szól a politika. (A hatalomra nem törő csoportosulások nem válnak párttá.)

Úgy érzem, befejezésül ide kívánkozik a következő idézet Rudolf Steiner egyik könyvéből, mert tökéletesen kifejezi politikai álláspontomat: „... alapjában véve a lehető legtávolabb álltam minden pártszerű életfelfogástól..., és egyik pártnak sem adok úgy igazat, ahogy szerette volna.” Csapody Tamás figyelmébe ajánlom a lehetőség szerinti elfogulatlanságot!

Tisztelettel:

Veres Hortenzia
Budapest

Kedves „Érted vagyok”!

Nagyon tetszett az áprilisi számban a Rahner Ritával készült interjú. Sok tekintetben a magam fejlődését ismerhetem föl benne, már ami a vallási szabályokhoz és a dogmákhoz való alkalmazkodásomat illeti. Ilyen szempontból „félelmetes” a kisközösségem, ahová tartozom, a gondolkodni nem akarásukkal. Ezzel egyáltalán nem bántani akarom őket, csak ez a valóság...

Szívélyes üdvözlettel:

Gy. Viktória
(teljes név és cím a szerkesztőségben)

A következő három hozzászólás Demeczky Jenőnek a Püspöki Kar körleveléről írott elemzéséhez (ÉV, 1996. december) kapcsolódik

1) Demeczky elemzése alapos, de rendkívül visszafogott hangon íródott. Nem derül ki belőle, hogy a körlevél (KL) alapjában véve trón és oltár szövetségének szekértolója, a NATO- és EU-csatlakozást szorgalmazza, nem vesz tudomást a rendszerváltás adta lehetőségekről, és ezen belül az egyház új feladatairól. Beállítása kicsit olyan, mintha hivatalosan el lehetne rendelni, hogy a katolikus embernek tisztességesen és rendesen kell viselkednie.

2) A KL 15. oldalán olvasható, hogy az egy nyugdíjasra jutó nyugdíj reálértéke az elmúlt öt év alatt 23 %-kal csökkent. A 30. oldal közepe szerint viszont az infláció évek óta 20 % fölött van. A két állítás ellentmond egymásnak, mert a kerek 20 % infláció a bérek, nyugdíjak értékét az eredetinek 40 %-ára csökkenti öt év alatt, ha az emeléseket nem vesszük figyelembe. Az elmúlt 5 év átlagos nyugdíjemelése 12 % volt, tehát a könnyebb számítás kedvéért évi 22 % inflációval számolva ez a nyugdíjaknál 5 év alatt 38 %-os csökkenést eredményezett.

3) Az Állam és politika c. fejezet (42. o.) nem tesz említést arról, amire Bulányi hívja fel a figyelmet a Koinónia 1997. februári számának 206. oldalán kezdődő cikkében, hogy ti. elszabotálták és elhallgatták 1956 két legfontosabb határozatát:

a) földet, gyárat nem adunk vissza,
b) semlegességet akarunk.

Erről a megalkuvó politika következtében ma már az '56-osok sem beszélnek.

4) Sem a körlevél, sem az ismertetés nem említi, hogy a rendszerváltás utáni rezsimek egyhangúlag elszabotálják az átvilágítás eljárását, valamint az ÁVH és a katonai elhárítás irataihoz hozzájutás lehetőségét. Persze a püspöki kar részéről ez érthető.

5) Sehol nem esik egyetlen szó említés sem arról, milyen helyrehozhatatlan bűnöket követett el a magyarság ellen akár csak a 20. század folyamán is az a Nyugat, amelyhez minden áron csatlakozni akar a magyar vezetés, valamint azok a szomszédos országok, amelyek létüket e bűnöknek köszönhetik.

6) Demeczky az ÉV 16. o. második oszlopa 2. bekezdésében „egészen forradalmi”-nak nevezi a magántulajdonnak a köz java szolgálatára irányuló kötelezettségét. Ez tévedés! Ugyanis már a Rerum novarum (1891) „rabszolgaigának” nevezi a munkások helyzetét, és rögzíti, hogy a magántulajdon célja minden ember szolgálata, ezért annak képződését a munkások kezében látja helyesnek. A Quadragesimo anno (1931) már bevezeti és hangsúlyozza a szubszidiaritás fogalmát. Végül a Mater et magistra (1961) világosan beszél arról, hogy a munkások egyértelműen szólhassanak bele a termelési folyamatokat meghatározó döntésekbe.

7) A környezeti probléma megfogalmazása nem elégséges, és ez ügyben az ismertetés szövege sem nyúl a dolgok gyökeréhez. A KL szövege elkeni a probléma súlyát, és biztos talajt nyújt ahhoz, hogy a Baja Ferenc és Illés Zoltán által képviselt lelkiismeretlen blöffök lehetővé tegyék, hogy egy cselekvésképtelen, mesterségesen létrehozott mamutszervezet a tényleges, körmünkre égő problémák megoldása helyett megéljen abból, hogy sütkérezik a múlt rendszer leépítőjének álszent dicsfényében.

8) Az emberiség túlszaporodásával kapcsolatban az ÉV 16. o. második oszlop 6. bekezdésben képviselt sommás véleménnyel nem értek egyet, de azzal igen, hogy itt az egyháznak komoly felülvizsgálni valói vannak. A kérdéskör bővebb megvitatást igényelne.

9) Az ismertetés-elemzés többi megállapításával lényegében egyetértek. Az utolsó mondatot egyenesen zseniálisnak tartom. Szomorú meggyőződésem, hogy a magyar egyházvezetésben nincs olyan funkcionárius, aki képes lenne megérteni e finoman fogalmazott mondat mély értelmét és súlyos történelmi igazságát.

Hampel Károly
Budapest

A lényeget tekintve egyetértek Demeczky Jenő állásfoglalásával, de úgy vélem, kritikája túlságosan jóindulatú és elnéző, némi egyoldalúságot is mutat a pozitívumok aránytalan kiemelésével, ezért szeretném hozzátenni a magam meglátásait. Nem törekszem átfogó bírálatra — hiszen ez csak egy olvasói levél —, csupán a számomra legszembeötlőbb vonásokat emelem ki.

A körlevél alapállása, hogy **„fátylat a múltra”**: „Célunk nem az, hogy bűnbakokat keressünk, egyes személyeket vagy csoportokat kipellengérezzünk az okozott károkért....” (9. pont). Nagyon is érthető, hogy a püspöki kar nem kíván „a múltban vájkálni”, hiszen annak maga is nem éppen dicső részese volt... Nem mintha bűnbakkeresésre vagy kipellengérezésre lenne szükség; de a múlt bevallása és becsületes feldolgozása nélkül nincs „emberibb, boldogabb jövő”; jobb családokban ezt már gyerekkorában megtanulja az ember...

A körlevél **hazugsággal és** — az „új világrendnek” címzett — **talpnyalással** kezdődik: „... hazánk is visszanyerte szabadságát és függetlenségét. Saját kezébe vehette sorsának irányítását, s hozzáfoghatott egy emberibb, boldogabb jövő építéséhez” (2. p.). Minősítésemet csak akkor kellene visszavonnom, ha feltételezhetném, hogy a körlevél Szerzői nem voltak tisztában azzal, hogy „rendszerváltás” címén mindössze annyi történt, hogy „kimentek a tankok, és bejöttek a bankok”. Ez napnál világosabb az utca embere számára is, lehetetlen tehát, hogy a művelt Szerzők ne tudnák. Az idézet második fele pedig vészesen emlékeztet a „felszabadulás” utáni „rendszerváltás” értékelésére mind állami, mind egyházi részről — a pártállami időkben. Mi jöhet még ezután? Mindenesetre a 71. pont megerősíti az olvasót abban, hogy nem elírásról van szó: „... az 1989–1990-től kialakult politikai és állami intézményrendszer új, igazabb és emberibb világot hozott...” Itt már nem is csupán lehetőségről beszélnek, mint a 2. pontban, hanem tényekről. Ez a beszéd csak akkor nem nevezhető hazugságnak, ha a Szerzők az „új világ” haszonélvezőinek szűk rétegébe tartoznak...

A körlevél tele van olyan **finomkodó megfogalmazásokkal**, amelyek — legalábbis együttesen — szintén a tudatos *elmosás* és a *hazudozás* gyanúját keltik. Íme egy csokorra való (kiemelések tőlem): „A megszorítások hatása azonnal érzékelhető, ... miközben *nem látszik világosan,* mi volt a célja a meghozott áldozatoknak” (17. p.). „... megindult a struktúraváltás... Ennek fontos eleme a beáramló külföldi tőke, amelyet azonban észrevehetően *különféle indítékok vezérelnek,* s ezek *nem mindig esnek egybe* a magyar társadalom hosszútávú céljaival” (44. p.) „A kárpótoltak *a kárpótlási folyamat sajátosságai miatt* kevés valóságos értékhez jutottak... A gazdasági és politikai elit... *kevés szolidaritást mutat* a szegényekkel” (45. p.). „A multinacionális vállalatok [számára]... a gyengébb gazdasági partnerrel szemben mindig fennáll *a lehetősége és a kísértése* az erőfölény érvényesítésének” (54. p.). *„Nehezen feloldható ellentmondás,* hogy az állam egyes területeken terjeszkedik...” (66. p.). — Ahelyett, hogy világosan kimondanák, amit mindenki tud: Magyarország (újra)gyarmatosítása folyik, s ebben az állam — a körlevél finomkodásával szólva — partner...

Számos további *mellébeszélés,* illetve *féligazság* áll továbbá **a fennálló politikai–gazdasági rend igazolásának szolgálatában:** „A piacgazdaságra való átmenet együtt jár a »kapun belüli« munkanélküliség korábbi gyakorlatának megszüntetésével, a munkahelyek és a termelés racionálisabb megszervezésével... számos munkahely megszűnik...” (18. p.). „Az adósságot és annak kamatait ma kell visszafizetnünk” (39. p.). „A demokrácia, a jogállamiság, az alkotmányosság olyan értékek, melyeket nem lehet egyszerűen ajándékba kapni, hanem el kell sajátítani...” (71. p.). „Az állampolgárok nehéz feladata, hogy megteremtsék a kényes egyensúlyt a tekintély és a szabadság, a személyes kezdeményezés és a szolidaritás, a kellő egység és a sokféleség között” (73. p.) „A mindnyájunkat sújtó terhek, a válságjelenségek, a feladatok nagysága sokakat elbátortalanít vagy éppen türelmetlenné tesz” (112. p.). — No, igen. A társadalmi ranglétra csúcsán állók mindig is szerették volna elhitetni önmagukkal, de főképp a létra alján állókkal, hogy „egy hajóban evezünk”...

A körlevél lényegét és célját végső soron abban tudom összefoglalni, hogy a fennálló politikai–gazdasági rend igazolása és **ideológiai támasza** akar lenni, *a trón és az oltár* unalomig ismert szövetségének jegyében. S hogy erről a sorok között olvasni nem tudó polgárnak se lehessen kétsége, a 40. pontban ez a félreérthetetlen kijelentés — püspöki körlevélről lévén szó, mondhatnánk úgy is: kinyilatkoztatás — áll: „Nincs reális alternatívája az Európai Unióhoz való csatlakozásunknak.” Ennek kijelentése–kinyilatkoztatása még akkor is — maradjunk meg az „európai stílusnál” — káros, ha valóban ez a helyzet, hiszen elvágja, illetve föl sem veti a továbbvagy másképp gondolkodás lehetőségét (amin persze püspöki körlevélről lévén szó, nem is csodálkozhatunk). S ha százszor igaz lenne is, hogy „nincs más alternatíva”, akkor sem lenne szabad megfeledkeznünk Babits intelméről (*Az írástudók árulása* c. művében): nincs annál nagyobb árulás, mint amikor „a Szellem leborul a Tények előtt”.

Kispéter Tamás
egy. hallgató
Budapest

1996-ban a két nagy német egyház, az evangélikus és a katolikus közösen adott ki a magyar püspöki karéhoz hasonló tematikájú körlevelet. Kiegészítésül a fenti hozzászólásokhoz és a jobb tájékozódás érdekében ennek rövid kritikáját közöljük a Publik-Forum 1997/5. számából átvéve.

Szociális szózatukban az egyházak világosan hitet tesznek a szociális piacgazdaság és a szociális állam mellett. Ez a hitvallás régen esedékes volt, de a kulisszák mögötti sok harc után nem lehetett rá számítani. Annál örvendetesebb az eredmény.

Másfelől a körlevél pozitív visszhangjának nem szabad megtévesztenie minket a tekintetben, hogy e dokumentum számos passzusában ott rezeg a bátor kiállás félelme. Bár teljesen nyíltan és kritikusan leírják az olyan problémákat, mint a munkanélküliség és a szegénység, anélkül azonban, hogy néven neveznék a politikai felelősöket. Amikor konkrét alternatívákról esik szó, a körlevél lényegileg az alapelvekre korlátozódik. Az, hogy a kereszténység lényege szerint vagy konkrét, vagy semmilyen, nem tartozik a körlevél vezérmotívumai közé. A nagy egyházak dokumentumát ehelyett a társadalmi konszenzus vágya vezérli.

Hogy senkit ki ne zárjanak ebből a konszenzusból, a körlevél javaslatai a csomagküldő szolgálatok szinte tetszőleges választást kínáló katalógusaihoz hasonlítanak, s olykor egyenesen ellentmondásosak. A szociális állam témájában például folyton a szociális reformok és a takarékossági intézkedések között ingadozik a körlevél.

Vezérfonala — világos elvek, ködös következtetések — egyszerre erőssége és gyöngéje a körlevélnek. Az egyházközségek, egyházi szövetségek és szervezetek számára annyiban hasznos ez a dokumentum, hogy sok mindenre kaphatnak indítékot anélkül, hogy kockázatniuk kellene a politikai konfrontációt. A ködös következtetések másrészről gyöngítik a körlevél politikai átütőerejét. Oscar Lafontaine, a szocialista párt elnöke például dicsérte az egyházak kiállását a szociális állam mellett. Ellenfele, a neoliberális szabad demokrata tábornok, Guido Westerwelle viszont azért tartja figyelemreméltónak a dokumentumot, mivel az egyházak megállapítják, hogy a szociális állam nem finanszírozható tovább a jelenlegi formában. Minden politikai csoportosulás azt olvashatja ki a dokumentumból, ami számára hasznos. Friedhelm Hengsbach szociáletikus ezért véli úgy: „Ez a dokumentum csak egy papírtigris.”

Mindazonáltal, ha a körlevél sok helyes alapelvet és kevés konkrét javaslatot tartalmaz, akkor ebből egyértelmű feladat adódik a keresztények számára: ki kell tölteniük azt az űrt, amelyet az egyházi vezetés nem merészkedett kitölteni. Konkrétan: olyan analíziseket kell az asztalra tenniük, amelyek valóban megnevezik a problémák okait és a felelősöket. S ami még fontosabb: konkrét javaslatokat kell tenniük az elvek megvalósítására.

Csak az ilyen javaslatok válhatnak alapjaivá annak a sürgetően szükséges, lehető legszélesebb összefogásnak, amely stratégiává fogja össze és egy valódi reformpolitika bázisává teszi a megfogalmazott követelményeket.

Wolfgang Kessler

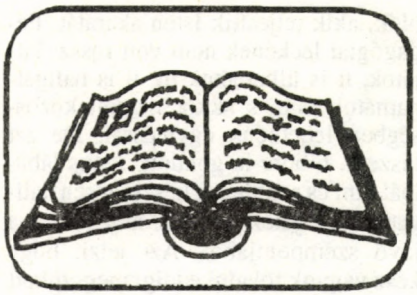

BIBLIA

A júniusi elmélkedéseket Demeczky Jenő, a júliusiakat Tarnai Imre nagyoroszi-pataki plébános készítette.

Június 1. — Úrnapja — Mk 14,12–16.22–26 — Az utolsó vacsora

„A kovásztalan kenyerek első napján, amikor a húsvéti bárányt szokták feláldozni...”: így kezdődik Márk evangéliumában az utolsó vacsora és az utána következő események leírása. A Kivonulás könyvének 12. fejezetében találjuk a páskabárány és a kovásztalan kenyér elrendelésének történetét, amely semmivel sem babonásabb vagy mágikusabb, mint bármely más nép regéje vagy mondája arról, hogy miként vezette és oltalmazta őket az Úr, az ő Istenük, honfoglaló vándorlásaik során. Az izraelitákat rabszolgasorban tartó egyiptomiakra még egy utolsó, végső csapást mér az Úr, egyetlen éjszaka megöl minden elsőszülött embert és állatot Egyiptom földjén, csak a páskabárány vérével megjelölt házakat kíméli meg. A föláldozott bárányt tűzön kell megsütni, és reggelig meg kell enni, a maradékot pedig el kell égetni. Csak kovásztalan tésztát szabad gyúrni, és készen kell állni az új haza felé vezető útra.

Csak találgathatjuk, hogy mit gondolt erről az ünnepi megemlékezésről Jézus, amikor tanítványai a pászkavacsora körülményeiről kérdezgették. Hiszen sokszor megmutatta, mennyivel fontosabbnak tartja a másik embert, mint a megszentelt vallási hagyományok előírásos teljesítését. Ha Jézus hitt volna a nép ellenségeit csodás büntetésekkel sújtó Istenben, ma róla is csak annyit tudnánk, mint a korabeli önjelölt Messiásokról. De nem ilyen Istent ismert a lelke mélyén, s ezért változtatott az este szokásos liturgiáján, az ellenséget pusztító igazságos ítélet helyett arról beszélt, hogy végső soron, amikor nyilvánvalóvá lesz, hogy a vallási és világi hatalmasságok hiúságát és érdekeit sértő próféta egyedül marad, akkor már csak arra van hatalma, hogy a saját életét odaadja. Ahogyan a búzaszemről szóló példabeszédben mondta, teste a földbe hull, de a földből sarjadó búza és szőlő terméséből készített kenyér és bor minden idők embere számára megjeleníti őt.

Az ünnep hagyományos értelmezése arról szólt, hogy az áldozati bárány vére megment minket az Úr haragjától, és ellenségeink felé fordítja azt. Jézus új értelmet ad ennek: az Isten és ember közötti szövetség megerősítésére, megújítására csak a saját vérével rendelkezik. Véres áldozat árán kivételezett kiválasztottból önmagát ajándékozó áldozattá lett, akinek tanítása, élete és halála mintaadó példaként mutatja azt az egységet Isten és ember között, amelyet követve lakható lesz a föld, és élhető az élet. Olyan egyértelmű és világos ennek a mintaváltásnak az üzenete, hogy szinte alig érthető az, amivé a történelem során változtattuk, alig hihető, hogy éppen fordítva magyarázzuk, és a páskabárány vére helyett immár Jézus véres áldozatával akarjuk magunkról elfordítani Isten haragját. Hihetetlen, hogy semmit nem felejtettünk és semmit nem tanultunk, hogy ma is ott tartunk, ahol 3000 évvel ezelőtt, pedig igaz, mi még erre is képesek vagyunk, ha lehet, még ebből is hasznot akarunk húzni. Amíg el tudjuk hitetni önmagunkkal, hogy Isten csak akkor szeret minket, ha megöljük a legkedvesebb fiát, addig semmi okunk nem lesz rá, hogy elgondolkodjunk Jézus példáján, és kiváló eszmei alapozást kapunk ahhoz, hogy Isten további kedves fiait és leányait is megöljük, ha a kényelmünk és a biztonságunk azt kívánja, hiszen ha vétkeznénk is túlzott igyekezetünkben, Jézus vére árán már ettől is meg vagyunk váltva.

Amikor részt veszünk a Jézusra emlékező közösségi liturgián, amikor magunkhoz vesszük azt a kovásztalan kenyeret és bort, amelyet ő saját testeként és véreként a tanítványainak adott, miért tesszük mindezt? Annak az ácsból lett vándortanítónak az emlékezetére, aki a vesztesek oldalára állt, és ezért úgy elszegényítették a hatalmasok, hogy a legközelebbi barátainak is csak egy falat kenyeret és egy korty bort tudott emlékül hagyni? Vagy a megváltó bárány vérével akarjuk önmagunkat biztosítani arról, hogy nekünk még Isten igazságos ítélete sem árthat? A föld már nem sokáig tűr meg a hátán minket. A kizsákmányoltak és üldözöttek panasza az égig ér. Hihetünk-e még abban, hogy mágikus ceremóniáink mentesítenek minket minden felelősség alól?

Június 8. — Évközi 10. vasárnap — Mk 3,20–35 — Ki az én anyám?

A galileai esztendő elején járunk, még éppen csak seregleni kezdenek Jézus körül az emberek, de a szombati kalásztépés és gyógyítás miatt már jeruzsálemi szakértőket hívnak a kafarnaumi zsinagóga elöljárói, hogy segítsenek leszerelni ezt a kellemetlenül önálló férfit. A diagnózis kétségtelen, Jézus egyrészt ismeretlen (szellemi világnak tulajdonított) erővel gyógyít, másrészt az így odavonzott és érte lelkesedő tömegnek nem a törvények, hagyományok és szokások megtartását tanítja, hanem valamiféle új országról beszél, amelynek mások a szokásai, és ezért nyíltan megszegi a régi, szent törvényeket. Ki lehet az, aki emberfeletti erővel tör a jól bevált, évezredeken át megmaradást biztosító hagyományok ellen? Csak egy ilyen erőt ismernek, a gonosz lelkek fejedelmét, tegyen bármi szépet, jót, hasznosat is Jézus, ha a fennálló rend bomlasztására használja azt, nem lehet más, csak Belzebubtól megszállott ember, szerencsétlenül megzavarodott rabbi.

Ez a hír juthatott el Jézus anyjához és testvéreihez. Talán nem csak a hírek szokásos terjedési módján; talán a jeruzsálemi szakértők — akik minden bizonnyal jóindulatú és családszerető írástudók voltak — ezt tekintették az adott helyzetben a legkevésbé erőszakos megoldásnak: ne kelljen a törvény erejével fellépni Jézus ellen, vigye haza, óvja meg a további bajoktól a családja, s ezzel sikerülne veszteségek nélkül lezárni ezt a kellemetlen ügyet. Az ötlet jónak bizonyul, az ördöggel cimborálás gyanúja elegendő indíték Máriának és a család többi tagjának ahhoz, hogy elinduljanak Jézusért.

Jézus fordulópont előtt áll. Ha nem tisztázza magát a Belzebub-vád alól, lemondhat arról, amit élete értelmének tart. Ha most nem mond nemet a családjának, egész további élete tőlük függ majd. De megteheti-e mindezt úgy, hogy közösségben maradjon vádlóival és a megmentésére készülőkkel?

A körülményekből úgy látszik, megpróbálkozott ezzel a reménytelenül nehéz feladattal is. A válaszként elmondott példázatok egytől egyig arra a logikai ellentmondásra irányítják az összehívott írástudók és tanítványok figyelmét, amelyet a gonosz lélektől megszállottak gyógyulása láttán észszerűen gondolkodó ember nem követhetett volna el. A meghasonlott közösségek sora után az erős ember és ellensége mutatja be a gonosz lélek és Jézus valóságos helyzetét. Van egy különösen érdekes mozzanata ennek a példasorozatnak: „Ha egy család meghasonlik magával, az a család nem maradhat tovább együtt.”. Talán nem túlzás, ha arra gondolunk, hogy Jézus észrevette, rokonai megérkeztek, és ha csak kívülről is, de figyelemmel kísérik a vitát. Ebből a példázatból érteniük kellett: fordulóponton állnak ők is, nem

csak az általuk elképzelt egység lehetséges a családon belül.

Jézus megpróbál a vádaskodók értelmére hatni, bemutatja számukra, hogy érvelésük milyen ésszerűtlen gondolkodásra vall. Azt reméli ettől, hogy magukba szállnak, elgondolkodnak, és jót nevetnek saját ostobaságukon, majd fölteszik a döntő kérdést, hogyan és minek értsünk akkor téged, hová tegyük a törvény iránti tiszteletlenségedet, mit akarsz te itt, közöttünk? De a várva várt elgondolkodás és kérdés nem születik meg. Hosszú, nagyon hosszú hallgatásnak, csöndnek kellett itt következnie, amelyről Márk írása nem számol be, de amely nélkül nem érthetjük meg Jézus szakítást jelentő mondatát a Szentlélek elleni bűnről.

Az ellenfelek hallgatása egyrészt azt jelenti, hogy nem tudnak érvelni saját álláspontjuk mellett. Ez még nem lenne baj, ha folytatásként föltennék Jézusnak a döntő kérdést, ki vagy te? A kérdés helyetti hallgatás viszont azt jelenti, hogy nem hajlandók elismerni: értelmes gondolatok helyett előítéletektől vezetve nyilatkoztak, és nem is akarnak megválni ettől az előre meghozott ítélettől. Erre jön válaszként a szakítást hangosan is kifejező vád Jézustól: megölitek magatokban a lelket, ha értelmetek ellenében megrögzött előítéleteitekre támaszkodtok. Ezen a ponton érdemes megkérdezni önmagunktól, vajon mi hogyan szoktunk ítélni, véleményt mondani számunkra szokatlan, újszerű jelenségekről, emberekről?

Jézus családja időközben döntött, ezt a nyílt szakítást a fővárosi vezetőkkel nem vállalhatják, nem is mennek be hozzá, csak hívatják. Emberlétünk első és talán mindvégig legfontosabb alapozó élményére kérdez rá ekkor Jézus: „Ki az én anyám...?" A folytatásként adott válasz kiábrándító lehetett Mária és a rokonok számára: a Jézus körül ülők, akik teljesítik Isten akaratát. Pedagógiai leckének nem volt rossz: látjátok, ti is ülhetnétek itt, ti is hallgathatnátok rám, s akkor megint közösségben lehetnénk egymással. De azt hiszem, többre is gondolt. Jézus lábainál ülni és a tanítását készségesen hallgatni csak jelez valamit, ami fontos a jövő szempontjából. Azt jelzi, hogy kész vagyok föladni eddigi megszokott életformámat, nyitott vagyok az új hatásokra, hajlandó vagyok keresni, hogy mit szán nekem, mit vár tőlem az, aki igazából a létbe hívott, akit ezért valóban éltetőmnek, anyámnak nevezhetek, még ha a hagyományok nyelvén Atyának mondjuk is. Ennél a nyitottságnál többet még Jézus sem föltételezhetett a körülötte ülőkről, de ennyi elég volt ahhoz, hogy követendő példának mondja őket ellenfelek és barátok számára egyaránt. Talán még a mi számunkra is.

Június 15. — Évközi 11. vasárnap — Mk 4,26–34 — Milyen az Isten Országa?

Kölcsey még úgy tudta, bűneink miatt gyúlt harag Isten keblében, s büntetésül küldte ránk, magyarokra a török megszállást. Mi, a 20. szd. második felében felnőtt keresztények már úgy tudjuk, csak szomorúság kél Istenben bűneink miatt, amelyeket bármikor megbánhatunk, és újra kezdhetjük azt, amit elrontottunk.

A mai evangéliumból kiindulva az a kérdés foglalkoztat, hogy mire jutottunk az elmúlt ötven esztendő során abban a nagy vállalkozásban, amelynek legfőbb célja volt, hogy fölépítsük az Isten Országát itt a földön. Fölépítettük-e az új Jeruzsálemet, ahol mindenki boldogan és békében él, szeretet és gondoskodás veszi körül? Hegyre épült városként vonzzuk-e magunkhoz az emberiség többi tagját, akik ámulva tódulnak hozzánk, hogy hadd éljenek úgy ők is, mint mi?

Úgy látom, kétféle bűnünk miatt kelt szomorúság Istenben: a meglátott és elhatározott jót nem váltottuk életre, és szinte semmit nem akartunk Rá, és az általa teremtett emberekre bízni.

A bolsevik diktatúra idején azt gondoltuk, ha Szent Pálnak jó volt a rabszolgatartó társadalom az örömhír hirdetésére, akkor nekünk is jó a kolhoztársadalom, nincs mit tennünk ezen a téren. Nem gondolkodtunk el azon, hogy mit hirdetett Szent Pál, és azon sem, hogy mire jutott ezzel a hirdetéssel.

A puha diktatúra évtizedeinek biztonságos szegénységében már fölmerült bennünk a gondolat, talán többet is tehetnénk egymásért és a közösnek látott célokért, mint amire egy havi pár órás találkozó elegendő. A megvalósítás nehézségei és kudarcai arról szólnak, hogy egyoldalúan fogtunk a dologhoz, a küldetés, a külső hatékonyság szempontjai alapján akartunk közös életet szervezni, anélkül, hogy végiggondoltuk volna az egymás közelségében élt élet gyakorlati és lelki követelményeit.

Az 1989-es fordulat óta eluralkodott pénzügyi diktatúra rákényszerít minket, hogy teljesebb körben, egész életformára vonatkozó elgondolások alapján keressük az evangélium életre váltásának mai lehetőségeit. Azt hiszem, ha ezt meg nem valósítjuk, nemcsak a valaha meglátott küldetés esélyét szalasztjuk el, de saját magunkat is lassú elhalásra ítéljük. A környezetünkben pusztító fogyasztói diktatúra ezernyi

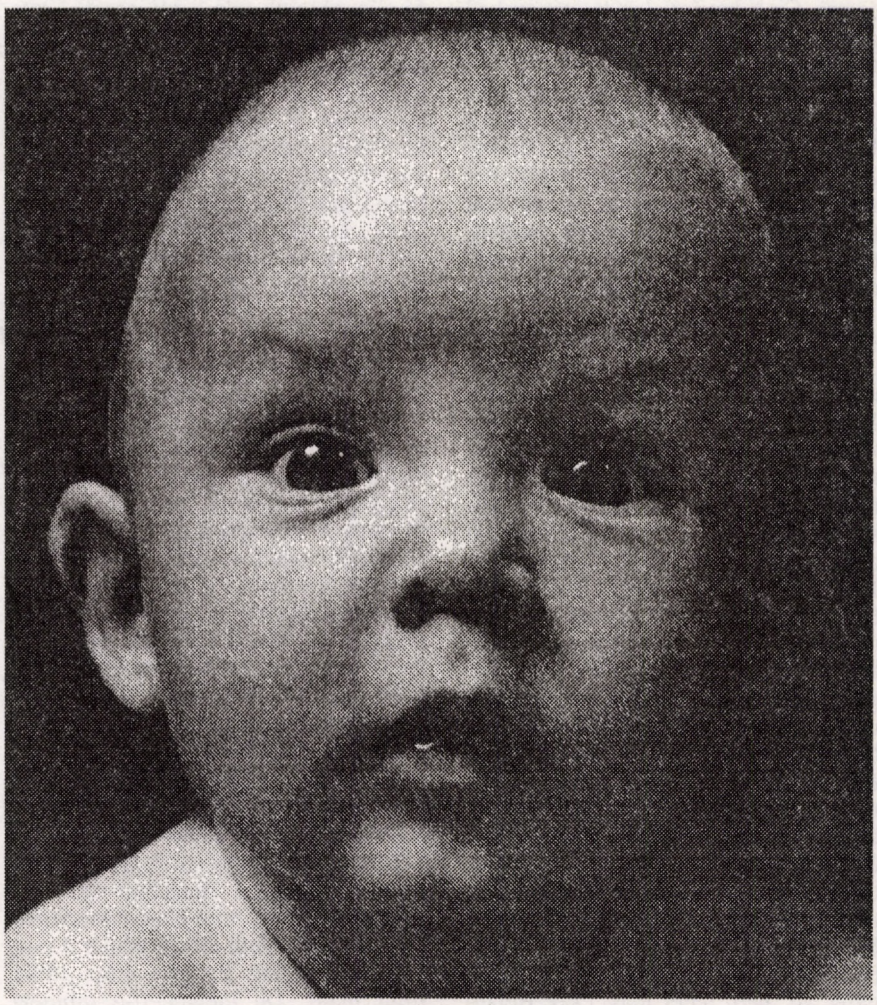

szálon szívja el energiánkat, időnket, pénzünket a rendszer fenntartására, és hajdani céljainkat derűs mosollyal nyugtázza: tessék csak álmodozni, szabad világban ezt is szabad. A bolsevik diktatúra idején megismert örömhír szerinti válaszhoz jó lenne a jelenlegi rendszer működését megérteni, és a lehetséges beavatkozási vagy kilépési pontokat szakszerűen megválasztani. Használjuk ki a formális szabadság lehetőségeit, lesz még így is éppen elég küzdeni valónk a magunk és mások kényelemszeretetével és biztonságra törekvésével.

A második helyen említett mulasztásunkat már nem olyan egyszerű megfogalmazni, hiszen evangelizálási tervünk alapelvei közé tartozott, hogy semmit sem bízhatunk a véletlenre, önmagunk becsapása lenne, ha Istentől várnánk bármit is, amit magunk is megtehetünk, semmi értelme lelki életről és érzelmi ráhangolódásról beszélni, amíg a tudatunk szintjén rendbe nem tettük világlátásunkat, és sajnálkozva állapítottuk meg, hogy nem áll rendelkezésünkre a jezsuita novíciusnevelés legjobb eszköze: miután belátattuk a jelölttel, hogy mi a tennivalója, olyan helyzetbe kell hoznunk, hogy ne is választhasson semmi mást. Azért megtettük, ami tőlünk telt. A közösségeinkben induló eredeti egyéniségek hamarosan fölmérhették, hogy vagy a tanult módon építenek közösségeket, vagy folytonos küzdelemre kényszerülnek téves mellékvágányok veszélyét idéző egyéni módszereik védelmében.

Szeretném megérteni korábbi önmagunkat. Annyi évszázad bűnös mulasztásai után, a történelem folyamataival minket tanítani akaró Isten útmutatásaként fogtuk föl az idők jeleit, és meg akartuk óvni magunkat attól az önbecsapástól, amely az evangélium nélküli hithirdetők sikertelenségeit önvizsgálat és megtérés helyett a kegyelem hiányával akarta mentegetni. Ám a tanítványnevelés és közösséggyűjtés általunk egyedül helyesnek látott módszerének kialakításával és azzal, hogy az evangélium üzenetével szinte azonos fontosságúvá tettünk egy bizonyos történelmi helyzetben célravezető módszert, mélységes bizalmatlanságunk mutatkozott meg abban, aki a jó hír befogadására alkalmasnak teremtette és tekintette az embert. És alighanem sok potenciális szövetségest riasztottunk el, akiknek lettek volna olyan egyéni ötletei, amelyek a mai körülmények között alternatív cselekvési modelleket kínálhatnának.

A mai evangélium csak annyit kér tőlünk, bízzunk abban, aki létben tartja a mindenséget, s ha valaki rácsodálkozik az Isten Országára, bízzunk abban, hogy kihozza belőle azt, ami egyáltalán lehetséges. Nem kell vakon bíznunk, csak annyira, amennyire Jézus bízott az Ország magával ragadó erejében.

Június 22. — Évközi 12. vasárnap — Mk 4,35–40 — Miért félünk?

Az előző vasárnap evangéliumában megcsodált, mélyen gyökerező bizalom gyakorlati próbáját látjuk a mai történetben. A mai szakaszt megelőző és követő történésekből nem világos, hogy miért volt szükség erre a hajókirándulásra. Hiszen a láncokra vert gerazai őrült meggyógyítása és a sertéskonda csúfos pusztulása után ugyanoda tért vissza Jézus a tanítványokkal, ahonnét elindult. Az evangélium szerzőjének szerkesztői szándékára gondolhatnánk először: inkább a túlparti népekhez illőnek gondolta a megszállott ember és a disznókba menekülő tisztátalan lelkek történetét, talán ezért iktatta be ezt az utat. Gondolhatnánk, ha a vízen nem történt volna valami, ami arra utal, hogy valóban Jézus volt az, aki útnak indította a csapatot e szavakkal: „Keljünk át a túlsó partra!”

Föltételezhetjük, hogy ha az esetet több napja tartó, erős szél előzte volna meg, legalább néhány tiltakozó szó elhangzott volna a tanítványok részéről, de nem így történt. A szélvihar váratlanul keletkezett, és alkalmat adott Jézusnak arra, hogy példával szemléltesse az Isten Országának növekedésébe vetett rendületlen hitét. Ez a váratlan esemény nem is olyan váratlan, ha meggondoljuk, hogy a bárka alkonyatkor indult a túlsó partra. A 10–15 km széles Genezáreti tó már elég nagy ahhoz, hogy a nappal fölmelegedett víztömeg fölött fölszálló meleg levegő helyébe a naplemente után gyorsan lehűlő szárazföld felől meginduljon a hűvösebb levegő áramlása. A Balatonon minden hajós ismeri ezt a jelenséget, parti szélnek hívják. A szélcsendben vízen rekedt vitorlások utolsó reménysége ez a partra jutásban, eltekintve a sportszerűtlen és fárasztó evezéstől. Nálunk a mérsékelt égövben bizony gyengécske, inkább szellőnek nevezhetnénk, Palesztina sivatagos tájain azonban jóval nagyobbak a hőmérsékleti különbségek, így még a viharos szél és a bárkába csapó hullámok keletkezését sem kell költői túlzásnak tartanunk.

Jézus tudta, hogy számíthatnak a parti szélre, és amilyen éles szemű megfigyelőnek mutatják be az evangéliumok, az egész napi szabadtéri tanítás során fölmérhette, hogy aznap este különösen erős lesz. Így nyugodtan lefeküdt a bárka végébe, és várta a hatást. Inkább a tanítványok reakciója tűnik érthetetlennek, hiszen halászemberek voltak, naponta jártak hajóval a tavon, éjszaka is többször halásztak már, ismerhették a parti szelet, és azt is tudhatták, hogy rövid ideig tart, félóra-óra múltán magától is alábbhagy. Lehet, hogy a váratlanul föltámadó szél és Jézus alvása (amelyet távollétként érzékelhettek) együttesen hatott rájuk úgy, hogy pánikba estek.

Kérdésük is erre vonatkozik: „Mester, nem félsz, hogy elveszünk?” Jézus válasza viszontkérdés: „Miért féltek ennyire? Még mindig nincs bennetek hit?” Az ellentét ennél nyilvánvalóbb nem is lehetne. Két különböző világlátás, két különböző léttapasztalat találkozik ebben a jelenetben. A tanítványok mindennapi történéseken keresztül élik át az emberlét korlátos, töredékes, veszélyeztetett mivoltát. Számukra az itt és most sikere, győzelme, biztonsága, mondhatnánk akolmelege kell ahhoz, hogy holnap is föl tudjanak kelni, és tegyék a dolgukat. Ha ezt a biztonságigényüket bármilyen kudarc éri, kétségbeesnek, és az élet értelme, a saját életük folytatásának lehetősége, lét-jogosultsága is kérdésessé válik számukra.

Jézus léttapasztalata egészen más, ezért az emberi élet eseményeit is másként látja és másként értékeli. A Jordánban megkeresztelkedő Jézus létélményét a mennyei hang fejezi ki hallható formában: Isten szeretett fia ő, akiben kedve telik az Örökkévalónak. A negyven napos pusztai böjt és a belülről jövő kísértés pedig eljuttatja Jézust az emberi léttapasztalás másik végletéhez, a határhelyzetek átéléséhez, amikor minden kétségessé, bizonytalanná válik. Jézus ezek után hirdetni kezdi az Ország eljövetelét. Egységes egésszé rendeződik benne az emberi lét két szélső pólusa között feszülő élet, minden tökéletlenség, végesség és kudarclehetőség ellenére tudja, mert megtapasztalta, hogy az ember több, mint amennyit önmagából ismer, elvehetetlenül ott lakik benne annak a szellemnek a szikrája, amely Isten kedves gyermekévé teszi őt, akkor is, ha az élete veszélybe kerül. S ha meghalna is, nincs mitől félnie, mert végső soron egy azzal, aki a létbe hívta őt. A tanítványok még előtte állnak annak az individuációs, integrációs és a lét egységére ráébredő megvilágosodási folyamatnak, amelyen Jézus már túljutott. Ebből a különbségből ered a kiáltó ellentét.

Magunkra ismerünk a tanítványokban? Lehet, hogy néha-néha a Jézust eltöltő nyugalmat is megtapasztaltuk már? Lehet, hogy úton vagyunk életünk beteljesedése felé? A mai történet arról szól, hogy ez az út mindannyiunkat vár, akárhol tartunk is most.

Június 29. — Szent Péter és Pál apostolok ünnepe — Mt 16,13–19 — Ki nekem Jézus?

A mai napra rendelt evangélium történetét bajosan érthetnénk meg a megelőző és rákövetkező események ismerete nélkül. Jézus önmagára vonatkozó kérdése nem véletlenül és nem váratlanul éri a tanítványokat. Az őt követő sokaság megvendégelése a tanítványok kevés kis élelméből az osztozás csodáját mutatja meg. Ezzel szemben a farizeusok, akik valójában nem érdeklődnek Jézus iránt, égi csodajelet kívánnak. Jézus bosszúsan otthagyja őket, de nem kerüli el a figyelmét, hogy a szakértők kétkedő szavainak hatására alighanem tanakodni kezdenek a tanítványok is. Valahogy így: „Tényleg csodálatos, hogy amikor abból a kevés kenyérből és halból, ami nálunk volt, jó szívvel mindenkinek adni akartunk, egyszerre megszaporodott, és több ezer ember jól lakott, még maradt is a végén. De vajon tényleg olyan nagy csoda volt ez? Hiszen ha meggondoljuk, mi is több napja hallgattuk már a Mestert, mégis volt nálunk hét kenyér és öt hal. Nem sok, de magunknak elég lett volna egy szerény étkezésre. Miért ne őrizhetett volna mindenki magának egy darab kenyeret, egy szárított halat, csak éppen annyit, hogy ha egyedül maradna a pusztában, éhen ne haljon? Nem lehet, hogy amikor a Mester parancsára megosztottuk a vastartalékot a többiekkel, az ő szívük is meglágyult, és betették a közösbe azt, amijük volt? Szép, hogy a Mester ilyen hatással van mindenkire, de vajon nincs-e mégis igazuk azoknak az írástudóknak, akik nem elégedtek meg egy ilyen egyszerű, földhözragadt, így is, úgy is magyarázható jellel, hanem igazi, nagy, égi jelet kértek tőle?"

Jézus óvja a tanítványokat a farizeusok kovászától. A túlsó partra érve szeretné ráébreszteni őket arra, hogy miféle képet dédelgetnek magukban róla, ha néhány okoskodó tudós hatására ilyen könnyen megváltoztatják saját értékítéletüket. Első kérdésével még tág teret hagy a lehetséges válaszoknak; nem rólatok van szó, mások, az emberek mit gondolnak rólam? A válasz: több jeles emberhez, prófétához hasonlónak vélik őt általában az emberek. Prófétának, akit a nép vezetőinek parancsára megölnek, majd a sírját díszítik, gondolja Jézus. Itt és most azonban választ kell adniuk, kinek tartják őt a tanítványok. Ez a válasz választás egyben, választás a farizeusok és írástudók kovásza, és a Jézustól kapott tanítás között. Isten emberének tartják-e őt a tanítványai, vagy szélhámosnak, ahogyan a fővárosi szakértők szeretnék elhitetni a néppel, meg önmagukkal is?

A választ Simon, Jónás fia mondja ki, a tőle megszokott hirtelen hévvel, túlzó lelkesedéssel; igen, te magad vagy a megígért Messiás, a Magasságbeli fia. Ellenvetés nem hangzik el. Jézus elégedett lehet a válasz tartalmával; úgy látszik, a tanítványok teljes emberségére, lelkük mélyére mégis nagyobb hatással volt, mint akár ők maguk is hitték volna. Simon számára azonban nem minden humorérzék nélküli leckét készít elő a Mester. A könnyen hevülő és könnyen csüggedő, mondhatnánk állhatatlan tanítványt sziklának nevezi, és hozzá hasonlóan túlzó nagylelkűséggel biztosítja arról, hogy ennél szilárdabb alapra nem is építhetné azt a gyülekezetet, amelynek első közösségét éppen ők alkotják. (Alighanem eszükbe juttatta ezzel a házépítésről mondott korábbi hasonlatát.) Ilyen sziklaszilárd, eltéríthetetlen alappal még az alvilág erői sem bírnának, ugye?

Kuncogtak-e a többiek, vagy sem, duzzogott-e Simon vagy sem, nem tudjuk. Azt viszont tudjuk, hogy nem sokkal ezután Jézus jeruzsálemi útjának kilátásait mérlegelve Jónás fia éles ellentétbe került vele, s a Mester felindultságában éppen ama alvilági erők legfőbb urának nevezte őt, amelyek, mint mondotta volt, sohasem vehetik be ezt a sziklát. Simon alighanem elgondolkodott ezen, és talán megértette, hogy Istenen kívül nincs végső bizonyosság és biztonság ebben a földi létben.

Nekünk is választanunk kell, szinte naponta, kinek tartjuk Jézust: Isten emberének, aki eligazító jel a számunkra, vagy tanulatlan vándortanítónak, akit nem kell komolyan vennünk. És ezzel együtt azt is el kell döntenünk, hogy az Örökkévaló gondolatai szerint szolgáljuk a többieket, vagy az alvilági erők fejedelmének szekerét toljuk a magunk hasznára. Nekünk is van min elgondolkodnunk.

Július 6. — Évközi 14. vasárnap — Mk 6,1–6 — Az otthon szerepe

„Az én házam az én váram" — tartja az angol közmondás. Két oldala van annak a gondolatnak, amit ez kifejezni szeretne. Az egyik pozitív: az *én* otthonom. A világnak ez a pontja az, ahol biztonságban érzem magam, ahová menekülhetek; tennivalóimhoz itt gyűjthetek erőt és dolgom végeztével ide húzodhatom vissza. A másik negatív, kirekesztő: *nem más* otthona. Bezárom; aki nem a családom tagja, annak itt semmi keresnivalója. És ha megszólal a csengő, azonnal felkapom a fejem: „Már megint ki az!?" Ki meri a nyugalmamat zavarni...?

*

Jézus a falujának közelében jár: mi sem természetesebb, mint hogy hazalátogat. Barátait sem szégyelli, és nem is érzi őket tehernek: nem rázza le őket, hogy „menjetek most egy kicsit ti is haza, meglátogatom az édesanyámat, aztán majd itt és itt találkozunk..." Olyan bensőséges kapcsolatban van már velük, hogy ahová megy — akár a legszemélyesebb okból is —, ott a helyük nekik is. És ezt a szülői házban is elfogadják.

Pedig nem kevés az a tizenhárom férfi. Egy kisebb szállodára való. A jelek szerint mégsem okozott gondot. Bár minden bizonnyal nagyon szűk kis porta volt a Szűzanya házacskája, de a szeretet leleményes, és ha valahol, hát ebben a házban bizonyára akadt belőle bőségesen. Nem tudjuk, hogyan oldották meg az elszállásolást: valószínűleg nem csináltak olyan nagy problémát belőle, mint manapság szokás, de az biztos, hogy a „vándor voltam, és befogadtatok" (Mt 25,35) szövegű ítélet joggal fog elhangozni erre az esetre hivatkozással...

*

„Mid van, amit nem kaptál" (1 Kor 4,7)? Pál apostol mondatát az övétől eltérő vonalon gondolom most tovább: Ha pedig kaptad, azt kell megnézned, hogy akitől kaptad, annak mi célja volt az adományával. — Kitől kaptad? Istentől, aki a Szeretet. Mi egyéb célja lehetett volna az adományával, mint hogy szeretetre használd fel?

Az önzés mindig zsákutca. Biztos, hogy ha az otthonom nem szeretetből épül, akkor „fa, széna vagy szalma" csupán az építőanyag, következésképpen — ha nem is fizikailag, de — elhamvad (vö. 1 Kor 3,12 skk). Az elmélkedés elején idézett közmondás tartalmának első oldala tehát csak akkor válhat valóra, ha a másik oldalát „megkeresztelem", és otthonom kapuját szélere tárom. Valahogy úgy, ahogyan Bródy megénekelte:

Ha én kapu volnék, mindig nyitva állnék:
akárhonnan jönne, bárkit beengednék.
Nem kérdezném tőle: „Hát téged ki küldött?"
Akkor lennék boldog, ha mindenki eljött.

Július 13. — Évközi 15. vasárnap — Mk 6,7–13 — Hiteles tanítás

A filozófia azt tanítja, hogy az Isten lényege a létezés: *nem tud nem-lenni.* (Ezt látszik megerősíteni az Istennek a csipkebokorban történt bemutatkozása: „Vagyok, aki Vagyok".)

Úgy látszik, hogy amióta Jézusra leszállt a Lélek, az ő „lényege" meg a tanítás: *nem tud nem-tanítani.* Hiába megy haza az Édesanyjához „szabadságra": otthon tartózkodása idején is elmegy a zsinagógába *tanítani.* Mert a vérében van. Ha úgy tetszik: szenvedélye...

És soha nem elég neki. Bejárja a környékbeli falvakat is. Bizonyára búsul is az Édesanyja: „Oly rég nem volt itthon, és most még ezt a kis időt sem hajlandó velem tölteni: csak aludni jár haza!" Hajtja a vére...

Aztán még tovább: kevés neki az, akit maga el tud érni. Megsokszorozza önmagát: küldi a tizenkettőt. Jól felkészíti őket. Azt akarja, hogy hatékony legyen a munkájuk, ahhoz pedig nélkülözhetetlen az ő igénytelensége, amelyre őket is megtanítja. Hiszen ha a saját gondjukkal-bajukkal törődnek: „mit együnk?, mibe öltözzünk?" (vö. Mt 6,31), akkor a hegyi beszéd minősítése szerint „pogányok", alkalmatlanok Jézus tanítását képviselni. Azt a tanítást, amelynek éppen az a lényege, hogy boldogságot csak a magunkról megfeledkezés, a másikat magunk elé helyezés adhat.

*

Jézus, taníts meg engem arra, hogy ne magamra öltött póz legyen a tanításodat képviselés szerepköre! Hogy véremmé, „lényegemmé" váljék! Ne tudjak nem-tanítani! És segíts, hogy hiteles legyen a tanításom!

Olyan könnyen becsapja magát az ember: „Előbb élni, aztán filozofálni!" = „Ha hatékonyan akarok misszionálni, akkor tisztességes egzisztenciámnak kell lennie: mégiscsak magamról kell először gondoskodnom!" — Szabadíts meg az ilyesfajta hamis okoskodástól, nehogy hitelét veszítse a szavam!

Július 20. — Évközi 16. vasárnap — Mk 6,30–34 — Szívünkre vagy eszünkre hallgassunk?

Mást akar Jézus, mást akar a nép. Jézus pihenést akar biztosítani hűséges munkatársai számára, a nép pedig — nem törődve Jézusnak és apostolainak fáradtságával — tovább is igényli a szolgálatukat.

Lássuk csak, milyen szempontok ütköznek itt, először Jézusnak és apostolainak szemszögéből nézve!

1) Az *okosság* azt parancsolná, hogy pihenjenek. Ha nem gyűjtenek erőt, az a további igehirdetés rovására megy.

2) A *szeretet* viszont arra indít, hogy a *másik* szempontjait a magukénál előbbre valónak tartsák, vagyis félretéve a fáradtságot rendelkezésére álljanak azoknak, akik az Isten szavát szomjazzák.

Megoldás: Csúcsérték a szeretet, az okosság ilyenkor „hamis okossággá" lesz, a jézusi normák alapján tehát a második elv szerint kell eljárniok. Valóban *így is tesznek.*

De nézzük a másik oldal szempontjából is!

1) Valószínűnek látszik ugyan, hogy nem a Tanítót, hanem a Javasembert kereste a nagy tömeg, de legyünk nagylelkűek és feltételezzük, hogy mégiscsak a tanítás az, amivel nem tudnak betelni. Ez esetben valóban az Isten szándéka szerinti *okosságuk* kívánja, hogy céljuk elérése érdekében mindent megmozgassanak, nagy áldozatokat is hozzanak, és akár hosszas gyaloglás árán is megkeressék a voltaképpen előlük menekülő örömhír-hirdetőket.

2) A *szeretet* azonban „nem tapintatlan, nem keresi a magáét" (1 Kor 13,5), ezért ha lett volna bennük szeretet, észre kellett volna venniök, hogy a *másik* félnek most pihenésre volna szüksége.

Megoldás: Csúcsérték a szeretet, türelemmel várniok kellett volna. De ők *nem ezt a megoldást választották.*

*

A két megoldás üti egymást!

Úgy látszik, hogy a nép — amelynek erkölcsi szintje Jézuséval nyilván össze sem mérhető — nem jól döntött, Jézus pedig természetesen jól, a szeretet szellemében.

Valóban jól döntött? Gondoljuk tovább!

A *saját* szempontjából biztosan. De hát a célja az volt, hogy megtanítsa *őket* szeretni. Nem azzal adott volna nagyobb nyomatékot a szeretetről szóló tanításnak, ha figyelmezteti őket a szeretet megkívánta tapintatra?!...

*

Sokszor kerülünk hasonló helyzetbe. Okuljunk a fenti esetből, és a Didaché híres mondását, hogy „izzadjon meg az alamizsna a kezedben", alkalmazzuk az ilyen jellegű „alamizsnára" is! Ha én szeretek, az *nekem* jó, ha megtanítom a másikat szeretni, az meg *neki is:* ezért *ez* a szeretet csúcsa!

Július 27. — Évközi 17. vasárnap — Jn 6,1–15 — Mit várok a Messiástól?

Nyilvános működésének megkezdése előtt sikerült legyőznie Jézusnak az őt kenyércsodára kísértő Sátánt (Mt 4,4 párh). Másfél évvel később beleesett a csapdába.

Mert hiszen ugyanarról van szó. Azt fontolgatja, hogyan adhatná el portékáját. Azt mindenki tudja, hogy a vevőt akkor kezdi érdekelni az áru, ha valamiképpen egzisztenciálisan érdekeltté teszik. Márpedig semmi sincs közelebb az ember egzisztenciájához, mint az érzékei: gyomrán keresztül bárkit meg lehet fogni.

Ez a gondolat fordul meg Jézus fejében a kísértés hegyén: tódulnának utánam az emberek, ha ingyen kenyérrel látnám el őket. De *akkor* világosan látja, hogy ez esetben csak a kenyér érdekelné őket, a többi „Isten ajkáról származó ige" nem: süketek maradnának tanításának egyik sarkalatos pontjára, hogy ti. „boldogok a szegények" (vö. Lk 6,20).

Most úgy gondolja, hogy már más a helyzet. Hiszen azóta kiöntötte már mindazt, ami a szívében volt. Elmennydörögte a „jaj"-t a gazdagok és a jóllakottak felé (Lk 6,24–25), talán elhangzott már hasonlata a tevéről és a tű fokáról is (Mt 19,24 párh): mindenki, aki őt figyelmesen hallgatta, világosan láthatta, hogy az az „Élet", amelyiket ő adni akar (vö. Jn 10,10), „nem a vagyonban való bővelkedéstől függ" (Lk 12,15). Úgy gondolta, ha most műveli a kenyércsodát, akkor már nem fogják félreérteni. Tudni fogják, hogy tanítás ez is, prófétai tett: arra figyelmeztet, hogy légy könyörületes, tégy jót a rászorulókkal. És ha jelnek veszik, amelyből őt Messiásnak ismerik fel, akkor is — eddig elhangzott tanításainak birtokában — tudhatják már, hogy nem kenyérosztó, hanem adásra, kenyérosztásra tanító és e tanítás révén szabadító Messiás.

Csalódnia kellett. Nem volt még rend hallgatóinak fejében, nem láttak túl az orruk hegyénél. Csak azt látták, hogy ők itt ingyen *kaptak.* „Ilyen király kell nekünk!" Elkezdtek szervezkedni, hogy őt megragadják és királlyá tegyék, nem pedig arra, hogy „nosza, nézzünk körül mi is, kiken segíthetnénk olyasféleképpen, ahogyan mirajtunk segítettek!"

*

Rend van-e már a fejünkben? Magunkévá tettük-e már a Tanítást úgy, ahogyan azt a Tanító képzelte, vagy kifacsarjuk-e mi is a magunk szájaíze szerint?

Sok évnyi, évtizednyi Jézusról tanulás után még mindig azért kell-e ő nekünk, hogy segítsen rajtunk, vagy azért, hogy megtanuljuk tőle a másokon segítés művészetét?

Génpiszkálás

Az itt következő összeállítást a GAIA Sajtószemle 1997. évi számaiban megjelent írásokból válogattuk.

Gyanús szójabab

Nemzetközi föllépés kezdődött a géntechnológia rohamos terjedése miatt. Elsősorban az élelmiszerekben megtalálható, genetikailag átalakított anyagok a felháborodás kiváltói.

A Monsanto kialakított egy olyan szójabab fajtát, amely igen ellenálló a gyomirtókkal szemben. Nevetséges, hogy az új fajták gyakran éppenséggel a vállalat vegyszerei ellen készülnek (a Monsanto a világ egyik vezető növényvédőszerelőállítója), sőt esetenként a kettőt egy csomagban árusítják. A Monsanto rövid idő alatt megkétszerezte Roundup nevű gyomirtószerének termelését. A termelők függővé válnak a nagyvállalatoktól: sok helyütt már csak szabadalmaztatott fajtákat termeszthetnek, amelyek csak irdatlan mennyiségű vegyszerrel hozzák meg a kívánt eredményt. Jellemző, hogy a nagy vegyianyaggyártók, a Monsanto, DuPont, Upjohn, Ciba Geigy mind beszálltak a vetőanyagelőállítók közé. Már ők is magokat szabadalmaztatnak, hogy megnöveljék befolyásukat az élelmiszeriparban, még jobban kézben tartva a termelőket. A biotechnológiai kutatások mintegy 57%-a gyomirtóval szemben ellenállóbb növényfajták kialakítását célozza meg. Nemcsak szóját, de pl. gyapotot is alakítottak ki erre a célra. Ezen «vívmányok» használata a szükséges gyomirtók mennyiségét jelentősen megnöveli, ezáltal a szennyezés mennyisége is megsokszorozódik. Más génkezelt fajták (pl. paradicsom) frissebbnek tűnnek. Megint másokat (pl. búzát) egy olyan baktériummal kezeltek, amely ellenállóvá teszi őket (legalábbis egy rövid időre) kórokozóikkal szemben.

„Nem cselekedhetsz egyszerre egy dolgot”. Sokan azért rettegnek ezektől a «vívmányoktól», mert tudják, hogy a következmények beláthatatlanok. Már eddig is sok példa hívja fel erre a figyelmet, de most, hogy nagyságrendileg is több ilyen növény, mikroorganizmus és állat kerül «forgalomba», bizony komoly okunk van az aggodalomra. Számítani lehetett mindarra a szörnyűségre, amit a tudomány alkalmazása eredményezett, de ezúttal csak igen-igen félénk becsléseket kockáztathatunk meg. Egyesek az evolúció folyamatába szeretnének beleavatkozni. Mi lesz még ebből?

Az igazi nagy bajok az idén kezdődtek, midőn az USÁ-ban az élelmiszer- és gyógyszerhivatal engedélyezte ezen fajták forgalmazását. Csak szójababból több mint 400 ezer hektárnyit vetettek el az idén, tervek szerint jövőre akár megtízszereződhet ez a terület. 1990 óta mintegy 3000 fajta «készült el» és áll bevetésre készen. A lehetséges következmények felderítésére nem sok figyelmet szentelnek...

A Monsanto el akarja hitetni, hogy semmi veszélyt sem hordoznak magukban az általa kifejlesztett fajták, de gyakran titkolózik is. Ezeknek a cégeknek a múltja is elég sötét. A Monsanto a '20-as években állította elő a máig vitatott szaharint, a '60-as években a rákot kiváltó PCB-t, a '80-as években pedig saját munkásaik veszélyes munkakörülményeiről hazudtak. Most ezekkel az új fajtákkal álltak elő.

Az USA eközben sürgeti az új fajták bevezetését és mindenfajta ellenőrzés kiiktatását. Egyes fajtákat különlegesként hirdetnek, így jól megkülönböztethetőek, másokat (a legismertebb példa a szójabab, melyről eddig nem volt közismert, hogy a feldolgozott élelmiszerek 60%-ban megtalálható) viszont nem lehet felismerni. Bár a közvélemény (az Európai Unióban a vásárlók mintegy 90%-a), a fogyasztóvédelmi szervezetek, sőt mi több, az Európa Parlament is kérte, hogy az árukon tüntessék fel azt is, hogy tartalmaznak-e genetikailag módosított anyagokat, az üzleti körök szava szokás szerint többet nyom a latban. Németországban botrány kerekedett az ügyből; fizikusok egy csoportja követelte a feltüntetést, környezetvédő szervezetek hevesen tiltakoznak, Bonnban pl. nyúlnak öltözve próbálták felhívni a figyelmet arra, hogy nem szeretnének kísérleti állatokká válni.

Világméretű bojkott kerekedett az ügyből, az USA szójabab kivitele 10%-kal esett vissza az utóbbi időben. Kanada és Ausztrália nemet mondott a Monsanto «nagyszerű» találmányára. Október végén a Nestlé és Unilever képviseletek bejelentették, hogy a tengerentúlról származó szójababot nem hajlandók átvenni, mellettük több más jelentős európai felvásárló is visszakozott. Október óta 48 ország, több mint 300 fogyasztói-, termelő-, érdekvédő szervezet, egészség- és környezetvédő csoport csatlakozott a bojkotthoz.

A Monsanto nincsen egyedül. Hasonló a helyzet a svájci Ciba–Geigy egy búzafajtájával, amely az USÁ-ban engedélyezve van, az Európai Unióban viszont betiltották.

—andor—

Kinek válik javára az UNCTAD biokereskedelme?

A Biosokféleségi Egyezményről nemrégiben Buenos Airesben tartott harmadik Felek Konferenciáján a déli országok problémáinak megoldásaként merült fel a «biokereskedelemről» szóló javaslat. Ennek lényege, hogy a fejlődő országok építsenek ki lehetőséget genetikai forrásaik, a «zöld arany» megfelelőbb kiaknázása érdekében, és hozzáadott értékkel növeljék egyenlőségüket a nagy biotech cégekkel szemben.

Könnyen előfordulhat azonban, hogy a javaslat visszájára sül el, és a fejlődő országok helyzetének javítása helyett a vállalatok javát szolgálja. Hasonló helyzetet teremt ugyanis, mint a többi, egykor csodaszernek tartott trópusi termék esetében (indigó, gumi): a nagy fellendülés után a piac kifullad, a fejlődő országok kénytelenek lesznek egymással versenyezni termékeik eladása érdekében, ami még jobban leszorítja az árakat. Függővé válnak a külföldi vállalatok igényeitől, akik számára valószínűleg még mindig egyszerűbb lesz, ha maguk aknázzák ki a genetikai forrásokat, és nem szorulnak ebben közvetítőkre. A tervezet szerint a keletkező tőkét további beruházásokba, és nem a biosokféleség védelmébe forgatnák vissza. A fejlődő országoknak ezért a genetikai anyagok fokozottabb kihasználása és a hozzá kapcsolódó szabadalmi jogok kidolgozása helyett azok betiltására és a források fokozottabb védelmére kellene törekedniük.

MV

Biotechnológia: a genomra fogadva — A genomtan szerencsejátéka

A kockázat ebben a cikkben csak a pénz kockázata, nem az életé: mennyit kockáztatnak a befektetők? A gyógyszergyárak ezekbe a kutatásokba 1993-ban 120 millió $-t fektettek, 94-ben 300-at, 95-ben 700-at, és 1996-ban már 1 milliárdnál is többet.

Egyesek azt jósolják, hogy 2003-ra föltárják a genomot: az ember teljes genetikus rendszerét, amely megismerés életünk sok területét forradalmasítani fogja. Úgy remélik, hogy megismerik a 23 emberi kromoszóma 3 milliárd nukleotidjának sorrendjét, bár ma még csak az emberi genom 1%-a ismert. Egy példa: már megállapíthatók az emlőrák kockázatát növelő mutációk, rövid időn belül a piacra kerül egy ezen alapuló diagnosztikai eszköz. Ezekről a távlatoktól először 1991-ben a Nature-ben írt Walter Gilbert. A géntechnológia átalakul genomtudománnyá és genomiparrá. A Sequana Therapeutics La Jolla (Calif.) egyik fölirata: «Ismerd meg önmagadat».

A cikk ismerteti az elmúlt tízegynéhány év történetét, pl. J. C. Venter kutatásait, az egyes gyárak szerepét.

A Hoffman La Roche kutatási vezetője, Jurgen Drews szerint 417 kutatási «cél» lehetséges, az egyes betegségekben szerepet játszó emberi enzimek, receptorok (azaz kötőhelyek), ioncsatornák. Úgy látszik, hogy van 100 fontos betegség, amelyek mindegyikének létrejöttében 5–10 gén szerepel, tehát van 500–1000 betegséggel kapcsolatos gén. Ha minden gén 3–10 fehérjével van kölcsönhatásban, akkor 3000–10000 célfeladat áll a kutatás előtt. Az információk között nehéz eligazodni: a fejlesztőknek — képletesen szólva — néhány méteres előrehaladáshoz sok kilométert kell megtenniük.

Az alapkutatásnak minderre nincs pénze, holott az akadémiai kutatást is érdeklik pl. a daganatos betegségek, az asztma, a cukorbaj, a Parkinson-kór genetikai alapjai és megelőzése.

Venter szerint az emberi genom 60–70 ezer gént tartalmaz, amiért haragos telefonhívásokat kapott. Többnek kell lenni; több gén több pénzt jelent. Steinberg ordítozott vele: «Már 100 000 gént eladtam a SmithKline Beechamnek». A vita éles. Sydney Brenner szerint 60 000 génünk van. «Az emberek sok gént szeretnének. Úgy sokkal kényelmesebben éreznék magukat. Az egyszerűen sértés, hogy csak nyolcszor vagyunk bonyolultabbak, mint az Escherichia coli.»

Egyesek szerint rengeteg a csalás a dologban. 40 éve ismerjük a sarlósejtes vérszegénység genetikai okát, mégsem tudjuk gyógyítani. Thierry Soursac, a Rhône–Poulanc egyik vezetője szerint a genom a legbonyolultabb kérdés, amihez ezen a földön egyáltalán hozzányúlhat az ember. Ha 20 év alatt jutunk valamire, az rendkívüli eredmény lesz. A Wall Street azonban két év alatt szeretne eredményt.

Pi.

Génszabadalmak, biokalózok

13 óriáscég (DuPont, GM, Monsanto, IBM stb.) szövetkezett, hogy a világkereskedelmi rendszabályban előnyöket biztosítsanak maguknak, ill. mint «szellemi javak bizottsága» megvédjék vélt tulajdonjogi szabadalmaikat Már a GATT-ban próbálkozik az USA ilyen ellenőrzésekkel. A 13-ak azt állítják: évi 24 md $ copyright-lopás károsítja őket.

A Dél viszont 32 md $ kifizetetlen számláról beszél, mivel Észak ennyi értékű növényi faj (szója, kukorica) génjeinek elrablásával károsította meg őket.

Az áru kissé módosítva és drágán, mint új, levédett faj kerül vissza: «biokalózkodás», a természet kisajátítása. Az észak-amerikai mezőgazdaság egy Etiópiában begyűjtött gén által (védi az árpát a sárgatörpe-vírus ellen) 150 millió $-t takarít meg évente.

Etiópiában két szervezet vetélkedik egymással: a Seeds Of Survival és a Sasakawa. Utóbbi az indiai zöld forradalmat akarja megismételni, hozamemeléssel.

Egy fülöp-szigeteki példa mutatja, hogy az új gabonafajok emelkedő hozamai ellenére (1970–1981 között +70% négy faluban), a parasztok jövedelme — a műtrágya és növényvédőszerek miatt — a felére csökkent.

A minisztérium: «A mi prioritásunk a kenyér és nem a környezet». Az Eritrea elleni háború és a szárazság rákényszerítette az embereket, hogy megegyék a vetőmagokat is. A Seeds Of Survival a gabonafajták sokféleségét kísérli megmenteni: 65 búzafajt, amiket egy vetőmagtermelő megmentett, osztott ki 5 grammonként a parasztoknak, hogy utána a többszörösét vásárolja vissza tőlük. A szárazságtűrő 7 ősi fajból műtrágya és vegyszer nélkül 2,8 t/ha termést sikerült kaszálni. Indiában a hatvanas évek 3000 rizsfajtájából mára alig 50 féle maradt.

A Borneón élő *iban* társadalom a rizskultúrára épül, azt vallják, a hegyi rizsüknek («adat») lelke van és mindenféle modern rizsfajtát mérgezettnek tartanak. Az új rizsfajtákhoz nem nyúlnak, akkor sem, ha azok háromszor teremnek évente.

Az indiai őshonos *nim*-fa (sarvarog nivarini, «az áldott fa») anyagai több szempontból értékesek: kivonatai antiszeptikusak és rovarölők, szálaiból fogkefét csinálnak, olajait a kozmetikumokban alkalmazzák. A Grace-trösztnek *nim*-fa-termék szabadalmakat jelentett be. Az indiai módszereket nagytechnológiává fejlesztik ki és adják el drágán.

A *dzsugli* növényből («felejtek») kinyert bracein 2000-szer édesebb, mint a cukor és hőálló. Az USÁ-ban szabadalmaztatták — Gabon egy centet sem kap. Ecuadorban óriási őserdőket vásároltak meg amerikai trösztök. Peruban az indiánokra nyomást gyakorolnak, hogy őserületeiket eladják a Monsanto cégnek. Brazíliában a rendőrség lángszórókkal semmisíti meg a kisparasztok honos növénymagjait. Indiában földühödt parasztok földúlták Cargill irodáit.

A Grace négy szójagén-szabadalmat jelentett be, gyakorlatilag minden jövőbeni szójamag a Grace-é.

Mintha a petróleumlámpa föltalálója az összes még föltalálandó lámpát levédte volna. Agracitus a neve egy géngyapotnak, szintén szabadalmilag védve (színes, nem kell a szálakat festeni). A Loblisol egy génnapraforgó, Colgin, Brasic: brokkoli és kelbimbó-gének.

Szélsőséges esetekben azonban a találmányi hivatal nemet mond: HIV-immun afrikai törzs génjeit akarta egy USA-beli cég levédeni. A Monsanto a vetőmagjával együtt árulja «totálherbicid»-jét: a szer mindent kiirt, csak a génmanipulált haszonnövényt hagyja. Egy őszibaracknál mégis kiderült, hogy a gének ugrálhatnak — kiszabadultak a terepről. Ha kitör egy gabona-AIDS, soha be nem lehet fogni — világot átfogó éhségkatasztrófa lesz a következmény. A nagy cégek, kezükben tartva a vetőmagok monopóliumát, az összes kis vetőmagtermelőt és farmert tönkretehetik.

De nemcsak azokat. Bennünket, önellátókat is. Ha nem sikerül saját kerti magjainkat megőrizni, egy falatot sem fogunk lenyelni a nélkül, hogy ki ne fizetnénk a tizedet a szabadalom tulajdonosainak, az óriáscégeknek. Ekkor pedig az önellátás utolsó útjai is lezárulnak. Ha akarnók is, akkor sem tudnánk szabadulni a városi rabszolga-életből.

Rózsa Sándor

TARTALOM

Tanulmányok
Bulányi György: Közoktatásunk legyen köznevelés is! 2–6
Hanna Wolff: Megbetegítő istenkép 7–11
Egyházunk életéből
Jean-Paul Guetny: Rátenyereltek az igazságra 16
Gyerekeknek Moha-mese
Bélyeggyűjtés 17–18
Erőszakmentesség
Annegret Weyerberg: Egy nép haldoklik, a világ meg csak nézi . .19–21
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 22–24
Elmélkedések
Merza József: Bizonytalanság 12–14
Fellegi Ádám: Szántás nélkül nincs aratás 15
Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 25–29
Környezetvédelem
Génpiszkálás (A GAIA Sajtószemle anyagából) 30–31

FELHÍVÁS!

Kérjük Olvasóinkat, hogy az impesszumban foglaltak szerint újítsák meg előfizetésüket a második félévre.

Szemben az árral

Nem, nem élvezem a hadakozást. Ellenkezőleg, nagyon vágyom a harmóniára, a megértésre. De:

Aki az egyenes utat keresi, az keresztezni fogja mindazt, ami görbe. Aki a csöndes hangokat kedveli, az idegenkedik minden hangoskodástól. Aki hisz a puha víz erősségében, az veszélyessé válik a kövek számára. Aki egyenesen járva akarja élni az életét, az ismételten belebotlik mindabba, ami túlságosan is alacsony. A lazacok örök érvényű tanítása: Az ember csak akkor lehet valóban termékeny, ha visszatér eredetének helyére, de ehhez több ezer mérföldet kell úsznia az árral szemben, meg kell tennie az egész utat visszafelé, mivel korábban gondatlanul hagyta, hogy a víz elsodorja. A fecskék maradandó igazsága: Követnünk kell a csillagok velünk született képeit, hogy az éjszakában eltaláljunk Dél melegebb tájaira. A tenger hullámainak el nem évülő tudása: A Hold utáni vágyakozás erősebb a viharoknál.

Az ember csak egy nagyobb igenlés erejében tagadhat valamit szenvedélyesen.

Eugen Drewermann

A Család Alapítvány gondozásában
a közelmúltban megjelent könyvek:

ÉLETKÉPEK
(riportok, beszámolók a Bokor közösség családjairól)
Ára: 220,— Ft + postaköltség

AKIK AZ ELSŐ 50 ÉVBEN HAZATÉRTEK...
(megemlékezések a Bokor közösség halottairól)
Ára 130,— Ft + postaköltség

A két könyv megrendelhető lapunk terjesztési címén.

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)
Közösségi és családi folyóirat

VIII/3. (43.) szám. Megjelenik évente hatszor.
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.
A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám:
10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak. Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

*

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út. 11. I.6.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdaüzemében, Vácott.
Felelős vezető: Szilva István
ISSN: 0865-80

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
Editor: Garay András,
Adress: H–2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1997-re (postaköltséggel):
Belföldre: fél évre . . . . . 300 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba fél évre . . 300 Ft
egyéb külföldre fél évre . . . . . .1200 Ft
Nyugaton: fél évre . . . . . 25 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját. A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VIII. évf. 4. szám
1997. ~~1995~~. augusztus
90,— Ft

Az Újszövetség a katonáskodásról

Törvény a polgári szolgálatról

Iszlám reformmozgalom

Hinni hitetlenül

Mesék gyerekeknek

Olvasók fóruma

Vasárnapi elmélkedések

Vallás és ökológia

Könyvajánlás

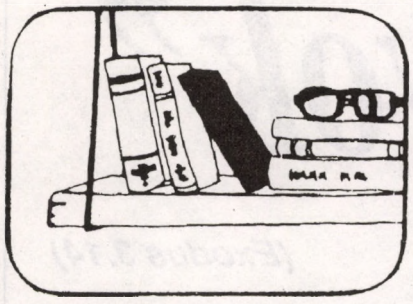

Pierre Pierrard

Loisy abbé – Vesztett csata?

A kutatás kelepcéi

A 19. század vége: a tudományos világ forrong az eszméktől, felfedezésektől. A szent szövegeket tanulmányozzák, szembesítik más kutatásokkal. ***Alfred Loisy*** *más keresztényekhez hasonlóan e munkálatok eredményeit az egyház javára akarja fordítani. Közéjük vágnak: Nem! Veszélyes!*

1908 tavaszán egy francia pap császárkabátra cseréli papi ruháját, mert a pápa kiátkozta az egyházból. Március 7-én X. Piusz valóban kiközösítette Alfred Loisy-t, a bibliai tudományok egyik nagyra becsült párizsi mesterét. „Kerülendőnek” nyilvánította őt — modernizmus okán. Tág értelemben véve a modernizmus folyamatosan és szerteágazóan arra törekszik, hogy az egyház tanítását és kormányzását összhangba hozza azzal, amit kora követelményének gondol. Szoros értelemben a modernizmus lényegi mozzanata annak a vallási válságnak, amely X. Piusz pápaságát (1903–1914) jellemezte.

A modernista válság „a hagyományos egyházi tanítás és az az új vallási tudományok frontális ütközéséből született meg. E tudományok — az ortodoxiák minden ellenőrzése nélkül, s igen gyakran éppen azok ellenében — egy forradalmi elvből indulnak ki: pozitív módszereket alkalmaznak olyan területen, pontosabban olyan (szentnek mondott) szövegeken, amelyeket korábban e módszerekkel meg nem közelíthetőknek tekintettek” (Émile Poulat). A válságot csak mélyítette az egyházi tanítás középszerűsége és a vallástudományok dinamizmusa közti távolság.

A modernista válság főleg négy országot érintett: Olaszországot, Nagy-Britanniát, Németországot és mindenekelőtt Franciaországot, az eszmék szenvedélyes országát, amely az egzegéta Alfred Loisy-ban a legreprezentatívabb személyiséget nyújtja a modernizmus számára — amit egyébként nem lehet szervezett csoportnak, egyfajta szabadkőművességnek tekinteni.

Loisy abbé 1857. február 28-án született Marne megye egy kicsiny falujában, Ambrieres-ben. Apja paraszt volt. Alfred Loisy 17 éves, amikor belép a Chalons-sur-Marne-i szemináriumba, ahol szabványosan folyik az oktatás. Buzgó szeminaristaként elkezd barátkozni a héber nyelvvel. 1879. június 29-én szentelik pappá. Két esztendeig falusi plébános. Arra a meggyőződésre jut, hogy tudományos pályán értelmiségiként jobban tudja majd szolgálni egyházát. 1881-ben beiratkozik a nem rég létesült Párizsi Katolikus Intézet Teológiai Főiskolájára, ahol tragikus hiány van káderekben. Olyannyira, hogy 1881 végétől Mgr. d'Hulst rektor máris Loisy abbéra bízza a héber tanszéket. Tudása tökéletesítése céljából a fiatal professzor asszírológiai és egyiptológiai előadásokat hallgat a Felsőfokú Tanulmányok Iskolájában (École des Hautes Études), valamint eljár a College de France-ba Renan héberóráira. Otthonossá válik a szír és etióp nyelvekben is. 1890-ben megvédi és közzéteszi teológiai doktori értekezését *Az Ószövetség kánontörténete* címmel. Két évvel később pedig megindítja a kéthavonként megjelenő folyóiratot, a *Bibliai tanítás*t.

> A modernizmus ügyében számomra elsősorban sohasem valaminő konkrét eredményekről volt szó, amelyeket bizonyosakként akartam volna képviselni szemben az Egyházzal, amely azokat téveseknek állította, bár ezekben az eredményekben nem kevés igazság található, s az egyház csak tévedéseket akart feltételezni bennük; hanem elsősorban és lényegében a tudományos kutatás és az emberi lelkiismeret íratlan jogáról volt szó. Amikor az egyház engem ütött, ütötte a tudományos munka szabadságát és a tudós őszinteségét. Az emberi személy szabadságát védtem ellenében a szellem műveiben (A. Loisy: *Emlékezések,* III).

Hamar bizalmatlanságot vált ki magával szemben a Bibliát illetően a hagyományhoz ragaszkodók körében. 1892 őszén az Issy-i szeminárium növendékeinek az elöljárók megtiltják Loisy óráinak látogatását. S ami még rosszabb: megfosztják tanszékétől is, miután 1893. november 10-én a *Bibliai tanítás*-ban megjelent cikkében kinyilvánítja a Szentírás tudományos egzegézisének szükségességét.

Egyre számosabbá váló ellenségei azzal vádolják, hogy egzegézisét egy filozófiai posztulátumra, a természetfölöttinek a tagadására építi. Loisy egzegézise valójában „egy józan teológiára” épül (M. Bécamel), a szűk konkordizmus elvetésére. Ez az elvetés juttatja el őt annak megkérdezésére, hogy milyen igazságok találhatók abban a Bibliában, amely egyébként az összes régi könyvvel azonos feltételek mellett megkívánja a történeti kritikát. Ezen felül Loisy józanul állást foglal azon teológusokkal szemben, akik nem engedik meg az egzegétának, hogy kutassa a Szentírás könyveinek irodalmi műfaját.

Az a tény, hogy Loisy egy félszázaddal megelőzte XII. Piusz *Divino afflante Spiritu* (1943) enciklikáját, nyilvánvalóan nem védi meg őt attól a Rómából jövő felhőtől, mely hamarosan beborítja. Ez a szerény pap, aki sohasem látogatta, s később sem látogatja majd a magas egyházi tisztségviselőket, és aki sohasem hagyta el Franciaországot, mélyen megzavarodik, amikor „feltárul számára a hivatalos egyház rossz arca, a szív és gátlások nélküli, despotikus Róma arca, s az, amit egyre nehezebbé válik összeegyeztetnie Jézus Krisztus vallá-

sával: X. Piusz és államtitkára, Merry de Val Rómája" (Henri Brémond).

A Neuilly-beli domonkos apácák lelkészeként (1894–1899) más és más álneveken Alfred Loisy bedolgozik különféle tudományos publikációknak, nevezetesen a Vallástörténeti és Irodalmi Szemlének (Revue d'histoire et de littérature religieuse), melynek egyik társalapítója. Ezzel egyidőben gondosan készül gyermekek számára tartott hittanóráira és az apácáknak adott eligazításaira. A hit modern válságának láttán pedig megszületik benne a meggyőződés: ha az egyház az európai népek anyja, úgy trónjavesztett királynő; viszont „ha tudna beszélni a népekhez, nem volna ellenséges hatalom, amely le tudná győzni őt".

1989-ben egészségi okokból lemond a lelkészségről, s visszavonul Meudon-Bellevue-be (Versailles-i egyházmegye), ahol folytatja munkáját. Meghívják, hogy tartson előadásokat a Felsőfokú Tanulmányok Iskolájában, ahol *A babyloni mítoszokat és a Genezis első fejezeteit*, valamint *Az evangéliumi példabeszédek*et teszi tanulmányai tárgyává. Egyes kivételektől eltekintve, az egyházi hatóságok mindezt egyre inkább veszélyes szélhelyzetnek tekintik.

És mi történik? 1903-ban meg akarja cáfolni a német luteránus teológus, Adolf Harnack (1851–1930) elméleteit, aki azt gondolja, hogy a hit lényege az Isten iránti jámborságban áll, s még azt is állítja, hogy az egyház nem hivatkozhatik az evangéliumokra. Loisy közzéteszi *Az evangélium és az egyház* című kisebb munkáját, melyben igazolja a keresztény és katolikus fejlődést, mely igenis folytatja az Evangéliumot, megjegyzi azonban, hogy az egyház gondolata idegen volt a krisztusi tanítástól. Véleménye szerint az egyház, ha — ám csúnya megfogalmazással — az emberiség nagyhatalmának tekintjük is, mégsem lehet változatlan tanítások gyűjteményének őrzője, s még kevésbé tekinthető Isten Országa megvalósulásának („az Országot vártuk, s az egyház jött").

Az Evangélium és az egyház, Alfred Loisy első „kis vörös könyve" egyszerre kelt jelentékeny lelkesedést és felháborodást. Egyfelől úgy üdvözlik, mint „a remény és az élet művét"; Brémond abbé mint „mesterműről" beszél róla; Mgr. Mignot pedig sajnálkozva állapítja meg, hogy „ez a könyv nagy jót tett volna, ha nem vetette volna rá magát a sakálok hada"... Mert az „igazhitűek" részéről, akik könnyedén végzik a Rómába feljelentgetést, ez azonnali harci riadót váltott ki.

1903. január 17-étől Richard bíboros, Párizs érseke megtiltja *Az evangélium és az egyház* olvasását. Magát magyarázni kívánván, Loisy októberben kiad a maga nevével egy írást *Egy kicsiny könyv kapcsán* címmel. Ez csak súlyosabbá teszi helyzetét, mert december 16-án a Szent Officium indexre teszi öt munkáját.

Gondban van. Hogy senkit meg ne botránkoztasson, 1904. február 28-án egy magát alávető levelet ír a pápának, melyben nyomatékkal mondja: „Nagyon szent Atya! Ismerem Szentségednek teljes jóakaratát, ezért aztán ma a szívéhez fordulok. A katolikus egyház közösségében akarok élni és meghalni. Nem akarok hozzájárulni a hit romlásához országomban... Nincs hatalmamban lerombolni magamban munkálataim eredményét. Amennyiben rajtam áll, alávetem magam a Szent Officium írásaim ellen hozott ítéletének... Jóakaratom bizonyságaként s a megbékélés szellemében kész vagyok felhagyni a tanítással, melyet Párizsban végzek, fel fogom függeszteni előkészületben levő tudományos közleményeim kiadását is..."

X. Piusz ezt válaszolja Richard bíborosnak: „Kaptam egy levelet főtisztlendő Loisy abbétól, melyben szívemre hivatkozik, de levelét ő nem a szívével írta. Van ugyan valami vigasztaló is a bennelevő kijelentésekben, de minden kijelentését lerombolja az a kifejezett tiltakozás, hogy nem tud lemondani munkálatainak eredményeiről. Ahelyett hogy megvalósítaná Szent Remíg Klodvignak adott parancsát: Égesd, amit imádtál; imádd, amit égettél!"

Elképedve azon, hogy az egyház kételekedik tisztességében, jóhiszeműségében, nem folytatja előadásait az Hautes Études-ön. A Chartres-i egyházmegyében fekvő Garnay-ba költözik Thureau-Dangin nevű barátjához, ahol *A szinoptikus evangéliumok* c. kommentárján dolgozik. Mivel a Chartres-i püspök visszautasítja, hogy megújítsa azt a felhatalmazást, hogy magánkápolnát használjon, 1906. november 2-től nem misézik tovább. A következő évben, hogy ne kompromittálja barátait, Thureau-Dangin-ékat, lakást bérel

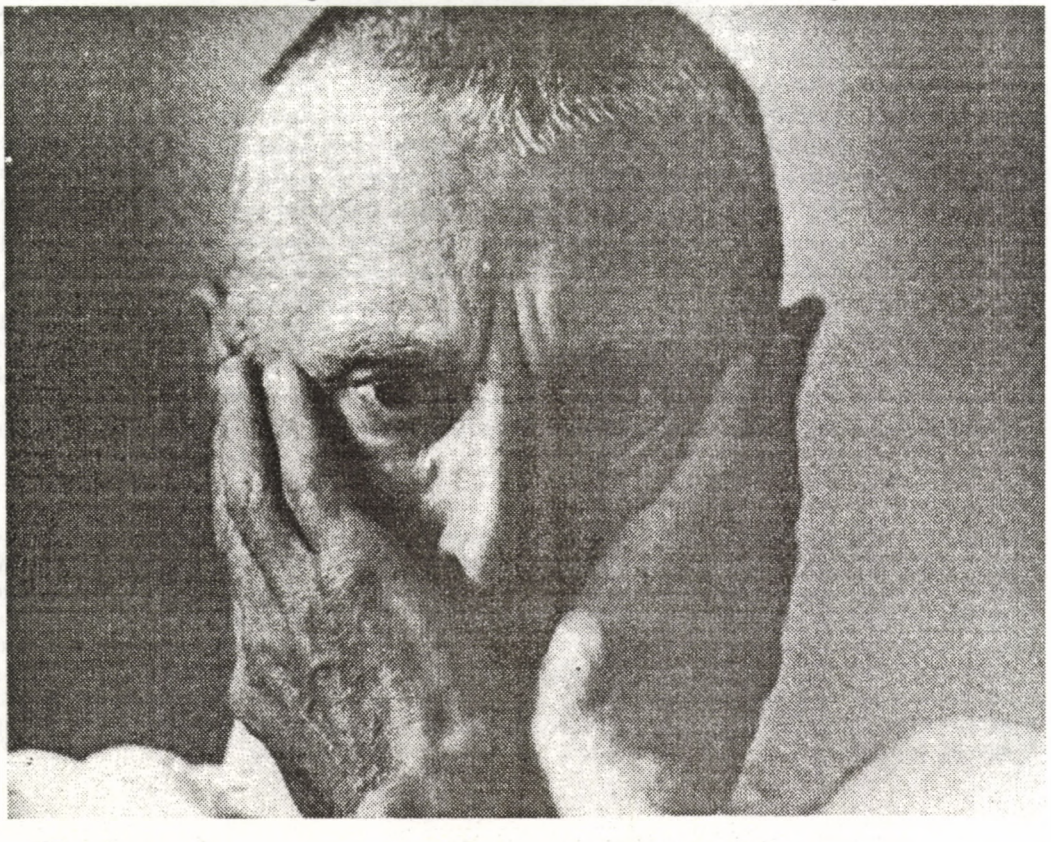

nővére közelében Ceffonds-ban (Haute-Marne megyében), mely végső kikötője lesz.

Miközben Franciaország püspökei 1907. május 28-án elítélik a *Vallástörténeti és Irodalmi Szemlét*, Róma is működésbe lép. 1907. július 17-én a Szent Officium *Lamentabili sane exitu* kezdetű dekrétuma elítéli a biblikus és teológiai modernizmus 65 tételét; majdnem mindet francia szerzőktől, a többségüket pedig Loisy abbé írásaiból vették. A rákövetkező szeptember hó 8. napján X. Piusz kiadja a *Pascendi* kezdetű enciklikát „a modernisták tanításairól”. A reakciók nagy általánosságban gyengék, mert ha „a modernizmust az ortodoxia minden eretnekség hordozójaként fogta is fel”, ő maga nem úgy mutatkozott be, mint „egy új eretnekség elve, hanem mint egy megújult kultúra követelménye” (Émile Poulat).

> „Nem lehet eleget újramondani: Loisy úr legfőbb eredetisége abban áll, hogy tanulékony lélekkel követte a különböző utasításokat, amelyek csaknem megölik egymást, s amelyek következnek kettős írástudói mivoltából: kritikus is, pap is. Akármit ismételgetnek is egyesek, és inszinuálnak neki mások, a kritikus őbenne sohasem fojtotta el a papot, a pap pedig soha a kritikust. Nem rakta egyik küldetésének elibe a másikat, nem is rendelte alá a másikat az egyiknek. Párhuzamosan végezte a dolgát, mert meg volt győződve, hogy a kettő nem üti egymást. S miután összebékítette őket a gyakorlat síkján, fejlődése végén kibontakoztatja végül is az ismeret és az élet olyan filozófiáját, amely összebékíti ezeket az elmélet síkján is” *(Henri Brémond,* Loisy egyik papbarátja).

Mint akit puskavégre vettek, Alfred Loisy 1908 januárjában, *A szinoptikus evangéliumok*kal egyidőben közzétesz egy harmadik piros könyvet: *Egyszerű reflexiók a Lamentabili és Pascendi kezdetű írásokra.* Kijelenti, hogy nem ismer magára e két római okmányban. Róma március 7-én válaszol: névre és személyre szóló kiközösítéssel sújtja — „kerülendőnek” (vitandus) állítva őt. Erre Loisy leveti a reverendát, de mit sem változtat szigorú életrendjén.

A köztársasági és tudományos világ pedig úgy reagál erre, hogy 1909. márc. 2-i keltű rendelkezéssel Alfred Loisyt kinevezik a College de France vallástörténeti tanszékére. Az érsekség rögvest megtiltja a papoknak, hogy látogassák előadásait. Mindez nem fogja Loisyt megakadályozni abban, hogy 30 éven keresztül halomra írja a kereszténység eredetére vonatkozó munkáit, cikkeit. Nem kis része ezeknek is indexre kerül. Loisy professzor növekvő tudományos tekintélye ünnepélyes és általános elismerésben részesül azon a jubileumon (70 éves ekkor), amelyet 1927. április 19-én rendeznek a Kereszténység Története Kongresszus keretében a College de France-on.

De a múlt továbbra is súlyosan nehezedik a kiközösített, öreg tudósra, akinek lelke mélységesen vallásos maradt. Éppen ezért több alkalommal is szükségét érzi annak, hogy magyarázza magát, hogy beszéljen. 1913-ban *Elmúlt dolgok* címen közzétesz egy új kis vörös könyvet, mely végül is elkedvetlenítő is, zavart is, mert a szerző a maga gondolati fejlődését egy ősi hitetlenségnek látszik tulajdonítani, ami téves. Sokkal komolyabb, sőt döntő fontosságú a nagy egzegéta megközelítésében *A vallás* című könyve (1917, második kiadása: 1924). Miszticizmustól mélyen áthatva egyre inkább abba helyezi hitét, hogy a vallás feladata segíteni az alullevőket, hogy jobban éljenek, segíteni az emberiséget, hogy legyőzze válságait; „olyan vallást ajánl az emberiségnek, amely képes egybegyűjteni minden embert egy közös eszményben és egy közös imádásban”. Figyelemre méltó tény, hogy az utolsó években Jób volt az a bibliai személyiség, aki leginkább foglalkoztatta Loisy-t; Jób, aki tragikusan élte meg hitét a kifosztottságban és a csendben.

Amit mindenekelőtt újra kell olvasni Loisy-tól: *Emlékezések, hogy használjunk a jelenkor vallási történetének* (3 kötet, 1860 oldal, 1930–1931), bár Róma indexre tette 1931-ben a szerző minden művével együtt (Opera omnia). Kapitális munka ez; noha önigazoló is, mégis pótolhatatlan fényt vet a kortárs történelem egy nagyobb szakaszára.

1933. december 1-ével nyugalomba vonulva van még ereje, hogy 1938-ban birokra keljen a „mitológusokkal” — Salomon Reinach, Paul-Louis Couchoud —, szembeállítva velük Jézus történetiségét, melyet azok mítosznak tekintettek. 1939-ben Jean Guitton katolikus filozófussal vitázik a modern gondolat kapcsán.

1940. június 1-én békésen elhúnyt Ceffonds-ban az ember, a pap, a tudós, aki félszázadon keresztül keményen szembeszállt az ortodoxiának azzal a fajtájával, amely eljegyezte magát a lustasággal. Sírján az Ambrieres-i temetőben ez a felirat olvasható: Alfred Loisy, pap, aki visszavonult a szolgálatból és a tanításból, a College de France professzora, 1857–1941, Tuam in votis tenuit voluntatem (Hűséges akart maradni a Te akaratadhoz).

Fordította: Bulányi György

Forrás: Notre Histoire, 1990. december

A cikk szerzője történész, tiszteletbeli professzor a Párizsi Katolikus Intézetben, a La Croix krónikása, elnöke a Franciaországi Zsidókeresztény Barátság nevű társaságnak.

***

KÁNON — görög eredetű szó, jelentése: szabály. Itt: hivatalos listája azoknak az írásoknak, amelyeket a vallási hatóságok inspiráltaknak és normatívaknak tartanak.

KONKORDIZMUS — A Biblia, valamint a tudományok kijelentései közti betű szerinti egyezés keresése.

KIKÖZÖSÍTENI — egy katolikust eltávolítani a hívők közösségéből, eltiltani őt a szentségek felvételétől.

EGZEGÉTA — aki műveli az egzegézist, a szöveg értelmének tudományos kutatását.

DIVINO AFFLANTE SPIRITU — XII. Piusz enciklikája (1943), amely jogosnak ismeri el, hogy a bibliai szövegekre alkalmazzuk a történetkritikai egzegetikai módszereket.

INDEX — hivatalos jegyzéke azoknak a könyveknek, melyeknek használata és terjesztése tilos a katolikusok számára (a római egyház hatóságai állították össze 1571 és 1965 között).

SZENT OFFICIUM — a 16. században felállított római intézmény, amelynek feladata őrködni a hit és az erkölcsök tisztasága fölött.

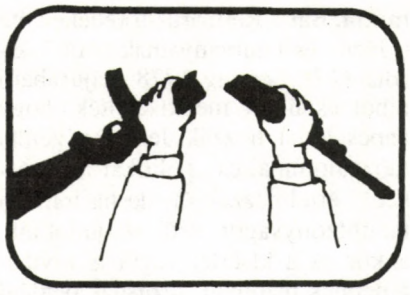

Josef Blank

Erőszakmentesség – háború – katonai szolgálat

I.

Az Újszövetség álláspontja

„Majd kétezer éves fennállása során az Egyház sosem oldotta fel híveit a katonáskodás kötelezettsége alól, mint egyes szekták, pl. a manicheusok és a wiclifiták. Sokkal inkább elutasította a túlzott és erőtlen pacifizmust, amely a háborúban valami megengedhetetlent és keresztényelleneset lát, és uralomra juttatja a jogtalanságot... A katolikus teológusok mindig megkülönböztették az igazságos háborút az igazságtalantól, és sohasem utalták át a rövidlátó és érzelmi hangoltságú egyénre annak fejtegetését, hogy háború esetén mi megengedett és mi nem, hanem a törvényes tekintélyre hagyták a végső döntést.”

Így írt 1935-ben Freiburg im Breisgau érseke, *Conrad Gröber*. Ez számított és számít még ma is az általánosan elismert „katolikus tanításnak”.

Iránymódosítások

Csak a modern háború, különösen az atomháború problematikája, a fegyveres katonai szolgálat lelkiismereti okokból történő elutasítása és a világméretű békemozgalom bámulatos megnövekedése — amelynek közvéleményformáló jelentőségét akkor sem lehet vitatni, ha politikai hatását nem lehet biztosan felmérni — körüli megújult vita kérdőjelezte meg az örökölt felfogásokat. Vajon az egyházak ténylegesen kezdettől fogva az idézett felfogást képviselték? Ma tudjuk, hogy **nem** így van. Az újabb kutatások inkább azt mutatják, hogy **az egyház állásfoglalása a háborút és a katonai szolgálatot illetően szinte hihetetlen változásokon ment keresztül. Ezeket a változásokat az egyház és állam mindenkori viszonyának keretében kell látnunk.** Amíg a Római Birodalomban megtagadták az állami elismerést az egyháztól, tehát az első három évszázadban, sokkal határozottabban tájékozódott a vérontás bibliai tilalma szerint, mint később, és magatartása alapvetően elutasító volt a katonai szolgálattal szemben (a II. részben ezt fölvázoljuk). A „konstantini fordulat” (a Milánói Ediktum Kr.u. 313-ban) e tekintetben is éppoly gyors, mint meglepő változást hozott.

Hippolytus kánonjaiban (Róma, a 3. szd. első fele) még ez áll: „A keresztény ne legyen önként katona, hanem csak akkor, ha a felsőbbség kényszeríti őt” (74. kánon); az *Arles-i Zsinat* atyái viszont már így határoznak (Kr. u. 314-ben): „Azok, akik békeidőben leteszik fegyvereiket (és a katonai szolgálatot önkényesen elhagyják), legyenek kiközösítve”.

Itt nyilvánvalóan világos iránymódosításról van szó. Ez volt az első olyan zsinat, melyet a császár hívott össze. A közvetlen indítékot a donatista viszálykodások alkották, melyeket meg kellett oldani. „De ez volt-e az egyetlen probléma” — kérdezi joggal *Charles Munier* —, „amelynek foglalkoztatnia kellett a császárt az egyházi ügyek vonatkozásában? Konstantin a katolikus egyház hivatalos protektora akart lenni; de nem várhatott-e el ezért ellenszolgáltatást? Nem azzal kellett-e megállítani a keresztény katonák dezertálását — ami az érintettek szemében hosszú egyházi hagyomány által igazoltnak tűnt —, hogy az egyházi férfiak késznek találtattak az elítélésükre? Azt hitték talán az *Arles-i Zsinat* atyái, akik az egész Nyugat episzkopátusát reprezentálták Bretagne-tól Afrikáig, Hispániától Gallián át Itáliáig, hogy az egyháznak mostantól szüksége van az állami katonaságra? Akárhogyan legyen is, az egyház és az állam kapcsolatainak új korszaka kezdődött el”.

Az itt következő fejtegetések történeti–teológiai szándékúak. Az Újszövetség és a régi egyház e kérdéskörbe tartozó elképzeléseit akarjuk megrajzolni és ezzel az önálló véleményalkotást elősegíteni.

Katonák az Újszövetségben

Az Újszövetség általában véve egyáltalán nem ítéli meg negatívan a katonákat, akik magától értetődően a római megszálló hatalom szolgálatában álltak.

Lukács evangélista **Keresztelő Jánosnak** katonákhoz intézett, „állapotbeli kötelességeikről szóló prédikációjáról” tájékoztat: „Katonák is kérdezték őt: És mi mit tegyünk? Ő így szólt hozzájuk: Senkivel szemben ne alkalmazzatok erőszakot, sem zsarolást, és elégedjetek meg a zsoldotokkal” (Lk 3,14). A rövid útmutatás, amely talán magára Lukácsra megy vissza — Lk 3,10–14 Lukács saját anyagához tartozik —, a katonaállapot legközelebbi veszélyeire és kísértéseire vonatkozik, nevezetesen az erőalkalmazás jogtalan formáira a lakossággal, mindenekelőtt az asszonyokkal szemben, és a népesség kizsákmányolására, mondjuk a csapat ellátásának céljából.

A Jézus és egy katona közti legfontosabb találkozásnak **a kafarnaumi százados** fiacskájának meggyógyításáról beszámoló történet tűnik (Mt 8,5–13; Lk 7,1–10). Ennek a történetnek, amely eredetileg a logion-forrás (Q) hagyományához tartozott, valószínűleg történeti magja van. Abban a Jézus-igében csúcsosodik ki, amely a centurio nagy hitét dicséri: „Bizony, mondom nektek, Izraelben senkinél nem találtam ilyen hitet” (Mt 8,10). A pogány centuriónak nagyobb hite van, mint amekkorát az ország lakói tanúsítanak Jézus iránt. Jóllehet Jézus Izrael népére,

a zsidókra korlátozta működését, mégis hagyja, hogy egy pogány centurio feltétlen bizalma hasson rá. Jézusba vetett hite révén ez a katona Isten uralma egyik várományosának bizonyul.

Az Apostolok Cselekedeteinek római főemberével, **Kornéliusz századossal** együtt kell őt szemügyre vennünk (ApCsel 10. fej.). Ez utóbbi persze az ún. „itáliai kohorsz” centuriójaként jelenik meg, tehát római katonaként, akiről aztán ez áll: „Jámbor és istenfélő volt egész házával együtt, gazdagon adott alamizsnát a népnek és szüntelenül Istenhez imádkozott” (ApCsel 10,1–2). Nyilvánvalóan előkelő férfiről van szó, akit Lukács itt kiválaszt, hogy rajta és háza népén szemléltesse a pogányok meghívását a keresztény hitre. Úgy tűnik, Lukács a maga hagyományából vagy saját tapasztalatából ismert ilyen eseteket. Minden valószínűség szerint ő maga is az „istenfélő pogányok” e köréből jött, akik közel álltak a zsidó zsinagógához és annak monoteista istentiszteletéhez. Éppen az ApCsel 10. f. teszi világossá, hogy *a katonai állapot önmagában nem volt akadálya a kereszténnyé válásnak* és az üdvösség elnyerésének.

Az Apostolok cselekedeteiben Lukács újra és újra megemlíti, milyen korrekt módon járnak el Pállal a római katonák, akiknek védelme nélkül nem lenne biztonságban az élete a zsidókkal szemben (vö. ApCsel 21,30–40; 22,22–29; 23,12–34; 27,1). Lukácsnak szemmel láthatóan érdeke, hogy kiemelje a római katonák és tisztviselők mintaszerű vagy legalábbis korrekt viselkedését a keresztény misszionárius Pállal szemben. A római hatóságok itt bizonyos védelmet nyújtanak a kereszténységnek a zsidó részről jövő támadásokkal szemben, ami a korai időszakra igaz lehet. A keletkezőben lévő keresztény gyülekezetek, ha szükséges, élvezik és kihasználják a római állam jogvédelmét; az állam — amint ezt Lukács az ApCsel 18,12–17-ben a korintusi helytartóval, *Gallió*val kimondatja — nem akar beleavatkozni a zsidók és keresztények közti vallási vitákba, hanem csupán a nyilvánvaló bűnözés ellen lép föl (ApCsel 18,14–15).

Végül meg kell még említeni azt **a századost Jézus keresztje alatt**, aki a kivégzőosztagot vezette, és akiről Mk 15,39-ben ezt olvassuk: „Amikor azonban a főember, aki ott állt vele szemben, látta, hogy így távozott, ezt mondta: Ez az ember valóban Isten fia volt!” Ez természetesen a keresztények szemében is különleges elismerést szerzett a centuriónak.

Egyesek először talán idegenkednek attól, hogy ezt az újszövetségi tényállást tudomásul vegyék és érvényesülni hagyják a maga igényeivel. Talán a mi kedvenc várakozásainknak és vágyainknak is ellene mond. Nekem mégis helyesnek tűnik, hogy elfogadjuk ezeket a tanúságokat, mert megszabadítanak minket kollektív előítéleteinktől, a negatívaktól és a pozitívaktól egyaránt.

Jézus politikai alapállása

„Jézus politikai alapállásának” kérdését nem könnyű megválaszolni, mivel az evangéliumok *közvetlenül* nem nyilatkoznak erről. Ugyanakkor a kérdés jogos, mivel a názáreti Jézus meghatározott, viszonylag jól ismert korban és környezetben élt. Továbbá az újszövetségi szövegekben egy sor olyan utalás található, amely megengedi, hogy képviselhető kijelentéseket tegyünk e tekintetben.

Mindenesetre világosnak látszik, hogy **Jézus éppúgy távol tartotta magát korának politikai messianizmusától** — ahogyan ezzel pl. „Salamon zsoltárainak” (amely valószínűleg farizeusi eredetű zsidó dalgyűjtemény) 17. és 18. darabjában találkozunk —, **mint a „zelóták” militáns zsidó szabadságmozgalmától.** Bár a Reimarus-töredékek óta („Jézus és tanítványainak célja”; kiadta *G.E. Lessing* 1778 májusában) újból és újból megkísérelték, hogy kapcsolatba hozzák Jézust a zelóta mozgalommal és „politikai messiásként” értelmezzék őt, de ha minden tanúbizonyságot szóhoz juttatunk, akkor ez a kísérlet végül is kivihetetlennek bizonyul. Jézusnak például nyilvánvalóan voltak kapcsolatai „vámosokkal”, ami egy zelóta számára teljességgel elképzelhetetlen. Ezzel közvetlenül összefügg az a rendkívül nehéz kérdés is, hogyan kell értelmezni „Jézus messiási voltát”. Negatíve ezt úgy kell megválaszolnunk, hogy *Jézus felismerhetően nem emelt semmilyen messiási igényt hagyományos kora-zsidó értelemben.* De ez olyan probléma, amely külön tárgyalást igényelne.

Igen tanulságos ebből a szempontból **Máté evangélista** értelmezése, aki **mindenekelőtt Jézus erőszakmentességére tapint rá.** A vezérszó a „szelíd”, amit az egységfordítás az „erőszakmentes”-sel ad vissza; a görög kifejezés a *praüs*. Ez a szó az Újszövetségben csak *négyszer fordul elő* (Mt 5,5; 11,29; 21,5; 1 Pét 3,4).

Itt van mindjárt a szelídekről szóló boldogmondás, amely ebben a formájában valószínűleg magától Mátétól ered: **„Boldogok a szelídek (erőszakmentesek), mert ők öröklik majd az országot.”** Ez a boldogmondás egyszerűen átveszi a Zsolt 57,11 kijelentését: „A csöndesek birtokolják majd az országot, és ők élvezik a béke teljességét.”

Persze döntő az, hogy Máténál a szelíd *(praüs)* jelentős Jézus-állítmánnyá válik. Így a „fáradtakhoz és megterheltekhez szóló felhívásban” is olvashatjuk (Mt 11,28–30), amely Máté saját anyagához tartozik: „Jöjjetek hozzám mind, akik fáradtak vagytok és meg vagytok terhelve, én fel akarlak üdíteni titeket. Vegyétek magatokra igámat és **tanuljatok tőlem, mert én szelíd *(praüs)* vagyok** és alázatos szívű, és nyugalmat találtok lelketeknek, mert az én igám enyhe és az én terhem könnyű.” „A szelíd és alázatos Jézus” igája kétségtelenül Jézus útmutatásait jelenti, ahogyan azokat mondjuk a Hegyi beszéd összefoglalja.

Hogy Máté számára a „szelídség” fogalmával egy messiási Jézus-állítmány kapcsolódik össze, mutatja a harmadik hely, ahol a szó előfordul, nevezetesen a „jeruzsálemi bevonulás” mátéi feldolgozása (Mt 21,1–9; vö. Mk 11,1–10; Lk 19,28–40; Jn 12,12–19). Máté Márkot és a többieket meghaladva hozza a számára nyilván fontos reflexiós idézetet is (Iz 62,11 + Zak 9,9 kombinációját): **„Mondjátok Sion lányának: Nézd, királyod jön hozzád, szelíd *(praüs)* és nőstényszamáron jön, a teherhordó állat csikaján”** (Mt 21,5).

Az idézetnek, amelyet Máté kommentárjaként kell felfogni Jézus jeruzsálemi bevonulásához, zelótaellenes éle van. Jézus a nem-zelóta, az erőszakmentes messiáskirály, aki ünnepélyesen bevonul városába, de akit városa végül mégsem fogad el messiásnak. Ez a megtagadás Máté szerint Jeruzsálem pusztulásához fog vezetni (vö. Mt 23,33–36.37–39: Jeruzsálem „prófétagyilkos”, s ezért büntetést kell elszenvednie). *Máté okági, belső összefüggést lát az erőszakmentes, szelíd messiás, Jézus elutasítása és Jeruzsálemnek a rómaiak által Kr.u. 70-ben történt lerombolása között.* Tudjuk, hogy zsidó oldalról akkoriban a farizeusi írástudók is foglalkoztak Jeruzsálem pusztulásának okaival, és hogy ők is a politikai–messiási–apokaliptikus ideológiákban, valamint a zelóták csoportjában látták a fő vétkeseket. Ez alátámasztaná azt a felfogást, hogy Jézus a maga korában helyesen ismerte és becsülte fel a politikai messianizmus veszélyeit, és hogy megtérésre hívó prédikációja egyúttal Izrael politikai jövőjére is tekintettel volt, amint korábban már Jeremiás prófétáé a Kr. e. 6–5. szd. fordulóján.

A konkolyról és a búzáról szóló példabeszéd (Mt 13,24–30) **eredeti értelme is bizonyára zelótaellenes.** A zelóta gondolkodásmódnak felel meg ez a szemlélet: „Isten minden ellenségének” kiirtásával véget vetni a világban a gonoszságnak, és létrehozni a tiszta istenuralmat. Jézus pontosan ezt utasítja el. „Nem”, mondja a gazda a példabeszédben, „hogy a konkollyal egyúttal ki ne tépjétek a búzát is. Hagyjátok mindkettőt együtt növekedni az aratásig” (29–30. v.). A zelóta felfogásban Jézus nyilvánvalóan beavatkozást fedezett föl Isten fenségjogaiba; egyedül Ő illetékes a végítéletre. *Ha emberek akarják a maguk eszközeivel végrehajtani a nagy tisztogatást, ez csak katasztrófákhoz és rendkívül kétséges „végmegoldásokhoz” vezethet.*

Ellenségszeretet és lemondás az erőszakról

Nem kételkedem abban, hogy az ellenségszeretet „parancsában”, amely az erőszakról lemondás követelményét tartalmazza (vö. Lk 6,27–36; Mt 5,39–42.43–48) autentikus Jézus-logionról van szó. Máté „antitéziseinek” végén hozza, és éppen ezzel konkrét példán akarja megmutatni, **milyen módon kell messze felülmúlnia a Jézus-tanítványok „igazságosságának” a „farizeusokét és írástudókét”** (Mt 5,20). A bezáró megalapozást: „Legyetek tehát ti is tökéletesek, amint mennyei Atyátok is tökéletes” (Mt 5,48) nem valami aszketikus tökéletességre törekvés értelmében kell felfogni, hanem a héber értelemben: az ember „egész-voltáról” van szó. Az ember egész-voltának meg kell felelnie Isten egész-voltának; az embernek utánoznia kell Istennek az emberek iránti határtalan jóságát és „nagylelkűségét”!

Lukács ezt tartalmilag így értelmezi: „Legyetek tehát irgalmasok, amint Atyátok irgalmas” (Lk 6,36). Ezen természetesen a lehető legkonkrétabb gyakorlatot kell érteni. Annak magától értetődő feltételezése áll emögött, hogy minden ember szereti a barátait, a pogányok csakúgy, mint a vámosok és a „bűnösök”. **Az ellenségszeretet** döntően messzebb megy ennél. **Az embereket elválasztó árkokat és szakadékokat akarja és kell áthidalnia.** Helyesen ragadja meg ezt *Ágoston*, amikor egyszer azt mondja: „Szeretnünk kell ellenségeinket, nem mintha már testvéreink lennének, hanem hogy testvéreinkké legyenek”. Az ellenségszeretet itt magának Istennek megmentő, üdvöt hozó szeretetében való részesedéssé, Isten világot üdvözítő munkálkodásának tanúságává válik.

Persze **kifejezi Jézus gyakorlatát is** környezetével, a vámosokkal és a bűnösökkel szemben. Annak, hogy Jézus nyilvánosan mutatkozott a római megszálló hatalom kollaboránsaival, kétségtelenül nyilvános, „politikai” jeladás hatása volt. *Nem tartotta magát a hivatalos barát–ellenség meghatározásokhoz.* Ezen túlmenően azt kell mondani, hogy Jézusnak a maga emberségében teljesen szabadnak kellett lennie az ellenségképektől; „identitásához” neki nem volt szüksége ezekre, mivel egészen máshol talált „igazolást”. Véleményem szerint ez az egyik legjelentősebb aspektusa Jézus emberségének.

Ettől nem szabad elválasztani az erőszakról lemondást. Ez *közvetlenül összefügg* azzal *a szabadsággal*, melyet Jézusban megcsodálunk, hogy nincs benne szorongás a hatalmasokkal szemben; azzal a szabadsággal, amely csak a végső, az Istenben elrejtettségből fakadhat. Jézus nem volt teljesen mentes a szorongástól; pl. félt a haláltól. De a vallási és állami hatalom képviselőitől egyáltalán nem félt. Velük szemben bensőleg és magatartásában is szabad ember volt. *Az erőszakról lemondás, a bosszút nem állás, a gonosznak ellent nem állás stb. követelményeit (vö. Mt 5,38–42) csak egy belső fölény és nagyobb szabadság kifejeződéseiként lehet fölfogni, nem pedig gyöngeségként vagy éppen tehetetlenségként.*

Jézus nyilvánvalóan átlátta, hogy az erőszakoskodó a bensőleg gyengébb, a nem-szabad ember, és hogy meg kell őt szabadítani ettől a belső szolgaságtól. Amíg az ember a „szemet szemért, fogat fogért” ütésváltás

reakciómechanizmusának rabja marad, addig sosem tud kitörni az ördögi körből. S ebben *a bensőleg szabadnak, a nagyvonalúnak kell kezdeményeznie;* az erőszakról lemondás ezek szerint elképzelhetetlen nagyvonalúság, fölény és benső tágasság nélkül. Ennek ellentéte az aggodalmaskodó számítás és az egoista „nekem legyen igazam”.

Éppen így az is világos, hogy **az erőszak melletti kiállás nem igazolható Jézusra hivatkozva;** akkor sem, ha „igazságos” vagy „forradalmi” erőszakról lenne szó. Becsületes különböztetésre van szükség, amíg az „Isten országa” el nem jön: az erőszakosság, az erőalkalmazás *minden* formája a megváltatlan világ jelrendszeréhez tartozik; persze ennek a világnak megváltásra és ezért az erőszakmentesség jeleire van szüksége.

Éppen azért, mert „Jézus éthosza” feltételezi a belső szabadságot és az Istennel alkotott közösségben gyökerezik, s nem csupán egy „magasabb morálban” vagy olyan morális posztulátumokban, amelyeknek hatástalanságát naponta újra tapasztaljuk, *sohasem tehető „törvénnyé”* és sohasem parancsolható meg „törvényesen”. Jézus útmutatásainak a szabadság és a kikényszeríthetetlenség a lényeges ismertetőjegyei; bennük magának a végső szabadságnak az igényével találkozunk; megvalósításuk *csak saját szabadságunk tette lehet,* és egyúttal felszabadító hatásuk van annak lelkére, aki megcselekszi őket. Mindenkitől, aki szóba áll velük, a belső újratájékozódás elkezdését kívánja meg *egész* gondolkodásában és magatartásában, éppenséggel az *egész* ember megtérését–megfordulását (metanoia), feleletként arra, hogy Isten szeretetében részesültünk.

Jézus konkrét követéséről van itt szó, de nem szolgai „utánzásáról”, hanem „Jézus érzületének” alkotói, őt követő gyakorlattá váltásáról, az ő Lelkében és az ő Lelke szerint élt életről. Tehát pontos ellentéte ez a szellemtelen és fantáziátlan engedelmességnek. Ezek az útmutatások ténylegesen az egész embert igénylik, az ember kreatív értelmét, okosságát csakúgy, mint bátorságát. Ha Jézus útmutatásait kiragadjuk ebből az összefüggésből és „törvénnyé” tesszük őket, akkor nemcsak hogy semmit nem hatnak, hanem vagy nem veszik őket komolyan és nem valósítják meg őket (mint a nyugati kereszténységben), vagy a legnagyobb képmutatássá és emberi tortúrává válnak, amint ezt minden kor puritánainál és rigoristáinál meg lehet figyelni (az olyan „forradalmároknál” is, mint Cromwell, Robespierre, Lenin vagy Sztálin). Ezeket az útmutatásokat először önmagunkra kell vonatkoztatnunk, a saját gyülekezetünkre/egyházunkra, nem pedig „a többiekre, akiknek tulajdonképpen szükségük lenne rá” (mert ezzel rögtön ismét elkezdődne a képmutatás).

Az ebből eredő politikai hatásokat nem lehet előre kiszámítani, *azzal is számolnunk kell, ahogyan Jézus és sok követője is számolt vele, hogy magunk válunk a saját ellenségszeretetünk és a nagy szabadság áldozatává* — de ilyen áldozatok nélkül nem léteznék ez a szabadság és szeretet.

A „kard”-logionok

De akkor hogyan kell érteni a Mt 10,34–36 szavát (vö. Lk 12,51–53): *„Ne higgyétek, hogy azért jöttem, hogy békét hozzak a földre. Nem azért jöttem, hogy békét hozzak, hanem kardot.* Mert én azért jöttem, hogy az embert szembeállítsam apjával, a leányt anyjával és a menyet anyósával. És saját házanépe lesz az ember ellensége.”

Éppen ezzel a szöveggel garázdálkodtak sokat az utóbbi időben a politikai viták során, amikor kiszakították az összefüggésből és teljesen lehetetlen értelmet tulajdonítottak neki, mintha ezzel Jézus mégis igazolni akarta volna a fegyverhasználatot. Ez a logion *szókép,* és **a „kard”-metafora azokat az összeütközéseket és konfliktusokat jelenti, melyek Jézus üzenetének, azaz az evangéliumnak az elfogadásához kapcsolódnak.** Ilyen konfliktusokra azonban azért kerül sor, mert az emberek elzárkóznak ez elől az üzenet elől, vagy egyszerűen nonszensznek tartják. Az erőszak által megjellegzett és uralt emberiség, amelynek körében csak az erősebb joga számít, képtelen megérteni és gyakorlattá váltani Jézus üzenetét, mivel az a végsőkig zavarja és összekuszálja az erőszakosak, a gazdagok és a hatalmasok köreit. Ezért kerül sor arra a konfliktusra, amelynek **éppen a jók, a valóban igazak és jámborak, a védtelenek esnek áldozatul.**

Állítsuk csak egyszer a szöveget a Máté-ev. 10. fejezetének nagy összefüggésébe, és rögtön fölfedezzük valódi értelmét. Itt többek között ezt olvassuk: „Nézzétek, mint bárányokat küldelek a farkasok közé. Legyetek tehát okosak, mint a kígyók és hamisság nélküliek, mint a galambok” (Mt 10,16). Jézus nyilván tudta, miről beszél: arról, hogyan is áll a dolog ezzel az „erőszakmentességgel” — amelyet elvárt önmagától és övéitől — a valóságos világban (a farkasok társadalmában). Nem ringatta magát illúziókban. És nem mondják-e el az evangéliumok, hogy Jézus sem úszta meg a konfliktust saját családjával, még anyjával sem (vö. Mk 3,20–21; 3,31–36; 6,1–6a; Jn 7,1–9)?

Ezek a vonások nem illenek bele az „aranyos és kedves Jézus” hagyományos képébe, amint sok minden nem illik bele, amit az evangéliumok mondanak.

Bárcsak világos lenne most már, mit is jelent valójában ez „az evangélium miatti konfliktus”: nevezetesen ***nem* a kard használatának igazolását, hanem világos útmutatást azok számára, akik valóban komolyan veszik a „béke evangéliumát” Jézus értelmezése szerint; *ők* azok, akik szenvedő alanyai lesznek a konfliktusoknak.**

További idevágó ige a „két kardról” szóló logion (Lk 22,35–38):

„És ezt mondta nekik: Amikor erszény, tarisznya és saru nélkül (ld. Lk 10,4) küldtelek el titeket, szenvedtetek-e hiányt valamiben? Ők azt felelték: Semmiben! Ő azonban így szólt hozzájuk: *Most azonban, akinek van, hordjon erszényt, hasonlóképpen tarisznyát, és kinek nincsen, adja el ruháját és vegyen kardot.* Mert mondom nektek: Be kell teljesednie rajtam annak, ami megíratott: És a törvénytelenek közé számították őt (Iz 53,12). Ugyanis az én ügyem is véget ér egyszer. *De ők azt mondták: Uram, van itt két kard! Ő azonban így szólt hozzájuk: Elég.”*

Ez az ige a „két kardról” oly módon csinált történelmet, amit nem lehetett eleve látni. Első kérdésünk így hangzik: Mi ennek a mondatnak az értelme *Lukácsnál,* akinél az utolsó vacsoráról szóló beszámolóhoz kapcsoltan (vö. Lk 22,7–13.14–20) egy „búcsúbeszédet” (Lk 22,21–38) találunk, amint ezt mindenekelőtt *Heinz Schürmann* bizonyította egy sor mun-

kájában. Ebben a búcsúbeszédben Lukács szerint Jézus bizonyos útmutatásokat ad tanítványainak a jövőre vonatkozóan, arra az időre tehát, amikor ő maga már nem lesz velük. *Lukács ezáltal élesen különböztet „Jézus kora" és „az egyház kora" között.*

A Jézus-korban a tanítványok teljesen Jézus földi jelenlétének és Isten Jézus által hirdetett üdvuralmának hatása alatt álltak. Ebben az időszakban a tanítványoknak nem kellett aggódniok a földi dolgokért, amint ezt mindenekelőtt a 72 tanítvány szétküldésére történő visszatekintés teszi világossá (vö. Lk 10,4; 10,1–20). Akkoriban a radikális szegénység és igénytelenség utasítása volt érvényben a tanítványok számára. Az eljövendő időben, amikor Jézus már nem lesz velük, ez másképp lesz. Most a tanítványoknak maguknak kell földi igényeikről, sőt földi biztonságukról gondoskodniok. „Most azonban..." Ez *a »most« éles korfordulót jelez:* most másképp lesz. Jézus tanítványainak mostantól maguknak kell ellátniok magukat pénzzel és élelemmel a missziós utakra, mert többé nem nyílnak meg számukra a vendégbarátság ajtói. Jézus szava tehát a küszöbön álló ellenségességre akarja fölhívni a figyelmet, és erre akarja felszerelni és felbátorítani a tanítványokat.

Heinz Schürmann a „két karddal" kapcsolatban úgy véli, hogy ez a kijelentés is a Jézus halála után kirobbanó ellenségeskedés idejét akarja jellemezni a Mt 10,34 értelmében (ld. fönt): **„Ezzel a kort akarta jellemezni, és nem a karddal való harcra fölhívni, amit Jézus a Lk 22,51-ben kifejezetten megtilt."**

Lukács-kommentárjában hasonlóan vélekedik *Josef Ernst* is: „A kardvásárlás igéje a Jézus távozása utáni új helyzet fenyegető komolyságára utal: az evangélium küldötteinek nemcsak gondoskodniuk kell magukról, hanem ellenségeskedéseknek és a legkeményebb üldöztetéseknek is ki vannak téve. A régies logion, amely eredetileg talán az eszkatologikus szükségállapotot hirdette meg, most **annak a kemény küzdelemnek a képe, amelyben a gyülekezet él. A szó szerinti értelmezés megbukik a jézusi igehirdetés etikai alapelvein".**

Természetesen **ezzel egyúttal a „két-kard-teória" középkori allegórikus értelmezését is elutasítjuk.** *A „két hatalom teóriájával" szemben* — ahogyan azt *Gelasius* pápa (492–496) fogalmazta meg *Anasztasziosz* (bizánci) császárhoz intézett híres levelében: „Ugyanis, nemes császár, ketten kormányozzák a világot a legfelső helyen: a püspökök megszentelt tekintélye és a császári hatalom" —, *a „két-kard-teória" tetemes radikalizálást jelent:* „Szerencsés dolog, ha a királyság kardja összekapcsolódik a papság kardjával, hogy a pap kardja tompítsa a király kardját, a király kardja pedig élesítse a pap kardját. Ez az a két kard, melyről az Úr szenvedéstörténetében ez mondatik: »Íme, itt van két kard«, és az Úr ezt válaszolja: »Ez elég« (Lk 22,38). Így ugyanis gyarapszik a királyság, kiterjeszkedik a papság, ha az Úr által említett szerencsés egyesülésben összekapcsolódnak."

A „két kard" igéjének ezt az „allegórikus értelmezését" a mai szentírásmagyarázat otromba **félreértésként** és a Lk 22,35–38 kijelentésével történt, következményeit tekintve pusztító **visszaélésként** jellemzi.

Fordította: Gergely G. András

(Folytatjuk)

Csapody Tamás

A polgári szolgálatról szóló törvény megszületési körülményei és a törvény értékelése

Általában

A polgári szolgálatról szóló törvény megszületése lényeges előrelépést jelent a korábbi szabályozáshoz képest. A törvény a nemzetközi dokumentumokkal — két kivétellel — összhangban van. A törvény elősegíti az egységes jogalkalmazást és a nagyobb jogbiztonság érvényesülését. Számos olyan megoldást tartalmaz, amely lehetővé teszi a lelkiismereti ok meglétének szakszerűbb megállapítását és a foglalkoztatási kör pontos meghatározását, a polgári szolgálatot választók juttatási rendszerét a korábbi helyzethez képest jobban hozzáigazítja a többi hadkötelesséhez, és lehetővé teszi a nemzetközi polgári szolgálat bevezetését.

A törvényelőkészítő munka pontosításával, az Országgyűlés és a parlamenti pártok, valamint a sajtó nagyobb érdeklődése mellett, az ellenzéki pártok pozitív hozzáállása, az Emberi Jogi Bizottság aktívabb fellépése, a Honvédelmi Bizottság militarista fellépésének elmaradása, valamint a polgári szolgálat lényegével tisztában lévő országgyűlési képviselők nagyobb arányú fellépése esetén lényegesen jobb törvény születhetett volna. A Honvédelmi Bizottság és annak elsősorban ellenzéki tagjai különösen sok kárt tettek a törvényszövegben.

Az Alba Kör különösen nehezményezi a polgári szolgálat hosszát, továbbá hogy a polgári szolgálatot hivatásos tűzoltói szervezeteknél is lehet teljesíteni, valamint azt, hogy az időtartam vonatkozásában a polgári szolgálatos törvénynek nincsen visszaható hatálya.

Mindezekre való tekintettel mérlegelés tárgyát képezi, hogy — a törvény hatályba lépését követően, figyelemmel az addig elkészülő végrehajtási utasításra is — a vitatott kérdésekben érdemes-e Alkotmánybírósághoz fordulni vagy sem.

Konkrétan

A törvényelőkészítés szakasza

A polgári szolgálatról szóló törvény első változatát a Munkaügyi Minisztérium 1994 májusában, míg a kormánynak, majd pedig az Országgyűlésnek beterjesztett változatát 1997 novemberében készítette el. Az azóta eltelt időszakban a törvénytervezetekhez (Tvt.) az Alba

Kör két háttértanulmányt készített (Az Alba Kör hozzászólása a polgári szolgálatról szóló törvény tervezetéhez I. és II., 16 old., 1994. IX. 14. és 19 old., 1994. X. 27.), valamint négy írásos hozzászólást terjesztett be és a vonatkozó nemzetközi dokumentumok közül hetet fordított le, illetőleg adott közre. 1996 folyamán az Alba Kör képviselői négy alkalommal folytattak megbeszéléseket Dr. Pulay Gyulával, a MüM közigazgatási államtitkárával. Ezenkívül a Kör képviselői számos megbeszélést folytattak és leveleztek a MüM jogi főosztályával, a Művelődésügyi és Közoktatási, valamint a Honvédelmi Minisztérium tisztségviselőivel, a Fővárosi, valamint a Pest Megyei Munkaügyi központok előadóival. Az Alba Kör ebben az időszakban tette közzé a katonai szolgálatmegtagadásról és a polgári szolgálatról az Európai Unió támogatásával készült emberi jogi jelentését (1995. december 10.).

A törvényelőkészítő munka során az Alba Kör képviselői gyakran tárgyaltak és vitáztak a felsorolt államigazgatási szervek képviselőivel, és a tárgyaló felek tárgyalási készségéről és partnerként való elfogadásunkról jó benyomásokat szereztünk. A velük kialakított munkakapcsolatot nagyon jónak tartjuk és nagyra értékeljük. A törvény gazdájával pedig — Dr. Pulay Gyula államtitkár úrnak köszönhetően — különösen jónak, konstruktívnak és hatékonynak mondható a kialakított együttműködés. Fontos megemlíteni, hogy mind a törvényelőkészítés folyamán, mind pedig a parlamenti munka során a HM részéről a törvénytervezet progresszív támogatását tapasztaltuk.

A törvénytervezet parlamenti fogadtatása

I. Az országgyűlés

A törvénytervezet parlamenti fogadtatásáról vegyes benyomásokat szereztünk. Az emberi jogok tiszteletbentartását és fontosságát olyan nagy becsben tartó Országgyűlés nem mutatott érdeklődést a törvénytervezet iránt. Az általános vitában összesen 19 képviselő jelenlétében összesen 8 képviselő, míg a részletes vitában összesen 10 képviselő jelenlétében 3 képviselő szólalt fel. Vita semmilyen kérdésben nem alakult ki. Az Országgyűlés plenáris üléseinek munkájában a Fidesz–MPP egyáltalán nem vett részt, az MDNP pedig a törvénytervezethez nem kapcsolódó tartalommal nyilvánult csak meg (alternatív rendőri szolgálat).

Számunkra külön öröm, hogy az Alba Kör neve mint a Munkaügyi Minisztériummal „példaszerű kapcsolatot kiépítő” civil szervezet neve az egyik felszólalásban elhangzott (Győr Sándor /MSZP/, 1997. II. 11.).

II. Az országgyűlés bizottságai

A négy illetékes országgyűlési bizottság (Emberi Jogi, Kisebbségi és Vallásügyi; Honvédelmi; Foglalkoztatási és Munkaügyi; Alkotmányügyi Törvényelőkészítő és Igazságügyi Bizottság) napirendjén összesen 11 alkalommal szerepelt valamilyen formában a törvény tervezete. Ezek közül az Alba Kör képviselői nyolc alkalommal voltak személyesen jelen. A módosító javaslatokat tárgyaló összes bizottsági ülésen, valamint a HB — a témát érintő — összes ülésén jelen volt képviselőnk. Az általunk látogatott bizottsági ülések közül öt volt olyan, ahol — esetenként többször is — szót kaptunk és érdemben hozzászólhattunk a vitához.

A bizottságok egymástól eltérő mélységben foglalkoztak a Tvt.-vel. Sajnálatos módon az Emberi Jogi, Kisebbségi és Vallásügyi Bizottság — mint bizottság — nem volt kellően tudatában annak, hogy emberi jogi kérdés ügyében van döntési jogköre, és nem a tőle elvárható mélységben foglalkozott a Tvt.-vel. A Tvt.-vel a legtöbbet a HB foglalkozott és leginkább ez a bizottság érezte magát illetékesnek a polgári szolgálat témájában. A HB — a képviselők párthovatartozástól teljesen függetlenül — mindent elkövetett azért, hogy a polgári szolgálatnak elvesszen a civil jellege, és azt a fegyveres és rendvédelmi szervek érdekei szerint lehessen letölteni, valamint hogy a sorkatonáénál hátrányosabb juttatási rendszerben és időtartamban legyen csak letölthető. A háttérben a HB hatékonyan lobbizott, és a kormány nevében fellépő MüM-öt számos lényeges kérdésben (tűzoltóság, időtartam) az eredeti, a Tvt.-ben megfogalmazott véleményének megváltoztatására bírta.

Az Országgyűlés által elfogadott törvény tehát lényegében nem más, mint az Országgyűlés egyik bizottságának, a HB-nak és a kormányálláspont kompromisszumának eredménye.

Az Alba Kör képviselőit egyébként mindig szívesen látó HB-nak a Tvt.-vel kapcsolatos magatartását militaristának, a nemzetközi dokumentumokkal és az alapvető emberi jogok szabad érvényesülésével ellentétesnek ítéljük.

III. Országgyűlési képviselők

Figyelemre méltó, hogy a HB-ban a hangadó szerepet a kormánypárti Kaszás Tibor (SZDSZ) mellett ellenzéki képviselők, elsősorban Wachsler Tamás (Fidesz–MPP) és Póda Jenő (MDF) vitték. Az említett képviselők javaslataikkal mindent megtettek azért, hogy a polgári szolgálat ellen hangulatot keltsenek, hogy ellehetetlenítsék a polgári szolgálatot és lejárassák az Alba Kört.

A polgári szolgálat emberi jogának támogatásáért számos képviselőnek tartozunk köszönettel. Így többek között (névsor szerint) Czuczi Mihálynak (SZDSZ), Donáth Lászlónak (MSZP), Hajdú Zoltánnak (SZDSZ), Kőszegh Ferencnek (SZDSZ), Szabó Lajos Mátyásnak (MSZP) és Tóth Pálnak (MSZP).

Az Alba kör beadványai

Az Országgyűlés törvényalkotó munkája során az Alba Kör eddig két alkalommal tette közzé véleményét. A Tvt.-vel kapcsolatos értékelését (Vélemény, 4 oldal, 1997. I. 17.) és az általános vitában elhangzottakra való reagálását (A polgári szolgálatról, 9 oldal, 1997. II. 17.), pártállástól függetlenül megküldtük a kérdés iránt érdeklődést mutató képviselőknek. A Tvt.-hez 16 konkrét módosító javaslatot juttattunk el 24 képviselőnek (1997. III. 2.). Módosító javaslataink a foglalkoztatási kör kiszélesítésére, az időtartam csökkentésére, a kötelező oktatásban való részvétel meghatározására, a juttatási rendszer pontosítására, a fegyelmi büntetés európaivá tételére, az adatvédelem szigorítására, a polgári szolgálat törvényi szabályozásának egységesítésére vonatkoztak. Ezek közül Donáth László képviselő (MSZP) csatlakozó módosító javaslatként 11-et beadott az Országgyűlésnek. A többi nem kapott megfelelő bizottsági támogatást, így azok nem kerültek beadásra. A 11 módosító javaslat közül végül egyetlen egyet (a polgári szolgálat teljesíthető jogvédő tevékenység folytatásával is) fogadott el az Országgyűlés.

Megkeresésünk nyomán az Európa Parlament képviselője, Dr. Christof Tannert a polgári szolgálat időtartamának tárgyában hivatalos levelet (Brüsszel, 1997. III. 17.) küldött Kiss Péter munkaügyi miniszternek és Mécs Imre képviselőnek, a HB elnökének.

A HB valamennyi tagjának elküldtük a polgári szolgálat kérvényezésére és időtartamára vonatkozó nemzetközi dokumentumokat (1997. III. 6.). A bizottsági munkák befejezése után és a módosító javaslatok parlamenti szavazása előtt, az időtartam és a tűzoltóságnál teljesítendő polgári szolgálat ügyében a kormánypártok összesen 19 képviselőjét kereste meg magánlevélben e sorok írója, aki egyébként a Tvt. ügyében az Alba Kört mindvégig képviselte.

A parlamenti pártok és a törvény

A bizottsági munka, a felszólalások és a beadott módosító javaslatok tükrében pontosan látni az egyes pártoknak a polgári szolgálat emberi jogához való viszonyát. Az ellenzék valamennyi pártja — különböző mértékben, de — a Tvt. „lerontására” és militarizálására törekedett. A polgári szolgálat lényegével egyszerűen nem volt tisztában a KDNP, az FKgP és az MDNP, míg az MDF és a Fidesz–MPP pontosan értve a polgári szolgálat mibenlétét kezdte ki azt.

Az SZDSZ — mint párt — közömbösen viselkedett, a Tvt.-t és a mindenkori kormányálláspontot támogatta, de az emberi és a kisebbségi jogok más eseteiben részéről tapasztalható aktivitást nem mutatta. Az MSZP frakciójáról is az SZDSZ-hez hasonlókat lehet elmondani.

Mindezek fényében egyrészt fontosnak tartjuk ismét hangsúlyozni, hogy a Tvt.-vel fontossága szerint foglalkozó, korábban említett képviselők odafigyelését különösen értékesnek tartjuk. Másrészt szeretnénk jelezni, hogy ezen képviselők kizárólag a kormányon lévő két párt soraiból kerültek ki.

Média

Az Alba Körnek a polgári szolgálattal kapcsolatos közleményeit, véleményét legtöbbször a Magyar Hírlap közölte. A Népszabadság a témához kapcsolódó három MTI-közlemény egyikét sem hozta, és konkrét, személyes megkereséseink és konkrét ígéreteik ellenére a lap egyetlen egyszer sem adott helyet véleményünknek. Különösen értékes médiasiker, hogy a HVG kétszer is foglalkozott a témával (mindkétszer kiemelve az Alba Kör szerepét), továbbá hogy az MTV legnézettebb ifjúsági műsorának, a Repetának kétszer is vendégei lehettünk.

A polgári szolgálat témájának sajtómegjelenítését nem, viszont az Alba Kör véleményének médiában történt megjelenítését megfelelőnek tartjuk.

Megjelenések:

A Tvt.-t a sajtó — általában — ugyanolyan mostohán kezelte, mint az Országgyűlés, de az Alba Kör véleménye többször megjelent a médiákban.

Polgári szolgálatosok. HVG 1997. I. 25., 82–87. old.

MTV1: Repeta. 1997. III. 13. (kb. 4 perc)

MTV2 : Parlamenti Napló. 1997. II. 10. (kb. 10 perc);

Alba-javaslatok a polgári szolgálatról. MTI nyomán: Magyar Hírlap 1997. IV. 2., 4. old.

Csapody Tamás: Tűzoltó leszek s katona. Népszabadság 1997. IV. 7., 14. old.

Vultur Csaba: Papírmunka. Magyar Narancs 1997. V. 8., 18–19. old.

H.Z.: Tűzoltó leszel, vagy katona? Magyar Hírlap 1997. III. 19., 5. old.

Boros Károly: Civil bagázsi. Kurír. 197. IV. 17., 7. old.

Az Alba Kör kifogásai. MTI nyomán: Magyar Hírlap 1997. IV. 10., 5. old.

Az Alba Kör a polgári szolgálatról. Népszava. 1997. IV. 10., 2. old.

Tiltakozik az Alba Kör. Új Magyarország 1997. IV. 19., 4. old.

Sz. A. J.: Csak egy évig tartson a polgári szolgálat. Magyar Hírlap 1997. IV. 25., 5.old.

I.T.: Változik a polgári szolgálat. Új Pest Megyei Hírlap 1997. IV. 18., 1. és 3. old.

Alkotmánybírósághoz fordulhat az Alba Kör. Népszava 1997. IV. 18., 2. old.

p.g.: Az elmúlt hat.... Magyar Nemzet 1997. IV. 18., 5. old.

Csapody Tamás: Polgárjogot nyert a polgári szolgálat. Magyar Nemzet 1997. V. 6., 7. old.

Kossuth Rádió: Déli Krónika 1997. IV. 17.

Petőfi Rádió: Reggeli csúcs 1997. IV. 17.

Petőfi Rádió: Petőfi délután 1997. IV. 17.

Petőfi Rádió: Külföldi adások szerkesztősége 1997. IV. 17.

Duna TV: Híradó. 1997 IV. 17., 21 h. (kb. 1 perc)

Civil Rádió: 1997. IV. 18. (kb. 10. perc)

MTV1, Naptévé: Szauna 1997. 1997. IV. 18. (kb. 10 perc)

Reggeli Krónika: 1997. IV. 18. (kb. 5 perc)

Fiksz Rádió: 1997. IV. 27. (kb. 60 perc)

MTV1: Repeta 1997. V. 26. (kb. 2 perc)

Fahidi Gergely: Civilizálódó katonaság. HVG 1997. V. 17., 103–104. old.

A törvény pozitívumai

A Tv. lényegi előrelépést jelent a korábbiakhoz képest. Ezek a következők:

— első, a kérdéssel önálló törvényi szinten foglalkozó jogi norma,
— a lelkiismereti ok körülírásával elősegíti az egységes jogalkalmazást és a vonatkozó Alkotmánybírósági határozat beépülését a jogalkalmazásba,
— a preambulum megfelelően rendezi a katonai és polgári szolgálati kötelezettség közötti viszonyt,
— a megyei közigazgatási hivatal vezetőjéhez telepített döntési jogkör növeli a jogbiztonságot,
— a polgári szolgálat teljesítési helyének és a tevékenységi kör pontos meghatározásával nem kívánt félreértések sorát küszöböli ki,
— a juttatási rendszer különböző elemeit nem fix összegben, hanem rugalmasan változó indexekhez köti, ezáltal a korábbiakhoz képest nagyobb összegű juttatások kifizetésére nyílik lehetőség,
— különbséget tesz a sorkatonai és tartalékos katonai szolgálat helyett teljesítendő polgári szolgálat jogi megítélése között,
— kijelenti, hogy a polgári szolgálatot nem lehet teljesíteni a fegyveres erőket és rendvédelmi szerveket irányító közigazgatási szervnél, valamint a közigazgatási szerv honvédelmi (rendvédelmi) igazgatási, koordinációs, védelmi felkészülési feladatot ellátó szervezeti egységénél,
— a polgári szolgálatot jogvédő tevékenységet folytató nonprofit szervezeteknél is lehet majd teljesíteni,
— keretlehetőséget ad magyar állampolgárnak külföldön, és külföldi állampolgárnak Magyarországon letöltendő polgári szolgálat teljesítésére,
— a foglalkoztatónak és a munkaügyi központoknak nagyobb fegyelmezési jogkört biztosít.

A törvény negatívumai

— Néhány képviselő javaslatára (Kaszás Tibor /SZDSZ/ — Póda Jenő /MDF/ — Dióssy László /SZDSZ/) és a HB bizottsági módosító javaslata nyomán az Országgyűlés elfogadta, hogy a polgári szolgálatot a jövőben önkéntes és hivatásos tűzoltóságnál is lehet teljesíteni. A HB javaslatával ellentétben azonban ehhez a polgári szolgálatos beleegyezésére lesz szükség. A hivatásos tűzoltóság rendvédelmi szerv, ahol szolgálati törvény hatálya alá tartozó hivatásos állomány teljesít szolgálatot, ezért nem értünk egyet ezzel a döntéssel.
— Az Alba Kör elvi — nemzetközi dokumentumok alapján kialakított — álláspontja szerint a *tényleges*, a valódi katonai szolgálat és polgári szolgálat időtartalmának azonosnak kell lennie vagy a polgári szolgálat legfeljebb egyharmaddal lehet hosszabb . A HB javaslatára a Tv. a mindenkori sor- és tartalékos katonai szolgálat, a *potenciálisan letölthető* szolgálat teljes időtartamában határozza meg a polgári szolgálat idejét.
— Donáth László (MSZP) és a HB módosító javaslata ellenére a Tv. nem vonatkozik a szolgálatukat már megkezdett polgári szolgálatot teljesítőkre. Miután az Országgyűlés elvetette ezen javaslatokat, másnap (1997. III. 26.) a honvédelmi miniszter a sorkatonai szolgálat csökkentésének vonatkozásában bejelentette a visszaható hatályt. A kormány által elfogadott, de az Országgyűlés által még nem tárgyalt javaslat szerint a polgári szolgálatukat ebben az évben elkezdőkre fog csak kiterjedni az „időkedvezmény”, vagyis számukra a polgári szolgálat 15 hónap lesz.
— A Tv. számos fontos kérdés meghatározását a munkaügyi miniszter — rendeleti úton történő — hatáskörébe utalja (kötelező oktatás tartalma és formája, lakhatási hozzájárulás tartalma). Véleményünk szerint az első magyar polgári szolgálatos törvénynek kellett volna ezen kérdéseket szabályozni.
— A tartalékos korú polgári szolgálatosok esetében az illetménynek nem a rendfokozat nélküli honvédéval, hanem a tartalékosként katonai szolgálatra behívott illetményével kellett volna megegyeznie.
— Az Alba Kör elvi álláspontja az, hogy az általános hadkötelezettség mindenkire érvényes, így bizonyos foglalkozási csoportok nem vonhatók ki a törvény személyi hatálya alól. Ezért és a polgári szolgálat humanitárius jellege miatt a hivatásukat gyakorló lelkészeket nem lenne szabad kizárni a polgári szolgálatot teljesítők köréből.
— A polgári szolgálatosok utazási költségeire vonatkozó egyes előírások visszalépést jelentenek a hatályos szabályozáshoz képest. A polgári szolgálatost a katonai szolgálatot teljesítővel megegyező utazási kedvezmények illetik meg, amelyeket minden esetben az államnak — és nem a foglalkoztatónak — kellene kifizetnie.
— Az elbocsátási segélyre vonatkozó szabályok pontosítása örvendetes, de ki kellett volna mondani, hogy annak terheit az állam, és nem a foglalkoztató viseli.
— Indokolt és általunk is támogatott a polgári szolgálatot teljesítők fegyelmi felelősségének szigorítása. A nemzetközileg ismeretlen szolgálat-hosszabbítás büntetési mód mértéke azonban kimeríti az aránytalan büntetés fogalmát.
— A polgári szolgálatosok adatait a polgári szolgálat engedélyezését követően kizárólag a MüM lenne jogosult kezelni. Az általános tájékoztatási kötelezettségen kívül a MüM-nek a HM felé semmilyen adatszolgáltatási kötelezettséget (adatvédelmi és szempontok miatt) nem lenne szabad előírnia.

Amit a törvény nem tartalmaz

— A Tv. nem szabályozza a lehető legteljesebb mértékben a polgári szolgálat kérdéskörét. A polgári szolgálat teljesítésére vonatkozó alapvető szabályoknak a Honvédelmi törvényből való átvételét nem lett volna szabad megkerülni.
— Szükséges lett volna annak kimondása, hogy aki eleget tett a Tv.-ben meghatározott polgári szolgálat teljesítésének, az többé — semmilyen körülmények között — katonai vagy fegyvertelen katonai szolgálatra nem hívható be.
— A Tv. egyik mellékletének a polgári szolgálatot teljesítők igazolványának prototípusát kellett volna tartalmaznia. Ezen tételesen fel kellene tüntetni a polgári szolgálatot teljesítők jogait és kötelezettségeit.

Hildegard Becker

Az ahmadik reformmozgalma

Európában ismeretlenek, Pakisztánban üldözik őket

Jézus nem halt meg a kereszten. Öntudatlan állapotban vették le a keresztről, majd addig ápolták, míg föl nem gyógyult. Azután Indiába ment, és magas kort érve meg, Kasmirban halt meg. Legalábbis ezt hiszik az *ahmadik*, egy iszlám reformmozgalom tagjai, akiket Európában alig ismernek, az iszlám világban viszont egyre erősebb üldözésnek vannak kitéve. Persze nem sajátos Jézus-tiszteletük miatt. A fundamentalista muszlimok haragját sokkal inkább azért vonják magukra, mivel meg akarják szabadítani az iszlámot a megkérgesedésektől és a torzképektől, a Koránt pedig korszerűen akarják értelmezni.

Az *Ahmadijja Muszlima Dzsamaat*-ot — ez a reformközösség teljes neve — 1889-ben alapította *Mirca Gulam Ahmad* az indiai Kvadiánban. Azzal az igénnyel lépett föl, hogy ő *mahdi*, azaz helyes útra tért ember, a megígért messiás és próféta. Az ortodox muszlimok éppen ezt az igényt utasítják vissza hevesen, hiszen számukra *Mohamed* „a próféták pecsétje”, aki után már nem léphet föl próféta. Az *ahmadi*-muszlimok azt mondják: „Számunkra is Mohamed az utolsó próféta — mint törvényhozó. Mi is a végérvényes törvényt látjuk a Koránban.” De a Koránból azt olvassák ki, hogy Mohamed után is létezhetnek „utód-próféták”.

Ez a különbség az ortodox muszlimok ellenségességét eredményezte számukra, különösképpen Pakisztánban, ahol a világon szerte élő, kereken 12 millió *ahmadi* egyharmada él: az alkotmány és a törvény alapján mint „nem-iszlám kisebbséget” üldözik őket. A közösség jelenlegi feje, *Mirca Tahir Ahmad* kalifa 1984 óta angliai száműzetésben él. Az *ahmadik* mint „nem-muszlimok” Pakisztánban nem gyakorolhatják nyilvánosan vallásukat. A „blaszfémia-törvény” megtiltja nekik, hogy imaházaikat mecsetnek hívják, korán-verseket idézzenek, vagy az iszlám békeköszöntést használják. Ha „muszlimként viselkednek”, ez „Mohamed próféta hitetlenek általi megsértésének” számít, és börtönnel vagy halállal büntethető. A fundamentalista muszlimok megtorlásai jelentős mértékben növekedtek.

Az *ahmadik* abban különböznek tőlük, hogy mint „iszlámelleneset” élesen elítélik az erőszakot, a terrort és az olyan halálos ítéleteket, amilyent például Salman Rushdie ellen hoztak meg. Tehát toleránsnak és liberálisnak számítanak, de Németországban alig vesznek tudomást róluk. Jóllehet német közösségük 60.000 tagot számlál Frankfurt am Main-i központtal, az ortodox iszlám csoportok kerek-perec semmibe veszik őket.

Az *ahmadik* pakisztáni üldözését sem veszik tudomásul Németországban. A menedékügyi eljárásokban nem ismerik el, hogy csoportosan üldözik őket. Mindazonáltal átlagon fölül elismerik azokat az *ahmadikat*, akik menedékjogért folyamodnak. Az arány jelenleg 35% körül van.

A mozgalom szigorúan szervezett és tőkeerős. Ez abból fakad, hogy minden tagnak legalább jövedelme egytizenhatodát le kell adnia a közösségnek. Londonban saját tévéadót tartanak fönn. A mozgalomnak hatalmas missziós sikerei vannak. Szaúd-Arábiában fölismerték ezt. Az Európából Mekkába zarándoklók között már hosszabb ideje *ahmadi*-ellenes uszító iratokat osztogatnak, állítja a német közösség szóvivője. Állítólag nemrégiben esett meg először, hogy „fanatikusok” Németországban is osztogattak ilyen uszító iratokat.

A főáramot alkotó muszlimok által gyakorolt diszkrimináció azonban egyáltalán nem ártott az *ahmadi*-muszlimok rendíthetetlen küldetéstudatának. Sok energiaráfordítással próbálnak embereket megnyerni az iszlám számára. Mottójuk: Minden *ahmadi* misszionárius. *Tamir Ahmad* kalifa, az *ahmadik* negyedik feje tavaly Németországban járt, hogy megerősítse a testvéreket hitbéli buzgóságukban. Erre az *ahmadik* világtalálkozója adott alkalmat 1996 augusztusának végén Mannheimben. 25.000 *ahmadi* jött el az egész világról — olyan sokan, mint még soha. Úgy tűnik, nincsenek utánpótlási gondjaik. Színes kép bontakozott ki a mannheimi vásárterületen, ahol fölütötték sátraikat: alváshoz, főzéshez, étkezéshez és imádkozáshoz. Az *urdu* nyelvű előadásokat tíz nyelvre fordították. Barátságosan és békésen zajlott minden. Rendőröket nem lehetett látni. 400 társadalmi munkában dolgozó rendező — és, természetesen, Allah — mindent kézben tartott. Stratégiájuk: türelem, mosoly, udvariasság.

„Ön is *ahmadijja*-muszlim?”, kérdezte tőlem egy pakisztáni hölgy. Tagadólag feleltem. Sugárzó mosollyal válaszolta: „Még nem!” Teljesen világos: Az *ahmadik* végül is hisznek abban, hogy közel az idő, amikor minden ember rátalál az iszlámra, és világszerte csak egy vallás lesz. Ezt már alapítójuk, *Gulam Ahmad* megjósolta több mint száz évvel ezelőtt. És neki csak tudnia kellett, hiszen próféta volt, amint maga mondta.

Fordította: —n —s

Forrás: Publik-Forum, 1996/17

Hinni hitetlenül

Majdnem húsz éve papbarátommal egy peremkerületi grundon baktattunk. Gondjaim voltak olyan új teológiai cikkek miatt, amelyek témájában éppen előadást kellett tartanom. Mérges voltam, hogy egy általam nagyra becsült külföldi folyóirat — megítélésem szerint — könnyelmű nézeteket közölt. „Úgy látszik most már az lesz a szokás” — mondtam —, „hogy a teológusok előveszik a hittételek gyűjteményét, megnézik, melyiket nem támadták még meg, s utána azt kezdik cáfolni.” Az az érzésem, hogy a lista már jó ideje teljes, s a teológusok újabbkori foglalkozása már nem a cáfolás, hanem annak elmondása, hogy miért hisznek még mindig Istenben, annak ellenére, hogy sok mindenben már nem hisznek. Küng szerint értelmes bizalom kérdése, hogy az ember hisz-e Istenben, az élet értelmében és a halál utáni életben. Merészség ez, de értelmes merészség. Egyébként nem is tehetünk mást, mert „Kant bebizonyította, hogy nem létezik észszerű bizonyíték Isten létére, de nemlétére sem.” „Hiszek Istenben, miután valamennyi ellene szóló érvet megvizsgáltam, s nem győztek meg.”

Nem kellett volna azt hinnem, hogy kutató teológusok publikációs mániájáról van szó doktori fokozat elnyerése érdekében, vagy egyetemi tanári állás megkapásáért, vagy hogy érdekesek legyenek és sok kiadással sok pénzt keressenek. Ismernem kellett volna azokat a kritikusokat, akik évszázadok óta fogalmaztak ellenvéleményt bizonyos tételekkel szemben. E kritikusokat azonban nem ismertem, mert nézeteiket hivatalosan elítélték, őket magukat elhallgattatták, vagy kivetették az egyházból. Nyilvánvaló, hogy nem hirdették gondolataikat a hívők számára — hazai teológiai újságjaink legkevésbé —, sőt a hívők lelkiismereti kötelességévé tették, hogy elutasítsák őket, ilyen, kételyt ébresztő állításokra rá se gondoljanak. A száműzések, máglyák, eretneknek nyilvánítások sora azonban mutatja a tiltások eredménytelenségét. Valaki mindig gondolt valami meg nem engedettet, s az idő során egyre többen tették ezt. A szexuális etika területe már régóta jó példa arra, hogy törés állt be az egyházban a rideg elveket tekintéllyel ismételgető vezetés, az „irgalmassági szempontokat” érvényesítő alsópapság és a fentről érkező utasításokra oda sem figyelő nép között. Kis dolgok ezek — mondhatná valaki —, ámde a kis dolgokban kezdődő szembenállás vagy közömbösség átterjedhet a nagy dolgokra akkor, ha a kérdezők észreveszik, hogy kérdéseikre nem választ kapnak, hanem rendeleteket, s azt is tapasztalják, hogy a rendeleteket nem szakértők, hanem magukat szakértőknek képzelő emberek hozzák. Ha egy dologban lazaságot tapasztalunk, elvesztjük bizalmunkat más állításokkal szemben is. Ha emellett fejlődik a világképünk, s a kapott utasításon nem látszik, hogy számot vetett volna a fejlődéssel, akkor ismét új oka lesz bizalmatlanságunknak.

Megállapíthatjuk, hogy a hívő ember sok mindenben nem hisz már, ki ebben bizonytalan, ki abban. Ebből két megállapításra is juthatunk. Az egyik az, hogy a kellő ellenérték nélkül elvetett dogma mögött kínzó üresség támad. „A bigott vallásosság fojtogató lehet” — állapítja meg Henry Grunwald, az Amerikai Egyesült Államok volt bécsi nagykövete, — „a liberális vallás azonban üres”. Az emberek törekedhetnek arra, hogy hitüket valahogyan hozzáigazítsák a változó korhoz, de a ballasztok egyszerű kidobálása nem elég. Az egyre fogyó energiájú léggömb egyszer leesik. A századvéget, a „fin de siecle”-t kutató megfigyelő úgy látja, hogy az eddig hozott reformok nem állították meg a fő egyházak gyors hanyatlását. A másik jelenséget Chesterton egy mondásával jellemezhetjük: „Amikor az ember nem hisz többé Istenben, nem semmiben sem hisz, hanem bármiben hisz.” Nem hiszem, hogy Magyarországon ma erősebb lenne a hit, mint tíz évvel ezelőtt, legfeljebb a rendszerváltásnak köszönhetően több a vallási színész. Az a szellemi zsibvásár, ami elönti a könyvespultokat és az utcai árudákat, mindennél jobban árulkodik — az álarc mögött — a hit válságáról. Nem szeretném, ha egyéni elfogultságnak tekintenék véleményemet, azért hadd utaljak ismét a nagykövetre, aki talán szélesebb látókörű embernek tekinthető, mint én vagyok, s aki szerint a spiritualizmus, hitgyógyászat, reinkarnáció, meditáció, jóga, makrobiotikus diéta, misztikus környezetvédelem és más tanok alaktalan zagyvaléka önti el az embereket, s e tanok követői úgy beszélnek, mintha újjászülettek volna, de Krisztus nélkül. A felsorolást még bővíteni lehet a más bolygókról jött emberekkel, az asztrológiával, a nem azonosítható repülő tárgyakkal, az emberiség korábbi évezredeiben történtek misztikus feldolgozásával foglalkozó tanokkal. S még mindig csak egy részét említettem a mai embereket foglalkoztató témáknak.

Minthogy bizonyos dolgokat nevén neveztem, illik elmondani, mit helyteleníték bennük. Talán meglepő lesz, de először azt kell leszögeznem, hogy nem azt állítom, mintha ezek mind tévtanok lennének. Nem politikus vagyok és nem szektavezér, hanem természettudománnyal foglalkozó ember. Az, hogy a csillagok állásának, az égövek változásának van-e hatása az ember életére, értelmes kérdés, feltehető kérdés. A bulvárlapokban adott életviteli tanácsok viszont jórészt kitalálások. Persze, januárban óvatosságot tanácsolni ügyeink intézésében igen helyes tanács, mert aki kapdos, könnyen eleshet a jeges utcán. Az is lehet, hogy érzékeny idegrendszerű jós jó előre megérzi az időváltozást, és türelmet javasol az embereknek. Meg kell azonban mondanom, hogy aki reggel imádsággal kezdi a napot és átgondolja tennivalóit, sokkal nagyobb nagyságrendben készült fel a helyes életvitelre, mint az, aki horoszkópokat böngész. A napot velünk töltő Jézusnak sokkal erősebben kell hatnia gondolkodásunkra és cselekvésünkre, mint annak, hogy valahol együttáll két csillag. A természettudós semmit nem zár ki vizsgálataiból, ami értelmesen kérdésbe tehető. Csak arra ügyel, hogy a hatásokat jelentőségük szerint rangsorolja. A tömegvonzás gyenge kölcsönhatás, a mágnesesség erősebb, az atomi részek fizikájában jelentkező hatások borzalmasan erősek. Az a tény, hogy az asztro-

lógiának oly képlékeny mondanivalója van, azzal függ össze, hogy ha van is az égi jelenségeknek hatásuk az emberekre, az nem mérhető vagy jelentéktelen. Ennél fontosabbak az időjárási frontok vagy a napfoltkitörések, de a sztálini időkben elpusztított milliókért mégiscsak a Sátán ege felelős, nem pedig Nap testvér, Hold nővér és a szende fénnyel világító csillagok ege. Több minden mással így vagyunk. A reformkonyhának minden bizonnyal sokkal erősebb hatása van az ember életére, mint a csillagok állásának, mégis, attól függetlenül, hogy mit fogyasztottam korábban, meg kell bocsátanom az engem bántónak. Tudom, tapasztalati ismereteim vannak arról, hogy az ember viselkedése kemizálható, mégis azt vallom, hogy keresztény erkölcsi cselekedeteinket elsősorban az határozza meg, hogy mennyire akarjuk követni Jézus példáját. Ismétlem, helyes értékrend felállításáról van szó. Mert lehet, hogy valahol Dél-Amerikában valami valamire hasonlít, s ez lehet igaz, vagy rém nagy hazugság, amit valaki kitalált, hogy könyvet írhasson és eladhassa. De mégha igaz is, napi feladataim becsületes végzésére kell koncentrálnom, s nem azon álmélkodnom, hogy képes-e valaki bekötött szemmel olvasni az ujjaival, vagy más valaki daganatokat tud kiszedni az emberek hasából anélkül, hogy megnyitná a test felületét. Azért van tudomány, azért vannak szakemberek, hogy türelmes vizsgálódással haladjanak előre a lehetséges jelenségek megismerésében. A baj ugyanis nem ott van, hogy valaki hisz egy nem kellően tisztázott dologban. Ez nem bűn, legfeljebb hiba. A baj ott van, hogy ezt a hitünket elkezdjük előtérbe tolni, s nem is vesszük észre, hogy tetteinket már nem Jézus világos beszéde, hanem valami másféle elmélet határozza meg.

Aggasztónak látszó méretekben merültem bele túl egyedi jelenségek megbeszélésébe? Nem hiszem. A szentírás boldog elemzésének korszakában ki gondolt ilyesmire? A nyolcvanas, AEH-s évek tanúságtételeinek korában nem ez volt a fő gondunk. Amíg az volt a meggyőződésünk, hogy aki csoportvezető, az évente egyszer összehoz egy lelkigyakorlatot, s ezért tucatszámra voltak nyári lelkigyakorlatok akkor, amikor manapság néha ágy lelkigyakorlat nem jön össze, vagy alig tudjuk megtölteni tartalommal, nos, addig elménk nem tévedt be Isten szép csillagos ege valamelyik égövének házába, mert tudta rangsorolni a dolgokat. Valami nagyságrendben fontos dolog vész ki az ember életéből akkor, amikor a gyenge hatásokat akarja hatalmasan felerősíteni. Ha Lenin meglátta egy proletárforradalom lehetőségét, akkor pártot kellett alapítania, fegyvert és katonát szereznie, s nem tenyérjóstól megkérdeznie, hogy belevágjon-e. Ha Helder Camara megdöbbent a kifosztott nép nyomorán, akkor el kellett adnia püspöki palotáját, nem pedig meditációs jógagyakorlatokat végeznie. Mert lehet, hogy az ember helyes technikával hallatlan uralomra tehet szert teste és lelke felett, de ha ennek során elhagyja az irgalmat és a szeretet cselekedeteit, akkor megy a pokolba. Legalábbis Jézus példabeszéde szerint. Lehet persze nem hinni Jézusnak és másra koncentrálni, csak az a félős, hogy ennek következtében már el sem kell menni a pokolba. Itt lesz az, Szarajevóban, s még papok is belesegítenek a létrejöttébe.

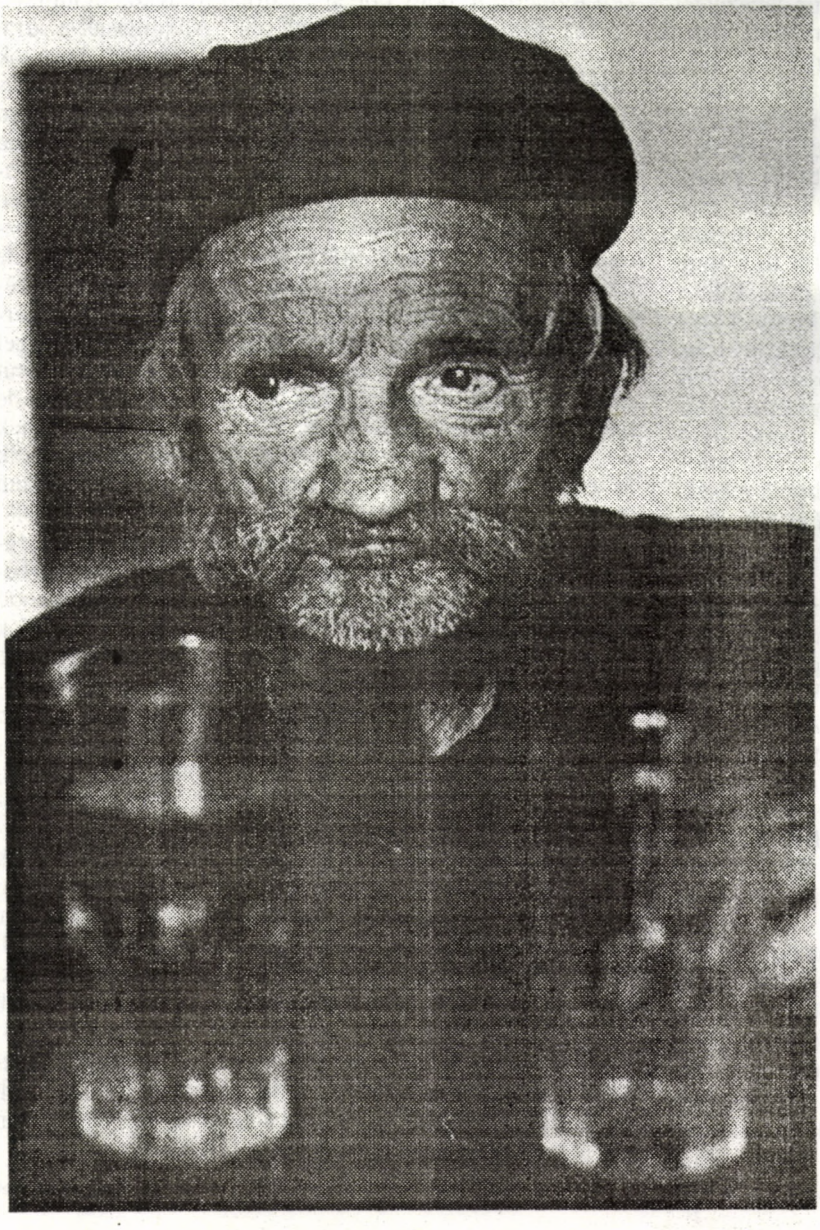

Azt gondoljátok, hogy mindenért a mostani évek felelősek? Azt hiszitek, hogy nem éltek a hitpótlékok, a hitetlenné vált ember kapaszkodói az elmúlt évtizedekben? De bizony, éltek. Mérnök osztálytársam már 15–20 évvel ezelőtt tanácsot adott nekem, hogy mibe vágjak bele abban az évben, és mit ne kezdjek el. Kénytelen volt a csillagokban hinni, mert élete nem úgy alakult, ahogy tervezte. Krúdy álmoskönyvét magas áron is alig lehetett látni, mert a kevés meglévő példányon megszállottak ültek, vagy jó pénzért adták kölcsön. Kiadói emberek tudják, hogy többször is megpróbálták kinyomni, nem lehetett. Tiltotta a szocialista cenzúra. Rendkívül művelt barátom, Medgyessy Pál hatalmas asztrológiai anyagot gyűjtött össze és rendezett azzal a szándékkal, hogy alkalomadtán megjelenteti. Ő sem hitt benne, de tudta, hogy az emberiség kultúrtörténete és vallástörténete elválaszthatatlan az égtől, s ebben a kapcsolatban nagyon sok benne rejlik magából az emberből. Medgyessynek sok tisztelője volt a kiadóknál, de műve nem jelenhetett meg. Tilos volt a grafológia is, mert a szocialista állam maga akarta kialakítani polgárai jellemét, s nem kívánta, hogy a grafológia valóságos

értékei zavarják törekvését. Jégszekrényhasonlatot szoktak emlegetni, amikor az elmúlt évtizedekben befagyasztott gondolatok hirtelen, egyszerre történő olvadásáról beszélnek. Bizony, olyan a helyzet, mint egy tavaszi melegfront érkezésekor: mindenki influenzás lesz, majdnem kikerülhetetlenül. A szervezet ellenállóképességétől függ, hogy ki hogyan esik át rajta. Helyes és téves nézetek tömege szabadult fel az információs tiltástól és áradt ki az emberek felé, híveket keresve magának. Az újdonságnak — nem mindenki 50–60 éven felüli — megvan a maga varázsa, ne csodálkozzunk a zsibongáson.

A sokban hívés ellentéte a semmiben hívés, az, amit Grunwald kínzó ürességnek nevezett. Nem a mai kor találmánya ez, együtt él az emberrel, amióta feltették azt a kérdést: van-e Isten és milyen kapcsolatban van velünk. Hívő elődeink ugyanúgy átélték a „lélek sötét éjszakáját”, a magunkra maradottság, az egyedüllét szorongatását, mint mai barátaink. Senki sincs biztosítva a rátörő bizonytalansággal szemben, éppen ezért kár túl magabiztosnak lenni azzal szemben, aki éppen átéli azt, hogy semmit sem lát, vagy semmi sem biztos, vagy semmi sem hihető, vagy azt, hogy nagyon egyedül van. A magánynak nagyon sok arca van: elméleti, lélektani, társadalmi. Hitelüket veszthetik tételek és bizonyítások, mert megalapozatlanná váltak. Ma már nem érv az, ami tegnap még kézenfekvő volt, ma nem jelent logikus levezetési láncot, ami tegnap még annak látszott. Nem azért, mert egyik napról a másikra ostobák lettünk, vagy rövid időn belül jellemtelenekké, rosszra hajlókká váltunk volna.

A hit azonban nemcsak tételekből és levezetésekből áll, hanem átfogja az ember szívét, lelkivilágát, idegrendszerét. Érzelmi életünk is ki van téve bénító, fagyasztó hatásoknak. Az ember nem tud örülni, feloldódni, mosolyogni, bármennyire is szeretné azt belülről. Megmagyarázhatatlan gátakba ütközik. Valami bénítja, úgy, mint azt, aki úgy szeretné előretenni egyik lábát, de földbe van gyökerezve. S ugyanígy lezárulhatunk a kívülről jövő hatásokkal szemben. Azután itt van a harmadik üresség, amikor barátok, emberek, társaságok, közösség, egyház hagyja ott az embert vagy gondolom, hogy otthagytak. Úgy kell éreznem, hogy nincsenek velem, s erre ilyen vagy olyan indokaim, bizonyítékaim lehetnek. Nem tudok hinni többé ígéretekben, fogadkozásokban, elmélkedésekben és záróimádságban, körtáncban, szentségi áldásban, mert nincs remény, mindenki önmagáért él, a másiknak adni nem akar, pedig a szeretetért kiáltok.

Tudás, szív, irgalom zárja be kapuit, vagy úgy látom, hogy bezárja. Ki vigasztalja meg a szenvedő Jóbot, a férfiasan küzdő Avilai Terézt, vagy papbarátomat, amikor nem lát, vagy nem ért, vagy nem érez. Valakit vagy valamit, Akit vagy amit éreznie kellene. Akiben vagy amiben oly biztos volt, hogy életét tette vagy tette volna kockára érte. S miközben mindezt tudja és érzi, szenvedélyesen vágyhat arra, hogy álljon mellé valaki. Nem kell szólnia, nem kell okosnak vagy finomlelkűnek lennie, csak álljon mellé, hogy érezze, hogy ott áll mellette. Emberi szolidaritással álljon mellé, hogy érezze, megosztja vele a magányt.

Nem reménytelen a küzdelem a megvilágosodásért. Ha jószándékkal és türelemmel igyekszünk helytállni, akkor belátjuk, hogy nem feleslegesek, pontosabban nem haszontalanok életünkben ezek a kritikus idők. Korszakról korszakra törjük át magunkat a lét bonyolultságain, útvesztőin és délibábjain. Jövünk a gyermek- és ifjúkorból mindazzal, amit másoktól kaptunk. Ők is küszködő, tévedő emberek voltak, akik nem juthattak többre, mint amit koruk megengedett. Jövünk kincseinkkel, gyermekmeséinkkel és első kis tudásunkkal, első felfedezésünkkel, első önálló világnézetünkkel. Büszkék vagyunk, hogy ez már a miénk, az előző kor tagadása, nem vévén észre, hogy a nagy tagadó generációk sorában minden második ugyanazt mondja. Bátran megyünk ütközetbe, harcolunk, nyerünk és vesztünk, kitartunk és még tovább kitartunk, mígnem egyszerre hirtelen ránkcsap valami hatalmas bizonytalanság. Ki magyarázza meg, honnan jött? Ki gondolta volna az erős harcosok közül, hogy ilyen van, vagy hogy ő sem kivétel hatása alól? Mondd el, mikor érezted azt, hogy nincs mibe fogódznod, s amit biztosnak láttál, teljesen megbízhatatlan. Olyan volt eddigi életed, mint az álom, amiben birtokoltál valamit, boldog voltál vele, s most itt a világosság és nincs semmi. Magányos vagy szobádban, pedig lehet, hogy nem is vagy egyedül. Magyarázatot keresel a régi dolgokra, a változásra, az eltűnésre, az ürességre, a hitetlenségre. Fordulsz Istenhez, de ő nem szól, fordulsz az emberekhez, s azt érzed, hogy téged hallgatva másutt jár az eszük. Akarsz hinni, s nem tudod, hogy a hithez való görcsös ragaszkodásod nem tökéletlenséged, oktalanságod, megfélemlítettséged jele. Miért ne lehetne valóban sötétség ott, ahol sötétséget látsz? Vannak dolgok, amiket először vesz észre valaki, de vannak olyanok is, amelyekre először talál cáfolatot valaki. S mielőtt valaki cáfolatot keresne, elegendő oknak kell felmerülni, hogy éppen a cáfolat irányába induljunk.

Mire jók az ilyen elmélkedések? Alkalmasak-e arra, hogy varázsigék kimondásával hitet adjanak? Arra jók csak, hogy mérgesítsenek vagy botránkoztassanak? Nincs fontosabb dolgunk, mint ezen rágódni? Természetesen van, mert szeretni kell, ennyi az egész. Természetesen nincs, mert időnként nem tudunk szeretni, ha nem vagyunk biztosak abban, hogy van alap a szeretetre. Ezen pedig néha gondolkodni kell. Természetesen vannak köztünk olyanok, akiknek nincsenek elméleti gondjaik, de természetesen vannak olyanok is, akik világosabban szeretnének látni. Miattam fognak világosabban látni? Kérdéses. Mit akarok hát? Szolidaritást. Emberi melegséggel szeretnék odaállni barátaim mellé akkor, amikor búcsút mondanak szép hiedelmeknek egy kevésbé csillogó, de megbízhatóbb hit érdekében. Azok mellé is szeretnék odaállni, akik másban hisznek, mint én, mert keresésük arra vitte őket. Megengedhetem magamnak, mert nekem is van megküzdött hitem, és megmondom, ha kérdik, hogy miért nem hiszem azt, amit más esetleg hisz. Legalább igyekszem megmondani. Tudom azt, hogy a becsületes ember igaz dolgokban akar hinni, hitéért hajlandó megküzdeni. Mástól csupán azt várja, hogy tiszteljék küzdelmét, mondják meg, ha nem értenek vele egyet, de ne nevessék ki. Ha volt valami eredménye negyven-negyvenöt éves közösségi életünknek, akkor ez biztosan az. Egyszer majd elmondjuk azokat a tételeket, amiket életünk végére összegyűjtöttünk. A sok hitvitát és egyházpolitikai küzdelmet látott idős Rahner ilyen életbölcsessége az volt, hogy dolgozunk és küzdünk egész életünkben, de végeredményben egy a lényeges, hogy fel fogunk támadni. Mások más summázattal zárhatják majd életüket. Azt hiszem, még nem vagyok túl idős, s ezért remélem, hogy jobb tételekhez is eljutok, mint amiket most elmondtam. Több mint húsz éve mondanak engem agnosztikusnak, talán ne menjünk itt a részletekbe, s az 1978-as péceli lelkigyakorlaton sírtam el egy barátom segítségével a 151. zsoltárt: Istenem, miért hagytál el engem? Agnoszticizmusom és magányom azonban — bízom benne — nem volt gyümölcstelen. Lehet, hogy nem látható, de így van: jobban értem és jobban szeretem emiatt az embereket.

Merza József

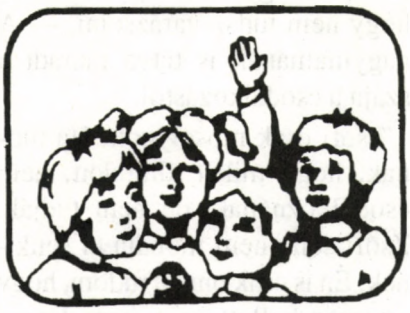

Zsófi három kívánsága

— Kislányom, gyere segíteni!

— Nem érek rá, anyu, játszom; ha abbahagyom, elfelejtem, mit akartam csinálni.

— Kislányom, itt az idő, állj neki tanulni!

— De, anyu, most éppen rajzolok a homokba, ha itt hagyom, elfújja a szél.

— Kislányom, mosakodj meg, olyan maszatos vagy!

— Minek, úgyis mindjárt megint maszatos leszek.

Így ment ez nap mint nap. Zsófi csak játszani szeretett. Mert Zsófi volt az a „kislányom”. Unta már, hogy mindig akkor hívják el, amikor a legnagyobb játékban van. Igaz, ő mindig a legnagyobb játékban volt. Egy este szomorúan gondolt rá, kár, hogy ő embergyerek, milyen jó lenne, ha mondjuk kis cinege lehetne, vagy fűzfa. Szabadon repkedhetne, vagy lógathatná az ágait a patak vizébe. Nem kéne folyton ilyeneket csinálnia, mint a tanulás, mosakodás, rakodás. Nem kéne iskolába menni, mert ugye a madarak nem járnak iskolába, nincs madáriskola. Ó, de jó is lenne! Nagyon, de nagyon szomorú volt.

Egyszercsak ott állt a nagymamája az ágya mellet.

— Nagymami, hogy kerülsz ide ilyen későn?

— Eljöttem, mert szeretnélek megvigasztalni. Ma éjszakára kaptam varázserőt. Három kívánságodat tudom teljesíteni.

— Ó nagyikám! De jó, akármilyen kívánságomat?

— Igen, akármilyet.

— Akkor azt kívánom, hogy kismadár lehessek!

Nagymama levette a válláról a nagy kendőt, ami telis- tele volt csillagokkal, és ráterítette Zsófira, közben valami ilyesmit suttogott, hogy cincu-mincu kiscsibe, legyél Zsófi cinege!

Abban a szempillantásban Zsófi fenn találta magát a fa tetején. Örömmel látta, hogy van szárnya, mindjárt ki is próbálta, tud-e repülni. Tudott. Nagy örömmel, vidáman repdesett. Egyszercsak azt érezte, hogy mindjárt éhen hal. Odarepült az ajtóba, szólni akart anyunak, hogy kér zsíros kenyeret, de nem tudott beszélni, csak csipogott és ott keringett az ajtó felett. Anyu látta, hogy ott szálldos egy kismadár, hallotta éktelen csicsergését, de nem tudta, mit akar. Természetesen nem ismerte meg Zsófit új alakjában. Nemcsak anyu vette észre, hanem Cirmos is, a kandúr. Neki is szólni akart Zsófi, persze neki sem tudott. Épp időben kapott észbe, és felrepült a legvékonyabb ágra, ahova a macska már nem merészkedett utána. Egy farktollát ki is tépte éles karmával az ügyes vadász. Fájdalmánál csak az ijedtsége volt nagyobb. Ahogy ott lihegett ijedten a vékony ágon, észrevette, hogy a feje felett köröz valami nagyon veszélyesnek tűnő madár, és őt figyeli éles szemével. Félelmetes csőre, éles karmai vannak.

— Jaj, nagymamám! Gyere gyorsan! Már nem akarok kismadár lenni, segíts!

Nagymama már ott is termett.

— Ez a második kívánságod?

— Nem, nem, az a második, hogy fűzfa szeretnék lenni!

— Jó, legyél, letakarlak csillagos kendőmmel, cincu-mincu kiscsibe, legyél fűzfa ízibe!

Alighogy kimondta a varázsigét a nagymama, Zsófi máris ott állt a patakparton mint szomorúfűz. Örömmel hajlongott a szélnek, szelíden simogatta ágaival a vizet, nézegette a felhőket. Ahogy így békésen játszadozott hosszú ágaival, jött arra egy csónak, benne egy fiú meg egy lány. Szerelmes pár volt. A fiú elővette éles zsebkését, és a fa törzsébe véste a nevük kezdőbetűjét.

— Ez itt marad emlékül, hogy itt jártam veled — kedveskedett a lánynak.

Nagyon fájt ez a szegény Zsófi fának, de szólni nem tudott nekik, hogy ő valójában nem is fa, csak egy elvarázsolt kislány. Még el sem mentek, mikor jött két ember a fához. Az egyik egy motoros fűrészt tartott a kezében, a másik meg egy fejszét.

Azt mondja az idősebb:

— No, fiam, itt vagyunk, ezt a fát kell kivágni, belelóg az ága a vízbe, útban van a halászoknak.

Zsófi ijedten kiáltott a nagymamája után.

— Itt vagyok, Zsófikám, mi a baj?

— Nagyikám, ments meg, ki akarnak vágni!

— Rendben van. Most mi akarsz lenni? De jól gondold meg, mert ez a harmadik kívánságod, több lehetőségem nincs, hogy bármilyen kívánságodat teljesítsem!

— Örökké az leszel, ami most akarsz lenni — tette még hozzá nagymama.

— Szeretnék újra kislány lenni, anyukám Zsófikája, a te kis unokád!

— Jól meggondoltad?

— Igen. Mégiscsak embernek lenni a legjobb.

— No és a tanulás, mosakodás, iskolába menés?

— Ó, az mind csuda jó dolog!

Alighogy ezt kimondta, felébredt az ágyában. Édesanyja simogatta az arcát.

— Kiscsibém, reggel van, készülni kell a suliba! (Így szokta anyu szólongatni reggelente.)

— Jaj de jó, anyukám, te vagy az?

Mind a két kezével átölelte anyu nyakát, és két cuppanós puszit nyomott az arcára. Kiugrott az ágyból, olyan egykettőre elkészült a reggeli mosakodással, öltözködéssel, fogmosással, hogy anyunak tátva maradt a szája.

Mikor nagymamájával találkozott, megkérdezte tőle, hogy van e neki egy csillagos nagy kendője?

— Nincs nekem olyan, nem is volt, miért kérdezed Zsófikám? — válaszolta nagyi.

— Semmi lényeges, csak azt álmodtam, hogy van neked egy olyan kendőd, és tudtál vele varázsolni.

— Jó is lenne — mondta nagymama.

— Dehogy lenne jó! Az a jó hogy nem tudsz varázsolni. — A nagymamának is tátva maradt a szája a csodálkozástól.

Zsófi csak mosolygott. Ha tudnák, hogy miket álmodott, nem csodálkoznának, de nem tudják. Zsófi soha nem mondta el senkinek. Én is csak onnan tudom, hogy egyszer hallottam a nem létező csillagos kendő meséjét.

Hiú Péter

Szép fiú volt Péter. Szép, göndör fekete haja, fehér bőre, piros arca és nagyon szép szeme volt. Sokat dicsérték. Nagyon szerette, ha dicsérik. A sok dicsérettől aztán nagyon hiú lett. Folyton nézegette magát a tükörben. Másról nem lehetett vele beszélgetni, csak arról, hogy melyik ruha illik neki a legjobban, milyen sapkát vegyen fel, vagy elég szép-e a frizurája. Csak magával foglalkozott, nem érdekelte, mi van a társaival.

Barátai szép lassan elhagyták. Csak az iskolai eseményeken voltak vele, mert ott muszáj volt. Egy tavaszi kiránduláson a szél meghallotta sok ostoba kérdezősködését, hogy jól áll-e a haja, tetszik-e a ruhája, szép-e a cipője? Elhatározta, kicsit megleckézteti ezt az öntelt fiúcskát, hátha tanul belőle.

Elszaladt gyorsan az erdő tündéréhez, és elmondta neki, mit szeretne csinálni. A tündér kevert egy kenőcsöt, odaadta a szélnek, hogy tegye a fiú útjába.

— Nehogy valaki más kezébe kerüljön ám, mert abból nagy galibák keverednek! — mondta a tündér.

A dobozra rá volt írva: „Szépségkenőcs”. A szél ügyesen odagurította az út szélére, falevéllel betakarta, nehogy más észrevegye. Mikor Péter odaért, lefújta róla a leveleket. Meglátta Péter a dobozkát és felvette. Éppen szólni akart, hogy talált valamit, mikor meglátta a felírást a fedelén: „Szépségkenőcs”. Gyorsan a zsebébe rejtette. Gondolta magában: nem szól, mert akkor talán elkérik tőle, és nem kenheti mindet magára, hogy még szebb lehessen.

Otthon este bekente magát, és lefeküdt. Reggel szaladt a tükör elé, még alig pirkadt. Attól, amit látott, sírva fakadt. Az arcán, kezén, ahova a kenőcsből került, piros, fekete, sárga pettyekkel volt tele a bőre. Lehet, hogy kék is volt meg zöld. Azt már nem látta, mert ijedtében eltakarta a szemét, olyan csúf arc nézett vissza rá a tükörből.

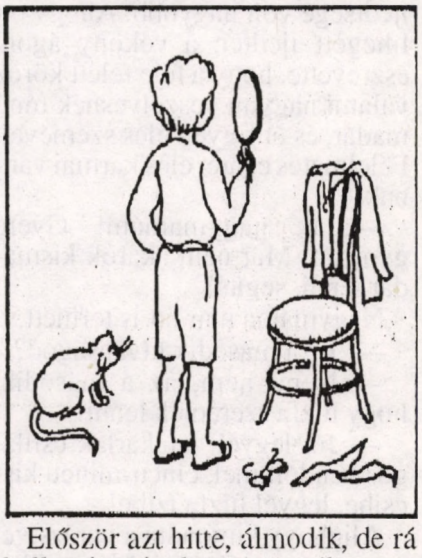

Először azt hitte, álmodik, de rá kellett jönnie, hogy nem álom az, amit a tükörben látott. Visszament a szobájába. Édesanyja hiába hívta, nem jött elő. Felment hát megnézni, mit csinál, miért nem jön? Mikor meglátta a fiát, azt hitte, valami kis ördögöt lát. Nem ismerte meg. Péter mindent elmesélt anyukájának, és amikor meg akarta mutatni a kenőcsöt, nem találta sehol a dobozkát. Édesanyja nem szólt, csak szomorúan leült. Nem tudta, mitévő legyen. Végül összeszedte magát, és elvitte Pétert az orvoshoz.

Az orvos felírt mindenféle gyógyszert, kenőcsöt, de semmi nem használt. Kipróbáltak sokféle borogatást, gyógyteát, fürdőt, mindhiába, semminek nem volt semmilyen hatása, hacsak az nem, hogy a foltok még ragyogóbbak lettek. Mit volt mit tenni, bele kellett nyugodni abba, hogy Péter most már nem szép, hanem csúnya.

Iskolából sem maradhatott ki sokáig, el kellett mennie, ha nem akart nagyon lemaradni a tanulásban. Pajtásai az első ijedtség után igen rendesen viselkedtek vele. Nem csúfolták, nem tettek megjegyzéseket rá. Befogadták maguk közé, és ugyanúgy játszottak vele, mintha semmi baja nem lenne.

Péter most már nem foglalkozott magával, mert nem szeretett tükörbe nézni. Elkezdett szépen, jól tanulni. Barátai is lettek újra. Mindenkihez kedves volt, udvarias, segítőkész. Tiszta és egyszerű ruhákat hordott. Észrevette, ha valamelyik társának új cipőt vettek, megdicsérte azt, ami máson szép volt.

Ahogy megváltozott a magatartása, viselkedése másokkal szemben, úgy halványodtak rajta a foltok, míg egy szép napon teljesen el nem tűntek.

Az volt a csodálatos az egészben, hogy senki nem emlékezett akkor már sem a régi Péterre, sem pedig a foltokra.

D. Zs.

Hitem története

Ha nem kerülök a Bokorba, talán sosem tudom meg, mit jelent e szó: hit.

Sajnos, a megértés végett elölről kell kezdenem. Természetesen engem is csecsemőkoromban kereszteltek meg. Az iskolában — akkor még főtantárgyként szerepelt a hittan — kezdtem tanulni Istenről. De nem arra tanítottak, hogy higgyek Benne ezért meg ezért meg ezért, hanem úgy kezeltek, mint aki már hisz. Nem arra biztattak, hogy szeressem Istent, hanem hogy féljem. Tehát istenszeretet helyett istenfélelemre neveltek.

Megtanultam a Tízparancsolatot és az egyház öt parancsolatát, és azt, hogy ha ezek ellen vétek, akkor a pokolra jutok, ha nem vétek, akkor a mennyországba. Féltem is a bűnelkövetésektől nagyon. Addig még aránylag könnyű volt, míg kisiskolás voltam. De mikor jött a serdülőkor és kezdett érdekelni a szerelem, kezdődtek a bajok. Mivel a VI. parancs elleni bűnök igencsak ki voltak dolgozva, hittantanáraim súlyos bilincseket raktak rám. Odáig jutottam el, hogy a szomszédunkban született kisfiút nem mertem megnézni, mikor pelenkázta a mamája. Bár a 11 éves koromban történt bérmálásomkor avval vigasztaltak, hogy a Szentlélek majd megvéd engem a szemérmetlen bűnökkel szemben, ennek a hatását soha nem éreztem. Minden reményem abban volt, hogy ha férjhez megyek, megszűnnek ezek a problémáim. De nagyot csalódtam, mert a helyzet még rosszabb lett. Abban az antik világban ugyanis még semmiféle szexuális felvilágosítás nem volt sem otthon, sem az iskolában. Így azután az első gyermekem születése után döbbentem rá, hogy tulajdonképpen legalább évente kellene gyermeket szülnöm, ha a megszentelő kegyelem állapotában akarok maradni. Mert a házaséletről azt tanultam a hittanon, hogy csak és kizárólag gyermekek vállalása érdekében szerethetik egymást a házasfelek, különben tartózkodniok kell egymástól. Hát én a férjemnek még elmondani sem mertem ezt, mert féltem, hogy a kevés hitét is elveszti, ami van neki. Saját bevallása szerint hitt ő Istenben, de nem járt templomba, és ha szóba került a vallás, mindig a dogmákkal volt baja. Akkor még nem tudtam, milyen igaza volt. Tehát én egyedül viseltem ezt a terhet, és jellemző a megkötözöttségemre, hogy eszembe sem jutott: egyszobás, konyha nélküli lakásunkban talán nem is férne el olyan sok gyerek. Ráadásul ez az ötvenes évek elején volt, mikor a megélhetés sem volt könnyű két olyan kis keresetű embernek, mint amilyenek mi voltunk.

Bár én tudat alatt mindig az irgalmas Istent kerestem, és sokszor szerettem volna kételkedni a tanultakban, de a kételkedés is halálos bűn volt, ezért kísértésként fogtam fel és hessegettem el magamtól. Istenhez fűződő kapcsolatom ezek után abból állt, hogy vasárnaponként elmentem misére, pénteken nem ettem és családomnak sem adtam húst. De ezeket is csak azért tettem, hogy ennyivel is kevesebb halálos bűnöm legyen. Mintha Isten egyebet sem tenne, mint azokat számolgatná! Imádkozásom annyi volt, hogy esténként benyújtottam Istennek kívánságlistámat, amiben még az is szerepelt, hogy változtassa már meg ezt a kommunista rendszert, mert ha nem kellene dolgozni járnom, szülhetnék még gyereket. Tudtam, gyónni nem mehetek, hiszen az említett halálos bűnt talán még aznap újra elkövetem. Azt hittem, csak az öregség szabadíthat meg ettől a tehertől.

Huszonegy évig tartó házasságomat így éltem meg: félelemben, bűntudatban. Ha most visszagondolok erre az időre, azt kell mondanom, ez minden volt, csak hit nem. Viszont a teológián tanultak alapján most felmentést kaptak tőlem mindazok, akik engem így tanítottak, mert csak azt adhatták tovább, amit ők is tanultak.

De folytatom. 1969-ben meghalt a férjem, s — bár nagyon elszomorított, mert még mindig nagyon szerettük egymást, mégis — éreztem egy kis felszabadulást. Első dolgom volt gyónni menni, mert úgy tudtam, hogy amíg én halálos bűnben vagyok, nem is imádkozhatok érte. Ez halála másnapján történt, s most már tudom, számomra ez volt talán az első „fogható” jele Isten szeretetének, mert még ma sem értem, hogy abban az állapotban ezt meg tudtam tenni. S olyan jó dolgom volt, hogy gyermekeim egyik hittantanárja a szobájában fogadott, ami akkor még nem volt szokás. Aztán kezdtem sűrűn, hétköznaponként is misére járni, mert úgy tudtam, hogy ez a legtöbb, ott kapom a legtöbb kegyelmet. Idővel azután hiányérzetem támadt. Sehogysem értettem, miszerint most, miután megszűnt az a bűn, ami elválasztott az oltártól, s a többi halálost már játszva elkerülöm, ezért jár nekem az üdvösség? Azután Isten megint jelét adta szeretetének, azt is mondhatnám, hogy kinyilatkoztatta magát nekem, mivel elküldötte hozzám keresztfiamat, hogy „kihalásszon” engem, mielőtt még ájtatos öregasszony lesz belőlem.

Lajcsikám ekkor végezte a szemináriumot, és vasárnap délutáni szabad idejét nálunk töltötte. Először egyedül jött, később hozott magával még két kispapot. Ők már ismerték Gyurka bácsit, és így megkezdődhetett az én megtérítésem. Azelőtt, ha azt az evangéliumi részt hallottam: „térjetek meg...”, biztos voltam benne, hogy ez rám nem vonatkozik, hiszen én itt ülök a templomban. Lajcsiéktól egészen új dolgokat hallottam, s ha nehezen is, de kezdtek lazulni bennem a kötelek. Egy alkalommal megkérdezték tőlem: olvasom-e az evangéliumot? Csodálkozva feleltem: minek? Biztatásukra mégis nekiláttam, aztán megbeszéltünk sok mindent, amit nem értettem belőle. S én egyre jobban éreztem magam „fiaim” társaságában, de még nem tudtam megfogalmazni, miért? Nagyon jó volt hallani tőlük, hogy ez a földi lét nem a siralom völgye, itt is lehetek boldog, csak szeretnem kell. Sűrűn eljártam a templomba, de hogy anyósomat, aki elvesztette egyetlen fiát és most már rajtam és a lányaimon kívül senkije sincs, szeressem is, hát ezt nem hittem

volna. Mindig rossz viszonyban voltunk, mert mindketten Lacit, a férjemet akartuk kisajátítani. És Isten — az én keresett irgalmas Istenem! — adott annyi időt, hogy viszonyunk megjavult és még bocsánatot is kértem tőle, mielőtt meghalt. Így aztán lassan kialakult bennem annak az Istennek a képe, akiről hittem, hogy szeret engem, törődik velem, irgalmas hozzám, fontos vagyok neki és azt akarja, hogy boldog legyek. Aztán jött az első — azt hiszem, mindig az a legszebb — lelkigyakorlat, és bekerültem egy kisközösségbe is. Testvérekre találtam, akikkel egy volt a célunk: megtanulni a szeretést, elfogadni egymást és mindenkit. Közben sok kudarc is ért, pl. a családomban: anyámnál, nővéremnél. Ők nem fogadtak el tőlem semmit, hiszen tudták rólam, hogy 21 évig nem jártam gyónni-áldozni. Mit akarok?!

A kisközösségben tanultuk a „Merre menjek?”-et. Nagyon sok újat mondott. Belőle tudtam meg, hogy a hit nem azt jelenti, amit én eddig gondoltam, nem elhinni kell tekintélyi alapon vagy félelemből, hogy van Isten, hanem az értékek közül kell választani. S ha elfogadom, hogy a szeretet a csúcsérték, akkor erre tehetem csak rá az életemet. Ez persze nem könnyű, mert a tisztességes gondolkodásomat kell átalakítani jézusira, ami egészen más. S ha szeretet van bennem, nemcsak hiszem, hanem meg is tapasztalom, hogy van Isten.

Az evangélium napi olvasmányom lett. Nagy öröm volt érteni, mit értett Jézus látó szemen, halló fülön, megtérésen. Nem lehet annyiszor elolvasni, hogy valami újat ne mondjon, ha tényleg odafigyelek.

Most térek végre rá arra, hogy tanulmányozva ezt a Testamentumot, lett teljesen világos, megfogalmazható számomra a hit.

1. Az Istenben való *hit* tényleg *misztérium*, nemcsak azért, mert a transzcendenciát illetően nincs bizonyítás, hanem mert tapasztalatom is ezt mutatja. Nem egyszer fordult elő, hogy egy istenélményemet elmesélve valakinek, még ha testvérem volt is az illető, nem fogta, nem értette, mert nem tudtam átadni. Az elmondott szavak kevesek.

2. *A hit meggyőződés.* Ezt én úgy élem meg, hogy addig, míg az ember meg nem tapasztalja, hogy Jézus igazat mondott az evangéliumban, addig az egész jámbor tanítás, holt betű. Példa: Jézus nem irigyelte tőlünk a gazdagságot, viszont tudta, hogy aki gazdag, az nem szabad. Akinek féltenie kell jó állását, házát, vagyonát stb., aki mindezt nem akarja elveszíteni, annak meg kell alkudnia, be kell hódolnia valakinek mindezért. Akitől nincs mit elvenni, az szabad. Jézus különben is nagyon tisztelte szabadságunkat. Számomra nagyon vonzó, hogy nem tolta le a gazdag ifjút, csak sajnálta. Ő azt akarta, hogy önként menjünk utána.

3. *A hit ésszerű döntés* is. Ha Jézustól tanuljuk a szeretetet, akkor az ember egyszerre rájön, saját magán tapasztalja, hogy csak jónak lenni jó, csak jónak lenni érdemes. Hiszen ha rossz vagyok bárkivel, bárkihez, elvesztem belső nyugalmamat. S hiába mondom el százszor, hogy nem érdekel, nem én vagyok a hibás, pontosan ez a nyugtalanság jelzi azt, mennyire hiányzik a lelki békességem, s addig úgysincs nyugtom, míg jóvá nem teszem, el nem rendezem az ügyet. Még akkor is, ha én vagyok a kisebb bűnös. Mert a Jézustól kapott belső békességnél nincs jobb, nincs több. Aztán a megbocsátás kérdése. A megbocsátás isteni hatalom bennünk, tehát istenek vagyunk, amikor meg tudunk bocsátani az ellenünk vétőknek. Az egyik legmegszégyenítőbb evangéliumi példabeszéd számomra a szívtelen szolgáról szóló történet (Mt 18,32–33). Amikor Jézus azt mondja: „Én minden adósságodat elengedtem,” — érzitek a szavak súlyát? — „nem kellett volna neked is a sokkal kevesebbet elengedni?” Ha saját bűneinkre gondolnánk, nem lennénk vacak kis ügyek miatt megsértve.

Aztán Jézusnak az adásról szóló tanítása, amit szintén megtapasztaltam, s amit szerintem a csodálatos kenyérszaporítás jelképez a legjobban. Mert ha elkezdünk adni, mindig lesz miből, mint ahogy az öt kenyér és a két hal sem fogyott el addig, míg éhes emberek voltak. Ezek persze csak morzsák az evangélium igazságából.

4. Ami viszont ebben a testamentumban egészen új volt számomra, az az, hogy *a hit nem Isten ajándéka.* A másik tanítási rendszerben még mindig az van, hogy a hit — kegyelem. Annyiszor hallottam már emberektől: én úgy szeretnék hinni, de nekem nem adatott meg, hogy hinni tudjak. Jól utánagondolva, ez csak üres kifogás. Hiszen miért lennék én különb, mint más, hogy nekem megadatik, neki meg nem. Ez tényleg ellenkezik — a végre megismert! — Szeretet-Isten-képemmel! Biztos vagyok benne, hogy Isten mindenkit megszólít valamilyen formában — nem is egyszer — és csak a válaszra vár. Azt hiszem, az Egyház és talán mi is hibásak vagyunk abban, hogy valaki, valakik nem hisznek. A számukra felkínált istenkép a rossz. Régi magyar közmondások: „Isten nem ver bottal”, „Isten malmai lassan őrölnek”, és a bizonygatások: „Lám, megverte az Isten”, „Majd megveri az Isten” — nem ismeretlenek előttünk. Aztán a sok szörnyűség, ami történik: „Miért engedi meg az Isten, hol van ilyenkor az Isten?” — halljuk gyakran. Azt hiszem, egyik legfontosabb feladatunk az lenne, hogy megtisztítsuk ezt a torz istenképet. Meg kellene győzni az embereket, hogy Isten csak szeretni tud, s ha minden rosszat azonnal büntetne, mi lenne akkor velünk! Hiszen mi sem maradhatnánk ki! Hallottam a rádióban: egy zsidó rabbitól azt kérdezték, hol volt akkor az Isten, mikor a zsidókkal az a sok szörnyűség történt? Azt felelte: inkább azt kellene kérdezni, hol volt akkor az ember? Hát valahogy így.

5. Végül *a hit: hűség.* Hűség a Szeretet-Istenhez, Jézus Krisztushoz, a megtalált igazsághoz, hogy szeretni kell. És ha elbotlok, ha néha talán hűtlen vagyok is, Jézushoz mindig visszamehetek, mert Ő elhiszi nekem, hogy elölről akarom kezdeni. Azt szoktam mondani: ha az evangélium csak a tékozló fiúról szóló példabeszédből állna, már az maga volna az Örömhír, hogy ilyen Istenünk van.

Bajai Lászlóné Magdi

(Halála előtt nem sokkal szerzőnk maga olvasta föl ezt az írását azon az utolsó közösségi összejövetelen, amelyen még részt vett; ez a hitvallása hangzott el aztán temetésén is.)

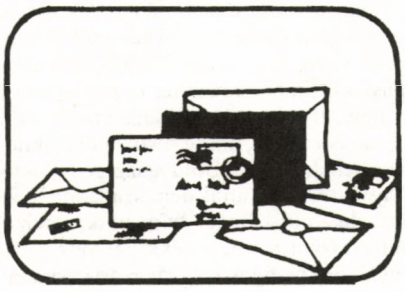

Heti nyolc nap szeress!

Az ÉV áprilisi számában Erich Fromm értekezését olvashattam a *szombat* „rituáléjával” kapcsolatban. A Mesék, mítoszok, álmok c. könyv szerzője már más műveiben is bizonyította biblikus tudását. A Könyvekbeli jártassága vitathatatlan, de a *szombat* témájában ismét nyilvánvalóvá válik valami. Nevezetesen: az alapos felkészültség, a pártatlan megközelítés és a tárgyilagos vizsgálat kevés az Írások szellemének megragadásához. Fromm és más neves kutatók esetében a hit hiánya képezi a gátat. Személyes érintettség nélkül, az elkötelezetlenség tüntető bevallásával nem lehet messzire jutni az Isten Uralmában.

Szerintem a szombat megtartása nem egyszerű szertartás, hanem a zsidó hit egyik alappillére, melyre Jézus is támaszkodott. A szombat-konfliktusokat „szívbetegség” okozta: Jézus nemzedéke már nem érezte át a törvény szellemét, csak a betű szerinti hagyományhoz ragaszkodott. Ilyen körülmények között nem teljesült a törvényalkotó szándéka, sőt akarata ellenére való dolgok történtek. Ma már közhely, hogy „a szombat van az emberért, s nem az ember a szombatért”, de Jézus erre csak törvényszegés útján mutathatott rá hangsúlyosan.

A Tízparancsolat előírásai Mózestől származnak, s a szombatra vonatkozó rész értelme teljesen világos. A kétféle indokolás tökéletesen érdektelen, fő, hogy valamire való tekintettel betartsák a szabályt. Az emberek ugyanis ősidők óta a munkára, az elfoglaltságra való hivatkozással utasítják vissza Isten hívását, s mentik ki magukat küldöttei előtt (Tamás 64, Lk 14,16). Mózes tehát meghatároz egy napot, mikor nem fogad el ilyen értelmű kifogást. Ha törik, ha szakad, egy nap „az Istené”, különben sose lesz Izraelből választott nép.

A 4. parancsolat *nem* „szociálhigiéniai” törvény, hanem alapvetően vallási és etikai, akárcsak a többi. A Hold változásait világszerte megfigyelték, s a primitív népek szokásai ezekhez igazodtak. A holdhónap minden hetedik napja összecsengett az emberi bioritmussal, ezt a magasan képzett Mózes bizonyára észrevette. Az igényt a testi és lelki ellazulásra praktikusan összekapcsolta a szellemi „ellazulással”, azaz a ráhangolódással Istenre.

A szombati fagyűjtő (Szám 15,32) büntetése nem tűnik olyan irgalmatlannak, ha arra gondolunk, hogy hat nap alatt igazán összegyűjthette a hetedikre való tüzelőt. Akár még péntek délután is.

A „későbbi fejlődés” (!) során — Fromm fogalmazása —, vagyis az egyre inkább megkövesedő hagyomány kialakulásával elvész a törvény szelleme, marad a lélektelen parancs. A nép már csak a formát gyakorolja, a tartalmat már nem érti, de sejti, hogy itt valami fontos dologról van szó, ezért betartja és betartatja az előírást.

A tűzgyújtás tilalma, a fűcsomó kihúzhatatlansága, a zsebkendő „cipelése” — mind megannyi elriasztó példa. Jól mutatják, hova vezet a törvényeskedés, a teológiai szőrszálhasogatás. A Talmud meghatározása szerint — melyet Fromm is átvesz — minden olyan tevékenység munkának számít, ami destruktív, vagy akár konstruktív beavatkozás a fizikai világba. A szerző később hozzáteszi, hogy a szombat a zsidó ünneplők számára az öröm és az élvezet napjává lett: a Biblia és a vallási iratok tanulmányozása mellett az evés, ivás, testi szerelem volt a jellegzetessége.

Itt bonyolult kérdések merülnek fel a világgal, az emberrel, a munkával és annak jellegével kapcsolatban. Mi az a „fizikai” világ? Van a világnak csak-fizikai része? Csak a fizikai világba nem szabad „beavatkozni”? A világ pszichikai részébe be szabad? (Ha valakit tanítok, akkor ezt teszem, s egyúttal munkát is végzek, bár tevékenységem konstruktív.) A szellemi világba beavatkozhatom? (A gyógyítások és „ördögűzések” ebben a szférában zajlanak.) Munka-e (a fizikai értelemben annak számító) koitusz, s ha igen, akkor fizikai, pszichikai, vagy netán szellemi? Beavatkozás-e a világba a szombatnapi fogantatás?

Jézus tanítása szerint „szabad szombaton jót tenni”, azaz ezzel kapcsolatosan fizikai, pszichikai és szellemi munkát végezni, tehát „beavatkozni” a fizikai-pszichikai-szellemi világba. Jelzem: az ember csak ezzel a „jót tevés”-sel tud konstruktív módon beavatkozni a világba. Amikor éppen nem tesz jót, akkor destruktív hatást gyakorol rá. A Természet ugyanis nem Harmónia, hanem Véres Körforgás, melyben megvan az embernek is a helye. Szerepét persze konstruktívnak tartja, de erről más véleményük van az állatoknak, rovaroknak, növényeknek és ásványoknak.

Fromm szerint „a pihenés az ember és a természet közötti béke állapota. Az embernek érintetlenül kell hagynia a természetet (szombaton), semmilyen módon nem változtathat rajta, sem azzal, hogy valami újat hoz létre benne, sem azzal, hogy valamit elpusztít. A legkisebb változtatás is, amit az ember a természeti történésben végrehajt, a nyugalom megsértése. A szombat az ember és a természet közötti tökéletes összhang napja. Az ember és a természet harmóniájának bármiféle megzavarása »munka«. Ennek az általános meghatározásnak az alapján érthetjük meg a szombat rituáléját”.

Értem, hogy mire gondol a szerző, de nem osztom a nézetét. A szombatonkénti pihenés nem béke, csak fegyverszünet az ember és a természet között. Ráadásul kényszerű fegyverszünet, mert a bioritmus parancsolja. (Fújd ki magad, mielőtt újra nekiveselkedsz...) Ez a „béke” a célszerűség és hatékonyság szolgálatában áll. Hogy is mondta Rejtő Jenő? Vasárnap ne lopj, ne verj meg senkit, mert a hat nap mindenre elegendő...

Ha következetesek vagyunk, akkor nem fogadhatjuk el Fromm engedményét sem: „Önmagában a cipelés nem tilos. Például saját házamon belül vagy saját földemen szabad nehéz terhet vinnem anélkül, hogy ezzel megsérteném a szombat parancsát.” Nem, nem szabad, mert nincs „saját földem”. Az a földdarab, ami telekkönyvileg a nevemre van írva, az ettől még a természet része. A rajta élő állatok, rovarok, növények és ásványok nem tudják, hogy „saját házamon belül” minden az enyém, őket is beleértve.

„De még egy zsebkendőt sem szabad egyik területről a másikra vinnem, például egy lakásból az utca nyilvános területére. Ez a parancs a béke eszméjének a szociális területtől a természet területére történő kiterjesztése. Az embernek nem szabad beleavatkoznia a természet egyensúlyába, vagy azt megváltoztatnia, éppoly kevéssé, mint ahogy *nem szabad megváltoztatnia a szociális egyensúlyt.* (Kiemelés tőlem.) Ez nem csupán azt jelenti, hogy nem szabad üzletelnie, hanem azt is, hogy kerülnie kell a birtokátruházás legegyszerűbb formáját is, nevezetesen egy tárgy átvitelét egyik területről a másikra.”

A természet — minden ellenkező híresztelés ellenében — nincs egyensúlyban. Egyik krízisből a másikba esik, sokszor a katasztrófa szélére sodródva. Az ember „jót tevési” kísérletei éppen az egyensúlyba kerülést célozzák. Ha pedig felesküdünk a *szociális egyensúly* megnem-változtatására (akárcsak szombaton is), akkor szembekerülünk Jézus egész életművével. Ha kerülnünk kell a „birtokátruházás” legegyszerűbb formáját is, ak-

kor szombaton nem szabad alamizsnát adunk. Nem is tehetjük, szombaton ugyanis nem „cipelhetünk” magunkkal pénzt. Ne adj'Isten, hogy valaki elessen a házunk előtt és felhorzsolja magát, mert nem szaladhatunk ki hozzá az utcára egy zsebkendővel, hogy letöröljük róla a vért. A zsebkendőt ezek szerint csak a kiskapuig cipelhetjük, közterületre „transzportálásával” már megbontanánk a természeti egyensúlyt.

(A budapesti zsinagóga előtt történt — az egyik szombaton —, hogy a környéken szolgálatot teljesítő rendőr meg akart bírságolni egy autóst, mivel tilosban parkolt. Az illető elismerte a szabálysértést, és mosolyogva közölte, hogy nem tud fizetni, ugyanis hithű zsidó lévén szombaton nem cipelhet magával pénzt. A rendőr ugyancsak mosolyogva válaszolt: ő úgy tudja, hogy hithű zsidó szombaton nem is vezet gépkocsit. Szerencsére megtalálták a teológiai megoldást: a háromszor akkora összegről szóló feljelentés következtében pénz nem cserélt gazdát. *Forrás:* Új Élet.)

Fromm egyre inkább belezavarodik a magyarázatba: „A szombat az ember és a természet, valamint az ember és az ember közötti egység állapotát szimbolizálja. Ha az ember nem dolgozik — azaz nem vesz részt a természetben és a társadalomban zajló változások folyamatában —, akkor szabad az idő bilincseitől, ha csak a hét egy napján is. Amennyiben az ember olyan mint Isten, lélekkel, értelemmel, szeretettel és szabadsággal megajándékozott lény, nincs alávetve az időnek és a halálnak. De amennyiben az ember testtel rendelkező állat, aki alá van vetve a természet törvényeinek, az idő és a halál rabszolgája.”

Kérdéseim: Egységben van-e az ember a természettel? Egységben van-e az ember az emberrel? Ha nem dolgozunk, szabadok vagyunk-e az idő bilincseitől. Ha csak egy napon vagyunk szabadok tőlük, szabadok vagyunk-e valójában? Az ember olyan-e, mint Isten? Nem vagyunk alávetve az időnek és a halálnak? Nem függünk a természet törvényeitől?

Csupa *nincs, nem* és *de igen.*

„A szombatról alkotott felfogásával a Biblia a probléma teljesen új megoldására tesz kísérletet: azzal, hogy egy napra megtöri a beavatkozást a természetbe, kikapcsolja az időt; ha nincs változás, nincs munka, ha az ember nem avatkozik be, akkor idő sincs.” Az időt nem lehet „kikapcsolni”, mivel idő **nincs.** Általános és folyamatos *változás* van, amit az önkényesen kalibrált „idő”-vel próbálunk meg mérni. De a változások munka és beavatkozások nélkül is zajlanak. Szombaton is nő a körmünk és őszül a hajunk.

Az első bekezdésben említett hit és személyes érintettség hiánya akkor bosszulja meg magát igazán, amikor Fromm a Teremtés könyvéből idézget. Nem azt mondja el, hogy neki mi a véleménye a dolgokról, hanem azt, hogy mi áll ott. Csak azt, igaz, legjobb tudása szerint, de kommentár nélkül. A függetlenségére büszke, elkötelezetlen irodalomtörténésznek pont ez a célja: pártatlanul visszaadni az Írás tartalmát. Tény, hogy ezzel az alapállással és módszerrel nemegyszer leköröz ik a hivatásos teológusokat, akik kevésbé képzettek, többet tévednek és hittel próbálják meg betömni a tudásukban mutatkozó lyukakat.

Igen ám, de nemcsak az Írás van, s az Írás olyan, amilyen. Bizonyos értelemben szent, de „nem szentírás”; Isten szava, de nem diktálmánya; a „sugalmazás” csak írásra inspirálás, a mondanivaló is emberi, nemcsak a megfogalmazás. Ráadásul a Könyvek már válogatás eredményei és töredékesek is. A szöveget nem érti meg ugyanolyan könnyen a legújabb kor embere, mint a történelem előtti hallgatóság. A szimbólumok közötti eligazodás külön tudomány. „A Biblia, ahogy ma előttünk fekszik, már hatalmi harcok és heves teológiai viták eredménye..., a történelmi győztesek kordokumentuma, a másként hívők elleni küzdelem terméke” (Gerd Lüdemann).

Senki sem spórolhatja meg hát a gondolkodást, de megéri, mert a gondolkodó ember mindenre rájöhet (Tamás 5). Tehát olvasmányainkat — a vallások Könyveit és szent írásait is — egy belső „szemmel” (Lk 11,34) kell olvasni. Ha ezt az érzékszervet létrehozzuk magunkban, akkor az meg is vált bennünket, hiánya viszont megöl (Tamás 7). Aki a gyerekekhez hasonlóan birtokolja ezt a romlatlan–érzékeny érzékszervet, annak adatik majd istenismeret, de aki nem hozza létre magában, vagy hagyja eltompulni, attól „elvétetik”, vagyis hiába próbál nézni, nem fog látni (Mt 13,12).

A függetlenségét–elkötelezetlenségét őrző, hitetlen „írástudó” erről a belső szemről mond le. Ennek az „érzékszervnek” a létrehozása közben ugyanis feladjuk pártatlanságunkat, mert a jó pártjára állunk. Minél következetesebben tesszük ezt, annál inkább finomodik–élesedik a „szemünk”. A hétköznapok során is látni és hallani fogjuk: *valójában* mi az, ami körülöttünk történik, *ténylegesen* miről is van szó. Megtérésünk után már nem állhatunk hozzá semmihez „tárgyilagosan”, nem viselkedhetünk „előkelő idegenként”, csak mint személyesen is érintett emberek.

A *szombatra* visszatérve, Fromm szerint „az ember és a természet, ill. az ember és az ember közötti helyes viszony a harmónia, a béke, a be-nem-avatkozás viszonya.” Itt is csak a „harmóniával” lehet egyetérteni. A „béke” mozdulatatlanságot sugall, s ezt a törékeny egyensúlyi helyzetet a legkisebb „munka” is megbontja. Figyelembe veendő az is, hogy ember és természet viszonya kölcsönös, tehát a természetnek sem szabadna beleavatkoznia az emberiség életébe, holmi földrengések, vulkánkitörések, szökőárak stb. formájában. Az állatok rúgnak, harapnak, felfalnak; a rovarok csípnek, szúrnak, mérgeznek; a rózsa karmol, a gomba öl, a liliom örökre elaltat; a homok betemet, a víz elnyel, a tűz elemészt.

Sajnos, ha az ember nem avatkozik be a biológiai körforgásba (helyesebben: ha nem veszi ki a részét belőle), akkor elpusztul. Ember és ember között ugyanez a helyzet. Ha nem lennénk időről időre egymás terhére, akkor testileg és lelkileg is éhen halnánk. Boldogságigényünktől hajtva tesszük, amit nem szabadna; nem tesszük, amit kéne; bűnözünk; spejzolunk; rázzuk a rongyot és száguldozunk az utcán. Ha pedig más is ezt akarja csinálni, akkor megszóljuk, sőt keresztbe is teszünk neki.

Nem mondom, hogy jól van ez így, de a tudás első lépcsőfoka az őszinteség. A tényeket nem szabad letagadni. Teljességgel elképzelhetetlen, hogy Izrael (de még az is, hogy a kis Luxemburg) egyetlenegy alkalommal megtartsa a szombatot. Erre az esetre bármit meg lehet ígérni, nemcsak a Messiás eljövetelét.

Persze sokan megtartják, s még többen vannak, akik megtartották, akkor is, ha ez az életükbe került. Voltak, akik nem harcoltak és nem védték magukat szombaton (1 Makk 2,29–38). Mert a szombat nem „rituálé”, hanem komoly dolog. Ha nem a legkomolyabb. A Tamás-evangéliumban ezt mondja Jézus: „Ha ti a világban nem böjtöltök, nem találjátok meg a királyságot. Ha a szombatot nem teszitek szombattá, nem látjátok meg az Atyát” (27. logion).

Egyértelmű, hogy a szombat megtartása össze van kapcsolva a világban való böjtöléssel. Két ellentétes előjelű dologról van tehát szó, nem lehet egyszerre mindkét úrnak szolgálni. Vagy a világ által felkínált javakat–értékeket óhajtjuk–fogyasztjuk, vagy Isten „dolgait”. Az első esetben nem jutunk be az Országba, s így meg sem tudjuk, mik ezek a „dolgok”. Egész Izrael sosem fogja megtartani a szombatot, de mi (egyénenként) az összes szombatot megtarthatjuk. Aki pedig szombattá teszi a szombatot, az meglátja az Atyát.

El kell döntenünk, hogy mivel töltjük a napjainkat. Azzal, hogy „uralmunk alá hajtjuk a földet” (Ter 1,28), mindent és mindenkit, akit csak tudunk, vagy azzal, hogy jót teszünk, s ezzel konstruktív módon beavatkozunk a világ történéseibe. A világ nem fog örülni nekünk, ahogy Jézusnak sem örült. Középút nincs: a passzivitás már destruktív magatartás. Aki úszik az árral, az a világ malmára hajtja a vizet.

Két fő parancsunk van. Az egyik a „Hajtsátok uralmatok alá...”(minden eszközzel és kíméletlenül), a másik a szombat. Az egyik parancsot nem Isten adta ki. Aki megtartja a szombatot, az tudja ezt, hiába lobogtatnak előtte mégoly szent írásokat. A világ fiai nem tartják meg a szombatot, de aki szombattá teszi a hét egyik napját, az előbb-utóbb a mellette levőt is azzá teszi. Aztán annak a szomszédját, majd a negyediket, ötödiket, hatodikat és hetediket is. Mert Isten ezt akarja. Talán még a nyolcadik napnak is örülne.

Pintér Zoltán

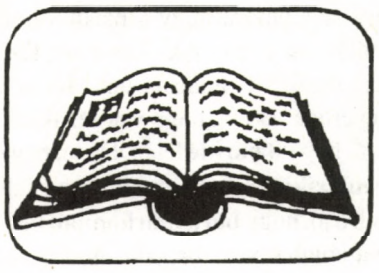

BIBLIA

Az augusztusi elmélkedéseket Kovács Tádé, a szeptemberieket Márczi Imre készítette.

Augusztus 3. — Évközi 18. vasárnap — Jn 6,24–35 — Héjastul-belestül személyesen

Az előző vasárnap evangéliuma a kenyérszaporítás volt. Most három vasárnapon át az ún. eukarisztikus beszéd kerül sorra János evangéliumából, majd a beszéd utózöngéi következnek, végül a mosdatlan kézzel evés körüli vita zárja a hónap vasárnapjainak evangéliumtémáit.

Jézus beszéde provokálás eredménye. De válaszában Jézus nem a tárgyilagosságra törekszik, hanem mint mindig, a **személyességre**. Szép, hogy kerestek, szép, hogy fáradoztok, de irányt kell változtatnotok. Nem kevesebbet javasolok nektek, hanem többet. Nem értéktelenebbet, hanem értékesebbet. Pusztuló kenyér helyett megmaradót, rövid lejáratú helyett „korszakosat” (örököt), földi helyett égit, emberi helyett istenit. Én az utóbbit rendelkezéstekre fogom bocsájtani, Égi Apácskánk pedig többek között a kenyérszaporítás pecsétjével is hitelesítette portékámat.

A hallgatóságnak tetszik az alku. Becsületes vásárlóként kérdezik a portéka árát: „Mit csináljunk, hogy az Isten művein fáradozzunk?” Mondj gyorsan valami tennivalót, azt hamar letudjuk, s jöhet az elpusztíthatatlan kenyér: a ki nem ürülő lisztes szakajtó, az el nem apadó olajos korsó (1 Kir 17,14.16), mint Illés idejében Száreptában; vagy még inkább a napi manna, mint Mózes idejében a Szin-pusztában (mai olvasmány: Kiv 16,15)!

Jézus erre megint a minden hájjal megkent pedagógus válaszával jön: a portéka többet ér, mint amennyit fizetni szeretnétek érte. A portéka csak akkor ér valamit, ha állandó becsben tartják. A „fizetség” nem tudható le a legköltségesebb cselekedettel sem. Ugyanakkor a legszegényebb ember is ott hordja lelkének bugyellárisában az árát; úgy hívják: bizalom. Úgy is mondják: hit. Szándékosan használom ezt a sorrendet. Mert azt gondolom, a bizalom szó ma jobban kifejezi a mindent átfogó **személyes** kapcsolat, a nagylelkű hétköznapi alkalmazkodás mozzanatát, mint a templomi ünnepélyességű és vallási cselekményekre profilírozódó hit szó.

Isten Műve: hogy bizalmatokat vessétek abba, akit ő küldött el. Ajjaj! Ennek a letudására nem lesz elég egy gesztusunk, valamely hitvallás ünnepélyes vagy kevésbé ünnepélyes letétele, még csak vallási obszervanciák rendszeres ismételgetése sem. Ide egész ember kell, egész életre. Itt nem gesztusokról, itt személyes kapcsolatról van szó. Ez nem üzlet, ez barátság. Az üzlet személytelen: fizetünk, és megkapjuk az árut.

A barátság egészen más. Ebben sokat és jót akarunk megosztani barátunkkal, anélkül hogy fizetséget várnánk tőle. Az igazi barátság ráadásul kölcsönös. Barátunk is sokat és jót akar megosztani velünk, anélkül hogy ezt ki akarná velünk fizettetni. De a barátság másfelől különbözik az üzlettől abban is, hogy az üzleti szférán kívül az ügyfelek nem kérnek és nem várnak egymástól semmit. A barátok pedig bármikor számíthatnak és számítanak is egymásra bármi szépben.

Ezt jelenti a kölcsönös és általános bizalom. Bízunk az Istenben, hogy jót küldött nekünk. Bízunk küldöttjében, hogy jót kíván tőlünk. Persze, gusztus dolga. Akinek máshoz fűlik a foga, mint a szeretet országához, az biztosan kielégítetlen marad Jézus mellett, de az az ő baja.

Végül pedig a barátok azt erősítik a másikban, ami benne érték. Jézus a szeretet életét látja bennünk olyasminek, amit teljes **személyiségével** táplálni akar bennünk egy örökkévalóságon át. Ahogy a szülő a legjobbat adja a gyerekének, barát a barátjának, Jézus nekünk, tanítványainak (Lk 11,13). De bennünk mindig van salak, selejt, fölösleg, amivel nem szívesen terhelnénk azt, akit szeretünk. Jézusban nincs, ő ezért adhatja magát nekünk szőröstül-bőröstül, **héjastul-belestül**, tanításával, példájával, **személyes** jelenlétével együtt (Mt 18,20).

Augusztus 10 — Évközi 19. vasárnap — Jn 6,41–51 — Bárki bárhonnan bárhová

A két vasárnap evangéliuma között kimarad öt versnyi. Ezt húsvét harmadik szerdáján pótolja a liturgiánk. A mai evangélium is ismétel belőle némely gondolatot, ám a szöveg rögtön a bizarr bejelentés reakciójával foglalkozik. A felháborító tétel így szól: Én vagyok az égből pottyant kenyér.

A Kafarnaumban rátaláló sokaság először az égből pottyant emberen ütközik meg. Tudjuk, hogy Péter apostol Kafarnaumba nősült, s Jézus legtöbbször náluk szállt meg galileai tanító körútjai alkalmával. Így lett ez az ő városa (Mk 1,21.29–31; 2,1–3; Mt 9,1–3), jóllehet a messzi Betlehemben született és az innen ötven km-re lévő Názáretben nevelkedett. A kafarnaumiak tehát ismerősüknek tartották, tudták, mi a neve, ki az apja, ki az anyja, szemben az olyan lényekkel, akik égből pottyannak közénk, s nem tudhatjuk, nem egyenesen Isten kezéből születtek-e (Tóbiás 5,11–22; 12,11–21).

A Názáreti azonban szimpla kis halandó, a retyerutyájával együtt. Mi az, hogy az égből? Csak nem Názáret az ég kapuja? Jöhet-e egyáltalán valami *éghez méltó* Názáretből (Jn 1,46)? Jézus lebeszéli a tömeget a zúgolódásról. Igenis bármi jöhet **bárhonnan. Bárki** eljuthat **bárhová**. Ami a Szellemből születik, az szellem... **ahová akar**, oda fúj... **nem tudod, honnan** érkezik és **hová** tart. Így van **mindaz, aki a Szellemből** született (Jn 3,6.8). Izajás megmondta Jeruzsálemről: „Fiaid **mindnyájan** az Úr **tanítványai** lesznek” (54,13). Jeremiás pedig így prófétált egy új szövetségről: „Bensejükbe adom törvényemet, és a szívükbe írom. Én Istenük leszek, ők meg az én népem lesznek. És többé nem lesz szükség rá, hogy az egyik ember a másikat, testvér a testvérét így tanítsa: Ismerd meg az Urat, mert **mindnyájan ismerni** fognak a legkisebbtől a legnagyobbig — mondja az Úr —, mivel megbocsátom gonoszságaikat, és vétkeikre többé nem emlékezem” (31,33–34).

Bárkit meghívhat Égi Apácskánk a nagy kalandra. Akkor az illető eljut az Atya Küldöttjéhez, netán maga lesz Küldött. Személyesen figyel az Atyára, nem rabja többé másodkézből kapott konvencióknak. És bátran szóba áll régivel-újjal, csak *éghez méltó* legyen.

Szóba áll, eltöpreng, felzárkózik. Nem azért, mert megszokta, nem is azért, mert ez az új előírás, hanem mert azt tapasztalja, hogy ez a legjobb. Más nem látta így az Atyát. Más nem tapasztalta még őt ennyire. Érdemes odamenni a Názáretihez és ottmaradni nála, ő új életre támasztja azt, aki bízik benne. Egészen „új korszak" (öröklét) életére (Jn 6,40.43.47). Megmaradó életre. Úgy biztosítja ezt az új, megmaradó életet, ahogy hallgatóságának a kenyér Kafarnaumban, vagy a manna Atyáiknak a pusztában a biológiait; ő maga ugyanis ennek az új, múlhatatlan életnek a kenyere. Héjastul-belestül, minden szavával, gesztusával, belső rezdülésével.

Úgy, sőt sokkal jobban. A manna hiába volt égi kenyér, nem akadályozta meg azok halálát, akik ették. Ez a Kenyér azonban valamiképp megakadályozza. Megakadályozza, hogy földi életünket lassú haldoklásnak érezzük. Megakadályozza, hogy a halált végső elmúlásnak képzeljük. Jézus az Életünk. Jézus a Feltámadásunk. Jézus a Kenyerünk. De jó, hogy van Jézusunk. De jó, hogy ő **bárkié** lehet. De jó, hogy **bármelyikünk bárhonnan** hozzájuthat. De jó, hogy **bárki bárhonnan bárhová** eljuthat vele, ha akar. A szegény megelégedettségre és osztozásra, a gazdag szétosztásra és igénytelenségre. Az Élet Kenyere minden *égihez méltóra* jó.

Augusztus 17. — Évközi 20. vasárnap — Jn 6,51–58 —
Kenyérségünk, életünk, föltámadásunk Jézusban

Folytatódik Kafarnaumban a kenyérszaporítást követő eukarisztikus párbeszéd. Jézus felháborító tétele kap egy plusz értelmezőt: A kenyér vagyok, *az élő*, az égből pottyant. A származási helyen való botránkozás volt a múlt vasárnap témája, a mostanié meg az: hogyan adhatja ez nekünk evésre a húsát?

„Ez"! Nem „ő". Még kevésbé „te". Egymás közötti vitatéma a Názáreti. Hogyan adhatja? Nem annyira a konyhatechnikai megoldás, hanem inkább a megfogalmazás kannibalisztikus lehetetlensége a kérdés. És Jézus, ahelyett hogy helyesbítene, ahelyett hogy finomítana, egyre messzebbre megy.

Amen, amen — mondja. Miféle imák dupla végződése ez? Míg honfitársai („a zsidók") egymás közt vitáznak róla, addig ő égi Apácskájával egyeztet. Befejezte. Biztos úton halad tovább. Nem válaszol a hogyanra, amit nem is tőle kérdeztek. A „Mire jó ez?" kérdésre válaszol, amit még fel sem tettek, de már logikusan érik a szívükben. Az Élet a válasz. Az ő Életükért. Később a mi életünkért. Ezért szabad, ezért kell egyre messzebbre merészkednie a bizarr metaforák és szakramentális meredélyek világában.

Először negatíve fogalmaz: Ha netalántán, ne adj Isten, nem ennétek az Emberfia húsát, és nem innátok a vérét, nem birtokolnátok magatokban Életet (dzóét). Azután megfogalmazza ezt általánosságban pozitíve is. Ez már miránk is óhatatlanul érvényes: „A húsomat rágó, s a véremet ivó »korszakos« (örök) életet birtokol, a végső napon meg még fel is támasztom majd." Vajon azonos értelmű ez a múlt vasárnap elhangzott tétellel: „A hozzám érkező nem fog megéhezni, s aki belém veti bizalmát, sohasem fog többé megszomjazni"? A következő mondata folytatja a gondolatsort: „A húsom igazi étel ugyanis, s a vérem igazi ital."

Az „igazin" van szerintem a hangsúly: vannak hamis ételek-italok. Van, aki nem gondolja, nem csinálja húsba vágó és véres komolysággal. Van, akinek akkor is a nem-igazin, a gyomornedveket mozgatón, a pusztulón jár az esze, amikor az igazit, a megmaradót, az égit rághatná meg, szívhatná magába. Ugye, aki tegnap ette a kenyeret, amit az Emberfia adott neki, az ma is szeretné enni azt. Marasztaná a potya rendszerét.

Az Emberfia maga is a megmaradás elvén szeretne működni, csak nem a potyaleső önzés rendszerében, hanem az Isten Országának önzetlenségében, amelyben az ember nem kíméli magát, hanem nyújtja minden értékét. Ezért folytatja a beszédet a megmaradás gondolatával. „Az én testemet rágó, s az én véremet ivó megmarad bennem s én is benne." Kannibalisztikus értelmezésben csak az utóbbi lehetne igaz: benne maradok abban, aki megesz — mondjuk annyi ideig, amíg a húst-vért asszi-

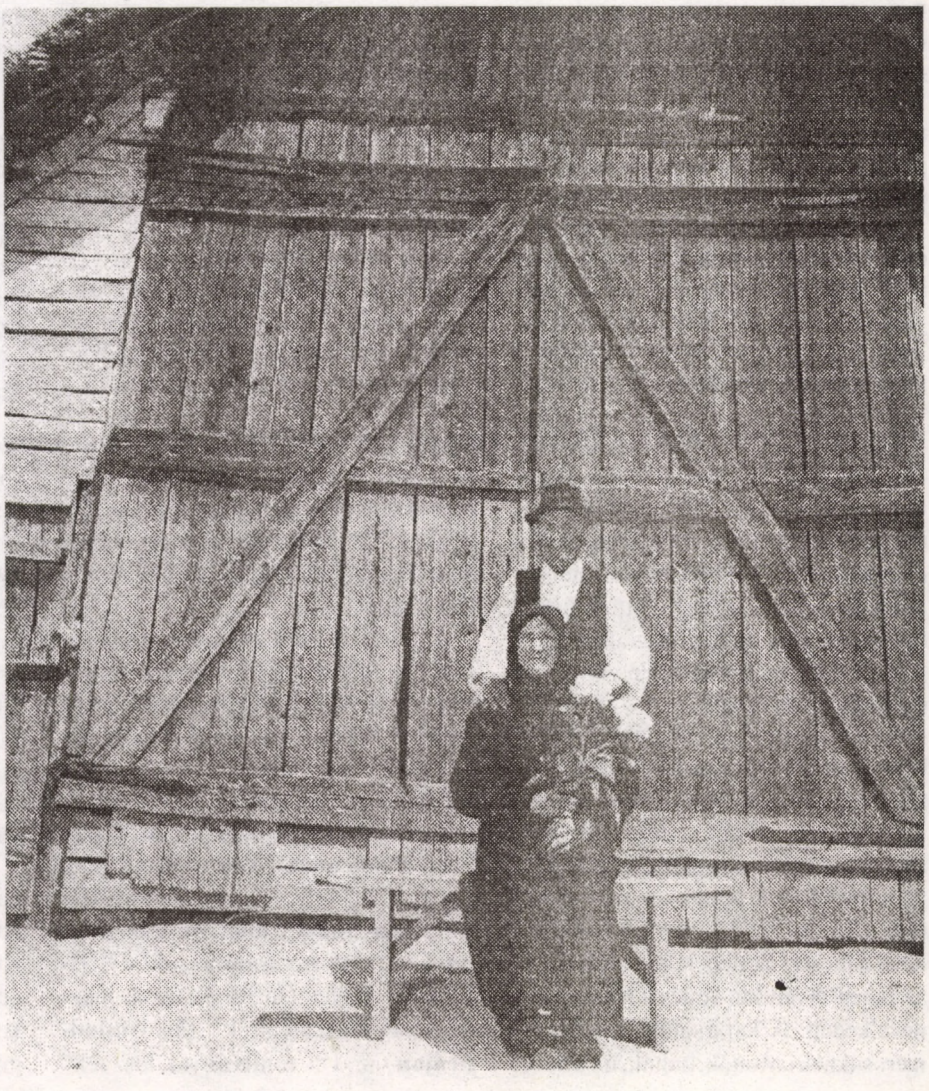

milálja az emberi szervezet. Hogy a mondat valami egészen más, magasröptű, de nagyon húsba vágó, véresen komoly „szentségi” egységet akar kifejezni, azt akkor értjük meg, ha az első feléről sem feledkezünk meg: Bennem marad az engem evő-ivó.

Jézus tanítása, példája, barátsága kifogyhatatlan kamra, melyből bármelyikünk bármikor meríthet; és nemcsak azt fogja érezni, hogy megmarad azon a szinten, amelyre eljutott, hanem többet. Azt fogja érezni, hogy úgy él Jézus által, ahogy Jézus él az őt küldő élő Atya által. Küldetést fog érezni. Eleven és lüktető küldetést arra, hogy másokért éljen, rághassák a húsát és ihassák a vérét. Állandóságot és változandóságot fog érezni. Megmaradást Jézus békéjében és lüktető életet Jézus küldetésében. Kenyérséget Jézusban, életet Jézusban, föltámadást Jézusban. Ami azután az utolsó vacsorán történt, vagy azóta történik eukarisztia-ünnepléskor, az mind az igazi Kenyér, az igazi Élet, az igazi Föltámadás jelzése, és annak megvalósulása érdekében történik (Jn 6,35.48.58; 11,25; 14,6; Jel 1,17; Mt 26,26–29).

Augusztus 24. — Évközi 21. vasárnap — Jn 6,60–69 — Ha kevesen is, önként bármire!

A két vasárnap evangéliuma között kimaradó 59. vers így szól: „Ezeket mondta Kafarnaumban a zsinagógában tanítván.” Eddig, ha közbeszólásokkal tűzdelve is, lényegében összefüggő beszédet hallhattunk az Atya Égből Küldött Igazi Élő Kenyeréről, most viszont kizárólag a beszéd vagy beszélgetés reakcióiról esik szó.

Természetesen kétfajta reakció kíséri a kafarnaumi beszédet: egy negatív és egy pozitív. Az egyik szerint kibírhatatlanul nyers szöveg, a másik szerint „korszakos” (örök) Élet beszéde. Az első spontánul tör elő a tanítványok tömegéből, a másodikat a Mester provokálja Péterékből. A megütközésre a fokozás módszerével válaszol: Ez kiborít titeket? Pedig ez csak hallanivaló. De lesz itt látnivaló is. Mit fogtok csinálni akkor, amikor az Emberfia fölmegy oda, ahol előzőleg volt, az Atyaisten jobbjára? A mennybemenetel magasztos pillanatait azonban megelőzi az értetlenségbe ütközés, a félreértettség, az ellene fordorkodás, a bírósági hercehurca, a kivégzés, igaz, a feltámadás eseménye is. Annál viszont az életre keltés funkcióját pusztán a nem látható Szellem végzi el, a látható húsnak csupán passzív szerep jut.

A Szellemnek, az Életnek viszont addig sem kellett tétlenségre kárhoztatva lennie, míg a hús meg nem halt, hiszen beszédeiben ott működött, ott hatott addig is. De vannak, akikre hiába hatott. Vannak, akikben nem sikerült felgerjesztenie a bizalmat. Így oszlik a tanítványok serege két részre. János így húzza alá a Tizenkettő szerepét, amelynek kiválasztásáról külön nem beszél. De még azok között is akad egy, akire hiába hatottak a szellem és élet krisztusi szövegei, mert áruló lett belőle.

Éreznünk kell, hogyan jut el Jézus a puccsot is vállaló lelkes tömeg több ezres létszámától az árulót is tartalmazó tizenkettő maradékáig, akik közül Péter tagadásba esik, a többi otthagyja őt a Getszemáni kertben, s csak János marad vele a kereszt alatt. De hiába csökken szavainak hatása alatt 12-re az 5000, ő még ezektől is megkérdezi: „Nem akartok ti is elmenni?”

Mi ez? Mazochizmus? A szőlősgazda őrülete, aki kínjában bottal veri le a jégveréstől megkímélt fürtöket, miközben azt kiabálja: Lássuk, Uram, Isten, mire megyünk ketten? Nem. Ez a Szabadság Szellemébe vetett Bizalom. **Ha kevesen** leszünk **is,** amíg **önként** vállaljuk, **bármire képesek vagyunk** abban, aki nekünk erőt ad (Fil 4,13).

A tételt Péter bizonyítja válaszában az eukarisztikus beszéd pozitív reakciójaként: „Kihez pártolnánk, Uram? Korszakos Élet beszédeit birtokolod! Mi pedig bizalommal teltünk el, és meggyőződésünk lett, hogy Te vagy az *Isten Szentje*!” Hogy *szent személy*re, vagy a szentélyasztalra szombatonként kitett tizenkét *szent kenyér*re gondol-e az apostol, azt nehéz eldönteni. Annál is inkább, mert bizonyos szövegváltozatokban Krisztus, az élő Isten Fia szerepel helyette. Mindenesetre ezeknek a meggyőződéses, bizalommal teli embereknek köszönhetjük, hogy eljutottunk Jézushoz. Persze, nekünk is Égi Apácskánktól van mindenünk, amink van: Jézusunk, közösségünk, apostoli eredetünk, szent emberünk, szent kenyerünk, eukarisztiánk, életszentségre törekvésünk, bizalmunk, erőnk, kitartásunk.

Augusztus 31. — Évközi 22. vasárnap — Mk 7,1–8a.14–15.21–23 — Mosdatlan kéz, tiszta szív?

Az évközi 16. vasárnap evangéliuma szerint Jézus és tizenkét tanítványa még enni sem értek rá a hozzájuk csődülő embertömeg miatt, ezért kerestek maguknak egy jól elkülönített lelkigyakorlatos zugot, hogy az apostoli próbaút tapasztalatait kiértékeljék, ám a tömeg rájuk talált, folytatódott tehát a tömegpasztoráció, és a hullafáradt hallgatóság, mely miattuk került erre a minden pékségtől távol eső helyre, megérdemelte a kenyérszaporítást. Így legalább ők is ehettek jóllakásig.

A téma most ismét a tanítványok kenyérevése. A színhely talán még mindig, vagy újra Kafarnaum, az ő városa. Tömeg már nincs jelen, de vannak ellenőrök. Helybéli farizeusok, fővárosi törvénytudók. Ismét a tanítványok étkezésébe kötnek bele, mint 2,23–28 szerint, de most nem a szombati kalásztépés tiltott „kombájn-feladatai” szúrnak szemet nekik, hanem az étkezés előtti kézmosás elhagyása. A pogányoknak író Márk itt kissé részletezi a választott nép tisztálkodási, tisztasági, tisztátalanságoktól és tisztátalan személyektől való elkülönülést szolgáló öntudatos–önérzetes szent hagyományait.

A kalásztépőkkel kapcsolatban Jézus Dávid példájára hivatkozott, aki menekültében papokat illető szent kenyerekből evett. Most Izajás prófétára hivatkozik (29,13), aki a bensőségesség híjával külsőségekben tobzódó népet kárpálja. Hiába tisztelik így Jahvét, mert neki csak hiteles istentisztelet tetszik, emez viszont merőben emberi bohóckodás: önkényes parancsok, tudálékoskodó tanok. Szépen félreállítják az Isten rendelkezését, hogy emberi hagyományokon nyargalásszanak.

Pedig nem attól vagy közönséges, ami ér, hanem legföljebb attól, amennyit az életed ér! Nem a sors számít, hanem az erköles; nem a rítusok, hanem az aktusok. Nem az, ami beléd megy, hanem ami kijön belőled. Nem a mosdatlan kéz, hanem a mosdatlan száj. Nem az ápolatlan külső, hanem az elhanyagolt belső. Vagy a múlt vasárnapi gondolat szerint, nem a hús, hanem a szellem (Jn 6,63). Gonosz szívből gonosz gondolatok jönnek elő, akármilyen szerelésben feszít a gazdájuk. Pilátus megpróbál később kezet mosni, de szájat nem mer, s így szívet sem tud! Ágnes asszonynak is hiába tisztul véres lepedője, ha a szíve tovább vádolja őt; nem azért, mert a férjgyilkosság megbocsáthatatlanul nagy bűn, hanem mert a szíve szűk arra, hogy meg tudjon magának bocsátani.

Jézus szerint az ember szívéből származik minden gonosz gondolat, erkölcstelenség, lopás, gyilkosság, házasságtörés, kapzsiság, rosszindulat, csalás, kicsapongás, irigység, káromlás, kevélység, léhaság. Ezek teszik őt tisztátalanná. De ezek is csak a megtérés szándékán innen.

Hogyhogy? Hát nem jószándékkal van kikövezve a pokolba vezető út? Nem bizony! Akkor mivel? *Merő* jószándékkal! Amiből soha nem lesz, de soha nem is lehet semmi, mert nem gondolták komolyan, mert a szívükben már eleve eldőlt, hogy csak a szájukon fog forogni az elhatározás, de a kezükig soha nem ér majd el. Pedig az az igazi!

Szeptember 7. — Évközi 23. vasárnap — Mk 7,31–37 — A süketnéma meggyógyítása

Elmélkedést írni? Ugyan, mi lehet ennél egyszerűbb? Az ember veszi az aktuális textust, ha szorgalmas, megnézi a párhuzamos helyeket, a stréber belelapoz egy kommentárba is, elpufogtatja a közhelyeket, leönti némi jámbor szósszal és alapjában kész is. Ha bele tud csempészni valamit a nemzeti sorstragédiáról, az ország vagy a világ lefelé konyuló tendenciáiról, a potenciális olvasók száma eleve megduplázódik.

Az elmélkedésben többnyire a szerző gondolatai vannak előtérben. Nem baj ez addig, míg a szerzőt a szent szöveg, szent gondolatok határozzák meg. De éppen itt van a probléma: Az ember nem tökéletes, keveredik benne jó és rossz... Végül is mit érhet el egy elmélkedés? Felmutat egy általános igazságot, utal valamilyen alapelvre vagy elmond egy szimbolikus történetet, és az olvasó jóindulatára bízza magát. Ha megvan a közös alap a szerző és olvasó között, a dolog szinte magától működik; ha nincs, ritkán teremti meg pusztán az elmélkedés, legyen az mégoly remekbe szabott is.

Az elmélkedés intim műfaj, benne az író megmutatja magát, akár akarja, akár nem. Jobb, ha színt vall, ha vállalja esendő voltát, hiszen az olvasó nem tőle várja, hogy tökéletes legyen; a maga számára kíván leszűrni használható, üdvös tanulságokat. A szerző személye az a kenőanyag, amely segíti az olvasó kapcsolódását a szent igazságok fogaskerekéhez.

E terjedelmes bevezető után talán mellőzni lehet a kijelölt aktuális szövegek részletes taglalását. Az általános tanulságok felsorolása helyett — melyeket mindenki ismer — tehát következzenek a szerző szubjektív gondolatai, kérdései.

*

Jézus meggyógyít egy süketet. A legközönségesebb szimbolikus történetek egyike. Melyikünk nem akar egészséges lenni? Ki nem találkozna szívesen egy csodatévővel? (A hazai természetgyógyászok címlistája vaskos kötet...) Ki tudná megtagadni a gyógyítást, ha képes rá? Itt van az első nehézség: Az ember elmegy az orvoshoz azzal, hogy pattanások vannak a bőrén, az orvos látja, hogy a baj oka mélyen van, a betegség elfajulhat, de a gyógyításhoz évekig tartó kezelés és diéta volna szükséges. Mit mondjon? Látja, hogy a beteg **nem képes az egészségre**. Kezelje a saját felelősségére, netán a beteg akarata ellenére? Ez volt Jézus igazi dilemmája, ez az a kihívás, amellyel mindenkinek szembe kell néznie, aki előre tekint, aki építeni akar, akinek küldetése van a világban. Mert mások többnyire nem úgy akarják egésszé tenni a világot, önmagukat, ahogy ő. Jó esetben elviselik egymás másságát, de együttműködni nem tudnak. Itt vannak a keresztény egyházak például...

A kérdésnek van egy mélyebb vonulata is. Ha egyszer nem vagyunk képesek az egészségre — mert nem lehetünk képesek rá a szó igazi értelmében —, akkor érdemes-e erőltetni? Hiszen csak torz megoldások, félbemaradt életek maradnak utánunk... Az ember ebben a korban, a fiatalság vége felé hajlamos arra az álláspontra, hogy a világ — és benne önmagunk — úgy, ahogy van: „egész”. Tökéletlenül, torzan, az ember által is elrontva. És benne természetesen az ember is, az őrült majom. Elrontott valamit a Jóisten? Ne feszegessük most, hogy ki rontott el mit... Próbáljunk meg élni. Vagy inkább a helyes terminológiával: ÉLNI. Nem a normaleszállítás olcsó megoldását kínálom — egyáltalán nem gondolom, hogy vannak normák. Az egyetlen norma ez: élni kell. Vagyis: ÉLNI.

De hogyan lehetséges ez? — kérdezte Nikodémus is a lélek sötét éjszakáján. Mire a mester minden zen-buddhistát megszégyenítő frappáns válaszában időutazásra szólított fel. Nem, nem lehetséges. Pontosabban: kívülről nem lehetséges. Itt, belül, egészen mélyen kell valaminek — Valakinek — megszületnie, ami (AKI) majd virágba borul és bőséges termést hoz, akár süt, akár fagy.

Szeptember 14. — A Szent Kereszt felmagasztalása — Jn 3,13–17 — Szükségszerű üdvözülés?

Minden jóra fordul. Ezt üzeni ez a szöveg. Akár akarjuk, akár nem, az Isteni Megváltó majd rendet csinál, a mindenség kizökkent kerekét visszalöki a sínre. Ezek persze nyilvánvalóan későbbi, talán Szent Páltól származó gondolatok. De valljuk meg: Idegenek tőlünk? Nem szeretnénk, ha egyszer már végre valaki csinálna egy nagytakarítást? Hogy ez az egész bagázs tűnjön el oda... — és máris itt az aktuálpolitikai alkalmazás. Hát igen, a világ állapotáról és lehetséges rendjéről többen többfélét gondolunk. Vagyis egyszerre magunk is többféle elképzeléssel bírunk. Az ember ambivalens lény, ellentétes vágyak, indulatok, ösztönök munkálnak benne; mindezt jótékonyan eltakarja az a festett díszlet, az arculat, a proszópon, amely mögött az öldöklés folyik. Mert egyáltalán nem békés, idilli történet ez, hogy majd jön valaki fehér lovon vagy szamáron, aki elvégzi helyettünk a piszkos munkát. Azt nekünk kell elvégezni. És a piszkos munka közben az ember többnyire maga is besározódik.

Irigylem a magabiztos tanítókat, katedrával, erkölcsi dicsfénnyel, társadalmi elismertséggel, egyenes, makulátlan életvitellel, derűvel. Meg persze utálom őket a leereszkedő mosolyukért, a barátságos biztatásért, igyekezz csak, öcsi, neked is sikerül majd, vagy ha nem, hát kisnyúl, a világ rendje nem omlik össze, azt mi, a magunkfajták tartjuk fenn, a Jóisten is hozzánk van beosztva, ha nem vetted volna észre. Úgyhogy igyekezz csak, próbáld újra, százegyedszer is...

A világ üdvözül, ha törik, ha szakad, mindenkinek örök élete van, de milyen, Uramisten, hát nem lesz soha vége? Azért küldte el Isten a Fiát a világba, hogy ilyen legyen? Hát én elítélem ezt a világot az összes guruval és megváltóval együtt. Nem hiszek a kígyós bűvészmutatványban, ócska, régi trükk, minden uralkodó ideológia elsüti legalább egyszer.

Miért küldte el Isten a Fiát? Ki volt egyáltalán, aki itt járt-kelt közöttünk, de mi nem ismertük fel? Emberfia — belegondoltunk-e valaha is, hogy ez több, mint az, hogy Isten Fia?! Nem kevesebbet állít ez, mint hogy volt egy EMBER — egy ember, aki teljesen az volt, AKI, kimerítve az evilági létezés összes lehetséges dimenzióit. Úgy tűnik, ponto-

san tudták ezt a kortársak is, ezért sietve isteni arcot fabrikáltak neki, eléggé fércmunka, tudjuk, az a csoda, hogy kétezer év óta használatban van. De hogy mennyire alapvető emberi igényre válaszol, mutatja az, hogy mekkora apparátus gondoskodik a zavartalan üzemről. Cinikus vagyok? Lehet; ennyi élettapasztalat után az ember megengedheti magának. Különben is, most nem dogmatikaleckét mondunk fel, hanem elmélkedünk, ugye?

Tehát végtére is mi az üzenet (itt, most, számomra persze; másoknak, máskor természetesen más)? Az, hogy az élet alól nincs felmentés. Vállalni kell az összes bajával, mocskával együtt, mert ez a mi életünk, senki másé, mi csináljuk ilyenre. És egyedül mi tehetünk azért, hogy más legyen. Milyen? — Ennek a titka bele van írva mindannyiunk lelkébe. Tudom, hogy annak a képnek a megrajzolása, amit rólunk a Teremtő megálmodott, egy egész élet alatt is aligha lehetséges; az ember legfeljebb vázlatokig juthat el. De mi mást tehet? Visszautasíthat minden kihívást, elsáncolva magát a fogyasztás millió vackával. Vagy húz egy egyenes vonalat, és azt mondja: erre, és aztán nem néz se balra, se jobbra. Esetleg ül magában, elvonulva, és szemlélődik, töpreng ezen a talányon, amit feladtak neki. Talán neki van igaza; a világ mai állapotát szemlélve ilyen emberekre volna szükség. És maradunk mi, akik várost akartunk építeni a hegyen, felhalmoztunk egy csomó anyagot, de elfáradtunk a hegyre vivő úton. Hja, aki csak úgy belekamatyol a létbe, könnyen póruljár. Mint az az ács ott Palesztinában, anno.

Szeptember 21. — Évközi 25. vasárnap — Mk 9,30–36 — Az élet megoldása

Az életnek nincs megoldása. Mindenki első akar lenni. Nietzsche mondta, hogy ha volna Isten, nem viselné el, hogy ne ő maga legyen az. Ő így oldotta meg a problémát. A hatalom vágya olyan erős az emberben, hogy egyesek hatalmi ösztönről beszélnek. A háttérben az önérvényesítés munkál; a steril hatalom nem vonzó, csak akkor, ha önmagamat artikulálhatom benne. Itt megintcsak az ember egész utáni vágyáról van szó, aminek az eléréséért semmi árat nem sajnál. Az ökofilozófia feltette a kérdést: Ugyan tessenek már eldönteni, hogy az ember része-e a természetnek, vagy inkább uralkodni volna kedve rajta?! A kettő együtt nem megy, ezt a világ — és benne különösen az ember — mai helyzete világosan mutatja. Különállni, egzisztálni és ugyanakkor benne lenni nem lehet. A kérdés biológiai vetülete egyértelmű, de az igazi probléma az, hogy az ember nem tudja átfogni azt a létet, ami számára adott. Érzi ezt, ezért veti bele magát a tevékenységbe (homo faber). Átrendezi a világot maga körül, és azt gondolja: alkottam valamit, pedig többnyire csak az idő múlt el és a környezet változott meg. Ő maga egy tapodtat sem jutott előre.

De merre van az előre? És kell-e menni egyáltalán? Van-e út? Nem eleve árulkodó-e ez a fogalom is; hiszen azt jelenti, hogy most itt vagyok, aztán talán majd ott, de hogy egyszerre legyek jelen abban a létben, amelyre megalkottak, amelynek az elodázhatatlan igényét magamban hordom, az lehetetlen. A keleti gondolkodás sejti ezt, ezért akarja a teljességet egyben megragadni, illetve ezt a mindenség utáni, lehetetlen vágyat az emberben csitítani. A nyugati út biztosan járhatatlan, mert idegen az ember alapvető lényegétől, a mindent-akarástól, hiszen eleve lemond erről azzal, hogy részenként akarja bejárni a létezés egészét.

Jézus milyen tanácsot ad a hatalomért, önérvényesítésért versengőknek? Ne foglalkozzatok a hatalommal, nem juttok vele semmire. Egymással törődjetek, mert talán megtapasztaljátok a másik emberben azt a mindenséget, amit kerestek. Jézus ismerte az embert igazi igényeivel, szükségleteivel együtt, és nem akarta kielégületlenül hagyni: megmondta, merre keresgéljen. Ez megintcsak fáradsággal jár, a másik ember olyan ellenszenves, visszautasító, bogaras, mit vacakoljak vele. Jó ha találunk valami közös témát, azzal elpiszmoghatunk anélkül, hogy egymással foglalkozni kellene. Befogadás, elfogadás, elköteleződés egymás iránt? Veszélyes, bonyolult dolgok ezek, nem kéne sietni vele, úgysem lehet egyetlen élet alatt mindent elintézni.

Gyereknek kéne maradni. Olyan romlatlannak, tiszta szándékúnak, jóra késznek és naivul mindenre rávehetőnek. Igazán csak a gyerekek tudnak barátkozni. Tényleg újjá kéne születni. Kevesebb ügyet, dolgot, tárgyat, munkát engedni magunkhoz és meghagyni a helyet magunkban a másiknak. Hogy vele költözhessen a teljesség, az Isten is. Fordítva, tapasztaltuk, nem megy... Az életnek nincs más megoldása.

Szeptember 28. — Évközi 26. vasárnap — Mk 9,37–48 — Jó mintákat átvenni, átadni

Jó példát kell adni. Ez nem afféle jámbor buzdítás, hanem a lét egyik alaptörvénye: az élet folyamatossága múlik rajta. Természetesen nem vagyunk tökéletesek, időnként rossz mintákkal azonosulunk, esetleg egy fél életen át, minden jószándék ellenére megbotránkoztatjuk azokat, akiknek át akarjuk adni az életet: házastársunknak, gyerekeinknek, barátainknak, bárkinek, akivel az élet összehoz. A rossz könnyen terjed, a nagy Szétdobáló mindenhol ott van, ahol valamit el lehet rontani. A jó minták pedig lassan hatnak. Amit évszázadok alatt épített fel egy közösség, néhány évtized alatt tönkre lehet tenni. Példa erre a magyar társadalom történetének utóbbi ötven éve. Lényegében nem történt más, csak annyi, hogy idegen, rossz mintákat sulykoltak nekünk. Nem is mindig erőszakkal, csak úgy finoman, puha diktatúra, amitől még nem lázad fel az ember. Csak kedvetlen, depressziós lesz, bezárkózik magába. Elveszti a bizalmat (hitet) és a reményt.

Mindegy, hogy ki teszi a jót. Lehet sarlatán, sőt „ellenség” is. A fő, hogy a jó minták terjedjenek. Csak úgy, maguktól; nem erőszak, szervezés, hittérítés, politikai nyomás hatására. Belül kell valamit megérteni. Ezért van az, hogy a szöveg gyermekeket emleget. A gyermek az, aki ösztönösen egészben látja — vagy inkább érzi, tapasztalja — a létet, és távol áll tőle az eszközök, médiumok használata, amelyek gyakran a célok helyébe lépnek. Szívesen, magától hajlik az új minták felé. És romlatlan; feltételezi, hogy mindaz, ami számára adatik, jó. Nem ilyennek kellene lennie az embernek? Ha bizalom volna az emberekben, felesleges volna a bürokrácia, amire lassan az ország megtermelt javainak a fele rámegy. Botrány ez a javából, és mi nem botránkozunk; hallgatólagosan tudomásul vesszük. Etetgetjük a szegényeket, de a strukturális disznóságok felett szemet húnyunk. Tanítgatjuk a gyerekeinket, de az életünk nagy megalkuvásairól hallgatunk. És még csodálkozunk, hogy szó nélkül faképnél hagynak bennünket? Bizony mondom nektek, a botránkoztatók elnyerik méltó büntetésüket...

A vallások története és az ökológia

A Föld és az emberiség jövője van veszélyben. Terheli-e felelősség a vallást, ill. a vallásokat, hogy ide jutottunk? Mi a vallás? A különféle korok vallásai hogyan álltak a Természethez? Van-e a mi zsidó-keresztény kultúrkörünknek kiemelt felelőssége az ökológiai katasztrófa elősegítésében? Milyen megoldásokról beszélnek ma a teológusok?

1. A vallás meghatározása és felosztása

A vallás világa varázslatos és félelmetes világ. Aki beletekint ebbe a világba, egyrészt fellelkesül, másrészt elborzad. Mi ez a jelenség?

1.1. *Etimológia* (szófejtés)

A római kortól kezdődően sokan úgy vélik, hogy a vallás lényege akkor tárul fel, ha a szó eredeti jelentését sikerül megfejteni. Csakhogy a vallás latin alapszavának (religio) jelentése a bizonytalanság homályába vész.

Cicero a religio szót a „relegere”= figyelembe venni, megtartani igéből származtatja. Ezért szerinte a vallás az istenek kultuszára vonatkozó dolgok pontos megtartása, figyelembevétele.

Augustinus egyházatya a religiót a „reeligere”=újraválasztani igéből eredezteti. Így nála a vallás a bűn által elvesztett istenség folytonos újraválasztását jelenti.

Lactantius, ókori egyházi író úgy vélte, hogy a religio a „religare”= megkötni, lekötni igéből származik. Vagyis nála nem más, mint a jámborságnak az a köteléke, amely az embert isten(ek)hez köti, ill. isten(ek)nek leköti.

1.2. Mások a *vallási jelenségből* (fenomén) indulnak ki és a vallás lényegi elemei alapján határozzák meg a vallást. A vallás „kelléktárában” négy lényeges elem található: az isten(ek), az istentisztelet, a papság, a hitrege (mítosz).

Így a vallás a világ és az élet rejtélyeinek megoldásához feltételez világfeletti erőket, magasabbrendű lényeket: szellemeket, *isteneket*, akik a világ és az emberek sorsának intézését a kezükben tartják.

A vallás másik főkelléke természetesen az ember(ek), aki(k) ezeket a felsőbb hatalmakat *tisztelik* (imádják). Az istentiszteletnek két iránya van, a kultusz és a mágia. A *kultusz* egyrészt az istenek jóindulatának megszerzésére szolgál, aminek eszköze az ajándék (áldozat); másrészt az istenekkel való egyesülés elérését szándékolja, aminek módja a lakoma (áldozás). Közben zajlik a szertartásos ima, zene, tánc stb. (liturgia).

A *mágia* az istenek befolyásolására, kényszerítésére szolgáló varázslat, mely lehet szómágia (ima) és cselekmény-mágia (szertartások). Mindkettő megelőző kívánalmai a tisztálkodási és önmegtartózatási előírások (mosakodás, füstölés; böjt, önmegtagadás stb.).

A vallás kelléktárából nem hiányozhatnak a *papok* sem. A különféle vallásokban fellépnek ugyanis a kultusz és varázslás hivatásos szolgái (varázsló, sámán, táltos, pap stb.). Az isten(ek) és az emberek közé állnak mint közvetítők és egyben az isteni hatalom képviselői és birtokosai (papi uralom).

A vallás világának íratlan és írott szöveggyűjteményei és forrásai a hitregék (mítoszok), vagyis a *szent könyvek*, szent írások. Ezek néhány *hitbeli tényt* fantáziaképekbe és fantasztikumokba öltöztetnek. A képzelet varázsos színeivel elmondják az *istenek életét* (hogyan éltek a teremtés előtt, hogyan teremtették a világot, hogyan fogják elpusztítani azt). Elmondják az embereknek szóló *kinyilatkoztatásaikat* is (vallási tanok, parancsok, kultikus előírások). *Kimagasló emberek* életét is leírják, majd egyenlővé teszik őket az istenekkel. Megtoldják életüket születésük előtti mennyei életük előadásával, majd haláluk utáni égi életük leírásával (égből leszállás és mennybemenetel). Mindez *kötelező tárgya* lesz a hitnek, belőle a papok *hitrendszereket* építenek. Kiépül a *vallási szervezet* is, mely adott esetben a tévedhetetlen és teljhatalmú istenhelyettesek alá rendeli az engedelmességre kötelezett hívőket.

1.3. A *vallás meghatározásában* figyelembe kell venni, hogy kifejezetten csak azokat a vallásokat lehet ezzel a szóval illetni, amelyek a fenti vallási elemeket tartalmazzák. Különben *(isten)hitről* beszélünk, melynek a vallástól különböző hittartalmai, etikai elvei, közösségi formái és kifejezésformái vannak. (Példaként álljon itt az eredeti kereszténység, mely hívő életforma volt, de nem vallás).

1.4. A *vallások felosztása* sokféle. A vallások története. ill. fejlődési fokozataik szempontjából, nagy leegyszerűsítéssel, három csoportba szokás felosztani a vallásokat, melyek a műveltség három fokának (alacsony-, fél- és egyetemes műveltség) felelnek meg.

A legalacsonyabb fokon a *primitív vallási hiedelmek*, az emberfeletti személytelen hatalom képzetei állnak. A fejlett vallásokat az államalkotó népek *kultúrvallásai* alkotják, melyek népinemzeti vallások és a magasabb műveltség és tisztuló erkölcsi felfogás igényeit is igyekeznek kielégíteni. A *világvallásokhoz* azokat a vallásokat soroljuk, amelyek az egész világra elterjedtek és az egyetemes emberiség lelki szükségleteinek kielégítésére törekszenek.

2. A vallások és az ökológia

A vallások fejlődése és a Természethez viszonyulásuk csaknem ellentétesnek mondható.

2.1. *A primitív népek* természeti népek, akik a Természet isteni erőinek hatalma alatt éltek. Nem volt más választásuk, mint hogy az isteni szerkezetű világ parányának tekintsék magukat, és szent félelemmel és tisztelettel övezzenek benne mindent.

Hitük a *mana-hit* volt: abban a személytelen erőben és hatalomban való hit, amely erő a tárgyakban (fetisizmus, őskőkor), a törzsi állatokban (totemizmus, felső kőkorszak, 80–100 ezer éve), a halottakban (halott-kultusz, átmeneti kőkorszak, 10 ezer éve), egyes emberekben (samanizmus) és láthatatlan lelkekben (animizmus) lakozik. A *Nap, Hold, Csillagok és a Föld kultuszával* vallásos tiszteletben részesítik az égitesteket és a Földet. A Nap-istenhez és a Földanya istennőhöz kapcsolódnak az ún. tenyészet–enyészet–újjászületés mítoszok és rítusok (már az újkőkorszakban is, 6 ezer éve).

2.2. Az ókori kultúrnépek vallásai megszemélyesítik a természeti erőket, és az ókori világ tele van istenekkel. Istenek laknak a tűzhelyekben, a ligetekben, a forrásokban. A Földben és az égitestekben is istenségeket tisztelnek.

Az egyiptomiak főistene Ré, a napisten. A babiloni és asszír vallás lényege ősidőktől fogva a csillaghit, Marduk „az ég és föld királya”. Az indiai és perzsa vallás közös istenei Mitra, Varuna, Indra, és egyformán tisztelik a napot, tüzet, vizet. Kína hat istensége a menny, a föld és a négy világtáj istenei. A görögök Olympuson székelő istenei közül Zeus a vihar istene, Apolló eredetileg földmíves- és pásztoristen, Artemis a természet istennője, Poseidon a tengerek ura, Demeter a föld termékenységének istene. A rómaiak öt főistene között Jupiter a menny, Mars a szántóvetés, majd a hadak istene, Vesta a tűz és házi tűzhely istennője.

A Természettel alkotott kapcsolat tehát jellemzője az ókori kultúrnépek vallásainak is, bár az érdeklődés egyre jobban eltolódik a természetimádó politeizmustól a népi–nemzeti főistenek imádata, a henoteizmus felé.

2.3. *A világvallásokhoz* azokat soroljuk, amelyek az egész világra elterjedtek: buddhizmus, kereszténység, iszlám. A zsidó vallás átmenet a nemzeti és világvallások között. A Természethez fűződő viszonyukban azt figyelhetjük meg, hogy amíg a keleti szárnyban megmarad a kapcsolat a Természet és vallás között, addig a nyugati vonulatban szétválás történik.

Az indiai bramanizmus panteista vallás, vagyis az a vallásfilozófiai hit, mely az istent és a világot azonosítja. A bramanizmus vallja, hogy az istenségben (Brahma) létezik minden létező és ő minden létezőben jelen van. Ezt a végső lényeget (Világelvet) Átmannak (Világléleknek) nevezik. A reformált bramanizmusban, vagyis a *buddhizmusban* ugyanez a hit érvényesül.

A zsidó vallás monoteista jellegű, vagyis a személyes, természetfölötti és szellemi Isten, az „Úr” egyetlenségét hirdeti. „Jahve, Izrael egyedüli istene és ura”, de kezdettől fogva megvan a törekvés, hogy Jahve az egész világ ura legyen.

A kereszténység tiszta szellemi monoteizmus, bár az istenfogalomban az egység (egy Isten) és a közösség (három személy: Atya, Fiú, Lélek) kettőssége is megtalálható.

Az iszlám monoteiznusa nem tiszta szellemi istenséget tisztel. Allah antropomorfizmusa (emberarcúsága) és abszolutizmusa (eleve-elrendelés tana) tartalmilag hiányos istenképet eredményez.

Az áttörés a zsidó vallásban történt meg, melynek Bibliáját a kereszténység is szent könyvei között tartja nyilván. Ezt az ökológiailag fontos eseményt a saját érintettségünk miatt is külön tárgyaljuk.

3. A zsidó-keresztény (-iszlám) vallás és az ökológia

A környezet krízise felelőst, felelősöket követel. Ki tette rabszolgává a természetet? Ki tette olyan módon alattvalóvá, hogy most fel kelljen szabadítani? Az a válasz, hogy mi emberek tettük ezt vele, nagyon általános válasz. Konkrétabb választ fogalmaznak meg a valláskritikusok: főbűnös a bibliai teremtéstörténet és a nyomában bekövetkező szekularizáció.

3.1. A *vallás bírálói* így beszélnek: „Az instrumentalista emberközpontúságban és speciálisan az állatok eldologiasításában a mélyebb gyökerek a teremtésről vallott *zsidó gondolkodásban* találhatók” — mondja P. Singer. „A természethez fűződő modern, környezetromboló kapcsolatnak a *nyugati kereszténység a gyökere*” — állítja L. White (1967). „A tipikus keresztény környezetromboló növekedési mítosz végzetes kezdete a *Ter 1,28:* Szaporodjatok és töltsétek be a földet, és vessétek uralmatok alá. Uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain és minden állaton, amely a földön mozog” — jelenti ki C. Amery (1974). Az ő véleménye szerint „ez a vers az embert majdnem *isteni pozícióba* emelte, ami lehetővé tette számára, hogy önkényesen rendelkezzék minden nem-emberi lény felett”. T. Lemaire szerint ezért „sürgősen meg kell szabadulnunk *a keresztény hagyománytól*”.

3.2. *A teremtéstörténet.* Ha tehát arról beszélünk, hogy az ember a „teremtett világ ura”, akkor a zsidó-keresztény-iszlám hagyomány veszélyes szavát használjuk, amellyel nagyon visszaéltek. Hiszen az „úr” szó a rabszolgaságra és az elnyomásra emlékeztet, és azt sugallja, hogy az ember a természet felett áll, s bíróként játszhatja meg magát fölötte, és pl. eldöntheti, mely fajok hasznosak és melyeket szabad kiirtani. Korának gyermekeként mondta R. Descartes a következő szavakat: „Én gondolkodom, és ők, az állatok és növények ezt nem teszik.

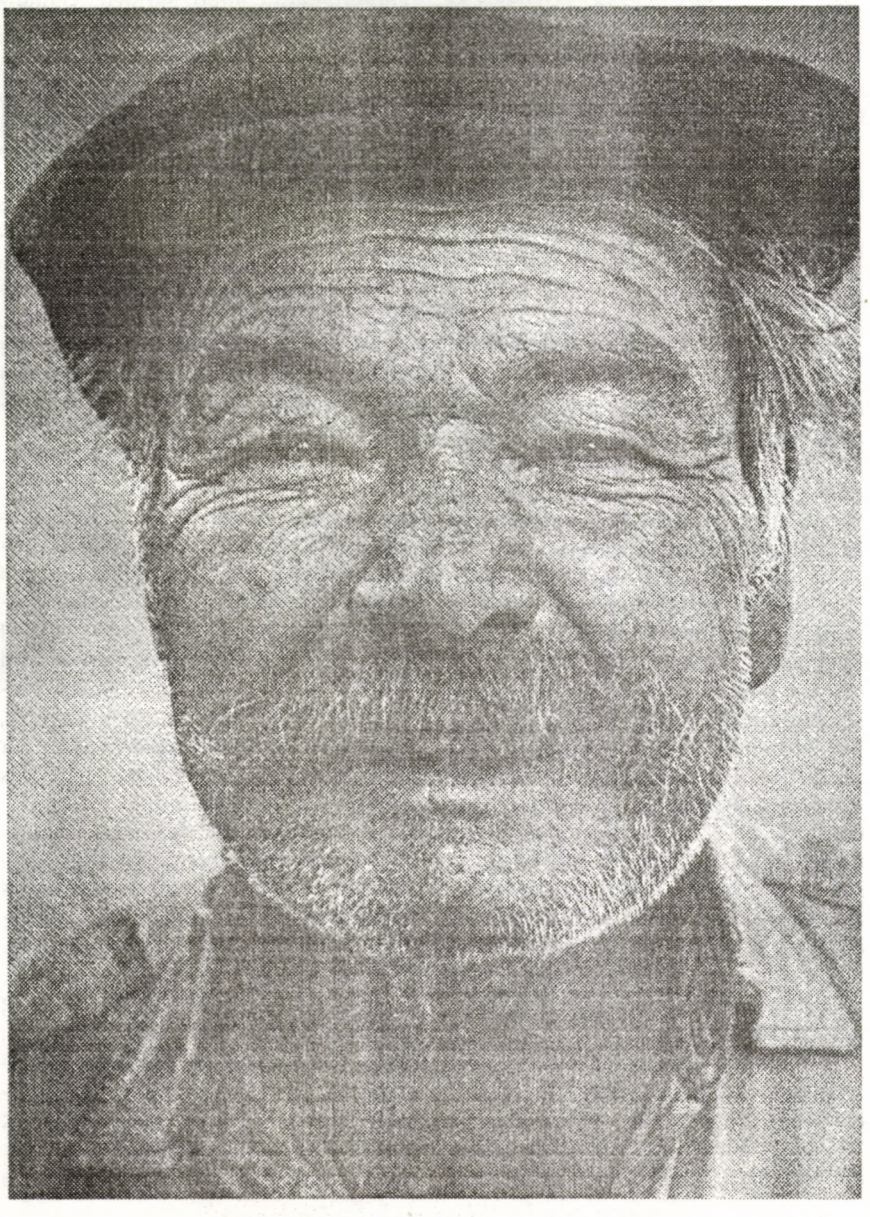

Mi vagyunk az urak, és úgy használjuk őket, ahogy nekünk tetszik". Az értelem nélküli testi lények puszta gépek, „lábon járó biogépek", ezért megengedhető, hogy élő kutyák idegrendszerét érzéstelenítés nélkül tanulmányozzák, mert nyöszörgésükre és üvöltésükre nem kell odafigyelni, hiszen csak a gépek lármáznak. Ide vezetett a világ feletti uralom: az „alattvalóvá tevés" és „uralkodás".

3.3. *A szekularizáció.* A bibliai teremtéstörténetre vezethető vissza a világ teológiai értelemben vett szekularizációja is. Ez azt jelenti, hogy a világfeletti Teremtőbe vetett zsidó-keresztény hit a világ isteni erőinek tagadását hozta. Szétválasztotta Istent és a Természetet. Az Isten nem evilági istenként jelenik meg, hanem mint a teremtett valóság világfeletti Ura és Teremtője. Az isteni világból „világi világ" lett, megfosztva a világot isteni varázsától. Ez a mítosztalanítás vezet a világ önállósodásához és az ember számára megnyitja az utat a világ természettudományos szemlélete és manipulálhatósága előtt, vagyis a világ hominizálása (emberképűvé formálása) előtt.

Ki tette rabszolgává a természetet? A válasz: a világ feletti uralom és a világ korlátlan kiszolgáltatottságának elvi alapjait a zsidó-keresztény Biblia nyomán gyakorlatilag a nyugati kereszténység szolgáltatta.

4. Keresztény megoldási kísérletek

A magunkra idézett ökológiai katasztrófa árnyékában és a vádak súlya alatt különféle keresztény válaszok születnek. Ilyenek: a teremtéstani értelmezésváltás, a remitologizálás, az ökumenikus összefogás, a jogalanyiság és az ökológiai etika válasza.

4.1. A keresztény biblikusok védekezésképpen hangsúlyozzák, hogy a *bibliai teremtéstörténetben* az „alattvalóvá tenni" (kabas) alapértelme, a „lábat egy tárgyra vagy élőlényre tenni", semleges kifejezés, mely egyszerűen a birtokbavételt, vagy megvédést, oltalmazást, gondoskodást szimbolizálja. Hasonló a helyzet az „uralkodni" (radah) igével is. A szóból a zsarnoki uralkodás helyett inkább a jó és igazságos pásztor ősi, keleti uralkodóideálja világlik elő. Ezért a Földnek csak az ilyen formában történő „alattvalóvá tétele" és az állatvilág feletti ilyen „uralkodás" lett rábízva a Teremtő képmására, az emberre.

Ami pedig a *szekularizált*, „világi világ" feletti rendelkezést illeti, az ember nem rendelkezhet önkényesen a világgal, hanem csak úgy, mint aki a Teremtő igazi képmása. A világ manipulálhatóságának arra kell késztetnie az embert, hogy az atomtechnika, kozmotechnika, biotechnika és pszichotechnika korában a hominizált világ valóban humánus is legyen, mert az emberiség csak így élheti túl saját szabadságának lehetőségeit.

4.2. A világ mítosztalanításával szemben sokan a *re-mitologizálást* tartják megoldásnak. Visszagondolnak arra az időre, amikor a Föld az ember otthona volt: a „Földanya" a kultúrát teremtő „anyaföld", vagy a „haza", a házat jelentő „apaföld". A Föld eleven egészet alkotott, az ember csak egy faj volt a többi között, és nem feltétlenül a legfontosabb. Ezen túl a világ tiszteletet parancsoló szent hely volt, olyan hely, melyet félő tisztelettel kell kezelni, mivel számtalan titkot rejt magában.

Mi lehet a megoldás? Át kell venni az ősrégi kozmológiai mítoszok valamelyikét. És máris előveszik az ősi amerikai indiánok elbeszéléseit, vagy feminista tendenciákat kombinálnak kereszténység előtti európai istennők mitológiájával, vagy a hinduizmus, buddhizmus, taoizmus, sintoizmus keleti szakrális mentalitását ajánlják. Ezekkel szemben a keresztény teológusok a keresztény mitológia átdolgozott formáit kínálják fel, bár a világ re-mitologizálását visszalépésként is értékelik. Valami mást kellene tehát tenni.

4.3. *Ökumenikus összefogást* sürgetnek a keresztény vallások ökológusai. A nagy területi konferenciák után sor került az első európai ökumenikus találkozóra Bázelben (1989), majd az első világtalálkozóra Szöulban (1990).

A világtalálkozó „az igazságosságért, a békéért és a teremtés megőrzéséért" mottóval zajlott. A szövetségkötés idevonatkozó része a teremtést tisztelő kultúra kifejlesztését, a föld légkörének megőrzését, a légkört fenyegető változások okainak leküzdését tűzte ki célul. A „világpremier" jól sikerült, pozitívumai közt ilyenek szerepeltek: imádkoztak, gondolkoztak, bátorságot merítettek, testvéries légkör uralkodott és a legtöbb bizonyságtevés komoly hatást gyakorolt.

4.4. A *jogi kultúra képviselői* is megmozdultak. Célul tűzték ki, hogy egyrészt köttessék meg egy új generációs szerződés a jövő generációknak a Földhöz való jogairól, másrészt a teremtési közösség legyen „jogi közösség".

A „természet jogait" fogalmazta meg a Berni Határozat, mely leszögezi, hogy a természetnek joga van a létezéshez; joga van fajainak megvédéséhez; joga van genetikai örökségének megőrzéséhez; az élőlényeknek joguk van a fajuknak megfelelő élethez; a természetbe történő beavatkozásoknak pedig igazoltnak kell lenniük... Megállapítják, hogy nincs más járható út, mint megadni a természetnek a „jogalany" jelleget, s így a természet végre megkapná a társteremtményi jelleget, amit az emberközpontú szemlélet eddig megtagadott tőle.

4.5. Egy ökológiai etika alapjai és perspektívái is kirajzolódnak. Tudatossá kell tennünk a világhoz fűződő bűnös viszonyunkat és meg kell térnünk.

Tudnunk kell, hogy az ember utoljára jött a teremtésben: ő a teremtés „utóvédje". Még a világ kezdetét sem látta: a világ öt nappal idősebb nála. Az ember és a világ közt etikai kötelék van. Felelős a világért. Nem olyan felelősséggel, amely az ember szabad választásából ered, hanem teremtményi felelősséggel, vagyis amit teremtettsége alkotórészeként útravalóul kapott, ráróttak és így megelőzi szabadságát. Etikai szolidaritás köt minket a világhoz, mert szolidárisan lettünk megalkotva, ki vagyunk szolgáltatva a világ sorsának és nem mondhatjuk többé: Semmi köze hozzánk a világnak! Meg kell tehát kérdőjelezni a nyugati autonómia-elképzelést. Az ember nem tehet akármit a világgal, hanem pontosan meghatározottat kell tennie. Isten társteremtőjeként kell viselkednie. Nem így viselkedtek a Nyugat keresztényei, főleg a polgári kapitalizmus létrejötte óta, amikor a Ter 1,28-at is felhasználták, hogy ezáltal is igazolják a természetben elkövetett rablógazdálkodásukat.

*

Befejezésül hadd térjek vissza az elején tett nagy kitérőmre, amit a vallás meghatározásával kapcsolatban tettem. Zárójelben példaként hoztam fel a kereszténységet, nevezetesen hogy az eredeti kereszténység életforma volt (életút), nem pedig vallás. Az ökológiai felelősség bizonyára nem terhelné most a kereszténységet, ha hűséges marad Alapítójához. Ám inkább avatták Jézust istenné és tanait vallássá (mint az előző korok nagy vallásreformereit is, Zaratusztrát, Konfutsét, Buddhát), és építettek neki gazdag, hatalmas templomokat, csináltak grandiózus rítusokat, csak hogy ne kelljen feladni az emberi önzést, a gazdagság, hatalom és erőszak istenítését.

A magam részéről abban látom a ökológiai katasztrófa elhárításának legfőbb módját, ha keresztény részről, legalább az utolsó órában, jól választunk. Mi között kell választanunk? Befejezve a vallásról szóló eszmefuttatást, kommentár nélkül teszek két megkülönböztetést.

Történetileg és etikailag az emberiség java szempontjából megkülönböztetünk „önközpontú" *agresszív* vallásokat, melyek az istenimádat címén készek máglyákat gyújtani, szent háborúkat folytatni, világhódító törekvésükben hullahegyekkel beborítani a történelem országútját, és végtelen harácsolásukban elpusztítani még a Földet is. És ismerünk „te-központú" *inviolans* (erőszakot nem ismerő) hívő közösségeket, melyek a Szeretet-Istent a szeretet-törvény követésével szeretetközösségeikben akarják követni. (Ez az eredeti kereszténység!)

Társadalmilag pedig megkülönböztethetünk hierarchikus (szent-papi-uralmú), demokratikus (többségi uralmú) és pándúliás (mindenki mindenkit szolgál) hívő közösségeket. Az első az alá-fölérendeltségre épülő, engedelmességet követelő parancsuralmi vallás; a második a többségi választásra épülő, ugyancsak engedelmesség-elvű reformált vallás; a harmadik pedig a mellérendeltségi, szolgáló vezetői és testvéri hívő közösség.

Úgy gondolom, hogy a kereszténynek, de egyáltalán az embernek ebből a kínálatból kell kiválasztania ma a legjobbat. És akkor „miénk lesz a Föld".

Kovács László

Könyvajánlás

A jót választanod kell

György Lajos írásaiból – Föld Napja Alapítvány, 1996

Piros kötetéről nehéz írni. Inkább olvasni kell. Nem egyvégtében, hanem apránként, autóbuszon, villamoson, HÉV-en utazva, vagy éppen munkából érkezve, pihenésképpen a napi sajtó izgalmai helyett. Ahogyan Hamvas Béla babérligetkönyvének rövid esszéit. Mert amit ezekről az egész életünket átfogó kérdésekről írtak az elmúlt néhány évtizedben, azt Piros (ma már inkább őszbe hajló) üstöke alatt egy sok nyelven értő, egészen kiváló emlékezőtehetségű elme tartja számon, teszi közkinccsé. Megjegyzésekkel és saját ötletekkel, összefüggések és további kérdések fölvetésével gondolkodik az ezredvégi értelmiség szorongató kérdéséről: Hogyan lehetséges emberi élet a földön?

A kötetben egybegyűjtött írások első fejezete a jövőbe vezető utakról szól, mondanivalójának lényegét fejezi ki címválasztása: "A tudat zöldülése". A jelenlegi világválság gyökérmozzanatára tapint ezzel: mindennapi életünk zsákutcái csak külső jelei annak az alapvető hibának, amely gondolkodásunkat, világlátásunkat jellemzi. Mondanivalója Jézus szavaira rímel: ha meg nem térünk (ha át nem alakítjuk a gondolkodásmódunkat), mindannyian elveszünk. (Vö. Lk 13,3.5.)

E filozofikus hangvételű bevezetés után filmkritikák következnek; ezekben mai művészeket faggat a szerző, hogyan látják az ember esélyeit századunk második felében. Válaszuk a fejezet címadó kérdésére: "Van-e bocsánat bűneinkre?", átvezet a harmadik rész tanulmányaihoz, amelyek "Égetnivaló dolgainkról" szólnak, és elsősorban nem a jól ismert, környezetpusztulást jellemző adatokat sorolják, hanem szellemi-lelki restségeink, tudatlanságaink, vétkes hanyagságaink felszámolására buzdítanak.

A "Vetélkedés és szimbiózis" című befejező rész írásaiban sem tagadja meg magát a szerző, szakmai jellegű tanulmányaiban is minduntalan a földi élet és az ember létének célját, értelmét keresi. Egyéni válasza minden kereső ember számára elgondolkodtató:

"...a Kozmoszban Rend van, s ha ezt felborítjuk, belepusztulunk. Ez... tulajdonképpen vallásos hit, s igazából mindegy, milyen vallás révén jut ide az ember. Mert erre vezet az ősi hagyomány, Lao Ce, Buddha, Jézus is. Mindezt felismerni: folyamat. A tudat zöldülésének útja:

A helyes felismerés
A helyes elhatározás
A helyes beszéd
A helyes cselekvés
A helyes életmód
A helyes gyakorlás
A helyes gondolkodás

majd azonosulás a többi élőlénnyel, a Kozmosszal: nevezd azt megvilágosodásnak vagy üdvözülésnek. Figyeljünk oda, hogy hol tartunk ezen az úton, s igyekezzünk előrejutni rajta."

D.J.

(A könyv kapható az Írók Könyvesboltjában és a Föld Napja Alapítványnál.)

TARTALOM

Tanulmány
Pierre Pierrard: Loisy abbé – Vesztett csata? 2–4
Erőszakmentesség
Josef Blank: Erőszakmentesség – háború – katonai szolgálat (I.) . . 5–9
Csapody Tamás: A polgári szolgálatról szóló törvény megszületése és a törvény értékelése 9–12
Hildegard Becker: Az ahmadik reformmozgalma 13
Gyerekeknek mesék
Zsófi három kívánsága 17–18
Hiú Péter 18
Elmélkedések
Merza József: Hinni hitetlenül 14–16
Bajai Lászlóné Magdi: Hitem története 19–20
Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 23–27
Olvasók fóruma
Pintér Zoltán: Heti nyolc nap szeress! 21–22
Környezetvédelem
Kovács László: A vallások története és az ökológia 28–31
Könyvajánlás
D.J.: A jót választanod kell (György Lajos könyve) 31

FELHÍVÁS!

Kérjük Olvasóinkat, hogy az impresszumban foglaltak szerint újítsák meg előfizetésüket a második félévre.

Kurt Marti

Az ISTEN szó passiója

ezer sebtől vérzik
megerőszakolják újból és újból
elárulják szétlapossák
agyonlövik lefejezik
kerékbe törik fölnégyelik
elvesztett tagjait
protézisszörnyekre cserélik
elidegenedett
önmagától
tőlünk és mindentől
skizo neuro és pszicho lett
agyonszurkálták a tűk
melyekkel idegen lényeget
fecskendeztek beléje
vég nélkül agonizál
talán már halott
vagy mégsem
netán csak az orvosi konzílium
vitázik róla
az ISTEN szó TEHÁT
utolsóvá lett a szavak között
a leginkább kizsákmányolt fogalom
kiürtött metafora
a nyelv prolija

Ford.: g.g.a.

Az ELPÍDIA kiadó közelmúltban megjelent könyvei:

Hanna Wolff: Az egyetemes Jézus
(Jézus alakja indiai szemmel)
550,– Ft

Karl Herbst: A valódi Jézus
(hagyományostól eltérő evangéliumértelmezés)
560,– Ft

Postai utalványon a vételár megküldésével vagy utánvéttel megrendelhető a Kiadó címén:
2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c – Tel/fax: 06–27–342–900

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)
Közösségi és családi folyóirat

VIII/4. (44.) szám. Megjelenik évente hatszor.
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.
A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám:
10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.

*

Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdaüzemében, Vácott.
Felelős vezető: Szilva István
ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
Editor: GARAY András
Adress: H–2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1997-re (postaköltséggel):
Belföldre: fél évre . . . . . 300 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba fél évre . . 300 Ft
egyéb külföldre fél évre . . . . . .1200 Ft
Nyugaton: fél évre . . . . . 25 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját. A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi
és családi
folyóirat

VIII. évf. 5. szám
1997. október
90,— Ft

Jézus és a végvárás

Tisztességtelen NATO-kampány

Az ősegyház és a katonáskodás

„Nemzeti védelmi charta”

Emlékezés Hirosimára

Interjú Szabó Mártával

Moha-mese

Olvasók fóruma

Ökumenikus találkozó Grácban

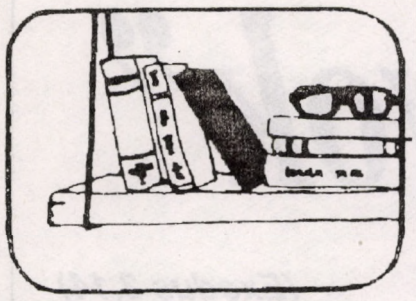

Hanna Wolff

Most, nem valamikor egyszer

A legvégzetesebb átfestés

Van olyan vékony külső festékréteg, amely nem sokat árt, mert hamar megint lepereg. Éppen szellemi vonatkozásban létezik azonban olyan vastag és makacs réteg, amely az egész képet elfedi, és ráadásul teljesen hozzátapad. A következőkben egy ilyenfajta fedőrétegről fogunk beszélni; arról, amelyet a Jézus-kép fölé vontak, és amelyről azt állították, hogy Jézus zsidó önazonosságához éppoly elvitathatatlanul hozzátartozik, mint az igazi keresztények önazonosságához. Ezzel szemben a tényállás az, hogy a szóban forgó valami egyáltalán nem található meg Jézusnál, s hogy a keresztény önazonosság megtalálásához ezt a fedőréteget éppenséggel fedőrétegnek kell felismerni és határozottan le kell vakarni. **A Jézus-kép ún. eszkatologikus átfestéséről lesz szó.**

Az **eszkatológia** azt jelenti: **tanítás a végső dolgokról**. A Jézus korabeli *zsidóság* felfogásában: tanítás arról, hogy *eljön a világ vége, és a Messiás megvalósítja Isten Országát*. A későzsidóság a kozmikus átalakulás különösen izzó színeivel festette le ezt a *végvárást*, s ezt hívjuk *apokaliptikának*.

A keresztények átvették, és **átvitték Jézusra ezt az intenzív jövővárást**, mégpedig mindenekelőtt annak a katasztrófának a hatására, amit Jézus kereszthalála jelentett, amely — úgy tűnt — egy csapásra megsemmisített minden hívő várakozást. Úgy gondolkodtak, hogy hiszen Jézus is ilyen központi jelleggel beszélt Isten Országáról! Azok a tendenciák sem hunytak ki — különösen a zsidóságból származó keresztények körében —, amelyek *úgy vélték, Jézus azért jött, hogy megváltsa Izraelt*, tehát ő a várt Messiás, ő Isten minden ígéretének messiási beteljesedése. Ez az ígéret–beteljesedés-séma különösen a Máté-evangéliumot jellemzi. A kezdetben csalódást keltő várakozások dilemmája azonban hatékony és vigasztaló támaszra talált az eleven zsidó végvárásban. *A jelszó most így hangzott: Ha nem most, akkor valamikor később, sőt, talán már a közeljövőben.* A keresztények körében változatlanul Jézusra irányult e várakozás. Számukra **Jézus lett a Messiás**, és minden valaha is ápolt eszkatologikus remény az ő személye köré fonódott. A továbbiakban tehát többé-kevésbé közös jövővárás jellemezte a zsidókat és a kereszténységet, de a várakozások beteljesítőjének személyét illetően nem volt semmi közös, hiszen mint ismeretes, a zsidók mind a mai napig határozottan elutasították és elutasítják azt, hogy Jézust tekintsék Messiásnak és jövőreményük beteljesítőjének.

Ez azonban nem akadályozta meg a kereszténységet abban, hogy ragaszkodjanak eszkatologikus koncepciójukhoz, még ha évszázadról évszázadra, és *egyre távolabbi időkre tolódott is ki Jézusnak mint Messiásnak és Beteljesítőnek az újraeljövetele*. Ez az „onnan lészen eljövendő” még a Hitvallásban is meggyökeresedett. A kereszténység megmaradt emellett: Ha nem most, hát majd valamikor egyszer. Ezt az értelmezést nevezem a legvégzetesebb következményekkel járó átfestésnek. Miért?

Ez az eszkatologikus átfestés meghamisította és megerőszakolta Jézus önazonosságát. A történeti Jézusra, aki valami egész új hordozójának tekintette magát, most a legősibb, pontosabban: egy elavult mitológiai elképzelést vetítenek ki. *Jézus teljesen eltűnik a Messiás mitológiai kulisszája mögött, s éppígy az általa hozott újdonság a múlt elavult várakozásai mögött.* A Jézus-kép ezen eszkatologikus átfestése kétségtelenül a legtorzítóbb, legkönyörtelenebb, legdurvább és legmakacsabb az összes átfestések közül, mivel a Jézus-kép minden redőjébe és hasadékába behatolt.

Ez az eszkatologikus átfestés azért olyan könyörtelenül megerőszakoló, mivel Jézusból nosztalgikus figurát csinál, **tökéletesen ártalmatlanítva aktuális robbanóerejét**. Ennek az eszkatologikus elerőtlenítésnek a következtében Jézus már csak egy nagy adag jelentéktelenség. Hiszen immár mindenhez hosszú-hosszú idő áll rendelkezésre! Ennek azért van különösen negatív jelentősége, mivel a modern ember, aki teljesen más tudati síkon áll, egyszerűen nem tud mit kezdeni az eszkatologikus antikvitásokkal, és eredeti értelmük esetleges kikutatása iránt képtelen érdeklődést tanúsítani. *A mai embernek az a benyomása, hogy Jézus sem más, mint elavult múlt*, és ezen a futurista bizonykodások és lelkiismereti noszogatások sem segítenek, hanem inkább olyan csekkeknek hatnak, amelyekről senki sem tudja, beválthatók-e valamikor.

Amit Jézussal a követői csináltak, annak természetesen nemcsak rájuk nézve voltak következményei, hanem *minden elkövetkező generáció önértelmezésére*, tehát minden kor keresztény egyházaira nézve is. **Jézus üzenetének júdaizálása, pontosabban rejúdaizálása** mindannyiuk sorsa lett a jövőben. Ez igen súlyos sors, mivel reakciós folyamatról, *restaurációs mozgalomról van szó* (amit mélypszichológiailag *regressziónak* nevezhetnénk).

Mit jelent azonban konkrétan ez a rejúdaizálás vagy restauráció? **Jézus helyett kaptunk egy zsidó messiást**, akin ugyan sokat toldoztunk-foldoztunk, *de* akivel kapcsolatban az egybehangzó nemzetközi kutatás legfontosabb megállapítása az, hogy *nem tartotta magát messiásnak*. Kaptunk **továbbá zsidó eszkatológiát** és ezzel ködös, semmire sem kötelező elképzeléseket — a jelenben cselekvésre felszólító *aktualitások helyett*. Csakhogy: a Messiás és az eszkatológia, mint ismeretes, összetartozik. Ha ez egyik elvész, vele bukik a másik is. Mindkettő annyira zsidó eredetű, hogy kihúzza a szőnyeget a keresztény önazonosság alól. Hol van itt az újdonság? Ha valami eltörölte azt, akkor az az eszkatológia volt.

A jézusi Most

Mindenfajta jövőspekulációval ellentétben **Jézus a jelen embere volt**. E tekintetben egyetlen szó sem olyan jellemző rá, mint a *„most”*. A keresztények sajnos újból és újból képtelennek bizonyulnak arra, hogy számot vessenek ezzel a jelenre vonatkozó aktualitással. Az Újszövetség egyik friss fordítása például így fordítja Márk 1,15-öt: „Elérkezett az idő! Isten Országa jön!” De a szövegben egyáltalán nem ez áll. Ez a fordítás a mi megszokott alapállásunknak felel meg; amit ugyanis még csak meghirdetnek, az alapjában véve nem rendelkezik különösebb robbanóerővel, valódi nyugtalanságot még nem kelt bennünk.

Ténylegesen azonban azt olvassuk az evangéliumi szövegben: „Isten Országa **itt van**” (szó szerint: elközelgett, egészen közel *jött*)! Közvetlen jelenvalóság. Jézus folyton-folyvást mint aktuális vagy konkrét történésről beszél az Isten Országáról és Isten akaratáról.

Keresztelő János a börtönből, kétségbeejtő helyzetében azt kérdezteti Jézustól, ő-e az, akinek el kell jönnie, vagy valaki mást kell várni. Jézus válasza: „Számoljatok be Jánosnak arról, amit láttok és hallotok: Vakok újra látnak, bénák járnak, leprások megtisztulnak, süketek hallanak, halottak fölkelnek, és a szegényeknek hirdetik az evangéliumot” (Lk 7,22). Ez azt jelenti: Igen, Isten Országa **itt van**.

*De hol is van? Ott, **ahol Isten akaratát teljesítik!** Jézus erre szólít föl. Ez az ő tulajdonképpeni és legsajátabb jellemzője.*

Lk 17,21-ben Jézus óv attól, hogy Isten Országát úgy fürkésszük, mint valami közeledő vihart vagy egy csillagot, hiszen az nem „rögzíthető” sem térben, sem időben. Egyáltalán, rossz az effajta kérdésfeltevés, ugyanis „Isten Országa **rajtatok fordul**” („karnyújtásnyira van tőletek, csak tőletek függ, megvalósule”)! Más helyen pedig azt mondja: „Ha én Isten ujjával űzök ördögöt, akkor már **elérkezett** hozzátok Isten Országa” (Lk 11,20).

Vagy emlékezzünk Jézus első názáreti föllépésére! A zsinagógában Izajás próféta tekercsét nyújtják oda neki, amelyet a felolvasás után így kommentál: „**Ma** teljesedett be az Írás szava, amit az imént hallottatok” (Lk 4,21).

Várható volt, hogy János evangéliuma is megőrzi a jelenvalóságnak ezt a Most-ját. Amikor az igazi istentiszteletről esik szó, ezt mondatja Jézussal: „Eljön az óra, sőt, már **itt van**” (4,23). És aki követi Jézus szavát, arra érvényes, hogy „(már most) örök élete **van**” (5,24).

A jézusi Most e szinte könyörtelenül szorongató támadása ellen aztán nemsokára **állhatatosan és igen alaposan védekezni kezdtek**, mégpedig kettős módon. *Jézust magát kiszorították a jelen rivaldafényéből*, és minthogy a tér és az idő számunkra alapkategóriák, először is **térben** egyre magasabbra tolták, egy fölső, mennyei világba. Ez már magának az első tanítványi gyülekezetnek a legkorábbi korszakában megtörtént, amint például a mennybemenetel története tanúsítja. *A felhő*, amely e beszámoló szerint fölvette őt, *„eltakarta tekintetük elől”*. Így a kétértelmű kifejezés. Minél magasabbra tolta az isteni fölemelés, annál távolabbra került a közvetlenség nyomatéka. A térbeli eltávolodásnak felelt meg aztán az **időbeli**. *„Vissza fog jönni”*, áll ugyanabban a mennybemeneteli szövegben (Csel 1,9–11). De ily módon kitolták őt annak a végidőnek a távolába, amelyről senki sem tudja, hogy mikor is következik el a visszatérés „utolsó napja”. Mindenesetre immár kettős értelemben is sokkal elviselhetőbben, de tompítva és közömbösítve hangzik felénk a jézusi Most.

Ráadásul *aztán mindkét eltávolítást, a térbelit és az időbelit is* **dogmatizálták a Hitvallásban** az ismert szavakkal: „fölment a mennybe, ott ül Isten jobbján, ahonnan el fog jönni”.

A közeli vég és a távoli vég várása

A jézusi Most-ot, amelyről az imént szóltunk, a történelemben mindmáig vagy spiritualista, vagy szektás módon félreértik. Közvetlen isteni drámát várnak, amely a földön fog végbemenni, s ezt aztán egy prófétai jövendölés automatikus beteljesedéseként értelmezik. Már az ősgyülekezet is így viselkedett. Kezdettől fogva nem fogták föl, hogy Jézus nyomatékos Most-ja ellene van mindenfajta lógásnak, amely bízvást úgy véli: Holnap is van időnk! Valójában ez a Most az egyénhez intézett fölszólítás, hogy gondolkodásában és cselekvésében Isten Országa polgárának tudja magát, ill. annak is bizonyuljon. ***A jézusi Most-ot tettre kell váltani!***

Jézus ezért kihúzta az alapot a Most és Egykor körül lehetséges mindenfajta spekuláció alól. Ez annál is figyelemreméltóbb, mivel saját korát egyenesen elragadta az eszkatologikus láz, amely bizonyos fokig *az akkori jelen politikai nyomorúságának — a római elnyomásnak — a kompenzálása volt*. Ez természetesen tipikus reakció, amely szükséghelyzetekben megvigasztalja és kitartáshoz segíti az embereket. Egyesek *azonnali* nagy fordulatot vártak, mások elővigyázatosabban a valamivel *távolabbi* jövőbe tekintettek. Az ilyen várakozásokat természetszerűleg ruházták rá éppen erre a rendkívüli, nyilvánvalóan különleges hatalommal bíró Jézusra.

Ő azonban **sosem játszott a kezére az effajta várakozásoknak**, nem volt sem rajongó, sem spekuláns. Ahogyan különben is elutasítja a „jel- és csodavárókat”, ugyanúgy azokat is, akik kozmikus csodát várnak tőle. De azokat is, akik a nagy eszkatologikus csoda idején úgyszólván ki akarják kaparni a maguk gesztenyéjét — mint, mondjuk, Jakab és János, *Zebedeus fiai*, akik már most szeretnék megkapni az ígéretet, hogy kivételezett helyhez jutnak a messiási országban, közvetlenül Jézus jobbján és balján. *Jézus* azt feleli, hogy *ilyesmiről egyáltalán nem tud rendelkezni*, aztán még meg is fricskázza őket: „Aki közületek nagy akar lenni, az legyen a szolgátok, és aki első akar lenni, az legyen mindenki rabszolgája” (Mk 10,43–44).

Jézust olyan emberek veszik körül, akik „úgy vélték, hamarosan megjelenik Isten Országa” (Lk 19,1). Jézus látszólag nem reagál fölvetésükre, valójában mégiscsak, amikor elmondja nekik *a mínákról szóló példabeszédet* (Lk 19,2–11): Ne spekuláljatok látványosan csodás dolgokról, amikről semmit sem tudunk. *Tegyétek a dolgotokat*, amennyire képesek vagytok rá, tegyétek Isten akarata szerint, tegyétek most!

A ködös jövőremények látványos csodavárása ellen szól Jézus akkor is, amikor azt mondja : *Használjátok az eszeteket*, amit egyébként megtesztek! „Mihelyt látjátok, hogy nyugaton felhő támad, azt mondjátok: Eső lesz. És meg is jön. És ha déli szél fúj, azt mondjátok: Hőség lesz. És beválik. Ti képmutatók! Az ég és a föld jelenségeit tudjátok értelmezni. Akkor miért nem vagytok képesek értelmezni a mostani kor jeleit? Miért nem találjátok meg magatoktól a helyes ítéletet” (Lk 12,54–57)? Mik a „kor jelei”? Hogy itt van ő, Jézus, aki felszólít Isten akaratának megcselekvésére. És miért nem lehet egyáltalán nehéz számukra, hogy megtalálják a helyes ítéletet? Mivel Isten úgyszólván személyesen áll előttük Jézusban. De miért nevezi őket képmutatóknak? Ezzel nyersen és világosan kimondja: Nagyon is képesek vagytok rá, de nem akarjátok!

Fontos, hogy ebben az összefüggésben figyelembe vegyük a következő mondást is:

Kitüntetés

A Magyar Távirati Iroda jelentése szerint Göncz Árpád köztársasági elnök augusztus 20-a alkalmából „életútja elismeréseként” a Köztársasági Elnöki Arany Emlékéremmel tüntette ki HALÁSZ ENDRE ny. plébánost, a Bokor Bázisközösség tagját, a Katolikus Alkoholistamentő Szolgálat elindítóját és vezetőjét, aki augusztus 25-én a Parlamentben vette át a kitüntetést. — Gratulálunk!

(Halász Endrével készült interjút lapunk 1991. decemberi és 1995. áprilisi, az általa vezetett Szolgálatról tájékoztatót pedig 1993. áprilisi és 1994. júniusi számában közöltünk.)

„Azért jöttem, hogy tüzet hozzak a földre. Mennyire örülnék, ha már égne" (Lk 12,49). Órigenész egyik beszédében található egy nem-kánoni jézusi mondás, amelyet a Tamás-evangéliumból idéz: *„Aki közel van hozzám, a tűzhöz van közel; aki távol van tőlem, az Országtól van távol."* A tűz az Istenség régi szimbóluma, az Ószövetségben is használják ebben az értelemben. A tűz az élet teljességét jelenti, az isteni megtisztítás izzását, az Isteni lángoló jelenlétét, Isten Uralmának vagy Országának jelenlétét.

Aki törekszik Isten akaratának teljesítésére — amire Jézus fölszólít —, annak szemei előtt világosan, fényesen és figyelmen kívül hagyhatalanul megjelenik Isten akarata.

Mi számít már ekkor az a kérdés, hogy mi az Isten Országa, hol van és mikor jön el?

Közeli véget vagy távoli véget várjunk? Micsoda badarság! **Isten Országa** oly közel van, mint az élet, az élet maga az, pontosabban **az Isten akarata szerinti élet**, amint egy másik elszórt jézusi mondás biztosít róla: *„Aki hozzám közeledik, a tűzhöz közeledik, és aki tőlem távolodik, az élettől távolodik."*

A nem-eszkatologikus Jézus

Jézusnak az eszkatológiát illető álláspontját szeretném még másik oldalról is megerősíteni, nevezetesen **Jézus jellemének alkata** szempontjából, ami mélypszichológiailag oly fontos kategória a személyiség megragadásához. Ez itt konkrétan azt jelenti: *A „Most, nem valamikor egyszer" Jézusa fölléphet-e egyúttal archetipikusan eszkatologikus távspekulációk képviselőjeként is?* Értelmesen elképzelhető-e ez? Nem, ez *nem lehetséges.* Ha ennek ellenére ilyen egymásmellettiséget állítanánk, akkor ezzel *skizofrén, vagy legalábbis skizoid személyiségstruktúrát fognánk rá.* Ennek a problémának széles irodalma van. Mielőtt azonban ilyen diagnózisra jutnánk, előbb mindig meg kellene kérdeznünk magunktól, nem estünk-e mi magunk skizoid kategóriákba, amelyeket aztán Jézusra vetítettünk ki.

Mindenesetre tény először is az, hogy *azok az eszkatologikus kifejezések, amelyeket nem csupán bőségesen, hanem Jézust eltorzító bőséggel adtak az ő szájába, egytől egyig utólagos betoldások.* Az is tény, hogy úgyszólván eszkatologikusan előre megterhelt gondolkodók mind a mai napig a legmesszebbmenőkig ennek az archetipikusan eszkatologikus tudati síknak az elkötelezettjei maradtak, és ezért nem képesek mást találni Jézusnál, mint eszkatológiát.

Szeretném ezért Jézus személyiségének alkatát — amely éppen újdonságot, nyomatékot és lényegiséget feltételez — éppen az eszkatológia vonatkozásában kidomborítani, tehát az **alapvetően nem-eszkatologikus** Jézust.

Először is: Jézus alapvető **gondolkodási kategóriái** *a keletkezés, a növekedés, az érés, a kibontakozás, a fejlődés.* A megfelelő példázatokat vagy egyéb vonatkozásokat nem szükséges külön fölsorolnunk, anélkül is világos, hogy állandóan az *organikus* világból vett kategóriákkal van itt dolgunk. Amikor aztán *eszkatologizálják* ezeket a kategóriákat, és egy remélt csodálatos jövőre irányuló irreális spekulációkat kell már kifejezniük, akkor többé nem az organikus növekedés kategóriái, hanem *mechanizált,* a mágikum és a látványos csodák világába átvitt kategóriák. *Ez nem más, mint hamisítás, nagystílű kivetítés.* Hiszen egy olyan személyiség esetében, aki annyira határozottan a Most-ra irányul, mint Jézus, értelmesen csak ennek az ellenkezőjét lehetne megállapítani, nevezetesen hogy a keletkezés, a növekedés, az érés, a kibontakozás, a fejlődés említett alapkategóriái kimondottan nem-eszkatologikus kategóriák. Látni kellene, hogy ezek elsődlegesen azok a kategóriák, amelyekkel Jézus ama új tudati síktól beszél, amelyet ő jelenít meg. (Egyébként akárcsak a pszichoanalízisben, itt is a változás folyamata a döntően fontos, nem pedig a kezdeti vágyak, igények vagy várakozások, amelyek a változás folyamán többnyire maguktól megoldódnak. Ezzel egyúttal azt is nyomatékosan megmondtuk, hogy az eszkatológia a *kényelmes út,* kényelmesebb, mint a változás karakteres, de nehéz és hosszadalmas útja.)

Elbűvölően eredeti vonása Jézusnak a **lényegi gondtalanság**. Gondtalansága mindazzal szemben, ami ma, holnap vagy valamikor egyszer megeshet, az élet minden kiszámíthatatlanságával szemben. Tág horizontra tekintő szava: „Ne legyetek gondban, ne aggódjatok" (vö. Mt 6,25–34)! Így aztán *az a gond sem töltötte el, vajon mi történhet majd „legvégül".* A lényegi gondtalanság nem valamilyen járulékos tulajdonság, hanem félelmektől mentes, a rea-

litások talaján álló, az érzéki valóságra nyitott, az érzéki valóságnak örvendező, biztos *alapmagatartása* az integrált személyiségnek. Ezzel szemben az eszkatologikus koncepció sterilnek, intellektuálisnak és mesterkéltnek hat. Éppen a lényegi gondtalanság nézőpontja felől mutatkozik meg igazán Jézus kimondottan nem-eszkatologikus alapmagatartása.

Megnevezek egy további, Jézusra alapvetően jellemző, de tökéletesen nem-eszkatologikus alapvonást, nevezetesen azt a nyomatékos módot, ahogyan **az ember pozitív alkotói lehetőségeiről** beszél. Példabeszédekben és egyes szóképekben mondja el, hogyan lehetünk okosak vagy buták, türelmesek vagy határozottan fellépők, makacsul valamihez ragaszkodók vagy megtérők, hogyan kérdezhetjük meg a szívünket anélkül, hogy szélnek eresztenénk az értelmünket; hogyan lehetünk képesek kiengesztelődni csalódottság és megkeseredés nélkül; hogyan tehetjük lehetővé, hogy konkrét belső ösztönzőnkké váljék az a magatartás, amelyet a boldogmondások olyan provokatívan írnak le. Az irgalmas szamaritánus példabeszédének végén így hangzik a felszólítás: „Menj és cselekedj hasonlóképpen", föltéve, hogy az ember félelemből és kényelmességből nem részesíti előnyben ama pap vagy levita szerepének játszását. Ezzel *a cselekvésre felszólítással egyfolytában találkozunk, mindig azon van a hangsúly, hogy képesek vagyunk rá, és sosem esik szó a képtelenségünkről.* Jézus úgy szólítja meg az embereket, hogy rámutat lehetőségeikre, és azzal, hogy ezt teszi, a lehetőségek konkrét megvalósulásokká lesznek. A Mosthoz hasonlóan a „Tedd ezt" is totálisan nem-eszkatologikus. Ha ebbe a Jézus által hozott új és nagy emberiességbe vetjük reményünket, bizalmunkat, hitünket és lelkesedésünket, akkor azok vagyunk, akik a hihetetlent is lehetővé teszik, hegyeket mozgatnak, a világ világosságává és a föld sójává lehetnek.

Jézus eszkatologikus értelmezésének ellentmond továbbá **gyakorlati föllépésének konkrétsága**. Vele összehasonlítva Pálnál mindenütt az ideiglenesség alaphangulatával találkozunk. Még az is jobb, ha nem házasodik meg az ember, mert a házasság is, mint oly sok más fontos dolog, csak szükségtelen ballaszt, ti. a vég közelsége miatt. Jézusnál hiába keressük ezt az alaphangulatot. *Az ő szemében ez a világ nem váróterem, amelyben csak az eszkatologikus vonat indulására várunk.* Ellenkezőleg, alapvető véleményt mond a házasságról és házasságtörésről, minden külső viselkedést a belső magatartásra és érzületre alapozva. Elvi kijelentést tesz a válásról, hogy mindenekelőtt a nő jogait óvja. Őszinteséget kíván a bíróságon, amitől szükségtelenné válik az eskü. És egyáltalán: olyanfajta pozitív emberiességet kíván, amely végső soron fölöslegessé teszi a bíróságot és a pereskedést. Nevén nevezi az öregek mostoha kezelését, vagy az elégtelen gondoskodást a rászorulókról és a gyerekekről. Kipellengérezi a társadalmi igazságtalanságot és a pénz bálványozását. Szól az adózásról és a felebarát szociális segélyezéséről, de az eladósodás vagy a munkanélküliség problémáiról is, és még hosszan sorolhatánk. *A hétköznapi konkrétumok, az élet apróságai Jézusnál sosem öltik az ideiglenesség vagy a jelentéktelenség jellegét,* pedig az eszkatologikus magatartásból az következnék, hogy mindez már nem számít. Ha viszont megfordítva, valaki ennyire szívén viseli a konkrétumokat — a ténylegesen létező embert a maga közvetlen helyzeteiben, végső soron az egész társadalmat annak minden mozzanatában —, az egész nyilvánvalóan *nem ismeri az eszkatológiának az adott helyzetet közömbössé tevő, átmenetiséget tükröző magatartását,* hanem a létezés megújítása és egy jobb konkrét jövő érdekli.

Ha azonban Jézus az általánosan érvényes patriarchális tudati síkkal szemben egy új, magasabb, teljes, integrált tudati síkot jelenített meg személyében és nyitott meg ezzel lehetőségként mindenki számára, akkor ez **kozmikus méretű jövőprogramot** jelentett számtalan eljövendő generáció, távoli terek és korok részére. Tekintetbe véve ezt a kozmikus Jézus-figurát, csak egy egészen elfogult, a saját kis történetéhez tapadó látásmód beszélhetett közeli vagy távolabbi végvárásról. *Az olyan méltatások, amelyek Jézust egy kicsi, jámbor keleti nép korabeli aspirációi beteljesítőjének látják, egyenesen provinciálisnak, kispolgárinak hatnak,* éppen e provincialitás és kispolgáriság spirituális, morális és társadalmi szűkösségének és korlátoltságának értelmében. Jézus fellépése óta a világ folytonosan tágult, a problémák korábban nem sejtett dimenziókat öltöttek, mégis megállapíthatjuk, hogy ennek az egyetemes Jézusnak, *ennek a nem-eszkatologikus Jézusnak a konkrét jelenre irányultsága mit sem veszített aktualitásából és provokatív robbanóerejéből.*

A távoli Isten

A sajátos eszkatológiai kutatás az utóbbi évtizedekben azon fáradozott, hogy Jézus értelmezéséhez fölmutassa a véleménye szerint lényeges hátteret, és ily módon megteremtse Jézus alakjának új jelentőségét a jelenre nézve. De az ellenkezője következett be: *az eszkatologikus jelleg egyfelől döntően korhoz kötött, elavult egykori figurává tette Jézus alakját, másfelől futurisztikus távolságokba utalta, mind térben, mind időben.* Mindkét vonatkozásban jobban eltűnt tekintetünk elől, mint valaha is, s ahelyett, hogy közelebb került volna hozzánk, csak még jobban eltávolodott. Éppen az újkor eszkatologikus kutatása tette jelentéktelenné Jézust az újkor számára.

Az eszkatológia egykori és mai hívei meg akarták dicsőíteni Jézust az eszkatologikus vonásokkal, azzal, hogy **„fölmagasztalták", föl egészen Isten trónjáig**, „a királyok királyává és az urak urává, aki megközelíthetetlen világosságban lakozik" (1 Tim 6,16). Ebben a fönséges, *megközelíthetetlenül távoli* Istenben **az Ószövetség patriarchális Istenére ismerünk rá**, akit legfőképpen a *„szent"* kategóriája jellemez, ami itt a héber gyökérjelentésnek megfelelően azt jelenti: *„elkülönített"*, azaz megközelíthetetlenséget és távolságot teremtő fönség. E tekintetben jellemző például a Mózesnek szóló „Ne lépj közelebb" az égő csipkebokor történetében, vagy a „Jaj nekem, végem van" Izajás templomi látomásában. Isten itt ténylegesen távol áll, a Vele fönntartott személyes bizalmasság, amelyre szükségünk van, s amelyet aztán gazdagon és boldogítóan megtalálunk Jézusnál, itt elképzelhetetlen. Isten a fönséggel teljes Túlvilági Lény, az arany alapra festett Mindenható.

Nem kell meglepődnünk azokon az ábrázolásokon, amelyek szóban vagy például egyházi énekekben ilyennek mutatják be Istent. Nyilvánvaló, hogy *annak a patriarchális tudati síknak a kivetítéseiről és önábrázolásairól van szó, amelynek tipikus megjelenési formái a fönség, a magasztosság, a távolságtartás, az engedelmesség és a szolgai függés.* Ezeket a kategóriákat Jézusnál *nem* találjuk meg, sem az emberekkel való kapcsolatában, sem akkor, amikor mennyei Atyjáról beszél.

Az eszkatológia a Jézus-kép legvégzetesebb átfestése, mondottuk. **Az eszkatológiát uraló istenképben** ugyanis, amint látjuk, **legszélsőségesebb fölmagasztaltságában jelenik meg a mindenható patriarcha vagy a keleti despota**. *Ettől az istenképtől,* a távoli Isten képétől *nem vezet út* — bármilyen gyakran és bármilyen behatóan fáradoztak is ezen — *Jézus istenképéhez,* Jézus istenfelfogásához, amelynek alapkijelentése: „Ő, az Atya, szeret titeket" (Jn 16,27).

Fordította: Gergely G. András

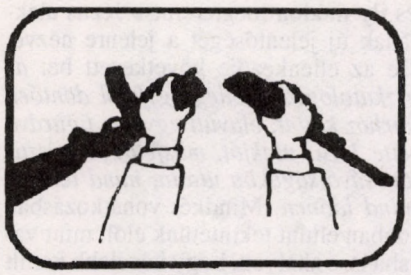

Josef Blank

Erőszakmentesség – háború – katonai szolgálat

II.

A korai kereszténység felfogása

Hogyan értelmezte és gyakorolta tovább az ős- és korakereszténység Jézus alapelveit és erőszakmentes gyakorlatát? Az újszövetségi tanúságokból kiindulva szeretnénk most megkísérelni, hogy megválaszoljuk ezt a kérdést. Közben persze figyelembe kell vennünk, hogy az a konkrét történelmi–politikai helyzet, amelyben az alakuló korakatolikus nagyegyház és a korakeresztény gyülekezetek éltek, az áthagyományozott jézusi alapelvek értelmezésében és azok gyakorlásában egyaránt fontos szerepet játszott. **A történelmi–társadalmi és politikai helyzet szolgáltatta a külső keretfeltételeket** a mindenkori koraegyházi gyakorlat számára. **Amilyen mértékben változtak ezek a keretfeltételek, olyan mértékben érződtek ennek kihatásai a korakeresztény gyakorlaton.** *Elvi jelentőségű tényállás ez és mind a mai napig érvényes.*

Először a zsidókeresztény–palesztinai ősgyülekezet(ek) helyzetével lesz dolgunk a Templom lerombolásáig (Kr. u. 70) terjedő időben, azután a római világbirodalomban fokozatosan kialakuló nagyegyház keresztény gyülekezeteinek helyzetével.

Ez *az Egyház a 2. és 3. században növekvő önállóságra jut a zsidósággal szemben*, amelynek árnyékában naggyá lett. De *nyilvános jelentősége ugyanígy megnő.* Önálló szociológiai valósággá válik, amelynek befolyásával egyre inkább számolnia kell a késő ókori világnak. *Ugyanakkor* ez az egyház az általunk vizsgált időszakban (1–3. század) *sem társadalmilag, sem politikailag–jogilag nem integrálódott.* Ebből a római állam és az egyház számára egyaránt a jogi bizonytalanság és a magatartásbeli bizonytalanság helyzete adódott, ahogyan ez egész világosan tükröződik az ifjabb *Pliniusznak Trajanus* császárhoz intézett levelében, ill. a császár válaszában (vö. *Plinius*, Epistulae X, 96.97). *Az úgynevezett „keresztényüldözések" az állam kísérletei arra, hogy ezt a bizonytalanságot erőszakos állami intézkedésekkel oszlassák el.*

A keresztények katonai szolgálatban való részvételének kérdését ebben a nagyobb összefüggésben kell nézni. A keresztények katonai pályafutásának kérdése csak akkor válik égetővé, amikor az egyház 170 és 180 között már bizonyos nyilvános jelentőségre tesz szert. **Kb. Kr. u. 175-ig,** amennyire meg tudjuk ítélni, **még nem léteznek keresztény katonák,** és ennek megfelelően nincs aktuális »katonaságkérdés« sem. A katonai szolgálat eleinte nem olyan probléma, amely a keresztények számára vitatéma lenne. Minden olyan kísérlet, amely a korai forrásokból és különösen magából az Újszövetségből akar idevágó konkrét válaszokat nyerni, terméketlenségre van ítélve. **Bár lehetséges, hogy katonák csatlakoznak a kereszténységhez** (ld. Lukácshoz kapcsolódó fejtegetéseinket az I. részben), **de a fordított esetre egyetlen példa sincs, tehát hogy keresztények belépnének a hadseregbe.**

Az ősgyülekezet gyakorlata

Egyébként nem lehet kétségbevonni, hogy az ősgyülekezet és **minden korakeresztény gyülekezet megőrizte Jézus útmutatásait és magára nézve kötelezőnek tekintette.** A Jézus-tanítványok az új Jézus-tóra szerint élnek. Ennek legvilágosabb bizonyítéka a máté**i Hegyi beszéd** (Mt 5–7) és a lukácsi **Mezei beszéd** (Lk 6,17–49) két beszédgyűjteménye, amelyek a maguk módján a logiongyűjtemény (a Q = Forrás) anyagát dolgozzák fel, és a jézusi tanítás mintájául szolgálnak. De a szintén korakeresztény „A tizenkét apostol tanítása" (Kr. u. 90 körül) ugyancsak minden keresztény számára „az élet" kötelező „útjaként" tartalmazza az erőszakról lemondás és az ellenségszeretet parancsait (**Didaché** 1,2–5a). Az erőszakról lemondás és az ellenségszeretet különösen jellemzők a korakeresztény gyülekezetekre.

Egyik tanulmányában *Paul Hoffmann* azt a felfogást képviseli, hogy a logiongyűjtemény egy zsidókeresztény gyülekezetre nyúlik vissza (*Hoffmann* Q-csoportnak nevezi), amely nagypéntek és húsvét után továbbvitte Jézus igehirdetését a közeli Isten Országáról. Szerinte egy karizmatikus–prófétai jellegű missziós mozgalomról van szó, amely Jézus küldetésére történő hivatkozással és Jézus mint az Emberfia visszatérésének várásában Isten Országa közelségét hirdette. Ennek során különleges módon képviselte Jézus békegondolatát, amennyiben átadta az embereknek az eszkatologikus békeköszöntést (vö. Mt 10,13; Lk 10,5–6). „Ez a békeköszöntés azonban más kijelentések által a Q-ban konkretizálódik: *az ellenségszeretet központi jelentősége (Lk 6,20 skk), az „erőszakosokkal" való konfliktus (Mt 11,12),* ami korukat általánosságban jellemzi, *a politikai messiáskép elutasítása* a megkísértés történetében — mindez zelótaellenes tendenciára utal. Úgy látszik, a Jézusra mint Emberfiára vonatkozó hitvallással, Jézus üzenetének továbbadásával ez a csoport a felkelés- és a békepártiak konfliktusában, mely a zsidó–római háború előtti években Palesztina helyzetét meghatározta, az utóbbiak mellett foglalt állást. Mivel ily módon belementek politikai kérdésekbe, igehirdetésük sajátos színezetet nyert, útjuk heves összekülönbözéshez vezetett saját honfitársaikkal, akiknek Jézus, az Emberfia nevében az ellenségszeretet útját kínálták fel a megmenekülés egyetlen lehetőségeként a küszöbönálló ítélettől."

A kérdés, vajon számolhatunk-e külön Q-csoporttal, vitatott. De a korai zsidókereszténység palesztinai összhelyzetét a zsidó háború (Kr.u. 66–70) kitörése előtt *Paul Hoffmann* igen találóan jellemzi. Ezek a zsidókeresztények magához Jézushoz kapcsolódva *ellene voltak a zelóták politikai messianizmusának és kiálltak a béke mint az evangélium alapvető tartalma mellett.* Hiszen a Messiás-Jézus tanítványai számára döntő ponton nyert választ a messiási reménység; számukra a názáreti Jézus a már elérkezett Messiás volt. „A világosság fiainak és a sötétség fiainak végidőbeli háborújáról" alkotott elképzelés, ahogyan ezt Qumran Háborús tekercséből és más apokaliptikus szövegekből ismerjük, sosem játszott szerepet Jézus gondolkodásában. Legalábbis a legcsekélyebb utalás sincs erre.

A zsidó háború és az apokaliptika

Ennek a gondolkodásmódnak felel meg az is, hogy **a jeruzsálemi ősgyülekezet tagjai, sőt a palesztinai zsidókeresztények sem vettek részt a**

rómaiak elleni zsidó háborúban. A zsidókeresztények és a zsidók között már korábban is súlyos konfliktusok támadtak. Az ApCsel beszámol István jeruzsálemi megkövezéséről és arról a keresztény gyülekezet elleni üldözésről, amelyben a farizeus Saul vezető szerepet játszott (vö. ApCsel 6,8–8,3). Ez az üldözés valószínűleg csak az ősgyülekezet hellénista szárnyát érintette.

Ezután a rövid ideig uralkodó *I. Agrippa* király (Kr. u. 41–44) rendezett önkényes keresztényüldözést, melynek során karddal kivégzik (a „fiatalabb”) Jakabot, János testvérét, Zebedeus fiát, és Pétert börtönbe vetik (ApCsel 12,1–23). Végül a zsidók előtt is nagytekintélyű („idősebb”) Jakabot, „az Úr testvérét” is halálra ítélte és megköveztette Kr. u. 62-ben, az interregnum idején — *Festus* kormányzó éppen meghalt, és utódja, *Albinus* még nem érkezett meg Júdeába — az éppen kormányzó *Annás* főpap (a hatalmas Annás-család tagja); olyan intézkedés volt ez, amelyet sok törvénytisztelő zsidó is elítélt.

Ténylegesen úgy látszik, hogy közvetlenül a zsidó háború kitörése előtt egyre rosszabbodott a keresztény gyülekezetek és a hivatalos zsidóság közti viszony, minthogy a keresztény gyülekezetek kezdtek nem-zsidókat, pogányokat is felvenni soraikba. Ezzel alapvetően ledöntötték a nemzeti sorompókat. *A zsidókeresztények sok zsidó szemében bizonytalan katonajelöltekké és az első számú ellenség kollaboránsaivá váltak.*

Cezareai Eusebius szerint a jeruzsálemi ősgyülekezet egy, a vezetőknek adott kinyilatkoztatás alapján elhagyta a várost, még mielőtt a háború elérte volna Júdea és Jeruzsálem vidékét. Péreában, egy Pella nevű városban telepedtek le, a Jordántól keletre. A legújabb kutatások szerint a jeruzsálemi gyülekezetnek a zsidó háború alatti helyzete **a Márk-evangélium „szinoptikus apokalipszisében”** (Mk 13. f.; párh Mt 24–25. f.; Lk 21,5–36) csapódott le. Mk 13,14–20 a Júdeában időző tanítványoknak menekülést ajánl.

Jó okkal feltételeznek mostanság ismét összefüggést e szöveg és a jeruzsálemi (és szomszédos júdeai) keresztény gyülekezet(ek) Pellába menekülése között. Ez a feltételezés megfelel a szöveg minden sajátosságának, és érthetővé teszi ezt a szakaszt a Jézus beszédeként beállított apokaliptikus tanításon belül. Egyúttal **világossá válik, milyen apokaliptikus–üdvtörténeti keretben látták az akkori keresztények** és ennek megfelelően az evangélisták is **a háborús eseményeket és Jeruzsálem elpusztítását:** „Ha aztán háborúkról hallottok és háborús hírek nyugtalanítanak titeket, ne rettenjetek meg! Ezeknek meg kell történniök. De ez még nem a vég. Mert egyik nép a másik ellen támad, és egyik ország a másik ellen. Sok helyen földrengés és éhség lesz. De ez csak a fájdalmak kezdete” (Mk 13,7–8).

A háború apokaliptikus értelmezése messzemenően meghatározta a korai keresztények felfogását. A háborúkat és más sorscsapásokat — Jézus eredeti szándékától eltérően — *apokaliptikus jelként,* vagy az emberi gonoszság miatt kirobbanó isteni büntető ítélet, Isten haragjának jeleként fogták fel, amint később megfordítva, a történelmi krízisek korában apokaliptikus hangulat üti fel a fejét (későközépkor, reformáció stb.). Ily módon a háborúkat be tudták sorolni egy eszkatológikus jellegű történelemképbe; az ilyen időszakokban „a szentek állhatatosságára és hitére” (Jel 13,10) volt szükség. *Mivel a háborúk e gonosz világkorszak jelrendszeréhez tartoztak, a keresztényeknek alapjában véve semmi dolguk sem volt velük; hiszen legbensőbb lényükben már Isten új világának polgárai voltak.* Nem gondoltak arra, hogy a háborúkat megszüntessék, csak többé nem vettek részt bennük, hiszen a legcsekélyebb okuk sem volt rá.

A keresztény igazi fegyverei

Már igen korán átvettek képeket és fogalmakat a katonaéletből, hogy általuk juttassák kifejezésre a keresztény lét különleges jellegét a világban. Már Pál harcként fogja fel a keresztény életet és a sportversennyel, a stadionbeli *„agón”*-nal hasonlítja össze. A keresztények olyanok, mint a futók a stadionban; csakhogy ők nem-mulandó győzelmi koronáért küzdenek, viszont ezért megfelelő aszkézisben kell élniök (1 Kor 9,24–27). Az 1 Tessz 5,8–9-ben ezt mondja az Apostol: „Mi azonban, akik a nappalé vagyunk, legyünk józanok, és **öltsük fel a hit és a szeretet páncélját, sisakként pedig az üdvösség reményét.** Hiszen Isten nem az ő haragjának ítéletére szánt minket, hanem hogy elnyerjük az üdvösséget Jézus Krisztus, a mi Urunk által.”

Pál — és a helyes értelmezés szempontjából ez döntő! — ezt a képet eszkatológikus kontextusban vázolja fel, nevezetesen *összefüggésben az éberségre történő eszkatológikus fi-*

gyelmeztetéssel, tekintettel az Úr küszöbönálló napjára, Krisztus visszajövetelére (vö. 1 Tessz 5,1–11). Az eszkatológikus intelem az éberségre talán egészen Jézusig nyúlik vissza (vö. Mk 13,33–37 párh). Az összehasonlítás „az éjszaka hirtelen megjelenő tolvajjal" szintén összekapcsolja Pált a logionforrás hagyományával (vö. Mt 24,43–44; Lk 12,39–40). Az őskereszténységben és az ókori egyházban sajátos keresztény alapmagatartásnak érezték és nagyra becsülték az ilyen éberséget (ld. „az okos és a bolond szüzek példabeszédét" is, Mt 25,1–13). Jézusnak a Getszemáni kertben az alvó tanítványokhoz intézett intelmét is meg kell itt említeni: „Virrasszatok és imádkozzatok, hogy kísértésbe ne essetek! A lélek ugyan kész, de a test gyönge" (Mk 14,38).

Kézenfekvő volt, hogy ezeket az éberségi intelmeket a katonák őrállásához hasonlítsák. Pál ennek legkorábbi tanúja, sőt talán eredeti szerzője ennek a képnek. Számára azonban nem a részletes összehasonlítás a fontos, hanem két poén. A keresztény katonai páncélját a hit és a szeretet alkotja, a remény sisakja pedig a végső üdvösséggel áll összefüggésben. Figyelemreméltó, hogy a hit, remény és szeretet hármasa bukkan itt elő (vö. 1 Tessz 1,3), amely Pál számára mindig a keresztény lét egészét írja körül. Mint olyan ember, akit ez az új egzisztencia jellemez, a keresztény a katonához hasonlóan őrségben áll, a józanság magatartásával vágyódva vágyva az Úr napjának üdvteljességére.

Az **Efezusi levél** Pál iskolájából származó szerzője tovább színezte ezt a képet és egyenesen „klasszikus alakot" kölcsönzött neki **(Ef 6,10–20)** (kérjük az Olvasót, keresse ki e hosszabb idézetet):

Ez a szöveg Isten végidőbeli harcosát mutatja be; további elemként kerülnek szóba az istenellenes hatalmak és erők elleni harc, és az éppoly szilárd, mint állhatatos imádsággal való őrködés képei. A különböző képek messzemenően ismeretesek a zsidó és hellénista világból. Az Ószövetségben maga Jahve hadvezérként jelenik meg, aki mennyei seregeivel leveri Izrael ellenségeit (vö. pl. 18. zsoltár). Az ősegyház — *magától Jézustól eltérően!* — az eszkatologikus végküzdelem képét is átveszi, azonban keresztény előjelekkel teljesen újraértelmezi. *A keresztény ugyan Jézus Krisztushoz tartozik és már részese az eszkatológikus üdvösségnek, de ebben a világban még harcolnia kell, mivel itt még mindig működnek a kárhozat gonosz hatalmai,* amelyek még nem semmisültek meg végleg. **Isten fegyverzete nem más, mint magának Istennek a megmentő védőhatalma, amely fegyverzetként veszi körül az embert, és erőt ad neki a harchoz és a kitartáshoz.** A keresztény állapot támadások keresztтüzében áll, éspedig nem emberi ellenállók, hanem a démoni–kozmikus hatalmak és erők részéről.

Itt közrejátszhat az a felfogás, hogy a Sátán és hadserege Krisztusnak már kivívott győzelme után, a rendelkezésére álló maradék időben minden követ megmozgat, hogy minél több embert elpártolásra bírjon, és ily módon elrabolja tőlük az üdvösségben részesedést (vö. Jel 12–14). A harcnak és a kísértésnek ez az időszaka különösen nehéz és veszélyes. Most kell a kereszтényeknek állniok, szilárdan állniok vagy kitartaniok, a hitben gyökerező állóképességükben meg nem inogniok és meg nem hátrálniok. Isten harcosának ellenségeiként az ördögöt, a hatalmakat és erőket, a sötétség világkormányzóit és a gonoszság égi szellemeit sorolja fel a szerző. **Nem földi hatalom ellen kell harcolni;** a harc — mint kifejezetten mondja — nem vér és test ellen folyik; **a gonosz tömörített hatalmáról van szó, élén az ördöggel.**

Nos, mit állít szembe az Efezusi levél szerzője „a gonosz tömörített hatalmával"? Isten harcosa övezze fel magát az igazsággal, és vegye föl az igaz élet páncélját. Lábaira húzza „a béke evangéliumára való készség" saruját (ez a megfogalmazás Iz 52,7-re emlékeztet). A szerző alighanem a római légionáriusok lábbelijére gondolhatott, a *caligá*ra, valamint azokra a hosszas menetelésekre, melyeket az lehetővé tett a katonák számára; ennek megfelelően a keresztény a béke evangéliuma misszionáriusi kiterjesztésének a szolgálatában áll. Minden, az evangéliumért végzett szolgálat alapvetően békeszolgálat, annak a békének a szolgálata, amelyet Jézus Krisztus hozott el, s amely az Ef 2,14 kijelentése szerint ő maga.

Isten harcosának a hit pajzsával minden tüzes nyilat, **a gonosz minden támadását ki kell oltania,** le kell vernie és le kell győznie. Ennek érdekében vegye föl az üdvösség sisakját s mindenekelőtt ragadja meg a szellem kardját, Isten igéjét (vö. Zsid 4,12; ugyanígy Jel 1,16). Emellett áll az őrködő imádság képe; ez különleges feladata és kötelessége Isten harcosának. Mindenkor a Lélekben kell imádkoznia. Különösen az összes szentekért végzett könyörgés emelkedik ki, valamint a misszionáriusokért és az apostolokért mondott imádság. **Tehát szellemi síkon zajló harcról van szó.**

(Folytatjuk)

Tisztességtelen NATO-kampány

Hatalmas erővel folyik az agymosás, az ország lakosságának félrevezetése, hogy mind többen elhiggyék: hazánk elemi létérdeke, jövőbeni boldogságunk záloga, hogy mielőbb belépjünk a NATO-ba, hogy már a közeljövőben („az első körben"!) a katonai szövetség teljes jogú tagjává váljunk.

Hetente hivatkoznak újabb és újabb előzetes közvéleménykutatásokra, melyekből megtudhatjuk, hogy az ország lakosságának nagyobb része már most a NATO híve (akkor mire föl ez a kétségbeesett kampány?), s hogy a belépést ellenzők aránya az alacsony iskolázottságú nők körében a legmagasabb, míg a magasan képzett értelmiségiek döntő többsége pártolja a csatlakozást. A megzavarodott „média-fogyasztó" mellének kimondatlanul is nekiszegeződik a kérdés: Te melyik csoportba akarsz tartozni? Az emberi hiúságra apellálnak akkor is, amikor leereszkedően vállon veregetik, bölcsnek, megfontoltnak, az ország javán munkálkodónak nevezik a NATO-hívőket, ugyanakkor lesajnálóan nyilatkoznak a másik fél képviselőiről, rájuk sütve a felelőtlenség, a meggondolatlanság, a kalandorság bélyegét.

A kampány szervezői nagyon ügyelnek arra, hogy az ellenzők — ha egyáltalán szóhoz jutnak — minden NATO-val foglalkozó vitában elenyésző kisebbségben maradjanak, ezzel is azt sugallva, hogy ők csak marginális véleményt képviselnek.

Tömbösödésünk ellenzőinek álláspontja a „független sajtóban" többnyire csak kilúgozott formában láthat napvilágot, míg az önkényesen kiemelt néhány sorra reagáló, a hivatalos véleményt megjelenítő „szakértő" több héten át több hasábot is kap ellenfelét lehengerlő okfejtésének megfogalmazására.

A NATO rózsaszínűre festett tablóján a katonai szervezet úgy jelenik meg, mint a demokrácia, az emberi jogok, a béke és a biztonság letéteményese és biztosítéka, amelynek elég a küszöbét átlépnünk, hogy mindebből a szépből és jóból mi is részesüljünk.

Nem beszélnek arról, hogy az a Törökország, amelynek hadserege a balatoni szúnyogirtáshoz hasonló rendszerességgel és „szakszerűséggel" folytat népirtást az iraki kurdok körében, szintén a NATO tagja.

Nemrég derült fény arra, hogy a szintén NATO-tag Olaszország békefenntartóként Szomáliába küldött katonái tábornokaik tudtával és beleegyezésével milyen kegyetlenkedéseket hajtottak végre a helyi lakosság körében (a NATO egyik fő jövőbeni feladatának a békefenntartást tekinti...).

Nem árt emlékeztetni arra sem, hogy két, a NATO-hoz tartozó ország, Görögország és Törökország 1974-ben fegyveres konfliktusba keveredett egymással Ciprus miatt, s hogy a független szigetország északi részét Törökország azóta is jogellenesen megszállva tartja.

És mi a helyzet a „NATO oszlopával", az Amerikai Egyesült Államokkal? Szintén a közelmúlt leleplezése, hogy a „demokratikus" amerikai hadseregben milyen szadista, embertelen módon „avatják fel" az újoncokat, így akarván keménységre szoktatni őket.

Akinek pedig voltak még illúziói azzal kapcsolatban, hogy a NATO egyenrangú tagországok szövetsége, az jó, ha tanulmányozza a legutóbbi NATO-főtitkárválasztás körülményeit, nevezetesen hogy az USA milyen arrogáns módon erőszakolta keresztül saját jelöltjét a tagországok többségének (az európai tagországok!) jelöltjével szemben: kijózanító tapasztalatokra tehet szert!

Ebben a században az ország vezetői már kétszer kapcsolták népünk sorsát olyan katonai szövetséghez, amely háborúba sodort bennünket. 1944 és 1991 között hazánk megszállás alatt állt. Most, a Varsói Szerződésből épp hogy megszabadulva itt a lehetőség arra, hogy végre a saját utunkat járjuk, s a kardcsörtetés hívei által annyit becsmérelt semlegességet válasszuk.

Zámbó Zoltán

NEMZETI VÉDELMI CHARTA

A mai napon, ebben a történelmi pillanatban, amikor a madridi NATO–csúcson a NATO hivatalosan meghívja tagjainak sorába Magyarországot, az alábbi,

NEMZETI VÉDELMI CHARTA

közzétételét határoztuk el.

PREAMBULUM

1. A NATO-bővítés politikailag, katonailag és gazdaságilag ismét kettévágja a közép–európai térséget. Magyarország a megosztottság nyugati felére kerül, míg egyes szomszédaink a megosztottság keleti felére szorulnak.

2. Katonai tömbhöz tartozásunk lehetetlenné teszi, hogy továbbra is híd szerepet töltsünk be nyugat és kelet között.

3. Európa kettéosztása megteremti a politikai–katonai konfliktus veszélyét, kereskedelmi téren pedig évi 200–300 milliárd forintos veszteséget okoz hazánknak.

4. Magyarország NATO-tagságával a Kárpát-medence magyarsága között új vasfüggöny, elválasztó határ következik.

5. Magyarország NATO-tagsága az ország el nem kötelezett és semleges státuszának föladását, ezáltal pedig az ország szuverenitásának korlátozását jelenti.

6. A NATO-bővítés militarizálja és nem demilitarizálja térségünket.

7. A NATO évi kiadásai mintegy 1.6 milliárd dollárra tehetők, míg a Clinton-adminisztráció szerint a NATO-bővítés összköltsége 13 év alatt minimum 27–35 milliárd dollár, miközben befejeződött a hidegháború, nincs katonai veszély és ez az összeg térségünk békés fejlődését szolgálhatná.

8. Magyarország NATO-tagságának a NATO által diktált feltétele, hogy nemzeti jövedelmünk 2–3 százalékát költsük katonai kiadásokra, hogy modernizáljuk és felfegyverezzük a magyar hadsereget.

9. Hivatalos magyar számítások szerint a magyar NATO-csatlakozás összköltsége 468–630 milliárd forintot tesz ki. Ennek 13 évre elosztott, egy évre eső hányada 36–48 milliárd forint, vagyis a honvédelmi tárca 1997–es kiadásait alapul véve mintegy 37–50 százalékos növekedéssel kell számolni.

10. Magyarország, Csehország és Lengyelország mintegy 100 darab új, NATO-kompatibilis harci repülőgép megvásárlását határozta el. Az ezekért kifizetett kb. 8–10 milliárd dollárral lesznek szegényebbek ezek az országok és gazdagodik valamelyik fegyverexportőr NATO-tagország.

11. A NATO-tagságra alkalmassá tett magyar, cseh és lengyel hadseregek megbontják a térség eddig létező katonai egyensúlyát és térségünkben fegyverkezési versenyt indítanak el.

12. Mértékadó szakemberek és politikusok egybehangzó véleménye szerint Magyarország biztonságát nem fenyegetik sem szomszédai, sem pedig más országok, így az ország katonai tömbhöz csatlakozásának semmi értelme nincs.

13. A NATO alkalmatlan a maffia és a szervezett bűnözés, a migráció valós problémáinak, a nacionalizmus, valamint az állítólagos iszlám veszély kezelésére, ezért Magyarország NATO-tagságát ezekkel sem lehet megalapozottan indokolni.

14. Béketeremtő vagy békefenntartó tevékenység ellátására teljesen fölösleges az erre a feladatra messze túlméretezett és aránytalanul költséges katonai szövetséget fenntartani. A NATO ez irányú tevékenysége félrevezető, hiszen elsősorban saját létének igazolását és az adófizető polgárok megtévesztését szolgálja.

A magyar lakosság biztonságát az veszélyezteti :

—ha a társadalmi béke és jólét megteremtése helyett egy pénzfaló katonai tömbbe, a NATO-ba törekszünk,

—ha a közvetlen demokrácia lehetőségével a lakosságnak nincs alkalma élni és az Országgyűlés azért módosítja az Alkotmányt, hogy szándékai szerint alakuljon Magyarország NATO-tagságáról szóló népszavazás eredménye,

—ha az országban nincs jogbiztonság és korrupció uralja a közéletet,
—ha az állam az adófizetők pénzét a közbiztonság növelése, a munkanélküliség csökkentése, a fiatalok lakáshoz juttatása és a kórházi ágyak megtartása helyett a NATO-csatlakozás költségeinek fedezésére fordítja,
—ha a honvédelmi tárca kiadásainak 25–65 százalékosra tervezett jövő évi növelése elszívja a pénzt az elszegényedés megállítása, a születéskor várható élettartam növekedésének elősegítése, a szociális háló kiépítése, a környezeti ártalmak csökkentése, az egészségügy fejlesztése, a tudáshoz és a kultúrához való egyre nehezebb hozzáférés megakadályozása elől,
—ha a szovjet csapatok által okozott környezeti károk felszámolására nincs elegendő pénz,
—ha az ország NATO-tagsága miatt városainkra atomrakéták irányulnak,
—ha a NATO-ból kimaradó és a NATO-bővítést ellenző országok lakossága ellenszenvvel viseltetik irántunk és alapot adunk a történelmi ellenszenv újraéledéséhez,
—ha idegen földön, idegen érdekekért kell majd magyar véráldozatot hozni.

Mindezen szempontok miatt állítjuk azt, hogy a parlamenti ellenzéki pártok által kezdeményezett és az Országgyűlés Honvédelmi Bizottsága által is támogatott ún. nemzeti védelmi charta nem egyébb a katonai kiadások növelését és a NATO-csatlakozást elősegítő, kizárólag a politikai elit konszenzusán alapuló, militarista fegyverkezési programnál. A pártok ún. nemzeti biztonsági chartája egy békeidőben megfogalmazott olyan katonai program, amely ellentétes Magyarország tényleges biztonsági és védelmi érdekeivel, valamint a lakosság valódi biztonságigényével.

Az Alba Kör által most meghirdetett, a szó eredeti értelmében és tartalmában a nemzet védelmét és biztonságát szolgáló

NEMZETI VÉDELMI CHARTA

keretében követeljük azt, hogy:

1. Az Országgyűlés hivatalosan tegye közzé a teljes és valódi magyar védelmi kiadásokat. Mondják ki, hogy a jelenlegi magyar védelmi kiadások a programköltségvetés tételeivel, a fegyverbeszerzésekkel, a határőrség és a minisztériumok költségvetésében fellelhető katonai költségekkel együtt a nemzeti össztermék mintegy három százalékát emésztik fel.

2. Az Országgyűlés rögzítse az Alkotmányban
—hogy Magyarországnak a katonai védelemre fordított kiadása, különösen békeidőben, a mindenkori magyar GDP egy százaléka alatt marad;
—hogy Magyarország területére soha, semmilyen körülmények között nem telepítenek atomfegyvert, az ország területén a nukleáris fegyverek kifejlesztéséhez, előállításához, telepítéséhez, állomásoztatásához és célbajuttatásához szükséges infrastruktúrát sohasem építik ki, valamint hogy az ország területén atomfegyverek átszállítása sem lesz soha lehetséges;
—hogy a magyar lő- és gyakorlótereket idegen katonák nem használhatják, hogy a környezetre különösen káros grandiózus hadgyakorlatokat Magyarország sohasem fog tartani.

3. Az Országgyűlés haladéktalanul mondja ki az általános hadkötelezettség megszűnését és két éven belül, külön költségvetési támogatás nélkül szüntesse meg azt.

4. A kormány változtassa meg döntését, és Magyarország senkitől ne vegyen harci repülőgépeket. A támadásra és védelemre egyaránt alkalmas vadászrepülővételre szánt mintegy 220 milliárd forintból az egészségügyi és szociális intézményeket, az oktatást és a kultúrát támogassa az Országgyűlés.

5. A magyar politikai élet szereplői legyenek következetesek, és ha egyszer azt hangoztatják, hogy a NATO ma már elsősorban politikai és nem katonai szervezet, akkor tegyenek is azért, hogy Magyarország ne legyen tagja a NATO katonai szervezetének.

6. A Honvédelmi Minisztérium változtassa meg döntését, és a Mecsek valamint a Bükk természetvédelmi területein ne építsenek föl NATO-kompatibilis radarállomásokat.

7. A Külügyminisztérium azonnali hatállyal mondja fel a médiákkal a NATO-tagság, valamint az ezzel összefüggő EU-integráció népszerűsítésére kötött szerződéseket, valamint hagyjon fel az írott sajtónak az objektív tájékoztatást lehetetlenné tevő ez irányú szponzorálásával.

8. A külügyi és honvédelmi tárca az idén összesen 150–155 millió forintot, a következő két évben pedig összesen kb. 560 millió forintot szán NATO-kommunikációs stratégiára. A közvélemény tisztességes és kiegyensúlyozott tájékoztatása, az érdemi társadalmi vita kialakulása érdekében ezeket a pénzeket a NATO-csatlakozást támogató, ill. azt ellenző civil szervezetek között osszák szét egyenlő arányban, nyilvánosan.

9. Magyarország NATO-tagságáról 1997 novemberében ne véleménynyilvánító hanem ügydöntő, nem más szavazással vagy választással összekötött, hanem önálló népszavazás döntsön.

Mindazokat a magyar állampolgárokat és civil szervezeteket, akik egyetértenek az itt megfogalmazott NEMZETI VÉDELMI CHARTA-ban foglaltakkal, csatlakozásra hívjuk fel.

Budapest, 1997. július 8.

Csapody Tamás *Az Alba Kör szóvivője*
Fidrich Róbert *Az Alba Kör ügyvivője*

Merza József

Soproni emlékezés Hirosimára

Aki emlékezni akar, csendesedjék el és úgy idézze fel a múltat. Ötvenkét év után azt hihetjük, hogy pontosan ismerjük a hirosimai történetet, a sokszor hallott eseményeket, tehát felesleges ismételgetni, hogy mi történt. Mégis hasznos volt, hogy a mai estére készülve belelapoztam néhány könyvbe, átnéztem sárguló újságlapokat. A második világháború az én életem része is, nem másoktól hallottam róla, nem a felnőttek megunt elbeszélése. Az élmény azonban megfakul, tenni kell azért, hogy megelevenedjen, hogy több legyen kötelező, nemszeretem évfordulónál.

Az augusztusi, nyári esték romantikusak. Lassan már tíz éve annak, hogy barátaimmal minden évben összegyűlünk a Parlament előtt ezen az éjszakán. A régi rendszer kedvetlenül eltűrte, hogy letelepedjünk a lépcsőkre, az oroszlánok mellé, kibontsuk vászonra festett képünket, feliratunkat és csendesen beszélgessünk: felolvassunk régi történeteket, élménybeszámolókat. A meleg, nyári éjszakában, negyed kettőkor meggyújtottuk mécseseinket és elgondolkodva néztük a lángokat, amiket gyakran ostromolt az éjfél után feltámadó hűvös szél. Borzongva vártuk a hajnalt, az ébredő város megmozdulását. A rendőrök tízpercenként elsétáltak mellettünk, vizsgálódva nézték 5–10 fős csoportunkat. 1993-ban már harmincan is voltunk, s a demokratikus rendszer demokratikusan letesékelt minket a lépcsőkről, fémkorlátokat helyezett jóval az épület elé. Az utóbbi években már filmet is vetítettünk, ismert emberek jöttek el közénk, másodszor volt az est vendége a japán nagykövet, együtt hallgattuk a hirosimai harang zúgását. Szép út, néhány vállalkozó ember elmélkedésétől egy

köztéri műsoros estig. Egy kis éji zene, egy kis éji beszélgetés, egy kis éji borzongás.

1945. augusztus 6-án nem volt éjszaka, hanem egy munkás nap reggelére ébredt Hirosima japán város 300 ezer lakosa. Semmiféle romantika nem volt abban, hogy a világos reggelen, negyed kilenckor, az Enola Gay nevű repülő a város felett tíz kilométerrel kioldotta atombombáját, amely még földreérés előtt robbant a levegőben, a pokol Napját borítva fényben és hőben a gyanútlan városra. Ne felejtsük el: azonnal szénné égett 70–80 ezer ember, elpusztult a város épületeinek háromnegyed része. A későbbi áldozatokkal együtt a halottak száma 140 ezer főre emelkedett. Áldozatok voltak? Igen, mert polgári lakosok voltak. Ezután eltelt három nap, és kilencedikén ledobták a másik bombát Nagaszakira. Újabb 70 ezer halott.

Volt értelme ennek a pusztításnak? Nos, erről már sokat beszéltek. Három hónappal korábban Németország feltétel nélkül letette a fegyvert, a háborúnak lényegében vége volt. Négy nappal előbb befejeződött a győztes hatalmak potsdami találkozója. Japán ugyan még harcolt, de — magára maradva — fontolgatta a fegyverszünetet, hiszen tudott volt, hogy a Szovjetúnió néhány napon belül hadat üzen neki. Nagyon találóan fogalmazta meg a tényállást egy lexikonunk szócikke: az atombomba ledobása stratégiailag céltalan, a háború kimenetele szempontjából értelmetlen volt. Hirosima a halál, a pusztulás mementója — írta egy újságíró —, az ártatlanok haláláé. Azoké a gyerekeké, aszszonyoké, öregeké, akik nem fogtak fegyvert, akik nem öltek meg senkit.

Stratégiailag céltalan, a háború kimenetele szempontjából értelmetlen. Akárcsak a megbékélés szimbólumává vált mostari híd szétlövése ebben az évtizedben. Az emberi remény megsemmisítése napjainkban. Az ember ugyanis sorra állítja a béke reményét elvevő tömeggyilkosságok emlékműveit, majd újra és újra fogadkozik, hogy soha többé. Később összegyűl, hogy emlékezzék az elkövetett bűnökre. Mások bűneire.

Az utóbbi években arra törekedtünk, hogy megtaláljuk azokat a feladatokat, amelyekben mi is tehetünk valamit azért, hogy ne legyen Hirosima, vagy inkább ne legyenek odavezető utak. Megemlékezéseinken szót emeltünk a katonai kiadások csökkentéséért, a kötelező sorozás megszüntetéséért, a lelkiismeret szabadságáért, a vajdasági magyar és nem-magyar szolgálatmegtagadókért, a menekültek befogadásáért, a gyógyszerre szorulók támogatásáért. Kerestük azokat a lehetőségeket, amelyek nyitva állnak a jószándékú kisemberek előtt. Nem vagyunk álmatag, romantikus békeharcosok, akik naivan dalolják a béke és szeretet szavakat. Jól látjuk, hogy a történelmet hatalmas erők alakítják, amelyek nem kérdezik meg az embereket, akarják-e szülőföldjük feldúlását, idegen földekre elűzésüket, idegen hatalmak rájuk telepedését. A kendőzés nélküli szemlélet megmutatja minden ember felelősségét. Nemcsak azokét, akik bombát dobnak, akik térképeket rajzolnak át, akik homogenizálni akarnak országokat, akik haláltáborokat létesítenek. Azokét is, akik beleegyeznek ebbe, nemzeti mitológiákat gyártanak, megkülönböztetnek, költeményeket és dalokat írnak, jelképeket készítenek. Ma még megállíthatjuk az ellenségeskedést azzal, hogy nem értünk egyet az emberiséget megosztó elméletek, ideológiák, ha kell, vallások szószólóival. Lehűthetjük a lármázókat, nem szavazunk mellettük, összeadjuk a kisemberek apró jogait, amíg szó lehet jogról és jogérvényesítésről. Ha már elszabadult a harc és benne elkeseredetten viaskodnak a gondolkodástól megfosztott és engedelmességre nevelt tömegek, akkor már felesleges feltenni a „lehetett volna másként?" kérdést, ami történelmileg úgyis értelmetlen, mert ami megtörtént, az le nem tagadható. Nem azon kell rágódni, hogy megtagadhatta volna-e az atombomba ledobását a később súlyos lelkiismereti válságba került amerikai pilóta — ezek csodával határos dolgok, lélektani lehetetlenségek —, hanem azon, hogy mivel tette meg azt a jelentéktelen *első* lépést, ami végül Hirosima fölé vezette. „Kezdetben állj ellen" — tanultam a latin közmondást diák koromban, de biztosan nagyon régen tudta már ezt az emberiség. Ha jelszót akarok megfogalmazni magunknak a mai estére — ha egyáltalán hasznát akarjuk látni ennek az estének —, akkor ezt mondom: Kezdetben állok ellen. Kicsoda? Én. Nem mások. S akkor majd tudom, hogy miért vagyok felelős, és a jelen időben saját feladataimra figyelek. Saját felelősséggel.

Emberi életünk a jó és a rossz közti küzdelemben telik el. A keresztény Európa azt az örökséget vállalta, hogy uralma alá hajtja a Földet. Eléggé sikerült neki. Miközben azonban tudósok sora dolgozott ezen, mások az emberek igába fogására törekedtek és törekednek ma is. Köztéri ünnepeink, megemlékezéseink, felvonulásaink többnyire nem alkotásokkal, hanem harcokkal függnek össze. Mikor gyűltünk össze annak az ismeretlen mérnöknek a megünneplésére, aki feltalálta a kétkarú emelőt? Mikor tartottunk nagygyűlést Archimedes törvénye felfedezésének emlékére vagy a fehérvérűségben meghalt Maria Sklodowska születésének évfordulóján? Nemde megrendülten kell hallgatnunk Szentgyörgyi Albert szavait, imáit azért, hogy óvja meg az Isten a többi teremtményét ettől az őrült majomtól. Az anglofil, elegáns Szentgyörgyi sem gondolta volna szegedi egyetemi tanár korában, hogy tudományos pályafutása végén, öregen, azt fogja fontosnak tartani, hogy újszerű imádságokat írjon. És nem azért, mert szellemileg leépült.

Gondolkodók és/vagy imádkozók kerestetnek. Ötven évvel ezelőtt Heinrich Böll Istene még megkérdezte a háborúból visszatért katonától: „Ádám, hol voltál?" Harminc évvel ezelőtt Illyés Gyula és Déry Tibor együtt kereste a választ az erőszaktól megszabadulásra, hiszen eljön a harag napja és robban az atom. Az antológia-készítésnek szép hagyománya és *sivár* jelene van. A katonai tömbök átalakulásának boldog hajnalán ki beszél komolyan a bosszúállás eltörléséről vagy — finoman szólva — a jogos és igazságos büntetésről való lemondásról? Az erőszak céltalanságát csak a pápai körlevelek ismételgetik. Van-e erkölcsi fejlődés is a technikai mellett, vagy ha meggondolatlanul eltöröljük a halálbüntetést, akkor sürgősen visszahozzuk? „S minden, mint egykoron?" — kérdi Illyés Gyula — azaz „épp oly boldogtalanul, mint eddig?" Miről beszélnek ma a szellem emberei? Vagy inkább azt kell szívszorítóan időszerűnek gondolnom, hogy most jelenik meg új kiadásban — méregdrágán — Julien Benda könyve, „Az írástudók árulása"?

„Ahol egy hibát megszüntetünk, az egy lépcsőfok.
.....
Ahol egy ártalmas, hazug hangot leintünk, egy lépcsőfok.
.....
Ahol egy tévedésünket beismerjük, két lépcsőfok.
.....
Ahol rendreintést fegyelmezetten elfogadunk, öt lépcsőfok.
.....
Ahol rendreintés nélkül tesszük a jó rendet, tíz lépcsőfok.
.....
Hogy mikor indulhatunk?
S honnnan?
Mikor?
Helyből. Azonnal."

Ismét Illyés Gyulát idéztem, mert miért hinnétek nekem, egy ismeretlennek? És ő szebben is mondja azt, amit egyébként sok ember tud jó pillanataiban. Hadd foglaljam össze gondolataimat:

Akkor van értelme, hogy egy estét vagy éjszakát áldozzunk egy tőlünk tízezer kilométerre eső nép egykori tragédiájának felidézésére, gyertyagyújtásra, ha lelkiismeretünk előtti felelősségünk tudatában ígérjük: kezdetben állunk ellen. Mindennap megkeressük, mi az, aminek ellen kell állnunk, hogy végzetes utakra ne tévedjünk, és mi az, amit meg kell tennünk, hogy utódainknak — ha lesznek — ne egy újabb dráma emlékére kelljen összegyűlniük.

(Elhangzott Sopronban, a BOKOR Bázisközösség helyi tagjai által szervezett megemlékezésen.)

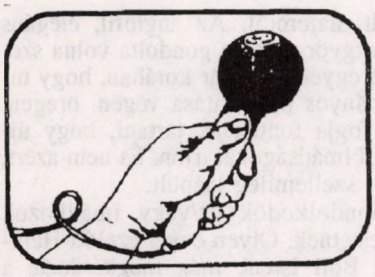

„Amerikában jártam ...”

Beszélgetés **Szabó Mártával**

Szabó Márta gyermekorvos 1996-ban hosszabb időt töltött „Bruderhofok”-ban. (Vö. ÉV, 1992. június, 7–10. o. és 1994. december, 29. o.) Élményeiről, tapasztalatairól kérdeztük.

Hat hetet töltöttem négy különböző telephelyen a Bruderhofokban. A Bruderhof mozgalom az 1920-as években jött létre Németországban, evangélikus alapokon. Alapítójuk *Eberhard Arnold* (1883–1935) volt, aki töretlen hittel, energiával az Isten Országa megvalósítását tűzte ki céljául a Hegyi Beszéd szellemében. Gyakorlati kivitelezését pedig az asztal-, vagyon- és munkaközösség létrehozásában vélte megvalósíthatni.

Elég hamar üldözöttekké váltak, s Hitler alatt — a teljes erőszakmentesség elvének vallása és cselekvése miatt — már üldözték őket, menekülniük kellett. Angliába költöztek, majd amikor ott is nemkívánatossá lettek, Paraguayban telepedtek le. Akkor mintegy százan lehettek, s közöttük bizony sok volt a hozzájuk menekített zsidó gyerek, akik szüleiket elveszítve később sem hagyták el őket. Ezért a mai napig is sok közöttük a zsidó származású felnőtt keresztény. Az üldözések, nehézségek közepette számuk nem hogy fogyott volna, de egyre gyarapodtak!

Paraguayban nagy szegénységben, igen nyomorúságos körülmények között éltek. Az 50-es évek során telepedtek le azután az Egyesült Államokban. Ma nyolc telephelyük van: hat az USA-ban, kettő pedig Angliában. A Hutteri Testvérek közösségével elég korán kapcsolatba kerültek, sőt eggyé is vált a két csoport. De néhány évvel ezelőtt a Bruderhof elvált a Hutteriektől, s most ismét teljesen önállóak, függetlenek. Sorsuk jelenleg jól megy, gazdaságilag is prosperálnak, de tisztában vannak azzal, hogy a gazdasági fejlődés leállásával, a munkanélküliség és az agresszivitás növekedésével bizony újabb nehézségeknek, akár üldözéseknek is elébe nézhetnek.

Mi indította az utazásra Márta nénit?

Két dolog motivált: Az egyik, hogy Bokorhoz tartozásom első percétől — aminek már 20 éve — zavart, hogy a Bokor tehetősebb rétegéhez tartozom. Ezt az aggályomat sohasem sikerült teljesen elnyomnom magamban. A másik: többször járva Észak-Amerikában és Ausztráliában, a szegénység–gazdagság ellentmondásaival már régebben szembesültem. Ezért személyesen akartam megtapasztalni, hogy milyen is egy teljes keresztény vagyonközösség Amerikában.

Mit állapított meg?

Azt, hogy ez létezik. Nem utópia, hanem nagyon is élő valóság! Csodálatos természeti környezetben élnek és dolgoznak együtt gyerekek, fiatalok és öregek, családosok és egyedülállók. Ezek az emberek dolgoznak és szeretnek. Imádkozó életük viszonylagos háttérbe kerülése látszólagos, mert itt érvényesül a gyakorlatban, hogy egész életvitelükkel imádkoznak. Egyszerű környezetben, szerényen élnek. De nagy hangsúlyt fektetnek pl. a művészetekre, a jó ízlésre.

Mi a titka ennek a szeretetközösségnek?

Nagyon fontosnak élik meg a teljes önkéntességet, a szabad elhatározáson alapuló döntést. Hivatásként élik meg ezt az életvitelt. Saját kis önző énük teljes feladása a közösség érdekében, azaz a teljes odaadottságuk az alapja mindennek. Azt tartják, hogy e nélkül élhetetlen a közösségi élet. Ezért aztán a rábeszélés, elvárás vagy netalán finom lelki erőszak szigorúan megengedhetetlen. Ennek következtében olyan belső átalakuláson mennek keresztül, hogy határtalan szerénység, alázat, kicsiség sugárzik belőlük, de mégsem nyájasak. Szeretettel, türelemmel tudják átölelni a másikat, odafigyelnek egymásra. A kioktató stílus ismeretlen. Nyugalom sugárzik egész lényükből. Elfogadnak és megbocsátanak. Nem keverik össze a prófétai hangot a baráti figyelmeztetéssel, a toleranciát a megalkuvással.

Meggyőződésük szilárd, de mindenkire figyelnek. Szigorúan tilos egymás háta megett beszélni. Aki hibázott, a déli közös étkezésnél jelzi, bevallja és ott megbeszélik a teendőket, a hibajavítás módját. Gyarló embereknek élik meg magukat, ezért megvallják, hogy a szeretet-élet a mindennapok harcába kerül, de ez a harc elenyésző ahhoz képest, amennyi szeretet-energiát kapnak a közösségtől.

Hogyan épül fel a közösség, mi a struktúrájuk?

A nyolc telephely egyetlen nagy egységbe kapcsolódik össze. Gazdaságilag minden közös, de még az istentiszteleteket is összekapcsolva, egy időben tartják a két kontinensen. Elég nagy a személyforgalom az egyes telepek között: tudatosan törekszenek a cserélődésre.

Egy-egy közösségen belül természetesen van egy szűkebben vett vezetői csoport, de ezt a státuszukat alig lehet észrevenni. Ezek az emberek választott tisztségviselők, s vissza is hívhatók a posztjukról. Minden jelentős döntés 100 %-os egyetértéssel születik. A döntéshozásban minden megkeresztelkedett, a közösséget teljes énjével vállaló tag (természetesen valamennyien felnőttek, 18 év felettiek) részt vesz.

Miből élnek?

Mozgássérülteknek gyártanak eszközöket, valamint gyerekbútorokat és játékokat készítenek. Mindenki magáénak érzi üzemüket, közösen dolgoznak, élvezve a közös munka örömeit. Apróbb munkákat már a gyerekek is végeznek.

És hasonlóképpen mindenki magáénak érzi–tudja az élet működtetéséhez szükséges feladatokat is. Én például sok-sok fehérneműt hajtogattam. De jutott feladatul varrás, konyhai szolgálat, gyermekgondozás, öregsétáltatás is. Mindabban, ami általános háztartási teendő, mindenki részt vesz. Az étkezések többsége közös, csak a reggelik, a szerdai vacsorák, a szombati ebédek és a vasárnapi étkezések zajlanak családi keretben. A közös étkezéseknél a felszolgálás a fiatal férfiak feladata. És már az óvodás korúak is ott ülnek az asztalnál. A leszedésben pedig mindenki közreműködik: öt percig nagy a kavarodás (igaz, ez olajozott kavarodás), de öt perc elmúltával teljes rend van.

A telepen belül oldják meg a gyerekek iskoláztatását 14 éves korig, és van jól felszerelt kórházuk, szakképzett orvosuk, ápolószemélyzetük is.

Mindez gyönyörű természeti környezetben található. Így mindenki el tud vonulni, ha arra van igénye.

Ha ennyire egymásba fordulva élnek, tudnak-e valamit a világ folyásáról?

Merem állítani, hogy jóval tájékozottabbak, mint az átlag amerikai. TV, rádió ugyan nincsen, de sokféle újságot járatnak és olvasnak. A fontosabb tudnivalókat kihirdetik, táblára kifüggesztik. Intenzív kapcsolatuk van a külvilággal, ezt igen fontosnak ítélik: betegeket, börtönöket látogatnak, szomszédokkal érintkeznek, sőt munkát is adnak nekik, nyílt napokat tartanak, előadásokat rendeznek, demonstrációkon vesznek részt (társadalmi kérdésekben, pl. a halálbüntetés kapcsán is véleményt nyilvánítanak), könyveiket árulják, különböző fele-

kezetekkel keresik a kapcsolatokat. Ottlétem alatt éppen a New York-i kardinális látogatta meg őket. Katolikus plébániákra hivatalosak, mert felismerték, hogy van mit tanulni tőlük. Sokat utaznak. Szeretneterejük centripetális erőként sugárzik messzi környezetükre is.

Miben áll vagyonközösségük?

Összes vagyonukkal költöznek be, a későbbi örökségük is a közösségé. Nincs még zsebpénzük sem. Üzletükből elviszik, amire szükségük van, de nem kell fizetniük. Ruházatukat többnyire ők varrják, minden szükségeset megkapnak úgy, mint egy családban. Nagy Családként kell felfogni őket, és mint a családban, saját magukat korlátozzák. De kimehetnek ünnepi vacsorára, vendégük fagylaltoztatására vagy egy jó vendéglő megkóstoltatására is. Ilyenkor kapnak autót és elegendő pénzt is. Moziba is mehetnek. Vagy ha egy gyerek — lebeszélés, érvelés ellenére is — nagyon vágyik valamire, megveszik neki. Nincs emberi elnyomás, szabad levegő áramlik. Erre tudatosan is figyelnek, különben nem lenne életképes, sőt növekedő az egész. Ettől a szabadság-levegőtől boldogok és kiegyensúlyozottak.

Hogyan lehet ide bekerülni?

A megkeresztelkedők többsége persze a Bruderhofban felnőtt gyerekek közül kerül ki. De kívülről is be lehet lépni: az ember elmegy látogatóba, esetleg többször is meglátogatja őket, és velük együtt él és dolgozik. Majd több-kevesebb ideig vendégként él köztük addig, míg döntése megszületik. Ez akár több év is lehet, nincs határozott időhöz kötve. De három hónap is elegendő. Ezután megkeresztelkedik és vagyonával beköltözik. Tehát senkinek nem kell elhamarkodott döntést hoznia!

És ha később mégis meggondolja magát?

Vagyonát nem kapja vissza, de anyagi segítséget az elinduláshoz igen. Bármikor visszavárják, fáj nekik a távozás, de Isten Országa rajtuk kívül is építhető — vallják. Hasonlóképpen segítik — és mindig visszavárják — azokat a fiatalokat, akik a Bruderhofban nőttek fel, szüleik a közösség tagjai, de ők maguk nem kívánnak ott letelepedni, megkeresztelkedni. Végső fokon nem a Bruderhofhoz vagyunk kötve, hanem Istenhez.

Találkoztam olyan kilencgyerekes családdal is, ahol a gyerekek mind a Bruderhofban születtek, azután éppen beilleszkedési nehézségek miatt hat évig kinti élettel próbálkoztak, majd visszatérve most a gyerekek is mind a kilencen a Bruderhofot választották.

Még olyan is volt, hogy csak a feleség járt be, mert a férj nem volt hajlandó. Nem győzöm hangsúlyozni, hogy nem merevek a különbözőségekben, a számukra fontosnak tartott lényeg fel nem adásával.

Minden közösség kiemelt témája a gyereknevelés.

Igen! Valójában én éppen a gyermeknevelésben érzem erejüket.

Minden gyermek születése a közösség ünnepe. Az újszülött családja beköltözik egy lakosztályba, ahol kb. egy hétig teljes kiszolgálásban van részük. Az apa karján mutatkozik be a csecsemő a közösségnek.

A gyerekeket hat hetes koruktól kezdve már a közösség bölcsődéjébe viszik. De ez bizony nagyon más, mint a mi bölcsődéink. Eleve biztosított, hogy a gondozók és a szülők felfogása azonos. Azután az anyukák járnak oda etetni, s közben nekik jól esik, hogy néhány órára bekapcsolódhatnak a közösségi munkákba. Igen jók az óvodai foglalkozásaik is. S ezt kiegészíti, hogy délután (5-kor végetér a munkaidő) a család együtt van. Nincs rohanás, bevásárlás, ügyintézés, második műszak, tülekedés, vacsorafőzés.

14 éves korig a család melegében és a közösség szeretetében nevelkednek. Addig minden igényüket (beleértve a hangszertanulást, a sportolási lehetőségeket is) a közösség elégíti ki. 14 év után kerülnek nyilvános iskolába. Ekkor még otthon laknak, de már kijárnak külső iskolákba. Szükség esetén még mindig segítik őket tanulmányaikban, pl. korrepetálásokkal. Ezt követően főiskolára járnak vagy dolgozni mennek. Ilyenkor már a Bruderhofon kívül laknak: kollégiumban, bérelt lakásban. Nagyon szorgalmazzák a kinti munka vállalását, hogy a fiatal ismerje meg a kinti élet lehetőségeit, és később ő is saját elhatározásából jöjjön vissza. Csak ilyen tapasztalatok után keresztelkedhetnek meg, válhatnak a közösség teljes jogú tagjává. Ha pedig valaki nem tér vissza, akkor — mint a „szülői házba” — vissza-visszalátogat, és törekszenek a jó kapcsolat fenntartására. Ottlétem alatt is voltak ilyen látogatók.

A pályaválasztásban engedik érvényesülni azt, akinek valamilyen konkrét érdeklődése, tehetsége van. De törekszenek az irányításra, hogy minden szükséges szakma képviselve legyen a közösségen belül. A fizikai és szellemi munkát teljesen egyenrangúnak kezelik.

Mi a helyzet a fiatalokkal, az ismerkedési lehetőségekkel?

Szexuális erkölcsük igen szigorú. Aki ezt nem tudja, nem akarja vállalni, az nem marad meg a Bruderhofban. Eszményi esetben Bruderhofban felnőtt fiatalok „vetnek szemet egymásra”. De még ilyenkor is arra törekszenek, hogy a fiatalok ne maradjanak kettesben. Könnyebb a kísértést megelőzni, mint ellenállni neki. A jegyesség is csak néhány hétig tart. Aki kívülről választ társat, annak ott a nagy kérdés: sikerül-e „bepasztorálnia” a választottját, vagy inkább ő is kint él majd.

Egyébként a közösségen belül nagyon sok a fiataloknak szervezett program, a számukra rendezett beszélgetés.

Ebben a biztonságos, zárt életben szinte még bűnt elkövetni sem tudnak!

Jelenleg viszonylag biztonságban érezhetik magukat, de ők valójában üldözöttségből nőttek ki és a világ jelenségeit figyelve üldözöttségre számítanak éppen azért, mert kifelé is hallatják hangjukat.

A közösség ereje a megtartásukban vitathatatlanul nagy, és ezért könnyebb nekik, mint nekünk. De vajon mi nem szívódunk-e fel egyenként szétszórva ebben a küzdelemben? Egyszerűen az erőviszonyok miatt. Mennyire leszünk képesek osztozni? Nem csapjuk-e be magunkat, észre sem véve a két úrnak szolgálás langyos elégedettségét? Kihúzhatjuk-e még továbbra is magunkat biztonságos Bokor-öntudattal? Nem kellene nekünk is szerényebbnek és alázatosabbnak lennünk? Hogy legalább egymás szeretetéről ismerjenek ránk, ha már nem osztozkodásunk szelleméről és gyakorlatáról?

Ha nem akarok-akarunk megállni, „konzerválódni” mai szintünkön, akkor bizony meg kell találnunk a következő lépést ebbe az irányba!

Vannak-e nehézségeik?

Igenis vannak. Veszélyük a genetikai belterjesség, hiszen húsz-harminc unokán felüli családok vannak. Ezért is törekszenek a Bruderhofok közötti cserére, s nagy öröm egy „beházasuló”.

A fiataloknak nyújtott gondtalan, biztonságos jólét szintén veszélyforrás: elkényelmesedéshez vezethet.

S végül veszély számukra az, hogy a munkanélküliség fokozódásával nem teljesen elkötelezettek is csatlakoznak hozzájuk — biztonságot keresve és találva —, és így fellazul a közösség élete, gondolkodása.

Ezek ellen tudatosan próbálkoznak védekezni. Ezért rendkívül nyitottak, rugalmasok, változtatásra is készek. Problémáikkal merészen szembenéznek. Emberközpontúak, két lábon állnak a földön, de nem megalkuvóak.

Márta néni milyen tapasztalatokat szűrt le?

Megerősítettek, hogy a kereszténység alappillérei közé tartozik az erőszakmentesség és a vagyonközösség. Ezek szorosan összefüggnek egymással, elválaszthatatlanok. Továbbá megerősödtem abban, hogy elsősorban nekem, de talán többeknek is a Bokorban belsőnk átalakításán kellene dolgoznunk, hogy szeretetünk egyéni–családi–közösségi önzésünkből egyre inkább az univerzális szeretet felé irányuljon, hogy az „egy mindenkiért — mindenki egyért” köztünk is megvalósulhasson, mert ez nem csak álom vagy utópia! Megtapasztaltam, hogy élő valósággá lehet!

Bajnokné Benyhe Judit — Schanda Beáta

Alap és felépítmény

Jézus jól ismerte közönségének és tanítványainak értelmi szintjét és befogadóképességét. Azt is tudta, hogy mire képes az információt közvetítő nyelv. Megküzdött azért, hogy úgy fejezze ki magát, hogy a látszólag rosszul hangzó mondat valójában éppen az isteni élet mélységeit tükrözze. Az interpretáció nehézségei elől meg nem hátrálva azonban tudta, hol élünk, mikor élünk, s ezért abban a vonatkozásban törekedett teljességre, amely az ember üdvösségét biztosítja. *Elmondta a helyes cselekvés szabályait, egyértelműen és világosan.* Istennek kell tetszeni, nem az embereknek, szelíden szeretni kell, adni és szolgálni. Éles szemmel kell megítélni a helyzeteket; aki rosszat tesz, annak meg kell bocsátani, az ítélet Istené. Általában családban kell élni, barátokat és tanítványokat kell szerezni. És így tovább. Van az evangéliumnak, pontosabban az evangéliumi tanításnak egy olyan magja, amely teljes egészében belesimul ebbe a világba, mindennapi életünkbe. Ennek az alapvető tanításnak a szereplői emberek: földművesek, pásztorok, mesteremberek, tisztviselők, katonák, papok, uralkodók. A szereplők cselekszenek: dolgoznak, adminisztrálnak, hadakoznak, áldozatot mutatnak be, kormányoznak, elnyomnak. A cselekvések során kapcsolatban állnak egymással: adnak, irgalmaznak, gyógyítanak, vesznek, rabolnak, ölnek. Irányítják egymást, és tanítanak. A Hegyi Beszéd etikája egy bizonyos működési elvet kínál a szereplők cselekvésrendszere számára. *Az erkölcsi szabályok világosak és megtételükhöz nincs szükség semmiféle misztikus megfontolásra vagy járulékos cselekvésre.* Ha megütik az arcodat, akkor fordítsd oda a másikat is, és ne spekulálj azon, hogy máskor jobban megnézed, mi áll a csillagokban. Ha tanúságot kell tenni, eredj, s ne várj addig, amíg szuperjó lesz a bioritmusod. A Lélek majd megmondja, mit tégy. Ha reményed van arra, hogy valaki szóbaáll veled és általad az evangéliummal, akkor menj el vele ebédelni, s ha megkínál hússal, akkor ne huzakodj, hogy vegetáriánus vagy, ha bort hozat, ne utasítsd vissza azzal, hogy sohasem iszol alkoholt. Ezek másodrendű dolgok. Mármost tetszik-e ez valakinek vagy sem, abban nemigen van kétség, hogy Jézus mindent elmondott, ami a gyümölcstermő élethez kell.

Jézus etikája mellett másfajta etikák is voltak és vannak a világon. Ezek is szabályozzák az emberek egymás közti viszonyát. Ezekben is vannak utasítások: szeresd a másikat, ha jó hozzád, gyűlöld, ha ellenséged. Ez is etika. Még pontos is. Úgy látszik, kedvez az egyénnek, hiszen munkálja a gyarapodását, hatalmát, biztonságát. Nem is szorul különösebb indoklásra. Annál inkább a Jézusé. Hiszen *akármilyen egyértelmű is az ő szabályrendszere, öngyilkos vagy legalábbis önkárosító.* A sakkra, vagy bármilyen más játékra kidolgozhatók különféle stratégiák, de a játéknak az a célja, hogy nyerjünk, s ezért figurákat kell leütni. Esztelen az olyan játék, ahol nem ütök le, ha üthetek, mert akkor előbb-utóbb engem ütnek le. Nos, az evilágra pontosan kidolgozott jézusi etika ilyen különös jellegű indoklást kíván, feltéve, hogy hirdetője valóban az ember javát akarja. Minthogy evilágban nem találunk elégséges indokot ennek a „veszélyes" etikának az alkalmazására, azt kell mondanunk, hogy ha valóban ez az igaz etika, és ebben a morális játékban van biztos nyerési lehetőség, akkor *ennek okát a világon kívüli dimenzióban kell keresni.* Jézus nem is rejtette véka alá, hogy szilárd alapja van arra, hogy ezt az etikát hirdesse. Azt mondta, hogy ez Isten életének a lényege, így él és szeret az Isten, ily módon szereti az embereket is, és ő, Jézus, az égvilágon semmi mást nem csinál, csak mondja azt, amit hall az Atyától. *Jézus módszere tehát deduktív volt.* Amint hallotta, úgy beszélt, úgy ítélt, és információi helyesek voltak, mert hiúsági okok miatt nem torzította el a közleményt. Torzul az, sajnos, objektív okok miatt, hiszen csak vetületekben tudja felfogni a világ. Mindenesetre Jézus határozottan állította, hogy tanítása azért értelmes, mert a valóság több, mint az a léttér, amiben az ember él és mozog, van Isten, aki uralja a teljességet, szeret és bementi a maga életébe azt, aki szeret.

Jézus elment és mi itt maradtunk az evangéliumi horizontális utasításokkal, továbbá néhány vertikális jellegű állítással, amelyek arra utalnak, hogy mindaz, ami az evangélium szellemében horizontálisan megtörténik, egy teljesebb világ életének Isten által akart vetülete. Jézus elment, mi itt maradtunk, megpróbáltunk az általa adott módon élni, de szerettünk volna többet tudni arról, miért kell az életünknek ilyennek lenni, vajon miféle rejtett mechanizmusok, isteni történések vagy éppen isteni karakter áll az élet jézusi törvényei mögött. Ámde mi nem vagyunk istenek, mi nem élünk minden pillanatban az Atyánál, hogy egyidejűleg tolmácsolhassuk az embereknek az Atya gondolatait. *Az ember útja fordított: nekünk az evilági alapról vissza kell vetíteni az égbe,* amelyről azt sem tudjuk, hogy hol van — ha egyáltalán értelmes ez a kérdés, azt sem tudjuk, hogy hány dimenziós — ha egyáltalán vannak dimenziói, és azt sem tudjuk, hogy milyen a szerkezete — ha egyáltalán lehet ilyesmiről beszélni.Van néhány vertikális jézusi szál, ezekre gondosan vigyázunk, s megpróbálunk az égbe emelni néhány törvényt, azt vizsgálva, beleilleszkedhet-e gondolati konstrukciónk Isten világába. Az alapon élünk, szűk, háromdimenziós világunk alapján, s megpróbálunk felépíteni erre az alapra egy csodálatos világot, amely méltó lenne arra, hogy Isten benne éljen, benne cselekedjen, lépcsőn leszállva hozzánk eljöjjön, igazgassa világunkat, csodát tegyen, esetleg vezesse hadseregünket ellenségeink ellen. Menjen el a hátunk mögött, üljön le álruhában a sátorunknál, birkózzék velünk egy éjjelen keresztül. Haragudjon meg ránk és büntessen, de béküljön is ki velünk és szóljon hozzánk felhőben a hegytetőn. Adjon jelet az égen, Fia mutassa meg szívét valamelyikünknek, s jelenjen meg Anyja néhány gyermeknek, hogy intései ily módon eljuthassanak hozzánk.

Visszavetítések. Jók vagy rosszak, megvizsgálandó. Sokféle istenvilágnak lehet ugyanaz a vetülete. Az égi szeretet kimeríthetetlen sokféleségének lehet ugyanaz a

földi szeretet a vetülete. *Visszavetítések, az ősképek keresése. Ezt hívják teológiának.* Vannak teológusok, akik azt állítják, hogy igaz, amit ők mondanak, mert „elragadtattak” Isten színe elé, s ők szemtanúi annak, hogy mi van ott. Ők azok, akik azt állítják, hogy teológiájuk nem alulról felfelé épült, hanem a megnyílt égből levezetett. Vigyázni kell velük, és nagyon gondos munkával összehasonlítani információikat Jézus horizontális és vertikális tételeivel egyaránt. A keresztény ember számára a jézusi tételek jelentik az igazodási pontokat, minden új felfedezésnek illeszkednie kell hozzájuk. Így hát elég sok gondolkodnivaló akad a patmoszi látnok apokaliptikus történetén, míg Pál apostol némelyik meglátása bizony ellene mond a jézusi istenképnek.

Alapról és felépítményről van szó. A jó teológus gondos alapozási munkát végez, hiszen tudja, hogy ingatag alapon bármilyen csodaépület is összedől. Végigjárja az evangéliumi történeteket s kiválasztja épülete alapköveit. Elmegy a tudományokhoz, a filozófiákhoz, és megvásárolja a hasznosnak látszó segédanyagokat, építkezési állványokat. Ezután imádkozik, hogy segítse ötletekkel a Lélek, s nekiáll a munkának. Vegyünk mi is kézbe egy művészettörténeti szakkönyvet, s először azt nézzük végig, amit általában elhanyagolunk, az alaprajzokat. Bizánci kereszt, hosszúkás kereszt, köralak, téglalap egyaránt megtalálható. Így tervezett az építő. S efölé jönnek az ókeresztény bazilikák, a román, a gót, a reneszánsz, a barokk felépítmények, a posztmodern vagy Makovecz-féle strukturákig. Mind templom, s mind más. A hit és az élet nemhogy eltűri, hanem egyenesen várja a sokféleséget.

Miként áll össze egésszé az, amit eddig elmondtam, és mik a gyakorlati következményei? A különböző alaprajzok azt jelentik, hogy a teológus átvizsgálja azt a híradást, amely az örömhír szerzőitől származik, és megállapítja azokat a közmeggyőződéssel elfogadott igazságokat, amelyekről hihető, hogy megtartják majd a rájuk épített gondolati struktúrát. A különböző alaprajzok azt jelentik, hogy két teológiának különböző tételek is szolgálhatnak alapul, feltéve persze, hogy a tételek a jézusi anyagból valók. A tudományos ízlés korról-korra változhat, a teológus is, s ezenkívül nem biztos, hogy a tételeket vizsgáló ember egyformán képes olyannyira átérteni azokat, hogy alapozásként tudja használni. Lehet, hogy egyáltalán nem ért egy állítást, s ezért nem is tud vele mit kezdeni, inkább egy másik után nyúl, amely világos neki és gondolkodásra ösztönzi. *A lényeges az, hogy az alap összefüggő, teljes legyen és megtartsa a felépítményt.* Gyakran ez sem világos és gondosan meg kell nézni, hogy így van-e.

Legyünk most már teljesen gyakorlatiasak. Alapról beszéltünk és felépítményről. Alaptételekről és a spekulatív gondolkodás eredményeiről. A mai világban mindkettő kritika tárgya. Úgy látszik, hogy az eddigi keresztény teológia bizonyos tételei nem

fogadhatók el, vagy nem állnak meg a bizonyosság erejével. Legalábbis kétkedni lehet bennük. *A kétkedés és bizonytalanság nem feltétlenül jellemtelenség vagy tudatlanság kérdése. Aki komolyan veszi a hivatását, annál az ilyesmi kizárható.* El kell tehát gondolkodni azon, hogy mi a kétkedés oka: elméleti vagy gyakorlati. Ennek megfelelő eljárást kell követni. A gyakorlati okokból fakadó kétkedés rendszerint abból ered, hogy a hit képviselői elárulják a hitet, s ez nemcsak azzal jár, hogy elvesztik hitelüket, hanem emiatt megrendül a bizalom magában a hitben is. Ez talán a könnyebbik eset, hiszen az igaz azért igaz marad. Nagyobb a baj akkor, ha becsületes emberek között támad nézeteltérés valamely hitigazság miatt, s a hatalomban lévők vizsgálatot indítanak és hitvallást követelnek. Ma már el kellene jutnunk odáig, hogy többre tartsuk a hittudomány világában a lelkiismeretességet és az igazmondást, mint az alázatos fejlehajtást és papírok aláírását. Ha ez utóbbi nem szűnik meg, akkor az egyház nem hegyre épült város és tartóra tett gyertya lesz, hanem a butaság közössége, amely sohasem tudja elismerni, hogy hibázott, és 50, 100 vagy 400 év után feszeng kínosan, amikor már nem tud mit mondani a profán világ színvallást követelő felhívására. „Miattunk, az egyház miatt lesznek hitetlenné az emberek" — mondta és írta Nyíri Tamás.

Mi a teendő? Gondolkodásra biztatni és becsülni az őszinteséget. Ezenkívül olyan módszereket kell kidolgozni, amelyek alternatív utakat tesznek lehetővé. Becsüljük meg mindazt, amit barátaink pozitív értékként elfogadnak. Lehet, hogy az ő hitvallásuk tételesen nem úgy fog hangzani, mint a miénk, de akkor fontoljuk meg a következőket. Az első az legyen, hogy *ne akarjunk kikényszeríteni határozott, formális definíciókat.* Ne követeljük valakitől a megbocsátás általunk elkészített, formális meghatározásának elmondását, ha azt ő nem így akarja elmondani, de azt állítja, hogy fenntartás nélkül hiszi és követni kívánja a tékozló fiú apjának magatartását. Ne kínozzuk az irgalom meghatározásával azt, aki úgy kíván élni, mint az irgalmas szamaritánus. A másik fontos dolog az, hogy tudjuk: *különféle tételrendszerek ugyanazt a valóságot határozhatják meg.* Ahogy különféle nyelveken beszélhetünk a felebaráti szeretetről, úgy különféle elméleti megfogalmazások is vezethetnek ugyanazon fogalomhoz. Az emberek világában érték a nyelv és a nyelvtudás, miért ne lehetne így a teológiában is. Ha valaki azt mondja, hogy követni akarja az evangéliumokban szereplő Jézust, hagyjuk meg neki azt a szabadságot, hogy úgy mondhassa el ezt, ahogyan hinni tudja. A harmadik tanácsom az, hogy *amíg a különböző rendszereknek az alapsíkon elvileg egyenértékűeknek kell lenniük egymással, addig a felépítmény vonatkozásában sokkal nagyobb szabadságot kell megengedni.* Nyilvánvaló, hogy nem sérülhetnek meg azok az igazságok, amiket Jézus határozottan elmondott Atyjáról és az ő országáról — ettől vagyunk keresztények —, de hogy ki milyen teológiai csodavárat épít fel, az legyen az ő szabad joga azzal a feltétellel, hogy elméletének a háromdimenziós tér szereplőinek az életére eső vetülete meg kell hogy egyezzék a jézusi tanokkal.

Ha tehát valaki hisz a lélekvándorlásban, nem dorongolom le, csak azt kérem: mutassa meg, hogy hitéből következik mindaz, amit Jézus kötelességként előír. Nincs jelentősége számomra, hogy van-e Istennek trónja az égben és a trón körül milyen felállásban miféle égi lények énekelnek hozsannát, mert tudom, hogy ilyen égi karnak, meg amolyan égi karnak is csak az lehet a vetülete, hogy az éhezőnek kenyeret, a szomjazónak vizet kell adni. Jézus határozottan kiállt a lényegi dolgok mellett, és azokért ígérte az üdvösséget. Mi, különböző okokból, nem állunk ki az üdvösséget biztosító rázós igazságok mellett, hanem csillogtatjuk az eszünket és azt várjuk, hogy mások ne is tudjanak mástól elbűvölve lenni, mint a mi tudományunktól. Jézus nagyvonalúsága akkor is megmutatkozott, amikor buzgó tanítványai fegyelmi rendszabályokat kívántak életbe léptetni azok ellen, akik Jézus nevében csodákat tesznek, ördögöket űznek, azonban nem járnak velük. „Megtiltottuk nekik a működést, mivel nem akarnak a mi csoportunkba járni", mondhatnánk mi, vagy nem akarnak a mi egyházunkhoz tartozni, fogalmazhatnánk hivatalosan. Jézus szavaiból az tűnik ki, hogy az együtt-nem-járás ellenére hozzájuk tartozónak tekintette ezeket az embereket: „Aki nincs ellenünk, az velünk van". A lényeg ugyanis az, hogy Jézus nevében kell a jót tenni, és a jót kell tenni. S akkor élni fogunk.

Az ember tudatos életének az a célja, hogy a szeretet életformáját válassza és abban kitartson. *Talán felesleges hosszú hitvallást követelni a hívőktől, amelyben különféle filozófiai kategóriák szerepelnek. Talán elég volna annyit kérni a kereszténytől, hogy mondják ezt: „feltétlenül szeretni akarok úgy, amint az Atyával egységben élő Jézus megmutatta".* Ebből a mondatból kiindulva kibonthatnánk Isten Országának élettörvényeit úgy, ahogy az az Írás alapján egy adott kor embere által elvégezhető és megérthető. Esetleg többféleképpen is. Nem a mi felfedezésünk ez, jó 400 évvel ezelőtt Matteo Ricci is átérezte Jézus evangéliumának szabadságát, amikor nem kenyérrel, hanem rizzsel végezte az emlékezést az utolsó lakomára. Meg is kapta érte a fegyelmit, s csak az a fájdalmas, hogy amikor ma az indiánkalapban vagy tolldísszel járkáló pápánk inkulturációról beszél, mert belátta, hogy másként nem lehet megszerezni vagy megtartani a tömegeket, akkor az evangélium stílusára zseniálisan ráérző Ricci nem kapja meg a tettének kijáró elismerést. Képtelenek vagyunk tévedéseink teljes elismerésére, az egyház hibáit mindig ímmel-ámmal valljuk be. Ha már nincs, aki elhiggye ideológiánkat, akkor kijózanodunk és váltunk. Kérdéses, hogy mi az ilyen reagálás értéke.

Mások hite alapján nem lehet üdvözülni. A gyerekkorban megtanult hitformulák felmondásával nem lehet bejutni a mennyek országába. Amikor szellemi örökségünkkel elhagyjuk a szülői házat, szembesülünk az egész emberiség tudásával, hitével, s akkor valami új kezdődik: megteremtjük a magunk hitét és etikáját, amelyért most már felelősséget vállalunk, s amelynek tükrében ítél meg minket lelkiismeretünk minden nap végén. Én kérem a jogot a szabad szellemi kibontakozásra, az önállóvá válásra. Amikor kérem ezt a jogot, semmi mást nem teszek, mint *kérem a lelkiismereti szabadság jogát, az önálló, megismételhetetlen, egyedi emberi személy lelkiismereti szabadságának jogát.* Tekintsük a vallási felnőttkort egy új évszaknak, mintegy új tavasznak az ember életében. Ha egy év végén a fa elveszti lombját, a kertész nem esik kétségbe a látszólagos meztelenség, üresség miatt s nem átkozza sem a fát, sem a Teremtőjét. Az élet ott van a csupaszság alatt s várja az új évszak eljövetelét. Talán éppen erőt gyűjt egy még szebb kivirágzásra. A természet periódikus, az ember gépiesen szimpla tud lenni. Ha láttok valakit, aki egy korszakában lerázza magáról mindazt, amit feleslegesnek érez, amit nem a sajátjának érez, ami nem az övé, és nagyon kifosztottnak, üresnek látszik, akkor csak azt kérdezzétek tőle: *Várod-e a tavaszt? Minden más számonkérés a lelkiélethez semmit sem értő ostoba adminisztrátorok és doktrinér tömegszervezők szava.* Az életben kell hinni és arra kell igent mondani. Az élet Istentől van, s aki igent mond az életre, Istenre mond igent. Mégha nem is akarta.

Merza József

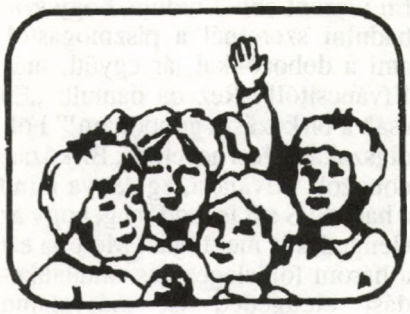

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Az „elengedéshez” nagyobb erő kell

Rezeda, az izmos kistörpe ráeszmélt az egyik nyári szünetben, hogy ő a legerősebb a magával egyidős kistörpék között. Ettől kezdve szokása lett, hogy elébe állt egy-egy társának: „Fogj meg engem, jó erősen !” A kistörpe megmarkolta a két karját. Rezeda abban a pillanatban kiszabadította magát: „Ez megfogás? Ide nézz!” — azzal úgy megmarkolta a kistörpe mindkét karját, hogy az moccani sem tudott. „Ez megfogás! A megfogáshoz erő kell!” Egy szempillantás alatt kétvállra döntötte a kistörpét, már állt is fel, arrébb lépett és hátraszólt diadalmasan: „De van is!”

Ugyanabban az időben volt divat Törpeházán a gyufásdobozgyűjtés. Nekünk nem jutott eszünkbe, hogy csak a címkéket gyűjtsük, ahogyan nemrégiben szokás volt. Mindnyájunk közül Rezeda gyűjtött a legbuzgóbban. Minden hétfőn már hajnalban elment hazulról és bebarangolta azokat a helyeket, ahol a vasárnapi kirándulók szoktak letelepedni azon a környéken. Kereste az eldobott gyufásdobozokat. Rákapott a vasútállomásra is. A magyarkúti állomáson felvett egyszer a földről egy dobozt. Meglátták ezt a vasúti kocsik ablakában álló bácsik és ledobták neki a maguk dobozát. Rezeda ettől vérszemet kapott és azontúl már fel is szólogatott az ablakokba: „Bácsi! Adja nekem a gyufásdobozát!” Rájött arra is, hogy a nógrádverőcei állomáson külföldi dobozokat is kaphat. Eljárt hát oda rendszeresen. Így persze hamarosan óriási gyűjteménye lett, és egyremásra hivogatta magához a kistörpéket, hogy megbámultassa velük azt. Ilyenkor mindig azt mondta: „Ez aztán gyűjtemény! Ugye? Úgy vagyok én a gyűjtéssel is, mint veletek. Akit én megfogok, azt kétvállra fektetem. Megfogtam a gyűjtést is, és íme az eredmény! Erő kell ám ehhez is!” Azzal elfordult vendégeitől, néhány lépést tett, aztán diadalmasan visszavillant a szeme: „De van is!”

Elmúlt a nyári szünet, megkezdődött a tanítás. Harmadikosok vagy negyedikesek lettünk. Rezeda sose volt valami kiváló tanuló, akkoriban azonban még a szokásosnál is rosszabbul felelgetett, és írásbeli leckéjét vizsgálva egyre sűrűbben csóválta a fejét a tanító bácsi: „Mi történt veled, Rezeda?”

Mi, társai tudtuk, mi történt. Rezeda sokszor már a játszórétre se jött ki hozzánk, mert vagy valamelyik állomáson járt, vagy odahaza piszmogott a gyűjteményével, vagy pedig a kis szarkájával, névszerint Kíváncsival küszködött, hogy megtanítsa egy-egy szóra. Kíváncsival ugyanis majdnem éppen annyit foglalkozott, mint a gyűjteményével. A tavasszal fogta szakajtóval, kalitkát készített neki, és mihelyt csupán hasonlítani kezdett Kíváncsi egy-egy rekedt kirrentése az emberi szóra, máris nyakra-főre cipelt bennünket, hogy bámuljuk meg idomítási képességét.

Ősztől kezdve még nagyobb hévvel hurcolta Kíváncsi kalitkája elé a vendégeket. Mihelyt Kíváncsi kirrentett valamit, Rezeda tüstént ránk nézett: „Ez aztán idomítás! Igaz-e? Úgy vagyok ezzel is, mint veletek, akit én megfogok, azt kétvállra is fektetem! Megfogtam az idomítást is, igazi rezedai markolással, és íme az eredmény! Erő kell ám ehhez is!” S miután ezt kimondta, szokása szerint elfordult vendégeitől, néhány lépést tett, aztán diadalmasan megvillant a szeme: „De van is!”

Szeptember vége felé egy ottlétünkkor már azt is hozzátette: „Egyébként most már arra tanítom Kíváncsit: 'De van is!' — és egy kicsit már töri is.”

Az egyik odacipelt vendég — Pojáca — tréfásan megjegyezte: „Akkor úgy látszik, jobban ért a törtekhez, mint te!” Nagyot nevettünk, Rezeda ugyanis aznap éppen a törtekből szekundázott be,

Egy délben az iskolából hazamenet Rezeda meg én, utolértük az erdei ösvényen Napraforgót. Annyira elgondolkodott magányos baktatásában, hogy amikor Rezeda elébe toppant: „Fogj meg engem jó erősen!” — nem jutott eszébe, hogy elhúzódjon tőle. Megmarkolta Rezeda mindkét karját, Rezeda meg abban a pillanatban kiszabadította magát. „Ez megfogás? Ide nézz!” S úgy markolta meg Napraforgót, hogy az moccanni sem tudott. „Ez megfogás! A megfogáshoz erő kell!” Egy szempillanntás alatt kétvállra döntötte, de máris felállt, arrébb lépett és hátraszólt diadalmasan: „De van is!”

Napraforgó dühbe jött, inkább önmagára haragudott, amiért megfeledkezett az óvatosságról, mégis tüstént otthagyott minket. Rezeda meg hátratekintett és elvörösödött. Földigszakáll bácsi baktatott mögöttünk hazafelé, és nyilván mindent látott és hallott, ami az előbb történt. Szóvá azonban nem tette, de abból, hogy ezt kérdezte: „Rezeda! Ma nem feleltél rosszul?”, megtudtam, hogy hallott Rezeda gyenge tanulásáról és foglalkoztatja gondolatait Rezeda viselkedése.

Rezeda helyett, minthogy ismét elvörösödött és hallgatott, én feleltem tréfásan: „Sehogyan se felelt, csak kérdezte a tanító bácsi!”

Minthogy erre a válaszra sem látszott Földigszakáll bácsin semmiféle megdöbbenés, sőt, a szép nyárias

őszről beszélt, könnyebb volt Rezedának úgy tennie, mint akinek semmi oka zavarban lenni. Talán azért is, hogy mutassa, eszébe sem jut, hogy Földigszakáll bácsi neheztelhet rá valamiért. Amikor a portájuk elé értünk, így szólt: „Nem is látta a dobozgyűjteményemet, se a kis szarkámat, pedig beszélni is tud. Tessék szíves lenni bejönni hozzánk!”

A dobozkák megmutogatása után, talán azért, hogy Földigszakáll bácsin igen nagy érdeklődés látszott, Rezeda megfeledkezett róla, hogy éppen az előbb szégyenkezett a dicsekvés miatt, és szokása szerint ezúttal is — bár változtatott szöveggel — magasztalta gyűjtői tevékenységét: „Ez aztán gyűjtemény ugye? Nem volt semmiség összeszedni! Szorgalom kell hozzá! Ahhoz meg erő!” Szerénykedő mosollyal hozzátette: „Szerencse, hogy mindkettőnek a birtokában vagyok!”

Amikor meg Kíváncsi elkerregett valamit, amit csak ő értett, Rezeda így beszélt: „Azt mondja: 'Ehhez erő kell!' Mintha csak az idomításról mondaná. Hát bizony kell is.” És most már azt is megtette, hogy arrébb lépett egy kicsit, és visszavillantotta a szemét: „De hát tetszik tudni, Földigszakáll bácsi, van is!”

Miután hazakísértük Földigszakáll bácsit, elválásunk előtt megállt a kertje kapujában, és így szólt Rezedához: „Feladok neked egy találós kérdést. Így hangzik: Mi az, amihez több erő kell, mint a megfogáshoz és a kétvállra fektetéshez?”

Rezeda elpirult, mert hiszen arra utalt ez a két szó, hogy látta Földigszakáll bácsi, amit Napraforgóval cselekedett. De hamarosan úrrá lett zavarán most is: „Több erő? Nincs olyasmi, amihez több erő kell. A győzelemhez kell a legtöbb!” De Földigszakáll bácsi mosolygott: „Ha kitaláltad, mondd meg nekem, hadd örüljek, hogy kitaláltad!”

„Ezt én sohase tudom kitalálni: Mihez kell több erő, mint amennyi ahhoz kell, amihez a legtöbb erő kell?”

Földigszakáll bácsi most már nevetett: „Akkor is rájössz erre, mégpedig nemsokára, ha nem is gondolkodol rajta.”

Egy reggel az óra elején Rezeda felállt: „Tanító bácsi, kérem! Nagyon fájt a fejem, nem bírtam tanulni mára.” Az óra után odamentem hozzá: „Légy szíves, Rezeda, sose hazudj!”

Kelletlenül nézett rám: „Nem jutott időm tanulásra! Már tele volt az asztalom gyufásdobozzal, be kellett raknom őket a nagy dobozokba, országok szerint. Hát mit csináljak, ha egyszer gyűjtő vagyok! Ha már elkezdtem, hát csinálom!”

Néhány nap múlva beállított hozzám egy este: „Engedd meg, hogy kimásoljam a füzetedből a számtanleckét!”

Megdöbbentem: „Ilyet még sose tettél!”

Indulatba jött: „Azt hiszed, szívesen teszem? De mit csináljak? Kíváncsi ma folytonosan mondogatta: 'De van is!' — de még nem mondja egészen tisztán, hát csiszolnom kellett a kiejtését. Valahányszor kimondta, rögtön meg kellett ismételnie helyesen. Ha már belekezdtem az idomításba, csinálom is tovább, nem igaz?”

Észrevettem egy napon, hogy egyik-másik gyufásdobozában néhány szál gyufa is maradt. „Nem félsz, hogy kicsúszik egy szál a dobozkából, és ebben a zsúfoltságban hozzásúrlódik? Eléghet az egész gyűjtemény!”

Furcsán elnevette magát: „Bárcsak égne el!”

Amikor egy-két nap múlva megbeszélésünk szerint érte mentem, hogy játszani menjünk, valósággal rémülten szökkent talpra a kalitka mellől: „Máris? Még semmit sem tanultam, mert sajnos mindennap kell tanítanom ezt a nehézfejűt.”

De hiába tanácsoltam, hogy maradjon hát idehaza és tanuljon, nem maradt. „Hát levegőre is kell mennem! Majd este tanulok.” De nyugtalan, izgatott, igerlékeny volt, a rétre menet és ott is. Még nekem is megmarkolta a karom és kétvállra akart fektetni. De rákiáltottam: „Azonnal engedd el a karom!” Nevetett. „Elengedni, ami már a markomban van? Azt nem nekem találták ki.” Csúfolódással akartam elérni a szabadulást. „Na persze, mert az elengedéshez több erő kell, mint a...” Torkomon akadt a folytatás. Döbbenten bámultunk egymásra, és a következő pillanatban már rohantunk Földigszakáll bácsihoz. Rezeda már a kertből kiáltott a veranda felé: „Megfejtettem! Az elengedéshez kell több erő, mint a megfogáshoz.” A verandán eszébe jutott: „Azazhogy Moha fejtette meg! De véletlenül! Nem is fejtettük meg, rájöttünk.” Földigszakáll bácsi nagyon megörült. Leültetett minket a verandán, süteményt tett elénk, és így szólt Rezedához: „Rájöttél tehát, hogy az elengedéshez több erő kell. Én viszont ebből tudom, hogy szabadulni szeretnél a piszmogástól, ami a dobozokkal jár együtt, meg Kíváncsitól!” Rezeda bámult: „Én csak a birkózásra gondoltam!” Földigszakáll bácsi nevetett: „Birkózás, dobozok, Kíváncsi, egykutya mind a három! S azt is tudd meg, hogy az elengedés is megfogás! Mert ha ezt a három fölösleges haszontalankodást elengeded is, másvalamit ugyanakkor meg is ragadsz helyettük. Rendet, derűt és főképpen lelkiismeretfurdalás nélküli életet.” Földigszakáll bácsitól kijövet, Rezeda futni kezdett hazafelé. Futottam vele én is.

Odahaza azonban lassúvá, ünnepélyessé lett a mozgása. Lassan és ünnepélyesen vitte ki a gyufásdobozokat a konyhába, a fásládába, és lassan és ünnepélyesen lépett a kalitka elé. „Na, Kíváncsi! Abbahagyom a foglalkozást veled!”

Megszólaltam: „Kíváncsi bizonyára legfőképpen arra kíváncsi, milyen az erdő! Hiszen kicsi volt, amikor megfogtad.” Rezeda továbbra is Kíváncsihoz beszélt: „Hallod, mit tanácsol Moha! Mondd hát nekem utoljára: Ehhez erő kell.” De Kíváncsi nem mondta. Rezeda az órára pillantott: „Jaj, múlik az idő! Mondom hát én helyetted: Ehhez erő kell!” Kinyitotta a kalitka ajtaját. Kíváncsi boldogan elröpült, én meg így szóltam: „Azt meg én mondom helyette: De van is!”

Rezeda ekkor hirtelen kezet nyújtott nekem. „Szervusz!” Meglepődtem: „Elküldesz? Azt hittem, viszszamegyünk még a játszórétre.” Rezeda megrázta a fejét. „Nem lehet! Hiszen tudod, hogy ma még nem tanultam, és hallottad, mit mondott Földigszakáll bácsi: Az elengedés is megfogás.”

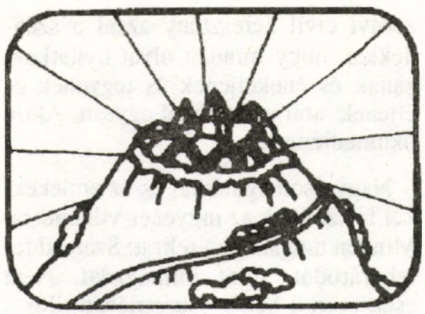

II. Európai Ökumenikus Találkozó

(Grác, 1997. június 23–29)

Nagy várakozás előzte meg a Második Európai Ökumenikus Találkozót, az eredmény azonban — a várakozások ellenére is — csalódást keltett: a sokrétű teológiai előkészítés dacára most sem valósult meg a keresztény egység nagy jele — az eucharisztia közös ünneplése, és közös záródokumentumot sem tudtak megfogalmazni. Az alábbiakban három beszámolót közlünk abban a reményben, hogy együttesen kiegyensúlyozott tájékoztatást nyújtanak.

„Itt az idő, béküljünk ki!”

Mindenfelé barna, szürke, kék ruhás szerzetesek, szerzetesnők, magas süvegű pópák, katholikoszok, színes kitűzős papok, civilek, gyerekek, újságírók. Beszélgetések, előadások, szimbolikus bemutatók 10 nyelven mindenütt, utcákon, termekben, pavilonokban, sátrakban, étkezőhelyeken. Ez a tízezernél is több keresztényt megmozgató gráci ökumenikus találkozó első napjának hangulata. Miért jött ide ez a sok ember Európából, és különösen Kelet-Európából, sokan éppen a Kárpát-medence magyarlakta, szláv és román területeiről? Kibékülni. Kiengesztelődni. A találkozó jelmondata: Kiengesztelődés — Isten ajándéka és új élet forrása.

A megnyitó szertartáson ezrek éneklik az ismert vagy erre az alkalomra komponált énekeket. A helyi egyház képviselői és különböző felekezetű európai püspökök köszöntik az egységért fáradozó résztvevőket. Mindenki megtanulja a hét himnuszát, az Osztozás (Sharing) című dallamos, angol nyelvű éneket.

Refrénje magyarul így hangzik: „Itt van, itt az idő, béküljünk ki, ember az emberrel, és nép a néppel! Itt az idő, éljünk új életet, egyensúlyban a Földdel! Mindnyájan kiengesztelődtünk Krisztusban, egyház az egyházzal, és mind az Istennel.”

János Pál pápa vasárnapi üzenetében köszöntötte a találkozó résztvevőit. Eljött a megnyitóra Karekin örmény katholikosz és Alekszij pátriárka is, de ő betegsége miatt csak rövid ideig maradt Grácban. Az egyházak vezetőinek és osztrák miniszereknek számos nyilatkozatát hozta a sajtó, valamint az alkalomra kiadott Versöhnung (Kiengesztelődés) c. ingyenes napilap. A TV prominens civil és lelkész személyiségeket szólaltatott meg. (Pl. a magyar TV Aszalós Jánossal, Békés Gellérttel és észak-európai keresztény nőmozgalmi vezetőkkel készített interjút, melyet júliusban sugároztak).

A hét közepének programját az előadások, vitafórumok adták, miközben a kiállító csarnokok (Ökumenikus falu, Békeház, Kiengesztelődési kezdeményezések agórája, Istentiszteleti sátor) folyamatosan fogadták a látogatókat. Az előadások a vártnál kevesebb, a vitafórumok több embert vonzottak, némelyik fórumot szabadtéren tartottuk meg. Magam az ökológiai fórumok munkájában vettem részt aktívan. Megnyugvással tapasztaltam, hogy legalábbis ezen a találkozón az ökológiai problémát közvetlenül a 3. világ kizsákmányoltságából vezetik le, és ezen a területen sürgetnek kiengesztelődést és életmódváltást a résztvevők. A kiállítási területeken is jelentős teret kapott a globális kiengesztelődés, pl. a következő csarnokokban: Arbeitsgemeinschaft Schöpfungsverantwortung, Umweltberatung der Ev.-luth. Kirche, Franz v. Assisi Akademie zum Schutz der Erde, Gerechte Weltordnung, Bokor Ökocsoport, Igazságos kereskedelem és pénz Kezdeményezés, Harmadik Világ Alapítvány, Misereor, Brot für die Welt, Vinzidorf stb. Sokan vittek magukkal a Cedric Prakash indiai jezsuita vezette iskolahálózatról szóló angol és magyar nyelvű tájékoztatónkból. Nagy érdeklődés kísérte Ulrich Duchrow előadását az eladósodás (eladósítás) következményeiről.

Lapozgatom a százoldalas programfüzetet. Sajnos, annyi az esemény, hogy nehéz mindent megtalálni. Megújulási mozgalmak (Kirche im Umbruch, Kirche von unten, Wir sind die Kirche, és a már híressé vált Kirchenvolksbegehren), békemozgalmak, az igazi IFOR (nem a boszniai haderő): International Fellowship of Reconciliation, Church and Peace, Bocs Alapítvány, civilszolgálatos szervezetek, természetvédő és állatvédő egyházi szervezetek. Különleges színfoltját adják a délutáni köztéri programoknak a különböző egyházak egyesült nőmozgalmi aktivistái, főként kulturális előadásaikkal, demonstrációikkal. Lila szalagokat osztogatnak. Mellettük üres banános ládákból építettek 17 méter magas „adóssághegyet” a fiatalok. Azután szétbontják, és elküldik a dobozokat a parlamenti képviselőiknek.

Ismét a 10-es pavilon: Folyamatos riportok az ökumenikus faluban. Köszönet a sok magyar, kárpátaljai és erdélyi riporternek. Sorsok, élmények a világ minden tájáról. Egy ilyen riport kapcsán ismerkedtem meg a görög katolikus és ortodox egyház újraéledő problémáival, beszélgettem Tü-Tü zarándoklánnyal, aki két éve nem vett a kezébe pénzt, sem az állam pecsétjével ellátott igazolványt, segélyt. Nem koldul, mégis megél a fogyasztói társadalom feleslegéből, jóindulatú emberek baráti szolgálatából. Kedvesen, tudatosan válaszol. Jó riportalany. Szt. Ferenc a keblére ölelné.

Mindenütt lehet magyarul beszélni a városban. Az ökumenikus héten kétszer volt magyar találkozó. A gráci ferences templom zsúfolásig megtelt magyarországi és távolabbról jött magyarokkal, de sajnos más előadások miatt egyiken sem tudtam részt venni. Mindennap négy helyszínen volt reggeli áhítat; az egyiken Várszegi Asztrik pannonhalmi főapát és Karsai Eszter ref. lelkésznő vezették a reggeli elmélkedéseket. Széchey Béla mutatta be a Jézus testvérei ökumenikus diakóniai rend környezetvédelmi munkáját. Simonyi Gyula „www: ópium a nép számára?” címmel tartott érdekes előadást. Még a gyerektáborban is volt magyar csoport. A kiállításokon tudtunk talán a legjobban kibontakozni. Sokan nézték meg a magyar és a vajdasági nem-katonáskodók összeállítását a Bé-

keházban. Az ökumenikus faluban és különösen az Interneten nagy területen képviseltette magát különböző hazai és nemzetközi kezdeményezéseivel a Bokor mozgalom, sokan megnézték a Szentantalfán létesülő jézusi ökofalu makettjét. Magyar népi és templomi együttesek mutattak be zenés összeállításokat a 10-es pavilon színpadán. Munkájukat és még sok eseményt rögzített a székesfehérvári televízió, s már aznap az Interneten is látható volt.

Utolsó nap, az Ökumenikus falu főtere, záróistentisztelet. Taizé-i és karizmatikus énekek több nyelven. Ráhangolódás. Kenyeres kosarak és poharak asztalokon. Idősek, fiatalok, férfiak, lelkésznők építik a liturgiát a hét elején felállított egyszerű kereszt alatt. A mikrofont továbbadják, ugyanúgy, mint a lila stólákat. A szamáriai asszony evangéliumát négy nyelven hallhatjuk. Magyarul is. Az emberek hallóközelségben egymás felé fordulva megbeszélik a hét élményét ezen evangéliumi részlet tükrében. Ismét egyesülnek a körök, szabad a mikrofon, német és angol összegzések hangzanak el, majd liturgikus imádságokat olvasnak fel gyerekek, anyák, szerzetesek lengyelül, portugálul, görögül, szlovénül. Végül felállva, mindenki az anyanyelvén mondja az egész Miatyánkot. Agapé. Szorgos kezek ragadják meg a kenyeres kosarakat, borospoharakat, tálcákat. Senkinek sem kell kenyér nélkül maradni, ahogy fogy, úgy felez mindenki a szomszédaival. A maradék — két és fél szelet barna kenyér: egy azért, mert udvariasak, egy szelet azért, mert keresztények, és egy fél, mert osztozók. Tizenkét üres kosár, énekek, beszélgetés, öröm. Törökbálintról egy néni a szemeit törölgetve meséli, hogy gyerekkorában sokat csúfolták. Az ok: Édesanyjának sok teje volt, és a tejtestvére, akinek a tejet adták, egy református kisfiú volt. Református tejtestvére miatt csúfolták, mivel ő katolikus volt.

Elmúlt. Mint ahogy elmúlt a II. Európai Ökumenikus Találkozó egy hete is. Megmarad az élmény. Kiengesztelődés. Akik eljöttek, már a megélt kiengesztelődést hozták magukkal. Vallási vezetők, akik nagyon ügyeltek arra, hogy semmi olyat ne nyilatkozzanak, ami a másik felekezettől elválasztó vagy bántó (így aztán a zárónyilatkozatot sem sikerült egy hét alatt megszövegezni). Tízezernyi civil keresztény azzal a szándékkal, hogy minden olyat nyilatkozzanak és énekeljenek és tegyenek és éljenek, ami a másikkal egyesít. Aktív ökumenizmus.

Nagy csomagunkkal és az emlékekkel felszállunk az ingyenes villamosra. Minden megállóban felirat: Szeresd felebarátodat, mint önmagadat. Nem csak ezen a héten. Ausztriában tilos a cigarettareklám. A megállók reklámtábláit a Karitász béreli. Közeledünk a vasútállomáshoz. Türelmes autósok. Az egész városban 30-as korlátozás, a sárga táblás főútvonalakon 50 km/h. Pályaudvar. Hatalmas biciklitároló, még azon túl is kerékpárok. Az egész városban több a kerékpár, mint az autó. Megyünk a vonathoz. Ortodox szerzetesek. Életemben először beszélek orosz emberekkel oroszul. Tanultam új szót is: primirényije, kiengesztelődés. Közeledik a bécsi vonat. Gyors hulladékválogatás: használt helyjegyet a papírgyűjtőbe, almacsutkát a komposztosba. Hangtalan gyorsulás, vakító hegyekkel búcsúzik Ökostadt Graz, majd Semmering.

Dőry István

Kiengesztelődés „light"

Találóbban nem is lehetne jellemezni az ökumenét. A gráci vásárterület 1-es csarnokában Európa keresztény egyházainak 700 küldötte a közös munkadokumentummal foglalkozott. A szétdarabolódott kereszténység méltatlan színjátékát nyújtották. A katolikus bíborosok és az evangélikus lelkésznők, az ortodox metropoliták és az anglikán papnők egyes megfogalmazásokon vitatkoztak. Ami a protestánsok számára túlságosan konzervatívnak tűnt, az az ortodoxoknak és a katolikusoknak túl liberális volt. Az egyik *francia újság szerkesztője*, aki élvezettel követte a vitatkozást, így szólt valamelyik kollégájához: „A teológiai kérdéseknek ebben az összevisszaságában csak a Szentlélek teremthet egységet." Ehhez társult a „bábeli nyelvzavar", amit legalább föl lehetett oldani tolmácsok tucatjaival. Ők hozzájárultak ahhoz, hogy minden jelenlévő tűrhetően értette saját nyelvén az elhangzottakat, ami nem volt egyszerű, tekintettel a teológiai fogalmak sokaságára. Az egyházi szakszókincs bonyolultsága olykor még a szakértők számára is áttekinthetetlennek bizonyul.

A legkisebb közös nevező

Hogy a Találkozó ne fulladjon botrányba, a küldöttek kezdettől fogva minden lehetséges gátat kikerültek, és kényes témákról egyáltalán nem beszéltek. „Evangélikus részről nekünk semmi kifogásunk nem lett volna azellen, hogy a plenáris üléseken a női papságról vagy a pápaság értelmezéséről tárgyaljunk. De ezekben a kérdésekben a katolikus képviselők, sajnos, nagyon csökönyösek. Így aztán nem lehetett továbblépni" — sajnálkozik az egyik, Észak-Európából ideutazott protestáns lekésznő. De a kevésbé vitatott témákban is csak fáradságosan értek el kompromisszumot. A jelenlévő katolikus teológusok ugyanis folytonosan ellenőrizték, vajon a megfogalmazás nem mond-e ellent a katolikus egyházjog szabályainak. Ha a küldöttek valamely pontot illetően nem tudtak megegyezni közös megfogalmazásban, akkor a következő trükkhöz folyamodtak: vagy rögtön törölték az érintett mondatot, vagy egyszerűen „ajánlottként" rögzítették („kötelező" helyett). A munkadokumentum ezért csak a keresztény egyházak legkisebb közös nevezőjét tartalmazza; igen általános, és többnyire kötelezettségek nélküli szövegekre korlátozódik olyan témákkal kapcsolatban, mint „az egyházak egységének keresése", „küzdelem a társadalmi igazságosságért", „az ökológiai felelősség új gyakorlata".

„Kérem, fogja rövidre!"

Szigorú szabályok akadályozták meg, hogy a plenáris viták túlságosan szétfolyjanak. Aki hozzá akart szólni, annak előzőleg írásos beadványt kellett készítenie mondanivalójáról. A hozzászólás idejét három percre korlátozták. Aki ezt túllépte, azt a moderátor szigorúan figyelmeztette, függetlenül attól, hogy valamely mégoly magas méltóságról, vagy csak „egyszerű laikusról" volt-e szó. Az egyes szövegszakaszokat elfogadó szavazásokhoz a jelenlévő szavazásra jogosultak 75 %-ára volt szükség. A demokratikus eljárásmóddal mindenekelőtt a katolikus püspököknek támadt nehézségük. Ez a heves fejcsóválásban mutatkozott meg, ha a többiek leszavazták őket. „Csak most értem meg, miért nem akarna a pápa soha Grácba jönni. Mert neki is csak egy szavazata lenne, mint bárki másnak. Ezt valószínűleg nem bírná ki" — mondja hamiskás mosollyal egy *anglikán püspök*.

Ökumené a bázison

Miközben a legfőbb hierarcháknak gondjaik vannak a propagált kiengesztelődéssel, a bázison többnyire kifogástalanul funkcionál az ökumené. Ezt a kontrasztot Grácban sem lehetett nem észrevenni: Az 1-es csarnokban teológiai megfogalmazásokról vitatkoztak a küldöttek, a stájer főváros utcáin és terein viszont egészen más kép uralkodott. *Európa keresztényeinek ezrei* — köztük sok fiatal — ismerkedtek meg egymással a különböző dialógusfórumokon. Számukra közömbösek voltak a teológiai különbségek. Együtt imádkoztak és énekeltek, közös terveket vitattak meg és kicserélték a címüket. Semmilyen szerepet nem játszott az, hogy ki melyik felekezethez tartozik. Számos résztvevő közös véleménye volt: „Grácban sok új barátra találtam."

Nem csoda, hogy a gráci püspök, *Johann Weber* több mint száz külföldi újságíró előtt azt mondta, az Ökumenikus Találkozónak nem „küldöttek kongresszusának", hanem a lehető legtöbb keresztény találkozási helyének kellene lennie. A püspök számára „nem annyira a záródokumentum" volt fontos, hanem inkább „a kiengesztelődés szelleme". Grácban ezt elsősorban a *bázisközösségekhez tartozó keresztények* által szervezett találkozások mozdították elő. Ezekben a műhelyekben olyan kényes témákat is megbeszéltek, mint a homoszexualitás, a feminista teológia és az új vallási mozgalmak. A csúcspontok egyikét *Hans Küng* referátuma jelentette „a világvallásokról és a világethoszról". A vásárterületen és a belvárosban fölállított standokon több mint 350 egyházi csoport nyújtott tájékoztatást önmagáról és tevékenységeiről. A „Világház" Európa viszonyát tárgyalta a világvallásokhoz, a „Vendégbarátság háza" pedig a kisebbségek helyzetével foglalkozott. Itt *Maria Loley* beszélt arról, milyen munkát végez a menekültek körében Ploysdorfban. Az „indiók atyjaként" ismert mexikói püspök, *Samuel Ruiz* (ld. ÉV, 1996. október) hallgatók százai előtt nagyobb szolidaritásra hívott föl a Harmadik világgal. *Thomas Plankensteiner*, tiroli hittanár és a „Kirchenvolks-Begehren" („Egyházi népszavazás" mozgalom) egyik kezdeményezője hangsúlyozta: „A gráci találkozó ismételten azt bizonyítja, hogy az egyház megújulása csak a bázisról kiindulva, azaz alulról fölfelé mehet végbe."

A bázis által végrehajtott számos akció nélkül az Ökumenikus Találkozó kétségtelenül elveszítette volna vonzerejét.

Mindenkinek valami

Grác városa is lényegesen hozzájárult a sikerhez. A belváros minden terét bevonták a nagy eseménybe. A főpályaudvar csarnokában a Gráci Korálszkóla gregorián énekeket adott elő. A városi galériák Európa minden tájáról származó vallásos művészek alkotásait állították ki. A Schubert moziban több napos filmszimpóziumot rendeztek az erőszak–áldozatok–vallás témakörben. A gráci opera is megfelelő programot kínált. Az összesen 85 egyházi és társadalmi rendezvényen minden résztvevő megtalálhatta a számítását. A „Kleine Zeitung" naponta ingyenesen szétosztott konferenciaújságja (Versöhnung) gondoskodott az események áttekinthetőségéről.

Ökumenikus törmelékhalom

Az eseményen mégis sok üröm vegyült az örömbe: Az alapos teológiai előkészítés ellenére Grácban sem jött létre a keresztény egység nagy jele: az eucharisztia közös ünneplése, a protestáns úrvacsora, a katolikus mise és az ortodox liturgia szimbiózisa, sajnos, nem volt lehetséges. Bár egész héten át számos ökumenikus imatalálkozót rendeztek, vasárnap délelőtt a résztvevők elkülönülten, felekezeti istentiszteleteken vettek részt. Csak ezután tartották meg közösen a lezáró „áldásosztó és küldetésadó istentiszteletet". Még az a lehetőség is, hogy a különböző felekezethez tartozó házaspárok vasárnaponkint hol az egyik, hol a másik templomban ünnepeljenek közösen, csak a sok, semmire sem kötelező „ajánlás" egyikeként található meg a gráci munkadokumentumban.

Az Ökumenikus Találkozót végül beárnyékolta az a törmelékhalom is, amelyet a Vatikán hagyott hátra sikertelen kísérletei után, hogy a Bécs melletti Heiligenkreuzban nyélbe üsse a pápa történelmi találkozóját az ortodoxia két legfőbb képviselőjével. *II. Alekszij* moszkvai pátriárka mégis elment Ausztriába, s a gráci megnyitón osztott áldást. A pátriárka, akinek előző nap Bécsben szívrohama volt, hangsúlyozta, hogy az ökumenikus dialógusnak minden nehézség ellenére folytatódnia kell. A világortodoxia tiszteletbeli feje és Konstantinápoly pátriárkája, *I. Bartholomaiosz* magatartását a Vatikán helytelenítette, mivel mind régóta tervezett ausztriai látogatását, mind a gráci részvételt lemondta. Bécs kiérdemesült érseke, *König* bíboros, az ökumené egyik úttörője azonban nem takarékoskodott a „vatikáni titkos diplomáciát" illető kritikával: „A gráci találkozó előterében fájdalmasan megmutatkozott, hogy veszélyes dolog a hatalmi gon-

dolkodás és a kabinettpolitika régi kategóriáival közelíteni az ökumenikus párbeszédhez. Ha előre akarunk lépni, akkor kölcsönösen tiszteletben kell tartanunk a történelmi adottságokat, és olyan tulajdonságokra van szükségünk, amelyeket legjobban a szív fogalmával közelíthetünk meg." A gráci liturgiatudós, *Philipp Harnoncourt* még a csúcstalálkozó meghiúsulásából is tud valami pozitívat meríteni: ezáltal világossá vált, hogy az egyházi hierarchiának gondjai vannak a kiengesztelődési folyamattal. „De", mondja Harnoncourt, „az egyház szerencsére a bázison él, amint ezt a gráci Ökumenikus Találkozó újból hatásosan bizonyította."

Manuel Castillo

Fordította: –n –s
Forrás: Kirche Intern, 1997. július

Súlyos visszaesés

A nőknek nem volt könnyű dolguk a gráci Második Európai Ökumenikus Találkozón. Amikor a stájer tartományi kormány elnöknője, *Waltraud Klasnic* az összes keresztény egyházak méltóságait meghívta ebédre az eggenburgi kastélyba, csak az utolsó pillanatban tudták megakadályozni a botrányt. A vétkes az ősz *II. Alekszij* pátriárka, az orosz-ortodox egyház feje volt, aki vonakodott egy asztalhoz ülni *Canterbury* anglikán érsekének feleségével. A pátriárka nézete szerint ugyanis a magas egyházi méltóságok viselői nem házasodhatnak meg. Az anglikán érsek felesége engedett, és az egyik mellékasztalnál foglalt helyet. A stájer elnöknő is melléje telepedett.

Ez az eset jellemző a Második Európai Ökumenikus Találkozóra. Burgenland evangélikus szuperintendensnője, *Gertraud Knoll* dühös az orosz egyházfő arroganciája miatt: „Nagyon fájt nekem, ahogy II. Alekszij kék fények villogása és elöl-hátul rendőri védelem mellett bevonult. Az jutott eszembe, hogyan vonult be Jézus szamárháton Jeruzsálembe. Hol vagyunk tulajdonképpen?" A szuperintendensnő azt mondja, még sosem „élte meg úgy a hatalomcentrikus férfiegyházat", mint Grácban. Az ortodox és a katolikus egyház képviselői „nemcsak elvetik a nők papságát, hanem ezt éreztetik is a nőkkel". A kritika nem kívánatos. „Még meg is mondják az embernek, hogy ne fejezze ki olyan világosan az elégedetlenségét, különben az ortodoxok kilépnek az ökumenéből", háborodik föl *Knoll* asszony.

A legtöbb nő ugyanúgy járt Grácban, mint az evangélikus egyházi vezető. Míg sok csoportnak, mint például az „újkatekumenátusnak" vagy a „fokoláré-mozgalomnak" a vásár területén állt a standja, a nők fórumát az események színhelyén kívül helyezték el a szervezők. Az Európai Egyházak Konferenciájának elnöke, *Jean Fischer* a helyhiánnyal magyarázta ezt, de indoklását a nők nem fogadták el: a vásár területén még számos csarnok állt üresen.

Nem csoda, hogy sok nő nagy tüntetéssel fejezte ki rosszkedvét: több mint háromszázan elzárták a plenáris ülések termének bejáratát. Maguk barkácsolta püspöksüveget viseltek, és plakátjaikon a nők teljes egyenjogúságát követelték minden felekezetben. A blokád alá vett bejárati területen már majdnem tettlegességre került sor, amikor egyes férfiküldöttek erőszakosan akarták biztosítani bejutásukat. „Ha az egyházak továbbra is semmibe veszik a nők hangját, nagy kárt fognak okozni maguknak", állt a nők által osztogatott nyilatkozatban.

Knoll szuperintendensnő így nyilatkozott a *Kirche Intern*nek: „Tiltakozásunkkal megzavarjuk a Találkozóra előirányzott nyugalmat. A nőknek nincs szükségük arra, hogy a férfiak kegyére várjanak, mert a kegyelem egyedül Istentől jön." Míg számos evangélikus és anglikán nő spontánul részt vett a tüntetésben, az ortodox és katolikus küldöttek nagyobbik része nem mutatott megértést iránta. A prágai bíboros érsek, *Miloslav Vlk* arról beszélt ugyan, hogy alapvetően több jogot kellene biztosítani a nők számára az egyházban, de fölvetette a kérdést, vajon „egy radikálisan feminista teológia-e a helyes út", és hozzátette, hogy nem szabad a Bibliát „idézetek kőfejtőjeként" használni.

A nők a vásárterület küldötteitől távol, a gráci evangélikus templom gyülekezeti termeiben kínáltak átfogó programot. Minden felekezetbeli teológusnők számos feminista nézetet vitattak meg. *Nicole Fischer*, a genfi evangélikus gyülekezet küldötte helyesbítette azt az általános véleményt, miszerint a protestánsok barátságosabban viselkednek a nőkkel, mint a katolikusok: „Még nekünk is sok tennivalónk van. A kilencezer lelkész közül csak 30 lelkésznő tölt be a férfiakéval egyenértékű funkciót. A világ protestáns egyházainak csak fele teszi lehetővé a papságot a nők számára is. Ez Ausztriában is csak hosszú vitafolyamat után vált lehetségessé."

Az egyik katolikus teológusnő, a „Kirchenvolks-Begehren" („Egyházi népszavazás" mozgalom) társkezdeményezője, *Martha Heizer* viszont így vallott: „Még mindig az egyházhoz tartozom, ehhez a »szívtelen anyához«, aki sokkal jobban jobban szereti fiait, mint lányait." Ő belülről akarja megváltoztatni a katolikus hitközösséget, és nem gondol arra, hogy kilépjen belőle. Legfontosabb reformkívánságainak egyike, hogy hamarosan vezessék be a női papságot.

A Stájerországban közismert „szegények papja", *Wolfgang Pucher* szerint csak idő kérdése a katolikus női papok megjelenése: „Alapjában véve nem tudom megérteni ezt a nőkkel kapcsolatos ellenszenvet. Hallottam itt egy lelkésznő prédikációját. Csodaszép üzenete volt. Nálunk hiányzik az egyház női része, és meggyőződésem, hogy küszöbön áll a női papság bevezetése." Állítása szerint a lelkipásztori szolgálatban a nők már most is végeznek „kvázi-gyóntatást". „Sok hívő egyszerűen szívesebben beszél egy nővel."

Mindezen érvek ellenére a küldöttek csak egy szivacsos munkadokumentumot szavaztak meg Grácban, s a nők minden lényeges kívánságát törölték belőle. A kezdeti szövegtervezetben még szó volt a nők „igazságtalan" részesedéséről az egyházi hivatalokban. Cselekvési útmutatásként eredetileg azt ajánlották volna, hogy „továbbra is szenteljenek figyelmet" a nők egyházi és lelkészi hivatalhoz jutásának. De a katolikus és az ortodox egyházak képviselőinek ez túl sok volt. A végleges dokumentumban egy szó sem esik a nők liturgikus hivatalhoz jutásáról. Ha a dokumentum súlyos visszaesést jelent is, *Knoll*, az evangélikus szuperintendensnő harcosnak mutatkozik: „Mi nők biztosan nem hagyjuk legyűrni magunkat!"

Susi Huber

Fordította: –n –s
Forrás: Kirche Intern, 1997. augusztus

OLVASÓK FÓRUMA

Tisztelt Szerkesztőség!

Örömömre a legutóbbi Gaja Sajtószemlében magtaláltam az *„Érted vagyok"* előfizetési címét, így most szeretnék ezzel élni. Annyi kérésem lenne, hogy a legutóbbi számot küldjék el „mintapéldányként", amit áttanulmányozva szeretnék dönteni az előfizetésről.

Üdvözlettel:

Sz. András
Encs

*

Az *„Érted vagyok"*-ból közösségünk minden tagja több példányt is rendel, s azokból fölajánlunk erdélyi testvéreinknek.

Köszönjük az újság minden munkatársának szolgálatát és a megjelent sok értékes írást. Közülük többet megvitattunk közösségi találkozókon és lelkigyakorlatunkon is.

M. Laura és László
Székesfehérvár

*

Közösségeinkben mindig nagyon örülünk az *„Érted vagyok"* érkezésének; ha késik, sok telefon jön. Azt hiszem, lassan, de biztosan újra emelni tudjuk a példányszámot. Pontos, névre szóló jelentkezést vezettünk be, féléves előrefizetéssel.

Mi egy kicsivel több riportot, tanúságtételt szeretnénk olvasni, és egy csöppel kevesebb teológiát. Bűnösnek tartjuk magunkat, hogy kevéssé jelentkezünk írásokkal. Most viszont kettő már szinte teljesen készen van, egy az erőszakmentességéről ismert Flugschar-mozgalomról, a másik egy horvátországi karitászakcióról. Reméljük, mindkettő még a nyár vége előtt Hozzátok ér. Köszönjük munkátokat!

R. Melinda
Pécs

*

Az eddigi nívót megtartva, több színes, olvasmányos írást kellene közölni az *„Érted vagyok"*-ban.

Közösségeimben is meg szoktuk beszélni az ÉV egy-egy cikkét.

V. Éva
Budapest

*

Az *„Érted vagyok"* — véleményem szerint — nem alkalmas pasztorációs eszköznek, mert nem lelkiségi, hanem teológiai folyóirat. Nem arról szól, hogy adjuk oda magunkat Istennek és ezáltal megtaláljuk életünk értelmét, hanem arról, hogy egyes nyugati teológusok milyen extrém irányokba mentek el az elméleti gondolkodás területén. A folyóirat jelenlegi arculata egy szűk értelmiségi réteg érdeklődésének kielégítésére szolgál. Több alkalommal kísérletet tettem arra, hogy a folyóirat spektruma a lelkiség irányába bővüljön, de beküldött írásaimnak, fordításaimnak csak kis része jelent meg.

M. László
Budapest

Az *„Érted vagyok"*-ot hiánypótlónak és csaknem egyedülállónak gondolom. A beérkező hazai és külföldi levelek többsége is erről tanúskodik. Nem kellene háborognunk azon, ha ez az újság azt az értelmiségi réteget célozza meg, amely nem sekrestyeirodalomra és gondolatnyomorításra vágyik, hanem sokkal inkább Jézus radikális hangjára és szabad gondolkodásra. Becsüljük meg ezt a lapot!

K. László
Budapest

*

Egyetértek az ÉV hiánypótló voltával! Vajon könyvtárak, olvasótermek rendeltek már ÉV-et?

Köszönöm a biztatást olvasói reagálásokra. Sokszor csak gyarlóságból nem ragadom meg a tollat. Az Olvasók fóruma rovatot (is) szeretem.

F. József
Ercsi

*

Alapjában véve tetszik a lap. Sok értékes cikk olvasható benne, de olykor elveszi az ember szájízét, és érthetővé teszi, hogy vannak, akik lemondják. Például engem is fájón érintett a tavaly karácsonyi szám első cikke (*Lapide:* Miért, hogy a varjú sem károg utánad?). Miért kell ilyeneket közölni? Ez nem egyházkritika, hanem lényegtelen kérdéseket tupíroz fel, froclizza a vallásos emberek jóérzését, és állításai éppúgy nem bizonyíthatók, mint az ellenkezőjük.

Úgy hallottam, elég sok értékes anyag érkezik a szerkesztőségbe, de aztán nem kerül közlésre.

Ettől függetlenül köszönöm a sok értékes munkát, ami a lap megjelentetéséhez szükséges.

T. Éva
Budapest

*

Nem tartom okos dolognak ajánlgatni *Karl Herbst* könyvét. Lehet, hogy van benne jó és helytálló megnyilatkozás is, de például Jézus halálával kapcsolatos feltevései mérgezők, és ráadásul egy ilyen cím: *A valódi Jézus*, éppen rossz.

A múlt év decemberi szám *Lapide*-cikke sem szívderítő. Az ilyen és hasonló írások nem használnak a BOKOR pasztorációs tevékenységének, csak segítenek a BOKORnak tönkremenni.

Sz. Dezső
Pécel

*

Kedveljük, olvassuk az *„Érted vagyok"*-ot, bár az induláskori terjesztői lelkesedés — igaz, főleg az érdektelenség miatt — lelohadt. Ez ügyben újra aktivizálódni akarunk.

Gy. Zoltán
Nagyvázsony

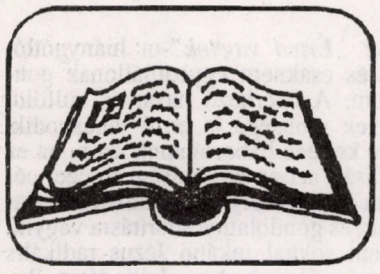

BIBLIA

Az októberi elmélkedéseket Galla Gábor darnózseli plébános, a novemberieket Király Ignác készítette.

Október 5. — Évközi 27. vasárnap — Mk 10,2–16 — A hűséges szeretet

Egyszer egy rabbi megkérdezte tanítványait: „Mondjátok, miről lehet megismerni azt az időpontot, amikor az éjszakának vége és kezdődik a nappal?" Az egyik azt felelte: „Amikor messziről meg lehet különböztetni a kutyát a birkától". — „Nem", válaszolta a rabbi. A másik tanítvány így válaszolt: „Amikor távolból meg lehet különböztetni a fügefát a datolyától." — „Nem", hangzott ismét a rabbi válasza. „Hát akkor miről?" — kérdezték most már a rabbit a tanítványok. „Arról, hogy amikor egy ember arcába tekintesz és testvéredre ismersz benne." Eddig a történet. Ha a mai evangélium alapgondolatát ennek a történetnek a szellemében akarnánk megfogalmazni, akkor ez így hangzana: „Arról, hogy amikor egy ember arcába tekintesz és házastársadra ismersz benne". „Amit tehát Isten egybekötött, azt ember szét ne válassza!" — olvassuk Jézus tanítását a házasságról, ill. a házastársi hűségről. Korunkban igazi, keresztény tanúságtételnek érzem a házastársi hűség komolyan vételét. A válás helyett a sírig tartó hűséget egymás mellett. A házastársi hűség komolyan vétele nem divatos erény. Az ellenkezője, a hűtlenség, a válás, annál inkább. A statisztikai adatok szerint a 25–50 év közötti budapesti férfiak 45%-a, az ugyanilyen korú nők 40%-a válik. Sokan bizony a jézusi felszólításban („amit Isten egybekötött...") inkább gúzsba kötő igát látnak két ember között, amit mielőbb le kell rázni. Pedig Jézus tanítását így értelmezni alapvető félreértés. Jézus az igazi házastársi szeretet alapjaira mutat rá tanításával. A házastársak között a szeretet csak a komolyan vett hűség talaján bontakozik ki. Ott, ahol a házastársak nem érzik azt a hűséget, amelynek erejében a házastársam nem hagy cserben, nem is fog kibontakozni a házastársi szeretet. A komolyan vett hűség átsegíti a házastársakat közös életük kisebb-nagyobb buktatóin, míg a hűséget komolyan nem gondoló házastársak a felmerülő házastársi problémák nyomán csak a válást látják megoldásnak.

Egy ősi indiai mondás szerint „a szeretet csak elkezdődik, de be sohasem fejeződik". Ebben a gondolatban benne van az is, amit Jézus a házastársi hűségről mond. Egy képpel szemléltetve a házastársi hűséget, hasonlíthatjuk a hegymászók kötelékhez, amellyel a hegymászók egymáshoz erősítik magukat hegyi útjukon. Ezzel sorsuk egybe van kötve életre-halálra. Senki sem érzi a kötelet terhes bilincsnek, hanem sokkal inkább védelemnek az életveszélyes zuhanás ellen. A komolyan vett házastársi hűségnek is ilyen óvó, megtartó, szeretetet megtartó ereje van.

Leélni egy házasságot egymás iránti őszinte hűségben nem könnyű dolog, de nem is lehetetlen. Különösen akkor, ha a házastársak az imádságban, a szeretet ezernyi apró jelében, a közös küldetés vállalásában egy emberré tudnak válni. Mindezt úgy megélni, hogy a házasság jellé váljon, ez a Jézus tanításához elköteleződött házastársak igazi küldetése a mában.

Október 12. — Évközi 28. vasárnap — Mk 10,17–30 — A szétosztani tudó szeretet

A középkor leghíresebb és legnépszerűbb lelkiéleti könyve Kempis Tamás Krisztus követése c. műve volt. A könyv tartalma nincs ugyan mindenben összhangban az evangéliumok tanításával, de alapvetően helyes törekvést fogalmaz meg címében, amikor a Krisztus-követésről beszél. A mai evangélium tanításában Jézus is követésre szólítja fel ezt a gazdag fiatalembert. Jézus ajkáról többször is elhangzott ez a felszólítás, esetleg más szavakkal, de tartalmában ugyanezt hangsúlyozva, pl. „Aki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye föl keresztjét mindennap és kövessen engem" (Lk 9,23). Nem véletlenül emelem ki a Jézus-követés fontosságát, mert a mai evangélium mondanivalóját ebből a szemszögből kell megközelíteni.

A gazdag ifjú szemléletének és Jézus szemléletének van egy alapvető különbsége: a gazdag ifjú szemléletében első helyen áll a saját egyéni üdvösségének a keresése. Mondhatjuk úgy is, hogy égre szegezett tekintettel él. Istennel kialakított kapcsolatát elszakítja a rideg valóságtól. Attól, hogy a földön a hozzá hasonló, csekély számú gazdag ifjú mellett mérhetetlenül nagy a nyomorgó ifjak száma. Jézus egy másfajta szemléletre akarja őt rádöbbenteni. Arra, hogy nem menekülhet önmaga elefántcsonttornyába, és nem munkálhatja ott a maszek üdvösségét. Istennektetsző módon nem élhet úgy, hogy az emberi nyomorúságtól függetleníti magát, behunyja szemét, bedugja fülét.

Számunkra is ott a kísértés ma is, hogy úgy akarunk Istennek tetsző életet élni, hogy nem akarunk tudomást venni a körülöttünk lévő, gondokkal terhes valóságról. Jézus felszólítása ránk is érvényes. Először is szemléletünkben kell jézusivá válnunk. Mit jelent ez ebben a vonatkozásban? Azt jelenti, hogy ha számomra a meggazdagodás a cél, akkor mindig azokkal vetem össze magam, akik nálam sokkal gazdagabbak. Éppen ezért mindig az lesz az érzésem, hogy én bizony milyen szegény vagyok. Ha viszont tekintetemet a nálam sokkal szegényebbekre irányítom és velük vetem össze magamat, akkor rádöbbenek, hogy mennyire gazdag vagyok és hogy mennyire nincs jogom elégedetlenkedni. Régebben ezeket a nyomorgó embertestvéreinket a 3. világban fedeztük fel, ma már odajutottunk, hogy kis hazánkban is felfedezhetjük őket. Ezektől a nyomorgó felebarátainktól függetleníteni magunkat és közben energiáinkat arra összpontosítani, hogyan juthatunk kettőről háromra, skizofrén tudatállapot és nem Jézus-követés. Ezért válik érthetővé Jézus magatartása a szomorúan távozó gazdag ifjúval szemben. Nem kiáltott utána: „Várj, gyere vissza, én sem gondoltam ezt olyan komolyan. Elég lesz, ha csak valami kis alamizsnát vetsz a rászorulóknak, úgy is követhetsz engem!" Nem, Jézus nem mondta ezt neki és nem is mondhatta. A Jézus-követés, az evangéliumi út vállalása ma sem jelent mást. Jézus nem elégszik meg félmegoldásokkal, teljes, odaadó és őszinte követést kíván tőlünk is. Ebben van számunkra a követés nagyszerűsége, olyan kihívás, melyet csak teljes szemléletváltozással és egész emberségünkkel teljesíthetünk.

Október 19. — Évközi 29. vasárnap — Mk 10, 35–45 — A szolgáló szeretet

E. Fromm egyik művében (Birtokolni vagy létezni?) azt a kérdést teszi fel, hogy vajon kereszténnyé vált-e valaha is Európa? Ő úgy látja, hogy erre a kérdésre igazában nemmel kell válaszolni. Meg is indokolja ezt. A kereszténység eszményképe a szeretet hőse, mint Jézus, aki hatalom nélküli hős, aki nem alkalmazott erőszakot, aki nem akart uralkodni és semmit sem akart birtokolni. A létezés, az adás, a szétosztás hőse volt. Ennek az eszményképnek ellentéte a pogány hős, ahogy azt a görög és germán hősalakok megjelenítik. A pogány hős célja a hódítás, a győzelem, a rombolás és a rablás. Életének beteljesülése a becsület, hatalom, hírnév és az a bizonyosság volt, hogy az ölésben ő a legügyesebb. A két eszmény közül vajon melyik lett meghatározó Európában? Jóllehet a népek az Egyházhoz tértek, mégis a pogány hős vált eszményképpé, s ez máig meghatározó. Gondoljunk például az olimpiai eszmére. Az olimpia népszerűsége a nyugati pogányság kifejezője: a győzőé, az elsőé, a legerősebbé a dicsőség.

Ezek a gondolatok jutottak eszembe a mai evangélium kapcsán, amikor Jézus tanítványaihoz intézett szavait olvastam: „Ha valaki közületek első akar lenni, legyen mindenkinek a rabszolgája” (Mk 10,44). Abban a világban, amelyet a pogány hős eszményképe itatott át, egy ezzel totálisan szembenálló jézusi eszményt követni nem könnyű dolog! Vajon mennyire eszmény számunkra a szolgálat elsőbbsége? Nem fertőződtünk-e meg mi is a pogány hős szellemétől? Igaz, ha Jézus útját járjuk, nem kerülünk az újságok címlapjára, a TV, rádió nem vesz tudomást rólunk. A visszajelzés viszont belülről fakad, a lélek nyugalma, derűje és bizonyossága, hogy jó úton járunk, amikor Mesterünk felszólítását követjük.

Ebben a szolgáló magatartásban talán a legnehezebb azt elfogadni, hogy nincs mód válogatásra; legyünk *mindenkinek* a szolgája: azé, akit szeretünk, de azé is, akit nem szeretünk, azé, aki a barátunk, de azé is, aki az ellenségünk, azé, aki jót akar nekünk, de azé is, aki keresztbe tesz nekünk, azé, aki hálás érte, de azé is, aki még egy köszönömöt se mond, egyszerűen és megfellebezhetetlenül: mindenkié.

Az a csodálatos Jézusban, hogy nemcsak mondja, hanem elénk is éli az eszményt. Nemcsak szolgálatra buzdít minket, hanem maga is szolgál. Szolgálja a testi-lelki értelemben rászoruló embert. Szolgálja tanítványait, értetlenségük ellenére újra és újra elmagyarázza nekik Országa titkait. Végül pedig a fellázadt rabszolgák büntetéséül használt kereszten hal meg. Nekünk mindig azt a feladatot adta, hogy a pogány hős eszményével szemben a szolgálni akaró ember eszményét éljük és terjesszük ebben a világban. Ahogy a költő oly szépen megfogalmazza:

„Egyszerűek legyünk, mint az országút,
hogy mindenkihez elmehessünk,
jók legyünk, mint a levegő,
hogy mindenkit megölelhessünk,
édesek legyünk, mint a kenyér,
hogy mindenkit etethessünk,
vidámak legyünk, mint a bor,
hogy mindenkit megnevettessünk.”

(Mécs László: Vallomás)

Október 26. — Évközi 30. vasárnap — Mk 10,46–52 — A gyógyító szeretet

A mai evangéliumban a gyógyító Jézussal találkozunk. A jerikói vak meggyógyításának történetét annyira fontosnak tartotta az evangélista, hogy egészen apró részleteket is följegyzett, pl. fontosnak tartotta a nevét leírni: Bartimeusnak nevezték azt az embert, aki az út mellett ült és koldult. Vajon miért tette ezt az evangélista? Bizonyára azért, mert ez az ember gyógyulása után olyasmit tett, amit általában nem tettek meg a csodálatos gyógyításban részesültek: „...és követte Jézust az úton” — olvassuk az elbeszélés végén. Nem tudjuk, hogy meddig tartott részéről ez a Jézus-követés, de legalább megpróbálta, elindult Jézus után, s ezért méltó volt arra, hogy nevét leírják. Jézus nagyra értékelte Bartimeus kitartását, hitét, bátorságát és visszaadta neki látását. A konkrét fizikai gyógyuláson túl mélyebb, lelki értelmét is kereshetjük a gyógyításnak. Jézus nemcsak fizikai, hanem lelki értelemben is új látást ad nekünk.

Néhány évvel ezelőtt nagy sikerrel játszották Zefirelli: Napfivér, Holdnővér c. filmjét. A film Assisi Szent Ferenc megtérését dolgozza föl. Egyik jelenetében a már megtérés útjára lépett Ferenc lemegy apja műhelyébe és észreveszi a nyomorúságos körülmények között dolgozó, elcsigázott, szomorú tekintetű munkásokat. Addig soha nem törődött velük. Most meglátja őket, pontosabban végtelen kiszolgáltatottságukat, s Ferenc arcán mélységes fájdalom és együttérzés tükröződik. Úgy érzi, valamit tennie kell, és kivezeti őket

a napfényre. Igen, mert Ferenc megtérése után másképpen látta a világot, másképpen nézett embertársaira, meglátta az igazi valóságot, mert Jézus őt is egy új látásmóddal ajándékozta meg.

Hinni azt is jelenti, mint mindig találkozni Jézussal és ezáltal megtanulni látni. Új módon látni önmagunkat, embertársainkat, Istent és ennek megfelelően cselekedni. „Én vagyok a világ világossága. Aki engem követ, nem jár sötétben, hanem övé lesz az élet világossága" (Jn 8,12). A jerikói vak csodálatos meggyógyítása már ezt az igazságot akarja előre jelezni. Ez a világos, tiszta látás természetesen életünk igazi értelmének felismerésében is segít bennünket. Így válhat életünk is tisztává és világossá. Jézus maga utal erre a szükségszerű összefüggésre, amikor ezt mondja: „A test világa a szem. Ha a szemed ép, egész tested világos lesz. De ha szemed rossz, sötét lesz egész tested" (Mt 6,21–23).

Nekünk, kereszténynek megvan a lehetőségünk erre a világos és tiszta életre, mert az evangéliumok megőrizték számunkra a valóság legmélyebb és legtisztább látásmódját. Ez a látásmód Jézus Krisztus látásmódja. Hogy elsajátítjuk-e, az rajtunk fordul. A látóvá tett Bartimeus azt üzeni nekünk: Rajta, megéri! Látásmód és életmód elválaszthatatlanul összetartozó fogalmak. Hogy egyiket vagy másikat, netán mindkettőt kell-e Jézushoz igazítani, azt mindegyikünknek magának kell eldöntenie. Csak legyen meg bennünk az az elszántság, kitartás, ami Bartimeusban megvolt. Akkor meglesz kitartásunk jutalma, a Jézust követő emberek csoportjában nekünk is ott lesz a helyünk.

November 2. — Halottak napja — Jn 11,17–27 — A földi az örököt szolgálja

Az egészséges ember életet ad és az életet szolgálja. Aki pedig éltetően él, azt időnkint megérinti az örökkévalóság; a belső bizonyosság arról: nem lehet, hogy a biológiai élettel maga az ember, a szerető ember is véget érjen. Ez a „nem lehet" gondolkodásra késztet: elméletek, filozófiák, vallások születnek.

Szeretnénk tovább tekinteni annál, ameddig jelen dimenzióink érnek. Fenn akarunk maradni és szeretteinket közelünkben akarjuk tartani. Megemlékezéseket írunk, síremlékeket állítunk, szeretetünk sírgondozó virágait visszük a temetőbe. Ha módunkban állna, talán Mártaként Jézushoz futnánk, Lázárunk iránt érzett tehetetlen szeretetünktől indíttatva.

De ki tudja, hogy jót vagy rosszat teszünk-e, amikor ugyanerre a földi életre támasztatjuk föl Jézussal szeretett Lázárunkat? Ha ez olyan egyértelműen jó lenne, akkor a halál kimaradhatott volna a szeretet motiválta teremtés rendjéből. A legenda szerint Lázár nagyon idegenül érezte magát feltámadása után a földön.

Ma már nehéz megállapítani, mi motiválta őseinket a halottak napjának bevezetésére. A XI. századi, Clygny kolostorából indított vallási megújulás mindennel az égre akarta vonni az emberek földhöz ragadt tekintetét. Talán a halottak napjának bevezetésével is. Nemet mondva ezzel az ősi sumér vélekedésre: „Elpusztul a halandó minden művével együtt." Figyelmeztetve a Prédikátor könyvének megállapítására: „Mindenki porból való és porrá lesz." Bátorítva is az emberi egyenlőtlenségek elviselésére: „Miképpen meghal a bölcs, azonképpen meghal a bolond is" (Préd).

Kikerülhetetlen sorsközösségben vagyunk a halál szempontjából, amint a bölcső szempontjából is. Testi valóságunk a bölcső és a koporsó feszültségében áll. A szeretet rendjében meg kell adni a testnek is az őt megillető helyet. Másként látom ezt, mint Csokonai: „... ha porrá lesz testünk porfala, csak semmivé válik, ami semmi vala".

Hogyan lehetne semmivé a bársonyos babatest, amely kiszolgáltatottságával még a keményszívűeket is simogatásra indítja? Hogyan lehetne semmivé fiatalságunk szerelmet vágyó testi sodrása, amely életre szóló öleléssé egyesít? Hogyan lehetne semmivé az élet harcait ősz hajban és ráncokban megörökítő test, amely tiszteletet ébreszt a fejlődni akaró ifjúságban? Végül miért ne emlékezzünk meg szeretettel arról a testről is, amely a szeretet eszközéül, annak kifejezésére, közvetítésére teremtetett? Ha szeretteinkről egy kép, egy tárgy szép emlékeket hordoz, mennyivel inkább hordozhatja személyiségük emlékét a természet körforgásába visszatérő test?

A mai nap kiemelten arra hivatott, hogy az életről gondolkodjunk — az Életért. Kung-fu-ce írta: „Az ember még az életet sem ismeri, hogyan ismerné a halált?" Elég az élettel foglalkoznunk, hogy elviselhessük a halált, előbb szeretteinkét, majd a magunkét. A szeretet-élettel kell foglalkoznunk, amelyhez jelentős eszközül kaptuk testi életünket, hogy megbecsüljük és jól használjuk, végül pedig elhasználjuk Isten tervének megfelelően.

Akik viszont már elmentek közülünk, jó lenne, ha nem csupán mulasztásainkra figyelmeztetnének, hanem arra is, hogy maradandó gyümölcseinknél nincs értékesebb hagyaték, amit szeretteinkre örökíthetnénk. Intő és jó példáik segítsenek a még úton lévőknek, ők maguk pedig szeressenek békességben az Atyánál mindörökké.

November 9. — Évközi 32. vasárnap — Jn 2,13–22 — Keveretlen istenkapcsolatot!

Ülök a parkvárosi kápolnában a kóruson, a vasárnapi mise a hívek könyörgésénél tart. Az emberek kezdenek kotorászni zsebeikben, pénztárcájukban. Csöngős perselyével megindul egy képviselőtestületi tag, hogy módszeresen végigjárja a kápolnát. Tudom, hogy hozzám az átváltoztatásra fog odaérni. Bosszús vagyok. A liturgia jó felét átszövi a csörgés.

Persze, valamiből üzemeltetnünk kell a templomot. Rendben van. De annyira és így kell-e, hogy agyonüssük vele az imádságot?

Az ősegyház ezt az anyagi ügyet elintézte a találkozó elején; a liturgiavezető ezután kezett mosott, és kezdődhetett a Lélekre-figyelés. A mai templomi gyakorlat viszont olyan, mint az életünk. Életünk szentélyében is komoly helyet igényel a pénz. Amikor pedig szerepe gonddá mélyül, akkor észrevétlenül Isten ellenlábasa, Mammon lesz belőle. A Mammon meg akkora úr, hogy üzleti szellemet visz az ég felé kapaszkodni akaró életünkbe is.

A kultuszkritikus Jézust is fölidegesítette az Istennek szánt házat átható üzleti szellem. Az üzlet abban állt, hogy a hívő zsidó anyagi áldozatot mutatott be, és ezért egészséget, vagyont, utódokat várt Istentől.

Jézust azért dühítette ez a mentalitás, mert azt vallotta, hogy Atyja megajándékozza gyermekeit, hogy azok is tovább ajándékozzanak. Az Atya nem kereskedő, aki adok-kapok alapon él („Ne tegyétek Atyám házát vásárcsarnokká!"), aki hirdetek-átverek módszerrel

csőbe húzza a naiv vásárlót, ügyfelet. Ha pedig egy gyermek ügyfélként akar viselkedni, sőt ő maga akar kereskedni édesapjával, akkor a gyermekben még nem született meg, vagy már elhalt az ajándékozó szeretet.

A templom-megtisztítás mögötti jézusi szándékot kutatva segítségül hívhatjuk még Márk leírását is, amelyben többek között ez áll (11,16): „Azt sem engedte meg, hogy valaki a templomudvaron áthaladva eszközt vigyen magával”. Számos fordítás „edénnyel, korsóval” fordítja az „eszköz” görög szavát, és úgy véli, hogy ezzel a tilalommal Jézus az abszurditásig fokozta a kultikus tisztaságot. Ily módon azonban olyasmit tulajdonítanak Jézusnak, ami egyáltalán nem volt jellemző rá, hiszen ellenfelei számtalanszor vádolták a kultikus szokások áthágásával (mosakodási törvény, leprás érintése, bűnösökkel érintkezés).

Más templomtisztítási hangsúlyról van itt szó. Az üzleti szellemen túl Jézus az erőszaktól is meg akarta tisztítani a vallást. Tudvalevő ugyanis, hogy Galilea a kor forradalmi melegágya volt. Az ellenállók, a lázadók egyik különös csoportját „szikáriusoknak” hívták, mivel ruhájuk alatt ölésre szánt kést, rövid kardot hordoztak, és elsősorban azok ellen fordították azt, akik kiszolgálták a megszállókat. Olyannyira jellemző volt ez a fajta ellenállás, hogy Jézus egyértelmű erőszakmentessége ellenére a galileai tanítványok között is számos fegyverben bízó férfi lehetett (ld. az utolsó vacsorán: „Van itt két kard!”).

Itt, a templomi tömegben bármikor, bármi megindulhat. Jézus szeretné, ha nem az erőszak törne ki („Jeruzsálem, Jeruzsálem, bárcsak felismerned, ami békességedre szolgál...”, Lk 19,41). Ő az Istennek szánt házat az Atya ajándékozó szeretetének központjaként szeretné látni. Az ima, a kérés háza legyen mentes az üzleti szellemtől és az erőszaktól.

Jézus ezzel szembeszállt kortársai leglényegesebb törekvéseivel annak érdekében, hogy a keveretlen ajándékozásra nevelő istenkapcsolatra hívja fel a figyelmüket.

Robinson Jeffers
(Egyesült Államok, 1887-1962)

A SZEM

Az Atlanti-tenger viharos árok. A Földközi meg
Kék tavacska ódon kertben;
Több mint ötezer éve habzsolja
A hajó- és véráldozatot, s kacérkodik a Nappal. De lám, a
Csendes-óceán
Fagyos közönnyel nézi hajóinkat, repülőgépeinket, háborúinkat.
Sem korunk vérbosszúja, mely bátor törpéket sújt,
Sem bármi világrengető pere a nyugatra
Meg keletre rohanó embernek, a véres szétrajzás, hatalomvágy,
hitek ütközése —

Nem több neki, mint porréteg a nagy mérlegserpenyőn.
E sziklás partokról, hol hegyfok vihartörő hegyfok hátán,
delfinként ugrik fejest a kék vízpárán át
A sápadt tengerbe — nézz nyugatra, figyeld a vízhegyet, mely
planétánk fele. A kupola, a félgömb és e dudorodó
Szemgolyója a víznek, mely Ázsiát,
Ausztráliát és fehér Antarktiszt tartja ívében: azok a soha nem
csukódó szemhéjak, ez meg a bámész, álomtalan
Szeme a Földnek — mit les vajon? Nem a mi háborúnkat!

Bán Ervin fordítása

November 16. — Évközi 33. vasárnap — Mk 13,24–32 — Világvége?

Közeledik az ezredforduló, szaporodnak a károgások. Riogatnak bennünket világvéggel, büntetéssel, katasztrófákkal. A megtérésre felszólítások mögött az igehirdető hitéhez csatlakoztatás, az ő egyházába betagolás szándéka húzódik meg. Vallás- és felekezetfölötti istennektetszésre nem buzdít senki, ennek még nincsenek próféták. A létező próféták ki akarnak szakítani más egyházakból, és a magukéba mint egyedül üdvözítőbe csalogatnak.

Az emberek nagy része hitében gyermek, önbizalmában a tömegre támaszkodó. Évekig tanulnak megélhetésük biztosítása érdekében, ugyanakkor életük rendező értékszemléletét illetően sodródva léteznek. Sodorják őket az erős egyéniségek, a magabiztos közösségek, a stabilitást kínáló intézmények. Számos önjelölt próféta, felekezete által meghatározott apostol, ellenőrizhetetlen misztikus kínálja irányító szolgálatát. Mindegyik pásztor nélküli, vagy pásztorukkal elégedetlen juhokat keres és hív. Jól tudják: alapvető emberi igényünk, hogy valahol otthon legyünk, világnézetileg is, közösségileg is. Otthon szeretnénk lenni ebben a világban. Akkor is, ha összetartó erői egyszer megrendülnek.

A kozmikus katasztrófa fenyegető képeit állítja most elénk Jézus is. Ég és föld elmúlik, a mikro- és makrokozmosz mostani megjelenési formája egyszer meg fog szűnni.

Jézus azonban nem elrettentésre építette evangéliumát. Jó hírt mondott, nem megfélemlítő fenyegetést. Keresztelő János büntetés-hangsúlyú igehirdetése helyett a szerető mennyei Atya megismertetésével akart vonzani. A világvég üzenetét is áthatja a remény: az Emberfia erőben és dicsőségben jön majd, hogy egybegyűjtse övéit. A nagy kozmikus bajban jön Ő, akit szerettünk, akibe kapaszkodtunk, akire felnéztünk, akit istenítettünk. Nem egy utolsó, mentő szalmaszálba kapaszkodhatunk, hanem a mulandóságot előre jelző és kézben tartó Emberfiába. Ez a jézusi prófécia alapjában véve vigasztaló, biztató és reményt keltő, ahogyan Isten igaz prófétái a bajok előrejelzése mellett mindig Isten biztató, reményt ébresztő üzenetének tolmácsolói (vö. Iz 9,1; Jer sir. 5,22; Ez 37,5.21).

Jézus is a lényegre irányítja figyelmünket: „Ég és föld elmúlik, de az én tanításom soha el nem múlik” (Mk 13,31). Az Atyához tartozás mélysége abban mutatkozik meg, hogy akaratának megtevésében hogyan fejlődünk. A senkit ki nem záró, mindenkit magához ölelni akaró szeretet örök érvényű tétele: „Amit szeretnél, hogy neked tegyenek, te is azt tedd másnak” (vö. Mt 7,12).

Sokat segítene az emberiségen, ha ennek az aranyszabálynak támadnának prófétái, akik árukapcsolás nélkül mutatnának Isten felé.

November 23. — Krisztus Király ünnepe — Jn 18,33–37 — „Az én országom nem evilágból való"

Összekötött kezű, szikár, inkább aszkétákra, vándortanítókra jellemző alkatú ember áll köznapi zsidó ruhában a római helytartó előtt. Pilátus mégis rákérdez: „Király vagy?" Kérdezi, mert számára és elődei számára megszokott esemény, hogy a zsidók köréből felforgató szabadsághősök támadjanak, egyáltalán nem királyokra jellemző megjelenéssel. Aki ugyanis puha ruhában jár, palotában lakik és a jóltápláltság rózsái virulnak az arcán, az csak Róma jóváhagyásával élhet így. A kollaborálókat, a haszonélvezőket pedig gyűlöli a nép, amely jobban szenved fajtájának hiénáitól, mint magától a római megszállótól.

Az erősebbhez dörgölődző „reálpolitikusok" azonban idelökték ezt a Jézust. Lehet, hogy egy újabb esélytelen lázadás következményeitől akarják megóvni a népet? Íme, egy újabb galileai! Igaz, ennek az a rögeszméje, hogy szelíd szeretettel minden rendbe tehető ebben a életben, de hát miért ne sodorhatnák az események őt is egy újabb zendülésbe, hiszen a hírek szerint dávidi királyságról is szó esett, karizmatikus hatalomról is beszéltek. Heródeséknek jó a szimatjuk: megérzik, ha valaki veszélyt jelent számukra. Pilátus a maga fellegvárából így láthatta.

Jézus oldaláról másként látszik a dolog. Ő az Isten országát hirdetve olyan királyságot, hatalmat képvisel, amely a szabadságra épülő szolgálatot fogja jelenteni az elnyomással és az uralkodással szemben. Itt és most megvalósítható ország ez, ha vannak, akik elköteleződnek iránta. Ebben az új társadalomban a hatalom nem olyan lesz, amelyet ki kell szolgálni, kényszeredetten el kell viselni. Ez a hatalom abban mutatkozik meg, hogy odaadjuk önmagunkat az élet szolgálatára: Jézusnak és követőinek arra van hatalmuk, hogy életüket áldozzák másokért.

Jézus királykodása tehát szolgáló királykodás. A sors iróniájaként kivégzésének indoka mégis az, amivel soha nem azonosult sem szavaiban, sem tetteiben: „A zsidók királya."

Nem valószínű, hogy a kortárs politikusok meglátták az igazi veszélyt hatalmukra nézve. De kicsinyes szempontjaik is elegendőek voltak a kereszthez. Mi lett volna, ha meglátják ebben az összekötözött kezű királyban az országalapítót? Annak az országnak az alapítóját, amelyikben nincs szükség rendőrségre, mert a polgárok egymás boldogításán fáradoznak, nincs szükség katonaságra, mert elvevés helyett egymás gazdagításával akarnak barátokat szerezni, és amelyikben nem lehet gazdag sem, hatalmaskodó sem, mert ez az ország halálát jelentené. Hány keresztre ítélték volna, ha megérzik, megértik Jézus országának lényegét?

Vagy lehet, hogy mégis megsejtettek valamit? Az elítélők hatalma megtört és betört emberekre épül. Aki ezekből a manipulált és infantilizmusban tartott emberekből önrendelkező, felnőtt személyiségeket akar nevelni, az minden világi és vallási hatalomra veszélyes.

Ma a szolgák szolga-királyát ünnepeljük. Jézus Krisztus nagyságát tehát csak ott értékelik helyesen, ahol inkább elviselik a sebeket, mint hogy maguk okozzanak fájdalmat, ahol a hatalom arra van, hogy legyen erő odaadni az inget is, odatartani a másik arcot is, s elmenni kétannyira, mint amennyire kényszerítenek — így ápolva az Ország megvalósulásának reményét.

November 30. — Advent 1. vasárnapja — Lk 21,25–28.34–36 — „Elközelgett megváltásotok"

Jézus újra el fog jönni. A róla szóló írások alapján ezt az eljövetelt ténynek kell tekintenünk. Abból a szempontból mindenképpen, hogy mostani életünkre üdvös tanulságokat vonjunk le belőle. A Jézus eljövetelére figyelő előkészületi idő, az advent újabb esély a szentebbé válásra.

Az apokaliptikus királyi eljövetel az egész emberiség sorsáról fog dönteni: „Amikor eljön az Emberfia az ő dicsőségében... beleül majd dicsőséges királyi székébe, és elébe gyűlnek az összes nemzetek" (Mt 25,31–32).

A végidő evangéliumi leírása rettenetes kiszolgáltatottságot mutat be. A természet olyan csapásokkal sújt majd (éhség, dögvész, földrengés, rettenetes égi jelenségek), amelyekre az emberiség nem tud érdemben reagálni. Sőt, az emberek ahelyett, hogy összefognának a bajok megoldására, egymás elleni erőszakkal fogják növelni a szenvedéseket (lázadások, háborúk). S mint a nagy bajok idején mindig, támadnak majd olyanok, akik az emberiség megváltójaként kínálják magukat (28. v.). Megtévesztésül a már elismert tekintélyekre (Jézusra) hivatkozva teszik ezt, csodákat és jeleket produkálva (Mt 24,23–26). Aki ellenükre tesz, az ellen erőszakkal lépnek föl, így az evangéliumról tanúságot tevő hívők ellen is. Jézus egyházát keményen üldözni fogják, de a lényeg az, hogy az egyház mégsem fog maga is üldözővé válni, hanem teszi a dolgát: állhatatosan tanúságot tesz Jézus jóhíréről.

Nincs itt szó diadalmas egyházról, vagy kibontakozó világmegtérésről és Isten Országának földi megvalósulásáról. Annál inkább végsőkig menő küzdelemről, amelyben az erőszak áll szemben a szelíd evangélizációval.

Ekkor jön el újra Jézus. A világnak vége lesz, a szelídek szenvedése nem kerülhető el, de Jézus magához öleli a hűségeseket. Ez lesz a megváltás. Ez a megváltás azonban csak azoknak szól, akik akkor is hirdetik és megélik a szeretet országát, ha sorsazonosságba kerülnek a keresztre feszített Jézussal.

Legyen erőforrásunk, hogy egyszer véget ér a szenvedés, és a szenvedők megszabadulnak gyötrelmeiktől. Az elviselés erényének gyakorlásában sokat segíthet, ha tükörbe nézünk, és eszünkbe jutnak hűtlenségeink, megalkuvásaink, önféltéseink. Kicsiben felismerhetjük ugyanazokat a bűnöket, amelyeket a nagy rendszerek követnek el.

Ama végső megváltás elővételezéseként sok erő forrása lehet, ha mi is megváltjuk egymást azoktól a szenvedésektől, amelyeket mi okozunk másoknak, vagy amelyeket mások okoznak, de mi enyhíteni tudunk.

Környezetvédelmi gondolatok és érzelmek

Szomorúság és aggodalom

Aki a világban körülnéz, nemcsak csodákat, hanem tömegeket, nyomort, szennyezést, rútságot és kegyetlenséget is tapasztal. Aki csak a statisztikákat ismeri, az a népesség, gyárak vagy veszélyes hulladékok adatait látja, miközben az erdők, talajok, felszín alatti vizek és fajok pusztulnak. Nem hiszem, hogy lehetséges megrázkódtatás nélkül szemlélni bolygónkat.

Ez a megrázkódtatás csak mélyül, ha az ember megkísérli fölvázolni az irányzatok közti kapcsolatokat és kutatja azok eredetét. Ezt teszem és akikkel dolgozom, azok is ezt teszik.

Sokan úgy vélik, hogy a globális gazdaság túl nagy és túl gyorsan növekszik ahhoz, hogy akár fenntartható, akár kormányozható legyen. Elpusztítja azokat az életet fenntartó rendszereket, amelyeket még nem is ismerünk. Elfogyasztjuk a forrásokat és gyerekeink választási lehetőségeit. Ezt sokáig fenntartani nem lehetséges.

Ebből a kórisméből nyilvánvalóan következik, hogy lassítanunk kell. Csökkentenünk kell a létszámunkat és a mohóságunkat; ha megosztjuk: van mindenből elegendő. Rá kell találnunk a szerényebb élet örömére.

Nehezen tudjuk elképzelni, hogy miként tegyük ezt. Azt gondoljuk, hogy ha megkíséreljük a fentebbieket, akkor a gazdaság összeomlik, holott a gazdaság éppen akkor fog sokkal nagyobb valószínűséggel összeomlani, ha elpusztítjuk a számára lényeges forrásokat. Csábító dolog letagadni az egész gondot.

Sok ember mindent elvből tagad. Azt mondják, hogy a környezeti gondok el vannak túlozva. Azt mondják, hogy a várható élettartam nő - és igazuk van. Napról napra gazdagabbak vagyunk. Újabb erőforrásokat fedezünk föl. Igaz, hogy van egy kevés szemét, amit el kell takarítani, de jobb műszaki eljárásokkal és több pénzzel ezt el lehet végezni. Így nem kell aggódni, legyél csak vidám, semmi szükség holmi mértékletességre és méltányosságra.

Jó lenne hinni ezeknek az embereknek, de ők nyilvánvalóan csak a kedvező irányzatokat veszik észre. Valóban fölfedezünk forrásokat, de gyorsabban merítjük ki azokat. Élettartamunk növekszik, de eltűnnek a madarak, a békák és az erdők. Pénzzel nem lehet visszahozni a kihalt fajokat vagy helyrehozni egy megbolondult éghajlatot.

Tagadásuk fő oka, azt hiszem, az, hogy nem akarják elviselni a földi helyzet által kiváltott érzelmi hatásokat. Rémes azt hinni, hogy lerombolják a világunkat és egyetlen lehetőség a megmenekülésünkre, ha nem éljük tovább az egyetlen általunk ismert életet. Sokan ahelyett, hogy elfogadnák ezt a tényt, inkább igyekeznek ezt leplezni.

Nehéz azonban becsukni a szemünket, bezárni a fülünket és a tudatunkat. Még a tagadás művészeinek is valahol a mélyben gyanakodniok kell arra, hogy gazdaságunk, társadalmunk és céljaink, mítoszaink hibásak, károsak a föld, az egészségünk és a lelkünk számára. Egyre több a mérgező sivatag és az emberi kétségbeesés. Még a kiváltságosaknak is, nagy kocsijaik selyemgubójába csomagolva, fallal körülvett birtokaikon, részvényeik birtokában érezniük kell a körülöttük lévő bajokat.

Egyenként magunkhoz engedjük az üzeneteket. A természetnek és az embereknek nagy fájdalmaik vannak. Életmódunk nem tartható fenn? Kevés az idő és sok változtatásra van szükség. Így ironikusan – ahhoz, hogy fenntartsuk világunkat, változtatnunk kell az életünkön.

A diákok megértik ezt, rendszerint akkor, amikor üvegház-gázokról és a fajok kihalásáról hallanak. Ilyenkor ragyogó szemeik megüvegesednek. Gyászt öltenek egy bolygó miatt, amely elvesztette a szépségét és amelynek a jövőjével nem lehet már számolni.

Én magam akkor találtam rá erre az útra, amikor 1971-ben Jay Forrester professzor előadásait hallgattam a Massachusetts Inst. of Technology-n. (Szerk: Forrester World1 és World2 modelljei, World Dynamics c. könyve voltak „A növekedés Határai”, a Római Klub számára készült első Jelentés előfutárai). Éppen visszatértem egyéves ázsiai utamról. Forrester előadásának tényei számomra nem számok voltak, hanem az emberek arca, az összezsugorodó erdők illata és hangja, a rohamosan növekvő városok. Forrester általános képét én friss, különös emlékezettel szemléltem és sírva mentem ki az előadóteremből. Sok tapasztalatom volt, amelyek felizgattak: bombayi sárkunyhók, Kelet-Európa halott erdőségei, a tavaszi várakozások: milyen költöző énekes madarak nem térnek vissza.

Szomorúság. Félelem. Aggodalom. Azt hiszem, lehetetlen fölfogni a Föld állapotát anélkül, hogy ilyesmit éreznénk. A mi kultúránk nem fogadja szívesen, ha ilyen érzelmeket hozunk nyilvánosságra, de szükségünk van erre. Az erős érzelmek fontosak. És ha nem söpörjük azokat a szőnyeg alá, akkor erőt jelenhetnek a komor, de még visszafordítható irányzatok megállítására.

Az érzések, a tudáshoz hasonlóan, közvetlenül semmit sem változtatnak meg. De ha nem győzzük le az érzelmeinket, ha nem nyomjuk el azokat, ha időt szánunk rá, hogy tudomásul vegyük a kellemetleneket is, hogy elfogadjuk azokat, hogy összekössük a tudással, akkor az érzelmek és a tudás együtt a változás motorjává lehetnek. Az érzelmek elkerülhetetlenné teszik a technológiai, kulturális, gazdasági és politikai forradalmat.

Donella Meadows

Világélelmezés és tőkeérdekek

Az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete (FAO) által tavaly novemberben Rómában rendezett csúcstalálkozó legfőbb receptje az éhezés és az alultápláltság megszüntetésére: több élelmet kell termelni. A kérdés azonban korántsem ilyen egyszerű. Míg az 1974–es Világélelmezési Konferencia az éhezés egy évtizeden belüli megszüntetését tűzte ki célul, az 1996–os konferencia már csak az éhezők számának felére csökkentését 20 éven belül.

A kudarc oka nem egyszerűen a megtermelt élelmiszermennyiség elégtelenségében keresendő. Azt, hogy az emberek mit esznek, ma egyre inkább a nemzetek feletti vállalatok, a globális tőke és az nemzetközi mezőgazdasági kutatóintézetek „szentségtelen hármasa” határozza meg. Az 1980-as évektől kezdődően a Nemzetközi Valutaalap szerkezetátalakító programjai következtében a fejlődő országokban egyre nagyobb területeket állítottak át az alapvető élelmiszerek termeléséről másfajta terményekre annak érdekében, hogy a kivitel révén folytathassák adósságaik törlesztését. A világ gabonatermelésre használt területe így az 1981-es 732 millió ha-ról 1995-re 666 millióra esett vissza. A termelés-csökkenéshez hozzájárult a talajok termőképességének romlása is, amit a Zöld

Forradalomban válogatás nélkül alkalmazott műtrágyázás és növényvédőszerezés idézett elő. Így a világ gabonatermelése az 1990-es 1780 millió tonnás csúcsról 1995-re 1680 millió tonnára esett vissza, s e csökkenés nagy része a fejlődő országokban következett be.

Ennek eredményeképpen a világ gabonatartalékai apadnak, ami az árak emelkedéséhez vezet, további terheket róva a behozataltól függő országokra. A globális élelmiszerkereskedelemben is az összehasonlító előnyök gazdasági elvét alkalmazzák, ami azzal jár, hogy a mérsékelt égövi fejlett országok válnak a világ gabonaellátóivá, míg a trópusiak kénytelenek átállni más, Északon nem termelhető növényekre, fokozva importfüggőségüket.

A külföldi tőke – szintén a nemzetközi pénzintézetek által sürgetett – beáramlása a földtulajdonosi szerkezet átalakulásához, nagybirtokok létrejöttéhez vezet, amelyek még kevésbé veszik figyelembe a helyi lakosság szükségleteit. A vetőmagok szabadalmaztatása és a szellemi tulajdonjogok szigorodása még tovább fokozza az élelmiszertermelés feletti nagyvállalati kontrollt.

A problémát tovább súlyosbítja a nyugati stílusú fogyasztási minta erőszakos terjeszkedése is a gyorséttermi láncolatok és társaik révén.

Binu S. Thomas

A tarvágás pusztításai

Vagy jól megtanultad a leckét a faiparban, vagy jól fizet téged egy fakitermelő vállalat, hogy annyira gyönyörködsz a tarra vágott erdőben...

Ha nem lettél volna annyira jó tanuló, vagy nem fizetnének annyira jól, ha csak közönséges krapekként néznéd a letarolt talajt, ahol nemrégen egy erdő volt, akkor belebetegednél. Akkor tudnád, hogy kegyetlen dolog történt. Bármit is mondana néked a logikád a munkáról, haszonról vagy olcsó faanyagról, a lelked azt súgná, hogy nem így kell bánni egy erdővel.

A vállalatoknak több fa kell, hogy a részvényesek elvárásainak meg tudjanak felelni, de gondokat okoz nekik az ösztönös elítélő reakció. A természetjárók és a táborozók fölfedezik a nyitott térségeket ott, ahol megszokták a fákat, és rongyos sebhelyek vannak a valaha zöld táj helyén: úgy vélik, hogy merényletet követnek el ellenük. Kaliforniában megakadályozzák a régi szikvójafenyők kivágását, Maine államban népszavazást kezdeményeznek a tarvágás ellen.

Az erdészek szerint azok a városi emberek, akik nem tudják megkülönböztetni az erdei fenyőt a lucfenyőtől, a legnagyobb papírfogyasztók a világon, és valószínűleg szikvójafenyőből készült piknikasztaluk van a kertjükben.

Az ipar vigyáz rá, nehogy egyetlen darab fa „hulladékká váljon", azaz helyben elkorhadjon, hanem pénzzé váljék. A természet gazdaságában a „hulladék" tartja fenn az erdőt, az elpusztult fák tápanyaga visszatér a talajba és a növekvő fák fölhasználják azt. A harkály által átvizsgált ágak és a mohos rönkök az élőlények egész piramisának az élőhelyei.

A természetben nincs tarvágás. Ha egy öreg fa meghal, nyílás támad a lombozatban és fény jut be az új nemzedéknek. Még egy hurrikán vagy vulkáni kitörés sem pusztítja annyira el az erdőt, ott maradnak a kidőlt törzsek halomban, mint a marokkó-játékban, árnyékot adva a sülnek és a szedernek, ameddig az új fák meg nem nőnek. Még az erdőtüzek sem hagynak maguk után tarra vágott erdőt, ott marad utánuk a tápanyagtartalmú hamu és az elszenesedett fa a talaj fönntartására.

Az ipari favágók minden biomasszát elvisznek, kivéve a föld alatti gyökereket. Tömörítik és föltépik a talajt. Az erdő lakói elmenekülnek, s ezzel két gondot okoznak: a szomszéd erdőben, ahová mentek, túlnépesedés lesz, a tarra vágott erdő helyén sivatag. A hőmérséklet emelkedik, a szelek szabadon fújnak, csökken a nedvesség. Mégis van ott élet, előfutár fajok, pl. zuzmók és füvek hajtanak ki, de nem erdei élet. Évtizedek telnek el, azután a fakitermelők újra visszatérnek.

A legjobban attól fordul föl a gyomrom, ha az esős vidékek meredek hegyoldalain irtják ki az erdőket, mint a Csendes óceán vidékén, észak-nyugaton. Az eső lemossa a talajt, évszázadokra, esetleg mindörökre meggátolva az erdő helyreállását. Földcsuszamlások eltömik a patakokat, eltemetik az utakat és tönkreteszik a halászatot. Áradások és aszályok váltakoznak. Ennek sok évtizeden át mutatkozó anyagi kárát nem fizetik meg a fakitermelők és nem jelentkezik a fa árában.

Olyan helyeken, mint Maine, ahol enyhébbek a lejtők és kevésbé pusztul a talaj, a tarvágás következményei nem annyira erősek, de itt is kipusztulnak madarak, emlősök, virágok, pillangók. A tarvágást gyakran vegyszeres kezelés követi („gyom"-irtás), hogy csak az erdei- és a lucfenyő maradjon meg. A kinövő két fajból álló ipari ültetvény úgy hasonlít egy erdőhöz, ahogyan egy búzamező egy prérihez.

Minden tarvágás eltávolítja a tápanyagokat és gyorsítja a talajpusztulást. Nincs biztosíték arra, hogy 3-4 tarvágás után elegendő talaj és tápanyag marad bármiféle erdő számára.

Minden tarra vágott terület ronda, akkor is, ha a vállalat gondos és hosszú időtávlatokban gondolkodik. Vannak ilyenek is. Vannak olyan megsemmisítők is, akiket a minél gyorsabb megtérülés érdekel. Kimarkolják a forrásokat és továbbállnak, maguk mögött hagyva a szégyellni való pusztulást. Mi több, a nemzeti erdőségekben megvesztegetik a politikusokat, hogy közpénzekből támogassák a pusztításukat.

Ez gyalázat, merénylet. Az emberek nem túlzottan érdeklődnek mindezek iránt. Hosszú ideig tartott, ameddig fel tudtuk hívni a figyelmet az ellenőrzés alól kiszabadult iparág tevékenységére. A felelősségükre felhívásunk még túlságosan enyhe is. Mindezt nem elég állami, hanem szövetségi szinten kell szabályozni.

Fenntartható erdőgazdálkodást kell követelnünk, a talaj és a fajok megőrzését, a kitermelés nem lehet gyorsabb, mint a helyi szintű megújulás. Az erdőművelőknek meg kell téríteniük minden okozott kárt, a hosszú távon okozott és a távoli, az eltávozó vizek által közvetített károkat is. Nem szabad közpénzekből támogatni a magán fakitermelést.

Meg kell tiltani a tarvágást.

Donella Meadows

(A fenti három írást a GAIA Sajtószemléből vettük át.)

Hogyan vállaljunk közösséget egy vaddisznóval?

(ajánlás sötétzöld természetvédő barátaimnak)

Milyen is egy vaddisznó?

Latin neve: suscrofa suscrofa.

Hétköznapi, emberi szemmel nézve randa, gusztustalan, koszos állat, melynek a szaga éppen a hasonló étkezési szokások miatt éppoly elviselhetetlenül büdös, mint az emberé. Formája formátlan, leginkább egy szőrös stelázsira emlékeztet, tülök orra, nagy szőrös fülei és kacskaringós, bojtos, a testéhez viszonyítva nevetségesen kis farka pedig bárhonnan is nézi az ember, mosolyra fakasztja. Ez a mosoly persze azonnal ráfagy az ember ábrázatára, amint eltűnik kettőjük közül a vastag drótkerítés.

A vaddisznó békeszerető, mint minden állat. Az embereken kívül már nincsenek ellenségei, legfeljebb még az ember nevelte ebeket nem szívleli. Családszerető. Kifejezett előnyben részesíti a nagycsaládot. A családok együtt élnek, vagy sűrűn látogatják egymást. A hatalmas malacsereg nagy csapatokban együtt játszik a kocák biztonságos gyűrűjében, vagy azon kívül is. A családi életből kiveszik részüket az apák, a kanok is, bár idősebb korukra szeretnek egyedül, gyerekzaj nélkül élni. Táplálékához tartozik minden ehető a fák gyökerétől a szarvasgombán át a madárfiókáig, de legkedveltebb csemegéje az emberek által telepített kukorica. Emiatt aztán van is elég összetűzése velük. Ruházata általában a vastag, sűrű, sötét szőrzet, melynek színét azonban egyesek cserélgetik a csupasz rózsaszín bőrtől a világos, foltos op-arton keresztül a hófehérig és a szénfeketéig. Fegyvere az agyar, legfontosabb érzékszerve és egyben szerszáma az orra, mozgásszerve a négy erős, zömök láb.

Hol él a vaddisznó?

A vaddisznó mindenütt megél, ahol egy kis helyet hagynak neki az emberek. Így jóformán a föld minden pontján megtalálható valamelyik rokona. A nagyvárosokat és a sarkköröket kivéve. Kedvenc tartózkodási helyei a sűrű tölgyesek, de a ligetes mezők és a nagytáblás kukoricások sem maradnak el tőlük. Családot bármely jól védett bokor alján hajlandó alapítani, ahol a malacait képes a születés után egy időre elrejteni. Mivel éjszakai életet él, szabadon mozog azokon a területeken is, ahol napközben sok az ember: országutakon, faluszélen, elővárosokban.

Mit csinál a vaddisznó?

Az emberrel ellentétben a vaddisznónak nem kell dolgoznia. Vadászva, halászva, csipegetve, földet túrva éli életét, mint azt tették az ember ősei. Este felkerekedik a családjával, megkeresi a legközelebbi közfürdőt, dagonyát és a toilette után alapos masszázs következik egy fenyő, vagy tölgy törzsénél. Imígyen felfrissülve nyakába veszi az erdőt, mezőt és bekap mindent, ami az útjába kerül. Csapatos csámcsogásuktól visszhangzik az erdő, vagy a kukoricás. Hajnal felé szép komótosan visszabújik a sűrű bokros bozótba, vagy a meredek hegyoldalba kotort fészkébe. Ellátja a malacokat, majd nappali álomba szenderül.

Mire jó a vaddisznó?

A vaddisznó nem jó semmire, csak vaddisznónak. Az emberek persze használják a körmét, az agyarát, a bőrét, a szőrét, a húsát és még a beleit is, de akkor az már nem vaddisznó. Háziasított válfaját is eme célokra használják. Vaddisznóként azonban semmi haszna sincs.

Milyen az ember?

Latin neve: homo sapiens sapiens.

Hétköznapi, vaddisznó szemmel nézve ronda, gusztustalan, csupasz és büdös állat, amelyik mindenféle még büdösebb ún. illatosítóval keni be magát, hogy ne lehessen összetéveszteni a vaddisznóval. Formája ormótlan, leginkább egy nagy bunkósbotra emlékeztet, olyanra, amilyet a disznópásztorok hordanak magukkal. Nagy, kerek feje a vékony nyakán igen sérülékennyé teszi. Melák, hosszú kezei nem érnek le a földig, így állandóan a hátsó lábán kénytelen járni. Bárhonnan is nézi egy vaddisznó, röfföghetnékje támad.

Az ember látszólag békeszerető. Ellensége csak önmaga és a többi ember. Mivel sűrűn, egymás hegyén-hátán él, sok az összetűzés, a verekedés, a háború köztük Az ember családszerető, de csak a saját családját szereti. Ha nagy ritkán összejönnek családok, azok is veszekedni, verekedni kezdenek. Ezt már gyerekkorban is, játékos formákban gyakorolják. Az embernek kis családja van. Az apák így is rendszeresen kerülik a családjukat, nem ritkán az anyák is. Táplálékukhoz minden ehető hozzátartozik a növényi gyökerektől a gombákon át a vaddisznókig. A kukoricáért állandó háborúságban vannak a vaddisznókkal. Ruházatának anyaga a saját bőrükön felül minden fű, fa, virág és állat. Ruházatát naponta változtatja és a legkülönfélébb színekben díszeleg. Fegyvere rengeteg van a parittyától az atombombáig. Legfontosabb érzékszerve a szeme, így tájékozódása, ítélőképessége, ébersége messze alatta marad a vaddisznóénak. Szerszámainak se szeri, se száma, s mint a hangyák, mindent átalakít, épít, rombol saját céljainak megfelelően. Mozgásszerve, mint említettem a lába, de szerszámai segítségével földön, vízen és levegőben is képes közlekedni.

Hol él az ember?

Az ember mindenütt megél. Még a nagyvárosokban is, melyeket maga épít, és a sarkkörök közelében is, bár mindkét helyen igen mostohák az életkörülmények. Kedvenc tartózkodási helye a folyó- és a tengerpartok, de megtalálható a sűrű erdőkben, mocsarakban, füves-ligetes réteken is. Családot bármelyik jól, vagy kevésbé jól védett bokor alján hajlandó alapítani. Gyerekeit igen sokáig ápolgatja, míg olyan formátlanok és életképtelenek lesznek, mint szülei. Mivel az ember nappali életet él, szabadon mozog azokon a helyeken is, ahol a vaddisznók élnek.

Mit csinál egy ember?

Az ember dolgozik. Reggeltől estig. Este bevásárol, megeszi az ételét, majd lefekszik aludni, hogy másnap képes legyen ismét dolgozni. Évente egyszer, nyáron, egy időben, millió számra felkerekedik a családjával, felkeres egy tengert, folyót vagy tavat, ledobálja összes ruháját és kifekszik a napra. Egy hónap után hazamegy és kezdi elölről a munkát. Nyilvánvalóan igen szegényes az élete a vaddisznóéhoz képest.

Mire jó egy ember?

Az ember bármire jó, csak embernek nem. Jó munkásnak, szolgálónak, papnak, tanítónak, politikusnak, jó zenésznek, favágónak, vadásznak és még számtalan célra, de embernek használhatatlan. Bár sűrűn emlegeti ember mivoltát: kiáltványokat szerkeszt, választásokat szervez, szerződéseket fogalmaz, szövetségeket köt, de ettől nem lesz ember, mert ezek mind csak papírok. Ember lenne, ha szeretné a vaddisznót élni hagyni, ha szeretné a másik embert élni hagyni, ha szeretné az életet élni hagyni. Ember lehetne, ha segítené a másik embert emberré válni, ha segítené a pusztulót megtartani, ha segítené a virágzót kibomlani. Ember lehetne, ha beérné azzal, amivel a vaddisznó beéri, azaz hogy vaddisznó maradjon. A szükségessel. De ez nem megy neki. Nem is akarja. Valamikor tudta, de elfelejtette.

Van-e a vaddisznónak és az embernek közös vonása, találkozási pontja?

Alig. Egy kis kukoricaföld, némi fürdő-ivóvíz, a levegő és a napfény. A tisztálkodási és egészségügyi szokásaik. Kis erdei tisztás, vadmálna, szarvasgomba. A többi pont ellentétes. Az ember megeszi, hasznosítja a vaddisznót, a vaddisznó kerüli az embert és csak ritkán eszik belőle.

Kell-e együtt élni a vaddisznóval?

A vaddisznó szerint nem. Az ember szerint sem, csak addig, amíg a vaddisznó hasznos, jó valamire, de egyre kevésbé az, már csak játéknak jó. Célbalövésre, mint a vidámparkban a hurkapálcika. Ajándékként. Virtusból.

Akkor miben állhat a közösségvállalás?

Élni-hagyásban, békén-hagyásban. Abban, hogy az ember lassan leszokik gyerekes játékairól, bár azok nagyon kedvesek számára: a célbalövöldözésről, a disznótorról, az enyém-a-nagyobb-trófeáról. Nem kell összeköltözni a vaddisznóval! Ezt a vaddisznó sem kívánná. A közösségvállalás, a sorsközösség vállalása: legyen tőlem és általam minél vaddisznóbb a vaddisznó. Az ellenségei megtartásával is, a kukoricaáldozattal is, a közös szarvasgomba vadászattal is. És ettől emberebb lesz az ember is.

És hogyan vállaljunk közösséget a másik emberrel?

Ilyen tekintetben semmi lényeges különbséget nem látok egy vaddisznó és egy ember között.

Farkas István

TARTALOM

Tanulmány
Hanna Wolff: Most, nem valamikor egyszer 2–5
Erőszakmentesség
Josef Blank: Erőszakmentesség – háború – katonai szolgálat (II.) . . 6–8
Zámbó Zoltán: Tisztességtelen NATO-kampány 8–9
Csapody Tamás – Fidrich Róbert: Nemzeti Védelmi Charta 9–10
Merza József: Soproni emlékezés Hirosimára 10–11
Interjú
Bajnokné Benyhe Judit – Schanda Beáta: „Amerikában jártam" (Beszélgetés Szabó Mártával) 12–13
Gyerekeknek Moha-mese
Az „elengedéshez" nagyobb erő kell 17–18
Beszámolók a II. Európai Ökumenikus Találkozóról
Dőry István: „Itt az idő, béküljünk ki!" 19–20
Manuel Castillo: Kiengesztelődés „light" 20–22
Susi Huber: Súlyos visszaesés 22
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 23
Elmélkedések
Merza József: Alap és felépítmény 14–16
Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 24–28
Környezetvédelem
Donella Meadows: Szomorúság és aggodalom 29
Binu S. Thomas: Világélelmezés és tőkeérdekek 29–30
Donella Meadows: A tarvágás pusztításai 30
Farkas István: Hogyan vállaljunk közösséget egy vaddisznóval? . . . 31

E számunkat *Farkas István* felvételei díszítik

Hasadnak rendületlenül

Hasadnak rendületlenül
Légy híve, oh magyar!
Bölcsődtül kezdve sirodig
Ezt ápold, ezt takard.
A nagy világon ekívül
Nincs más, amit mivelj:
Áldjon vagy verjen sors keze,
Itt enned, innod kell.

Ez a föld, melyen annyiszor
Apáid vére folyt,
Ez a föld másra nem való,
Csak hogy eltékozold.
Itt küzdtenek honért a hős
Árpádnak hadai;
Botorság volna ezt a hont
Neked fenntartani.

Szabadság! itten hordozák
Véres zászlóidat,
Szabad száj! itt csikorgatod
Véres fogaidat.

.....

Arany János

Augusztusi számunk technikai okokból késett.
Minden olvasónktól elnézést kérünk!

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)
Közösségi és családi folyóirat

VIII/5. (45.) szám. Megjelenik évente hatszor.
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.
A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám:
10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.

*

Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdaüzemében, Vácott.
Felelős vezető: Szilva István
ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
Editor: GARAY András
Adress: H–2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1997-re (postaköltséggel):
Belföldre: fél évre . . . . . 300 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba fél évre . . 300 Ft
egyéb külföldre fél évre . . . . . 1200 Ft
Nyugaton: fél évre . . . . . 25 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját. A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VIII. évf. 6. szám
1997. december
90,— Ft

Karácsonyi mesejáték

Erőszakmentesség az ókori egyházban

Gondolatok a másságról

A fundamentalizmus anatómiája

Interjú Berényi Ritával

Bulányi György fölmentése

Moha-mese

Novellák

Volt egyszer egy villamos

A mumik fenyője

Mesejáték a hemulikról, mumikról és motyókról

ÉBRESZTŐ

HEMULI *(A tetőn áll és a havat kapargatja)*: Ez a ronda hó! *(Sárga kesztyűjét lehúzza)* Teljesen átázott a meleg kesztyűm! *(Leteszi a kéményre, sóhajt és tovább kaparász)* Hol a csodában van ez a tetőablak!? *(Megtalálja)* Na végre megvan! *(Lenéz)* Azok meg ott lent csak heverésznek, meg alusznak. Alusznak, alusznak, meg alusznak! Ezek a mumik! Mások meg halálra dolgozhatják magukat a karácsony miatt!

MUMICSALÁD *(Takaró alatt téli álmát alussza)*

HEMULI *(Töpreng)*: Nem emlékszem, kifelé vagy befelé nyílik az ablak. *(Megpöcögteti, az rögtön lecsapódik)* Jaj! *(Kis híján beesik)* Majd beestem a mumik padlására a sok lim-lom közé. *(Nagyon dühös)* A kesztyűm! Nem emlékszem, hová tettem a kesztyűmet! Holott roppantul kötődöm éppen ehhez a kesztyűhöz! *(Dübörög lefelé a lépcsőn, feltépi az ajtót és bekiált)* Hé, jön a karácsony! Elegem van belőletek és az alvásotokból. Mire jó ez a téli álom?! Tavaszról meg nyárról álmodozni! A karácsony meg bármely pillanatban itt lehet! *(Lerántja a Mumifiúról a takarót)*

MUMIFIÚ *(Visszahúzza a takarót, álmosan motyogja)*: Itt a tavasz?

HEMULI *(Csendesen)*: Tavasz? Tavasz?! Karácsony! Nem érted? Karácsony!! Még nem szereztem be semmit és nem rendeztem el semmit. Azt sem tudom, hol áll a fejem, és erre ideküldtek, hogy ássalak elő benneteket A kesztyűm meg minden bizonnyal elveszett. Mindenki összevissza szaladgál, mint a bolond, és még semmi sincs készen. *(Ránt egyet a takarón, majd visszatrappol a lépcsőn, kimászik a tetőablakon)*

MUMIFIÚ *(Felkelti Mumimamát, ijedten)*: Mama, ébredj fel! Azt mondják, valami borzasztó dolog történt. Karácsonynak hívják.

MUMIMAMA *(Előbugja az orrát)*: Mit beszélsz?

MUMIFIÚ: Nem nagyon tudom. De semmi sincs elrendezve, valami elveszett, és mindenki összevissza szaladgál, mint a bolond. Talán megint árvíz van. *(Óvatosan megrázza Mumilányt, és súgja)* Ne ijedj meg, de szörnyű dolgok történtek!

MUMIPAPA *(Felül)*: Szörnyű dolgok. Szörnyű dolgok. *(Nyugtatóan)* Nyugodjatok meg, mindenekelőtt nyugodjatok meg. *(Felkel, megnézi az órát)* Még októberben megállt. *(Felhúzza, igazít rajta)*

MUMIFIÚ *(Magyaráz)*: Egy hemuli járt itt. A tetőablakon jött be. Itt a nedves lábnyoma. Menjünk ki a ház tetejére!

MUMICSALÁD *(Felkászálódnak, követik a hemuli lábnyomát)*

ZENE

I. A HEMULI NAGYNÉNJE

MUMILÁNY *(Felnéz az égre)*: Az ég kék, mint rendesen.

MUMIFIÚ: A tűzokádó hegy nem működik.

MUMIMAMA: A völgy meg terítve van vattával, de befedte a hegyet is, a folyót is és az egész házat.

MUMIFIÚ: És hideg van.

MUMILÁNY: Hidegebb, mint áprilisban.

MUMIPAPA *(Meglepetten kérdezi)*: Ezt hívják karácsonynak? *(Mancsába veszi a vattát, úgy nézi)* Vajon ez a földből nőtt ki? *(Töpreng)* Vagy az égből szakadt le? Ha egyszerre esett le, az elég kellemetlen lehetett.

MUMIFIÚ: De apa, hiszen ez hó. Én tudom, hogy ez hó, és hogy nem egyszerre esik le.

MUMIPAPA: Igen? *(Elgondolkodik)* De azért mindenesetre kellemetlen.

HEMULI NAGYNÉNJE *(Szánkóján fenyőfával elvágtat előttük)*: Na, csakhogy felébredtetek. *(Egykedvűen)* Ügyeljetek, hogy a sötétség beállta előtt beszerezzétek a fenyőfát.

MUMIPAPA: De miért?

NAGYNÉNI *(Válla fölött, miközben elszelel)*: Nincs nekem időm magyarázkodni!

MUMUFIÚ: Ez a hemuli nagynénje volt.

MUMILÁNY: A sötétség beállta előtt. *(Súgva)* Azt mondta, a sötétség beállta előtt. Az a veszélyes akkor ma este jön.

MUMIPAPA *(Töpreng)*: Úgy látszik, a fenyőre védelmül van szükségünk. *(Legyint)* Én nem értek semmit.

MUMIMAMA*(Alázatosan)*: Én sem. De vegyetek sálat és papucsot, amikor azért a fenyőért mentek. Addig én megpróbálok begyújtani a cserépkályhába.

ZENE

II. KAMPSZU

MUMIFIÚ: Apa, miért másztunk át a Kampszu kerítésén, mikor neked is van fenyőerdőd?

MUMIPAPA: Van, van, és nagyon büszke vagyok rá. Éppen ezért. Kampszunak viszont biztosan nincs szüksége erre a nagy fenyőre.

MUMILÁNY: Ma este jön a fenyegető szerencsétlenség. Papa, minek ez a fenyő?

MUMIFIÚ: Az ágai közé kell majd bújnunk, vagy micsoda?

MUMIPAPA: Nem tudom. *(Vállára veszi a fát)* Én ebből az egészből semmit sem értek. *(Elindulnak)*

MUMIFIÚ *(Észreveszi Kampszut)*: Vigyázzatok, jön Kampszu!

MUMILÁNY *(Álmélkodva)*: Hogy megrakodott dobozokkal, csomagokkal!

MUMIFIÚ: Csak észre ne vegye, hogy az ő fája!

KAMPSZU: Mindig ez a veszekedés, meg a tömeg. Ezeknek a neveletlen sünöknek nem lenne szabad megengedni. És éppen mondtam Miskának, hogy ez szégyen. *(Elrohan előttük)*

MUMIPAPA *(Reménytelenül utána kap Kampszu bundagallérjának)*: A fenyő! Mit kell csinálni a fenyővel?

KAMPSZU: A fenyővel... *(Ismétli rémülten)* a fenyővel? Jaj, de szörnyű! Nem, nem élem túl, hiszen ezt még föl kell öltöztetni. Hogy lesz rá időm? *(A hóba ejti csomagjait, sapkája az orrára csúszik, majdnem sírva fakad idegességében)* Jaj, a csomagok, a sapkám! Brühühü. *(Elrohan)*

MUMIPAPA *(Fejét csóválja)*: Nem értem, semmit sem értek. *(Vállára veszi a fenyőt és elindulnak haza)*

ZENE

III. EGY KIS MOTYÓ

MUMIMAMA *(Ellenőrzést tart)*: A havat ellapátoltam a tornácról. Kikészítettem a menőövet és az aszpirint, az apa puskáját és a meleg takarókat. Sohasem lehet tudni!

EGY KIS MOTYÓ *(A dívány szélén ül és teát iszik)*

MUMIPAPA, MUMIFIÚ, MUMILÁNY *(Bejönnek, nézik a kis Motyót)*

MUMIMAMA *(Mentegetőzik)*: Ő egy kis Motyó. A tornác alatt ült a hóban. Olyan szánnivaló volt. Behívtam egy kis forró teára.

MUMILÁNY *(A Motyóhoz megy)*

MUMIPAPA *(Elnézően bólint, leveszi válláról a fenyőt)*: Na, itt a fenyő! Csak tudnám, mire használják. Kampszu azt állítja, hogy föl kell öltöztetni.

MUMIMAMA *(Aggodalmasan)*: Nincsenek nekünk olyan nagy ruháink. Mit akar ezzel mondani?

KIS MOTYÓ *(Felkiált)*: Jaj, de gyönyörű! *(Zavarában félrenyeli a teát, elborzadt, hogy hátha valami rosszat mondott)*

MUMILÁNY: Tudod-e, mivel kell felöltöztetni a fenyőt?

KIS MOTYÓ *(Elpirul, odasúgja)*: Szép díszekkel. A lehető legszebbre. Legalábbis úgy hallottam. *(Úgy zavarba jön, hogy eltakarja a szemét, feldönti a teáscsészét és eltűnik az ajtórésen)*

MUMIPAPA *(Gondterhelten leül)* Most legyetek egy kicsit csendben, hogy gondolkodni tudjak. Ha egyszer egy fenyőt a lehető legszebbre kell díszíteni, akkor nemigen használják búvóhelyül. Hanem biztosan azzal engesztelik ki azt a Veszélyest. Nekem már kezd világosodni.

ZENE (Alatta kivonszolják a fát, a hóba állítják, tetőtől talpig teleaggatják mindenféle szépséggel: nyári kert csigaházaival, kagylóival, Mumilány nyakláncaival, Mumimama piros selyemrózsájával stb.)

IV. ÚJBÓL A NAGYNÉNI

MUMILÁNY: Kész a fa.

MUMIMAMA: Nagyon szép.

MUMIFIÚ: Ezzel aztán igazán kiengesztelhetjük a tél kifürkészhetetlen erőit.

MUMILÁNY: Nézzétek, a Hemuli nagynénje jön újból.

MUMIFIÚ: Csak most ellenkező irányba hajtja a szánkóját.

MUMIPAPA: És ha lehet, még jobban siet, mint az előbb.

HEMULI NAGYNÉNJE *(Megjelenik a színen, rohan)*

MUMIFIÚ: Nézd a fenyőnket!

NAGYNÉNI *(Csodálkozva, lenézően)*: Nagy ég! De ti mindig is ilyen furcsák voltatok. Most mennem kell. El kell készítenem az ennivalót, mire megjön a karácsony.

MUMIFIÚ *(Ismétli csodálkozva)*: A karácsony? Hát az eszik is?

NAGYNÉNI *(Meg sem hallgatja)*: Hát azt hiszitek, hogy meg lehet úszni a karácsonyt étel-ital nélkül? *(Türelmetlen, elrúgja magát és leszáguld a lejtőn)*

MUMIMAMA *(Ijedten)*: Akkor én egész délután főzhetek.

V. ÚJBÓL A HEMULI

MUMILÁNY *(Dicsérőleg)*: Mumimama, még az alkony be sem állt és már elkészültél a karácsony ennivalójával.

MUMIMAMA: Vigyétek gyorsan a fa köré. Itt a szörp, aludttej, áfonyás lepény, tojáshab.

MUMIFIÚ: A kedvenc ételeim!

MUMIFIÚ, MUMILÁNY, MUMIPAPA *(Sürögve viszik a fa alá az ételeket-italokat)*

MUMIMAMA *(Megáll Mumipapa előtt)*: Vajon nagyon éhes a karácsony? *(Nyugtalanul néz)*

MUMIPAPA: Aligha éhesebb, mint én. *(Bágyadtan takaróba burkolózik, leül a hóba és vacog.)* Bizony, a kis élőlényeknek mindig nagyon-nagyon udvariasan kell viselkedniük a nagy természeti erőkkel szemben.

MUMIFIÚ *(Kinéz a völgybe)*: Papa, a völgyben egymás után világosodnak ki az ablakok.

MUMILÁNY *(Odamegy, ő is nézi)*: Apró fények gyúlnak a fenyőfák alatt és az ágak között. Kinn a hótakarón is hajladoznak a lobogó lángok.

MUMIFIÚ *(Apjára néz)*: Papa, nem kellene nekünk is?

MUMIPAPA: De, az lesz a legjobb. A biztonság kedvéért.

MUMIMAMA: Bent találtok gyertyákat, szedjétek össze.

MUMIPAPA: És szúrjátok a hóba a fa köré.

MUMIFIÚ, MUMILÁNY *(Bemennek, aztán óvatosan gyújtogatják a lehegyezett gyertyákat, míg csak valódi lánggyűrű nem ég a hótakaró felett)*

MUMILÁNY *(Meggyújt egy gyertyát)*: A sötétség és a karácsony kiengesztelésére!

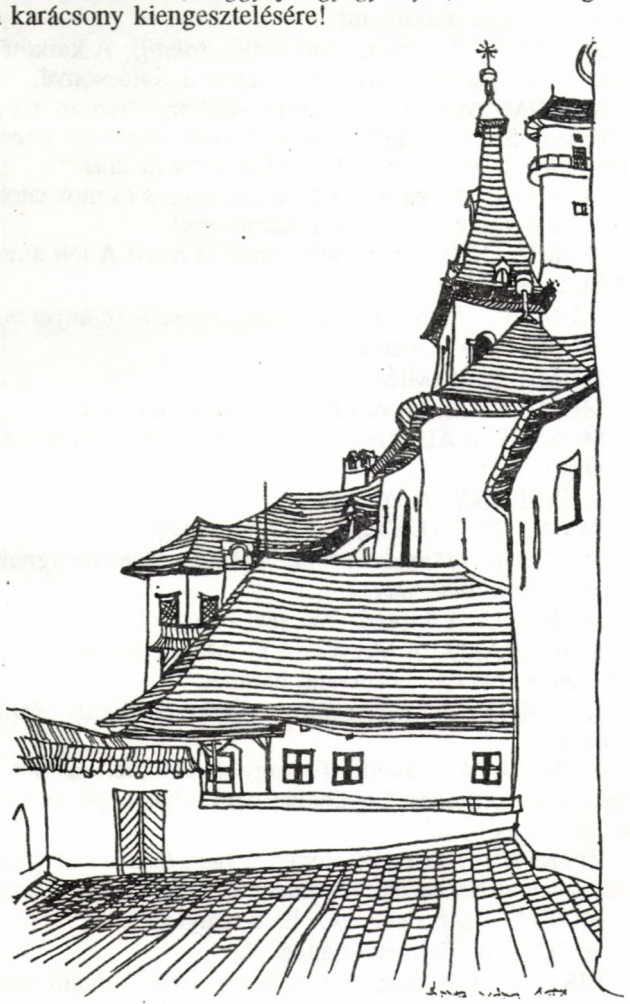

MUMIFIÚ *(Kitekint a völgybe)*: Lassacskán az egész völgy egészen elcsendesedik.

MUMIPAPA: Biztosan mindenki hazament, és otthon ülve várja a közelgő veszedelmet.

MUMIFIÚ *(Észreveszi a hemulit)*: Csak egyetlen árnyék bóklászik a fák közt — a Hemulié. Hó! *(Halkan kiált)* Most már hamar itt lesz?

HEMULI *(Bejön, egy hosszú listát vizsgál, amelyen már majdnem minden név ki van húzva)*: Ne zavarj! *(Fortyan föl türelmetlenül, és leül egy gyertya mellé és számolni kezd)* Papa, Mama, Kampszu, az összes unokatestvér, a legöregebb sün, a kicsinyeknek nem kell semmi. Én sem kaptam Kampszutól tavaly. Miska és a Homszu, a nagynéni. Én ebbe beleőrülök!

MUMILÁNY *(Ijedten)*: Mi az? Történt velük valami?

HEMULI *(Kitör)*: Ajándékok! Minden évben egyre több ajándék! *(Remegő kézzel nagy keresztet húz listájára és továbbtántorog)*

MUMIFIÚ: Várj! Magyarázd meg! És a kesztyű is.

HEMULI *(Eltűnik)*

MUMILÁNY: Eltűnt a sötétben, mint mindenki más, aki siet és majd belebolondul abba, hogy jön a karácsony.

MUMIMAMA: Azt mondta, az ajándékok! Menjünk, keressünk mi is ajándékokat.

ZENE

VI. ÚJBÓL A MOTYÓK

MUMIPAPA *(Nagy dobozt visz a fa alá, tetejére felírta: KARÁCSONYNAK!)*: A legjobb csukázó úszómat, amit ebben a nagyon szép dobozban tartottam, ezt adom a Karácsonynak dobozostul.

MUMILÁNY *(Leveszi karkötőjét, sóhajt)*: A karkötőmet selyempapírba csavarom, legyen a Karácsonyé.

MUMIMAMA: A legtitkosabb fiókban őriztem ezt a könyvet. Színes képek vannak benne. Egyetlen képes könyv ez az egész völgyben. *(Leteszi a fa alá)*

MUMIFIÚ: Az én ajándékom különleges és titokzatos, senki meg ne nézze, csak a Karácsony!

MUMILÁNY: Nekem sem mutatod meg? A téli álom után, tavasszal sem?

MUMIFIÚ: Senki meg ne lássa! *(Ismétli rejtélyesen)*

MUMIPAPA: Üljetek le.

MUMILÁNY: Miért, papa?

MUMIFIÚ: Hogy várjuk a szerencsétlenséget.

MUMICSALÁD *(Mind várnak, néznek félelemmel mindenfelé)*

MUMILÁNY: Nem jön!

KIS MOTYÓ *(Előbújik a farakás mögül)*

MOTYÓK *(Jönnek sorban, mindannyian vacognak, szürkék és szánalmasak)*

MUMIFIÚ: A Motyó! Aki teát ivott.

MUMIMAMA: A Motyók. A kis Motyó magával hozta az összes rokonát és rokonai barátait.

KIS MOTYÓ *(Szégyenlősen súgja)*: Kellemes Karácsonyt!

MUMIPAPA *(Előlép)*: Te vagy az első, aki szerint a karácsony kellemes. Egyáltalán nem félsz, hogy mi történik, ha megjön?

KIS MOTYÓ *(Motyog)*: Hiszen itt van! *(Rokonaival együtt leül a hóba)* Nézhetjük? Csodálatosan szép fenyőtök van.

MOTYÓ I *(Ábrándosan)*: És mennyi étel.

MOTYÓ II: És igazi ajándékok.

KIS MOTYÓ: Egész életemben arról álmodoztam, hogy mindezt megláthatom egyszer. *(Sóhajt)*

CSEND. HALK KARÁCSONYI ZENE

MUMILÁNY: Milyen csend van. *(Feláll)* A gyertyák mozdulatlan lánggal égnek a békés éjszakában.

MUMIFIÚ: A Motyók is milyen csendben ülnek.

MUMIMAMA: Csodálatukat, vágyódásukat érezni lehet. Egyre erősebben és erősebben. *(Közelebb húzódik Mumipapához és odasúgja)* Ugye szerinted is?

MUMIPAPA: Igen, de ha... *(Emlékezteti)*

MUMIFIÚ: Mindenesetre! *(Gondolkodik)* Ha a karácsony megharagszik, bemenekülhetünk a tornácra.

MUMIMAMA, MUMILÁNY *(Bólogatnak)*

MUMIFIÚ *(A Motyókhoz fordul örömmel)*: Parancsoljatok! Minden a tiétek!

KIS MOTYÓ *(Felemelkedik, alig hisz a fülének)* Miénk? *(Óvatos léptekkel a fenyő felé indul)*

MUMILÁNY: Minden a tiétek!

MOTYÓK *(Kis Motyó nyomában rokonai, barátai egész sora megy a fenyő alá)*

KIS MOTYÓ *(Megáll a fa alatt)*: Még a bajszom is reszket az áhítattól. De hisz még sohasem volt saját karácsonyunk!

MUMIPAPA *(Nyugtalanul nézdegél körül)*: Legjobb, ha mi most eltűnünk.

MUMIMAMA: Igen. Kapkodjuk fürgén a mancsainkat!

MUMIFIÚ: Menjünk a tornácra!

MUMILÁNY: Bújjunk az asztal alá!

MUMICSALÁD *(Kifutnak, kis idő után visszalopakodnak)*

MOTYÓK *(Esznek, isznak, a csomagokat bontogatják)*

MUMIFIÚ *(Óvatosan)*: Semmi sem történt.

MUMIPAPA: A motyók esznek, isznak, a csomagokat bontogatják.

MUMIMAMA: Sosem érezték még ilyen jól magukat.

KIS MOTYÓ *(Felvesz egy gyertyát, felmászik a fenyőhöz, az ágra erősíti)*

MOTYÓ NAGYBÁCSI *(Megállapítja)*: A fa csúcsán egy nagy csillagnak kellene lennie.

KIS MOTYÓ *(Felnéz)*: Azt hitted? *(Elgondolkodva nézi Mumimama vörös rózsáját.)* Vörös rózsa?! Talán nem is olyan nagy a különbség. Csak a szándék legyen helyes.

MUMIMAMA *(Súgva)*: Csillagot kellett volna szereznünk. De hisz az lehetetlen.

MUMILÁNY: Dehogy. Nézzétek! *(Felnéz az égre)* A messze és sötét égen hihetetlen sok csillag van. Ezerszer több, mint nyáron. S a legnagyobb pont a mi fenyőnk fölött ragyog.

MUMIMAMA *(Bágyadtan)*: Én most egy kicsit álmos vagyok. És nem is bírok már azon gondolkodni, mit is jelent mindez. De úgy látszik, baj nélkül fog lezajlani.

MUMIFIÚ *(Bátran)*: Semmi esetre sem félek többé a Karácsonytól. Hemuli, Kampszu meg a nénikéjük biztosan az egész dolgot valahogy rosszul fogták föl.

MUMIPAPA: Rosszul bizony. De úgy látom, mi vissza is vonulhatunk, hogy folytassuk téli álmunkat, míg csak meg nem érkezik a tavasz.

MUMILÁNY *(Visszafut, hozza a Hemuli sárga kesztyűjét)*: A Hemuli kesztyűje. Ide teszem a tornác mellvédjére, ahol rögtön észreveheti.

MOTYÓLÁNY, MOTYÓFIÚ *(A fa alatt Mária és József-szerűen megáll egy pillanatra)*

FELCSENDÜL A KARÁCSONYI ÉNEK

Tove Jansson *A fenyő* c. novelláját
átdolgozta **Kovács László**

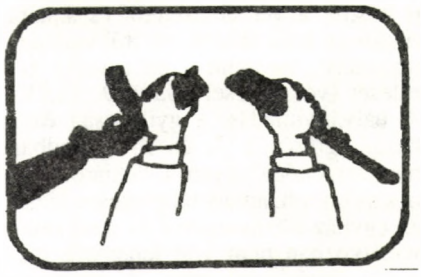

Josef Blank

Erőszakmentesség – háború – katonai szolgálat

III.

A régi egyház állásfoglalása és gyakorlata

Főként az Ef 6,10–20-hoz kapcsolódva fejlesztették ki az egyházatyák, pl. *Órigenész* **a *militia Christi* gondolatát.** *Órigenész* (185–253/254) abból a megfontolásból indul ki, hogy nem minden kereszténynek kell a Pál által felsorolt összes „erők és hatalmak” ellen küzdenie, mivel az meghaladja az emberi erőket: „Mert én lehetetlennek tartom, hogy valaki — és legyen mégoly szent — egyidejűleg harcban állhatna valamennyivel... Így kell tehát azt érteni, mikor az Apostol azt mondja, hogy Krisztus minden harcosának vagy katonájának küzdenie és harcolnia kell mindazon hatalmak ellen, melyeket felsorol: mindenkire harc vár, de mindenkire egyetlen ellenséggel, vagy mindenesetre úgy, ahogyan Isten, a küzdelem igaz vezetője helyesnek tartja”.

Az *Isten harcosa* vagy a *militia Christi* gondolatát a keresztény ókor igen gyorsan a magáévá tette, *Tertullianus* (160–220) tanúsága szerint főképp a latin nyugat. **A keresztséggel Krisztus hadseregébe lép be a keresztény.** És amint a római légionárius esküt — latinul *sacramentum* — tesz (a csapatzászlóra), és ezzel teljesen elkötelezi magát a császár parancsának, ugyanúgy **a keresztséget** szintén ***sacramentum*-ként (esküként) fogják fel, amely által a keresztény visszavonhatatlanul Jézus Krisztusnak mint Urának (Kyrios) adja át magát:** „Vajon megengedettnek tartjuk, hogy emberi esküt tegyünk az isteni után, és Krisztus után még egy másik úrnak is ünnepélyes fogadalmat tegyünk...?”

Az Úr Jézus Krisztusra tett eskü/*sacramentum* mellett a keresztény számára nem létezhetik már semmilyen emberi úrra tett eskü. **Ebben rejlik *Tertullianus* számára a döntő érv, miért nem lehet a keresztény katona.** Belejátszott ebbe az is, hogy **a katonai eskü világosan kapcsolódott az állam- és uralkodókultuszhoz, és ezért keresztény szempontból mindenkor bálványimádó aktusként, ill. hittagadásként lehetett értelmezni.** Ezért *Tertullianus* tanácsa szerint a kereszténynek általában kerülnie kell a nyilvános hivatalokat, hogy bűnbe ne essék:„A te állásod, a te felsőbbséged és a kúria neve, amelyhez tartozol: Krisztus egyháza. Az ő életkönyveiben vagy te följegyezve... De Jeruzsálem, a mennyei város polgáraként (utalás Fil 3,20-ra) idegen vagy ebben a világban.”

Ezek a korai keresztények valóban és kifejezetten Krisztus katonáinak érzik magukat. Hűséget esküdtek Krisztusnak, és katonaként kötelezték el magukat neki. *Ebből adódik, hogy katonai kifejezéseket használnak.*

Ez a szolgálat persze, amint újból és újból hangsúlyozzák, *teljesen a békének az Evangélium értelmében vett szolgálata, amely elsődlegesen az imádság fegyvereit használja és teljes erőszakmentességben valósul meg.* Inkább készek jogtalanságot szenvedni, mint jogtalanságot gyakorolni vagy akár az elszenvedett jogtalanságért bosszút állni. (Persze ezzel szemben áll a minket újra és újra irritáló változás a konstantini fordulat után.)

Igen, ezek a korai keresztények az Iz 2,4/Mik 4,3-at is („Kardjaikat ekevasakká kovácsolják és lándzsáikat szőlőmetsző késekké”) a keresztény gyülekezetre vonatkoztatják, amelyben már megkezdődött a messiási békeidő: „Mi azért jöttünk, hogy a szellemi kardokat, amelyekkel véleményünket védelmeztük és ellenfeleinket támadtuk, Jézus útmutatása szerint ekevasakká törjük össze, és dárdáinkat, amelyeket korábban a harcban használtunk, szőlőmetsző késekké alakítsuk. Mert *mi többé egy nép ellen sem ragadunk kardot és többé nem tanuljuk a háború művészetét, minthogy a béke gyermekei lettünk Jézus Krisztus által, aki a mi vezérünk.*”

A keresztény gyülekezet magát a világtól elválasztott üdvtérnek tudta, amelyben Isten és Krisztus békéje már uralomra jutott és jelen van. Ezzel szemben a háborúk az istenellenes kozmosz tartozékai. Ezen túlmenően **a keresztények szilárdan meg vannak győződve arról, hogy imádságukkal és békés, jámbor életük tanúságával hozzájárulnak a háború és az erőszak megfékezéséhez a világban.** A pogány filozófus, *Kelszosz* (2. szd.) vádjára, hogy a keresztények nem kötelezik el magukat a közjó mellett és nem nyújtanak katonai támogatást a császárnak, *Órigenész* világos választ ad:

„Erre azt kell mondanunk, hogy mi kellő időben és úgyszólván isteni segítséggel az uralkodók mellett állunk, amikor Isten fegyverzetét öltjük fel. És ezt az Apostol szavának engedelmeskedve tesszük, amely így szól: Először is arra intelek titeket, hogy kéréseket, imádságokat, könyörgéseket és hálaadásokat végezzetek minden emberért, királyokért és minden felsőbbségért (1 Tim 2,1–2). És minél jámborabb valaki, annál többet ér el az uralkodóknak nyújtott segítsége által, többet, mint azok a katonák, akik kivonulnak a csatába és annyi ellenséget semmisítenek meg, amenyit csak képesek.”

Ha a nem-keresztények belépnének az egyházba, háború is kevesebb lenne. Érdekes még ebben az összefüggésben, hogy *valamely keresztény elpártolását a hittől és kilépését az egyházból zászlóelhagyásnak nevezték, míg az ószövetség a paráználkodás kifejezést alkalmazta a Jahvétól elpártolásra.*

Valószínűleg a szellemi harc és a *militia Christi* gondolata a döntő háttere a régi egyház katonai szolgálattal kapcsolatos felfogásának; ehhez aztán, amint rögtön látni fogjuk, további motívumok jönnek. *A konstantini fordulat után már nem minden keresztény harcolja a lelki harcot az Ef 6,10–20 értelmében. Most a szerzetesek, az aszkéták azok, akik fölveszik és magukévá teszik ezt a gondolatot.* Az újkor számára jelentős hatásúvá *Loyolai Szent Ignác* révén lett ez a gondolat, aki (a második hét negyedik napjának) szemlélődésében „a két zászlóról” elmélkedik: „az egyik Krisztusé, a legfőbb parancsolóé és a mi Urunké, a másik Luciferé, emberi természetünk halálos ellenségéé”. Ami persze e téma hatástörténete során messzemenően elveszett, az a háború és a katonai szolgálat kritikája volt csakúgy, mint a határozott elköteleződés a béke mellett. Ezzel szemben a *militia Christi* értelmezése, ahogyan az a középkori keresztesháború-ideológiákban történt és militáns csoportokban mind a mai napig tovább él, csak groteszk perverziónak nevezhető.

A katonai szolgálattal kapcsolatos felfogás: teológiailag...

A Konstantin előtti egyház felfogását a keresztények katonai szolgálatát illetően — amint azt a források pontosabb átvizsgálása mutatja —, két összetevő alkotja. Az egyik egy teológiai, amelyet a **militia Christi** vezérszó jellemez. A keresztség *sacramentuma* alapján a keresztény szilárdan és véglegesen Jézus Krisztushoz tartozik. Ettől az Úrtól kapja parancsait és útmutatásait. Ezért a keresztények számára többé nem lehetséges más végső felajánlkozás, ahogyan azt a katonai eskü, *a sacramentum militare* kifejezi, főképpen mivel ezzel egyre inkább összekapcsolódott a császárkultusz, ill. általában az államkultusz. Kétségtelenül *Tertullianus* mondta ki írásaiban a legvilágosabban ezt az alaptételt. De egyáltalán nem úgy áll a dolog, mintha itt *Tertullianus* egyik speciális vagy pláne eretnek véleményéről lenne szó, amint ezt katolikus részről gyakran állították, mivel nem tudták elképzelni, hogy a régi egyházban egykor másként gondolkodtak, mint a nacionalista 19. vagy 20. században. *Tertullianus* csak azt juttatja kifejezésre, amit minden korai egyházatyánál közös keresztény gondolatkincsként megtalálunk. Akkoriban szilárdan meg voltak győződve arról, hogy **a hit és a keresztség (fides et sacramentum) az egész embert bensőleg összekapcsolja Jézus Krisztussal, és egyúttal esküvel kötelezi (vö. a *sacramentum* alapjelentése) Jézus útmutatásaival szemben.** Ezzel a keresztényt kivonták minden más abszolútságigény, különösen az állam és a társadalom abszolútságigénye alól, mihelyt az konfliktusba került Isten és Jézus Krisztus igényével.

... és gyakorlatilag

A teológiai összetevő mellett áll — ahhoz kapcsolódva és egyáltalán nem függetlenül tőle — **a katonai mesterség** mint gyakorlati összetevő. Itt arról van szó, hogy *az ölés tilalma (Tízparancsolat, Kiv 20,13) és az erőszakmentesség, valamint a bosszúról és a rossznak rosszal történő megfizetéséről lemondás jézusi követelményei a korakeresztény katekézis alapkövetelményei közé tartoztak,* amelyeknek megtartását minden kereszténytől megkívánták. „A keresztény nem viseli el, hogy végignézze, amint egy embert megölnek, még ha igazságos eljárásról lenne is szó", olvassuk *Athénagorasz* (2. szd.) „kérelmében a keresztények számára". *Tertullianus* pedig így ír: „Ha egyszer, mint előzőleg mondottam, megparancsolták nekünk, hogy szeressük ellenségeinket, akkor kit gyűlöljünk? Éppen így: ha tilos számunkra, hogy az elszenvedett jogtalanságért bosszút álljunk, nehogy az ilyen cselekedettel egyúttal mi is bűnössé váljunk, akkor kivel jogtalankodhatnánk? Magatok is világosan láthatjátok ezt!" — A példák minden további nélkül szaporíthatók.

Ehhez jön még, hogy az egyház korai *nyugati tradíciójában* — amint ezt az Apostolok cselekedeteinek nyugati (az ólatin és a görög D kódex) szöveghagyománya tanúsítja — **az ún. apostoli határozatokat** a maguk eredetileg *rituális* kötelezvényeivel ***morális* kötelességekként fogták föl:** a bálványáldozati hústól, a vér élvezetétől és a nem rituálisan leölt állatok húsától való tartózkodást, valamint a paráznaság kerülését (vö. ApCsel 15,20.29; 21,25). A bálványimádás, a gyilkosság és a házasságtörés a 2. és 3. században messzemenően olyan főbenjáró bűnnek számított, amely ténylegesen kizárt az egyház közösségéből és amelyekre vonatkozóan nem volt lehetőség második bűnbánattartásra. *A hadsereg tagjainak azonban aligha volt lehetőségük arra, hogy a pogány kultikus cselekményekből — pl. a katonai eskü letételekor, vagy a császár születésnapján és más ünnepségeken —, vagy — háború esetén — a vérontástól tartózkodjanak.*

Főleg ezt a két okot, a pogány kultikus cselekményekben való részvétel és a háborús ölési kötelezettség állandó veszélyét hozzák fel okként a korai kereszténység elutasító magatartására a katonai szolgálattal szemben. Kétségtelenül joggal. De ezen túlmenően mégis látnunk kell, hogy a korai egyházatyák tudata határozottan erősebben érzékelte a keresztények evangéliumi kötelezettségét az erőszakmentességre (*patientia*), mint az manapság jellemző. *Akkoriban nem az erőszakmentességet kellett igazolni, hanem az erőszak alkalmazását. Ebben áll a nagy különbség.*

Az akkoriban uralkodó gyakorlatról

Valószínűleg már viszonylag korán voltak keresztények a római hadseregben, még ha hiányoznak is az erre vonatkozó tanúságok. Ez azonban csak annyit jelent, hogy a probléma ekkor még nem tűnt eléggé súlyosnak vagy jelentősnek. Sok esetről nemigen lehetett szó.

Először minden bizonnyal egyirányúsággal van dolgunk: **katonák váltak kereszténnyé.** *Kereszteléskor pedig valószínűleg felhagytak a katonai szolgálattal vagy legalábbis megkísérelték, hogy szolgálati kötelezettségeiket összhangba hozzák a keresztény élet követelményeivel.* De úgy tűnik, a normális eset az volt, hogy szakítottak a múlttal, amit más foglalkozások vonatkozásában is meg kellett tenniök a megtérteknek. Ezenkívül a hadseregbeli szolgálat önkéntes volt, úgyhogy a keresztények részére nem állt fenn a katonai szolgálati idő letöltésének kényszerűsége. Csak tisztek vagy veteránok fiait lehetett többé-kevésbé kötelezni a katonai szolgálatra.

Ennek megfelel ***Tertullianus*** felfogása, aki elutasítja, hogy keresztények katonává legyenek, ám ezektől megkülönbözteti azokat, akik már katonák és ebben az állapotban találják meg a hitet. De **megkívánja, hogy a keresztség után ezek is rögtön hagyják el a katonai szolgálatot** annak különleges problémái miatt. „Mert a katonai

állapot sem a bűnök meg nem torolását, sem a mártirhaláltól való mentességet nem helyezi kilátásba.”

A helyzet aszerint változott meg, ahogyan az egyház egyre több hívőt nyert meg és amennyire nehezebbé vált a Római Birodalom politikai helyzete *a 2. és 3. században.*

Azt a problémát, amit a vallás a katonai egzisztencia számára pszichológiailag jelent (a katonák lelkipásztori gondozása, amely minden időben létezett, jóval a kereszténység előtt), tudomásom szerint még nem tették vizsgálat tárgyává. Legyen elég itt arra utalnunk, hogy a 2. és 3. század a Mitrász-kultusz aranykora is, amely kimondottan katonavallás volt. A kereszténység másik alternatívát jelentett, nyilván egészen ellentétes következményekkel! Mindenesetre ez idő tájt *a hadseregben egyre több keresztény található, akik valószínűleg inkább a csapat adminisztrációjának és élelmezésének feladatát látták el, mint az aktív katonai szolgálatot.* Érdekes, hogy *Diocletianus* nagy keresztényüldözésének egyik első intézkedése abban állt, hogy a hadseregben ismét szigorúan bevezették a pogány vallási hagyományokat, hogy ily módon megtisztítsák a hadsereget a keresztény elemektől. Ekkor derült ki, milyen nagy számban voltak keresztények a hadseregben.

Persze a politikai viszonyok előmozdították ezeket a fejleményeket. A barbárok betörése a birodalom kiterjedt északi és keleti határain a kormányzatot új és új megoldandó feladatok elé állította. Katonákra nagy szükség volt, így aztán eltekintettek a vallási nehézségektől. Ezen túlmenően a katonacsászárok korában mindinkább megváltozott a római közigazgatás belső struktúrája (teljességgel összehasonlítható módon kelet és nyugat katonai diktatúráival), minthogy ezeknek a hatalma és uralma inkább a hadseregen nyugodott, mint az áthagyományozott római intézményeken, pl. a szenátuson.

Meg kell kérdeznünk, *nem voltak-e ezek a keresztények élősködők,* ha csak profitálni akartak a *Pax Romaná*ból és annak jótéteményeiből, de arra nem voltak készek, hogy a birodalom fennállása mellett elkötelezzék magukat? Az ilyen vádak ebben a korban egyre hangosabbá váltak. **Az egyház ennek ellenére a 3. században is szilárdan kitart felfogása mellett.** Ebben a korban nem is fejleszt ki semmilyen teóriát az igazságos háborúra. Az üldözések idején inkább sok katona önkéntesen elhagyja a hadsereget; mások, mint a mártírakták tanúsítják, elszenvedik a vértanúságot.

Olvasóink figyelmébe ajánljuk Csapody Tamás és Virt László **Ámokfutás a NATO-ba** c. könyvét, mely a Cartafilus Kiadó gondozásában jelent meg, és kapható a Helikon könyvesházban (Bp. VI., Bajcsy Zs. u. 37.), valamint a metró Deák téri, Kálvin téri és Kossuth téri állomásán (ára 450,– Ft).

Tours-i Szent Márton példája

Ebbe az összképbe kényszer nélkül beleillik *Tours-i Szent Márton* (316/17–397) története, amint életrajzírója, *Sulpicius Severus* elbeszéli.

Hogy a keresztény nyugat e nagyhírű szentje **keresztény meggyőződésből otthagyta a katonai szolgálatot,** mivel összeegyeztethetetlennek tartotta, hogy egyszerre legyen katona és keresztény — ez a katolikus teológusokat mindig is bizonyos zavarba ejtette, s ezt a tényt — tudatosan vagy tudattalanul — egyszerűen elhallgatták. Híres lett Márton mint a keresztény felebaráti szeretet szentje, aki katonaként Amiens városkapuja előtt megosztja köpenyét egy szegénnyel. De szinte ismeretlen a katonai szolgálatot megtagadó Márton; pedig e férfi számára ez a kettő közvetlenül összetartozik.

Ha *Sulpicius Severus* Márton-életrajza nem mentes is legendás vonásoktól és nem könnyű eljutni a történelmi igazságmaghoz, esetünkben mégis érvényes, hogy Márton kb. 2–5 éves katonaidejének ábrázolása teljesen megfelel a *militia Christi* hagyományos teológiájának, és hogy a jogi fogalmak szintén megfelelnek az őskeresztény és a politikai viszonyoknak. A döntő *Sulpicius* értelmezési modellje, amely teljesen *Tertullianus* vagy a régi, Konstantin előtti felfogás hagyományvonalában áll.

Itt van mindenekelőtt a kiindulási helyzet. *Márton katonacsaládból származik.* Apja tekintélyes karriert csinált, és közönséges katonából katonai tribunus lett. Ez már előre meghatározta Márton pályafutását (neve, „Marsnak, a háború istenének szentelt”, nagyon is jól mutatja a szülők szándékát). Mivel a fiút már igen korán más érdekek mozgatták, valódi generációs konfliktusra került sor.

„Császári rendelet szerint” — tájékoztat helyesen *Sulpicius Severus* —, „a veteránok fiait katonai szolgálatra kellett nevelni. Ezért amikor 15 éves lett, apja bejelentette őt, mert nem tetszett neki ez a boldog változás” (ti. hogy Márton már korán a kereszténység iránt érdeklődött és önállóan a katekumenátusra jelentkezett). „Mártont letartóztatták, megbilincselték és kényszerítették a katonai eskü letételére” (2. fej.).

A döntő problémát itt is a *sacramentum,* az eskü képezi. Az ifjú Márton a döntő pontot ragadta meg, amin voltaképpen megfordult a dolog. Magatartása tökéletesen megfelel a Konstantin előtti kor felfogásának, jóllehet jelenleg éppen a konstantini korban vagyunk. Megkísérli hát, hogy ebből a helyzetből a legjobbat hozza ki: „Távol tartotta magát azoktól a bűnöktől, melyekbe a katonák általában belebonyolódnak. Bajtársai iránti jósága nagy volt, szeretete csodálatraméltó, bizalma és alázata minden mértéket meghaladt” (2. fej.).

Látjuk, hogyan emeli ki *Sulpicius Severus* a különleges keresztény erényeket, a jóságot, szeretetet, türelmet és alázatot, amelyek szemben állnak a katonai erényekkel. Márton keresztényként cselekszik és él, jóllehet még nincs is megkeresztelve. Mégis világos, hogy **Márton csak a megfelelő alkalomra vár, hogy elhagyhassa a szolgálatot; éppen az a helyzet, hogy *nem* tartja magát keresztény katonának!** Bensejében megoldódott számára a probléma: a keresztényi állapot és a katonai állapot nem egyeztethető össze. Tizennyolc évesen megkeresztelkedik, de még megmarad a katonai szolgálatban; életrajza szerint egyik bajtársa kérésére, és nem másfajta meggyőződés alapján.

A döntés a 356-os évre esik, *Julianus* („az aposztata”) császár egyik hadjáratának idején, Worms közelében, éspedig egy jutalom (*donativum*) kifizetése alkalmával. A párhuzam *Tertullianus A katona koszorújáról* c. művének 1. fejezetével szemmel látható. A jutalom kifizetését mindkét mű az igazság órájának, hitvallásra kihívásnak tekinti. Tanulságos, hogy **Márton** (vagy *Sulpicius*) a jutalom elutasítását egyáltalán nem *Julianus* császár keresztényellenes felfogásával indokolja meg, hanem **a klasszikus megokolással áll elő:** „Mindmáig téged szolgáltalak, engedd meg hát, hogy most Istennek azolgáljak. Ajándékodat fogadja el az, aki csatába akar menni. **Én Krisztus katonája vagyok, nekem a harc nem megengedett”** (4. fej.).

Hogy Márton az egyházon belül sem volt gyáva, azt később bizonyította, amikor — már püspökként — „egyedül volt bátor nyíltan szembeszállni *Maximus* császárral és azokkal a püspökökkel, akik *Priscillianus* ügyében vádlóként léptek fel”. Ez Trierben történt, Kr.u. 385-ben. Márton nemcsak *Priscillianusnak* és követőinek eretnekként történő kivégzését utasítja el határozottan, hanem a közösséget is azokkal a püspök-kollégákkal, akik túl alkalmazkodóknak mutatkoztak a császári szándékokhoz. **Ő éber tekintettel ismerte fel a konstantini fordulat utáni új helyzet veszélyeit.**

Nem tagadható, hogy **az egyháznak a katonai szolgálattal kapcsolatos felfogása a kostantini fordulat után** lassan, de biztosan, előbb ténylegesen, később elvileg is **megváltozott.** Ez a változás természetesen a jelentős 4. szd. eleji történelmi kompromisszummal függ össze. *Annak az egyháznak, amely kedvezést várhat el az államtól, magának is ellenszolgáltatásokat kell nyújtania az államnak.*

(Vége)

Gondolatok a könyvtárban

Megfogom a létrát és a polchoz viszem. Felmegyek a lépcsőkön és megkezdem a könyvek leemelését. Papírdarabokkal vegyes por és maltertörmelék hull a nyakamba. Prüszkölve fújtatok, majd a törlőronggyal leseprem az egészet. Lemászom a földre és elkezdem a könyvek tisztogatását. Sorra nyitogatom a köteteket, diktálom a leltári számokat, beütöm a dátumbélyegzőt. Folyik a teljeskörű leltározás. Az R betű közepén járunk, a Revue Roumaine de Mathématiques kötetei kerülnek sorra. Rutinmunka ez, az ember automatikusan jó helyen nyitja ki a könyvet, ott, ahová bélyegezni kell. Néha megakad a szemem egy érdekes címen, egy rajzon, egy fényképen, amit évfordulóra vagy valaki halála alkalmából tett közzé a szerkesztőség. Itt is sötétlik balról egy oldal, rányitok. A lapról Grigore C. Moisil néz rám. Moisil!

Az országút Predeal után rövid ideig még enyhén emelkedik, majd egy jobbkanyar után lejteni kezd, hogy elérje a tömösi szorost, amely Brassó felé vezet. Az utolsó 60 kilométeren velünk szemben zuhogott, tajtékzott a Prahova, és az a csendes patak is, amivé a folyó a hágó felső részén szelídült. S lám, most is ott egy patak az út szélén, de velünk együt fut lefelé, befelé. Hová? Erdélybe, az egykori Magyarországba. Bizonyos helyeken magyar embernek egyféle gondolatok járnak a fejében. Tudja, hogy ha majd leér a völgybe, akkor a regáti bádogtetők helyett piros cserepek fogják fedni a házakat, s ha majd észak felé elhagyja Brassót, a székely falvakban délben megkondul a harang. De most még fenn vagyunk az ereszkedőn, s az autóbusz fehér kereszteket hagy el. Igen, jobbra a hegyoldalban fehér keresztek mértani alakzata. Katonasírok. „Látja, ez is egy világháborús emlék” — mondom a mellettem ülő toulouse-i barátomnak. Tudom, hogy további magyarázat nélkül is érti szavamat, jól ismeri a történelmet és a földrajzot. Ekkor éreztem magamon Moisil kutató tekintetét, a busz elejéről. A sírok román katonasírok voltak, s egy román ember azt fürkészhette, mi tükröződik évtizedek múltán egy magyar arcon. Hiszen más helyen, talán gyomoktól belepve egészen biztosan magyar katonák sírjai is ott rejtőznek ezeken a tájakon. Moisil jószándékú ember volt. Nemrégen mesélte el nekem egy Kolozsvárról eljött egyetemi tanár, hogyan segítette őt, amikor az önkény idején állástalanul élt, ezzel is színesítve a román kolléga arcképét.

A szobánkban lévő asztalon ízléses népművészeti terítő van. Lassan 20 éve lesz, hogy kaptam Nicolescu asszonytól, a román Akadémia akkori elnökének a feleségétől. A házaspár tolmácsa voltam tíz napig. Jó házasságban éltek, szerették egymást idős korban is, őszintén lehetett velük beszélni szakmai életről, diktatúráról, az élet értelméről. Olvassa el a „Pestis”-t, mondta az asszony, „meglátja, nagy hatással lesz Önre. Nobel-díjas könyv”. „Én nem azért olvasok könyveket, mert Nobel-díjasok” — mondtam félig dühösen. „Jó, jó” — nevetett ő, „felejtse el a Nobel-díjat, de azért olvassa el a könyvet”. Így indultam el a Váci-utcai könyvesboltba, hogy gazdagabb lehessek egy élménnyel. A Nagyvillámon sétáltunk, amikor Costake Teleman után érdeklődtem. Nagyon tehetséges, szép jövő előtt álló, szolid fiatalember volt, amikor éppen 30 évvel ezelőtt találkoztam vele. Később keveset hallottam róla. „Mi van?” kérdeztem. „Kis híján tönkretették” — hangzott a válasz, — „mert nem akarta vállalni a rábízott egyetemisták ateista ideológiai nevelését.” „Ő hisz Istenben”, mondta, „ezt nem tudja megtenni”. Hatalmas botrány támadt, egyetemi tanácsülés elé került a dolog. „De hát ez egy nagyon tisztességes ember” — kiáltottam fel. „Persze, de a tanácsülésen egy ember kivételével mindenki ellene szavazott. Tudja, ki volt ez az ember? Ciprian Foias. De ő is szörnyű feszültségben élt utána.” Igen, Foias, gondoltam. Ő is jó matematikus volt, több cikket írt Zoia Ceausescuval együtt, amiben — a közmeggyőződés szerint — főleg az ő munkája volt benne. A kollegiális szolidaritás mellett talán ez adott neki bátorságot, amikor Teleman mellé állt.

Dan Papuc szegény moldvai családból származott, a Kárpátok keleti lejtőjéről. Mint temesvári egyetemi tanár azzal keltette fel az érdeklődésemet, hogy több magyar fiatalembert is segített és tanszékén jó emberi légkör uralkodott. Együttérzett a szegény emberekkel, saját szavai szerint ezért volt párttag. Szerette szülőföldjét, a házakat, a kerteket, a karámokat. „A moldvaiak általában szelíd emberek” — mondta egy brassói születésű zsidó kolléga, de esetében talán több is volt ennél: tudta értékelni az erőszakról való lemondást. Oda tudott figyelni másokra, képes volt tárgyilagos párbeszédet folytatni. S ahogy a vele való sétákra emlékszem, a múltból arcok serege emelkedik ki: Costinescu, Popa, Luchian, Branzei, Karaman, Stoka, a két Albu, Hamburg, Andreian-Cazacu, Sofonea, Vranceanu, Gheorghiev... Mindegyikükről tudok jót, rokonszenveset mondani pedig, vagy éppen azért, mert egy *más* nép férfiai, asszonyai.

Mások.

Szilárd Károly baloldali ember volt, marxista, kommunista és zsidó. Megjárta azt az utat, amit más baloldaliak is megtettek: Budapest, Bécs, Berlin, majd Hitler elől emigráció a harmincas évek végi Moszkvába. És ott — letartóztatás. Szilárd jó matematikus volt, a Szolzsenyicin által első körnek nevezett Gulag-intézményben töltötte napjait 10–15 évig. Differenciálegyenleteket oldott meg, s ezek a megoldások hasznosak voltak a szovjet rakétakészítőknek. Szilárd Sztálin-díjat kapott. Hogy mikor, nem tudjuk, Magyarországon nem tudta senki. Pár évvel ezelőtt egy szovjet rakétatechnikai kiállításon, Moszkvában, valamelyik tablón bukkant fel a neve. Ő nem beszélt róla. Mint minden hazatért, egykori szovjetunióbeli kommunistának megmagyarázták, hogy minden szempontból az a jó, ha hallgat. Hallgatott. Halála előtt egy vagy két évvel mellette mentem a május elsejei felvonuláson és arról beszélgettem vele, hogy vajon Ceauscescu mire fogja fordítani a bejelentett katonai költségcsökkentést. Akkor kizökkent szokott stílusából és azt mondta: „Sohase higgy ezeknek az embereknek. Hazudnak, gyilkosok.” Mikor a Szovjetunióról kérdeztem, így szólt: „Az egészen *más* világ. Mi sohase fogjuk megérteni őket.”

Kollégám rövid szabadságra hazajött Taiwanból. Élményeiről kérdeztem, hiszen a hazai átlagpolgár az olcsó rádiók, tv-k, személyi számítógépek áradatát észlelve el van bűvölve ettől az egyik ázsiai „kis tigristől”. Azt képzeljük, hogy ott olyan társadalmi berendezkedés van, ami nekünk is célunk lehet. Korántsem így van. „Vedd tudomásul, hogy ott fel kell hagynod európai gondolkodásoddal. Ott nem beszélnek individuumról, személyiségről, egyéni jogokról. Ott diktatúra van, kemény rend. *Más* a világ, *más* a gondolkodásmód.” Mintha csak azt mondta volna, amit a kö-

zel-keleti válság során hallottunk a fundamentalizmus által irányított tömegekről. „Mert Kelet, az Kelet, és Nyugat, az Nyugat, sohasem fognak találkozni” — írta Kipling.

Az idegen szép — olvasom az újságcímben és eltűnődöm. Azt hiszem, sejtitek, hogy gondolkodásom során a másság fogalmához jutottam el, vagy mint az előző történetekből kitűnik, nem is a fogalmához, hanem inkább a gyakorlatához. Utamat meghatározta az a tény, hogy hitbeli gondjainkon való túljutáshoz, a hitben való másként gondolkodáshoz — a kevesebbet hívés is másként gondolkodás — szerettem volna eddig olyan bátorítást, s egyben segédeszközt nyújtani, amely derűlátóbbá teheti a kritikus embert. Segíthet új nyomra állni, megtalálni azt az elvi alapot, mely megbízhatónak látszik, amely szilárdan nyúlik le a gondolkodás mélyébe, s amellyel közölni is tudom meggyőződésemet másokkal, hiszen állításaim érthetőek, méltányolható jelentésük van. A törekvés, amellyel lelkiismeretemet követve megalkotom meggyőződésemet, az értelmi munka, amellyel újból és újból felülvizsgálom, módosítom azt, a szó valódi értelmében vett értelmiségivé tesz, másrészt kialakítja és megerősíti bennem azt a türelmet, figyelmességet avagy figyelmes türelmet, amellyel értően és megértően, ha nem is egyetértően tudok közeledni *mások más* véleményéhez. Tudom, hogy minél mélyebb, gazdagabb a tartalom, annál többféle megközelítése lehetséges. Ezeket a közelítéseket a tartalmon keresztül lehet összehangolni, egymás közt szemlélve őket állandóan birkóznunk kell a másság meglétével. A másságok csak abban a lényegben oldhatók fel és békíthetők össze, amelyre egyaránt irányulnak. Két hitvilág között csak Isten lehet az átjáró híd. Ha nem így van, akkor lényegi különbség keletkezik. Két antropológia, két nemzetismeret, két néprajz csak akkor hozható lényegi és nem felületi harmóniába, ha bennük középpontként ott áll az ember. Ez lehet minden párbeszéd alapja, minden találkozásé, amelyben másságok jelennek meg azért, hogy megismerjék egymást, felfedezzék a lényeg felé mutató jegyeket, s elkezdjék érteni egymást. Kurt Waldheim egykori ENSZ-főtitkár a könyvében beszámolt arról az élmény- és tapasztalatanyagról, amelyet a világban való utazásai során szerzett. Lenyűgözte őt a nézetek, szokások sokfélesége, amelyek szervesen hozzátartoztak az őket képviselő emberekhez. Lehet, hogy ez elmúlik és egyszer egyforma lesz az egész világ? Mindenki farmernadrágban jár és Colát iszik és egy világvallás szertartását követi? Ki tud ma erre választ adni? „Isten a sokféleséget kedveli” — mondja Bulányi, s bár ezen a konzervatív katolikus amerikai felhördül, mégis valószínűnek látszik, a mi életünkben pedig praktikus tény. Ezért a mi dolgunk a tőlünk eltérőben legalább megsejteni a lényeget, hogy szerethessük őt.

Ez munka kérdése. Újbóli és újbóli felidézés, elemzés kérdése. Tapasztalati anyag gyűjtésének a kérdése. Aki a Szent Korona lapjairól akarja megismerni az embereket, az tragikus szellemi elferdülésbe megy bele. Lehet a dolgokat és a 100%-os igazságokat úgy csűrni-csavarni, hogy egy idő múlva az ilyen táplálékon nevelt ember a magyart tartsa a népek legkiválóbbjának, míg minden környező nép csak rabló és csaló. Az ilyen szellemű nevelés nem a megértésre és Istentől teremtett emberségünk közös nevezőjén való találkozásra irányul, hanem felsőbbrendűségre, uralkodásra. Kezdd el felsorolni szlovák, ukrán, román, szerb, horvát barátaidat, de *ne* a Szlovákiában, Kárpátalján, Erdélyben, Vajdaságban, Szlavóniában élő *magyar* ismerőseidet. Kiknek az arca néz rád, ha kiejtik egy másik nép nevét? A Strehaia melletti román bakteré, akinek házába beszorított a zivatar, a Tátra alatti szlovák nénié, aki óvott attól, hogy fertőzött vízben mosd meg frissen vásárolt gyümölcsödet, vagy a cieszyni motelesé, aki összes összekapart aprópénzedért adott neked elfogadható vacsorát?

Más tájak, más történelem, más öltözet és más ételek, más házak és más növényzet, más dalok és más keresztek, de a romlatlan ember tudja, hogy barátsággal kell fogadnia a messziről jött, fáradt, idegen beszédű embert. Ha arca van egy népnek, akkor nem tudod gyalázni, nem gondolod magad különbnek, kivételezettnek. Nem kívánsz neki rosszat, nem átkozod. Tudod, hogy nem az emberek a gyilkosság elgondolói, hanem azok, akik térképek előtt állnak, akik angyalokat és babérkoszorúkat rajzolnak a térképekre. Akik mítoszokkal töltik meg az emberek fejét, ősi, sosemvolt nemzeti félistenekkel. Akik a különbségek erősítését munkálják és nem a különbségek harmóniába hozatalát. Akik hazugsággal szétválasztják az embereket s nem teszik őket barátokká. Jaj azoknak, akik a néprajzot, a történelmet s még a vallást is arra használják fel, hogy megosszák a népeket, s a népeken belül a hívő embereket. Ahogyan eszköz a bel- és külpolitikában az eltérő nézetek türelmetlen, adminisztratív, erőszakos támadása, ugyanez áll az egyházban is az egyház tagjaira vonatkozóan. Nincs különbség politikai és vallási diktátor, egyeduralkodó között. Azért nincs, mert mindkét sík tárgya az ember, s csak formai különbség, hogy milyen síkon tör a Gonosz az ember elnyomására.

Pihenés gyanánt könnyű történetet akartam írni, hogy lássátok, a nemzetek élete felől is megközelíthető problémánk: hogyan tükrözhető a lényeg valóságosan, hogyan fejezhető ki a sokféleségben. Ezek a visszaemlékezések azt is mutatják, hogy a sokféleség jól felfogott értelmezésének sok gyakorlati jelentése is van, nem csupán az a biológiai–dogmatikai vonatkozás, amely most foglalkoztat minket. Nem rossz dolog ég és föld között közlekedni. Ha valahol nem sikerülnek a dolgaink, megvilágosítást kaphatunk a másik síkon és a megoldás visszavetíthető. Felejtsük el, hogy Isten két világot teremtett. Egy az, legfeljebb mi azt nevezzük másiknak, amit nem látunk.

Az idegen szép, a másságot nemcsak tudomásul venni, hanem szeretni kell. Mára már azt mondhatjuk, hogy ez a szabadon gondolkodó ember számára immár közhely. Tehát lépjünk akkor tovább. Először tegyünk különbséget a másságok között, nehogy tévedés áldozatai legyünk. Az azonosságtól kezdve elég széles skálát futhatunk át, amíg eljutunk addig a másig, amelyik már tényleg, elvileg különbözik a kiindulási létezőtől. Ezen a skálán mozogva az elragadtatottságtól kezdve az elismerésen és tiszteleten át a tudomásulvételig elég hosszú az út addig, amíg azt kell mondanunk: ez a másság tényleg létezik, elfogadni nem tudom, sőt elítélem, küzdök ellene. A gonosz más, mint a jó, nem fogadhatom el. A bűnt nem szabad szeretni. Korunkban, amikor a másság szeretete óránként hangzik el a médiában, ezt ki kell mondani, nehogy üres fecsegés legyen a szavunk. Ha viszont már megállapodtunk ebben, akkor nyilvánvaló, hogy egymás megítélésében szükség van arra, hogy eldöntsük: ugyanazon lényeg más kifejeződéséről van-e szó, vagy nem arról. Az ünnepi ruházatok mögött az ember örök igénye áll a megszokottból való időleges kiemelkedésre, a vallási szertartások az ember Istennel való érintkezésének különféle formái. Ebben az összefüggésben szépek a különféle ünnepi ruhák és tiszteletreméltók a vallási szertartások akkor is, ha úgy gondoljuk, hogy valamiben kimerítik a mágia meghatározását. A más megismerése, tisztelete vagy szeretete tehát nem egy korábban kitalált jelszó ismételgetése, hanem valóságos szellemi erőfeszítés, értelmiségi tevékenység, munka. Felismerni a másban az ugyanegy lényegre irányuló törekvést, felismerni azt, hogy a másik miért éppen úgy közelíti meg a tárgyát, ahogyan teszi, milyen körülmények hatása alatt

Mint könnyűre száradt

Mint könnyűre száradt pitypangmag,
ernyőmmel kapaszkodtam a szélbe,
s magával ide-oda forgatott.
Pörgésünk azóta összetartozás:
a szél engem, én a szelet ringatom.

viselkedik úgy, ahogyan viselkedik — nos, ez az a türelmes megértés vagy megértő türelem, amely annyira kell az erőszak nélküli emberi élethez.

A másság elfogadása, tisztelete, szeretete nem asszimilálódás. A másság valódi megismerése hozzásegít önmagam jobb megismeréséhez. A másikhoz való viszonylatomban jobban tisztázódik az én helyzetem, a saját körülményeim, saját fejlődéstörténetem. Nem kidobott idő tehát a másikkal foglalkozni, mert szélesedő tudásom visszahat arra, hogy hűségesebb lehessek önmagamhoz, jobban éljek, biztosabban cselekedjek, mint korábban. Ebben az egymásrahatásban érik meg bennem az az elhatározás, hogy a magam részéről lehetővé tegyem a másik számára a teljes szabadságot, legyen szó akár a megismerés, akár a gondolkodás, akár a cselekvés szabadságáról. Ebben az önmagam számára is biztosított szabadságban nem kényszerülök kevert magatartásra, tisztán megőrizhetem azokat a formáimat és tartalmaimat, amelyek kiállták az összehasonlítás próbáját.

Az egymással egyenértékű másságok elfogadása békét szül. Ha helyes történelemszemlélettel végignézünk népek, nemzetek hosszú során, amelyek a történelem nagy kohójában megszülettek, éltek, összeolvadtak, újrateremtődtek és ismét összeolvadtak, akkor meglátjuk saját népünk helyét is, feladatát is az időben vándorló emberáradatban. Azt tudjuk adni az emberiségnek, ami előmozdítja a jót s be tudunk kapcsolódni új idők, új áradataiba akkor is, ha már csak okai, de nem résztvevői vagyunk a történéseknek. Béke van bennem, mert értem a másikat, és értem a jövőt. Nem élek örökké, de életem következményei megsemmisíthetetlenek. Népem sem él örökké, de léte mindörökre nyomot hagyott a világban. Amíg élünk, tudnunk kell, hogy minden cselekedetünkkel a jót vagy a rosszat szaporíthatjuk a történelem folyamában. A kortársi és a jövőbeli másság tudata fel- és elismerése nem erkölcsi relativizmus, közömbösség, semmittevés, hanem nagyon céltudatos irányulás az általam felismert tennivalók elvégzésére a saját eszközeimmel, miközben tudom, hogy mások a maguk módján szintén munkálkodnak kötelességük teljesítésén. Együtt, egymást ismerve és értve tenni dolgainkat, ez az igazi!

Ez az értelmiség feladata.

Az értelmiség feladata, illetve aki ezt meg tudja tenni, *az* értelmiségi. Azok az *úgynevezett* értelmiségiek, akik mindenféle elmélet nevében szembeállítják egymással a kertszomszédokat, az egymás melletti falvakat vagy országokat, egy templom egyazon padjában ülőket és egy falu két különböző templomának híveit, nem értelmiségiek, mert nem értésre és megértésre törekszenek, hanem zavart, megoszlást és háborút, átkot és kiközösítést akarnak. Nem csokorba akarják kötni a sokféle virágot, hanem szálanként szétdobálni őket, nehogy egyek legyenek. Ezért van az, hogy Ferge Zsuzsa talán igazságtalanul, de jó okkal húz éles határvonalat hatalom és tudás között, értelmiség és politikacsináló réteg között, s tagadja meg az értelmiségi minősítést a politikai specialistáktól, a köztisztviselőktől, a parlamentben ülőktől, a döntéshozóktól. Talán az bújkál szigorú szavaiban, hogy akiben él a Lélektől eredő értelem, az természetszerűen csak egybeszeretni, egyesíteni és megérteni tudja az embereket.

Felhő tornyosul az égen. Hatalmas oszlopként növekszik magasba, fehéren szikrázik a kék háttér előtt. Nagy belső energiák tagolják, mintha egy láthatatlan kéz gyúrná, alakítaná. Benne vízmolekulák milliárdjai. Egy óra múlva már nincs ott. A felhők nem állnak meg az égen. Keletkeznek, tündökölnek és elmúlnak. A természet őszinte, igaz és jó. Új felhők jönnek, más felhők és mégis ugyanazok. Egy a lényegük. Meg tudjuk ezt érteni?

Merza József

Szövetségi gondolkodás?

Kein Bundesdenken — ez a címe HANNA WOLFF, Neuer Wein — Alte Schläuche c. könyve egyik fejezetének, melynek kivonatos fordítását találjuk az „Érted vagyok" 1997. áprilisi számában „Új és örök szövetség?" címmel.

A nyilasok „testvérnek" szólították egymást, számomra mégis marad szent szó a testvér. A *diakonia* és *douleia,* az Újszövetség szolgálatot jelentő szavai is szent szavak maradnak számunkra, bár a 42 millió ember meggyilkolásával a toplistát vezető Sztálin is sokat használta e szót. A szóban forgó könyv szerzőjének nem tetszik, hogy a 2. világháború utáni keresztény teológiai irodalom erősen hangsúlyozza Jézus zsidó gyökereit. Hogy helyes-e ez a hangsúly vagy sem, vitathatónak tetszik számomra. Viszont azt, hogy szerzőnk a szövetségi gondolkodással állítja szembe a jézusi tartalmakat, helytelenítem. Miért teszem ezt? Mert szent számomra a „szövetség" szó is.

Mindazt a csúnyaságot, amivel H. Wolff megtölti a „Bundesdenken" szót, én is csúnyának gondolom. Hogy ezeket a csúnyaságokat aggatja rá a szövetség szóra, megteheti, de ezzel sérti kegyeletünket, a zsidókét is, a keresztényekét is. Nem sikerült megértenem, hogy mi indította a szerzőt arra, hogy a jézusi valláskritika bűnbakjává tegye meg éppen a szövetség szót. Nem, mert Jézus összes próféta-elődei a szövetség szó tartalmának megtisztításán, megújításán dolgoztak, Jézus pedig e szót negatív jelentéstartalommal soha nem használta a ránk maradt evangéliumokban. Ellenkezőleg: életáldozatát jellemezte ezzel a szóval, mégpedig a legkitüntetettebb helyzetben: az utolsó vacsorán, amikor „ez a szövetség az én véremben" szavakkal nyújtotta a borral telt kelyhet barátainak, akikre rábízta Hanna Wolff által is oly nagyrabecsült életművét.

Könyvének egyik alapgondolata, hogy a kereszténység annak következtében szakadt el a jézusi mondanivalótól és életalakításától, hogy harmonizálni akarta azt Jézus népének, vallási kultúrájának hagyományaival. A kultúra bármely területén (tudomány, művészetek, vallás) a fejlődés rendre feltételezi a hagyományba kapcsolódást is, az azzal szakítást is. Ha valaki megpróbálná a teljes szakítást, akkor követői, akik egy-egy adott hagyományon belül nevelődtek, maguk végeznék el a kiegyenlítő munkát. Egy analógia: még Ady Endre is megkereste a maga költőelődeit. Számomra kétségtelennek tetszik, hogy életművét Jézus belekapcsolta a maga népének Általa is értékelt hagyományaiba.

A ránk maradt jézusi kijelentésekből abszolutizálható az, amit az új tömlőről mondott, de ezzel vétünk egy Horváth Jánostól elvileg és gyakorlatilag képviselt norma ellen: az irodalomtörténész elsődleges feladata a rendelkezésére álló anyag feltárása. Enélkül a magunk szubjektív előfeltevésének áldozatává kell válnunk. A jézuskutatásban ennek széles lehetősége támad annak következtében, hogy módunk van megrostálni a ránk maradt anyagot azon az alapon, hogy a rendelkezésünkre álló anyag már ideológikus, azaz előfeltevések, korai jézusértelmezések lecsapódása.

A szövetség *(berith, diathéké, testimonium)* a Biblia egészében vertikális (Isten és ember közötti) és horizontális (ember és ember közötti) kapcsolatot jelent. Az ember a történelem tanúsága alapján egy horizontális szövetségen belül, annak közvetített tartalmain keresztül ébred rá a családi és azon túli nevelődése folytán a maga vertikális kapcsolatára. Ez is szükségképpenivé teszi az említett fejlődés érvényesülését, melyről Garay János így énekelt:

„A lelkes eljár ősei sírlakához,
S gyújt régi fénynél új szövétneket."

Nem keresem szerzőnk további indítékait, csak sajnálom, hogy nem talált más összefoglaló szót arra a magatartásra, amelynek ellentétében rajzolta meg a maga Jézus-képét.

Bulányi György

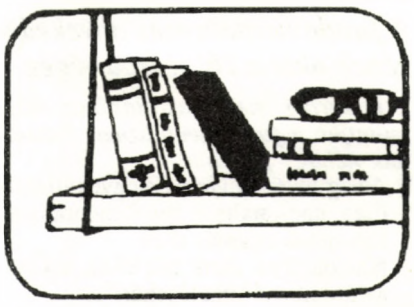

Heinz H. Hausner

A fundamentalizmusról

A fundamentalizmus kompromisszumok nélküli ragaszkodás politikai és/vagy vallási alaptételekhez. Az objektíven bizonyítható igazsághoz való ragaszkodás érthető lenne, ha a politikai és vallási alaptételek bizonyítható észalapokon nyugodnának. A fundamentalizmus alaptételei azonban sajnálatos módon csak egyoldalú, hamis és/vagy objektíve elvileg bizonyíthatatlan alapokon nyugszanak, tehát szubjektív véleményeken, és nem mindenki számára belátható hit-elképzeléseken. Az effajta vélemények és hit-elképzelések írásos rögzítését önmagában véve nem ismerhetjük el helyességük „bizonyítékának”. A fundamentalistáknak szilárd és merev előítéleteik vannak.

A fundamentalizmus története azt mutatja, hogy ez a hibás szellemi magatartás *mindig is alapoka volt annak, hogy embereket a halálba taszítsanak,* és/vagy legalábbis fájdalmat és szenvedést okozzanak nekik, és — ezzel összefüggésben — elpusztítsák anyagi értékeiket. A nacionalizmus, a fanatizmus és a terrorizmus ugyanabból a hibás gondolkodásmódból fakad.

A fundamentalizmus nemcsak nagyban létezik, hanem kicsiben is: Egyes emberek potenciális „hétköznapi fundamentalisták”: azok, akiknek bizonyos területeken merev véleményük van, amelytől „egy iótát” sem képesek eltávolodni. Ragaszkodnak szubjektív véleményükhöz, amelyet abszolút igazságnak tartanak és tüntetnek föl. Kifelé nem mindig erőszakosak, de kétségbeesésbe kergetik embertársaikat, ha hatalomra tesznek szert olyan cselekvések kikényszerítésére, amelyekhez az érintetteknek nincs meg a szellemi hátterük.

Tegyünk kísérletet a fogalom alaposabb meghatározására: *Fundamentalizmusnak hívjuk a kompromisszumok nélküli ragaszkodást politikai és/vagy vallási alaptételekhez,* s ez a kompromisszum-nélküliség abban fejeződik ki, hogy *a fundamentalista rákényszeríti másokra a maga személyes hitét vagy ideológiáját,* vagy kényszeríteni akar másokat arra, hogy azok alávessék magukat az ő hitének, ill. életvezetésének, avagy fanatikus fundamentalistaként még hatalmát is beveti e célok érdekében, és/vagy *erőszakot alkalmaz.* „Erőszaknak” kell tekintenünk ebben az értelemben minden olyan cselekvést, amely az általa érintett embereknek fájdalmat és szenvedést okoz, vagy zsaroló módon fenyegeti őket (fájdalom és szenvedés okozásával), ami magában foglalja anyagi értékeik elpusztítását is. Az egyetértés ilyen cselekvésekkel szintén fundamentalista szellemi magatartást feltételez.

A fundamentalizmus *mindenütt fenyegeti a békét,* az emberek békés együttélését, személyes belső és külső biztonságukat, és a tökéletes könyörtelenségben fejeződik azokkal szemben, akik nem osztják a fundamentalista merev hitét vagy véleményét; így a fundamentalista veszélyes lehet mindazokra, akik nem tartoznak ugyanahhoz a hithez vagy ugyanahhoz az ideológiához.

Tekintettel a fenti definícióra, sajnálatos módon meg kell állapítani, hogy a fundamentalizmus egyfelől nagy sebességgel növekszik a földön, másfelől azonban *mindig is létezett,* ill. legalábbis rejtetten sokkal elterjedtebb volt, mint azt — legalábbis a keresztény országokban — feltételeznénk.

Az alábbiakban *a következők kérdésekre próbálunk választ találni:* Hogyan válik az ember fundamentalistává? Kiből lesz fundamentalista? Milyen szellemi alapok vezetnek a fundamentalizmushoz? Mi(k) az oka(i) annak, hogy a fundamentalizmus oly erősen növekszik a 20. század végén? Mit szól Jézus a fundamentalizmushoz?

Hogyan válik az ember fundamentalistává?

Semmi kifogásunk a szilárd hit ellen! De a fundamentalista hite messze meghaladja a „szilárd” kritériumát: az ugyanis nem szilárd, hanem merev! Merev hittel és merev hitről csak olyan emberekkel lehet beszélni, akik ugyanannak a hitnek a képviselői. A *merev hit* nem illeszthető más, új vagy változó körülményekhez. Már egyedül a többé nem aktuális tartalmak merev kiindulópontja hazugsággá teszi a ráépülő fundamentalizmust.

Az ilyesfajta hitet az képes közvetíteni, akiben feltétlenül bíznak — s még jobb, ha e személy mögött egy végtelen, mindenható, mindenekfölött bölcs, mindenütt jelenvaló hatalom áll, amely — szintén feltétel nélkül — megerősíti, megtartja és halál után magához veszi a hit harcosát. Tehát egy Isten — vagy inkább bizonyos elképzelés Istenről. *Ennek az istenelképzelésnek az „Istene” szintén merev,* és a hagyományt őrző írásokban egyértelműen, minden időkre szólóan és minden emberre vonatkozóan adta meg parancsait, vagy adta át kinyilatkoztatásként. A hit hirdetője persze tisztán világi üdv-tannal, egy vagy több „ideológiával” is helyettesítheti „Istent”.

Továbbá érzelmi alapokon álló, könnyen érthető ellenségképre van szükség, amelyet az ember feltétel nélkül követ. Ezért mindig nagyon leegyszerűsítve és szeterotip módon ábrázolják az ellenséget, aki természetesen maga a „Gonosz”, aki saját egyszerű istenelképzelésünk, vagy saját primitív ideológiánk ellen lép föl.

Kiből lesz fundamentalista?

Az erőszakosan fellépő fundamentalistákat két csoportba oszthatjuk:

— Azok, akik ezt a szellemi magatartást *maguktól* vették föl, pl. valaki másnak a konkrét cselekvése révén megtapasztalták a fájdalmat és a szenvedést, és ezért most gyűlölettől eltelve, nagystílű bosszút akarnak állni. Ha nem képesek egyedül kivitelezni fundamentalista akcióikat, akkor — vezető személyiségekként — követőket keresnek, akiknek az a dolguk, hogy hatékonyan tettekre váltsák a bosszúálló erőszakot.

— Az erőszak *kivitelezői* szellemileg primitív emberek, gyakran különösebb képzettség híján. (A szellemileg primitív itt csak azt jelenti, hogy az ilyen ember nem él kielégítő mértékben azzal a lehetőséggel, hogy képes saját maga megismerni a jót és a rosszat.) Ezeknek az embereknek a szellemi egyszerűsége mindenképp szükséges, mert csak ebben az esetben lehetnek feltétel nélküli, hívő parancsvégrehajtók.

A fundamentalisták *másik, a személyesen alkalmazott erőszakot többnyire elutasító csoportja* úgy keletkezik, hogy fiatal embereket már korán egyoldalúan nevelnek, úgyhogy egyáltalán nincs lehetőségük arra, hogy előítéletmentesen megvizsgálják mások eltérő véleményeit. Nevelésük nem „érték-

semleges" és sokoldalú, hanem ellenkezőleg, a legnagyobb mértékben tudatosan egyoldalú értékhangsúlyozással történik. Ezek a fiatalok aztán már nem, vagy alig képesek önálló, szabad megismerésre. Értékelképzeléseiket a felnőtt fundamentalisták tudatosan vagy öntudatlanul egyoldalúan, és a lehető legmerevebben alakítják. A más hitűeket vagy más gondolkodásúakat gonosz, hamis gondolatoktól irányított emberekként állítják eléjük, akiknek a szellemi magatartását el kell utasítani. Ennek megerősítésére azt sulykolják beléjük, hogy az ember csak akkor nyerheti el üdvösségét Istentől (vagy egy ideológiától), ha a saját hitét (saját ideológiáját) egyedül üdvözítőnek tekinti és aszerint él. A másként hívők, úgymond, alkalmatlanok arra, hogy a halál után Istenhez, a Mennybe, a Paradicsomba vagy más érdemes exisztenciába jussanak. Saját üdvösségének biztosabb elérése érdekében előnyös, ha az ember e mások, a „szerencsétlenül félrecsúszottak" közül minél többeket elvezet a saját hitére, tehát misszionál. (Az ideológiailag nem azonos módon formáltak a saját ideológia „ellenségei", és ők a felelősek azért, hogy a kitűzött célt még nem lehetett elérni.)

Léteznek azután olyanok is, akik csak részlegesen fundamentalista gondolkodásmódúak. Tudományosan gondolkodó emberek is lehetnek ilyenek, akik töretlen kételkedéssel és vizsgálódással keresik az újat, és sokszor meg is találják, csupán egy bizonyos területen gondolkodnak egyoldalúan, mereven és hajlíthatatlanul. Lehetetlen számukra, hogy csak elgondoljanak is valami újdonságot vagy változást a hitük vagy ideológiájuk területén. Az ilyenek veszélyessé válhatnak, mivel a szakterületükön megnyilvánuló tudományos gondolkodásmódjuk félrevezethet másokat, hogy az általuk fundamentalista módon képviselt területen is megbízzanak bennük.

Milyen szellemi alapok vezetnek a fundamentalizmushoz?

Minden fundamentalista, fanatikus és terrorista (akár vezetők, akár vezetettek) esetében egyaránt **az agapé (szeretet) hiánya** a döntő! Az emberiesség effajta hiányosságával megterheltek *szellemileg nincsenek abban a helyzetben, hogy meg tudjanak érteni másokat, akik nem osztják az ő értékelképzeléseiket;* még csíraszerűen sem képesek azon fáradozni, hogy megértést tanúsítsanak a másként gondolkodók iránt! (A Szerző egészen sajátos szeretetfogalmat képvisel: agapé = *törekvés* arra, hogy *megértsük* Istent és felebarátainkat; vö. „Szeresd Uradat, Istenedet... Szeresd felebarátodat...!" Ezen azonban nem csupán értelmi megértést ért, hanem annak *„megérzését"* is, mit gondol a másik ember, tehát empátiát is. — A ford.)

Ha erőszakos emberek, akkor szó szerint *„hullákon gázolhatnak"*, függetlenül attól, hogy hitük vagy ideológiájuk valóságos, netán csak beképzelt „ellenségeiről" van-e szó, avagy teljesen kívülálló ismeretlenekről. Nem értik meg a másikat, s ezért nem képesek felfogni, hogy amikor hatalmat vagy erőszakot alkalmaznak, cselekedeteiktől a kívülállók teljesen ártatlanul szenvednek lelkileg és testileg. Az agapét nélkülöző emberek számára, tehát akikben *nincs megértés más gondolkodásmódú emberek iránt,* lehetetlen, hogy beleéljék magukat mások helyzetébe. Az agapé nélküli emberek — a „szeretetlen és részvétlen emberek" kifejezés talán világosabb lenne ebben az összefüggésben — ezért kifejezett egoisták, és mint ilyenek fundamentalizmusuk területén felelőtlenek és könyörtelenek. Egoizmusuk nem materiális, hanem szellemi természetű: megpróbálják másokra hatalommal, vagy éppen erőszakkal ráerőltetni, vagy rákényszeríteni saját hitüket vagy ideológiájukat. Ezt nyilvánosan is teljes szeretetlenségként kellene megbélyegezni.

A fanatikus erőszakoskodók szellemi primitivitása ezért (az agapé értelmében vett) szeretetképességük messzemenő hiányával függ össze. Hogy a másikat megérthessük, ahhoz megfelelő mértékű megismerőképességre és a megismerés érdekében bevetett fáradságra van szükség. Ha hiányzik ez a képesség vagy ez a fáradozás, akkor létrejöhet a másik vétkes meg nem értése. Ebben az esetben a másik puszta tárgy lesz a tettes szemében. Mindenkinek megvan a lehetősége arra, hogy saját maga megismerje a jót és a rosszat, csak sok szellemileg primitív ember nem fejlesztette ki ezt a lehetőséget, és ezért nem él vele, hanem — mivel maga is gyönge a döntésekhez, vagy egyenesen képtelen dönteni — csupán arra alkalmas, hogy kivitelezze mások parancsait.

A fundamentalizmus növekedésének okai a 20. század végén

E kérdés megválaszolásához megmutatjuk a fundamentalizmus hatásának néhány példáját:

* Az egykori *Szovjetunió* egyes államaiban nacionalista fundamentalisták harcolnak egymás ellen.
* Nacionalista okok felelősek sokszor az ún. *„kurd* felkelésekért".
* *Indiában* fundamentalista hinduk leromboltak egy mecsetet, mivel azt állítják, hogy azon a helyen sok száz évvel korábban hindu templom állt.
* Több száz éves békés együttélés után gyakorlatilag elpusztították *Libanont*, mivel egyes fundamentalisták sikeresen tönkretették a különböző vallási közösségek közötti hosszú, békés együttélést.
* Ugyanebben az országban a fundamentalisták nemcsak teljesen kívülállókat, hanem még segítőkész embereket is sok éven át embertelen körülmények között tartottak fogva, és így zsarolták ellenfeleiket.
* *Iszlám* fundamentalisták kívülálló idegenek elleni támadásokkal tudatosan zavarják meg a békét és biztonságot Egyiptomban és Algériában.
* A *palesztin* fundamentalisták ahol csak lehetséges, harcolnak Izrael ellen. Sok kívülálló lelte már ebben halálát.
* Az *izraeli* fundamentalisták (pl. a palesztin területek telepesei) hisznek abban, hogy Isten örök időkre nekik ígért bizonyos területeket az arab félsziget északi részén . Ezért úgy tekintenek ezekre a területekre, mint amelyek megilletik őket, még akkor is, ha ott több mint ezer éve más emberek találtak hazát.
* Két „keresztény" párt, fundamentalista *katolikusok és protestánsok* évtizedek óta harcolnak egymás ellen Észak-Írországban.
* Az egykori *Jugoszláviában* a bosnyákok szabad önrendelkezésükért harcoltak (harcolnak), a (szerb-ortodox) szerbek és a (katolikus) horvátok válogatás nélkül gyilkolták és űzték el

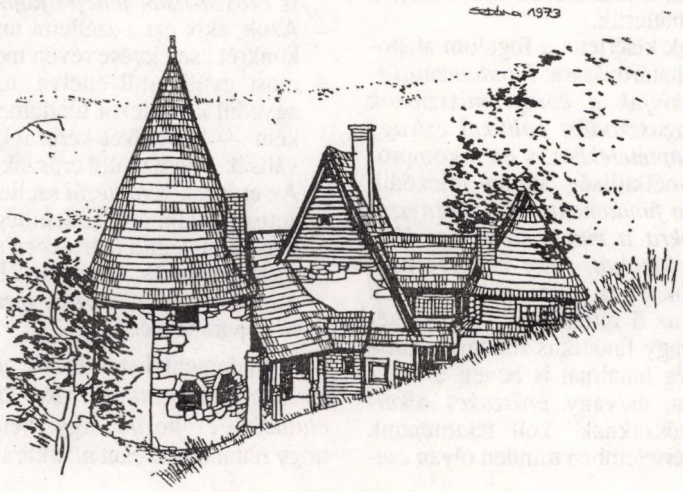

hazájukból a moszlimokat, szervezetten lerombolták házaikat, egész területeket zártak le, hogy az ott tartózkodókat fagy- és éhhalálba taszítsák. Felismerhető, hogy itt nem lehet szó pusztán nemzeti „fundamentalistákról”. A gyilkoláson és a zsaroláson kívül legalábbis céljuk még, hogy élvezettel kiéljék könyörtelen egoizmusukat. Gyűlöletük különös erősséggel jegecesedett ki. A gyűlölet pedig növeli az egoizmust, és lehetetlenné teszi az agapét!

* *Világszerte* nemcsak az erőszak növekszik általánosságban, tehát a bűncselekmények száma, hanem a nyilvánosan taapasztalható fundamentalizmus is a politika fokozódó keménységének és könyörtelenségének formájában.
* Ezen túlmenően *általánosságban is* keményebbé és szeretetlenebbé válnak az emberek érintkezési formái, legalábbis az ipari államokban. Ez azt mutatja, hogy legalábbis ezekben az országokban erősen csökken az agapé képessége.

Ehhez képest ártalmatlannak tűnik a szívnek az a keménysége, amelyet Jézus a zsidók szemére vetett: „A farizeusok azt mondták: Mózes megengedte, hogy válólevelet állítsunk ki, és elbocsássuk az asszonyt. Jézus az válaszolta: Mózes csak azért adta ezt a parancsot, *mert olyan keményszívűek vagytok*” (Mk 10,4–5). *A keményszívűség annak a kifelé hatékony tulajdonságnak a kifejezése, amelyet az agapé, a másik ember megértésének hiánya okoz.* Isten Országáról szóló evangéliumának kihirdetése után 2000 évvel Jézus igencsak csodálkozna, hogy a sok — magát a jézusi tanítás hirdetőjének vélő — egyház működése ellenére még mindig ilyen mértékben léphet föl a keményszívűség. Elborzadna és kétségbe esne bolygónk növekvően szeretetlen (agapé nélküli) állapotát látva.

Az imént idézett jézusi mondásból világosan fölismerhető a törvény és az agapé összefüggése: Ha hiányzik a szellemi készség az agapéra, akkor az embernek kívülről kell olyan törvényeket adni, amelyek végrehajthatók és amelyeket kényszerrel érvényre is juttatnak. Ha létezik az agapé, akkor már nincs szükség kényszerítő törvényre, amely a természetes emberi kapcsolatokat szabályozná. Ebből következik: Minél kevésbé van jelen az emberekben az agapé, annál több törvényre van szükségük a közösségeknek.

Csak az agapé képes megalapozni az emberileg kielégítő, emberhez méltó életet. Az agapé hiánya az emberiesség halálát jelenti — és egyúttal Isten ellen irányul, aki maga az Agapé.

Mit szól Jézus a fundamentalizmushoz?

Jézus fölszólítása: „Legyen benned agapé felebarátod iránt”, értelemszerűen felér azzal a fölszólítással, hogy *alapvetően vess el minden fundamentalizmust!* Világosan állást foglalt az erőszak alkalmazása ellen: „Ha azonban egy házban vagy városban nem fogadnak be titeket, és nem akarnak hallgatni szavatokra, menjetek el, és rázzátok le a port lábatokról” (Mt 10,14). Amikor pedig tanítványai tüzet akarnak lehívni az égből a velük ellenséges szamaritánusokra, így feddi meg őket: „Nem tudjátok, miféle szellem beszél belőletek! Az Emberfia nem azért jött, hogy megsemmisítse az embereket, hanem hogy megmentse őket” (Lk 9,52–56)!

Jézus szellemében szól *Pál* is, amikor arra int, hogy legyünk tekintettel mások másfajta értékelképzeléseire; lásd: Róm 14,1–8.10–12; 15,1–3; 1Kor 10,25.27–32.

A béke három fokozata

A fundamentalizmus egyike az emberiségre leselkedő legnagyobb veszélyeknek, a fundamentalizmus és a béke ugyanis összeegyeztethetetlen; a gyűlölet lehetetlenné teszi az agapét, a fundamentalizmus lehetetlenné teszi a békét.

Mindenesetre még a fundamentalisták, fanatikusok és terroristák is ismernek olyan embereket, akik közel állnak hozzájuk, akik iránt rokonszenvet éreznek, „megértést”, sőt barátságot tanúsítanak. Ez azt a látszatot kelti, hogy valamilyen mértékben mégiscsak képesek az agapéra. Így van-e ez? Tényleg az agapé határozza-e meg ezt a bizonyos emberekhez kötődő szellemi kapcsolatot, vagy más ismertetőjegyek vannak túlsúlyban, netán egyedüli mértékadók?

Ennek megállapításához meg kell vizsgálnunk: Mi a béke, és mi tartja fönn?

A béke *összhang*. Mindenütt, ahol összhang van, béke uralkodik. Két vagy több, azonos értékelképzelésekkel bíró ember békében és barátságban fog élni egymással. Ha nem érhető el ez az összhang, akkor lép érvénybe, hogy

a béke *agapét* kíván meg. Tehát az embernek tudatosan kell megkísérelnie, hogy megértse a másikat. A másként gondolkodóknak ez a megértése előfeltétele annak, hogy békében élhessünk egymással. Ha azonban az agapé gyöngébb, mint saját értékelképzeléseink, ha tehát képtelenek vagyunk megérteni a másikat, akkor arra van szükség, hogy

a békét a *tolerancia* gyakorlásával tartsuk fönn. Ekkor tehát így kell szólnunk: „Noha nem értem meg a másikat, de értelmem azt mondja: ha hamisnak tartom is a nézeteit, rá kell hagynom, hogy fennmaradjon a béke.” A tolerancia a leggyöngébb erő a béke fenntartásához, hiszen csak az értelem támogatja, amelyet igen hamar földre dönthet egy erősebbé váló emóció.

A fentiekből kiderül, *mennyire fontos az agapé a béke megteremtéséhez és tartós megőrzéséhez,* ha nem áll fönn összhang; mert a megértés valamely szellemi magatartás vagy valamilyen cselekvés iránt nem ér véget, ha egyszer már eljutottunk rá, ellentétben a toleranciával, amely könnyen veszendőbe mehet.

A fundamentalistáknak és a hozzájuk hasonló embereknek csak olyanokkal van békés kapcsolatuk, akikkel összhangban állnak. Az ilyenekkel képesek minden egyéni fáradozás nélkül békességben lenni és barátságot ápolni, sőt kell is, hogy ezt tegyék, nem is megy másképp a dolog. Ehhez nélkülözhető az agapé. Ha azonban egy számukra fontos területen valaki másképp gondolkodik, mint ők, akkor rögtön elutasítás támad bennük, ami a gyűlöletig fokozódhat.

Az ellenségszeretetre fölszólítva Jézus magyarázólag hozzátette: „Ha csak azokat szeretitek, akik titeket szeretnek, micsoda jóság ez? Nem teszik meg ezt a vámosok is? És ha csak testvéreiteket köszöntitek, mi különöset tesztek? Nem teszik meg ezt a pogányok (a bűnösök) is” (Mt 5,46–47; vö. Lk 6,32–34)?

A bűnösök is — az általunk használt terminológiával: *a fundamentalisták is szeretik azokat a fundamentalistákat, akik ugyanazt a fundamentalizmust képviselik, és a terroristák is tesznek jót más terroristákkal...,* de ettől még egyáltalán nincs meg bennük az az agapé, amelyet Jézus szükségesnek tekintett ahhoz, hogy minden ember együtt tudjon élni. Az agapé képességére csak azokkal szemben van szükség, akik más nézeten vannak, mások a jellemzőik és az értékelképzeléseik. Az agapéra való képesség lényeges része az emberiességnek, de a fundamentalistákból, a fanatikusokból és a terroristákból hiányzik. *Csak az agapé magatartása teszi az embert istenképű teremtménnyé, tehát szellemi értelemben vett emberi lénnyé. A fundamentalisták „ember volta” külső alakjukra korlátozódik.*

*

Befejezésül csak úgy mellékesen: *A fundamentalisták nem ismerik a humort, és nincs bennük humor!* Ez is az agapéra való képességgel függ össze: humora csak annak lehet, s a humor iránt csak abban lehet megértés, akiben agapé is van. A humortalan emberek ennek az emberi tulajdonságnak a hiányával öntudatlanul azt bizonyítják, hogy a másik fontos tulajdonság, az agapé is hiányzik belőlük.

Fordította: Gromon András

Forrás: Das Evangelium vom Reich Gottes, Bad Sauerbrunn 1997, 100–110. o.

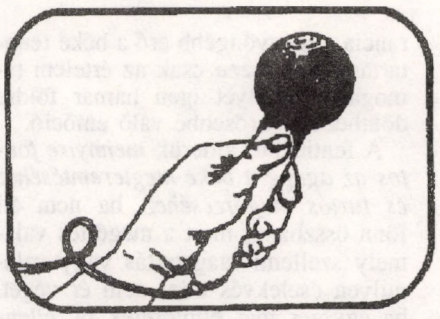

„Bátorítom embertársaimat...”

Interjú Berényi Ritával

Baloghné Dr. Berényi Rita orvos, családterapeuta, ötgyermekes családanya, Debrecenben él. Versei 1993. decemberi és 1994. októberi számunkban jelentek meg.

Kérjük, mondj pár szót bevezetésül!

Ambiciózus nagycsaládos anyuka vagyok. Nagycsaládos, mert 5 gyermekem van, s ambiciózus, mert a szakmámról teljesen sosem mondtam le, s hogy család mellett akár 1–2 órát tudjak dolgozni, nagy ambícióra van szükség. Jó társ is szeretnék lenni, asszony, aki nem áldozata férjének, aki háziasszony és szerető is.

Milyen volt a család, ahol felnőttél?

Édesapám fizikus, édesanyám elmegyógyász. Velünk élt anyai nagymamám, s van egy hét évvel fiatalabb öcsém, András.

Nagymama mindig örömmel, dudorászva dolgozott, a munkaszeretetet tőle örököltem. Édesanyám rugalmas volt, önálló és sosem volt tekintélytisztelő. Ez ma sokat segít, mikor különböző rendű-rangú emberekkel tárgyalok egyesületünk (Forrás — Lelki Segítők Egyesülete) érdekében; nem érzem „bénultnak” magam. Apuval sokat, nagyon sokat beszélgettünk. Előfordult, hogy egy jó film után benyomásainkat, véleményünket hajnalig tartóan osztottuk meg egymással. Vizsgaidőszakban — ha tehette — pár nap szabadságot vett ki, s a tanulás közti szünetekben együtt teáztunk, kávéztunk. Apai nagyapámra valami hallatlan vitalitás volt jellemző. Cukorbeteg volt, s az utolsó időkben már nem látott, nagyothalló volt; dagadt lába miatt csak mamuszpapucsot tudott hordani, de szombatonként mindig elvittük Apuval az Omnia Kávéházba, s ott egy kávé mellett tudományról, világról, az én jövőmről beszélgettünk. Nem emlékszem, hogy vallásgyakorló lett volna, de azt, hogy az öregség és a halál nem riasztó számomra, neki köszönhetem.

Asszony-ősz

Gurulnak a gesztenyék.
Az ősz színeit
préselik papírlapra,
játszanak az elmúlással
gyermekeim, s én
köztük ízlelem
a visszahozhatatlant.

Bár öcsémmel nagy a korkülönbség köztünk, még egyetemista koromban is egy szobában éltünk. Így aztán később baráti körünk, sőt szakmai érdeklődésünk is összeért. Mikor én GYES-en voltam első gyermekeinkkel, ő akkor kezdte a pszichológia szakot az egyetemen. Egy-egy jó előadásra behívott, csoportfoglalkozásokra is jártam vele, s később együtt kezdtünk tanfolyamokra járni, ma pedig mi tartunk együtt tanfolyamokat.

Szeretném, ha a gyermekeim legalább olyan jól éreznék magukat velünk, mint én az én szüleimmel. A jó család nem gyermekszám kérdése. Láttam már kis családot, ahol jó volt a légkör, s előfordul, hogy egy nagy családból valósággal elmenekülnek a gyerekek.

Én jó légkörű kis családban nőttem fel, s ezért örökké hálás leszek.

S milyen családban élsz most?

Lacival, a férjemmel évekig jártunk egy közösségbe, s azután kiválasztottuk egymást. Ő 30 éves volt, én 24. Tudtuk, mire vállalkozunk a házasságban, s gyermekre is vágytunk mindketten. Máté 15 éves, Sára 13, Ancsa 12, Zsófi 10, Áron pedig 8 és fél. Egy nagy családban sok mindent másképp kell csinálni, mint egy olyanban, ahol felnőttem. Azonos hozzávaló — és elengedhetetlenül szükséges! — a melegség. Ezzel a melegséggel szinte teljesen új hagyományokat kellett teremtenünk, mint amit otthon láttam. Az ünnepeink anyagiakban szerények, a „jó együtt lennünk” élmény dominál. Születésnapokon előveszem a feljegyzéseimet, amit a gyermekekről még a kórházban készítettem. Mivel a kisebbek születésénél Laci is velem volt, róluk közösen elevenítjük fel az emlékeket.

Szeretem, ha nyíltak, őszinték a gyermekeim. Ez persze azzal jár, hogy gyakran fogalmaznak meg ellenvéleményt. Jól zárul a nap, ha időt tudunk szakítani közös ima után egy kis beszélgetésre. Ki minek örült aznap? Kit milyen szomorúság ért? Ki kivel találkozott? Ilyenkor újra lepereg a nap, s kicsit belelátunk egymás életébe.

Hol, mennyit és mit dolgozol?

Munkahelyem a Forrás Egyesület, annak pszichoterápiás és képzési csoportját vezetem. Az egyesület kb. hét éve alakult. Több délutánon–estén át beszélgettünk, tervezgettünk hívő barátainkkal együtt, akik az egészségügy, ill. a családsegítés területén dolgoztak különböző intézményekben. Valami olyan intézményről álmodtunk, ahol a család minden tagja segítséget kap egy-egy probléma megoldásához, ahová életvezetési gondokkal is be lehet térni, ahová nem kell beutaló, ahol nem kell megbélyegző diagnózis, ahol a gyógyulást és a problémával való együttélést egyaránt segítik, ahol a rehabilitáció is hangsúlyos.

Mára ebből sok minden megvalósult.

A Forrás egy lakótelepen működteti családsegítő szolgálatát. Az egyházmegye egész területéről várja a szenvedélybetegeket. Délelőttönként nappali ellátást biztosít a szenvedéllyel küszködőknek az Angyalföld téren (Debrecenben), a Forrás Közösségi Klubban a rehabilitáció első lépéseként. Van egy FOHÁSZ (Forrás Otthoni és Házi Ápolási Szolgálat) nevű otthonápolási szolgálata, melynek keretében szakképzett nővérek segítenek a családoknak az idős és pszichiátriai betegek ellátásában. A gyermekeknek szombatonként játszóházat működtetünk, nyáron pedig tábort szervezünk. Folyamatban van egy rehabilitációs ház szervezése, ahová elvonás után kerülnek majd a betegek utógondozásra. Tervezzük, hogy itt már a családok is támogatást kapnak majd, hogy képesek legyenek a változni akaró — egykori — szenvedélybeteget visszafogadni, elhatározásában támogatni, bízni benne, esélyt adni számára az újrakezdéshez.

Képzéseket is szervezünk szociális területen dolgozók számára. Ezek elsősorban családterápiás képzések. Az egyesület gyakorlóterepe a szociális munkás, szociálpolitikus hallgatóknak is. Idén még orvostanhallgatók is jönnek hozzánk gyakorlatra.

Én családterápiát és életvezetési tanácsadást végzek az egyesületben. A családi gondok általában hasonlóak a hívő és nem-hívő családban. A megoldás is hasonló. A hívő ember erőforrása bőségesebb, mint a nem-hívőé, ennyiben más egy nem-hívő ember gondozása. Együtt

kell vele felkutatnunk az életben maradni akarás forrásait. Biztatni, hogy van értelme a nehéz helyzet átvészelésének is. Ha egy hívő inkább csak vallását gyakorló, s nincs bensőséges, közvetlen kapcsolata Istennel, élete nehézségei alig különböznek a nem-hívő ember életétől. Feladatunk ekkor is az erőforrás keresése.

A mai ember nem szívesen kér tanácsot. Inkább csendben szenved. Gondjaira előbb használ alkoholt, feszültségeire nyugtatót, mint hogy átgondolja, mit kell változtatnia az életén. Így aztán a nap nagy részében bátorítok. Bátorítom embertársaimat, hogy ne mondjanak le könnyen a jobb élet lehetőségéről.

Nemegyszer megkérdezik: Milyen családoknak van szükségük családterapeutára? Milyen a gondozásra szoruló család?

A gyakorlatomban én új fogalmakat használok. Nem a jó család – rossz család fogalompárt, hanem az egyensúlyban lévő, ill. az egyensúlyából kibillent család fogalmát. Ilyen értelemben az egyik pillanatban még feladatait jól ellátó család a következő pillanatban kilendülhet egy nehéz megpróbáltatás hatására. Egy váratlan halál vagy súlyos betegség, súlyos anyagi gond, a nevelés gondjai, egy-egy kamasz „kisiklása”, ha időlegesen is, de felemészti a család lelki erőtartalékait. Ilyenkor minden család támogatásra, bátorításra szorul.

Én magam, de a családterapeuták általában is azért szeretnek a teljes családdal foglalkozni, mert a problémát jelző, a terapeutát felkereső személy legtöbbször csak index-páciens. Valójában nem vele van a gond, csak ő jelzi, hogy baj van az egész rendszerrel. A családi rendszer működésének megváltoztatása a legtöbb esetben az egyén változását, gyógyulását jelenti. Erőforrást jelent a családtagok tenniakarása, s ezt érdemes a terápia során felhasználni.

Persze a családtagokat motiválni kell erre az együttműködésre, hiszen pl. a szülők sokszor attól félnek, hogy őket fogják vádolni a fiatalok. Úgy látom, hogy a szülők — ha hibáznak is —, mindig a legjobb szándékkal teszik, amit tesznek. Ha bátorítjuk őket, megnyerhetők az együttműködésre.

Nincsen külön baráti és külön szakmai énem. És nem látok barátaim veséjébe. De érzékelem gondjaikat, konfliktusaikat. Nem szoktam visszajelezni ezeket az észrevételeket. Munkám során megszoktam, hogy az emberek ritkán hallják meg a saját magukról szóló visszajelzéseket. S amíg nem kíváncsiak vagy nem készek a változásra, változtatásra, csak arra haragszanak meg, aki a sajátjukétól eltérő véleményt mond életükről. Nem érzem, hogy tükröt kellene tartanom másoknak. Inkább csak szeretném megérteni őket. Aztán pedig láttatni velük azt a csodát, amit maga az élet jelent.

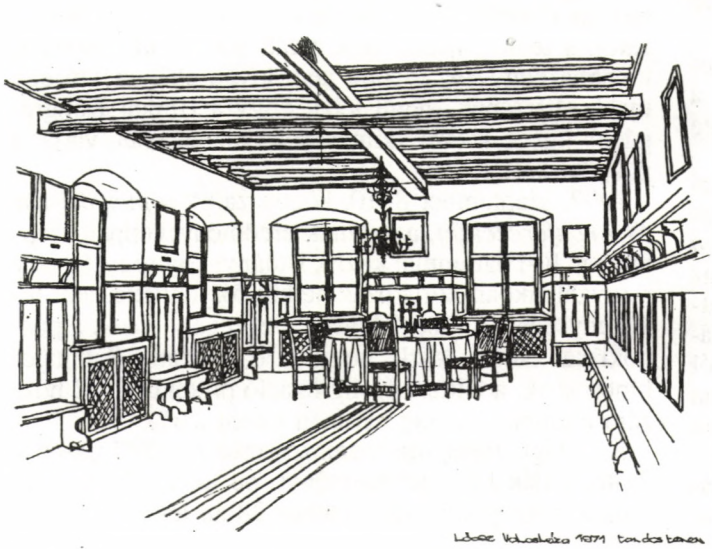

Hogyan telnek a mindennapjaitok?

A gyerekek délben hazajönnek az iskolából, s én szeretek akkorra itthon lenni. Sorban megérkeznek, s a mozdulat, ahogy lehajítják a táskát, vagy az első mondataik sokat elárulnak a napról, az addigi élményeikről. Kötetlen munkaidőm lehetővé tette, hogy sosem voltak napközisek. Hetente kétszer délután is dolgozom. Ilyenkor Laci édesanyja jön hozzánk. Átnézi a gyerekek magyar és angol leckéit. Egyébként egyedül, s elég lelkesen és jól tanulnak. Mindenki egyéni tempóval. Van, akinek pénteken délután már kész a hétfői leckéje. A másik meg hétfőn hajnalban tanul. Fő, hogy feladataikért felelősek legyenek.

Havi egy-két alkalommal vidékre járok esetmegbeszélő csoportot tartani. Az ilyen feladatokra rendelkezésre állnak a délelőttjeim.

A Forrás a Karitász kötelékébe is bekapcsolódott. 30, ill. 120 órás képzéseket tartunk az öcsémmel, s a Karitasz vezetőségi megbeszéléseire is járok Budapestre. Ilyenkor Laci segít, s a gyerekek is ügyesen átveszik az én feladataimat.

Hétvégén a szombat a munkáé, a vasárnap az ünneplésé. Névnapok, születésnapok, baráti látogatások, közösségi találkozók férnek bele ezekbe az időkbe. Szeretem, ha közösen néz egy-egy filmet a család. Jó hallani a gyerekek véleményét, észrevételeit. Kedvenc sorozatunk a „Váratlan utazás”, érzékenyen megírt és megrendezett történetek vannak benne.

Miből töltekezel?

Szívesen olvasok, szeretem a verseket. Nem tudom őket értelmezni, csak kiválasztom a hangulatomnak megfelelőeket. Akiket a legszívesebben olvasok: Ady Endre, Juhász Gyula, Szabó Lőrinc, a nők közül Stetka Éva és Poór Emma. Az elmúlt nyár nagy slágere számomra Németh László: Lányaim c. könyve volt. Jó volt olvasni azt a sok bölcsességet, amit életről, nevelésről, világról megfogalmaz ez a kiváló író-gondolkodó.

És a te fájdalmaid hová lesznek?

Ebben segít az írás: évtizedek óta írok verseket. Ez számomra a nagy érzelmi megrázkódtatások, kudarcok, reménytelenségek feldolgozási módja. A verseimben olyan érzéseken is elidőzöm, melyeken más igyekszik mielőbb túljutni. Én ezekkel a nehéz időkkel, történésekkel is szeretnék szembenézni. Erre biztatnék másokat is. Próbáljuk felfedezni a fonák oldal szépségeit is!

Sok tizenéves ír. Erre a korosztályra az érzékenység és a magány jellemző. Én is írtam már abban a koromban, s talán valamennyire megőriztem annak a kornak jellemző tulajdonságait is. Először az „Érted vagyok”-ban jelentek meg verseim Nyírő Ráchel néven. De most eljött az álarc-álnév levetésének ideje, s bár nem könnyű a nyílt színre lépés, a mostani számban megjelent verseket már igazi nevemmel vállalom.

Kiss Anna költő biztatására a „Tekintet” c. folyóiratnak küldtem verseket, ahol 1994 óta minden évben jelentek meg.

1995-ben a Littera Nova kiadó pályázatot hirdetett. A legjobb versekből közös kötetet jelentettek meg, címe: Jelek a szigetről. Ebben a kötetben az én verseimből is közöltek néhányat. Most újabb antológia készül. A címe: Szerelmes versek. Nyolc verset fogok közreadni ebben a kötetben, mely várhatóan decemberben jelenik meg. A kötetek megjelenését mindig követi egy-két dedikálással egybekötött író-olvasó találkozó. Az újabb antológiát már az Altera Kiadó adja ki, s ez a cég vállalná egy önálló verseskötetem megjelentetését is. Viszont mivel a kiadást meg kell előlegezni, az ügy elég reménytelennek tűnik. Pedig a megszerkesztett kötetnek már címe is van: Az idő mondja. „Csak” szponzorokra vár.

Köszönjük a beszélgetést.

ÉV

Róma fölmentette Bulányi Györgyöt

Októberi számunk már nyomdában volt, amikor a címben foglalt hírről mindenki értesülhetett a tömegtájékoztató eszközökből. Az alábbiakban a fölmentéshez vezető utat ismertetjük röviden, az esemény értékelésére 1998. februári számunkban térünk vissza.

1996. október 8-án *Bulányi György levelet ír Ratzinger bíborosnak*, a Hittani Kongregáció prefektusának, s abban ügyének rendezését javasolja; emlékezteti Ratzingert arra, hogy a magyar püspöki kar szerint csak ő szüntetheti meg büntetését, megemlíti, hogy a szeretet kárára lenne, ha a püspöki kar ítéletéből származó problémákat áthagyományoznák a következő nemzedékre, és utal arra, hogy hazánkban 14 és fél éves büntetés után a még gyilkosokat is amnesztiában részesítik, a levél végén pedig (latinul) leírja és aláírja a Hitvallást. Ezt a levelet aztán Kállay Emil, a magyar piaristák tartományfőnöke továbbítja saját támogató levelének kíséretében, Rómában pedig a piarista generális adja át Ratzingernek.

1997. február 16-án *Budapestre érkezik a piarista rend generálisa*, és közli Bulányi Györggyel a következőket: 1. Néhány nappal korábban tárgyalt Ratzinger bíborossal; azért húzódott ilyen sokáig e találkozás (a múlt év októberi levél óta), mert előbb be kellett szereznie Cserháti püspök utolsó TV-interjújának dokumentumát, melyben a püspök többek között azt mondta el, hogyan tartotta rövid pórázon a kommunista állam a magyar egyházat, hogyan kollaborált a püspöki kar, és hogy a magyar egyházvezetésnek fel kell dolgoznia a múltat, be kell vallania bűnét, s amíg ez meg nem történik, az egész egyházi lét hitelre méltatlan marad. 2. A Hittani Kongregációban most kiváló a levegő a Bulányi-ügy rendezésére, mert II. János Pál pápa az ezredvéget a kiengesztelődésre akarja felhasználni, s mert Ratzinger szeretné letenni hivatalát és nem kíván elintézetlen ügyeket hagyni utódjára. 3. A rendezés módja az lenne, hogy Bulányi vagy aláír egy VI. Pál pápa által készített Credót, vagy újra aláírja az általa 1985-ben már aláírt 12 pontot a 13-ikkal együtt, de úgy, hogy a 13-ikat nem a végére helyezi, hanem valahová a többi pont közé.

Bulányi atya kinyilvánítja, hogy az utóbbi megoldást választja.

1997. február 19-én *Bulányi György átadja a piarista generálisnak a kért módon elkészített és aláírt 12+1 pontot.*

1997. március 6-án Kállay Emil tartományfőnök telefonon jelzi Bulányi atyának, hogy faxot kapott a generálistól, miszerint *Ratzinger bíboros nagyon meg van elégedve a 12+1 pontos megoldással.*

A fentiekkel párhuzamosan *Bulányi György* — szintén a Hittani Kongregáció felhívására — rövid *tájékoztató levelet ír a vatikáni Laikusok Tanácsának a Bokorról*, kiemelve a Bokor legfőbb törekvéseit: „az uralkodást elutasító kicsiségben, a lábmosó szolgálatban — a gazdagságot elutasító szegénységben, a javainkat másokkal megosztásban — a kiváltságokról lemondással járó üldözöttségben, az erőszak minden formájának elutasításában kibontakozva építeni Isten országát..., hogy a fentiekben körvonalazott jézusi szeretet magatartását minél teljesebben érvényesítsük tanításunkkal és életpéldánkkal egyházunkban a II. Vatikáni Zsinat dokumentumai szerint".

1997. április 21-i dátummal *a Laikusok Tanácsa válaszol* erre a tájékoztatásra, kiemelve többek között, hogy „nagy benyomást és tiszteletet keltett bennünk a közösség tagjainak odaadottsága és áldozatos lelkülete, mellyel tanúsította hitét a kommunista rendszer idején".

1997. június 17-én *Bulányi György találkozik Seregély érsekkel*, a püspöki kar elnökével Kállay Emilnél. Seregély érsek közli: a püspöki kar rendezni kívánja ügyét oly módon, hogy kinyilvánítják, nincs többé akadálya annak, hogy joghatóságot kérjen azokban az egyházmegyékben, ahol működni kíván. Bulányi azt feleli, nem kér senkitől joghatóságot, mert azt soha nem vonták meg tőle (csupán a *nyilvános*, értsd: templomi működéstől tiltották el az ország határain belül). Ezen a találkozón Bulányi egyúttal személyesen adja át levelét Seregély érseknek; ebben rögzíti a korábbi történések néhány mozzanatát, s hogy az ügyének lezárásáról szóló közlemény közzétételét várja a püspöki kartól, minthogy erről Ratzinger már korábban értesítette a püspöki kart.

Ugyanezen a találkozón Seregély érsek elmondja, hogy az ügy megoldására nem kell várni az őszi püspökkari konferenciáig, mert levelezés is van a világon.

1997. július 19-i dátummal *Paskai László bíboros*, esztergom-budapesti érsek *levelet ír Bulányi Györgynek;* egyfelől ő is jelzi, hogy a Hittani Kongregáció a maga részéről lezártnak tekinti az ügyet, másfelől azonban „sajnálatosan megállapítja", hogy áttanulmányozva Bulányi írásainak egy részét, olyan kijelentéseket talált azokban, amelyek nincsenek összhangban az aláírt dokumentum (12+1 pont) néhány pontjával, s ezért egyházmegyéjében nem adja meg neki az igehirdetési és gyóntatási joghatóságot, végül személyes találkozást ajánl.

1997. augusztus 1-én *válaszol erre Bulányi*, kijelentve, hogy a bécsi katolikus egyetem 1996-ban elfogadott egy, az ő teológiájával foglalkozó magántanári dolgozatot, s teológiájában nem talált semmi kivetnivalót, továbbá hogy 79. évében nem kíván elébemenni egy újabb eljárásnak, végül jelzi, hogy a Hittani Kongregáció ügyet lezáró döntésének közzétételét várja a püspöki kartól.

1997. szeptember 8–10. között zajlik *a püspöki kar őszi konferenciája*, amelynek eredményeképpen szeptember 10-i dátummal közlik Bulányi Györggyel, hogy a továbbiakban korlátozás nélkül folytathatja papi tevékenységét. A kísérő levélben Seregély érsek, a püspöki kar elnöke közli, hogy „a határozatra Ratzinger bíborosnak, a Hittani Kongregáció prefektusának hozzám eljuttatott levele nyomán került sor".

A „világi" *tömegtájékoztatási eszközök* 1997. október 21-től adják hírül az eseményt, de az Új Ember katolikus hetilapban csak október 28-án teszik közzé.

(Szerk.)

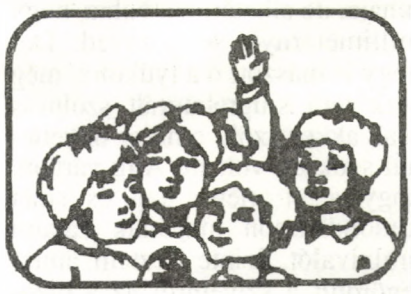

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Öröm

Történt egy este, hogy az öcskösöm, Ugribugri, miután beugrott az ágyába, és néhány pillanatig még ülve gondolkodott valamin, ezt a szót mondta ki: „Titkosfiók”. Aztán hátradőlt, alacsonyra csúszott a párnáján, és még a beburkolódzásán is látszott, hogy elégedett és jókedvű.

Ekkor már hónapok óta ismertem azt a szokását, hogy ülve marad egy kicsit, gondolkodik, és kicsúszik a száján, mi jár az eszében, de nem törődtem vele, mit mond. Ez a szó azonban, a „titkosfiók” megragadta az érdeklődésem: „Mit gagyogsz te? Miféle titkosfiókra gondolsz?” Készségesen felvilágosított: „Arra, amelyet holnap csinálni fogok. Fujóska elmagyarázta, hogyan kell csinálni. És ott fogom tartani minden titkos holmimat.” Nevettem: „Ugyan miféle titkos holmid van neked?” Meghökkent és elszomorodott: „Semmiféle..., csakugyan.” De egyszerre csak felderült az arcocskája: „De hiszen az nem baj! Majd kigondolom, hogy melyik holmim legyen titkos!”

Én már akkoriban is, noha még csak tíz esztendős voltam, az öcskösöm nevelőjének éreztem magam. Ettől kezdve tehát tanácsosnak tartottam figyelni, mi csúszik ki így lefekvéskor a száján, hadd tudjam, mi foglalkoztatja, mit tervez. Ilyesféléket hallottam: „Tejberizskása szamócával és tejszínhabbal”. Vacsorakor ugyanis megtudtuk, azt készít másnap édesanyánk. „Új nadrág hátsózsebbel” — annak a napnak az előestéjén, amelyre a törpeházi szabó megígérte. Meglepődve állapítottam meg, hogy nem önkéntelenül csúszik ki a száján, amit mond, hanem szándékosan és meggondoltan mondja ki, szinte szertartásszerűen. Meglepett az is, hogy kivétel nélkül minden este kimond valamit, és hogy az a valami mindig a következő napra vonatkozik.

Odaültem hát egy este az ágya mellé: „Mondd csak, öcskös, mire jó ez? Mire jó, hogy minden este ünnepélyesen kimondasz valamit, ami másnap fog megtörténni. Csak nem valami babona ez?” Elmosolyodott: „Dehogyis babona. Csak nem szeretek azzal a gondolattal aludni el, hogy most egészen reggelig semminek se örülhetek. Szoktam ugyan örülni álmomban is, de arra nem lehet biztosan számítani. De ha utánagondolok, mi lesz az, aminek másnap a legjobban örülhetek, és ki is mondom, hogy mi lesz, akkor könnyebben belenyugszom, hogy reggelig aludni kell.” Első hallásra tetszett nekem az öcskös találmánya. De amikor másnap meg harmadnap újból és újból elgondolkodtam rajta, egyre veszélyesebbnek láttam.

Ha hozzászokik, hogy élete mindegyik napján része legyen valami örömben, nehéz lesz elviselnie az örömtelen napokat. Le kell tehát szoktatnom róla, hogy töprengjen, mi lesz az, aminek másnap örülni fog, és nem szabad annyira fontosnak tartania örömét, hogy minden este hangosan ki is mondja. Ismét odaültem hát egy este az ágya mellé: „Gondolkoztam ezeken a te öröm-kereséseiden. Tudod, öcskös..., nem túlságosan okos dolog ez. Ha ilyen sokra becsülöd az örömöt, nagyon is meg fogod szenvedni az olyan napokat, amelyeken semminek se örülhetsz.” Egy ideig gondolkozva bámult rám, aztán elmosolyodott: „De Moha..., hiszen soha sincs olyan nap, amikor valaminek ne lehetne örülni. Énnekem éppen az a nehéz minden este, kiválasztani a sok örülnivaló közül a legnagyobbat.”

Néhány nap múlva édesanyánk megbüntette valamiért. Másnap egész nap otthon kellett maradnia, és olyasmivel foglalkoznia, amit nagyon nem szeretett. Meg kellett tisztítania egy zsák lencsét. Ennek a napnak az előestéjén rögtön az ágyba ugrása után odaültem melléje: „No, öcskös, itt a jó alkalom, hogy szoktatni kezd magad azokhoz a napokhoz, amikor nincs minek örülni. Ma este már se ne töprengj, se ne mondj ki semmit magadnak. Mert holnap aztán igazán semmi öröm sem vár rád.” Megint bámult, nagyra meresztette a szemét: „Semmi öröm?” — és megint elmosolyodott. „És az, hogy Hamupipőke leszek? Az semmi?” „Hamupipőke csak akkor leszel, ha galambok jönnének szemelgetni.” Most már nevetett: „Jön galamb! Fujóska átjön segíteni!” De célom érdekében azt is lehurrogtam: „Fujóska nem galamb, önzésből segít, hogy minél előbb játszhassék veled, nem barátságból. Ez nem ok örömre. Holnap bizony semmi örömben se lesz részed, de ne is legyen fontos, hogy lesz-e, nem lesz-e. Szervusz.”

Felálltam, indultam. De amikorra kilincsre tettem a kezem, utánam szólt: „Moha... És az utolsó szem lencse?” Megálltam: „Mit akarsz vele?” „Talán az is — semmi? A holnapi legnagyobb öröm! Hogy elvégeztem, amit nem szeretek csinálni..., és hogy jól végeztem el, egyetlen egy hibás szemet se hagytam benne, és hogy ha majd lencsefőzeléket eszünk, és nem ropog a fogunk között, megint örülhetek neki, hogy jól válogattam, meg az is öröm lesz, hogy az utolsó szemig se duzzogtam egy szemernyit se, meg az is, hogy tudhatom, édesanyának ennyivel is kevesebb lesz a munkája...meg az is, hogy édesapa szereti a lencsét, és most majd gyakrabban...” Dühösen közbevágtam: „Jól van, elég!”

Éreztem, hogy az örömlehetőségek ekkora tömegével nem bírok megküzdeni. A harcot azonban nem adtam fel, és néhány hét múlva..., de hiszen a napot is tudom — november utolsó estéjén —, miután azt mondta ki magának ünnepélyesen: „December” — ismét ráripakodtam: „Még mindig csinálod ezt?! A magad érdekében szeretném, hogy abbahagyd, értsd meg végre! Egyre jobban megszokod, hogy minden naptól örömöt várj, és majd a földig lógatod az orrod, ha semminek se örülhetsz!” Megijedt indulatos hangomtól, de ellenkezett is. Sírás és mosolygás között ingadozva nyöszörögte: „Inkább te értsd meg végre: nincs olyan nap, amikor ne lehetne örülni valaminek!” Nem akartam másodszor is meghátrálni, és gúnyosan felnevettem: „Úgy mondd inkább: nincs olyan nap, amikor ne tudnád elhitetni magaddal, hogy van minek örülnöd. Hallottam, holnap annak akarsz örülni, hogy már december van. De ez csak egy név, közös megállapodás dolga, változtatható. Fogadd meg a tanácsom, Ugribugri: ne becsüld ilyen sokra az örvendezést, akkor is nyugodtan hajtsd álomra a fejed, ha semmi öröm se várna rád másnap.”

Még sokáig beszéltem neki, mindaddig, amíg el nem ismerte, nem lehet bizonyos benne, hogy örülni fog másnap. Mondogatta,

hogy „Igaz..., igaz...”, bólogatott is buzgón, elgondolkodó arckifejezése azonban gyanút keltett bennem, és visszaleskelődtem a kucslyukon, és olyasmit láttam, hogy felháborodva vissza is rontottam hozzá: „Te, hiszen te becsapsz engem! Felültél és kimondtál valamit, mozgott a szád! Mit mondtál ki?” Ijedten rebegte: „Csak annyit mondtam, hogy — talán.” „Talán?! Annak akarsz örülni holnap, hogy talán?” Most már elmosolyodott: „Annak nagyon lehet örülni! Hiszen abban minden benne van. Mert talán — holnap már esni fog a hó. És talán — délután már szánkázhatunk is. Meg talán — eljön látogatóba Liszka és Puliszka. És talán hajthatom holnap Tóbiás csacsit. Meg talán — szólni fog Földigszakáll bácsi, hogy nézhetem a távcsövén a csillagokat. És talán — álomkatonákat hoz nekem édesapa Vácról. Meg talán...” De ekkor már sarkon fordultam, és kimentem a szobából.

Másnap elhatároztam, hogy legközelebb bármit mond is, lehurrogom: semmiről se tudhatjuk előre, örömet fog-e szerezni, nincs miért örülnie tehát a „talán”-nak se. És egy január végi estén, amikor éppen beugrott az ágyába, és ülve maradt, hogy gondolkodjék, ismét odaálltam elébe: „No, öcskös, most úgy lehengerlem minden ellenérvedet, mint egy útlapító gép. Halljuk hát, mivel áltattad volna magad holnapra, ha engedem?” De rögtön meg is ijedtem, mert nyugodtan elmosolyodott: „Semmivel se áltattam volna. Ma nem tudom, minek örüljek holnap. Ilyenkor azt szoktam mondani: Mindennek.” Majdnem megöleltem ezért a szóért, de nem feledkeztem meg nevelői célomról, és gúnyosan felnevettem: „Látod, milyen gyönge lélek vagy? Magad is tudod, hogy holnap semmi örülnivalód se lesz, elhitetsz hát magaddal egy kellemes hazugságot, hogy mindennek örülni fogsz. Ha erős lélek volnál, bátran bevallanád magadnak, hogy holnap semmi öröm se vár rád, és mégse esnél kétségbe. Csak a gyönge lelkek lesik folytonosan, minek lehet örvendezniök. Aki erős lélek, az nagyon jól meg tud lenni öröm nélkül is.” Elkerekült szemmel hallgatta szavaimat, és nagyon elszomorodott. Látszott rajta, hogy belenyugszik, másnap nem fog örülni. Összeszorult a szívem, annyira sajnáltam, de nyugtattam magam: jót teszek vele, ha leszokik róla, hogy szüntelenül örülnivalót kutasson. Könnyebben viseli majd el, ha egy-egy napja örömtelen marad. Mégis megkönnyebbülés volt hallanom később, hogy már egyenletesen lélegzik, alszik. Legalább azalatt nem szomorú.

Másnap reggel a szokásos kiugrás helyett lassan, elgondolkodva kelt fel. A nap folyamán meg úgy járt-kelt, mintha álomból volna a ruhája, de elhatározta volna, hogy milliméternyit se görnyed. Dehogy is mászott ő a tyúkólra, még csak nem is ugrabugrált, szólni is csak akkor szólt, amikor okvetlenül szükség volt rá. Alig vártam, hogy véget érjen a nap, és ismét kimondhasson magának valami örülnivalót. Szinte éreztem, amint legördült a szívemről az a bizonyos képzeletbeli kő, amikor estefelé hirtelen megváltozott a viselkedése. Az álomruha lepkeszárnnyá lett, ismét szökdécselt, szinte röpködött az öcskös, az ágyát is a szokásos utolsó díszugrással foglalta el. Kíváncsi voltam, mit jelöl ki legfőbb örömként másnapra. De meglepetés ért: még csak ülve se maradt, hogy gondolkodjék, rögtön alacsonyra csúszott, és a takarója alá bújt. Megijedtem, hátha képmutatóvá tettem, ezentúl titokban akarja kiválasztani a legfőbb örülnivalót. Odaléptem hát hozzá: „No, öcskös..., egyelőre elég volt ennyi szoktatásnak, ma megint kimondhatsz valami örömöt holnapra.” Tüstént felült és mosolygott: „Soha többé, Moha. Fölösleges. Tegnap nem mondtam ki semmit, és mégis...” Elcsuklott a hangja egy pillanatra, és én csak akkor vettem észre, hogy nem csupán vidám az öcskös, hanem megilletődött is. Nyelt egyet, és folytatta: „És mégis... ez volt a legboldogabb napom, mióta élek. Reggeltől estig folytonosan örültem”. Megfeledkeztem megilletődöttségéről, és dühbe gurultam: „Úgy! Folytonosan! Tehát becsaptál, és titokban mégis kitaláltál magadnak mindenféle örülnivalót! És mikkel áltattad magad, ha szabad kérdeznem?” Megijedt a haragomtól. De csak a szemecskéje pislogott aggódva, szája körül megmaradt a mosolygás az ijedt tiltakozásban is: „Nem csaptalak be, Moha! Nem áltattam magam semmivel! Nem találtam ki semmiféle örülnivalót!” Meghökkentem: „Akkor hát mi volt az, aminek folytonosan örültél?” Úgy hatott rám a felelete, mintha diadalharsona zengett volna, pedig szinte csak lehelte a meghatottságtól, boldogságtól akadozó választ: „Annak örültem folytonosan..., hogy erős lélek vagyok... és hogy nagyon jól meg tudok lenni... öröm nélkül is!”

Újév

Harmadik napja havazott. Időről-időre kiment a teraszra elsöpörni a havat és egyben leverte az erdei fenyők ágáról is, melyek a nagy súlytól szárnyaszegetten, derékmagasságig benyúltak a keskeny járda fölé. Ilyenkor ismét szárnyra kaptak és büszkén fennhordták tobozkoszorújukat. A karácsonyi csengő csilingelését már régen elnyelte a hó süket csendje, de egyébként nem volt csend. Készülődés volt. Reggel alapos takarítás benn, majd az udvar következett: a parkolóból el kellett hányni a térdig érő havat, hogy az autók majd be tudjanak állni. Ez már az ő dolga volt. A sufniban összekészítette a lampionokat, a hosszabbítót kihúzta végig a fal mellett a teraszig, kipróbálta, rendben volt. Tűzifát és faszenet készített össze a flekkensütéshez, és jól megrakta a szobában a kandalló melletti fatárolót is. A tűz már hajnal óta vidáman pattogott, mint aki már érzi a sok készülődés célját, a nagy bulit, amely majd elválasztja a múltat a jövőtől, az egyik évet a másiktól. Benn a szobában eközben felesége szorgoskodott. Mikor elkészült a takarítással, a díszítések következtek. A gyertyák, a csengettyűk, a lampionok sorra a helyükre kerültek. Ünnepi abrosz került az asztalra, fenyőág díszítette a szoba sarkában álló nagy vázát s a rojtok és párnák is ünnepi rendben sorakoztak a szőnyegeken és az ágyakon. Majd a konyha következett. Megteltek a salátás tálak, és rizibizi illata töltötte be az egész lakást. A munka egész délelőtt folyt. Csak délben ültek le pár percre, bekapni egy kis kenyeret, teát, felvágottat. Nem voltak izgatottak, de a vendégvárás és készülődés remegése ott volt a levegőben. Nem sokat beszélgettek. Aztán ebéd után, mikor egy pillanatra leültek a kanapéra és gondolatban mindketten számba vették a még hátralévőket, Laci lassan megszólalt:

Sűrű hóesésben

magam is
hópehely vagyok.
Feleded majd,
hogy nálad jártam.
Apró folt marad
kabátodon.

— Drágám, meginnál velem egy Martinit?

Az ital átmelegítette a gyomrukat, arcukat, lelküket. A Carmina Burana vad, szenvedélyes zenéjére táncolni kezdtek és percekre elfelejtették a készülődést. Az ünnep kezdett belopakodni a lelkükbe. Aztán még néhány simítás, kinn már meg is szólalt egy autóduda és a vendégek vidám zsivaja megtöltötte a kis lakást. Aztán már minden ment a maga rendje szerint. Éva gondoskodott az ételekről, az italokról és a hozzá tartozó apróbb teendőkről, mint a terítés, a szervírozás, a mosogatás, az üvegek bontása, a gyerekek apró, de folyamatos szolgálata. A zene, a TV, a játékok, a beszélgetés melegen tartása, a flekkensütés és a tűz biztosítása Lacira maradt. A jó hangulat mindkettőjükből áradt, mert szerették a vendégeiket és szívesen szolgálták ki őket. A jó hangulathoz tartozott a szánkózás, az éjszakai séta a szakadó hóban, a hógolyózás és a hóemberépítés is. Csönd egy percre sem volt, de miért is lett volna? Aztán lassan éjfél lett. Csendben figyelték a TV-óra másodpercmutatóját. Volt, aki az elhunytakra gondolt, más az újszülöttekre, akinek baja volt, arra, akinek öröme, arra. Könnycseppek peregtek a himnusz hangjaira és mindenki temette a múltat, de a nagy rohanók már a következő Szilveszter helyszínét tervezgették. És aztán a koccintás, a jókívánságok, a telefonok, a virsli és az elnöki beszéd. Utána pedig a tánc, az ének, a dudálás és egymás szívből jövő csipkedése, ugratása végkimerülésig. Mert hát az is elkövetkezett. A vendégek lassan készülődni kezdtek és mintha valami láthatatlan szál kötötte volna össze őket, sorban, egymás után elbúcsúztak. A lakásban csend lett. Lassan elcsitultak a rendcsinálás utolsó zajai is. Laci eloltotta a nagyvillanyt és leroskadt a nagy bőrfotelba. A muflon trófea farkasszemet nézett vele. A trófeán nem látszott semmiféle változás. Egyhangú közömbösséggel nézett vissza Lacira. Így nézett már évek óta. Neki nem volt Szilvesztere, sem Újéve, sem bulija. Éberen, mindig csak azt csinálta, ami a dolga volt: dísz volt a kandalló jobb oldalán. De még erre sem gondolt. Valami csendes végtelenségben élt, mint a kövek a hó alatt, hátul a sziklakertben. Nem az örökkévalóságban, hanem valami időtlenségben. Laci nem vette le róla a szemét. Belül lassan elültek benne a külső zajok. Már nem hallotta Éva kis neszeit sem a konyhából. Hirtelen minden megállt. Nem hallotta már az ingaóra mély, búgó kongatását, sem a hópihék halk zizegését az ablakon. Nem látott semmit, csak a muflonfejet. A gondolatai is mintha megálltak volna. Azaz mentek tovább a maguk megkülönböztető, néha csapongó, de mindig logikus és mindig az időhöz láncolt útján, de már valahol rajta kívül. Már azt sem érezte, ahogy a lélegzése közben az inge hol megfeszül, hol elernyed a mellén és nem érezte a bőrfotel lágy, de stabil támaszát sem. Ekkor a muflonfej lassan mesélni kezdett:

Valamikor, réges régen, amikor a Pilisben még medvék és farkasok tanyáztak, de lehet hogy még régebben — az ükapám mesélte a dédapámnak, de állítólag már neki is a vándorló vörösbegyek mesélték egykoron, mert mi annak idején még Korzikán éltünk és eszünkbe sem jutottak ilyen nagy, összefüggő erdők, vulkáni, fekete sziklák, szóval nekem már apám mesélte egy csendes nyári estén a telki meszesek oldalában —, élt itt egyszer egy nagy király. Pompázatos palotája a Nagy-Kopasz tetején állt. Nem akármilyen palota volt ám ez. Nem vette körül lőrésekkel szabdalt várfal, sem vizesárok. Tizenkét kapuja volt, de a kapuk éjjel-nappal, télen-nyáron nyitva voltak. A palotának nem voltak ablakai, mert falai üvegből voltak, s estén-ként, amikor a szolgálók meggyújtották a hatalmas csillárokat, melyeken egyenként száz gyertya égett, még a legmesszebb fekvő falvakban is látni lehetett a nagy fényességet. Napközben pedig a nap szikrázó sugarai tükröződtek vissza a falakról, hirdetve a király hatalmát és dicsőségét. A birodalom lakói szelíd, jó emberek voltak, egészségesek és normálisak. Mindenki mindenkinek a rokona, barátja, testvére volt. Nem voltak ellenségeskedések, veszekedések, perek, mert nem volt törvény sem, sem bíróság, sem börtön. Mindenki elvégezte a dolgát, de csak azt csinálta, ami a dolga volt, és csak annyit, amennyi szükséges volt. Nem voltak sem gazdagok, sem szegények, mert a király mellett mindenki gazdagnak tudhatta magát. Minden napjuk ünnep volt, bár a napokat sem számolták. Úgy éltek, mint annak idején a mező virágai és az erdő vadjai a Paradicsomban.

De nem volt ez mindig így. Kezdetben a király pontosan olyan volt, mint minden király itt a földön. Háborúzott a szomszédokkal és a saját főuraival. A győzelem után hatalmas tivornyákat tartott, ahol folyt a bor és a legszebb rabszolganők szórakoztatták a meghívottakat. Szigorú törvényeket hozott, melyeket minden esetben szigorúan betartatott a legszegényebbekkel, börtönei tele voltak velük, meg a sovány, mindig töprengő gondolkozókkal. Gazdagsága és hatalma messze földön híressé tette, így gyakran kellett háborúznia azokkal, akinek hatalmára és

vagyonára fájt a foguk. A parasztok nyögték az adókat, a főurak kicsapongásait és a papok élősködését, kik nap mint nap bűneikre figyelmezették őket.

Egy szép napon — mesélte apám —, amikor éppen egy sovány, öreg gondolkozó felett ítélkezett, a látszat kedvéért megadva neki az utolsó szó jogát, az megkérdezte tőle:

— Mondd, óh király! Miért nem akarsz ember lenni? Arcod és kezeid püffedtek és rángatóznak a sok kicsapongástól és a háborúskodás állandó feszültségétől, szemeid belső zavarodottságról árulkodnak és döntéseid minden normális gondolkozásnak ellene mondanak. Néped nyomorog és élete olyan rövid, mint a kutyáké, közvetlen környezetedben pedig hazudnak, lopnak és csalnak az emberek, miközben keresik az alkalmat, hogy érzelgősen kifejezzék irántad érzett mély hódolatukat?

A király ott helyben lecsapatta a fejét, de később belülről elkezdték égetni a szavai. Először csak a palotában kezdett figyelni, és mindent úgy tapasztalt, ahogy az öreg mondta. Aztán kiment a népe közé álruhában, koldusnak öltözve, és saját bőrén tapasztalhatta meg mindazt, ami az öreg szájából elhangzott népével kapcsolatban. A kalandot alig úszta meg ép bőrrel, de hatása alatt hetekre bezárkózott a palota könyvtárába. Csak kenyeret evett és vizet ivott. Tanulmányozni kezdte, mit jelent az a szó, hogy ember. A hetekből egy hónap lett, majd kettő, és amikor elhagyta a könyvtárat, már más ember volt. A régi önpusztító tüzek elcsitultak benne, és már csak arra a gyenge, belső melegségre figyelt, amelyről korábban nem is tudott, de amelyről minden szent könyv említést tesz. A melegség lassan, gyengéden növekedett benne. Mikor eltöltötte egész lényét, felkereste a szomszédos országok királyait egyenként, és hosszú időre békét ajánlott fel nekik. Nagy ára volt a békének, de ő mindent megadott. Zúgolódni csak a nemessége és a papság zúgolódott, mert az ő vagyonuk is bánta a békekötést. Népe nem zúgolódott, mert tőlük már nem lehetett többet elvenni. Látszólag semmi sem változott azon kívül, hogy nem voltak háborúk, de lassan mégis minden megváltozott.

Mivel látta a király, hogy az emberek zaklatottak, állandóan rohannak, hol a múlt emlékeit siratják, hol a jövő álomképeit kergetik és ezt magán is megtapasztalta, kidobatott minden órát a palotából, elégettette a papok naptárait és kizavarta a csillagjósokat is. Nem telt bele sok idő, és az emberek megszokták, hogy semmi sem fontos, csak az, amit éppen csinálnak. Ettől sokkal nyugodtabbak lettek, nem bántották halottaikat, így azok békén hagyták őket, nem tervezgettek, nem álmodoztak, mert elfelejtették mi az, hogy jövő. A királyhoz bármikor, bármivel fordulhattak és érdekes módon — bár soha, semmilyen tanácsot nem adott — mindenki úgy jött ki tőle, hogy megtalálta problémájára a megoldást.

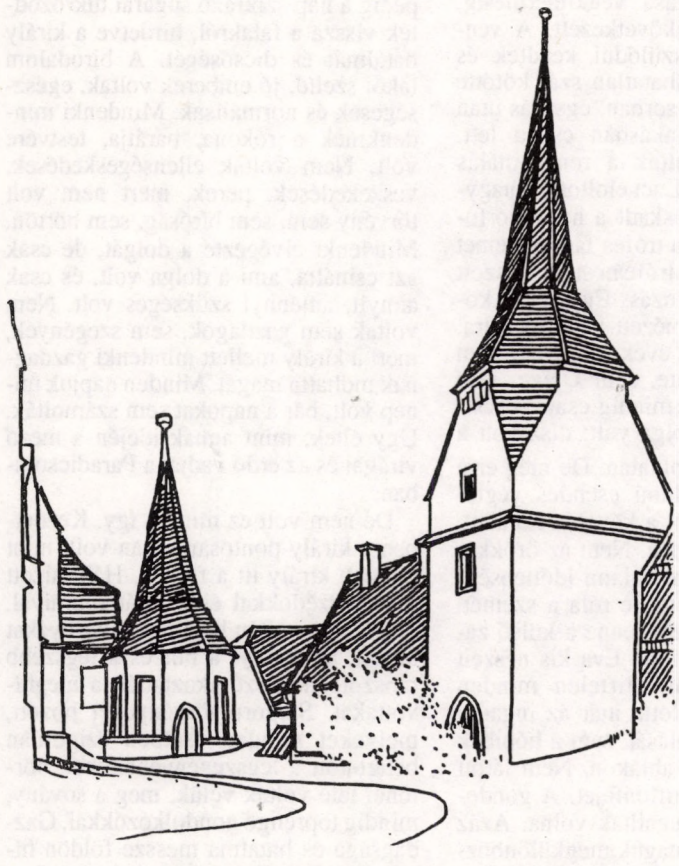

Mivel látta a király, hogy az emberek ahol és amikor csak tehetik, folyamatosan beszélnek, s ezzel ismét csak a múlt és a jövő álomvilágának végtelen óceánjára tévednek, és ezt önmagán is megtapasztalta, becsukta a száját és mivel éppen virágoztak a tavaszi héricsek, elhatározta, hogy csak akkor nyitja ki ismét, ha újra virágozni fognak. A palota lakói értetlenül álltak az újabb szokatlan lépés előtt, de lassan ezt is megszokták és alkalmazkodtak a királyhoz. Még a konyhákban is csendesebb, szűkszavúbb lett a cselédek csivitelése, és a tanácsterem, ahol az ítéletek és a döntések születtek, szinte állandóan üres volt, pedig korábban nap mint nap órákig tartó tudományos viták, eszmecserék és ítélkezések színtere volt. Mivel látta a király, hogy ez a döntése is meghozta a gyümölcsét, ismét beszélni kezdett, de már nem változott meg semmi, mert az udvar megszokta és elfogadta a csendes, szűkszavú, de lényegre törő beszédet.

A király szívében a melegség csak egyre nőtt, és már kisugárzott a környezetére, a királynéra, az apródokra, az öltöztetőkre, a lovászfiúkra, de a lovaira, kutyáira és madaraira is. Valahogy ők is szerették ezt a fajta meleget.

Akkortájt — ahogy apám mesélte —, a zsámbékiaknak feltűnt, hogy a palota mintha éjjel-nappal ki lenne világítva. Először csak éjszakánként volt szokatlan a derengő világosság, de később már nappal is észre lehetett venni. Az emberek érdeklődni kezdtek, és furcsa dolgokat hallottak a palotabelektől. Egyesek őrültnek tartották a királyt, mások nevettek rajta, többen összeesküvést szőttek, de a szegények egyre gyakrabban indultak el, hogy közelről lássák a fényesség okát. A királyhoz is eljutottak a hírek, de ha kinézett az ablakokon, maga is láthatta a napról napra növekvő, megújuló sokaságot. Az emberek elesettek voltak, éheztek és fáztak, ezért a király kizavarta a papokat, hogy adjanak enni az embereknek. S lám, csoda történt. Senki sem maradt éhen. Egyik reggel valaki elkiáltotta magát:

— Nézzétek, belátni a palotába a falon át! Látjátok? Ott térdel a király a kápolnában, a királyné pedig éppen a haját fésüli. Nézzétek azt a apródot, ott a bástya fala mögött, hogy szorongatja azt a kis cselédlányt!

Mindenki ámultan meredt a szokatlan látványra, de mint minden szenzáció, ez is csak három napig tartott. Az emberek megszokták, hogy a palota fala átlátszó és a királynak nincsenek titkai előttük. A király befalaztatta az ablakokat, mert már nem volt szükség rájuk. Nélkülük is ki lehetett látni, és aki kint volt, az is láthatott mindent, ami benn történt. Ekkor döntött úgy a király, hogy a kapuk legyenek éjjel-nappal nyitva, de a papokat nem engedte vissza a palotába. A királynő ugyan napokig nem beszélt vele, majd

hetekig könyörgött neki, de nem engedett, mert saját bőrén tapasztalta meg, milyen keserves, embertelen, egészségtelen, megnyomorító az állandó bűntudat fenntartása. Elegendőnek tartotta a maga és a palota lakói számára, ha mindig és mindenhol teljes odaadással jelen vannak abban, amit éppen csináltak. Ez volt az a varázslat, amivel mindenki megtapasztalta saját korlátait, gyengeségeit, esendőségét, és eszében sem volt olyat tenni másnak, amit ő sem tudott megtenni. Ez biztosította mindenki számára azt a sugárzó meleget, vigasztaló nyugalmat, éltető egészséget, amit a király is megtapasztalt és ami belőle is áradt. Minden úgy volt, ahogy a szent könyvekben olvasta, csak azt nem értette, hogy korábban miért nem így csinálta a dolgait. Olyan nyilvánvalóan emberivé, romlatlanná és egészségessé vált a világ körülötte, hogy valami varázslatra gondolt, valami álomra, ami hirtelen véget fog érni, ha valamitől felébred. De nem riasztotta fel semmi.

Aztán a király eltűnt. Már nem is volt a palotában, már a teste is elporladt a kápolna mögötti kis temetőben, de a meleg csak áradt a palotából ki a világba.

Egy idő után elkezdtek visszaszivárogni a papok, a tanácsüléseken egyre többet vitatkoztak, a szegények ugyan még látták a falak alól a meleg, sugárzó fényt, de kenyeret már nem kaptak. A palotában ismét megtartották a nagy ünnepeket, számolni, tervezni kezdték az időt és sokat fohászkodtak halottaikhoz, közbenjárásukat kérve a halál utáni boldog, örök élet reményében. A falak lassan ismét tömörekké váltak, a kapukat bezárták, és erős őrség vigyázta a rendet és a békét. A viszályok, háborúk kiújultak és a nép ismét nyögni kezdte azok terheit. A királyból szentet csináltak és csodatetteiről ünnepeken emlékeztek meg. Talán csak a kutyák, lovak és a madarak emlékezetében maradt meg olyannak, amilyen volt, mert ők évszázadok óta adják tovább egymásnak a legendát és vándorlásaik során eljuttatták az egész világra. Már nincs a világon egyetlen vörösbegy, egyetlen cinke, egyetlen őzsuta sem, amelyik ne hallott volna róla és az ő csodálatos palotájáról.

A muflonfej elhallgatott. Laci is hallgatott, de még mindig mereven nézte a trófeát. Majd lassan, mint aki mély álomból ébred, kinyitotta a száját és csodálkozva, zavarodottan kérdezte:

— Miért mesélsz nekem erről?

— Nem én mesélek erről, minden erről mesél. A buli alatt néha úgy éreztem, te már ismered ezt a mesét. Mikor például önfeledten táncoltál azzal a kis szőke fiúcskával, vagy amikor úgy belefeledkeztél a társasjátékba, hogy még a feleséged szavára sem figyeltél oda — mérges is lett rád —, vagy most, itt, amikor leültél a fotelba és üres tekintettel néztél engem, mintha itt sem lennél, hanem valami másik világban.

— Igen, néha eltűnik az egész világ — mondta csendben Laci —, de én ezt fáradtságnak, lustaságnak, felületességnek, vagy egyszerűen álmodozásnak gondolom. Mi köze ennek a királyhoz, akiről meséltél?

— A királyhoz? — kérdezte mosolyogva a trófea. Hát nem sok, csak annyi, hogy te vagy a király és te vagy a palota is. És minden és mindenki, aki körülötted van, a birodalmad. Te döntesz, hogy mit nyitsz ki, mit csuksz be, mit világítasz át és mit zársz el, te döntesz egészségről, betegségről és egyedül rajtad múlik, hogy normálisan, vagy őrült módjára élsz. A környezeted — az emberek, állatok, növények, tárgyak — minden cselekedetedet vissza fogják tükrözni. Megláthatod bennük magadat. Talán már megtapasztaltad magadban is azt a gyenge melegséget, amit a király is megtapasztalt.

A trófea hirtelen elhallgatott. Éva jött be a konyhából és felgyújtotta a villanyt.

— Hát te itt ülsz? — kérdezte szemrehányóan. — Még tele van a konyha törülgetnivalóval, a kályha kialszik és mindjárt három óra. Csak nem rúgtál be? Olyan furcsán állnak a szemeid.

Laci lassan felállt, átölelte felesége derekát, vidám csókot nyomott az orrára és elindult vele kifelé a konyhába. Az ajtónál előreengedte és titokban visszanézett. A muflonfej mozdulatlanul lógott a falon, de Laci meg mert volna esküdni, hogy halk, vidám bégetést hallott valahonnan, bár az is lehet, hogy a fenyőág verte a tetőt kinn a fagyos, jeges éjszakában.

Farkas István

Az élet iskolája

Immár nyolcadikos vagyok. Azaz negyedikes a nyolcosztályos gimiben. Ha hatosztályos lenne a gimi, másodikos lennék. Nagyon szeretek ide járni. Annyi minden történik: jó sztorik, programok, s remek fazon tanáraim vannak, ráadásul a tanulás is jól megy. Büszkék is rám a nagyszüleim. „Addig jó, míg iskolába jársz!” „Majd, ha kikerülsz az Életbe, megtudod, milyen a valóság!” — mondják kedvesen, elmélázva azon, hogy az „ő idejükben” milyen jó is volt abban a védő, steril burokban, amit az iskola jelentett. Ahova az élet nehézségei nem jutottak be, s ahol ártatlan gyermekek naiv szemmel, bizakodva néztek a jövő elébe. Ahol még minden szép és jó volt... S a TANÁROK (így, csupa nagybetűvel) és az ALMA MATER. Bevallom, szívesen hallgatom őket. Csak azt nem értem, hogy ők miért nem értik, amit én értek, hogy nincs külön Élet és külön Iskola. Igaz, hogy gimibe járok, de ez egyben az Élet Iskolája is, elsősorban a tanáraim révén. Na lássuk csak, mit is tanultam.

Amikor a diri az évnyitón bemutatta az új énektanárnőt, elült a szokásos moraj, s döbbent csend lett az aulában. Testre simuló fehér trikóban és kék miniben betipegett egy fruska, akit korábban az egyik felsős osztály diákjának gondoltam. Úgy lépkedett, mint a kezdő színésznők a próbafelvételen azon a bizonyos lépcsőn. A döbbenet után egészséges zúgás nyugtázta, hogy az ének többé nem lesz unalmas tantárgy. A mellettem álló négygyerekes biosztanár végigsimította fodros blúzát és feljebb húzta derekán a szoknyát. Bár tudta, ez veszélyes vállalkozás, hiszen előző nap a kiskertben a szúnyogok véresre csípték a lábait. Az énektanárnő mondott pár kedves mondatot, hogy most végzett, meg a kórus és a zenei nevelés — ez azonban senkit nem érdekelt. A leányok irigykedve nézték, hiszen a matrózblúz helyett ők is szívesen lazábbra vették volna a figurát. A fiúk ágaskodva figyelték, mennyire jó a lába, s a legkamaszabbak hö-hö-zése elégedett nyugtázása volt annak, hogy átment a vizsgán. Befogadtuk.

Amikor másnap egy csábos mosoly kíséretében a zongorához ült, a fiúk szeme majd kifordult a gyönyörűségtől. A tanárnő nagyot és érzékit nyújtózott, amitől szűk kis ruhája félrecsúszott, s további izgalmas bőrfelületek tárultak elő. Többeket kivert a veríték. Találgattuk, hány éves lehet, van-e férje. A leányok utánozni kezdték, s néhányan — akiket kvázi barátnőként kezelt — tegezték, s vele beszélték meg a női praktikákat. Az énekkar rohamosan bővült, főleg a tenor és basszus szólamokban, melyek gyakran elnyomták a leányok halk cincogását.

A tanárnő sokat tartózkodott az iskolában, kedvesen beszélgetett mindenkivel, s főleg a fiatal, még nőtlen férfitanároknak szentelt nagy figyelmet. Vidám természete élénk színfolt volt az iskola amúgy szürke hétköznapjaiban.

Hétfőként árgus szemekkel figyeltük, vajon hogy telt a hétvégéje. Ha ez a két nap eseménydús és vidám volt, s esetleg egy szerelem reménye csillant fel, a szokásosnál is lazábbra vette a formát, amit elégedetten nyugtáztunk. Ha azonban semmi sem történt, ha unalmasan, s ne adj Isten, magányosan telt, semmi jóra nem számíthattunk. Rájöttünk, alapérdekünk az ő boldogsága, hiszen ebből fakad a miénk is! Bár ennek érdekében semmit sem tehettünk. Árgus szemekkel néztük a gyűrűsujját, hogy megbúvik-e az ékköves gyűrűk között egy vékony kis karika. Amíg nincs ott, addig a tanárő mosolyának, kedvességének és szeretetének nagy része a miénk. És ez így van jól.

A számtektanár az utóbbi időben erősen megváltozott, de ezt egyáltalán nem találtuk vonzónak. Hajszoltnak és idegesnek tűnt, olyannyira, hogy még a legvagányabb srácok sem mertek pisszegni a közelében. Az órákon vihar előtti csend uralkodott, s annyit füstölgött, mint egy kuktafazék. Ha kiolvadt a biztosíték, a túlnyomás röpcsik és beírások formájában boldogított bennünket, a szülőkről nem is beszélve. A tanár úr öltözéke is megváltozott: zakó, nyakkendő. Ha a szünetekben a tanáriban kerestük, szinte alig volt ott, s ha elérhető közelségben lett volna, akkor sem ért volna rá a mi kis „diákhülyeségeinkre”. Kezében diplomatatáskát hordott, oldalán mobil fityegett. A tanár úr visszavonhatatlanul Vállalkozóvá cseperedett. Vagy alacsonyodott le? Ki tudja. De az biztos, hogy a kötelező tananyag leadásán túl semmit sem várhattunk tőle. Hol voltak már a régi izgalmak, a játékprogramokban való kalandozások, vagy mikor stikában kinyomtattuk a tanárok fizetési listáját! Azt hiszem, ez volt a baj. A fizetési lista. Netto 27 egy kétgyermekes apának? Így hamar megértettük: ennyi pénzért csak a minimum jár nekünk. Gyakran hiányzott, s egyre többet pittyegett az órán a tüntetően az asztalra helyezett bunkofonja, aminek következtében a lehető leggyorsabb úton hagyta el a termet, vissza sem jőve az óra végéig. Mikor becsukódott mögötte az ajtó, a fiúk éljent ordítottak, füzeteiket a táskájukba dobálták, s már dübörögtek is alattuk az iskola lépcsői és folyosói. A lányok fejüket ingatva vették tudomásul az örömteli hírt, és szép komótosan elhúztak a legelső tükör felé a táskájukban lapuló bizonyos segédeszközeik kíséretében.

Üldögélni, vagy vidáman cseverészni nem láttuk soha a tanár urat. Gyors és határozott léptekkel járt a folyosón, s gyakran keresztülnézett azokon, akik köszöntek neki, vagy fel se fogta, hogy szóltak hozzá. Ám amikor azt tudakolta, hogy a szüleinknek van-e életbiztosításuk, betelt a pohár, a maradék együttérzésünk is elpárolgott. Ha beszélt is egyikmásik diákjával, az kényelmetlenül feszengett a jelenlétében, tudván, a tanár úr gondolatai a délutáni üzletkötéseken, fejtágítókon járnak. S ha a tanár kollégák állították meg egy kis csevegésre, összehúzta a szemöldökét, számolgatta magában, hogy ezen kis beszélgetés alatt hány forintot húztak ki a zsebéből. Közös témája csak az angoltanárral akadt, aki szintén az iskolán kívüli mellékesből egészíti ki gyér tanári fizetését. Könnyű egy nyelvtanárnak! Küszöbünkön Európa.

Hiszen egy fiatal számtektanár fizetése minden kétséget kizáróan nem magas, és ha otthon két éhes száj és egy gyeses feleség várja a panelban a hetediken, elkél egy kis magánvállalkozás. Lehetőleg jólmenő.

Ugyanakkor kissé irigykedve nézte az új biológiaszakos kollégát, akinek a fizetése nemcsak magasabb, mint az övé, de házat, autót is biztosítottak egy szem gyermekük számára a gazdag szülők. Természetesen a kertvárosban.

Így az egyetlen esély a magánvállalkozás. Közalkalmazotti biztonsággal és hosszú nyári szünettel. Mert ebben a századvégi világban csak a pénz számít, s minden más felesleges léhaság lett számára. Nem akarom elhinni, hogy ezek között mi is szereplünk. Hát miért nem adnak neki nagyobb fizetést!? Tessék ezt megmondani!

A kémiatanárnő már az első órájáról is elkésett, de nem kell félni, a többire sem fog pontosan érkezni. Tudniillik öt gyermek és egy irodai munkát végző, borostás arcú férfi gondviselő mentőangyala ő. Öt gyermekét ötféle helyre viszi reggelente, mielőtt bejön az iskolába, így mindez érthető. Beérve gyorsan köpenyt vesz — ő egyedül a tanárok közül —, talán azért, hogy kicsit leplezze a tegnapelőtti divat szerinti ruhatárát. Rutinos mozdulatokkal megigazítja haját, melyet még mindig úgy visel, mint egyetemista évei romantikus sikerfilmjében ájlávjuzás közben az amerikai színésznő. Bizony jó volna egy kocsi, hiszen egyszerűsítené a reggeli hajcihőt, de a trabi pár éve kimúlt, újra meg nem telik ilyen nagy család és egy gyéren kereső férj mellett. Meg csak gond lenne azzal is — közli dühösen, valahányszor szóba kerül. Marad a reggeli préselődés a buszon, így a frissen készített frizura is romokban hever, mire lekászálódik. Az osztály elnémul, mikor szembefordul velük. Mindenre fel vagyunk készülve: röpdoli, felelés. Aztán hamar megkönnyebbülünk, hiszen a tanárnő elmosolyodik, s csak úgy dől belőle a szó, hogy mi történt tegnap Zsuzsival az óviban, meg hogy Pista fia milyen szépen halad a zongoratanulással. Az óra felénél aztán észbe kap, hogy itt most a szervetlen kémiáról kellene beszélni, beviharzik a szertárba, s visszajön, mint valami forgószél, molekulaszaggal és vegyszerillatokkal megpakolva. Elvégez egy kísérletet, amely azt bizonyítja, hogy mégsem alszik el a parázsló gyújtópálca a szén-dioxid hatására, esetleg apró robbanás következtében sikerült durranógázt alkotnia és szétvetnie a lombik falait. Ilyenkor vérvörös arccal a takarítóért küldi az első padban ülőket. A hátsó padokban alvásra berendezkedő fiúk felriadva feszülten várják, hogy folytatódik-e a kísérlet. Nem, vége van. Ma sem sikerült. Mi, az első padokban ülő lányok vigasztaljuk, hogy nem baj, úgy is le van írva a könyvben, meg majd elképzeljük, hogy felszabadult a gáz és elaludt a gyújtópálca. Meg hogy milyen aranyos lehet Zsuzsika az óvodában. De nincs mentség: röpdolgozat. Még a kérdéseket se értjük. A most magyarázott anyagból van a dolgozat, meg abból, hogy mit kellett volna látnunk. Mindegy, a dolognak nincs jelentősége, mert ha a szokástól eltérően nem kavarja el a papírokat, akkor sem fogja kijavítani az év végéig. S akkor meg már minek. Kicsengetnek, újabb rohanás: zeneiskola, különóra, a nagylánynak dzsessz-balett. A menzáról viszik az ebédet. Tudjuk, a konyhásnéni jól megmeríti, hogy jusson a kicsiknek vacsorára is. A következő órán behozza az egyik gyereket, aki éppen lábadozik a betegségből. A diri rossz szemmel nézi, ha sokat van otthon. Telefonálnak az óviból, hogy Zsuzsika elesett és betört az orra. A kislány meg ittmaradt, még jó, hogy az aulában lehet a színes párnákkal játszani, s a nagyon elfáradt csöppség aludhat a könyvtár kanapéján. Hétvége a kiskertben, hogy legyen friss zöldség otthon a gyerekeknek, s maradjon a fizetésből, mert vasárnap jön a gázszámlás.

Így aztán a tanárnő ritkán jókedvű, vagy csak otthon, a családjában. Amikor a rajztanárnő férjhezment a közelmúltban, csak azzal kommentálta: „Ennek is véget ért a fiatalsága”. Pedig olyan kedvesen biztat bennünket, hogy legyünk vidámak, boldogok és fiatalok, amíg lehet, mert a korai évek hamvas bája később már soha többé nem térhet vissza.

Írhatnék a többi tanáromról is. Nem is beszélve az osztálytársak, baráti családok, rokonok mindennapos gondjairól. Körülvesz az Élet, s próbálok kamaszodó fejjel eligazodni benne. Az Élet Iskolájába járunk mi valamennyien, mai tizenévesek. Ahol túl sok az Élet, és egyre kevesebb az Iskola.

Garay Zsófia

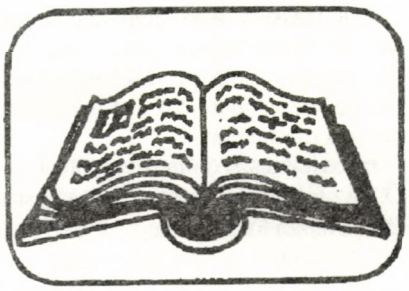

BIBLIA

A decemberi elmélkedéseket Kovács László, a januáriakat Sulyok Gábor készítette.

December 7. — Ádvent 2. vasárnapja — Lk 3,1–6 — Clinton elnökségének 5. évében...

Clinton elnökségének 5. évében, amikor Magyarországon G. Árpád volt a köztársasági elnök, az országot pedig H. Gyula miniszterelnök, K. Gábor miniszterelnök-helyettes, belügyminiszter és G. Zoltán, az országgyűlés elnöke vezette, amikor a főpapok a magyar katolikus egyházban P. László bíboros és S. István érsek voltak, elhangozhat-e az Úr szava Jánoshoz (vagy máshoz) a magyar pusztában? Bejárja-e János (vagy más) a Duna egész vidékét? A ma prófétája vajon mit hirdethet, ismerve most már Jézus után a teljes Örömhírt? Nézem az eredeti szöveget és próbálom átírni a mai korra, a mai magyar viszonyokra.

1. *Megtérést hirdetett.* — A már torkig vízbe merült embernek az utolsó szalmaszálat nyújtja János (vagy más): „Nem segíthet rajtad semmiféle vallás vagy politika. Jobb világ csak jobb emberekből épülhet fel. Jobbá pedig a szívében lehet az ember, ha a rossz útról a jó útra tér meg.”

2. *Utat hirdetett.* — Nem akármilyen utat. Az ókori királyutakról vette a példát, melyeken az új király székvárosába érkezik. A Jézus utáni János (vagy más) az Úr Útját biztosan nem a hatalom dicsőségében, a gazdagság teljében és az erőszak fenyegető erejében látná, hanem az ezekről való lemondásban. Vagyis az önzetlen jóságban, a segítő szolgálatban, az erőszakot nem ismerő szeretetben.

3. *Völgyet kell tölteni!* — Aki odafigyel, tudja, hogy völgyet, szakadékot kell az Útonjáráshoz feltölteni. A Jézus utáni János (vagy más) a legnagyobb völgynek, szakadéknak biztosan azt a morális mélységet tartaná, amit 2000 év során a keresztény egyház is mélyített azzal, hogy meghamisította Jézus erkölcsi törvényeit, amikor az adás helyett a szerzést, a szolgálat helyett az uralkodást, a szelídség helyett a „jogos” erőszakot hirdette és gyakorolta.

Parton

Kéz imára,
tekintetem az örvénylő folyóra
kulcsolódik.
Végtelenétől megtisztulok.

4. *Hegyeket kell bontani!* — Aki az Úr Útját akarja építeni, az tudja, hogy nagy halmok és hegyek állnak az útjában. A Jézus utáni János (vagy más), aki az erkölcsi lesüllyedésben látja a legfőbb hiányt, azt is látja, hogy a legfőbb torlasz a politikai és vallási ideológiákban található. Politikai és vallási hitvallások magasodnak az emberek elé, elválasztva őket egymástól. Ezeket a jogi és dogmatikai mesterséges torlaszokat kell lebontani, hogy járható és együtt járható legyen az ember Útja az Istenhez.

5. *Kiegyenesíteni és elsímítani kell!* — A görbe utakat ki kell egyenesíteni. A rögös utakat el kell símítani. A Jézus utáni János (vagy más) a mai magyar viszonyok között biztosan meghirdetné, hogy a vallás által ajánlott út görbe út. A vallások ugyanis az Út (tettek: adás, szolgálat, békességteremtés stb.) helyett olcsó kerülőúton (pótcselekvések: jámborság, szertartások, zarándoklatok stb.) akarják elérni az üdvösséget. Ám az üdvösség csak egyenes úton érhető el: „az Atya akaratának teljesítésével” (Mt 7, 21).

A politika szintén rögös, rázós út, mert a szeretet helyett a jog és az igazság hangozatásával akarja megoldani az ember problémáit, miközben pártviszályokba, nemzetközi bonyodalmakba, a végén háborúkba viszi a népet.

6. *Meglátni az üdvösséget!* — Ha a morális szakadékot betemetjük, ha az útban álló vallási és politikai akadályokat lebontjuk, ha nem kerülőúton és nem igazságot osztva keressük az üdvösséget = boldogságot, akkor meglátjuk ezt az üdvöt.

December 14. — Ádvent 3. vasárnapja — Lk 3,10–18 — A nép, a bankár és a katona megkérdezte...

A nép Keresztelő Jánoshoz tódult a Jordánhoz. János megfenyegette a tömeget: „Viperák fajzata! Ha nem termitek a bűnbánat méltó gyümölcseit, kivágnak és tűzre vetnek titeket. A fejsze már a terméketlen fák gyökerén van.” A megszeppent tömegből — az evangélium leírása szerint — egy szegény ember, egy vámos és egy katona szólalt meg: „Mit tegyünk hát?” Ismerve János válaszát és Jézus válaszát is, mit szólna az egyikhez és mit szólna a másikhoz egy mai szegény, egy mai bankár és egy mai katona? És főleg mit szólnál Te?

1. *A szegény nép.* — A csalódott és kisemmizett szegény nép ma is özönlik a folyóhoz, a Duna-partra. Szónokok kellenek neki, akiket hallgathat és akiktől valamit remélhet.

Egy János-féle erkölcsprédikátor aligha érdekelné a tömeget. De ha mégis meghallgatnák, sőt megrendülnének és azt kérdeznék: „Mit tegyünk hát?”, János válasza aligha tetszenék nekik. Azt mondanák: „Az ételt és ruhát megfelezni a nálam is szegényebbel? Micsoda bolond beszéd? Hisz nekem is kevés, amim van, dehogy adok belőle! Adjanak azok, akiknek sok van, adjanak a gazdagok.” Persze azt mindenki tudja, hogy a gazdagok nem adnak, épp azért gazdagok.

Jézus Jánosnál is többet kíván: „Add el mindened!”. A felezést is meghaladó adást ki fogadná el?

2. *A bankárok.* — A szegény nép mellett ott lebzseltek a Jordánnál akkor a vámosok. Ma a Duna-parti tömegben is minden bizonnyal ott találhatók a bankárok. Mert a bankárok a szegény népből élnek. Valószínű, hogy megtérés helyett inkább megvennék jó pénzen a prófétát is, hogy saját hasznuk reményében szponzorálják őt, s János felszólítására: „Ne kérjetek többet, mint amennyi jogos”, egy mai bankár cinikusan annyit válaszolna: „Csak annyi kamatot kérek, amennyi jogos.” Hogy mennyi jogos, azt persze ő dönti el!

Ha Jánost lesöpörnék a pódiumról a bankárok, akkor mit szólnának Jézushoz a szegény nép és szegény országok vámszedői és tönkretevői, a Világbank és a nemzeti bankok? Ahhoz a Jézushoz, aki Zakeus fővámosnak azt a tettét díjazta, hogy „a szegényeknek okozott kárt négyszeresen megtéríti és vagyona felét a szegényeknek adja” (Lk 19,8).

3. *A katonák, a NATO.* — Katonák, rendőrök, III/III-sok mindig vannak ott a tömegben. A Jordánnál is, a Dunaparton is. Rövidesen megjelennek a megszálló hadsereg katonái már nemcsak Taszáron, de a Duna partján is. És a mi katonáink sem lesznek akármilyen katonák. NATO-katonák lesznek!

Egyáltalán engednék-e, hogy egy keresztelő próféta megszólaljon a parton? Ha engednék, megfogadnák-e János minimális elvárását a katonák, rendőrök, fogdmegek? „Senkit se bántsatok, meg ne zsaroljatok, elégedjetek meg a fizetéstekkel!"

Ha pedig ez is sok nekik, mit szólnának az erőszakmentes Jézus követeléséhez, amely ma így hangzanék: „Tagadjátok meg a fegyveres szolgálatot!"

4. *A Messiás.* A szegény nép Messiást vár, olyan politikusokat, akik csodát, magyar csodát produkálnak. Akikhez persze majd a pénz és fegyver emberei is csatlakoznak.

János fejszés, szórólapátos próféta volt. Ő még fegyveres, szórólapátos Messiást ígért a hozzá tóduló tömegnek. De Jézus, és a Jézus utáni próféta mit ígérhet? Vérfürdőt, sortüzet? Aligha. Hát akkor mit?

December 21. — Ádvent 4. vasárnapja — Lk 1,39–45 — Terhesen a hegyek közé ment...

Miközben a világ hatalmasai tovább űzték kisded játékaikat, a szegények rosszhírű városkájában, Názáretben, egy fiatal leány teherbe esett. Valami hírnök (angelos) azt is tudtul adta neki, hogy idős rokona is állapotos és már a hatodik hónapban van. A tizenéves leány terhesen a hegyi faluba, Ain Karimba megy, ami ugyan a fővárostól csak két órányira van, de Názárettől több mint 100 km. A távolság mellett a félelem is visszarettenthette volna, mert az ellenséges Szamarián keresztül vezetett az út. Mária mégis nekivág, terhesen a hegyek közé megy.

A múlt eseményt hogyan tudom a jelenre alkalmazni? Milyen tanulságokat lehet levonni ebből az útból?

1. *Egy fiatal leány teherbe esett.* — Mindennapi eset, mondhatja bárki. Csakhogy még nem élt törvényes házasságban, bár jegyese volt már egy szegény ácsnak. A zsidó felfogás szerint a jegyesség alatt teherbe esni nem törvénybe ütköző. Nem is vetette volna ezt a szemükre senki, azonban a gyermek nem az ácstól való. Tudta ezt jól a mennyasszony is és a vőlegény is. Ezért viszont megkövezés járt a zsidó vallás törvényei szerint.

Teherbe esnek fiatal, tizenéves lányok ma is. Jegyességen, házasságon kívül is. Nem nagy ügy, mondhatja bárki. Ma ez szinte mindennapi eset. A házasság előtti nemi élet és terhesség a közerkölcs alapján alig minősül bűnnek. A jegyesség alatti pedig csaknem természetes, sőt legtöbb esetben ez ad utolsó lökést a házasságkötéshez. Hogy a jegyesség alatt valaki mástól lesz terhes a menyasszony, mint a vőlegénytől? Kicsit furcsa, de a mai „felvilágosult" világban ki tör pálcát ilyen eset felett? Legfeljebb a vőlegényre sandítanak kajánul és sajnálják szegényt.

2. *A terhes lány a hegyek közé indul.* — Ki csodálkozik ezen? Miután Mária megbizonyosodik terhességéről, már csak időnyerés végett is idegenbe menekül. Át kell gondolnia, hogy mit mondjon vőlegényének. Tanácsot kell kérnie idős rokonától. No meg segítenie is kell Erzsébetnek a szülés körüli dolgokban. Ez utóbbi jó ürügy is lehet, ha József vagy más előtt magyarázkodnia kell.

Így van ez ma is. Ma persze egyszerűbb a megoldás. Ha egy gyereklány teherbe esik, nem a hegyekbe menekül, hanem a legtöbb esetben a magzatgyilkoló nagyüzembe, a kórházba. Ott aztán a fehér köpenyes gyilkosok elvégzik a maguk dolgát törvényesen és szakszerűen. Hogy egy életet kioltottak vagy netán egy leányt örökre magtalanná tettek, ki törődik azzal? Az ő baja, miért nem „vigyázott"?

3. *Sorstársak egymás közt.* — Mária és Erzsébet találkozását számos festő megfestette. Ott áll szemben egymással egy fiatal kislány és egy idősödő nő. Mindkettejük mögött a maga „szégyene". Az egyik túl fiatal, a másik túl öreg. A rendkívüliségből gúnyt űző világ mindkettőre ujjal mutogat. A maguk szégyenét hordozó nők most egymásra találnak. Végül is mindketten felismerik, hogy a szívük alatt rejtőző élet több a szégyennél. Az élet Istentől van. A megfogant életből ember lesz. És ki ismeri Isten nagylelkűségét? A két megfogant ember akárki is lehet. Ebben az esetben János, a Keresztelő és Jézus, a Megmentő!

Tartozás

Egyedül a kiégett világon.
Minden elveszett.
A köveim, a csorba bögrém,
megfakult képek,
senki,
akihez tartoztam valaha.

Szél, képzelt távoli kertek felől:
gyümölcsillatot hoz,
idézi gyermekkorom.
Egyedül a kiégett világon
emlékeimnek tartozom.

December 25. — Karácsony — Lk 2,1–14 — A hajléktalan nő az istállóban szült...

A vallási romantika csodákra képes. Példa erre éppen Karácsony varázslatos ünnepe, de ugyanígy Húsvét is. A karácsonyi romantika egy ember istállóban születését szövi át csillogó díszekkel, a húsvéti pedig egy akasztott ember halálából csal elő fényeket. Ma a valódi Karácsonyt kellene felismernünk, még akkor is, ha ez ünneprontás lenne. Mert a valós tények fontosabbak a hazug ünneplésnél. A valódi tény pedig az, hogy egy hajléktalan fiatal nő egy ólban szülte meg gyermekét.

1. *A népszámlálás* — Az evangélium nyersen közli a tényeket, pontosabban a nyers tényeket is leszögezi. Ilyen tény a népszámlálás. Innen indul a történet. „Augusztus császár rendeletet bocsátott ki, hogy számlálják össze az egész földkerekséget" — olvassuk.

A jelentéktelen hír mögött ott magasodik a hatalom eget verő tobzódása. Világuralmi trend és kérdés: „Hány alattvaló felett uralkodom?" A hatalom gazdagsággal is jár. Nem csupán öncélú tetszelgés egy császár számára az alattvalók létszámának pontos ismerete. A népszámlálás valódi mozgatórugója a pénz: adózás céljából kell számba venni az alattvalókat.

A múltban és jelenben is minden népszámlálás és nyilvántartás indítéka az adóköteles polgárok számbavétele, aztán kényszerítése. A katonák és adószedők majd biztosítják a törvényes rend betartását. Ők nem kímélnek senkit. Utazni kell az összeírásra szegényen is, terhesen is. Alattvalói hűséggel és engedelmességgel. A nyilvántartásba vettek körül aztán tovább szorul a hurok. A személyi adatokból pontosan kiolvas-

ható, hogy adott esetben hol található a kilakoltatandó család és az elárverezendő objektum.

2. *A hajléktalanok.* — A világuralmi trend olyan helyzetbe hozza az emberek millióit, hogy hajléktalanná kell válniuk. Mária és József Názáretből a több mint 100 km-re fekvő Betlehembe kell, hogy utazzék számtalan veszély közepette, mert így diktálja a Hatalom. A fedél Názáretben még megvan, de Betlehemben már hajléktalanok. Pénzük, befolyásuk sincs, hogy a szálláson kapjanak helyet.

Ma naponta kell a fővárosban látnunk az aluljárókban, pályaudvarokon piszkos kartondobozokon alvó hajléktalan férfiakat és nőket. Ott lépdelünk át rajtuk. Kik ők? Leírjuk őket azzal, hogy az alkohol, a családi viszály, vagyis a saját bűnük sodorta őket a kartondobozokra. Pedig lehet, hogy ott, az a szerencsétlen, a Hatalom háborúitól otthonából elűzött menekült. Lehet, hogy a Hatalom esztelen rendeletének áldozata. Lehet, hogy az adóhatóság kifosztottja stb. A hajléktalanság nem csak egyéni, hanem főleg társadalmi bűnök következménye.

3. *A terhes nő.* — A karácsonyi csillagszórós és ajándékdömpinges ünneplés közt vajon eszünkbe jut-e, hogy ki is ennek az ünnepnek egyik központi személye? Tudjuk-e, hogy ő egy fiatal anya, aki egy ólban kénytelen világra hozni a gyermekét? Gondolunk-e ilyenkor a trágyaszagú, nyers valóságra? Vagy röpködő angyalkákkal, gipszbáránykákkal borítjuk el gyorsan a kegyetlen képet, hogy ne kelljen gondolnunk egy szülő nő kínjaira, akinek nem a vajúdás fájdalmai okozták a legnagyobb szenvedést, hanem a hajléktalanság, a kitaszítottság, a nyomor?!

Őszinte és igaz ember lehet-e az, aki ezt a képet látva az istengyermeknek zengedez az angyaloknak énekével éneket, miközben semmit sem tesz a hajléktalan anyákért, a gazdagok áldozataiért?

Egyik magányosan élő testvérem a pesti ferences templom előtt akadt rá egy hajléktalan terhes nőre. Az anya azóta már halott, de a gyermek él. Volt, aki örökbe fogadja. Most rá gondolok. Számomra ő Karácsony hiteles tanúja!

December 28. — Szent Család vasárnapja — Lk 2,41–52 — Tizenkétéves csellengő fiút keresnek...

Jézus gyermekkorának egyetlen feljegyzett eseménye a tizenkétéves kori története. Nem kell vájtfülűnek lenni ahhoz, hogy valaki a történet ideológiai mondanivalóját egyből fel ne ismerje. Ez pedig az, hogy Jézus már akkor tudtára adta apjának, hogy ő nem egyszerűen az ács fia, hanem ő az Isten Fia. A templomban maradás adja neki az apropót, hogy megmondja, neki az „ő Apja” házában a helye.

1. *A csellengő gyermekek.* — Igen, a tizenkétéves Jézusról először a csellengő fiúk és lányok jutnak eszembe.

Kis- és nagykamaszok százai, ezrei csellengenek az országban. Van, akit keresnek a TV külön műsorában, vagy a rádió, újságok útján. Van, akit a kutya sem keres. Miért csellengenek el hazulról ezek a gyermekek?

2. *A család válsága.* — Nincs olyan családról szóló előadás, írás, amely ne a család válságáról papolna rögtön az első tőmondattól. Hogy válságban a család. A család válságának okai... És következik: az ipari forradalom, mely átalakította a család szerkezetét; a feminista mozgalom, mely kivívta a női függetlenséget és a „dolgozó nő” átkos szerepkörét; a szex-hullám... és hasonló okok sorjáznak. Ezek arra szolgálnak, hogy magyarázzák a válást, a születési arányszám csökkenését, az ifjúkori bűnözést, az állami gondozottak számának növekedését, no és persze a csellengést. Csakhogy ez az utóbbi a Szent Családban is megtörtént.

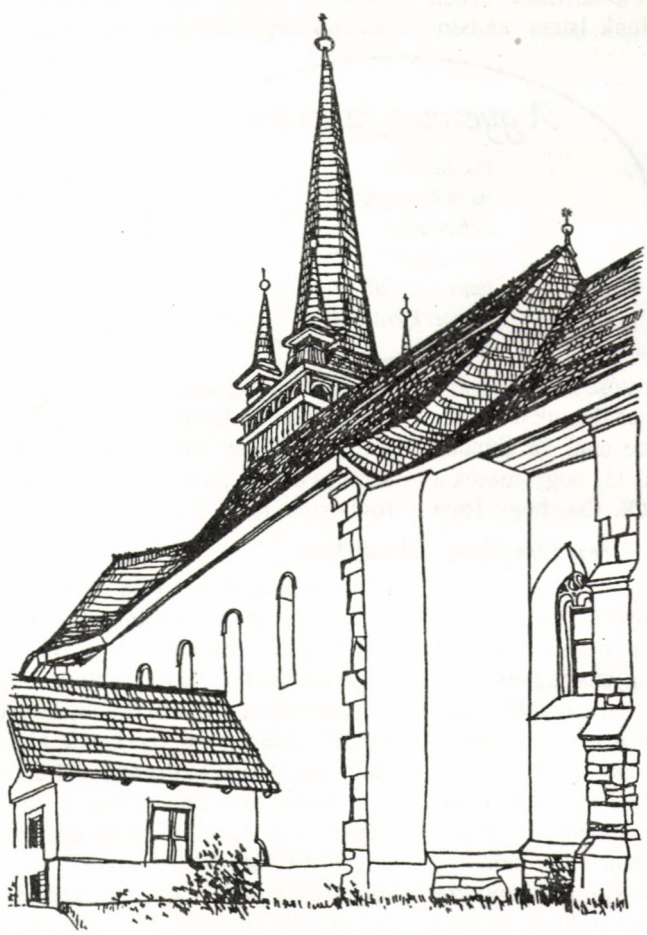

3. *A Szent Család válsága.* — Most nem arról a szent családról beszélek, mely a katolikus dogmatika alapján nem is igazi család, hisz az apa nem igazi apa (csak nevelőapa), az anya nem igazi anya (hisz szűz), a gyermek nem igazi gyermek (hisz Isten Fia). Most inkább arról a feltehetően önzetlen, igaz, emberi közösségről beszélek, amelyet méltán illethetünk ezzel az erkölcsi minősítéssel, hogy szent. Szóval lehet-e egy ilyen családban is válság, konfliktus?

A legjobb családban is előfordulhat, hogy egy gyermek elvész a forgatagban, főleg többgyermekes család esetén. A Szent Család esetében azonban nemcsak erről volt szó. Hanem arról, hogy a jól nevelt tizenkétéves gyermek egyszercsak szemébe mondja az apjának: „Te nem vagy az apám!”, vagy: „Nem te vagy az apám!” Ha innen indul ki a gyermek elvesztése, ha innen indul ki a csellengés, akkor már nem egyszerű figyelmetlenségről, hanem krízisről, válságról lehet szó.

4. *A szabadság.* — Akinek van gyermeke, az tudja, hogy a nevelés nem minden. Azt is tudja, hogy a gyermeknevelésben két út biztosan járhatatlan: a szabadon engedés és a kényszerítés. A szabadjára engedett gyermekből és a vasfegyelemmel nevelt gyermekekből lesznek az elveszett gyermekek és a csellengők.

Siratom a szabadjára engedett csellengőket és a zsarnokság elől elmenekült csellengőket. Keresem az igazán jól nevelő szülőket és igazán jól nevelt gyermekeket.

Január 1. — Újév, Jézus névadása — Lk 2,13–21 — Egy gyermek, és más semmi!

Milyen megdöbbentő maga a történés, amely Betlehemben elindította Isten jézusi, földre szabott életét. Olyan egyszerű, hogy szinte már-már hihetetlen. Isteni élet a földön és még sincs körülötte semmi rendkívüli, semmi különleges, semmi dicsőséges, egyetlen parányi UFO-jelenség sem. Ez maga a csőd. Hogy lehetett Isten ennyire gondatlan és felelőtlen? Hányan és hányan próbálták azóta szalonképessé tenni a történteket? Festők, írók, és ki tudja, még kik kísérelték meg retusálni a botrányos eseményeket. Rajzoltak megnyílt egeket, hatalmas mennyei, angyali seregeket, égi hatalmasságokat, teológiailag és liturgiailag magasan képzett pásztorokat, akik tudják, mikor kell a földi hozsannával belépni az angyali kórus harmóniájába.

De hát eredetileg mi is történt? Egy embergyerek megszületett ott, ahol nem ő volt az egyetlen. Hány gyermek születik ma, a 21. század hajnalán istállóban, putriban, nyomortanyán, piszokban, szennyben? Ja igen, de ezek nem istengyermekek... Ahhoz, hogy Isten megszülethessék, angyalok, mennyei kórusok kellenek. Istennek ugyan nincs és nem is volt akkor sem szüksége ilyesmikre, nekünk embereknek azonban annál inkább. Kell a diadalmenet, hogy vállalni tudjuk és akarjuk az emberi Betlehemet. Egy egész mennyei liturgiát kell Jézus születése köré szerkeszteni, hogy meggyőzzük magunkat arról, hogy ezzel az istállószülöttel az üdvösség kezdődött el a földön. Ha egészen őszinték akarunk lenni, el se tudjuk képzelni a betlehemi eseményeket csak jászollal, csak síró gyermekkel, csak piszkos állatokkal, minden mennyei komfort nélkül, néhány bolhával. Mit kezdjünk egy olyan gyerekkel, aki olyan, mint a többi, egy szegény ácsgyermekkel, aki egy lenézett, elnyomott népet nevez majd magáénak.

A kérdés pedig éppen ez. Tudunk-e komolyan venni egy betlehemi átlaggyermeket, vagy számunkra az egész betlehemesdi csak gyermekded játék? Vállaljuk-e igazán őt, vagy csak azért vesszük komolyan, mert gyermekkorát hamar elfelejthetjük a szentírás segítségével? Másképpen megfogalmazva a kérdést: Van-e bátorságunk vállalni a gyermeki tehetetlenséget, végzetes mástól függést, gyengeséget, eltaposhatóságot, nyomorúságot, szegénységet, vagy csak akkor érdekel az egész, ha profit van benne, ha később kijön belőle valami kis mennyországféle?

Január 4. — Vízkereszt — Mt 2,1–12 — Isten Országa: egyszerű emberség

Nagy kísértése nagyravágyó emberi énünknek, hogy Istent, Isten küldöttjét megszabadítsuk az emberszagtól, s ha ezt mégsem tudjuk megtenni, legalább azzal akarjuk megmenteni az isteni renomét, hogy belehelyezzük az emberi ranglétrába, diadalmas uralkodói családfába. Ha már nem tudunk különleges dolgokat csokorba fűzni, legalább egy dávidi családfával vigasztaljuk magunkat. Ha meg ez sem látszik elégnek, királyokat, ha kell, az egész emberi történelem minden dicsőségét köré terítjük, hogy eltakarjuk vele az egyszerűt, az istenit. Mágusokat, csillagjósokat, ismeretlen hatalmasságokat rendelünk melléje, ha más nem akad, akár a gyermekgyilkos Heródes is megteszi, csakhogy a betlehemi gyermek megfeleljen a mi skatulyáinknak.

Vajon melyikünk kötné létezésének bizonyítását egy Hitler-féle biztos történelmi személyhez? Melyikünk határozná meg születési időpontját a dachaui haláltáborral, vagy a Gulag-szigetekkel? Nem vesszük észre, hogy mivel jár az uralkodókhoz kapcsolni születésünket, életünket. A hatalom és dicsőség árnyékában észrevétlenül mindig megjelenik a csalás, az erőszak, a gonoszság, becstelen tetteink ideologizálása, önmagunk szentté avatása.

Szándékaink legalább látszat szerinti tisztára mosásáért gyártunk teológiát, tudományokat akár garmadával, tévedhetetlenséget és megcáfolhatatlan érveket, mit sem törődve azzal, hogy közben eszközzé degradálunk Istent, embert, gyermeket és anyát, örömöt és bánatot, egyént és közösséget.

Érthető valamelyest ez a kényszerképzet, hiszen nem nagyon tudjuk elképzelni Istent és az Isten ügyét kellő hatalom és dicsőség nélkül. Saját életünk és saját társadalmunk is a hatalomra és dicsőségre épül, és minden erőnk abban merül ki, hogy másokat megfosztunk ezektől. Csakhogy Isten Országa nem innen való és Isten gyermeke sem innen való!

Talán az a riasztó gondolat is benne motoz a képben, hogy szép-szép a lélek és a szellem gazdagsága, meg talán az Isten láthatatlan gazdagsága, de megélni csak a láthatóból lehet. Ajándékainkkal talán értékesebbé akarjuk tenni a betlehemi látogatást, pedig Istennek csak egy gazdagsága van, hogy soha nem un meg szeretni bennünket és soha nem un meg újra és újra nekünk ajándékozni mindent, amije csak van, vagyis a szeretetet. Pénzzel, arannyal és kincsekkel akarjuk csökkenteni annak a betlehemi gyermeknek a kényelmetlenségeit, aki tévesztethetetlenül a lelki értékek gyűjtéséről és az anyagi értékek megosztásáról beszélt, fordítva soha!

A gyermek hiszi még
visszatérhet,
ha mély kútba
dob érméket.
Én megjelölt éveket
hajítok az idő kútjába:
egyszer kiérdemellek.

Január 11. — Évközi 1. vasárnap — Jn 2,1–11 — Isten Országa: lakodalom

A kánai esküvőn díszvendéggé lenni vajon az örömhír-hirdetés tapasztalatlan kezdeti szakaszát jelentené, vagy egyenesen annak fatális tévedése volna? Egyik sem tűnik meggyőzőnek. Nyoma sincs visszakozásnak Jézus magatartásában a későbbiek során, sőt elég gyakran találjuk őt ennél botrányosabb asztalok mellett, elég csak egy egy farizeusi vacsorára gondolnunk. Alig néhány nappal a 40 napos küldetés-felkészítő böjtölés után aligha sodródott véletlenül a mennyegzőre.

Igenis része akart lenni a valós emberi életnek. Jézus az első perctől tisztában volt azzal, hogy az emberi életet nem szabad és nem lehet következmények nélkül kettészakítani szenteltvizesre és szenteltvíz nélkülire, még akkor sem, ha látszólag Isten érdekében történne is ez. A tanítványoknak nem elég a bibliaórákon, zsinagógákban vagy templomokban szent liturgiák közepette együtt lenni az emberekkel, hanem vállalniuk kell az egész életet úgy, ahogy ma van, hogy holnap más lehessen. Vajon miért csinálta Jézus ezt a nagy felhajtást? Talán bizony, hogy kifejezze Isten leereszkedő, kegyes voltát? Gondolom, azért tette Jézus, amit tett, hogy tanítványai megértsék: Isten Országa olyan boldogságot, örömet jelent, mint egy végtelenített lakodalom, mint amit a férj érez és a feleség, aki megtalálta azt, akit a szíve-lelke keresett.

Vannak persze, akik azt gondolják: Jézus titkos szándéka az volt, hogy minket embereket rávezessen a közvetítéses beavatkozás hangulatára. Íme, mondják, az eklatáns példa arra, hogy Mária közreműködése által mennyire leegyszerűsítenők Isten dolgát. Ha kell, Isten és Jézus szándéka ellenére az fog történni, amit mi Márián, a szenteken, angyalokon keresztül isteni akarattá imádkozunk. Isten manipulálása imádságunk, kívánságunk szerint — ez a mi munkánk, és ez nem is kevés. Számunkra ez az elgondolás nagyon tetszetős, különösen akkor, ha bejönnek a dolgok. Ha aztán mégsem, akkor szégyellje magát az Isten, vagy Jézus, hogy még ennyire sem méltatja az anyját.

Tegyünk fel magunknak egy nagyon fontos kérdést: Mi dolgunk lehet nekünk valójában a szentekkel, Máriával vagy az angyalokkal? Csak egyetlen egy lehet! Változtatni, de nem az Isten akaratát, hanem a magunkét. Egyeztetni utunkat azokéval, akik reményünk szerint már megtalálták az út végén Istent. Számon kérni önmagunkon Isten tervét, számonkérni a hétköznapi ünnepeinken az Isten örömét. Magunkat kell átszabni Isten szerint és sohasem fordítva. Istent nem kell felemelni a mi szükségeink ismeretének szintjére, hiszen velünk él vagy hal, szenved vagy örül: magunkat kell odaemelni, ahol Isten minden mindenben.

Január 18. — Évközi 2. vasárnap — Lk 4,14–20 — Isten Országa: Jézus követése

Íme, Jézus a názáreti zsinagógai üzenetben összefoglalja saját küldetését. Minden bizonnyal nem a 40 napos pusztai böjtölése tette híressé a környéken, nem is további éhségsztrájkot vártak tőle a helybeliek. Első missziós útja összesítése a nagyon ismert izaiási szöveg. Ezzel akarja egyértelművé tenni, hogy Isten szándéka mennyire nem változott az évszázadok és évezredek során.

Micsoda csalódás volt ez a názáretiek számára. Micsoda lelkesedés tört volna ki belőlük, ha az általunk annyira ismert klasszikus felkiáltással indított volna: Fegyvert, vitézt éneklek, s a választott nép hatalmát a rómaiak és minden nép felett! Micsoda balfogás volt Jézus részéről egy ekkora lehetőség elmulasztása.

Még szerencse, hogy a követői által gyártott egyház felismerte ezt a tévedést, és ha már az első három század el is süllyedt ebben a fiaskóban, de hála Nagy Konstantinnak és az utána következőknek, meg az egyház bölcs, felelős vezetőinek, sínre tették végre Jézus ügyét.

Igaz, hogy ennek ára volt, de mi az az elért eredményekhez képest! Az is igaz, hogy leszoktunk arról, hogy az Úr lelkét keresgéljük, de megmentettük az emberek lelkét, igaz, hogy szándékuk és igazi akaratuk ellenére, de ez elhanyagolható. Leszoktunk arról, hogy szavak és prédikációk nélkül segítséget vigyünk a szegényeknek, meggyógyítsuk a megtört szíveket, hogy a rabok szabadulásával bajlódjunk, de hát volt elég bajunk, amíg ezt a gyönyörű egyházi intézményt kiagyaltuk és megszültük. Az Úr kegyelmének esztendeje helyett évezredeken keresztül bosszújának napját lihegtük az elvetemült gonosz pogány kultúrák sárbatiprásán, keresztes hadjáratokon, inkvizíciókon és kiközösítéseken keresztül. Az egyház kiemelkedett erről az elmaradott izaiási szintről, amely túlságosan egyszerű, túlságosan átlátható, túlságosan emberi volt. Új szövetséget kötött a műistennel, hogy elég dicsőséges, elég fenséges legyen végre az Isten ügye.

Pedig Isten Országát nem a fellegekben, nem az eljövendőben kell várni, hanem tudomásul kell venni, hogy Isten vagy általunk jelen van a világban, vagy a világ velünk együtt mindörökre elveszíti azt, aki értelmet ad neki, Istent magát!

Ne akarjunk mást, újabbat kitalálni az izaiási–jézusi életprogram helyébe, mert nincsen más Jézus, csak a názáreti.

Január 25. — Évközi 3. vasárnap — Lk 4,21–30 — Isten Országa rajtunk fordul!

A zsinagógai történés tipikus példája annak, hogy amíg Isten Országa csupán magasztos igéket jelent, vevők vagyunk rá és boldogan, szájtátva hallgatjuk a csodálatos szónoklatot, egyedülálló meglátásokat. Akár a föld túlsó végéről, Dél királynőjével vagy Salamonnal is elmegyünk hallgatni az igét. Ha kell, hetes lelkigyakorlatot is tartunk, vasárnaponként elmegyünk az újszövetségi zsinagógába, hogy meghallgassuk a hallgatnivalót, megtekintsük a néznivalót. De amikor kiderül, hogy az Isten Országa nem Isten által fog beteljesedni, hanem általunk, akkor vége a béketűrésünknek. Szeretnénk Istent igazoltatni az ígéreteinek nélkülünk, esetleg ellenünkre történő beteljesítései által, mert különben megnézheti magát.

Isten Országának legnagyobb botránya, hogy Isten helyettünk — ellenünkre — semmit sem hajlandó csinálni, még egyetlen boldogító putrit sem, nemhogy országot. Hasonló botrány, hogy a csak velünk, csak általunk és csak értünk épülő istenország számára nemcsak mi vagyunk a szükségesek, hanem azok az embertársaink is, akik közül nem egy van, aki csak ácssegéd, mint a názáreti, vagy még annyit sem tud, vagy ér, legalábbis szerintünk. Botrány, hogy akárki fia-borja jogosan kéri számon tőlünk az evangéliumot, cselekedeteinket, szokásainkat, szeretetünk mértékét. Holmi Luther vagy Kálvin, vagy akár Loisy engedélyünk és beleegyezésünk nélkül többre viheti az isteni életben, mint mi magunk, hogy bármikor leránthatja rólunk a leplet, amivel takargatni igyekszünk ürességünket, lelki lepránkat, és hogy még a gyónás automatizmusa sem építhet bennünk országot.

Az ilyen, kritikát el nem viselő, tévedhetetlenségében megfeneklett tudat szülte az egyház életében a szakadásokat. Ez a gőg és irigység pusztított el sokszor gyökerében igazi jézusi értékeket az első századoktól egészen napjainkig.

Van-e bátorságom tükörbe nézni, amikor a jézusi szó telibe talál, akárki legyen is annak megszólaltatója? Elhiszem-e, hogy Jézus éppen eleget tudott a profitorientált gazdasági berendezkedésről, amikor megmondta, hogy hogyan kell az Isten Országot felépíteni? Lelkesít-e, hogy Isten Országa általam, csak általam, és csak általunk teljesedhet be? Érzem-e, micsoda vakmerő bizalom van Istenben irántam, iránt tunk? Megszolgálom-e bizalmát? Veszem-e olyan komolyan Isten Országa építését, amilyen komolyan vesz engem Isten minden hibám ellenére?

Volt egyszer egy villamos

A villamosközlekedés a század első felében az amerikai nagyvárosokban is sokkal jobb volt, mint ma. A következő történet talán nem is olyan távoli világban játszódik. Arról szól, hogy Amerika nagyvárosaiban hogyan tépték fel a villamossíneket azért, hogy utat biztosítsanak a gépjárműveknek. Az Egyesült Államokban autó nélkül nem lehet meglenni. A tömegközlekedés a legtöbb nagyvárosban elképesztően rossz. Ha például Los Angelesben valaki olyan szegény vagy beteg, hogy nem járhat saját autóval, fél órákat kell várnia az amúgy gyönyörű buszokra. Az autók nemcsak a levegőt szennyezik, de már évtizedekkel ezelőtt kiderült, hogy a városokban nem is olyan gyorsak. Ma a kocsik modernebbek, megépült sok ezer mérföldnyi városi autópálya, de a helyzet nem javult. Hogy jutott ide Amerika? Miért ment tönkre a tömegközlekedés?

A történet főszereplője a világ legnagyobb vállalata, a General Motors. A cég évente 125 md $ forgalmat bonyolít le 104 országban. Ha éves bevételét összehasonlítjuk az egyes országokéval, azt kapjuk, hogy a GM a Föld hatodik leggazdagabb *országa.*

A század első felében a városi tömegközlekedés Amerikában is a villamosforgalom at jelentette. A nagyvárosok sugárútjain a villamosok néhány percenként követték egymást. Az utcák közepét a villamosok uralták, az autóknak csak az út széle maradt. Ám ez nem okozott fennakadást, hiszen 1922-ben még csak minden tizedik amerikainak volt autója. Rajtuk kívül a nagyvárosokban mindenki villamosozott.

Ebben az időben Alfred P. Sloan, a GM elnöke azt mondta: „Ha ügyesek vagyunk, 90%-kal növelhetjük az autósok számát. Kiiktatjuk a többi közlekedési lehetőséget és óriási piaca lesz autóinknak." Meg kellett hogy szabaduljanak a villamosoktól, mert az autóknak kellett a hely. Sloan az ország összes nagyvárosát motorizálni akarta. Első lépésként a villamosokat kellett eltüntetniük, amit buszok bevetésével oldottak meg. A végcél persze az volt, hogy a buszokat a GM-autók kövessék.

Az első fontos lépés a legnagyobb buszvállalat (Omnibus) és a legnagyobb buszgyártó cég (Yellow Coach) birtoklása volt. Mikor ez megvolt, Manhattanben akcióba léptek. Részesedést szereztek a New York-i villamos vállalatnál, majd 1926 és 36 között felszámolták a villamoshálózatot. A New York-i siker után a GM reklámhadjáratot indított: „Korszerű közlekedést a városoknak, kövessék New York példáját." A GM rejtett irányításával városról városra Yellow Coach buszokat állítottak a villamosok helyébe. 1936-ban aztán alakult egy cég, amely hamarosan uralta az amerikai városi közlekedést. A National City Lines (NCL) látszólag önálló cég volt, valójában egyértelműen a GM-től függött.

A háború után rohamosan nőtt a fizetőképes kereslet és a vásárlókedv. Államilag támogatták a belvárosokból az elővárosok felé meginduló kiáramlást, és természetesen minden újonnan felépített családi házhoz szükség volt egy vadonatúj autóra. Azonban a belvárosokban még mindig sokfelé ott voltak a villamosok.

Öreg

Csak ül.
Lelkébe mélyed.
Hallgatja a
magányán átlépőket.

A háború alatt az NCL erőfeszítései ellenére a villamosok kihasználtsága jobb volt, mint bármikor, de a sínek és a villamoskocsik elhasználódtak. Választani kellett: felújítani a hálózatot vagy elősegíteni a pusztulását. Az autógyárosok a második lehetőség megvalósulásán dolgoztak. Például Los Angelesben két közlekedési vállalat is működött. Több ezer mérföldnyi villamosvágány kötötte össze a hegyek lábát, a tengerpartot és a külvárosokat a központtal, de a villamosok sorsáról már döntöttek. Jim Holzer, Los Angeles: „A szolgáltatást nem szüntették meg, csak rontották a minőségét. A követési távolságot 10 percről 12-re, 12-ről 15-re, 15-ről 30-ra növelték, ezáltal a szolgáltatás vesztett vonzerejéből. Így aztán kevesebb lett az utas, és egyszer csak azt mondták: Mi szükség van villamosokra?" Philadelphia volt az utolsó a nagyvárosok sorában. Az NCL programjának sokáig ellenállt. Joe Alfonsi, Philadelphia: „Philadelphiában majdnem minden nagyobb utcában villamos járt. Szépen jártak föl-le. Minden észak-déli irányú utcában voltak sínek és a kelet-nyugati irányúak több mint 50 %-ában, aztán bejöttek a buszok, és a villamosoknak vége lett. Amint egy buszjárat megindult, a villamosvonalat megszüntették."

Hogyan befolyásolta a GM a washingtoni autópályaé-rdekcsoportot? Befolyásolta, ez nem is jó szó, a GM hozta össze őket. 1932 júliusában Sloan alapította meg az autópályahasználók szervezetét. Ő gyűjtötte össze az olajtársaságokat, az autógumi-gyártókat, mindazokat, akiknek érdeke volt a gépjárműforgalom növekedése, ez volt az autópálya-érdekcsoport kiindulópontja. A GM-nek az volt az elképzelése, hogy nemcsak a városok között, de a városokban is autópályákat kell építeni. Emberei segítségével az autópálya-érdekcsoport a legerősebb összefogás volt Amerikában. A polgárok meggyőzésére is odafigyeltek. Részlet egy lakossági meghallgatásból: „Negyedik osztályosokat tanítok az új iskolában. Nem gondoltam volna, hogy hozzá fogok szólni, de most, hogy hallottam, egyesek hogyan érvelnek az új autópálya ellen, egy valamit szeretnék elmondani. Egész nap gyerekekkel dolgozom, és ők az önök gyerekei, ők fognak jobb országban élni, ha ezek az utak megépülnek. Nem látják be, hogy ezek az utak teljesen új életmódot hoznak a gyerekeknek?"

1956-ban évekig tartó reklámfilmhadjárat, kongresszusi előszobázás és politikai befolyásolás után a Kongresszus megszavazta a világtörténelem egyik legnagyobb beruházását, az amerikai autópálya-programot, és az autók nem álltak meg a városok határában, már semmi nem akadályozta térhódításukat.

Lejegyezte: Décsi Péter

Forrás: Duna Televízió, Talpalatnyi Zöld

Környezetvédelmi hírek

Aranymámor az esőerdőben

A turizmus állami reklámai szerint Costa Rica csupa természeti parkból áll. Évente 700 000 ember tölti itt szabadságát, és kereken 700 millió dollárt költ el.

A természeti szépségeket azonban veszély fenyegeti. Bányászati konszernek lepték el az országot: az esőerdők alatti arany érdekli őket. Letarolják az erdőket, és óriási kutatókrátereket vájnak a meztelen talajba. A nyersaranyat ciánkálival tisztítják, ami pusztító hatással van a talajvízre.

A természetvédők mindezért a kormányt teszik felelőssé, mert az 63 feltárási engedélyt adott ki az elmúlt években, s az alacsony bérekkel és adókkal, valamint a laza környezetvédelmi törvényekkel valósággal csábítja az országba a külföldi befektetőket. A miniszterelnöknek szemére vetik, hogy struktúraalkalmazkodási politikájával az ország természeti kincseinek kiárusítása jár együtt; az ércbányákból kitermelt nyereségnek ugyanis csak csekély része folyik vissza adók formájában az államkincstárba. A kanadai Placer Dome bányászati társaság például saját bevallása szerint évente 90 millió dollárt vár feltárási jogainak érvényesítésétől, s ebből mindössze 7,2 milliót fizet ki Costa Ricának.

Játék

Emlékszem, hunyt szemmel,
kislányként sokszor játszottam így;
képzeltem, királylány vagyok.
A szép, okos, legkisebb,
kire rátalál szerelme.

Most újra játszom. Hunyt szemmel,
képzeletemben kislány vagyok,
bújócskázom veled.
Megtaláltál, rég tudom,
mégis hunyva a szemem.

Környezetvédők megakadályozzák génmanipulált kukorica vetését

A kísérleti földek három hónapos megszállásával immár a harmadik egymást követő évben hiúsították meg környezetvédők a dél-badeni Buggingenben, hogy a holland vetőmaggyártó cég, a Venderhave elvesse azt a génmanipulált kukoricát, amely rezisztens a Glufosinat nevű gyomirtóval szemben. (1996-ban bevetették ugyan a földet, de röviddel utána ismeretlenek elpusztították a vetést.) A baj elburjánzását elkerülendő, a vállakozó lemondott arról, hogy rendőri védelem mellett hajtsa végre a vetést.

Német–cseh környezetvédelmi projekt Észak-Csehországban

Németország és a Cseh Köztársaság közösen lép föl a környezetbarát fűtés- és áramellátás érdekében: az északnyugat csehországi Egerben (Cheb) az elavult széntüzelésű berendezéseket gázra állítják át, minek következtében a kéndioxod kibocsátást 2400 tonnával csökkentik évente, a nitrogénoxidét 83 tonnával, a port kereken 150 tonnával, az üvegházgázokat pedig az 1990-es mértékhez képest 2000-ig 15%-kal. A projekt költségei feltehetően 17,5 millió márkára rúgnak, ebből 4,5 milliót ad Németország. Ezenkívül a két ország környezetvédelmi minisztériuma megegyezett abban, hogy kicserélik az Érchegység térségének légszennyezési adatait.

Csehország: környezetvédők tiltakoztak az atomerőmű ellen

Egész Európából gyűlt össze több mint 500 környezetvédő a csehországi Temelinben, hogy plakátokkal, szavalókórusokkal és éles hangú sípokkal tiltakozzék az atomerőmű továbbépítése ellen. A rendőrség megakadályozta, hogy a tüntetők eljussanak az erőműhöz.

A 2000 megawattosnak szánt erőművet négy orosz reaktorral tervezték még a kommunista rendszerben, 1980-ban, de a kivitelezés mindig csúszott. Most egy amerikai cég, a Westinghouse lesz a kivitelező, és 1999-re szeretnék legalább két reaktorral megindítani az áramtermelést. A „Duha" (Szivárvány) nevű cseh környezetvédelmi mozgalom azonban kétségbe vonja, hogy az elavult orosz technikát biztonságossá lehet tenni a nyugati Know-How-val.

Greenpeace: a Le Hague előtti víz radioaktív

A normandiai Le Hague térségében (ahol atomhulladék-újrafeldolgozás folyik) a tengervíz radioaktív szennyezettségű. A Greenpeace által vett minták radioaktivitása 175 millió Becquerel literenkint. Ha egy fürdőző egyetlen kortyot lenyel, akkor máris eléri a német szabványok szerinti egész éves sugármennyiséget. A leukémiás gyerekek és fiatalok aránya bizonyíthatóan háromszor nagyobb Le Hague környékén, mint az országos átlag. A német környezetvédők szervezete fölszólította a szövetségi kormányt, hogy szálljon szembe a német atomhulladékok Le Hague-beli újrafeldolgozásával.

Ugyanakkor a francia környezetvédelmi miniszterasszony, Dominique Voynet korlátozta az atomhulladékfeldolgozómű megközelítési lehetőségét, és július 10-én azonnali hatállyal megtiltotta, hogy a halász- és kirándulóhajók az üzem körüli veszélyes vizekre hajtsanak.

Plutónium a világűrben?

Állítólag pontosan 32 kg plutóniumot akarnak fellőni a világűrbe október 6-án az amerikai *Cassini* és az európai *Huygens* űrszonda segítségével. Ez lenne a legnagyobb radioaktív anyagmennyiség, amelyet valaha is felhasználtak az űrkutatásban. A hétéves űrrepülés célja a Szaturnusz gyűrűsbolygó, melyet egy olyan hold övez, amelynek nitrogénatmoszférája valószínűleg hasonlít a Föld ősatmoszférájához. A plutónium a *Cassini* anyaszonda három generátorában található, és nem a meghajtást, hanem a kutatóeszközök energiaellátását szolgálná.

A tervezett űrprogram ellen német és amerikai békemozgalmi emberek, ill. kritikus tudósok egyaránt tiltakoztak kétnapos darmstadti konferenciájukon, mondván, a balesetveszélyért nem lehet vállalni a felelősséget.

A legnagyobb katasztrófa 1999-ben fenyeget, amikor is az űrszondák csak 500 kilométer magasságban, mintegy 68 000 kilométeres óránkénti sebességgel száguldanak majd a Föld közelében. A rakétameghajtás legkisebb hibája esetén is meteorként éghetnek el, s így a nagy mértékben rákkeltő plutónium a Föld egész légkörében szétoszlana s az egész emberiség számára veszélyessé válnék. A NASA mindössze 2300 ember egész-

ségkárosodásával számol erre az esetre, kritikus tudósok azonban akár 40 millió rákos halálozást is lehetségesnek tartanak az esetleges radioaktív lecsapódás következtében. Ezért azt javasolják, hogy legalább halasszák el a program indítását 2001-re, amikor a bolygók másfajta együttállása miatt a szondák olyan pályán haladnának, hogy az kizárná ismételt földközeli repülésüket és ezzel a legnagyobb balesetveszélyt.

A program vezetője viszont Clinton elnökhöz akar fordulni az eredeti időpont engedélyezéséért, ezért világméretű levelezőlap-akció indult Clinton felé, hogy ne adja hozzájárulását az indításhoz, ill. amerikai békecsoportok nagy tüntetést és civil engedetlenségi akciókat terveznek Cape Canaveralben az indítás eredeti időpontjára.

Az atom ellenzői médiasztárokká válnak

Az atomerő németországi ellenzői fontos győzelmet vívtak ki az utóbbi két évben: médiasztárokká léptek elő. A CDU-hoz közeli Konrad Adenauer Alapítvány tanulmánya szerint, melyet az 1995-ös, 96-os és 97-es Castor-szállítmányokkal kapcsolatosan készítettek 8 TV-állomás hírműsorait figyelve, „most a nyilatkozatok csaknem 40 %-a a tüntetőktől származik, míg 1995-ben ez az arány csak 29 százalék volt". Ez a növekedés nemcsak a nyilatkozatok számára, hanem hosszúságukra és a bennük közölt kijelentések bőségére is vonatkozik. A komoly — és az agilis tüntetőkhöz képest unalmas — beszélgetőpartnerek (politikusok, környezetvédő szervezetek képviselői, szakszervezetiek, az atomerőművek üzemeltetői) fokozatosan peremre szorultak. Ráadásul a mérlegelő vagy éppen kritikus megjegyzések is inkább kivételt jelentettek, főként mivel az újságírókat is rendszerint a tüntetők iránti megértés határozta meg.

A Konrad Adenauer Alapítvány tudósai arra a következtetésre jutottak, hogy a médiumok társadalmi nagyeseményként kezelték az atomellenes tüntetéseket, és ezáltal mintegy szponzorálták azokat.

Átaludtuk az ökológiai átalakítás lehetőségét

Erhard Eppler, az NSZK korábbi fejlesztési minisztere kifogásolta az elmúlt 20 év környezeti és fejlesztési politikáját. Szerinte átaludtuk az ökológiai átalakítás legkedvezőbb idejét, s az ipari országok elmulasztották, hogy a jövőképes gazdálkodás mintaképét fejlesszék ki, amelyhez a fejlődő országok is igazodhattak volna. A piacok globalizálódása ehelyett olyan politikát mozdított elő, amely inkább akadálynak tekinti az ökológiát. Jelenleg nem a piacgazdaság ökológiai kereteinek megteremtése áll a középpontban, hanem szociális kereteinek szétbontása.

Naponta 1000 gyerek hal meg AIDS-ben

Az UNICEF adatai szerint csupán az elmúlt évben 400 000 15 év alatti gyermek fertőződött meg HI-vírussal, kétharmaduk Afrikában, a Szaharától délre. A vírus 90 %-ban a terhesség és a szülés idején, ill. az anyatej révén kerül át a csecsemőkre.

Az AIDS-árvák száma is egyre nő. Ugandában például hetente mintegy 1000 gyerek veszíti el valamelyik szülőjét az AIDS miatt.

A HIV-fertőzöttek 90 %-a a fejlődő országokban él, de az évente a betegség elleni kampányra fordított 18 milliárd dollárnak csak 8 %-a esik rájuk. A meglévő gyógyszerek gyakorlatilag elérhetetlenek számukra.

Az UNICEF több eszközt követel a felvilágosító kampányok számára is, hiszen például Thaiföldön az intenzív országos felvilágosítás következtében 1990 és 1994 között felére csökkent az új fertőzések száma.

„Az ember klónozása megengedhetetlen"

Genetikailag tökéletesen azonos emberek mesterséges előállítása, a klónozás összeegyeztethetetlen a német érték- és jogrenddel: erre az eredményre jutott egy héttagú tudóscsoport, a szövetségi kancellár mellett működő Technológiai és Innovációs Tanács tagjai.

E tudósok elsősorban etikai megfontolásokból jutottak erre az eredményre. Etikai szempontból azért nem vállalható a klónozás felelőssége, mert ez embereknek egy bizonyos célra történő megtervezését és előállítást jelentené, s így egyesek arra merészkednének, hogy egy még megteremtendő ember céljáról döntsenek. Márpedig szerintük az ember méltósága és a személy integritása abból adódik, hogy személyi kibontakozása során elvileg szabad, és ennélfogva célja sincs előre meghatározva.

A tudósok szakvéleményét ismertető kutatási miniszter újságírókkal közölte, hogy biztos abban: Németország nem fog olyan ENSZ-nyilatkozatot aláírni, amely nem helyezi egyértelműen törvényen kívülre az ember klónozását.

Jacques Chirac francia államelnök szintén síkra száll amellett, hogy világszerte helyezzék törvényen kívülre az emberek klónozását.

„Az eddigi legnagyobb kísértés..."

A kopt ortodox pátriárka, III. Senuda élesen elítélte az élőlények klónozását. A nyolcmillió egyiptomi kopthoz írt körlevelében kijelentette: „Az ellenőrzött alkalmazás minden pozitív lehetősége ellenére ez a technika az ember eddigi legnagyobb kísértése arra, hogy magáévá tegye Isten egyedüli teremtői szerepét. Ha arra merészkedünk, hogy önkényesen embert »teremtsünk«, akkor ez az isteni teremtőerő ördögi majmolása. A keresztény ember nem lehet ellensége a tudománynak, amelynek forrása az emberi értelem, ami szintén Isten adománya. De az értelmet és a tudományt nem szabad Isten ellen bevetni. A külső atomkatasztrófa nagy veszélye mellé most odakerült az emberiség belülről, genetikai gyökerei felől történő megsemmisítésének lehetősége."

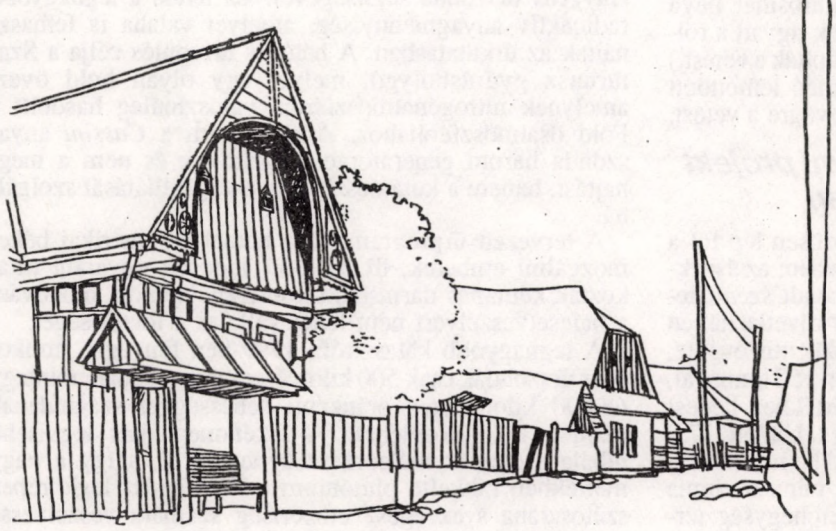

A Thüringiai Szinódus határozata a klónozásról és a géntechnikáról

A legnagyobb aggodalomtól indítva, a Szinódus azzal fordult a törvényhozókhoz, hogy korlátozások nélkül tiltsák meg az emberi örökítőanyag klónozását. Az érintetteket pedig arra kéri, hogy ne vegyenek részt a megfelelő kutatásban, s ha lehet, hassanak ellene folytatásának.

A Határozatot 7 pontban alapozták meg:

1. Az ember maradandóan bűnös voltáról szóló keresztény tanítás nemcsak az egyénekre, hanem a társadalmakra és az emberiség egészére is vonatkozik. Ezért a tudomány, ill. a technikai lehetőségek azon fejleményei, amelyek feltételezik az emberi biztonsági intézkedések abszolút megbízhatóságát, ellentmondanak a kiirthatatlan bűnről szóló keresztény tanításnak. Ebben az értelemben sosem lehetséges az olyan technikák korlátlan „uralása”, mint amilyen a géntechnológia.

Kapcsolat

Kemény tölgynek kérgét
puha inda körbefonja
és szorítja. Álmodik:
kemény tölgynek vastag törzsét
magához hajlítja.
Új tavasz jön, új tél:
kemény tölgy nem lágyul.
Puha inda szorítása
a kéreghez fásul.

2. Márpedig ez a korlátlan „uralás” a géntechnikát illetően elengedhetetlen annyiban, hogy kiszámíthatatlan, milyen „karriert” csinálnak majd a géntechnikailag manipulált mikroorganizmusok a szabad természetben, s ennélfogva hogyan hatnak majd a Föld komplex biológiai egyensúlyára. Felelőtlen dolog a következményeknek akár csak megközelítően is „megbízható” fölbecsülése.

3. Géntechnikai laboratóriumokban bekövetkezett „balesetekről” semmit nem tudunk. (Eltitkolják őket, ahogyan az atomtechnikából ez ismerős?) Egyelőre beláthatatlan, miben állhatna egy ilyen baleset. Föl kell emelnünk a hangunkat, mielőtt ilyesmi bekövetkeznék.

4. Tartani kell attól a kézenfekvő lehetőségtől, hogy a géntechnológiát új fegyverek kifejlesztésének eszközévé teszik. A gazdasági–kereskedelmi érdekek amúgy is hatalmukba kerítették már az egész területet.

5. Egészen új szinten — és a korábbiaknál összehasonlíthatatlanul veszélyesebben — válik világossá az embernek, ill. az elvadult tudománynak az a kísérlete, hogy a Teremtő helyébe lépjen.

6. Elmúlt az ideje a rossz értelemben kiegyensúlyozott nyilatkozatoknak.

7. Meglehet, a keresztény egyházakból kiinduló effajta elvárás hiábavaló. Ám „a Siker nem tartozik Isten nevei közé” (Martin Buber). A sikerre irányulás nem mértékadó nézőpont.

Génmanipulált cukorrépa engedélyezése

A Monsanto nevű amerikai vegyi konszern engedélyt kapott a német hatóságoktól, hogy nyolc németországi helyszínen megkezdje vitatott szabadtéri kísérleteit génmanipulált cukorrépájával.

A három évre korlátozott teszttel a Monsanto azt akarja elérni, hogy totális növényölőszerét, a „Roundup”-ot — a világszerte leginkább vásárolt gyomirtót — a cukorrépatermesztésben is lehessen alkalmazni. Ennek érdekében a cukorrépa örökítőanyagába becsempészték egy parányi élőlény örökítő információját, amely lehetővé teszi, hogy a „Roundup”-pal történt permetezést a cukorrépa túlélje, miközben körülötte minden zöld kipusztul.

A környezetvédők attól tartanak, hogy a „Roundup”-pal kezelt földek szélsőséges monokultúrákká válnak, és a már amúgy is megtizedelt kísérőflóra teljesen kipusztul.

A berlini hatóságok kereken 15 000 tiltakozó aláírást kaptak egész Németországból, ennek ellenére mégis kiadták az engedélyt. A konszern most az európai piacokra szánt génmanipulát kukoricán és repcén is dolgozik.

„Teremtés” fakultás

Az Egyesült Államok legrégebbi katolikus főiskoláján, az Indiana állambeli Saint-Mary-of-the-Woods-Collegeon új fakultást nyitottak „a Föld megértése” névvel. Az „Ökológiai Igazságosság Központjával” összefogva lehetővé akarják tenni, hogy itt is meg lehessen szerezni a magiszteri fokozatot. Az új program igazgatója, Mary Lou Dolan szerzetesnő így nyilatkozott: „Álmom az, hogy az egész világról összehozzam azokat az embereket, akik aggódnak a teremtés jövőjéért.”

Kétség esetén a természet javára

A németországi Neue Richtervereinigung (NRV, a.m. Új Bíróegyesület) nem riad vissza egy új fogalomtól, (az ökológiai katasztrófára utaló) „ökosztrófától”. „Az ökosztrófa előszobájában vagyunk”, állapította meg Peter Vonnahme bíró az NRV elöljárósága nevében, majd megkérdezte a Heidelbergbe összegyűlt mintegy 200 bírót és államügyészt: „Vajon felelős-e ezért az igazságügy? Ismét aludt-e a harmadik hatalmi ág?” A kérdésre igennel válaszolt, majd hangot adott annak a tézisének, hogy „az igazságügy abban a helyzetben van, hogy ismét, és talán utoljára csődöt mondjon”.

Az Egyesület mottója: „Kétség esetén a természet javára kell dönteni.” Az NRV ezzel új jogi alaptételt fogalmazott meg. Mert nem csupán a közeledő ökosztrófa, hanem a német alkotmány is (20a cikkely) arra készteti a jogászokat, hogy panaszt emeljenek „az élet természetes alapjainak védelme” érdekében.

A „taláros polgárok” ezért a jogrendnek az ökológiai kritériumok szerinti átalakítását követelik, miközben azt kell látniuk, hogy a jog egyre kevésbé van abban a helyzetben, hogy megóvja a természetet, az egészséget és az életet. Hogy ne így legyen, az NRV nézete szerint az igazságügynek ki kell használnia játékterét a joggyakorlatban, mégpedig „kétség esetén a természet javára” döntve.

Sóbálvány

Körülöttem mindenki felnőtt.
Megfontoltak, tudják a világot.
Rajtam az idő túlhaladt.

A Transzrapid megháromszorozza a közlekedés energiafelhasználását

A Transzrapid mágneses függővasút egy tanulmány szerint megháromszorozná a Berlin és Hamburg közötti közlekedés energiafelhasználását. Ezért a 450 kilométeres óránkénti sebesség és a két nagyváros között megnövekedő forgalom lenne felelős. A mágneses siklás üzemeltetése ráadásul évente 600 000 tonna üvegházhatást növelő széndioxiodot bocsátana ki.

A Transzrapid ellen 1991 óta léteznek tiltakozások, több mint 100 polgári kezdeményezés jött létre, s eddig 18 500 aláírást gyűjtöttek.

Fordította: Gergely G. András

Forrás: Junge Kirche, 1997. május és július–augusztus; Bocs Fordítószolgálat

Környezetvédelmi rovatunk megjelenését a 2. félévben a Központi Környezetvédelmi Alap támogatta közéleti keretéből.

TARTALOM

Karácsonyi mesejáték
A mumik fenyője 2–4
Erőszakmentesség
Josef Blank: Erőszakmentesség – háború – katonai szolgálat (III.) . . . 5–7
Tanulmány
Heinz H. Hausner: A fundamentalizmusról 11–13
Interjú
„Bátorítom embertársaimat" (Interjú Dr. Berényi Ritával) 14–15
Aktuális
Róma fölmentette Bulányi Györgyöt 16
Gyerekeknek Moha-mese
Öröm 17–18
Novellák
Farkas István: Újév 19–21
Garay Zsófia: Az élet iskolája 21–22
Elmélkedések
Merza József: Gondolatok a könyvtárban 8–10
Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 23–27
Környezetvédelem
Décsi Péter: Volt egyszer egy villamos 28
Környezetvédelmi hírek 29–31

E számunkat *Seyfried Hedvig* grafikái díszítik,
a közölt versek *Berényi Rita* alkotásai

Sümeg

Ebéd előtt, amikor az ágyneműs ládára ülök, hogy anyósomat figyelmesen hallgassam, a szúnyogháló zöld rácsozatán keresztül egyszer csak felszikrázik a szomszéd lenti kertjében az őszibarackfák vékony ágaira fagyott ónos eső, ezernyi apró gyémánt ékszernél is szebben csillog a fény.

Halkan reccsenő apró neszek, amint a hóra lépek, és kéken tárul a zizegő nyírfalevél fölött az ég. Fanyar illatú sárga rakásban áll az akác meg a tölgy, negyedbe hasítva egymásba kapaszkodnak a fészer alatt. Lassan elhúzom a zöld asztallapból készült támfalat, előveszem a fűzfakosarat, egyenként kézbe fogom a fűrészelt, hasított törzseket, berakom a kosárba, öt-hat darab fér, kicsi a kosár, a nagyobbik már szétfoszlik, a füle is lifeg, félretolom, és felülről szedem le a hasábokat, föntről a második sor tetejéről, a hullámpala alól, az első sor derékig érő sáncát meghagyom az unokáknak, tanítványoknak, hadd szedjék onnan.

Amint megtelik a kosár, fölemelem, megfordulok, szemembe süt a laposan járó nap sugara a nyírfa kócosra vedlett ágai között, a ház felé indulok, a kutya körülugrál, játszani akar velem, majd' ledönt a lábamról, beérek, és a két üveges ajtó közé fölrakom a fát. Ott szárad, amíg az öregek beviszik majd, innét csak pár lépés a kályha.

Óvatosan, lassan lépkedünk a vár alatt a régi római úton, át a nyolcvannégyesen a temető felé, fázósan toporgok a kálvária dombon a kápolna előtt, amíg az élesen tűző napban M. kishúga sírjához ér, kihúzkodjuk a halottak napjától máig fonnyadó őszirózsákat, szúrós fenyőgallyakat tűzünk a helyükre, egy szál sötétvörösen virító ágat is hozzáveszünk Rózsi néni sírjáról (életében is jószívű özvegyasszony volt), s néhány méterrel odébb örömmel látom, Szabó Sándor „kanonok plébános" neve is fölkerült már Szabó-ország síroszlopára, 1885–1986 az évszám, s a lélek nagyszerűségét idézi elém az egyszerű parasztfiúból lett barokk lelkű nagyúr, aki rendületlenül szórta értő és átfogó látását a sümegi népre, pogány görög és latin költőkön kezdve, Augusztinusz és Jeromos művein át, Heyerdahl és Konrad Lorenz s a napi hírek és filmek sora mind alkalom volt, hogy láttasson, és vágyat keltsen a szellem napvilága iránt.

Örülök, hogy láthattam még, hogy emlékezhetek rá, magamnak sem kívánok ennél szebb életet s halált. Örömmel és kicsit irigykedve indulunk vissza a hunyorgó napban a vár felé.

B.E.

Kérjük Olvasóinkat, hogy január végéig újítsák meg előfizetésüket
az impresszumban foglaltak szerint.

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)
Közösségi és családi folyóirat

VIII/6. (46.) szám. Megjelenik évente hatszor.
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.
A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám:
10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára
„Érted vagyok" megjelöléssel
támogatást küldhetnek lapunknak.

Az Alapítványnak adott összeg
az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdaüzemében, Vácott.
Felelős vezető: Szilva István
ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
Editor: GARAY András
Adress: H–2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1998-ra (postaköltséggel):
Belföldre: . . . . . 600 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba . . . . . 600 Ft
egyéb külföldre . . . . . .2400 Ft
Nyugaton: . . . . . 36 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját. A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.